

IOHANNIS RAPHAELIS MOXII GERVNDENSIS,

METHODI MEDENDI per venæ sectionem morbos muliebres acutos, Libri quatuor.

QVIBVS SVCCEDIT SPICILEgium eorum, quæ à variis sunt scripta de curandi ratione per venæ sectionem febres, quas humor putrescens accendit.

OPVS OB DISCIPLINÆ GRAuitatem, & antiquarum lectionum varietatem, non Medicis solùm necessarium, verùm & Theologis, Iureconsultis, Philosophis, ac rerum humanarum studiosis apprimè vtile, atq; iocundum.

AD ILLVSTREM ADMODVM & omni virtutum genere ornatißimum virum Saluadorum Fontanetum I.V.D. Regium consiliarium, & in supremo Arragoniæ consilio regentem meritißimum.

COLONIÆ ALLOBROGVM.
Apud Philippum Albertum.
cIↃ IↃc XII.

Elenchus librorum, qui hoc volumine continentur.

ILLV-

ILLVSTRI ADMODVM ET OMNI GENERE LAVDIS ORnatissimo viro Saluadoro Fontaneto V. I. D. Hispaniarum potentissimi Regis à Consiliis, & in supremo eiusdem Arragoniæ Senatu regenti meritissimo, Iohannes Raphaël Moxius Doctor Medicus, & Philosophus S. P. D.

MVnuscvlvm tibi, Vir clarissime, leuidense mittimus. Sed quid? Haudquaquam mittimus, imò suopte impetu aras tuas petit: idem, quasi tener partus te nutritium adit, & Parens, teipsum adfectat Mœcenatem. Vtrosque amabò tuo sinu amplectere, foue, defende. Neque factum fato. Optionis namque tutelaris duplicem nos habuimus caussam: Vnam, quia nobis splendorem conciliare intendimus à tuo fulgenti splendore, lucem ab atherea luce, qui inter doctos splendes, inter Sapientes fulges, inter Regios Consiliarios micas, & cum eisdem maxima luce coruscas: Alteram rursus, quòd humanitas, beniuolentia, officium

quibus ab ineunte ætate, & publicè & priuatim, præsens & absens vsus in me semper fuisti, huc me impellit, cogit. Beneficia in me collata omitto modò, ceu immensa, ne Atlantium mare cotyla exsorbere videar. An fortè illa meo merito? nullo Aedepol, sed solo comitatis tuæ nutu; δι' ἀξίας inquam, quâ præstas, excellis. Hac via, ὦ σοφὲ, ad summam gloriam aditum aperuisti. Potentissimus enim noster Philippus (quem per Nestoreos annos sospitem seruet omnipotens) tua sibi nota doctrina, prudentia, consilij & ingenij copia seriò te in supremum Arragoniæ Senatum adscribẽdum accersiri iubet. Mox exploratis sibi amplius animi tui dotibus, virtutúmque tuarum elucescente encomio, Edetanorum Valentiam te sedulò proficisci contendit, vt illustris huius Regni, post fœlicissimum Hispanis nefariæ Agarenicæ gentis exilium, & implicata dirimas, difficilia quæque componas, & Regis ac Regni patrimonio æquè bonique consulas. O térque, quatérque beatus! quem supremo fato natum videmus, vt omnes vitæ tuæ partes ad Regna administranda, iuuandam Rempub. ad bene de hominibus cunctis merendum contulisse videaris. Nihilominus & nostra Gerunda beata, quæ inter tot ac tantos nacta viros, illustrissimos præsertim Magnum Cancellarium Iacobum de Agullana, tum & Cataloniæ regentem Cancellariam Hieronymum Tornerium, dominos meos, mihíque longè charissimos, tibi pariter maxima necessitudine coniunctos; te, ceu huius nostri æui gloriam produxerit, germinarit. Quare, ne, vltrà sim, vir ornatissime, munus hoc, etsi [illegible], ceu nostri tenuis ingenij partum, animi tamen grati specimen, vt in parte exsoluerem, aut laxarem beneficiorum vinculum, quo teneor, quæ me semper

soles

foles benignitate cape, unà & aduersus Zoilorum liuores tua auctoritatis scuto protege, tuere. Tu modò ne tuum splendorem defugias quæso, aut tegas velo; ego te per nostram amicitiam iterum, iterùmque rogo, obtestor. Vale, & te Deus per annos plurimos familiæ candidissimæ, Reipub. & nobis seruet incolumem.

Barcinonæ Kalend.

Maij. ∞ IƆCXI.

§ 3

PHILIATRO S.

VM pulchram, & decoram sacram Medendi scientiam, Philiatre candide, strophis sycophantarum, versutiis circulatorum, præstigiis impostorum, & Empiricorum conuiciis, omnium vnà frementium, lachrimabile dictu! à suo natiuo splendore, à pristina venustate, ab eius præterea gloria, iam iam emarcescere contemplor, intimis angor sensibus, animi dolore dirumpor. Quid quod & vt cecinit Poëta, Ouid. in Sappho.

Nunc vellem facunda forem, dolor artibus obstat,
Ingeniúmque meis substitit omne malis.
Non mihi respondent veteres in carmine vires,
Plectra dolore tacent, muta dolore lyra est.

Nobis porrò, si fortè ars aliqua, illicò idem obstat dolor, ingenium subsistit, calami plectra tacēt, mentis lyra mutescit. eò præsertim, cum procaces istos viros, Naturæ potiùs infensos hostes, & lethiferos Cerberos, non à rudi tantum plebecula, verū ab Optimatibus ipsis videam commendari, & maximis iugiter celebrari encomiis. O sors miseranda! ô deploranda calamitas! Ita enim res habet, futilia ac vana, fallacia potiùs vt placeant, à fumiuendulis istis viris, ac insidis præstigiatoribus dolo introducta, quam lectissimam Medendi scientiam, eiusque sacra principia, diuina arcana, à limpidissimis sapientum Medicorum, atque Philosophorum fontibus deriuata, colere, amplexari. Adeò viget illorum

lorum

lorum hostilis vis,quod nó priuatos solum,aut singulos homines, sed & Principes, ac Reges, Rempublicásque plurimas inuadat,inficiat,perdat. Adeò itidem hoc malum in hominum animis infixũ hæret, vt extrahi vix queat. Resipiscant igitur amabò omnes in tanto errore cœcutientes, tot pericula caueant,támque ferina aufugiant mala,discernant Medicinæ lucem à tenebris,splendorem ab opacitate, nitidam veritatem à fallaciis. Hanc laude, & gloria dignam æstiment, & cunctis illis tantum præstare, vt dici vix possit, quid intersit. De quibus Vlpianum sic santè audite D.li.1.de var.&extraord. cog.tit. 13.l.1.Præf.Prouin. *Non tamen accipiendus,* vt Medicus inquam,*si incantauit,si imprecatus est, si vt vulgari verbo impostorum vtar, si exorcizauit*, hi nunc ab Anselmo MagoAnselmadoreš:*non sunt ista Medicina genera,tametsi sint, qui hos sibi profuisse cũ prædicatione adfirment.* qui passim, ac multi in triuiis occurrunt. Quare lege sancitum hos ceu mendaces nefarios, & impostores à Prouinciæ Præside non accipiendos, relegandos potiùs.Sacra verò Medicina, tanquam à Sacro Numine orta, Eccles. 38. & religiosè tenenda, & piè veneranda: vti & eius Artifex, eôdem imperante Numine, honorandus. Hæc ineffabili modo à Conditoris manu clementi Protoplasto largita, mox ab eôdem, auito quodam iure in posteros dimanans, impartita reliquis: ab heroicis viris exculta semper,à summisPhilosophis elucubrata, à munificis Regibus maximo honore habita,nec non à sacro Spiritu commendata. Hæc inter scientias Architectonicas throno insidet, ius suum exercens, vocánsque ancillas suas ad arcem. Inde Regibus imperat,cunctísque hominibus leges

imponit; omnem gubernat statū, etiam & in claustro fœmineo insidentem. Hæc homines sæpè ab Stygio redimit orco, vitam producit longæuam, fœlicem eandem largitur, mentem denique præstat sanam in corpore sano. Quid charius? quid diuinius? Rursus tam longè, latéque patet huius παμβασιλεία, supremum inquam imperium, per vniuersum diffusum orbem, quod vbique cum clementi potentia suum præbeat auxilium, suámque ferat opem. In sylua itaque præest, in vrbe, in agro, in mari, in omni loco. Mitis est, misericors, nec abest Iustitia dum ius dicat, nullius personam accipit: æquè materno vultu, & pectore leni Sarmatas regit, Scythas moderatur, Aethyopas gubernat, Americis fert auxilium, cunctis prouidet Græcis, Latinis, viris ciuilibus, ac syluas incolentibus. Hæc denique quasi germen Dei, & altera manus, & maxima obseruantia colenda, & summo studio exploranda. Fallaciæ Pseudolorum, & Impostorum præstigia, ceu pestes hominum, ferináque cacodæmonum delèteria ableganda omnino, abducenda. Sed heu! cum rursus horum cacoëtham intueor sortem, abhorreo, contabesco. neque aliquis tam agrestis est, si rem videat, qui hoc portento non commoueatur. extorris sacra medendi scientia, amplexa circulatorum fallacia: illa collapsa, hæc supra astra. Sed quid ego mœrorem hunc modò exagito? dabit Deus his quoque finem. Faxit.

Cæterum quamuis in tanta caligine sacra Medicina versetur, tot conuitiis, tótque strophis ab illorum prauitate fœdè sugillata, vt quasi pannosus alter Telephus in vulgi scena se offerat: tamen in turbine tantorū malorum, illis inuitis, lucet amplius,

luce-

lucebtique in perpetuum; officiosis quibusdā suum sæpè vultum præbet intentem, sydereâmque lustrat faciem: à cuius dulci contemplatione, iisdem, sedulò ardentes sui concitantur amores. imò tanta eius serij exploratores prehenduntur dulcedine, etiam neglecta sugillatorum malitia, quod eius pulchritudinis æstus fœlicia absorbeat ingenia, eiúsq; gloria mentes omnium diuinitus trahat, alliciat. Nos nihilominus eius allecti decore, amore pariter accensi, cæteris soluti curis ei vacauimus: simul per aliquot annorum decadas assiduo & herculeo labore, necnon & frequenti vigilia amœnissimos eius agros colere studuimus, florida iugiter vireta excolere; mox odoriferos legere flores, coronas texere, polyantheas componere. denique ex eius summa vbertate, & ditissimis sacrariis opus istud construximus, nostri laboris partum, tenuem ob ingenij nostri tenuitatem, grandem verò ob doctrinæ grauitatem. Nam in ipso difficillima replicantur plurima, seriò eadem exoluuntur: arcana varia aperiuntur nec minima, ex variis excerpta scientiis, quæ nobis perbellè & occasio obtulit, & series disputationis impulit. Ad venustatem, ad decorē. Porrò, iuxta operis institutum, diuini muliebres morbi, ardui, inquam, & intricati, & methodo per venę sectionem aptè sanantur: & cuncta lustrantur exemplis. Verum enim verò cùm therapeuticam hanc alia præcedant ius sit, & eandem faciliorem, ac dilucidiorem reddant: aliqua prius exindè libauimus, nec pauca, aut leuia, quæ ceu prodidagmata singulari cuique libro præfiximus. istud, & stylo nec vulgari, aut dissipato sermone: vt doctis tantum, (quibus tantum placere

ãã

studemus) fieret ita pergratum,& cunctis eruditis iucundum. hic scopus: mihi laboriosus sanè, reliquis fructuosus. Verùm calumniatorum iam voces audio, ringentes, & abnuentes (certum malæ mentis indicium) iam intueor,& prævideo; quid ad me? neque fœliciorem me reliquis censeo: virtutem semper comitatur inuidia, vt pulchrum Momus. tantúmque abesse â culpa me scio, quantum cachinnantes & carptores à vera laude. Medicinæ studio, & amore quo flagro, hæc, dum eandem exercerem, sub quibusdam notulis scripsi, & rei grauitate ductus, sæpè in nostris aduersariis eadem sedulò literis mandaui, expoliui tandem,& amicorum impulsu in lucem edidi. nec ignarus in omni publica re sub cineribus ignes latere. Ardeat, & simul contabescat. Tu Philiatre candide, me, si fortè labentem videas, non impellas, sed miti interpretatione leuato. Fateor namque non solum me labi, & errare posse, verum in hac humana caligine natum, solere. quæ & ad veniam,& ad gratiam. Recede à Vesparum,& Psyllorum consuetudine, qui tantum librorum venena sugunt, effutiunt: Has itaque qualescunque Barcinonenses vigilias æquo animo cape, fruere: nec pigebit spero. Vale.

INDEX

INDEX ET ORDO LIBRORUM SINGILLATIM, & capitum.

LIBER PRIMVS

Disputanda proponit; plurima ad morbos acutos spectantia examinat. Mensium, & hæmorrhoidum naturam, tum venæ sectionis expiscatur vim; methodúmque tradit, quâ curandi veniunt morbi acuti, eisdem mensurnis fluxibus connexi, per idem auxilium.

CAPITVM SERIES.

a

LIBER II.

De Conceptione, ac de morborum fœtarum grauitate plurima disputat. an eisdem venæ sectio vtilis. Mox de caussis abortus agit: & an fas directè partum abigere texit sermonem. Methodum tandem exponit curandi morbos acutos per venæ scissionem in ipsis vtero gerentibus.

CAPITVM SERIES.

II. De

Liber III.

Partus naturam, & in eo dolorum caussas rimatur, plurima de lochiis. Morbos acutos sanat per venæ sectionem, ex puerperio ortum trahentes: cos-

eoſdem ex abortu: epilepſiam itidem acutam exoluit ex eodem partu, vel abortu.

CAPITVM SERIES.

potius

LIBER IV.

Mensium accisionis naturam docet, caussas per signa explorat: morbósque ab eisdẽ obortos caussis inquirit: curationem mox eiusdem restrictionis instituit, morborum pariter acutorum ab eâdem germinatorum caussa: idque per venæ sectionem, iuxta vtrumque Medicinæ Parentem, & quatuor medendi scopos.

CAPITVM SERIES.

XXI. *Anius aliquando in aetisis mensibus cubiti prius tundere venas.*

XXII. *De scopo occasionis secandi venas in restrictione mensium.*

XXIII. *De curandi methodo per venae sectionem morbos tum acutos, tum simpliciter magnos ex mensurni sanguinis accisione germinatos.*

XXIV. *Sylloge huius quarti libri de curandi ratione per venae sectionem menses suppressos, & unà morbos acutos ex eorum obortos accisione.*

AVCTO-

AVCTORVM SYLLABVS.

AVctores omnes, quorum in hoc opere mentio, hîc, si lubet, vide. Inter hos, ceu huius totius nostri consilij cardines Hippocrates, & Galenus eminent, cum nec rarò, etiam non vocati accedant: creberrimi sententiis, doctrinâ clarißimi, & cunctis Medicis seriò antesignani. Quorundam nihilominus, ob varios dicendi campos, quos lustrare compellimur, & frequentiùs, & libentiùs pariter vtimur disciplinâ. aliorum mox opiniones exploramus, conuellimus aliquando.

E SACRIS SCRIPTORIbus, ac Pontificibus.

Acta Apostolorum.
Albertus Magnus.
Ambrosius D. Eccles.
Antonius Magnus.
Antonius Archiepisc.
Auctor lib. 4. Esdræ.
Augustinus D. Eccl.
Augustinus Eugubinus Episc.
Basilius Magnus.
Beda.
Bernardus.
Bonauentura Doctor Eccles.

Catechiſmus Trident.
Cayatanus Cardinalis.
Clemens Alexandrinus.
Concilia varia.
Dauid Pſalmographus.
Decretalia: & Decreta.
Dionyſius Areopagita.
Eccleſiaſtes.
Eccleſiaſticus.
Epiphanius Epiſc.
Euſebius Cæſarienſis.
Gaſpar Contarenus Cardin.
Gilbertus Genebrardus Archiepiſ.
Gregorius magnus doct. Eccl.
Gregorius XIV. P. M.
Hieronymus Doct. Ecc.
Iacobus Apoſtolus.
Ignatius martyr.
Innocentius III. P. M.
Iobus.
Iohannes Chriſoſtom.
Iohannes Damaſcenus.
Iohannes Euangel.
Iſidorus Hiſpalenſ. Epiſcop.
Leo magnus P. M.
Lucas Euangeliſt.
Machabæorum libri.
Matthæus Euang.
Moſes propheta.
Nicetas martyr.
Numenius Epiſc.
Paullus Apoſt.
Pius II. P. M.
Regum libri.
Salomon Rex.
Sixtus V. P. M.
Thomas Aquinates D. Eccleſ.
Tobias
Toſtad. Abulenſis Epiſc.

E VA-

E VARIIS DIVERSARUM facultatum, atque linguarum auctoribus.

Abram Rabbi.
Accurtius I. C.
Adrianus Imper.
Adrianus Iunius Med.
Aelianus.
Aeschylus.
Aëtius.
Afranius.
Agellius
Albertus Botonus.
Albertus Rosarius.
Albuinasacus.
Alexander aphrodis.
Alexander magnus.
Alexander Massaria.
Alexander Trallianus.
Almainus.
Alphonsus Castellę Rex.
Alphonsus à Viualdo.
Alphonsus Lupeius.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius Nunnius.
Amphion Sycionius.
Andræas Altiatus.
Andræas Laurentius.
Andræas Tiraquellus
Andræas Vesalius.
Angelus Politianus.
Annæus Robert. Titius.
Antyllus.
Antonius Liberalis.
Apuleius.
Aratus poëta.
Archidiaconus,
Archigenes.
Arethæus,
Aristides Samius.
Aristophanes.
Aristoteles Nangenius.
Armilla.
Asclepiades.
Aspasius.
Athæneus.
Augustinus Gadaldinus.
Ausonius.
Auerrhois.
Auctor libr. diuin. Sap. secund. Ægyp.
Auicenna.
Baldus I.C.
Bartholus I.C.
Bartholom. Eusta. Med.
Belunensis.
Benedictus Pererius.

Bernardus Caxanes.
Boëtius.
Brodæus I C.
Brusonus histor.
Catullus
Charmides Massiliens.
Christophorus à Vega.
Chrysippus.
Claudianus.
Claudius Ptolomeus Cosmog.
Cloatius.
Cœlius Aurelianus.
Cœlius Rodiginius.
Codex Iuris ciuilis.
Collector Iur. Can.
Comes Montanus.
Constantin. Africanus.
Corduba.
Cornelius Celsus.
Cornelius Gemma.
Cornelius Tacitus.
Cosmas Damianus Hortolanus.
Democritus.
Demosthenes.
Desiderius Iacotius.
Didacus à Couarruuias.
Diocles Charystius.
Diodorus Siculus.
Diogenianus.
Dionysius Lambinus.
Dioscorides Alexādrin.
Dioscorides Anazarb.
Donatus Anton. ab Altomari.
Emanuel Rodriguez.
Empedocles.
Erasistratus.
Erotianus.
Erythræa Sybilla.
Eupolides.
Euripides.
Eustachius Græcus.
Eustachius Rudius.
Fabius Caluus.
Fabius Pacius.
Fabius Quintilianus.
Federicus Bonauentura.
Felinus.
Ferdinandus Mena.
Festus Pompeius.
Flaminius de Nobilib.
Francisc. Duarenus I.C.
Franciscus Soarez
Franciscus Valleriola Med.
Franciscus Vallesius.
Fulgosus.
Gabriel Fallopius
Galen. Medic. Princeps
Gaspar Ciruelus.
Gentilis de Fulgineo.
Genethliaci Philosophi.
Georgius Agricola.
Georgius Bertinus.

Haly-

Haly abbas.
Haly Heben Rodan
Harpocratius.
Heraclitus.
Herodotus histor.
Herophilus Med.
Hesiodus poëta.
Hieremias Brachelius.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Mercurialis.
Hieronymus Montuus.
Hieronymus Polus.
Hippocrates Medi. Dict. summus.
Homerus.
Horatius.
Horat. Augenius Med.
Iacobus Carpentarius Med.
Iacobus Dalechampius.
Iacobus de Graffiis I. C.
Iacobus de Partibus.
Iacobus Hollerius.
Iacobus Menoch. I. C.
Iacobus Segarra Med. Valent.
Iacobus Syluius.
Institutiones Iuris Ciui.
Iohannes Argenterius.
Iohannes Baptista Corradus.
Iohan. Baptista Montan.
Iohan. Baptista Rasarius.
Iohannes Baptista Syluaticus.
Iohannes Brauus Medi
Iohannes Brunellus I. C.
Iohannes de Neapolis.
Iohannes Fernelius.
Iohannes Fienus.
Iohannes Gorræus.
Iohan. Guinterius Andern.
Iohannes Heurnius.
Iohannes Heucherius.
Iohannes Lalamantius.
Iohannes Manardus.
Iohannes Marinellus.
Iohan. Pineda soc. Iesu
Iohannes Renodæus.
Iohannes Riolanus.
Iohannes Sicardus.
Iosephus Iudæus.
Iosephus Scaliger.
Iouianus Pontanus.
Isæus Rhetor Græcus.
Isidorus Chronologus.
Iulius Cæsar Rom. Imp.
Iulius Cæsar Scaliger.
Iunius Paullus Crassus.
Iustinianus Imper.
Iustinus historicus.
Iustus Lipsius.
Iuuenalis poëta.
Lactantius Firmianus.

nesius.
Petrus Paullus Pereda.
Phauorinus.
Philo Iudæus.
Philothæus.
Philumenus.
Phlegon.
Picus Mirandulanus.
Pindarus.
Plancius.
Plato Philosophus summus.
Plautus comicus
Plinius
Plotinus.
Plutarchus.
Polybius hist.
Pomponius Mela.
Posidippus.
Praxagoras.
Prosper Alpinus.
Ptolomeus Astrologus.
Publius Cyrus.
Pythagoras.
Quinctus Curtius histor.
Rabanus Abbas.
Rasis
Renardus I.C.
Rodericus à Fonseca.
Rondoletius.
Rufus Ephesius.
Saluus Selanus.
Scholiastes antiquus Melæ.
Scholiastes Aristophanis.
Scholiastes Nicandri.
Scribonius Largus.
Secundus Philosophus.
Seneca.
Serapio Med.
Sextus Pompeius.
Silius Italicus poëta.
Simocatus.
Simon à Brixia.
Simon Petræius Med.
Socinus I.C.
Solinus Polyhistor.
Sophocles.
Soranus.
Sotus.
Stephanus Atheniensis Med.
Stobœus.
Strabo Peripateticus.
Suetonius Tranquillus
Suidas.
Syluester.
Terentius Comicus.
Tertullianus.
Theocritus.
Theodoricus Gaudanus.
Theodorus Gaza.

ΕΥΣΕΒΕΙΑ.

CEdunt omnia in omnibus feliciter, si principium, & finem Deum O.M. semper nobis statuerimus. hic enim solus, in cuius manu progressus omnes, & exitus optatos iis actibus tribuit, quos ab ipso auspicamur. In nomine igitur Omnipotentis Dei Patris, Filij, & Spiritus Sancti, triadis sub monade ineffabilis, hoc opus suis fruatur auspiciis, & tanto splendore illustratum optatè procedat, finémque consequatur fœlicem, rogamus, obsecramur: meritis pariter Deiparæ Virginis, & Sanctorum omnium. Amen.

IOANNIS RAPHAELIS MOXII GERVNDENSIS

Methodi medendi per venæ sectionem morbos acutos cum mensium, aut hæmorrhoidum fluxu connexos.

Liber I.

De totius operis instituti ratione, ac ordine.

Cap. I.

VAMQVAM ab hoc scribendi munere difficilis argumenti ratio, grauissimorum virorum pariter studia me deterrere poterant, & ne hanc prouinciam acciperem vnà restringere: cum testante Romanæ Eloquentiæ fonte Cic. de orat. plurimi desperatione debilitati experiri id nolint, quod se assequi posse diffidant: tamen cùm ius sit ingenuarum omniũ rerum vsus subire, etiã & ingenij vires periclitari, his præsertim qui & res magnas, & magnopere expetendas concipiunt: proinde modò, sacro quamprimum afflante Numine, arduum hunc cursum experiar, subito iugiter & huius nostri tanti consilij rationem, & vsum, vires simul in re magna seriò periclitabor ingenij. Addidere adhuc currenti calcar Priscorum exempla, quorum fama perennis. In

Medicina etenim Hippocrati soli, incomparabili sanè viro locus non est: nec diuinus iste vir Archigenem, aut Galenum deterruit vnquam, & à scribendi munere amouit. rursus nec Galeni amplitudo, & ineffabilis doctrina Oribasium, Paullum, Aëtium: veluti nec Platonis Aristotelem restrinxit excellentia: sicuti iste Naturæ Genius posterorum nusquam suppressit studia, quorum omnium tanta fuit multitudo, tanta in suò cuiusque genere laus, vt cum miremur somnia, inferiora simul probemus. quid, quod cum illis scientiarum Antistitibus nec vniuersum interiit humanum ingenium, nam artes omnes, ac ingenuæ scientiæ per secula ceperunt incrementa: cum indies *præclara ingenia*, scribente Philone insigni in vita Moysis *circa scientias multa nouent*. non est igitur quod nobismetipsis nũc silentij imponamus seruitutem. eo potissimum, cum nulla sit ætas, nullúmve seculum, etiam multiplici cognitione præditum, cui plurima quottidie posteris non suppetat docendi copia, ac discendi: vt cum plurimum spatij in ipsis disciplinis cõfecerimus, multo adhuc plus supersit: & ante in ipso cursu obruamur, quàm expetitum illum encyclopędiæ portum contingamus. Quare non est quod eorum qui se studio litterarum consecrarunt, spes infringatur, mens tabescat, languescat industria: verum audenter viam quisque teneat, præeuntem sequatur honestum, & illud ipsum quod est optimum non desperet; in præstantibus denique rebus magna esse ea arbitretur, quæ optimis sunt proxima. Hæc cum conciperet animo doctissimus ille Boëti usli b. 4. metro 6. viros hos sic adhortatur, dicens,

Ite

Ite nunc fortes vbi celsa magni
Duxit exempli via. cur inertes
Terga nudatis: superata tellus
Sydera donat.

Amussitatè idem contemplatus Hispanorum splendor Seneca in Medea affirmat, dicens, quod *Fortuna fortes metuat, ignauos premat.* cum ipso Suidas concinit ex Eupolide, *Viri,* inquit, *timidi nunquam trophæum statuunt.*

Cùm hæc igitur diu, multúmque cogitassem audacter, hilarique vultu hoc rei magnæ, & simul expetendæ: aggressus sum iter, haudquaquam infricta spe, aut tenui nostra labescente industria, non ab argumenti huius maxima offusa caligine contabescente animi vi. neque amplius nos perturruit, quod à nemine (saltem quod sciam) huc vsque argumentum huiusmodi ex instituto, aut sub methodi lege fuerit pertractatum. immo hoc idem, & summa pariter eiusdem rei in artis operibus quotidiana necessitas animum impulit meum, vt onus hoc, graue sanè, & fortè vltra vires meas, libenter susciperem, iucundè amplecterer: nec minus, vt mulieribus, quibus, nec minimum, ob multa honesta officia nos debemus, grati animi significatione satisfaciã. *Mulieres namque, ceu generationis cooperarias honorare, ac ceu procreationis caussas amare oportere,* dixerat diuinissimus Martyr Ignatius epistola 10. ad Heronẽ diaconum. Hęc omnia (ingenuè testor) nequaquam ambitio, aut nouitatis ventus impulere. Cæterum rem iam ordiamur.

Consilium itaque huius nostri instituti operis est, de morbis muliebribus præsertim acutis distinctè, ac plenè pertractare, eorúmque medendi me-

thodum tradere per venæ sectionem, grauissimum sanè acutorum auxilium. Verum cum sub tetrade contineatur huius sexus status omnis, in quantum à virili seiungitur tetrabiblicum pariter fit opus. Altera huius pars mestruatas respectat, iam altera grauidas, enixas tertia, vltima tandem accisos menses habentes, & cum peculiares amplectatur indicationes, ac discordes inter se peculiaris cuiusque status: hinc distincta, ac varia occurrit morborum acutorum in ipsis medendi ratio. Status secundum naturam dignitate, & eiusdem Naturæ ordine prior est altero præter naturam. rursus inter ea quæ secundum naturam sunt, prior natura & tempore status est menstruatarum, mox vtero gerentium, iam tandem puerperarum. Nos similiter (ceu Naturæ æmulatores) methodo quadam resolutoria morbos quamprimum aggrediemur sanandos in menstruatis, deinceps in fœtis, iam præterea in enixis, & denique in his, quibus méses fuerint circuncisi ab aliqua præter naturam caussa. Hoc totum quàm arduum, in ardua ista tractatione, non solum mihi, verum & cuilibet, frustra dixerim apud inexpertum. cæterum quantum mihi onerosius, tantum & cunctis pulchrius: quantum molestius, tantum reliquis suauius: cum reclamante Platone diuino 6. de Rep. δύσκολα τὰ καλά, difficilia, & quæ rerum multarum assidua inuestigatione, vsúque constant, pulchra, & præclara extitere semper possidenti, exploratori ardua, & molesta. Difficultatem parit, & auget subiectum inextricabile, sinuosus videlicet, ac labyrinthæus fœmineus sexus, quod acutè, ac facetè Comicus Plautus in P œnulo act. 1. Sce. 2. his verbis declarat,

Negotij

Negotij sibi qui volet vim parare, nauē & mulierē,
Hæc duo sibi comparato. Nam nulla magis res duæ
Plus negotij habent.

Hæc quamuis à Comico de moribus affirmentur apposité & de earum morbis tum dignoſcēdis, tum ſanandis poſſunt intelligi. cuncta enim muliebria ardua: vti arduus earum dolus, & hominibus inexplicabilis cum Heſiodo in Theogonia. quia, vt Tibullus fatur lib. 3. eleg. 4. Iuuen. Satyr. 6. *Nulla ferè cauſſa eſt, in qua ipſa litem non mouerit.* patet in vtraque Philoſophia. Hinc Publius Syrus, ſeriò quidem dixerat, *Fœmina naturam regere, eſſe omnium deſperare.* Nos modò morum relicta Philoſophia, Phyſicam proſequemur, à grauitate ſubiectæ materiæ exordium ſumentes.

De grauitate morborum muliebrium.
CAP. II.

Diuinus Hippocrates libro Prognoſticon 1. illuſtri illa totius immenſi operis præfatione, in qua plurima, & admiranda conſulit, illicò Medico, diuino artifici πρόνοιαν, anum, inquam, illā Stoicorum fatidicam ſtudioſè commendat: cuius tres, nec leues quidem ſignat vtilitates. Cæterum, vt cūcta Medici opera ſeriò, ac opportunè in vſum flectant, inter reliqua quamprimum illud obſeruandū proponit, *ſi quid in morbis diuinum fuerit, vt pariter & illius ediſcamus prouidentiam.* Quid verò illud in morbis diuinum, venari ne facilè quidem: nobis tamen modò opportunum. Reſpuit ſummus Dictator nu. 1. 2. 3. 4. diuinitatem in morbis, quaſi citra naturā Deus eorum immediatè ſit cauſa. cōuellit iſtud diffuſè libro de morbo ſacro: innuens, immò arguēs

antiquos solerter, vocantes hunc morbum sacrum, cum hic nulla re morbis reliquis aut sacratior, aut diuinior. Hinc itidem Magos arguit, & sui temporis expiatores, qui natura neglecta solis lustrationibus, & Magicis incantamentis morbos omnes curabant. In qua funesta calamitate (proh dolor) etiam hisce nostris luctuosis temporibus versamur, cum iterum, quasi de nouo germinans zizania inimici hominis, à discolis quibusdam hominibus, ad vniuersum Catholicorum cœtum dimanet quædam susurratoria curandi formula, flagitiosa, & impia, quam vulgò ensalmos vocant: maximo applausu à polydædalis ingeniis, & à cuncta rudi plebecula, rerum nouarum perpetuò studiosa, amplexa, temeréve recepta. Illi itaque adulteri genium quoddam mentientes à patre diabolo gratiæ curationis, anilibus quibusdam fortè verbis, ac quisquiliis, dæmonis dolum velo fucatæ pietatis obnubunt, ac tegunt, & hac arte varios morbos curare ipsi, ac sæpissimè frustra contendunt. Hos expungit sanctissimè sacrum Tridentinum concilium, dum libro illo aureo, & summis encomiis prædicando, Catechismi inquam ad parochos, exponens illa verba sacra dominicæ orationis, *sed libera nos à malo*, rationem assignet, qua liceat Christianis, in cunctis m[illegible]is se gerere, veluti in reliquis aduersis rebus, vt videlicet quamprimum summum perfugium, & præsidium salutis Deum requirant, mox & remedia, quibus à Deo insita est sanandi vis, & quæ iuxta Ecclesiast. ca. 38. *de terra creauit Altissimus*. tandem commendat & illos, qui vitam ex diuinis legibus agunt, abstinentes omnibus remediis quæcunq; ad curationem à Deo non adhibita esse constet. quod

si etiam

si etiam corũ vsu medicamẽtorum illis sit explorata spes sanitatis, tamẽ ab iis, vt cantionibus, & dæmonũ artificiis (qualia hauddubiè sunt ensalmi) abhorrẽt. Attendãt igitur amabò hanc sæuissimam pestẽ, Christiana pietate indignã, perniciem luxuriantẽ, cum iamiam per vniuersum grassetur orbem, Principes, & qui terrã iudicãt. nam nisi occurratur cautè, ac sedulò, Horat. 1. Car. ode 12. *Crescet occultò, velut arbor æuo.* Aduersus hos sunt strenui doctores, inter nostros Hispanos Gaspar Ciruelus Toletanus Canonicus libro peculiari de superstitionibus, iam Annæus Robertus, Iureconsultus insignis lib. 1. rerum iudicatarũm, c. 5. & tandẽ Benedictus Pererius lib. 1. de Magia, tum Martinus del Rio lib. 1. disquisitionum magicarũ. tom. 1. ca. 3. obiter Thomas Rodericus Aueiga lib. Art. Med. ca. 85. vberrimè autem nunc Ioannes Hucherius lib. 4. de maleficiis tum & And. Laurentius lib. 1. de mir. strumarum sanat. ca. 5. & 6. Sed iam ad pensum redeamus.

Morbi itaq; omnes vt prudẽter dixerat Hippocrates, causas habẽt in natura, ad quarũ ablationem varia, ineffabili prouidẽtia, Gubernator summus prouidit, ac lautè. vana igitur expiamẽta, elũbes lustrationes, futiles susurrationes. quia Numinis potentia dissipatur hoc medio, vt seriò opinatur Hippocrates. testatur idẽ August. diuinus dũ tract. 7. in Ioannẽ periapta, ligaturas, & incãtationes neq; morborum causas existere, neq; illos iuuare affirmet. Admittẽdũ tamẽ, vti præter Herodotũ, li. 1. n. 20. & Homerũ Iliad. α. sacra nostra testãtur oracula, etiam quę sæpè à iusto, ac inscrutabili Dei iudicio hominibus immitti morbos, aut ad iustã scelerũ vltionem, vt Regi Antiocho, Machab. 2. c. 9. aut ad iustorũ probationẽ,

yt Iobi,ac Thobię tragicis viris,ac pariter sanctissimis. Verũ hi nõ medicamentis,sed pietate vincũtur. Si igitur ex Hippocrate morbi nõ sunt diuini, quia à Deo, nec quia vnus altero sacratior,ac diuinior, cũ omnes immediatę naturã habeãt caussam, quid innuit illud diuinũ in morbis prouidẽtia ediscẽdũ? Clarissimus Hippocratis paraphrastes Galenus, cuius nitẽte splẽdore Hippocraticis nos abundè fruimur bonis,in eius sentẽtię cõmentario per illud diuinũ(expunctis plurimorũ opinionibus)aẽrẽ interpretatur nos ambientẽ,quem omnes & cœlũ, ac æther vnà vocãt. quasi illa sententiã insinuet Hippocrates prouidendum Medico, an morbi seminarium, seu causæ coniunctæ principium existat in aẽre; vsus metonymia. Hanc expositionem ceu accuratã amplectuntur omnes, quotquot viderim horum librorum interpretes, vno dempto Cornelio Gemma lib.1.de Naturæ diuinis characterismis. ca. 1. hinc epidemicos morbos, ceu ab aẽre exortos grauiores affirmant, ac contumaciores reliquis à praua ratione victus germinatis. Idem confirmant & altero Hippocratis oraculo,dum lib.3.Prognost. Sen. 38. dicat, *Quin etiam quo fiant epidemicorum morborum inclinationes simul atque ingruerint, animo complecti oportet,tum ipsius anni historiam.* Quare inquiũt,hoc quod animo cõplectendũ est,inclinationes videlicet,& naturas morborũ vulgarium,illud idẽ est quod alibi tanquã diuinũ prouidẽtia ediscẽdum imperat. Verum enim verò, quãuis hæc acutè sint dicta,ceu à perenni Galeni fonte dimanãtia,mihi tamẽ(pace tantorũ virorũ)ne arrident quidẽ,duplici conuicto ratione. In primis propositio illa ὡς, qua vtitur Pręceptor summus,quidpiam intrinsecũ morbis,

morbis, haud dubiè innuere videtur; inquit enim, εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι. Idest, *& si quid diuinum insit in morbis.* Illud enim insit in morbis, quidpiam insitum & intrinsecum, seu affectionem quandam à morbi essentia fluentem insinuat, & declarat: haudquaquam aërem ambientem rem extrinsecam, & à morbi natura semotam, quia aër remedium potius fit, si opponatur morbo, huius prophasis si naturæ. quare in morbis non inest, cum extrinsecus occurrat. Porrò neque obseruata vi nominis, diuinum vnquam aërem significabit, benè quidem cœlum, quia proximè nos cœlat, veluti corpus illud quintum remotè; tum quia eo medio cœlestes influxus recipimus, vnde propriè etiam æther: Cic. 2. de Nat. Deor. Græci itidem æther παρὰ τὸ αἴθειν, ab ardore appellant: vti Aristoteles libro de mundo syderum ac cœli compaginem indicat, quasi dicatur ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, quod est in motu perpetuo, ac incorruptibili; quod ne aëri quidē vllatenus ingruit, sed cœlesti illi corpori tantum. Nullibi igitur aër diuinum vocari comperimus, nec analogicè. Diuinum itaque dicimus, vti in omni sæculo, & omniū nationū ore fit frequētissimū, quidquid admirandū, quicquid perarduū, & in quo quidpiā elucet diuinū. Hinc Aristoteles lib. 12. Metaphy. c. 7. intellectū diuinum appellat, quia admirabilis: vnde vocamus & nos Hippocratem diuinū, diuinū & Platonē, propter eorum admirabilem intellectū, & acerrimā ingenij vim. Hebræi Deū O.M. Iehuè, seu supra modū admirabilē, Genes. 32. quia propter eius infinita attributa per se ac semper ineffabilis, ac supra modū admirabilis: diuinū igitur idē quod admirandū; à nostra admiratione pariter deriuatur miraculū, effectus diuinus.

perarduus, & insolitus ex D. Angelico Thoma, 1. p. 4. q. 105 art. 7. ad resp. quasi supra naturam. Quamobrem diuinum in morbis dicetur omne illud perarduum, occultum, & inexplicabile ex sua natura, quod nobis admirationem parere valeat; siue sit vis aliqua deletoria toti nostræ substantię infensa, cum Fernelio, li. 3. de abdit. ca. 10. siue aliquod funestè, ob cacoëthiam morbo superueniens, admiratione dignum, propter inexplicabilem, & perarduam eius naturam, tum insolitum, aut perrarum vsum, intra cancellos tamen naturę contingens. hęc incomprehensibilitas in causa est, quod infortunia, & spei frustrationes optimis etiam Medicis accidere conspiciamus, vt scripserat perdoctus Stephanus Atheniensis com. in lib. 1. num. 3. ad Glauconem. Neque hanc nostrã interpretationem respuit Galenus (quãuis sibi ipsi impar videatur:) quãdoquidem eodem commentario, sic fatur, *Non simpliciter, quæcunque causas habent incognitas, aut inopinabiles diuina vocamus sed vbi mirabilia habeantur duntaxat.* Diuinũ igitur, arduum, & admirabile, ex eodem Galeno: vti apud Platonem lib. de conuiuio, quidquid sua natura causa melioris conditionis, qualis immortalitas. idē refert & Aristot. lib. 2. de Gener. animal. c. 1.

Cum itaque in cunctis ferè mulierum morbis, etiam & in quolibet earum statu plurima occurrant difficilia, perardua prosiliant, & admiranda germinentur, diuinum quidpiam proculdubio illis inest, sedulò, ac maxima prouidentia ediscendum. hanc rem idem dictator summus perbellè illustrat lib. 1. de morb. mul. 1. num. 87. dum inquit, *Periculosa sunt omnia, & plerumque acuta, & magna, & intellectu difficilia, & perardua &c.* si igitur difficiles huiusmodi mu-

muliebres morbi,& diuini; si diuini,ergo in maxima prouidentia ædiscẽdi. Hinc forsan Medicos increpat eodem libro, qui attentè non timãtur cuiusque muliebris morbi causam, intendũtque eosdem sanare virilium more: nescientes multum differre muliebrium,ac virilium curationem, propter illud perarduum,& admirandum, propter illud inquam diuinum,quod eisdem inest.comprobat affabrè hãc eandem sententiam idem optimus Senex, cum dicat lib. de muliebri natura,nu.1.*Qui rectè tractare vult fœminarum morbos oportet primum ex Diis exordiatur curationem.* his verbis eleganter consilij nostri rationẽ exponit.nam si in omni curatione ad Deũ, tanquam omnium bonorum largitorem confugiẽdum,multò magis si diuinũ quid insit,ac perarduũ. vtrumque declarat libro de Elegantia nu. 6. dicens iuxta accuratã Heurnij versionẽ,*Numen cuncta gubernans in Medicina minimè otiosũ esse animaduertunt, & in iis morbis quos ipsimet curare nitũtur,& in iis,quos vltrò absque sua opera superare vidẽt.Quotquot enim vincit Medicina, hinc deorum ope vincit.* Ascribit piè summus Præceptor cũncta Deo; & inquit Numen videre Medicum, etiã in cunctis morborũ historiis,dum caussas,morbos,ac symptomata explorat;etiam & lib.de Nat.mulieb.nu.1. res secũdum naturam,hominem inquã, cuius caussam Numen signat,cum Naturæ principem &auctorem in illis præter naturam rebus notat, & eius curam ac prouidentiam inter curãdum cernit: sed multò magis elucent hęc in morbis,qui vltrò absque auxilio diuino nequeunt superari,cum in eis quidpiam insit diuinum. Ex Deo itaque muliebrium morborũ exordienda curatio,non morbi ratione tantum,ve-

rum quia fœmineus omnis perarduus,atque difficilis,& maiore indigens Numinis potentia. Difficile namque & perplexum occurrit quàm primum Medico,qua arte sanandi sint morbi acuti cũ fluxibus mensium connexi:iam rursus iidem morbi fœta existente fœmina:tandem & incomprehensibiles ferè enixarum. Augent difficultatem,præter grauitatẽ maximam,quam habent hi morbi ex sua natura, ea quæ ab Hippocrate referuntur citato li.1. de morb. mul.nu. 87. harum videlicet verecundia, ac pudor, cùm suos secum morbos contineant ipsæ, ac celēt: tum quia inexpertæ ipsæmet sese ægrotare nesciãt, priusquam expertæ morborum insultus subierint. Denique connexus tantorum affectuum hanc doctrinam, & vsum difficilem reddunt. Si namque vnusquisq; per se arduus,& intellectu difficilis,quid, si tot,inexplicabili quodã nexu iungantur? procul dubio fiet affectuum intranabile pelagus. Attestatur hanc rem quotidianus vsus:attestantur & idem Epidemicæ historiæ;nam ex enixarũ historiis octo, à morborum sæuitie,& symptomatum grauitate omnes ferè vitam cum morte commutarunt: ex aliis verò periere plurimæ, & quæ saluæ, hæ ad maximum vitæ discrimen fuere perductæ. Experimur idem discrimen in his,in quibus morbo existente acuto menses succrescunt: quia si aliquando vtilia morbo remorantur auxilia ,anteuertunt aliquoties eadem,aut naturam saltem mutant,formam & qualitatem alterant, quantitatem minuunt, occasionem in aliud tempus differunt, vtendi modum eorundem aliquando etiam interturbant. In vndoso isto oceano rectum tenere cursum,& in tanto naufragio ignorantię ventis non abripi,diuinum sanè.

hinc

D. Hieronym. epist. ad Euag. hinc eruditi, ac præexcellentes Medici aporiati, ac solliciti, hęrent animoque dum in dubio est, vt dixerat Poëta Comicus in Andria act. 1. Sce. 5. paullo momēto huc, illuc impellitur. verum ignari in tanta rei grauitate cæcutientes fœdè submerguntur. horum qui audaces, præpetes seu temerarij potius tumultuaria remediorū copia (propria quidem ipsis) rapidi torrentis instar, non pulsantes solùm, sed quasi absorbentes ægrotantiū naturam quàm citò in præcipitium feruntur. Nam inscitia fiduciam; prudentia cunctationem gignit, testante Thucyd. timidi, perterriti, & quasi in extasim rapti subterlabente ipsis remediorum occasione funesta ipsis mulierculis inferunt damna. Et quod peius est, prætexunt viri isti turpissima ista vitia honestis quibusdā vocabulis, ignorantes enim se cautos vocāt, timidi consultos, temerarij diligētes, ac in omni remediorū copia armatos, ac promptos. hæc seriò omittamus, ad vtiliora conuersi, sed libemus in primis plurima, quæ ad futuram disputationem maximi pariter sunt futura momenti, exordiendo cum Gal. lib. 2. meth. ca. 3. à morbi natura, ac differentiis; quem expungere, media sectione venæ nobis in hac disputatione mens est.

De morbi natura, ac definitione.

Cap. III.

Corpus humanum hæreditario quodam iure, inter alias calamitates plurimas, & inexhaustas, à Pandoræ pyxide dimanantes. (Hanc describit Hesiodus lib. 1. opera, & dies.) à tribus acerrimis lacessitur præter naturam hostibus, 2. meth. Gal. ca. 3.

morbo, eius caussa, & symptomate. Morbo tantum propriè curatio debetur, quia res facta, & actionis terminus: caussæ verò, veluti fienti morbo qui adhuc caussæ rationem habet προφυλακή. tribuitur autem morbo misto ex fienti & facto, mista & innominata curatio, ex Galeno tum lib. 12. meth. ca. 1. tũ Artis Medicæ. c. 88. Symptomati tandẽ cum morbum sequatur, quasi eius germen, iuxta Galeni doctrinam eodem libro methodi 12. ca. 1. nihil deberi autumandum: nisi aut caussæ rationẽ habuerit, maximum parans morbo cui accidit incremẽtum, aut vires frangat: tunc enim curationem ad se conuertit. Hæc tripliciter à Medico progreditur, aut enim symptoma eodem auxilio tollitur ac morbus, vt in pleuritide dolor, ac inflammatio, media videlicet sectione venæ. rursus aliquando curationi morbi resistit, vt vellicatio in dysenteria, in qua cum seuis ac pinguibus rebus leniatur illud seuissimum symptoma, illa eadem reluctatur morbo, seu intestinorum vlceribus. Denique quãdo vires robustæ sunt, negligũtur symptomata, & acceditur ad morbi curationem, etiam & aliquando per ea quæ vrgens symptoma ingrauescant: & vt in eodem moremur dysenteriæ exẽplo, huic aliquãdo adhibemus mordicantia auxilia, quæ valeant potenter abstergere vlcus, etsi dolorem augeant. hanc methodum tradit Galenus lib. meth. 12. cap. 1. & exemplis iugiter illustrat. Sed caussis, & symptomatis modò omissis, ad morbi naturę expositionem, quem primò intendit Medicus expungere, quamprimum in his nostris prodidagmatis accedamus oportet.

Morbus itaq; (vt rẽ à sua definitione exordiamur) ex Galeno lib. de diff. sympt. ca. 1. *affectus præter natu-*

turam est, primò actionem lædens. Definitio hæc absoluta, & perfecta, cum genere, ac differentijs constet, Genus affectus est, non quatenus καταχρηστικῶς de causa morbi, ac symptomate profertur: sed propriè, quatenus de re permanente ex alteratione, & motu, seu potius ex affectione. Sub hoc genere continetur & sanitas, morbo contrarium, cum ambo ex Galeno lib. 1. de tuend. valet. ca. 1. affectus sint permanentes, non habitus, cum hic præter permanentiam, separationis difficultatem includat, sanitati, ac morbo non proprium: affectus autem solam permanentiam, propter partes factas, haudquaquam dependentes per aliquam generationis parte in fieri, bene quidē in cōseruari, quales morbi materiales vocati. Affectus igitur de omni corporis statu dicitur, dūmodò habeat permanentiam, de salubri inquam, insalubri, & (si talis conceditur) de neutro. Affectus enim illud est, quod ex affectione, seu ex actione, & passione relinquitur, in subiecto permanens, per quā rationē distinguitur ab eo quod suum esse existit, in fieri, & in alteratione seu motu, quod Græcis πάθος, seu πάθημα, Latinis passio appellatur. Motus igitur iste seu alteratio, quatenus ab agente proficiscitur actio, seu operatio appellatur, quatenus à patiente recipitur passio, illud verò permanens, quod impasso relinquitur, quod vestigium est impressum ab affectione, seu motu propriè affectus vocatur, qualis morbus est, & sanitas. Quare à propria affectus significatione excludūtur tum morbi causæ, tum symptomata, cum hæc καταχρηστικῶς, & per communē affectus significationem, omnē mutationem permanentem, ac succedentem amplectētem, dicantur affectus, πάθος verò, in vniuersum, de

omni, quod in noſtris corporibus præter naturam oritur, vt innuit Galenus lib.1.Epide.com.1.Sen. 23.
His ita, vt decet expoſitis, apparet manifeſtò quàm ſtultè contradicendi magiſter Argenterius noſtrum arguat Galenum, li.1.de morb.ca.1. præclarum veritatis Medicæ indagatorem, cum modò cauſam, & ſymptoma affectûs vocet, modò diſtinguat: definiẽdo morbum per affectum, ceu rem permanentem, genus tantum ad ſanitatem, & morbum: nec aduertens hunc καταχρηστικῶς ſæpe fuiſſe loquutum, aliquando verò propriè: vitium ſanè conuiciatoribus proprium, nodum in ſcirpo quærentibus, & lucẽ in meridie.

Præterea ſugillat Galenum, quòd impar fuerit in aſſignando genere in morbi definitione, cum iam διάθεσιν, iam κατασκευὴν nominet, res quidem inter ſe non parum diſtinctæ, cum illud diſpoſitio interpretetur, hoc verò conſtitutio, & compoſitio. Verũ reapſe hæc duo nomina de eadem re dici poſſunt: etſi ſub quadam ratione formali diſtinguantur illa. Dicitur namque morbus accuratè διάθεσις, dicitur & κατασκευὴ, dicitur & ἀμετρία, aut ἀσυμμετρία, nec nõ & eleganter à diuino Dionyſio, li.de diui.nom.par. 4. ca.4 μικροταξία, quia hic dupliciter conſideratur, aut vt quidpiam abſolutum, & tunc collocatur in categoria qualitatis, & qua talis affectus dicitur, res permanens, nec difficulter à ſubiecto ſeparabilis, & à Græcis, tum Ariſtotele lib.categ.ca.de quãt. διάθεσις, deducto nomine ἀπὸ τοῦ διακεῖσθαι, vt Galenus cenſet lib.de ſympt.diff. ca.1. quod verbum diſpoſitum, & affectum eſſe ſonat, ſiue bene, ſiue malè fiat: & ita genus erit ad ſanitatem & morbum, quæ cum ſint contraria, etiam ſub eodem genere contineri eſt neceſſe.

necess. Quare morbus cũ absoluta res sit, nullius alterius rei comparatione erit, aut intelligetur. Porrò cõsideratur morb⁹ relatiuè quatenus respectũ dicit ad partes; quę relatio secundũ dici cũ sit, variis terminis circũscribitur morbus, ac definitur. nãque, si iste obseruatur, vt magnitudines secundum naturã, seu quantitates excedit, opportunè μικροταξία, seu inordinatio appellatur, cũ morbus sit quidpiã inordinatũ, respectu ordinis quẽ habẽt partes naturales corporis inter se. hinc diuinus ille Areopagita Dionysius definit morbum μικροταξίαν, seu rẽ minimum habentẽ ordinẽ, & in ipso minimo ordine ferè cõsistentẽ. Relatiuè itidẽ dicitur ἀμετρία, seu ἀσυμμετρία propter excessũ, seu recessum à naturali mẽsura: cũ hic mensurã, stata lege à natura dispositã excedat, & naturalẽ ordinem inuertat: hoc autem nõ multum, aut omnino, quia sequeretur potius corruptio, & interitus, quàm morbus. Relatiuè tandem dicitur κατασκευή, quia structuram, & naturalem constitutionem interturbat; vnde per hunc respectũ structura, & constitutio vitiata appellatur: non quod morbus absolutè, ac per se sit omnis illa structura, & constitutio vitiata, sed illud vnum præter naturã in constitutione & structura vitiatũ, siue illud qualitas sit, ac intemperies simplex, aut composita, siue numerus aliquis additus &c. materialiter in quam, cum formaliter sit affectus, aut dispositio. quare inuito Argenterio propriè, & absolutè morbus datur simplex; respectiuè tamen ἀμετρία, & κατασκευή, in quantum pars subiecta inordinata, inconcinnáque est, vitiatam habẽs structuram, ac compositionem. quia veluti sanitas corporis formaliter (vt cum nostris logicis loquamur) in omnium partium siue

sit elementorum in similaribus, siue similarium in organicis symmetria consistit, concinnitate, constitutione optima, & etiam in structura, testante Galeno lib. 5. de decret. Hip. & Plat. ca. 2. Similiter, ex cuiuslibet à naturali statu recessu pars aliqua dicetur morbosa. nō quod morbus sit omnis illa vitiata constitutio per se, verum respectiuè: quia respectu eius priuatæ partis in qua morbus existit constitutio, & structura totius organi vitiata, & morbosa dicetur. Exemplo hanc rem illustremus in Architectura, Sit domus ταξία, & διαθέσει, εὐρυθμία, ac συμμετρία, decore videlicet, & optima partium distributione ædificata: sit præterea singulare aliquod & essatu dignum vitium, circa circunstantiam aliquam ad domus perfectionem requisitam, verbi gratia, sit ostium æqualis latitudinis ad altitudinem (quæ proportio altitudinis hypothyri ad latitudinē, ferè dupla esse debet, vt lib. 4. ca. 6. testatur Vitruuius) vitium istud erit in ἀρυθμία, & absolutè in illa sola domus parte, videlicet in ostio, cū reliquas absolutas, & perfectas omni ex parte supponamus. tamē domus illa vitiata dicetur, & imperfecta relatiuè respectu scilicet illius partis, quæ ἀρυθμίαν non seruat; quæ consistit, ex Vitruuio lib. 1. ca. 2. suæ Architecturę in venusta specie, & in commodo in compositionibus membrorum effectu, seruādo symmetriam, & conuenientiā inter membra operis, altitudinis ad latitudinē, & latitudinis ad longitudinem. Pari itaque ratione dicemus & nos, quod amputato digito manus, absolutè morbus est in numero, de perditio videlicet alterius digiti: structura autē manus, & constitutio morbosa dicetur respectu alterius partis deficientis ad totam manum. & cum hęc

sit

sit relatio secundum dici,tantum morbus absolutè dicetur qualitas, affectus videlicet in numero imminuto;cum neque morbus per se, & absolutè existat in manus structura. Quare morbus in se (non solum vt qualitas; qua ratione semper est res simplex) & simplex aliquando erit, si simplicem à parte rei naturam habuerit, qualis est nuda intemperies calida,aut frigida in partibus similaribus, in organicis simplex numerus additus, aut diminutus &c. Vti enim malum attestante diuino Dionysio citato suprà libro,aut ex multis, aut ex particularibus defectibus proficiscitur, haud quaquam bonum, sed ex vna,& tota caussa,ita morbus ceu malum,ex particulari defectu,& simplici affectu proficiscitur, & existit:sanitas contrà ceu bonum integram requirit caussam,ac totam.Hanc doctrinam apposite confirmat Aristoteles lib. 7. Ethic. ad Eudemum,ca. vlt. dicens,*singulas igitur habere reliquas*, sc. virtutes, de his enim loquitur eo loco,tanquam librorũ subiectum.*qui huius*, videlicet probitatis: cogimur hæc interpretari propter ambiguitatem textus. *appellationem sit constituturus,necessum esse patet:nam neque in cæteris aliter id veniat vsu.Nemo enim toto corpore sanus sit,parte autem nulla,sed necessum aut omnes aut certè præstantissimas rectè habere: non dissimilis etiam in toto ratio.*Dilucidè igitur ex tãtorum virorum auctoritate in vtraque Philosophia liquet malum in re simplici posse consistere, nequaquam bonũ, cum in ipso cuncta sit necesse concurrant optima,& perfecta.Sed iam hunc molestum Argenteriũ relinquamus, ceu in angulo sedentem, & reliquas definitionis morbi partes lustremus amplius.

Adest mox quamprimũ differentia illa,præter na-

turam, per quã morbus à sanitate disiungitur, quæ affectus genus prius coniunxerat. Sanitas itaque affectus est, & secundum naturam, dignitate, natura, ac tempore etiam prior ipso morbo, vt testatur Galenus lib. 1. de tuend. valet. ca. 1. Dignitate quidem, quia bonum ipsa, vti morbus malum: natura, quia ipsa semper quod bonum est, intendit: hinc Aristoteles lib. 9. Metaphys. ca. 10. bonum natura, & dignitate prius esse malo affirmat. tempore rursus, quia morbus propriè lapsus est, ac recessus ab indiuidua natura, sana quidem necessariò prius: vnde affectus à natura congeniti, si præter naturam, indiuidui vitia potius, quàm morbi; quamuis respectu illius naturæ communis, & specificæ καταχρηστικῶς & morbi, qui si actiones lædant, pariter & curationem indicant, ex diuinissimo Galeno lib. 14. Meth. ca. 15.

Altera differentia in hac morbi definitione est *primò*, quod apud Galenum lib. de diff. symptom. ca. 1. idem quod apud Aristotelem, per se. per hanc distinguitur à sua causa morbus: quia hæc secundario, & per accidens, mediante videlicet morbo actiones lædit.

Per vltima verba, lędens actionẽ, differt morbus à symptomate: cũ hoc nec primò, ac per se, & quod magis est, nec per aliud actionem lædat, nisi aliquãdo per accidens, habens rationem causæ: tunc enim cùm affectum augeat, aut vires prosternat, actiones per accidens dicetur offendere.

Galenus & libro Artis Medicæ ca. 88. li. 1. de nat. hum. sen. 19. & alibi, alterã videtur adiungere differentiã, obseruatione fortè dignam, dum læsionem sensibilem debere esse cẽseat. quasi innuat, quod ad hoc vt morbus quispiam talis iudicetur, sit necesse sensi-

ſenſibiliter lędat actiones,ac ſenſus iudicio.Cæterũ hæc differentia parui momẽti, cum in pathologica Medicinæ parte nõ requiratur exploranda, quia tãtùm curatur quod per ſe,vel per ſigna cognoſcitur: innoteſcit autem præcipuè quod manifeſtò, ac ſenſibiliter actiones lędit. quid,quod & quæ actiones manifeſtò nõ lædũt,nec morbi adhuc nomine merentur condonari, immò πάθος: & proinde propter eorum imminutam, ac imperfectã generationem, nec ad pathologicam partem hi veniunt diſputãdi, nec ad therapeuticam ſanandi, ſub ſalubri tantum contenti.Et cum Galenus libro citato Artis Medicę de vtraque Medicinæ parte tractare pręſumat,hinc illam differentiam obſeruãdam ibidem comminiſcitur. De his plura à nobis modò exagitanda non eſſe conſultò decreuimus, cum hæc variis certatim modis, tam à priſcis quã recenſioribus copiosè fuerint explorata.quæ cùm ob crebram,ac faſtidioſam iterationem, tum ob maiorem inde obductam caliginem in contemtum,& maximam venerint difficultatem, ita, vt ne vix quidem certi ac explorati quicquam de huiuſmodi rei veritate,& Galeni διάνοια nos habeamus: proinde ab illorum ſophiſmatis abhorremus ſeriò,& Galeni doctrinam nudè, citra verborũ ãbages cõſcriptã amplectimur,& retinem⁹.

De morbi magni natura, ac differentiis.

CAP. IV.

PErfunctoriè morbi natura explanata,operę pretium eſt magis ad ſcopum accedentes, modò eiuſdem differentias percenſere, non quas ſpecificas rimatur Galenus lib.de horũ differentiis, ceu à noſtro cõſilio alienas,verum communiores alteras,ac

genericas, quæ à proprietatibus quibusdam dimanant, ab eorum etiam essentia deductis.

Omnes itaq; morbi in vniuersum aut magni sunt, aut parui. nihil refert cũ Galeno lib.3.de Crisi.ca.4. & lib.1.Aph.se.12 hos magnos aut vehementes, paruos aut mites appellare: etsi morbi substãtia nõ sint, neq; quãtitas, immediatũ hæc reliquorũ accidentiũ subiectũ, veluti illa primũ. quæ quantitates, quãuis ex Aristotele tũ li.5.Metaphys.ca.13. tũ lib.Categ.c. de quant. per se dicantur de cunctis eius speciebus linea, superficie &c. tamen per accidens dicũtur de his omnibus, quæ quãtitatẽ, magnitudinẽ videlicet aut paruitatem habent annexã: etsi his quantitatis ratio non conueniat. hinc substantia quanta dicitur magna, vel parua, qualitas itidẽ, vti albedo magna, vel parua. Quare cum Medici omnes benè de hac re sentiẽtes, etiã cũ ipso Arist. (quidquid aliqui ineptè garriãt) morbos omnes per se qualitates statuant, simili ratione eosdẽ omnes & magnos, & paruos appellãt, veluti pulsũ vocãt magnũ, referẽdo ad quãtitatẽ diastolis, aut vehementem, ad qualitatem ictus. Liceat igitur nobis modò, vti & apud omnes ferè Medicos vsu receptũ est morbos omnes nõ vehemẽtes solũ, sed & magnos, & paruos nominare, referẽdo magnitudinem ad intensionem potius, quàm extensionem. vnde dicitur morbus magnus, qui vehementiam & vim maximam obtinet, ad hoc vt nostrum lædat corpus, & ab intensiuo recessu à naturali habitu; quasi magnitudo æstimetur ex magno recessu, & magna actionum læsione. paruus rursus dicitur qui & languidus, & mitis est, & à quo quam minimùm nostrũ lacessitur corpus, vel in eo fit minor recessus à naturali habitu: Præterea vtriq;

morbi

morbi magni, & parui, aut tardi sunt, lentóq; gradiuntur pede, & hi chronici vt plurimum fiunt, aut celeres, breuíque circumscripti tempore. qui celeres cum magnitudine sunt coniuncti, acuti vocantur, cum paruitate autem, ephemera præsertim adest, & inter tumorũ species, vt Galenus testatur lib.3. Aph. Sen.26. & lib.2. ad Glauc. ca.1. phima, cito oriens, ocyssimè crescens ac celerrimè ad suppurationem perueniens. Sunt tamen & nihilominus ex Galeno lib.3. de Cris. ca.4. morbi parui ac debiles, qui simul cacoëthiam habẽt adiunctam, vt inter reliquos pestilẽs ephemera est. verũ hi, parui tantũ dicũtur sensus iudicio, cũ ex sua natura aut per quidpiã occultũ vehemẽtes, & magni fiãt, chronicorũ autem sub vtraque differẽtia & latissimus cãpus, & vasta sylua.

Paruis, chronicísque modò relictis, ceu à nostro scopo alienis, de magnis, & acutis nostra modò texatur oratio. Magnũ itaque morbum Græci variis condonarunt nominibus, iuxta varias cuiusq; proprietates, alium iam σφοδρὸν vehementẽ nominarũt: alium rursus ἰσχυρὸν validum & energia excellens: iã mox χαλεπὸν qui præter magnitudinem coniunctũ habet periculum, qualis est morbus omnis acutus. Cæterũ cum in omni morbo tria nos obseruemus, affectũ, subiectũ corpus quod afficitur, & facultatẽ ac actionẽ, quę primò à morbo lęditur: simili ratione omnis magnitudo in morbis ex eisdẽ tribus rebus æstimatur ex Galeno libro potissimum 4. & 7. methodi. ca.6. & ca.12. Magnitudo igitur in primis, affectus ratione pẽsatur, seu ex propria morbi essẽtia, si maximus ille fuerit in sua essentia, vel maximè recesserit à naturali statu. prior ille, affectum in sua formali ratione respectat, vti ingẽs intẽperies, vul-

nus maxi mũ iuxta trinã dimenſionẽ: alter verò morẽ mor bi, qui mos cõſiſtit in cacoëthia cauſſæ, aut ſæuitie ſymptomatũ. Porrò morbus magnus vocatur ſubiecti ratione, quando corpus quod afficitur per ſe, vel per cõſenſum magnũ eſt ac pręſtans. pręſtantia ſpectatur ex facultatis excellẽtia, quæ totum corpus gubernat, & dignitate actionis promanãtis à principe facultate. vnde hæc duo in vnum ſæpè coëunt, ſubiecti corporis præſtantia, & facultatis ac actionis dignitas: cum partes corporis æſtimẽtur ex facultate, & actione potiſſimũ. Facultas itaque totũ corpus gubernans ſpectatur in principibus corporis partibus cerebro, corde, hepate, vẽtriculo: actionis dignitas tum in his, tum in aliis plurimis, vt in oculo actio vidẽdi, in aure audiẽdi, in teſtib. ſpeciẽ cõſeruandi. Quare quotieſcunq. læditur ſubiectum aliquod præſtans in corpore, aut vnà vitiatur facultas totũ corpus gubernãs, aut actio dignitate excellẽs, morbus magnus haud dubiè cẽſendus: dummodo etiam & læſio effatu ſit digna, cum poſſint & illa à minimo affectu lædi, vt cor à minima intẽperie, qualis eſt ephemera febris, morbus quidem paruus, minima itidẽ in oculo inflãmatio, perexiguus ſibil⁹ in aure. Dicũtur autẽ morbi iſti magni ſubiecti ratione, quia propter partis præſtantiã, dignitatẽ, aut vsũ, etſi illi minores in ſua eſsẽtia fuerint, aut periculũ vitæ inducũt, aut ſaltẽ ingentẽ noxã, & quãuis de ratione morbi magni nõ ſit vitæ periculũ, eſt tamen de ratione acuti, altera morbi magni ſpecies.

Morbi itaque magni aut ſunt ſimpliciter magni (quorum latitudo maxima, cum chronicos etiam amplectatur) aut acuti qui & celeres, & periculo pleni. confirmat hanc rem clariſſimus Galenus

cum

cum lib.de dieb.decret.2.ca.12.&3.c.vlt.libro etiam 6. Epidem. com.1. sen. 28. hoc periculum in cunctis acutis palam comminiscatur. Hi acuti aut absolutè considerantur vt tales, aut vt malignam, & cacoëtham habent naturam,grauia ac funesta inferendo symptomata:in quibus ex Galeno lib.1.c.16. de Cris.& grauia, & aliquando lethalia signa apparent; ac indicia. his funestis acutis opponuntur & alij itidem acuti, etiam ex Galeni mente lib. citato 1.de Cris.ca.3.quos Græci ἠπίους vocant, Latini mites,& placidos,quibus & benigniora,& leuiora germinantur symptomata,securissimísque fruuntur signis.Hinc Hippocrates lib. Prognost. 3.sen.9.& 10. malignas,ac cacoëthas describit pleuritides, mites alias,& securissimis firmatas signis. Cacoëthus autem morbus,etsi præter acutiem deterior multo sit, quàm communis cuiusque speciei morbi natura, & constitutio ferat, maximúmque iugiter vitæ minetur periculum: non tamen autumandum hunc omnem spem salutis adimere, vt lib. 1. Prorhet. cō.14. dilucidè Galenus attestatur. Est igitur cacoëthia non occulta aliqua qualitas seu toto genere, qualia sunt venena, vt plurimi somniarunt, verum adsciritia ac praua quædam qualitas morbis superueniens,ab illorúmque consuetudine maximè aliena, nec facilem ob eandem malignitatem admittés curationem. hanc declarant subsequentia symptomata,quæ ab Hippocrate perbellè in Prognosticis libris referuntur, vt doctè Galenus exponit libro 3. de Crisibus.ca.4. Sic cacoëtha, & malignam sæpè habent caussam, & vt plurimum deterrima multò symptomata.Neque distinguitur cacoëthus à maligno,vt declarat Galenus lib.de rat.vict.cō.2.sen.40.

his verbis, *Morbos præterea εὐήθεις, i. beneficos dixit, non quidem maleficos, morososque, quos Græci κακοήθεις vocant, sed εὐτρέπεις, i. qui facilè ad bonum vergunt.* quod igitur latinè nos dicimus malignos, maleficos, morosos, Græci κακοήθεις appellant. in quibus morbis etsi cuncta seriò, ac rectè administrentur, nihilo mitiores fiunt, immò ingrauescunt potius, vt idem Galenus scripserat lib. 1. Epidem. com. 3. sen. 1. Et hi aliquando vt refert Auctor Finitionũ Med. potestate magni, & graues sunt morbi, specie verò imbecilles, nec tempora certa habent indicationis. quia callidè procedũt aliquando, nec prauitatẽ occultam quam habent foras exponunt. diximus occultam prauitatem, non quod hanc arbitremur à tota substãtia esse, cum neque hanc in pestilentibus morbis admittendam censeamus, iuxta Galeni diuinissimi viri mẽtem lib. 6. Epidem. com. 1. sen. 29. quo loco inquit, *calorem* (qui febris essentia est) *pestilentis febris, à calore reliquarum febrium putridarum non differre per putredinis ἰσχύειν.* (quod Hermãnus Cruserius eo loco excellentiam vertit, alij iuxta putredinis energiam vigorem, ac robur.) & quod eo loco dixerat ἰσχύειν, libro 3. de præsag. expulſ. c. 4. scripsit putredinem magnam, μέγαν Græcè: vocans pestilentium febrium putredinem magnam; per quã magnitudinem, seu excellentiam, & energiam distinguuntur hæ à reliquis putridis, haudquaquam quod quidpiam occultum includant, & à tota substãtia infensum. occultum itaque non solum significat id, cuius qualitas seu natura per se difficilis cognitu est, vt omnia tota substantia aut toto genere talia vocantur: verum etiam & id quod sensibus non subiicitur, ratione tamen facilè assequitur, tanquam

quã natura notũ. Insinuat hanc rẽ elegãter Galenus lib. de rat. vict. cõ. 2. sen. 47. *quum dicit virium offensas omnes, & à manifestis fieri caussis, & ab occultis*. & dum exemplo hanc doctrinam illustrat, ex his quæ dicta sunt ab Hippocrate lib. 1. Prognost. sen. 6. & 7. cum faciem illam funestam describat, hæc inquit, *Nam hæc corporis cõditio fit quidem & ob vigilias, & ob excretionem quandam quæ multa fit, & ob inediam: fit quoque & absque his, cum sc. corporis humores tenues fuerint, & febris calor acris. nam euaporantur qui ita extenuantur per insensibilem euacuationem.* quare quod suprà occultum dixerat, mox exponit insensile, seu subterfugiens sensus non effectus tantũ ratione, verum & caussæ. Neque autumandum in febribus præsertim causodis (quas modò pũncticulares febres vocant) virium illam offensam, & quæ mox sequuntur signa funesta à caussa toto genere nobis infensa produci, immo manifestam obtinere illa caussam, insensilem & occultam vacuationem, & hanc rursus tenuitatem humorum, & acrimoniã maximam (qua pollent hæ febres) febrilis caloris parere. Quamobrem cùm nobis mẽs sit in hoc opere, de morborum acutorum curatione diexodicè pertractare, quibus malignitas sępe, seu prauus mos accidit, in muliebribus præsertim: hinc sedulò ediscenda cacoëthia, veluti & si quid diuinum, tum & ad prognosin, tum & ad curationem. in hoc enim labyrintho labascit sæpe, ac omnis Medicorum industria omnino silet.

De morbi acuti natura, ac differentiis.

Cap. V.

QVia ad portum appulimus, consistamus paulisper, & effusiore quadam orationis serie singillatim explicemus quid morbus acutus sit, quot eius differentiæ, quótque caussæ. Morbus igitur acutus (vt ab eius definitione exordiamur) magnus cum sit, periculum habet adiunctum, & celeriter ad statum vsque percurrit. Illud accidit vel à sua natura & essentia, quia vehemens, vel ob partis læsæ prçstantiam, vel ob vehementiam paroxysmorum, istud videlicet celeritas præsertim à sua caussa, quæ materia calida est, & biliosa, irrequieta, concitata, ac furiosa. quantóque magis acuti, tanto concitatiores, ac breuiores termini, vt in peracutis apparet, iuxta vtrosque Medicinæ Parentes lib. 1. Aph. sen. 7. verum breuiores itidem fiunt, ac celerrimi non à sua caussa tantum, sed à cacoëthia, ac symptomatum sæuitie, vt in lethalibus ac funestis acutis videre est: in pestilentibus inquam morbis, à quibus ægrotantes vnico die, biduo, aut saltem triduo interclusa anima mortalitatem explent. Acuti itaque morbi à motus celeritate potissimum appellantur, quoniam celeriter, continenter, & symptomatum sæuitie suam absoluunt historiam, cum cita mors veniat, aut victoria læta. hanc cófirmat doctrinam insignis Galenus tum lib. 2. Aph. sen. 19. & 23. tum lib. 6. Epidem. com. 1. sen. 29. Terminum vltimum horum morborum accuratè diuinus Præceptor & lib. 2. Aphor. sen. 23. & in Coacis Prænot. diē quartum supra decimum statuit, quem nullus, inquit, Galenus in Aphoristicæ sentétiæ com. vlterius progre-

gre-

greditur, quod si aliquis fortè hunc transgreditur, iam simpliciter acutus & exactè appellandus non est, sed cum additione talis ex decidentia, cum à vera morbi acuti idea degeneret, concitatè videlicet ac celeriter moueri, qui continuatam acutiem vltra decimum quartum diem haud dubiè nequeunt obtinere. Hanc rem Galenus perdoctè replicat libro 2. de diebus decret. c. 12. nec difficilis ratio; quia tum à continuata morbi acuti magnitudine per dies quatuordecim, tum à comitantium symptomatum vehemētia, nec vires vltrò queunt sustineri, quin succumbunt potius, & mors sequitur: aut fortè accincta strenuè natura ad morbi caussæ expulsionem, & æger liberatur, & in salubrem mox sanitatis statum illicò perducitur.

Omnes morborum acutorum differentiæ qui nonum explent numerum. Alij, videlicet simpliciter, seu exactè acuti altero clauduntur septenario, pars media peragratorij mensis constantis 27. diebus, cū horis ferè octo. Alij rursus peracuti dicuntur vnico septenario contenti, carcer primæ hebdomadæ, & tetragona eiusdem mēsis. Alij deinde peracuti exactè, seu peracutissimi appellantur, quorum termini tetrada, hebdomadæ ferè medium. Vltimi sunt eorū qui non simpliciter vocantur acuti, cum vltra quartum supra decimum prorogentur, ad vigesimum vsque solē, tertiæ hebdomadę extremum. verum cum vicesimus iste valeat ratione obtinere decimi quarti, atrepta velocitate à septenario primo, continuata pariter serie acutiei: proinde adhuc meretur acuti nomine, qui hac lege progreditur morbus. non licet tamen de reliquis vltra hanc vicesimi metam istud affirmare, imò potius vocandi acuti ex deci-

dentia, cum vti decidentes, & appendices se habeant ad reliquos simpliciter acutos. Hi itaque morbi quintam constituunt morborum acutorum differentiam, vt innuit pariter Præceptor summus lib. 1. Prognost. sen. 25. quadragesimum solem constituens extremum acutorum horum: quasi queant progredi decidentes hi per alterum vicenarium extremum illud acutorum. Doctrinam hanc arte insignis Galenus nihilominus confirmat lib. 2. Aph. sen. 23. vbi iis est expressa litteris, quæ hic leguntur, *Sed & harum indicationum semiinclinatarum* (*Græci* ἡμιῤῥόπους *vocant*) *alius quidam est externus terminus, vltra quem progredi non liceat, quadragesimus nimirū dies.* Morbos ergo Hippocrates qui intra quartum decimum diem integrè iudicantur, acutos absolutè appellare consueuit: eos verò qui aliquo dierum decretoriorum imperfectè iudicati ad quadragesimū vsque diem durarunt, non iam absolutè acutos, sed appellatione ex integra oratione constante acutos intra dies quadraginta iudicandos nominare solet. Verum apertius mihi dicere videntur qui eiusmodi morbos, per prioris status in alium mutationem, aut à sua specie degenerationem acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellant Græci. Elucet ex his Galeni verbis internum acutorum terminum quartum supra decimum esse solem, extra hunc verò illorum qui per degenerationem, aut cōuersionem fiunt: quæ, motus cuiusque celeritas, vel tarditas distinguit: vti motus varietas efficitur ab humorum idiotropia, seu à varia, ac diuersa materie morborum germinatrice.

Hanc doctrinā, optimam sanè redarguere videtur

dictator

dictator ſummus, dum citato oraculo lib. 3. Progn. ſen. 25. inquit, *Conſiderare autem oportet ſtatim abſceſſus ſigna, ſi viginti diebus tranſactis febris detineat.* quibus verbis hauddubiè videtur ipſe innuere viceſimum potius acutorum eſſe terminum, quàm decimum quartum in Aphoriſtica ſententia ſignatum. Hanc eandem videtur admittere Galenus interpretationem in eiuſdem ſentẽtiæ commentario, cum ſic fatur, *Cum antea de morbis diutinis iam diſſereret, mentionẽ habuit viceſimi diei, propterea quod ad hunc vſque diem extentus morbus nondum diutinus exiſtat.*

Gratiam inter hos locos conciliabimus, ſi dixerimus aphoriſticum oraculum ratum, decimumquartum internum ſemper acutorum terminum, viceſimum analogum, ſeu externum, quatenus videlicet ſibi aſciſcit naturam decimi quarti. vnde nec propriè terminus acutorum, cum vltra medium menſem procedat, per quem tantum illius cæleſtis corporis, lunæ inquam fit auctio, nec propriè diutinorum cum valeat referre naturam decimiquarti, inchoato concitato motu in primo ſeptenario. quod ne fas quidem reliquis diebus vltra viceſimum; hinc appoſitè hi chronici, etſi ad extra, etiam ad quadrageſimum vſque acuti vocentur, per quandam videlicet eorum appendicem, neque amplius aut abſolutè, aut reſpectiuè lubet acutos vocare, immo & idem Hippocrates lib. 4. de rat. vict. ſen. 56. diutinos potius appellat, quamuis imperfecta quadam criſi terminentur per vicenarios, & quadragenarios, lentis potius ceſſionibus, aut abſceſſibus, quàm criſibus ſubitaneis, quibus fruuntur exacti acuti, vt fuſius Galenus exponit li. 1. de dieb. dec. c. 13.

Morbi igitur à vicesimo ad quadragesimum vsque diem prot acti medij vocantur à Galeno com. in citatam mox sententiam lib.4. de rat. vict. inter acutos,& longos:quia in his paulatim morbi energia remittitur, vis quaternariorum perit, septenariorum autem (quorum vis ante vicesimum ad crises maxima (languescere incipit. istud declarat appositè idem Galenus lib.3.Prognost.sen.10. dicens, Postea verò (sc.vltra vicesimum) exolui quaternarios, fierique per septenarios iudicationes: deinde etiam hos exolui procedente tempore,ita vt per vicenos dies morborum efficiantur solutiones:postea ad mesium numerū deuenire. Vicesimi igitur quarti nulla, aut quàm minima vis, vicesimi septimi, tricesimi quarti,& quadragesimi, quia septenarij aliqua: vltra quadragesimum, cum acutorum ratio deperdatur, etiam septenariorum languet vis omnino; verum quia magni adhuc morbi, eorum solutio per crises fit, confirmante Galeno ex Hippocrate,libris Epidemicω,tum lib.2. Aph. sen.24. per vicenarios tamen, aut quadragenarios. hinc sexagesimum,octogesimum, centesimum, & hunc cum vicesimo decretorios horum morborum passim assignat citatis Epidemicω libris dictator summus. quidquod si amplius protrahantur hi morbi à centesimo cum vicesimo, tunc nec per vicenarios aut quadragenarios, immò aut per menses, aut annos computandos arbitratur Galenus tum lib.1. de dieb.decret.ca.10. tum lib.1. de natura humana,sen. 41.qualis est inter hos quartana,ad decimum quartum vsque annum aliquando prorogata. Quamobrem cum tot sint morborum acutorum differentiæ, proinde citato Prognost. loco Galenus nul-

hac

lum eorum certum statuit carcerem, quasi sit in hac re, inquit, ambiguitas soritica, quam Cicero lib. de diuinat. acerualem vertit. Acuti tamen simpliciter decimumquartum habent terminum: acuti non exactè vicesimum, qui per conuersionem, seu ex decidentia vocantur, quadragesimum. In his terminis, iuxta cuiusque morbi motum (quem humoris natura efficit) vehementiores, aut languidiores fiunt crises. quo enim concitatius, ac vehementius morbus mouetur, eo breuior fit: quo rursus concitatius morbus protrahitur, eo fractius natura concitatur. Infra decimum quartum magnæ fiunt in morbis perturbationes, asserente Galeno I. libro de dieb. decret. cap. 10. quia petulanter furit humor, & hinc vehementiores crises accidunt: his proximæ sunt quæ ad vicesimum vsque occurrunt diem. Cæterum cum dierum in quo crises fiunt maxima sit facta mentio, horum naturam explorandam censemus, vt exactius, quæ ad naturam morborum acutorum spectant intelligantur. nec futilis sanè, aut ingrata disceptatio.

De diebus quibus morbi iudicantur acuti, & vnde eorum vis.

Cap. VI.

IMmutabilis Deus, ordine immutabili, sub mensura, & pondere creauit cuncta. eius pedisequa Natura illa eadem immutabili serie prouidè afflat,

moderatur, seruat. inter cætera, quæ hăc Dei prouidentiam, & eius ministræ Naturæ legum immutabilitatem, quas indixit ipsi, declarant, illud quammaximè quod morbi sempiterna lege in omni ætate, in omni natura, in omui sexu, in omni tempore, & in omni denique regione ac climate dies thabeant statos, in quibu s decretoriè iudicenur. O factum ineffabile! istud replicabimus; quantum tenuitas nostri ingenij sustinere valebit, in re tanta.

Cæterum, vt rem à suis primordiis ducamus, illud obseruãdum, duplici ratione dies decretorios considerati, in abstracto, & in concreto: quorũ vtriusq; diuersa ratio. nam huius natura ex tribus potissimũ dependet, ex natura peculiari ægrotantis, ex motu humoris, ac ex syderum, seu corporum cœlestium influxu. ex mutua namque horum omnium vi consurgit quintum, septimum, aut nonum huic ęgrotãti fieri decretorium, aut aliâs. vti, si temperamẽtum ac eius insitus calor ita vegetior fuerit, vt caussam morbificam victam quinto iam morbi sole contineat. humor pariter. & cõcitatè moueatur & per dies impares, cum morbi vehementia concurrat tãdem cælestium corporum influxus, viuifico eorum calore; proculdubio morbus iste quinto iudicabitur die, neq; amplius procedere fas. Quare quintus dies huic morbo necessariò decretorius, nõ ex vi diei, cũ varij isti sint intra latitudinẽ acutorũ, verũ ex energia caussarum cõcurrentiũ. Abstracti decretorij naturã assignare, & caussam, vti non facile, sic etiam & clarissimis viris offensaculum. Nam in omni ætate, natura, ac sexu, in omni morbo acuto, in omni tempore anni, cœli statu, regione, ac climate quaternarios, & septenarios sempiterna lege decretorios esse,

haud

haud quaquã senarios, aut octonarios caussa adest necessariò cõmunis signanda, quæ cunctis illis cõueniat & adaptetur, & tantarum rerum, & distantium sanè carceres amplectatur. quid quod & illud primum ad crisin potius spectat; veluti hoc ad tempus, seu ad naturam diei decretorij, in qua crises accidere solent. res ardua, & diuina.

Verum vt fiat perspicua doctrina, & facilis methodus, rem à sua definitione ordiemur. Dies igitur decretorius est, qui ex sua natura quam tutò, ac frequenter morbos iudicat. Et quamuis iudicium fieri possit omni die, siue ad bonum, siue ad malum, siue ad salutem, siue ad mortem, & hinc omnis dies χρισιμος: tamen nos modò non definimus nisi principẽ decretoriũ, vim certã, ac firmã habentẽ decernendi morbos, κυρίαν ἡμέραν elegãter ab Hippocrate vocatũ. veluti Galenus libro 3. de crisibus c. 2. etsi variæ sint crisiũ differentiæ, crisim definit (principẽ videlicet) subitam ad salutem mutationem. quæ princeps & optima, inter reliqua ex eodem Galeno c. 3. exoptat, & quod à contemplabili die indicetur, quales sunt quaternarij, & quod in die decretorio contingat, quorũ dierũ fortissimi, & perfectissimi ad decernendum sunt septenarij. Horum vtrorumque dierum, cum maxima sit dignitas, non leuis momenti est, ex Galeno lib. 1. de diebus decret. cap. 3. & ad solutiones morborum, & eorumdem curationes exacta, & absoluta dignotiò. Quare cum dies tam decretorij, quam indicatorij maximam vim obtineant ad illam mutationem salutarem, hæc proinde seriò explorãda vis, rimanda origo.

Nos cunctis missis opinionibus seu ambagibus,

clarissimum Galenum sequuti, arbitramur hâc vim promanare ex cælestium corporum latione, seu motu, ac influxu, lunæ præsertim, quæ, ceu inferior, reliquorum corporum vires colligit. Hanc rem sciscitatur ipse abundè, & ex instituto, libro 3. de diebus decret. cap. 1. & 2. neque aliam caussam sibi offert assignandam præter cœlestia corpora. nec immeritò sanè. nam etsi plurimæ fiant in nostris corporibus alterationes, & motus, ex proportione potentiarum agentium ad patientes, qui & certis etiam, ac statis accidunt periodis, quales sunt præsertim inter cętera febrium putridarum typici circuitus, quos nec Galenus, nec quiuis alius mentis compos superioribus tribuet caussis, sed putrescentium humorum naturæ potius. tamen ne negãdum haud dubiè plurimos etiam in nostris corporibus accidere insultus, plurimósve motus, ac alterationes stata itidem regula, firmáque lege sancitas à supernis illis corporibus ortum quidem trahentes, syntagma mundi perpetuum. Nam quis, amabò, alterã assignabit caussam periodorum mentium typicorum, per singulas videlicet lunationes promanantium, ipsa Luna ablata? quis grauiditatis, & nixus certos statuet terminos, eadem è medio sublata? Fatetur hoc Hippocrates diuinus, fatetur & idem insignis Galenus. li. de septim. partu nu. 1. Porrò paroxysmi epileptici idem declarant, cum vt plurimum excitétur, atrociúsve ingrauescant sub νεομηνίᾳ, dum ipsa cum sole per biduum ferè coit: sub quo tempore & maiores, & grauiores in nostris corporibus fiunt assultus, sæuiores passiones germinantur. Maniaticos tandem, ac melancholicos sub lunę pariter diametris, aut tetragonis de nouo quasi concitari assi-

assiduè experimur, vehementiúsque percelli. Quid plura? Quamobrem cùm decretorij dies in omnibus vniter, & concorditer per omnia se habeant, assignanda necessariò cōmunis caussa, valens omnia illa continere. hęc nulla alia, præter cælestia corpora, vnà cum aëre facultatum eorundem corporum internuntio. Illa enim suas facultates sublunaribus cūnctis corporibus, siue per influxum, siue per motum maxima cum summi Opificis prouidentia demittunt: à quibus nostra corpora non alterari solū, verum & vinci perdoctè, ac diffusè clarissimus noster Galenus testatur, tū lib. 2 de diebus decret ca. 2. tum lib. 3. eiusdem argumenti. c. 2. Hanc doctrinam nuda veritate sartam firmiter tenent classici doctores prophani, & sacri. Adest quamprimum præter diuinum Hippoc. in Asclep. Philosophorum Princeps Mercurius Trismegistus, Plato diuinus, in Theæt. Naturæ genius Aristoteles tum lib. 1. meteo. ca. 2. & 3. & lib. 8. Phys. ca. 8. Philo itidem Iudæorum elequentissimus, & lib. de migrat. Abrahę, & lib. de mundi opificio: Michael Psellus Iuliani Apostatæ Medicus clarissimus, in expositione sermonis Zoroastis, quem plurimi, nec temerè Mesraim filium Chami, & nepotem Noëmi esse opinantur: Plotinus etiam insignis Platonicus, libro quo inquirit vtrum stellę aliquid agant, ca. 9. Marsilius Ficinus Platonicorum alumnus lib. de vita cœlitus cōparanda, ca. 6. Mattius tandem Galeotus libro de doctrina promiscua. cap. 24. Ex sacris verò scriptoribus ad sūt diuinus Dionysius, li. 8. de diu. nom. c. 4. Augu. li. 13. de Trin. c. 4. Basil. Homil. 6. Ambros. Hex. dist. 14. q. vlt. & doctor meus seraphicus Bonauentura in 2. sentent. & Angelicus Thomas li. 2. de cœ-

lo, ca. 7. & lib. contra Gentes, ca. 91. & opusculo 26, & denique Albertus Magnus in 2. senten. & in Speculo cap. de elect. Nec opus est plures recensere, his grauissimis contenti viris.

Cū itaq; indubitata sit doctrina, ratione, & auctoritate præclara, cælestia videlicet corpora in hæc inferiora suas vires & facultates demittere, nec creata vt noceāt, verum vt hæc inferiora gubernent feliciter, cúmque constent in orbe omnia, non cælestia tantum, verum & terrena; miro, & artificij pleno ordine, in quo & inferna parent, & imperent superiora, Lunam inter cætera abundātiùs multò, atque fœlicius easdē vires nobis largiri pro certo habēdū. Hæc enim quia propinquior, vt quidā cōtiguā aëri censeant, & quia Naturæ altera parens, cum testante Aristotele lib. 4. de gener. animal. ca. vlt. sit minor sole, seu luminare minus ex diuo Mose, Gen. 1. plurimos fœtus ab altero parente masculino sole per totū silentij tēpus cōceptos, eodē interrupto, & quasi parturiēs, eosdē mox inferiorib⁹ cōmittit corporibus. declarat acutè hāc rē eloquētiæ Parēs Cicero 1. de Nat. Deo. dū eloquitur, *Ipse sol mūdum omnē sua luce complet, ab eóq; luna illuminata grauiditates & partus affert, maturitatésque gignendi.* quid quod nec solis tantùm, verum syderum reliquorum, & planetarum, ceu inferior, facultatibus gaudet. Exponit dilucidè hanc rem doctus Hely Aben Rodan, com. in lib. 1. Quadripart. Ptolomęi, ca. 4. cum dicat, *Luna in qualibet quadratura cōmunicat se omnibus syderibus, vnde prouenit quod virtutes contineat omnium, eásque simul cum sua inferioribus cōmunicet. Hinc est quod virtus solis & lunæ dominetur super virtutes aliorum syderum.* Rursus paullò infrà, *Cum luna sit multum*

terra vicina,eiusvirtus efficacior multò,antequã mutetur,ad nos peruenit:propter quod eius actio,seu operatio magis quã reliquorũ fyderũ fit manifestior, mutãdo etiã humores existentes in corporibus.&c. Et proinde idẽ Astrologorũ Phœnix Ptolomæus lunã corpora nostra mutare manifesta mutatione, & alteratione, eodem citato loco asseuerat.nec ratio difficilis:quia hæc cum reliquis sit vicinior,maiori multo, manifestiori itidem, & assidua effectuum varietate, & iliade, omnem suam vim in hæc inferiora imprimit corpora.

Porrò cùm ex his liquidò constet,vt tergiuersandi cunctis sit locus præcisus, Lunam à superioribus, à sole præsertim vires concipere maximas,& has vna cũ natiua inferioribus impertiri humoribus, fluidisve corporibus,ex Aristotelis itidem mente lib.4. de generat, animal.ca.10.præsidem fieri,suásque vires præsertim in his exercere.Quamuis nãque singu li planetę antistẽt priuatis quibusdã rebus,cũquibus est aliqua sympathia, vti Mars bili,Saturnus melancholię,Iupiter sanguini,pituitę ipsa Luna:tamen cũ omnes humores actu sint fluxiles & humidi, vt refert Galenus libro præsertim de morb.differ.cap.12. per eandem rationem & lunę subijcientur imperio. Luna itaque virtute humida præest, & antistat cunctis sublunaribus humidis, curam eorum habet, mouet iugiter,ac turgescere facit. Et cum exactius multò sit rationem probabilem comminisci, quàm rem intactam relinquere, assiduo vsu hæc comprobatur doctrina in fœminarum præcipuè mensoribus purgationibus: cum has per lunationes singulas à sanguinis sarcina exonerari videamus, tributúmve cruentum simul reddere, & nectar illud vi-

uificum typicè libare lunæ. Præterea & concitatur ad eiusdem motum oceanus, concitantur pariter in nostris corporibus humores cuncti concitata & ipsa: percellitur nec minimum cerebrum in crebrò eius motum, vti & omnis fœmineus sexus, vnde & caducus morbus lunaticus appellatur etiam in sacris oraculis, quia per varios lunæ motus & schematismos atrocius multò affligit ille.

Quamobrem cùm humores sint morbiferaces, & lunæ subiecti, probabili ratione credendum hos moueri iuxta lunæ motum, vti & morbos ad eorūdem humorum motum, quorum sunt causæ efficientes. cum igitur ipsa luna per tetragonas, & diametras stationes mutetur, humores pariter morbiferi, ab illa vi arrepta, eadem vestigia insequentur, & per eosdem tetragonos, & diametros excitabunt suos in morbis assultus, vnde decretorij dies proculdubio sument exordium. neque alteram horum licet aut synonymam, aut homonymam assignare caussam, quicquid dicat perdoctus And. Laurentius li. 2. de crisib. ca. 13. tum Ioan. Heurnius in suis notis in Hipp. lib. 3. prognost. text. 3. Receptum namque est à plurimis, & classicis doctoribus Philosophis, vti Soncinate & Soarez 12. metaph. q. 14. etiam & ab ipso Aristotele lib. 12. Metaphys. ca. 3. iuxta Alexandri interpretationem, quam vnà Angelicus Thomas amplectitur, corpora cęlestia, quatenus entia corporea etiam vniuocè secundum quid (vt ita cum ipsis loquamur) generare substantiam, altera videlicet entia corporea. quid quod & eundem numero effectum à causa synonyma fieri solitum, posse itidem connaturali quodam modo à caussa homonyma exoriri, vt à causa totali, & proxima: si absq; interuentu

terueutu

teruentu causę synonymæ, sola homonyma caussa, ac ex sua natura vniuersalis applicetur ad illũ producendum effectum immediatè, & ipsa sola. Quare cum hæc ita sint, & vndequaque absit synonyma aliqua causa vim producens decretoriam in hoc vel illo tempore: necessariò occurrendum corpori cælesti, seu lunę tanquam instrumento, & eius intelligentiæ mouenti orbem illius, tãquam primo principio. hæc igitur est vnica causa synonyma secundũ quid horum dierum decretoriorum. Si namq; corpora illa cęlestia valent citra interuentum alterius causæ synonymæ substantiam generare, quanto magis proprietates illis connaturales sublunaribus corporibus impartientur? hoc diffusè comprobat etiam ex Arato clarissimus Galenus lib. 3. de diebus decret. ca. 2. & 5. tum idem Ptolomæus lib. 2. Astrol. Iud.

Hæc itaque Lunæ vis humoribus morbiferis cõmunicatur, qui iugiter mouentur per suos tetragonos, & diametros ad lunæ motum: fiùtque in morbis eorum ratione vehementiores assultus concitãtes naturam sub eisdem stationibus: qua excitata accingitur velociter ad causæ morbificæ expulsionẽ. hæc igitur caussa, quæ suo orgasmo, ingrauescente simul morbo naturam commouit, ab eadem natura itidem repatitur, cum eius abscessũm pręsumat, aut omni conatu foras exilire contẽdat. Vis itaque diei decernens à luna: crisis verò à natura, iuxta eius triplicem periodũ coquendi, secernendi, & excernendi: & cum subiectum in quod agit natura sit humor morbifer, est eius natura spectanda ad crisim, vt statim in huius capitis exordio diximus. Cæterum cũ vis dierum decretoriorum tanta sit, tãta eius digni-

tas,vt quæ frustra aliquando fiūt,diebus his certiora contingant,quam quæ in alia incidunt tempora, vt appositè etiam ex Hippocrate testatur Galenus li. 1.prorhet.com.2.sen.27. magni faciēda hęc doctrina omni obseruatione digna.

Cum suprà mētionem fecerimus Heurnij viri sanè docti,arbitrātis haudquaquam à Luna vim dierum decret.deriuari, cum causam habeant synonymam:lubet modò hanc rem explorare, vt facilior, ac dilucidior reddatur doctrina. Hic itaque Lunam expungit,anili quadam ratione: Si ipsa imponeret necessitatē,id maximè efficeret per suos quadratos, & oppositos aspectus:sed cum quadrati in diē septimum non cadant,quo peracuti iudicatur, immo in octauum: vti oppositi non in decimum quartum, verum in decimum quintum medium. Ergo à Luna non est hæc vis. Cæterum deceptus est,cùm sibi assumat mensem consequutorium,constantem diebus 29.cum dimidio, minutis ferè 45. vt declarant verba illa præcipuè,oppositio fit in decimo quinto medio. potius enim sibi assumere licebat mensem peragratorium(qui annus Lunæ est) constantē diebus 27.cum horis ferè octo. cuius mensis quadratus est septimus, & oppositio decimus quartus. hæc omnia diffusè infra exponentur.

Tandem expuncta Luna,hac ratione synonymam assignat caussam. Natura existēs in solidis partibus, iuxta triplicem illam periodum coquendi,secernēdi,& excernendi non solum crisis caussa,verū & tēporis, & speciei eiusdem. Tempus crisis (de quo modo ambigimus)demonstrat hoc rationis momēto. Crisis cadit in diem paroxysmi. ergo eadem est ratio diei critici,quæ paroxysmi,eadem quoque paroxysmi,

roxysmi, quæ periodi.

Nos modò antecedens admittimus, quamuis suas habeat difficultates, & negamus consequens. nam &si sub paroxysmo cadat crisis, nec sequitur inde, quod vis tribuenda paroxysmo: quod probamus ex Galeno lib.3.de dieb.decret.ca.8. & triplici ratione, primũ quia sequeretur, quod omnesdies paroxysmi præcellẽtes essent decretoriis, & bene, ac feliciter sol uentes, quod falsum est, ex Hippocratis & Galeni doctrina, cùm hi tantum sint septenarij, veluti contemplabiles quaternarij. secundò sequeretur quod omnes ferè dies morbi decretorij essent, in his qui per pares mouẽtur omnes pares, in reliquis qui per impares, & omnes impares. vnde vis illa Princeps, & ineffabilis septenariorum, & quaternariorum, tantopere ab his Medicinæ Parentibus decantata elumbis, ac vacua. Tertio tandem sequeretur nec decimumquartum diem, veluti vicenum decretorios esse in morbis qui per impares mouentur, cum paroxysmus nequeat incidere in his diebus ex Galeno lib.3.de dieb.decr.c.6. Vnde apparet falsitas antecedentis, etiam ex hypothesi à nobis admissi. cum in his morbis decimus tertius, & decim⁹nonus sint dies paroxysmi, & tamen crisis propter vim diei decretorij trãsfertur in decimũquartum & vicenum, quia septenarij, vti quaternarij omnes (in quorũ primo non cadit paroxysmus, moto morbo per dies impares, cõtemplabiles ex sua natura sunt. Quare vis tẽporis aliunde à natura synonyma pẽdet. Hęc enim materiam ad crisim dispónit, humor morbifer ex sua natura peculiares habet motus, per pares videlicet, vel impares moueri, & similiter statos germinate paroxysmos, verum luna influit humoribus.

(quibus hæc vis est ipsis participata) ad tempus decretorium constituendum suam vim per diametros,& tetragonos.

Qua ratione vis Lunæ impartiatur humori morbifero ad producendos decretorios dies.

Cap. VII.

IN hoc logismo non minima se offert difficultas, an morbi motus ita consequatur motum Lunæ, vt ipsa incipiente moueri rupto silentio, similiter moueatur pari passu & morbus,apparente ipsa appareat & inchoëtur morbus,silente ipsa sileat pariter ac terminetur & morbus. Verum si rem exactè contemplemur non sunt parallela, neque morbus percurrit pari passu cum Luna.refragatur enim hoc experientiæ magisterio, cum plurimi morbi acuti exoriantur sub diuersis temporibus lunæ, iam ipsa silente, iam dichotoma, iam opposita,& tamen omnes progrediuntur easdem stationes, etiam persæpè inter se existentes oppositas, lunæ videlicet ac morbi. Influxus itaque Lunæ virtute continet motricem Planetæ vim, veluti semen virtute animal, vel plantā:imprimitur autem hæc vis, & in actum reducitur in corpore, ita, vt absente Luna morbus sua tempora discurrat per quaternarios, & septenarios. & hæc vis, veluti reliquorum cælestium corporum, diffunditur sublunaribus in quolibet tempore, etiam & illa silente, cum nunquam suo munere frustrentur. Hinc morbi in quolibet Lunæ tempore exoriuntur, suósque ordinatos, & statos motus exercent, illa arrepta vi ab eius influxu.

Cæte-

Cæterum oportet accurato & arguto exemplo à maris æstu petito rem expoliri. Æstum hûc maris, Βρέμμα à Nicandro Colophonio lib. 1. Linguarum appellatum, Lunæ ascribendum clarissimi omnes testatur viri, Physici, Medici, atque Theologi. Rursum oceanum duplici motu concitari diurno, & mensutno vtroque Lunæ attributo, iidem censent: quamuis propter Lunę ad solem diuersis aspectibus maiores vel minores fieri assultus, & æstus, quotidie experiamur. Diurno motu quater cietur, bis fluendo, & toties refluendo. In hoc motu, periodos lunę imitari oceanum secundum eius motum diurnum, contemplanti fit euidens. nam vti Lunæ motus in tetradas secatur, iuxta æquales quadrantes cœli, ortum inquam, occasum, & vtriusque verticis punctum diei, ac noctis: similiter per singulos dies, easdem oceanus sectatur periodos, fluendo dum ascendit Luna à puncto ortus supra nostrum horizontem, vsque ad meridiei verticem: refluendo mox declinante eadem à puncto huius verticis ad occasum vsque. Fluendo iterum dum à puncto nostri occasus ad meridianum noctis illa procedit: & tandem refluendo dum à noctis fastigio ad orientẽ vsque iterum graditur. Oceanus præterea & altero motu, mensurno videlicet concitatur, iuxta diuersos Lunæ aspectus ad ipsum solem. hinc vehementer feruet sub plenilunio, deprimitur ac mitescit ipsa dichotoma, maiores itidem fiunt vndarum reciprocationes, & assultus illa silente. Varia est natura in his, iuxta varios orbis tractus. Hæc, quæ maximè commendant Dei sapientiam, & potentiã, parallelo modo non discurrunt, quod pari passu, ceu ęquè simul distãtes ambulent Luna & oceanus;

neque planetæ tantum præsentia huiusmodi concitantur motus, sed virtute immissa oceanus id præstat. neque per horas duodecim in hoc nostro hemisphærio illa præest semper, vt sua præsentia per illud idem tempus æqualiter diurnum fluxum, & refluxum pariat: neque absente, dum oppositum hemisphærium peragrat, priuatur oceanus diurno, aut mensurno motu, cum stata lege munus sibi impressum exerceat. Fuit autem ipsi in orbem motus necessarius, vt subiectis cunctis corporibus, per varios orbis tractus dispositis, suos impertiretur influxus: cùm ipsa, veluti reliqua luminosa corpora suos effectus tantum per motum, & lumen nõ producant, verum & per quosdam influxus, seu per quandam quasi seminalem vim, aëri internuntio communicatam. Hæc doctrina cõmunis est, à grauissimísq; amplexa viris, D. Patre Seraphico Bonauentura in 2. senten. dist. 14. q. vlt. D. Angelico Thoma com. in lib. 2. de cœlo, c. 7. & Quodli. 6. art. 19. Alberto Magno in lib. 2. sent. Abulense li. 3. Reg. ca. 17. Cõtareno Cardinali li. 2. de elemẽt. Platone, in Thæet. Ptolomęo, & Albumazare & c. Alterato igitur & aere, & per hos influxus spermate à Luna recepto, etiã absente ipsa, ceu causæ principio, stato ac certo ordine effectus germinabũtur in corporibus. ipsis dispositis, & illi subiectis. Quare censendum & dies decretorios vim habere ab influxu Lunæ receptam in aere, & corporibus inferioribus conflatam.

Quis

Quis Lunæ motus, seu quis mensis æstimandus ad dies decretorios constituendos.

CAP. VIII.

INextricabilis alter se offert labyrinthus, ex quo nec Galenus ipse, vel Thesei filo adiutus se expedire valuit, quem nam videlicet Lunæ motum imitentur dies decretorij. In Luna namque triplicem obseruamus motum, triplicem pariter mensem cõstituentẽ (relicto altero Galeni cõmentitio, cũ à natura nunquã illa moneta sit percussa, vt doctè inter reliquos illũ expungit Mirandula, lib. 3. aduersus astrol. ca. 16.) Inprimis occurrit motus ille Lunæ per propriũ epicyclũ, percurrens à puncto Zodiaci cuncta gradiẽs signa, donec ad eundẽ reuertatur terminum. & hic motus mensem peragratorium constituit, constantem diebus 27. horis 7. & minutis 43. & cum deficiant minuta 17. ad horæ complementum, minima quidem pars, vti integra à plurimis æstimatur. Hic Lunæ motus æmulatur alterum solis anniuersarium, peragrantem pariter cuncta illa Zodiaci signa, spatio dierum 365. cum horis ferè sex.

Porrò & alter obseruatur motus in Luna, totius temporis illuminationis, per quod videlicet à Sole illustrata nobis lucet, & hic motus mensem constituit φάσεως seu apparitionis, constantem indifferenter propter epicycli lunæ obliquitatem diebus 26. cum horis 16.

Exploramus tandem in Luna & alterum motum, ab epocha coniunctionis alterius, ad aliam vsque. hic motus nomẽ imponit mẽsi cõsequutorio, ex 29. diebus, horis 12. cũ minutis 44. & secũdis ferè tribus

compoſito, iuxta Alphonſi regis doctrinam. Hunc menſem Xenophon libro de æquiuocis temporum menſtruum annum vocabat: quia Græci antiqui (præter Iudæos, Samaritanos, Chaldæos, ac Damaſcenos ἀπὸ τῆς φάσεως ſuas inchoantes neomenias) ab ipſo Lunæ iugo & neomenias ſtatuebant, & ab hac epocha menſes ortum trahebant. vnde tempus illud à puncto ſilentis Lunæ incluſiuè, vſque ad aliū Lunæ iugum excluſiuè Lunarem menſem ciuilem vocabant: quia hoc tempus ab omnibus, etiam ignaris facilè obſeruari poterat. cúmque hoc temporis interſtitium triginta diebus ſit minus, maius autem quam viginti nouem, hinc alternatim menſes plenos, & cauos conſtituebant.

Cæterum nos non leui de cauſſa commoti menſem priorem illum peragratorium cenſemus archetypum dierum decretoriorum. cuius rationis hoc momentū; quia per hunc motum abſolutè Luna vniuerſum percurrit Zodiacum ſignorum omnium feracem, & ſingulorum omnium vires concipit, vt ſempiterna lege, ac ſtato, ac certo ſemper temporis interſtitio inferioribus communicet. & quod ſol præſtat in orbe, annuo illo motu, quo iugiter hoc ſignifer graditur totum, exercet & luna hoc peragratorio menſe, neque admittendus conſequutorius, ceu ſuperuacaneus, cum partem Zodiaci duplo percurrat: neque apparitionis, ceū mancus, cum hunc motum in orbem non adimpleat. Firmat tandem iudicium ineffabilis concentus. hunc exploremus. Diuidamus quamprimūm hunc menſem in æquales tetradas, ſtatuamus mox epocham in luminoſo ſignifero congreſſus ſolis cum ipſa Luna, σύνοδον hanc Græci vocant, veluti νεομηνίαν ſpatium illud

illud ferè biduum, quo ipsa cum sole congreditur. deinceps obseruemus Lunam quarto ferè die à cõgressus instanti cornutã,& vacuã propè surgentem; quasi ob congressum (si iocari licet) suffusa pudore, falcata facie in cœlo apparere. rursus ab hoc quaternario sensim ad septimam vsque lucem accrescere: in quo septimo diuidua apparet, innuens iam medium iter confecisse ab interlunio ad plenilunium vsque.hæc figura à Græcis διχότομος dicitur. Porrò vlterius illa progrediens sub altero quaternario, vndecimo videlicet sole demonstratur gibbosa, ἀμφίκυρτος, seu vtrinque curua tunc appellatur. Tandem ad decimumquartum iam accedens diem, alterius hebdomadæ carcerem,& totius peragratorij motus mediumvndequaque orbe pleno,absoluto tunc illustratur splendore. quam figuram πανσέληνον Greci nominant. Cæterum ab hac meta, iam rursus decrescens, sensim easdem figuras repręsentat,quousque peruenerit, ad priorem illam epochã, in qua ipsa hymenæum cum sole celebrauit.gibbosa igitur decimoseptimo sole, iterum media vicesimo, & septimo supra vicenum denique delitescit. Et quamuis per obliquitatem epicycli Lunę diuersimodè se habeat ipsa,cum citius, aut tardius has figuras repręsentet:tamen cum sit hoc discrimen per horas aliquot,pauculas quidem,parui pendendum. Cum igitur hæc ita sint, & vsu comprobata, & ex sacrariis Astronomorum elicita, quis non mirabitur sacrum Naturę artificium?quid Naturæ?Dei O. M.potius ineffabilem sapientiam? quis rursum Lunæ harmoniam, cum ipsis morbis acutis? Luna per tetradas,& hebdomadas stata lege distinctos demõstrat schematismos: hoc idem morbi imitantur

acuti,ab eodem planeta afflata,ac remissa facultate. Hinc quarto,7.11.& 14.vti illa crescente,vehementiores fiunt in morbis assultus, maiores perturbationes, validiores crises. A decimoquarto rursus ad vicesimum septimũ cum illa decrescat ad occultationé vsq;,similiter & minores in morbis fiũt assultus, tenuiores perturbationes, & imbecilliores multò crises.quod si fortè vicenum,inter decrescẽtes alter septenarius, perfectè, ac validè iudicare obseruemus,non aliter hoc præstat ex Gal. lib. 2.Aph. sen. 23.nisi habente rationem decimi quarti; quia lentè, aut inæqualiter inceperat morbus, & in primo septenario concitatum ac velocem arripuit motum: cuius concitati motus respectu, vicenus potius habendus pro decimo quarto, carcere morborum acutorum. quàre per accidens morbos decernunt acutos, qui supra decimumquartum sunt dies, & omnes à Lunæ vi per suum peragratorium motum statuendi decretorij.

De exacta ratione dierum decretoriorum iuxta mensem Lunæ peragratorium.

Cap. IX.

HÆc cum superioribus inuoluamus rursus, quæ ad pręsentem faciunt disputationem quã maximè. penitus itaque replicemus admirabilem Naturæ harmoniam dierum decretoriorum cum ipso Lunæ peragratorio motu, & formalem rationem inquiramus singulorum. Mensis igitur peragratorius, quem diximus ex vicenis septenis diebus,cum triente ferè constare,exceptis 17.tantũ minutis, in quattuor æquales portiones diuidendus: earum singula septenariofruitur numero,omni encomio

comio celebrando.hunc hebdomadam vocant,etiã Galenus lib.3.de dieb.decret.ca.8.&9.Gaudet itaque Luna,cum septimus sit planeta, & numero septenario,vt scripserat Macrobius com. in lib.2. somnij Scip.ca.6.hinc & per septenarios suos adimplet motus,gaudet nihilominus & ipsa Natura ; seu potius Naturæ auctor,quæ omnia sub mensura & põdere creauit & numero septenario.experimur iuxta Solonis elegiam in cunctis ferè humanis rebus maximam præ se ferre excelletiam.harum iterum plurima enumerat seriò contemplatus diuinus Præceptor lib.de principiis,nu.22.23.24.dum semen quãprimum,dum in vteri claustro concipitur, septimo die prima vita frui recenseat, septimo mox perfici mense,&secundum naturam nasci hominem.septimo iterum mense iam in lucem edito dentire, anne septimo veteribus prius depositis nouos recipere;altero septenario pubescere,hircire,ac semẽ gliscere. reliquas pariter ætates etiam per septenarios mutari.tandem & sub septenariis annis (quos climacteres vocant) ceu vitæ terminis,plurimi iter vniuersæ carnis ingrediuntur. Numerus iste maximam in se includit perfectionem , vt insinuarunt Virgilij illa verba,1. Aneid. *Otérqueqnatérque beati.*coagmentatur nãque ex numero mari , ac fœmineo simul coëuntibus,seu ex ternario numero toto impari,diuino, Numini sacro, & quaternario toto pari,Naturæ iugiter dicato.Sed numerorum ratione omissa,strom.lib.5. & 6.à diuinis, & clarissimis viris Clemente Alexandrino,Chrysostomo,Augustino,Origene,& aliis religiosè,ac piè obseruata,ad nostri consilij rationem iterum reuertamur.

Partiamur amplius dies illos 27. cum horis se-

ptem,ac minutis 43. in quatuor æquales partes: vna queque illarum dies continebit sex,cum horis ferè 20.diximus ferè, propter defectum 17. minutorum ad horæ octauę complementum.hoc innuit palàm Galenus etiam ex Hipp.lib.3.de diebus decret. ca.9. dum septimanam integram non esse retur. Hinc igitur exurgit omnis ratio formalis dierum decretoriorum. cum enim in primo septenario supra illas sex luces integras accedant illæ 20. horæ quintupla diei particula, iudicia haudquaquam in sexto,verum in septimo proculdubio fient, repræsentante altero Lunæ schematismo. quare septimus legitimus, præcellénsque decretorius dies. Porrò altera hebdomada cum reuera ac stata lege ab illa vicęna hora exclusiuè ortum trahat (etsi videatur oppositum sentire Galenus,citato lib.neglecta quidem illa minima particula quatuor horarũ diei septimi) finietur decima sexta hora supra decimam tertiam integram lucem. cumque horæ illæ 16.in sesqui altera ferè sint diei portione & integra quadrupla,nequaquam decimus tertius ęstimandus decretorius;verum decimus quartus, carcer morborum acutorum,& augescentis Lunæ. Deinceps à puncto illo horarum 16. diei decimi quarti tertia exoritur hebdomada, terminatur vicesimo sole integro,supra horas ferè 12.quæ cum ἀμφοτερίζει in æquilibrio sint naturalis diei,tum vicenus,tũ primus supra vicenum decretorij censentur. Hippocrates nàque sibi impar est,cum lib.4.Aph.sen.36.& lib.1. Epidem. cō.3.sen.14. & lib. de diebus iudicat.nu.9. vicesimum primum decretorium assignet,eundẽ & Archigenes,tum Diocles,vt refert Gal.lib.1.de dieb. decret.ca.10.quamuis Hippocrates sæpius multò vicenum

cenũ potius ſtatuat iudicẽ,& Galenus vbique hunc tantum amplectatur. ratio facilis: quia cum ad integritatem illius octauæ horæ peragratorij mẽſis deficiant minuta 17. quarta amplius pars horę, temporis lãx potius verſus vicenum attolletur, ceu minus põderans. vt autẽ dies decretoriã fruatur facultate, debet ſaltem conſtare quadrupla diei particula, quę horarum 16. eſt: qua parte gaudet (vt ſupra diximus) decimuſquartus, & eſt exactus, ac præcellens decretorius. In viceno itaq; fiẽt criſes, veluti & luna decreſcẽs media tũc apparet. Vltima tãdẽ hebdomada, exordio ſumpto ab illa 12. hora non integra, ſupra diẽ vicenum ſuo termino claudetur in puncto eodem, quo Luna peragratorium abſoluerit curſum, ſeptimo videlicet ſupra vicenum, horis pariter ſeptem, ac minutis 43. quæ horę cũ tertia ferè pars ſint diei, non viceſimus octauus, verum viceſimus ſeptimus verè decretorius. Hæc eſt methodus, qua per ſeptenarium in natura mirandũ dies demonſtrantur decretorij, præſtantes, atque legitimi. eâdem mox cuique erit facilè quaternarios inuenire, ſeptenariorũ perfectè iudicantium exacti indices. qui in impares dies vt plurimum incidunt: quia motus acutorũ in eiſdem fit, vnde & ſigna in die motus: hoc inſinuat manifeſtè Hippocrates lib. de rat. vict. cõ. 4. ſen. 63.

Secandus itaque eſt vnuſquiſque ſeptenarius in duas partes ad quaternarij inuentionem. cum igitur hebdomada contineat dies integros ſex, cum horis ferè viginti, ipſa diſſecta, eius quaternarius conſtabit diebus integris tribus, cum horis tribus ſupra vicenam. quæ horæ cum iam iam vltimum attingant naturalis diei terminum, haudquaquam tertius dicetur tetrada huius hebdomadæ, & index

Nullus ſeptenariorum in menſe peragratorio, vti in decretoriis his plenus eſt, ſed cauus potius; cum in ſingulis cuiuſque diebus vltimis horæ deficiant quatuor, ex quibus nos iterum alteram demimus horam; pars altera huius quaternionis horarum; conſurgit inde quaternarius hebdomadę. conſtat itaque quaternarius quiſque diebus integris tribus, & horis 23. neque enim quaternarius, veluti ſeptenarius integros habent dies. illi igitur dies tres cum horis 23. ſupra hebdomadam quamlibet ſuperadditi exactè quaternarium cõſtituunt, vt videre eſt in ſuperiori σχηματισμῷ. quo pariter quaternario conſtituto, ſi accedant dies duo cum horis 21. (qui vna cum quaternario conſtituunt hebdomadam ſeu ſeptenarium) remanebit exactè elicitus quiſque ſeptenarius. vltra menſem peragratorium non progredimur, quia finitus menſis, quid quod & eodem ſeruato ordine quaternariorum, & ſeptenariorum ad quadrageſimum vſque nos procedere valebimus: haudquaquam relatis diebus ad peragratorij menſis ideam, terminatus cum ſit. quare vltra ſeptimum ſupra vicenum, triceſimus erit quaternarius, vti triceſimusſeptimus; triceſimusquartus verò, & quadrageſimus ſeptenarij, qui omnes dies vltra viceſimumſeptimum pleni ſunt, cum amplius motum lunæ non æmulentur.

Demonſtratur methodus diuidens dies decretorios.

CAP. X.

ANtequam de tam amœna decedam prouincia, demonſtratio appendenda methodi diui-

ſeptimi , verum dies quartus ; in quibus quaternariis luna etiam ſuas exponit figuras, & in aëre ſuas ſimul mutationes efficit, ſic de reliquis quaternariis habendum, vt in ſequenti χηματισμῷ liquet abundè.

Quaternariorum , & ſeptenariorum noua methodus inueniendi, iuxta motum Lunæ in peragratorio menſe, diebus conſtante 27. cum horis ferè 8.

Quaternarij, quorum incredibilispenè dignitas in indicãdo.	Dies	Horæ	Septenarij, quorũ diuinitas maxima in decernendo.
4	3	23	
	2	21	
	6	20	7
	3	23	
11	10	19	
	2	21	
	13	16	14
	3	23	
17	17	15	
	2	21	
	20	12	20
	3	23	
24	24	11	
	2	21	
	27	8	27

Nul-

Nullus ſeptenariorum in menſe peragratorio, vti in decretoriis his plenus eſt, ſed cauus potius; cum in ſingulis cuiuſque diebus vltimis horæ deficiant quatuor, ex quibus nos iterum alteram demimus horam; pars altera huius quaternionis horarum; conſurgit inde quaternarius hebdomadę. conſtat itaque quaternarius quiſque diebus integris tribus, & horis 23. neque enim quaternarius, veluti ſeptenarius integros habent dies. illi igitur dies tres cum horis 23. ſupra hebdomadam quamlibet ſuperadditi exactè quaternarium cōſtituunt, vt videre eſt in ſuperiori σχηματισμῷ. quo pariter quaternario conſtituto, ſi accedant dies duo cum horis 21. (qui vna cum quaternario conſtituunt hebdomadam ſeu ſeptenarium) remanebit exactè elicitus quiſque ſeptenarius. vltra menſem peragratorium non progredimur, quia finitus menſis, quid quod & eodem ſeruato ordine quaternariorum, & ſeptenariorum ad quadrageſimum vſque nos procedere valebimus: haudquaquam relatis diebus ad peragratorij menſis ideam, terminatus cum ſit. quare vltra ſeptimum ſupra vicenum, triceſimus erit quaternarius, vti triceſimusſeptimus; triceſimusquartus verò, & quadrageſimus ſeptenarij, qui omnes dies vltra viceſimumſeptimum pleni ſunt, cum amplius motum lunæ non æmulentur.

Demonſtratur methodus diuidens dies decretorios.

CAP. X.

ANtequam de tam amœna decedam prouincia, demonſtratio appendenda methodi diui-

tas, vt quæ frustra aliquando fiūt, diebus his certiora contingant, quam quæ in alia incidunt tempora, vt appositè etiam ex Hippocrate testatur Galenus li. 1. prorhet. com. 2. sen. 27. magni faciēda hęc doctrina omni obseruatione digna.

Cum suprà mētionem fecerimus Heurnij viri sanè docti, arbitrātis haudquaquam à Luna vim dierum decret. deriuari, cum causam habeant synonymam: lubet modò hanc rem explorare, vt facilior, ac dilucidior reddatur doctrina. Hic itaque Lunam expungit, anili quadam ratione: Si ipsa imponeret necessitatē, id maximè efficeret per suos quadratos, & oppositos aspectus: sed cum quadrati in diē septimum non cadant, quo peracuti iudicātur, immo in octauum: vti oppositi non in decimum quartum, verum in decimum quintum medium. Ergo à Luna non est hæc vis. Cæterum deceptus est, cūm sibi assumat mensem consequutorium, constantem diebus 29. cum dimidio, minutis ferè 45. vt declarant verba illa præcipuè, oppositio fit in decimo quinto medio. potius enim sibi assumere licebat mensem peragratorium (qui annus Lunæ est) constantē diebus 27. cum horis ferè octo. cuius mensis quadratus est septimus, & oppositio decimus quartus. hæc omnia diffusè infra exponentur.

Tandem expuncta Luna, hac ratione synonymam assignat caussam. Natura existēs in solidis partibus, iuxta triplicem illam periodum coquendi, secernēdi, & excernendi non solum crisis caussa, verū & tēporis, & speciei eiusdem. Tempus crisis (de quo modo ambigimus) demonstrat hoc rationis momēto. Crisis cadit in diem paroxysmi. ergo eadem est ratio diei critici, quæ paroxysmi, eadem quoque paroxysmi,

roxysmi, quæ periodi.

Nos modò antecedens admittimus, quamuis suas habeat difficultates, & negamus consequens. nam & si sub paroxysmo cadat crisis, nec sequitur inde, quod vis tribuenda paroxysmo: quod probamus ex Galeno lib.3.de dieb.decret.ca.8. & triplici ratione; primũ quia sequeretur, quod omnes dies paroxysmi præcellẽtes essent decretoriis, & bene, ac feliciter sol uentes, quod falsum est, ex Hippocratis & Galeni doctrina, cùm hi tantum sint septenarij, veluti contemplabiles quaternarij. secundò sequeretur quod omnes ferè dies morbi decretorij essent, in his qui per pares mouẽtur omnes pares, in reliquis qui per impares, & omnes impares. vnde vis illa Princeps, & ineffabilis septenariorum, & quaternariorum, tantopere ab his Medicinæ Parentibus decantata elumbis, ac vacua. Tertio tandem sequeretur nec decimumquartum diem, veluti vicenum decretorios esse in morbis qui per impares mouentur, cum paroxysmus nequeat incidere in his diebus ex Galeno lib.3.de dieb.decr.c.6. Vnde apparet falsitas antecedentis, etiam ex hypothesi à nobis admissi. cum in his morbis decimus tertius, & decim⁹nonus sint dies paroxysmi, & tamen crisis propter vim diei decretorij trãsfertur in decimũquartum & vicenum, quia septenarij, vti quaternarij omnes (in quorũ primo non cadit paroxysmus, moto morbo per dies impares, cõtemplabiles ex sua natura sunt. Quarevis tẽporis aliunde à natura synonyma pẽdet. Hęc enim materiam ad crisim dispònit, humor morbifer ex sua natura peculiares habet motus, per pares videlicet, vel impares moueri, & similiter statos germinare paroxysmos. verum luna influit humoribus,

(quibus hæc vis est ipsis participata) ad tempus decretorium constituendum suam vim per diametros, & tetragonos.

Qua ratione vis Lunæ impartiatur humori morbifero ad producendos decretorios dies.

Cap. VII.

In hoc logismo non minima se offert difficultas, an morbi motus ita consequatur motum Lunæ, vt ipsa incipiente moueri rupto silentio, similiter moueatur pari passu & morbus, apparente ipsa appareat & inchoëtur morbus, silente ipsa sileat pariter ac terminetur & morbus. Verum si rem exactè contemplemur, non sunt parallela, neque morbus percurrit pari passu cum Luna. refragatur enim hoc experientiæ magisterio, cum plurimi morbi acuti exoriantur sub diuersis temporibus lunæ, iam ipsa silente, iam dichotoma, iam opposita, & tamen omnes progrediuntur easdem stationes, etiam persæpè inter se existentes oppositas, lunæ videlicet ac morbi. Influxus itaque Lunæ virtute continet motricem Planetæ vim, veluti semen virtute animal, vel plantã: imprimitur autem hæc vis, & in actum reducitur in corpore, ita, vt absente Luna morbus sua tempora discurrat per quaternarios, & septenarios. & hæc vis, veluti reliquorum cælestium corporum, diffunditur sublunaribus in quolibet tempore, etiam & illá silente, cum nunquam suo munere frustrentur. Hinc morbi in quolibet Lunæ tempore exoriuntur, suósque ordinatos, & statos motus exercent, illa arrepta vi ab eius influxu.

Cæte-

Cæterum oportet accurato & arguto exemplo à maris æstu petito rem expoliri. Æstum hûc maris, Βράμμα à Nicandro Colophonio lib. 1. Linguarum appellatum, Lunæ ascribendum clarissimi omnes testatur viri, Physici, Medici, atque Theologi. Rursum oceanum duplici motu concitari diurno, & mensurno vtroque Lunæ attributo, iidem censent: quamuis propter Lunę ad solem diuersis aspectibus maiores vel minores fieri assultus, & æstus, quotidie experiamur. Diurno motu quater cietur, bis fluendo, & toties refluendo. In hoc motu, periodos lunę imitari oceanum secundum eius motum diurnum, contemplanti fit euidens. nam vti Lunæ motus in tetradas secatur, iuxta æquales quadrantes cœli, ortum inquam, occasum, & vtriusque verticis punctum diei, ac noctis: similiter per singulos dies, easdem oceanus sectatur periodos, fluendo dum ascendit Luna à puncto ortus supra nostrum horizontem, vsque ad meridiei verticem: refluendo mox declinante eadem à puncto huius verticis ad occasum vsque. Fluendo iterum dum à puncto nostri occasus ad meridianum noctis illa procedit: & tandem refluendo dum à noctis fastigio ad orientē vsque iterum graditur. Oceanus præterea & altero motu, mensurno videlicet concitatur, iuxta diuersos Lunæ aspectus ad ipsum solem. hinc vehementer feruet sub plenilunio, deprimitur ac mitescit ipsa dichotoma, maiores itidem fiunt vndarum reciprocationes, & assultus illa silente. Varia est natura in his, iuxta varios orbis tractus. Hæc, quæ maximè commendant Dei sapientiam, & potentiā, parallelo modo non discurrunt, quod pari passu, ceu ęquè simul distātes ambulent Luna & oceanus:

neque planetæ tantum præsentia huiusmodi concitantur motus, sed virtute immissa oceanus id præstat. neque per horas duodecim in hoc nostro hemisphærio illa præest semper, vt sua præsentia per illud idem tempus æqualiter diurnum fluxum, & refluxum pariat: neque absente, dum oppositum hemisphærium peragrat, priuatur oceanus diurno, aut mensurno motu, cum stata lege munus sibi impressum exerceat. Fuit autem ipsi in orbem motus necessarius, vt subiectis cunctis corporibus, per varios orbis tractus dispositis, suos impertiretur influxus: cùm ipsa, veluti reliqua luminosa corpora suos effectus tantum per motum, & lumen nõ producant, verum & per quosdam influxus, seu per quandam quasi seminalem vim, aëri internuntio communicatam. Hæc doctrina cõmunis est, à grauissimisq; amplexa viris, D. Patre Seraphico Bonauentura in 2. senten. dist. 14. q. vlt. D. Angelico Thoma com. in lib. 2. de cœlo, c. 7. & Quodli. 6. art. 19. Alberto Magno in lib. 2. sent. Abulense li. 3. Reg. ca. 17. Cõtareno Cardinali li. 2. de elemẽt. Platone, in Thæet. Ptolomęo, & Albumazare & c. Alterato igitur & aere, & per hos influxus spermate à Luna recepto, etiã absente ipsa, ceu causæ principio, stato ac certo ordine effectus germinabũtur in corporibus ipsis dispositis, & illi subiectis. Quare censendum & dies decretorios vim habere ab influxu Lunæ receptam in aere, & corporibus inferioribus conflatam.

Quis

Quis Lunæ motus, seu quis mensis æstimandus ad dies decretorios constituendos.

CAP. VIII.

INextricabilis alter se offert labyrinthus, ex quo nec Galenus ipse, vel Thesei filo adiutus se expedire valuit, quem nam videlicet Lunæ motum imitentur dies decretorij. In Luna namque triplicem obseruamus motum, triplicem pariter mensem cōstituentē (relicto altero Galeni cōmentitio, cū à natura nunquā illa moneta sit percussa, vt doctè inter reliquos illū expungit Mirandula, lib. 3. aduersus astrol. ca. 16.) Inprimis occurrit motus ille Lunæ per propriū epicyclū, percurrens à puncto Zodiaci cun cta gradiēs signa, donec ad eundē reuertatur terminum. & hic motus mensem peragratorium constituit, constantem diebus 27. horis 7. & minutis 43. & cum deficiant minuta 17. ad horæ complementum, minima quidem pars, vti integra à plurimis æstimatur. Hic Lunæ motus æmulatur alterum solis anniuersarium, peragrantem pariter cuncta illa Zodiaci signa, spatio dierum 365. cum horis ferè sex.

Porrò & alter obseruatur motus in Luna, totius temporis illuminationis, per quod videlicet à Sole illustrata nobis lucet, & hic motus mensem constituit φάσεως seu apparitionis, constantem indifferenter propter epicycli lunæ obliquitatem diebus 26. cum horis 16.

Exploramus tandem in Luna & alterum motum, ab epocha coniunctionis alterius, ad aliam vsque. hic motus nomē imponit mēsi cōsequutorio, ex 29. diebus, horis 12. cū minutis 44. & secūdis ferè tribus

composito, iuxta Alphonsi regis doctrinam. Hunc mensem Xenophon libro de æquiuocis temporum menstruum annum vocabat: quia Græci antiqui (præter Iudæos, Samaritanos, Chaldæos, ac Damascenos ἀπὸ τῆς φάσεως suas inchoantes neomenias) ab ipso Lunæ iugo & neomenias statuebant, & ab hac epocha menses ortum trahebant. vnde tempus illud à puncto silentis Lunæ inclusiuè, vsque ad aliũ Lunæ iugum exclusiuè Lunarem mensem ciuilem vocabant: quia hoc tempus ab omnibus, etiam ignaris facilè obseruari poterat. cúmque hoc temporis interstitium triginta diebus sit minus, maius autem quam viginti nouem, hinc alternatim menses plenos, & cauos constituebant.

Cæterum nos non leui de caussa commoti mensem priorem illum peragratorium censemus archetypum dierum decretoriorum. cuius rationis hoc momentũ; quia per hunc motum absolutè Luna vniuersum percurrit Zodiacum signorum omnium feracem, & singulorum omnium vires concipit, vt sempiterna lege, ac stato, ac certo semper temporis interstitio inferioribus communicet. & quod sol præstat in orbe, annuo illo motu, quo iugiter hoc signifer graditur totum, exercet & luna hoc peragratorio mense, neque admittendus consequutorius, ceu superuacaneus, cum partem Zodiaci duplo percurrat: neque apparitionis, ceũ mancus, cum hunc motum in orbem non adimpleat. Firmat tandem iudicium ineffabilis concentus. hunc exploremus. Diuidamus quamprimum hunc mensem in æquales tetradas, statuamus mox epocham in luminoso signifero congressus solis cum ipsa Luna, σύνοδον hanc Græci vocant, veluti νεομηνίαν spatium illud

illud ferè biduum, quo ipsa cum sole congreditur. deinceps obseruemus Lunam quarto ferè die à cõgressus instanti cornutã,& vacuã propè surgentem; quasi ob congressum (si iocari licet) suffusa pudore, falcata facie in cœlo apparere. rursus ab hoc quaternario sensim ad septimam vsque lucem accrescere: in quo septimo diuidua apparet, innuens iam medium iter confecisse ab interlunio ad plenilunium vsque. hæc figura à Græcis διχότομος dicitur. Porrò vlterius illa progrediens sub altero quaternario, vndecimo videlicet sole demonstratur gibbosa, ἀμφίκυρτος, seu vtrinque curua tunc appellatur. Tandem ad decimumquartum iam accedens diem, alterius hebdomadæ carcerem,& totius peragratorij motus mediumvndequaque orbe pleno,absoluto tunc illustratur splendore. quam figuram πανσέληνον Grçci nominant. Cæterum ab hac meta, iam rursus decrescens, sensim easdem figuras repręsentat,quousque peruenerit, ad priorem illąm epochã, in qua ipsą hymenæum cum sole celebrauit.gibbosa igitur decimoseptimo sole, iterum media vicesimo, & septimo supra vicenum denique delitescit. Et quamuis per obliquitatem epicycli Lunę diuersimodè se habeat ipsa,cum citius, aut tardius has figuras repręsentet:tamen cum sit hoc discrimen per horas aliquot,pauculas quidem,parui pendendum. Cùm igitur hæc ita sint, & vsu comprobata, & ex sacrariis Astronomorum elicita, quis non mirabitur sacrum Naturę artificium?quid Naturæ?Dei O. M. potius ineffabilem sapientiam? quis rursum Lunæ harmoniam, cum ipsis morbis acutis? Luna per tetradas,&hebdomadas stata lege distinctos demõstrat schematismos: hoc idem morbi imitantur

acuti, ab eodem planeta afflata, ac remissa facultate. Hinc quarto, 7. 11. & 14. vti illa crescente, vehementiores fiunt in morbis assultus, maiores perturbationes, validiores crises. A decimoquarto rursus ad vicesimumseptimũ cum illa decrescat ad occultatioẽ vsq;, similiter & minores in morbis fiũt assultus, tenuiores perturbationes, & imbecilliores multò crises. quod si fortè vicenum, inter decrescẽtes alter septenarius, perfectè, ac validè iudicare obseruemus, non aliter hoc præstat ex Gal. lib. 2. Aph. sen. 23. nisi habente rationem decimi quarti; quia lentè, aut inæqualiter inceperat morbus, & in primo septenario concitatum ac velocem arripuit motum: cuius concitati motus respectu, vicenus potius habendus pro decimo quarto, carcere morborum acutorum. quare per accidens morbos decernunt acutos, qui supra decimumquartum sunt dies, & omnes à Lunæ vi per suum peragratorium motum statuendi decretorij.

De exacta ratione dierum decretoriorum iuxta mensem Lunæ peragratorium.

Cap. IX.

HÆc cum superioribus inuoluamus rursus, quæ ad pręsentem faciunt disputationem quã maximè. penitus itaque replicemus admirabilem Naturæ harmoniam dierum decretoriorum cum ipso Lunæ peragratorio motu, & formalem rationem inquiramus singulorum. Mensis igitur peragratorius, quem diximus ex vicenis septenis diebus, cum triente ferè constare, exceptis 17. tantũ minutis, in quattuor æquales portiones diuidendus: earum singula septenariofruitur numero, omni encomio

comio celebrando. hunc hebdomadam vocant, etiã Galenus lib. 3. de dieb. decret. ca. 8. & 9. Gaudet itaque Luna, cum septimus sit planeta, & numero septenario, vt scripserat Macrobius com. in lib. 2. somnij Scip. ca. 6. hinc & per septenarios suos adimplet motus, gaudet nihilominus & ipsa Natura, seu potius Naturæ auctor, quæ omnia sub mensura & põdere creauit & numero septenario. experimur iuxta Solonis elegiam in cunctis ferè humanis rebus maximam præ se ferre excelletiam. harum iterum plurima enumerat seriò contemplatus diuinus Præceptor lib. de principiis, nu. 22. 23. 24. dum semen quãprimum, dum in vteri claustro concipitur, septimo die prima vita frui recenseat, septimo mox perfici mense, & secundum naturam nasci hominem. septimo iterum mense iam in lucem edito dentire, anne septimo veteribus prius depositis nouos recipere; altero septenario pubescere, hircire, ac semẽ gliscere. reliquas pariter ætates etiam per septenarios mutari. tandem & sub septenariis annis (quos climacteres vocant) ceu vitæ terminis, plurimi iter vniuersæ carnis ingrediuntur. Numerus iste maximam in se includit perfectionem, vt insinuarunt Virgilij illa verba, 1. Aeneid. *Oterquequaterque beati.* coagmentatur nãque ex numero mari, ac fœmineo simul coëuntibus, seu ex ternario numero toto impari, diuino, Numini sacro, & quaternario toto pari, Naturæ iugiter dicato. Sed numerorum ratione omissa, strom. lib. 5. & 6. à diuinis, & clarissimis viris Clemente Alexandrino, Chrysostomo, Augustino, Origene, & aliis religiosè, ac piè obseruata, ad nostri consilij rationem iterum reuertamur.

Partiamur amplius dies illos 27. cum horis se-

cenũ potius ſtatuat iudicẽ,&Galenus vbique hunc tantum amplectatur.ratio facilis:quia cum ad integritatem illius octauæ horæ peràgratorij mẽſis deficiant minuta 17.quarta amplius pars horę,temporis lăx potius verſus vicenum attolletur,ceu minus pōderans .vt autẽ dies decretoriâ fruatur facultate, debet ſaltem conſtare quadrupla diei particula,quę horarum 16.eſt:qua parte gaudet (vt ſupra diximus) decimuſquartus,& eſt exactus,ac præcellens decretorius.In viceno itaq;fiẽt criſes,veluti&luna decreſcẽs media tũc apparet.Vltima tãdẽ hebdomada,exordio ſumpto ab illa 12.hora non integra, ſupra diẽ vicenum ſuo termino claudetur in puncto eodem, quo Luna peragratorium abſoluerit curſum, ſeptimo videlicet ſupra vicenum , horis pariter ſeptem, ac minutis 43.quæ horę cũ tertia ferè pars ſint diei, non viceſimus octauus, verum viceſimus ſeptimus verè decretorius.Hæc eſt methodus, qua per ſeptenarium in natura mirandũ dies demonſtrantur decretorij,præſtantes,atque legitimi.eâdem mox cuique erit facilè quaternarios inuenire , ſeptenariorũ perfectè iudicantium exacti indices.qui in impares dies vt plurimum incidunt: quia motus acutorũ in eiſdem fit, vnde & ſigna in die motus:hoc inſinuat manifeſtè Hippocrates lib. de rat.vict.cõ.4.ſen. 63.

Secundus itaque eſt vnuſquiſque ſeptenarius in duas partes ad quaternarij inuentionem. cum igitur hebdomada contineat dies integros ſex , cum horis ferè viginti , ipſa diſſecta , eius quaternarius conſtabit diebus integris tribus , cum horis tribus ſupra vicenam. quæ horæ cum iam iam vltimum attingant naturalis diei terminum , haudquaquam tertius dicetur tetrada huius hebdomadæ, & index

Nullus ſeptenariorum in menſe peragratorio, vti in decretoriis his plenus eſt, ſed cauus potius; cum in ſingulis cuiuſque diebus vltimis horæ deficiant quatuor, ex quibus nos iterum alteram demimus horam; pars altera huius quaternionis horarum; conſurgit inde quaternarius hebdomadę. conſtat itaque quaternarius quiſque diebus integris tribus, & horis 23. neque enim quaternarius, veluti ſeptenarius integros habent dies. illi igitur dies tres cum horis 23. ſupra hebdomadam quamlibet ſuperadditi exactè quaternarium cõſtituunt, vt videre eſt in ſuperiori σχηματισμῷ. quo pariter quaternario conſtituto, ſi accedant dies duo cum horis 21. (qui vna cum quaternario conſtituunt hebdomadam ſeu ſeptenarium) remanebit exactè elicitus quiſque ſeptenarius. vltra menſem peragratorium, non progredimur, quia finitus menſis, quid quod & eodem ſeruato ordine quaternariorum, & ſeptenariorum ad quadrageſimum vſque nos procedere valebimus: haudquaquam relatis diebus ad peragratorij menſis ideam, terminatus cum ſit. quare vltra ſeptimum ſupra vicenum, triceſimus erit quaternarius, vti triceſimusſeptimus; triceſimusquartus verò, & quadrageſimus ſeptenarij, qui omnes dies vltra viceſimum ſeptimum pleni ſunt, cum amplius motum lunæ non æmulentur.

Demonſtratur methodus diuidens dies decretorios.

CAP. X.

ANtequam de tam amœna decedam prouincia, demonſtratio appendenda methodi diui-

dētis dies hos decretorios,iuxta peragratoriū mensem,cardo totius huius disputationis.Dies decretorij motum sequuntur Lunæ,reclamante Galeno libris de diebus decret.& reliquis bene de hac re sentientibus. Sed omnes Lunæ motus menses constituentes per dies integros nō fiunt. Ergo neque dies decretorij illos ęmulantes integri.Si in nostras partes Hippocratem aduocemus,idem confirmat lib.3. prognost.sen.4.cuius verba sole illustriora libenter adscribemus , *Fieri vero non potest vt horum vllum integris diebus eximiè numeretur. non enim annus , ac menses integrè numerari diebus natura apti sunt.* Ex his Hippocratis verbis, quæ acutè Galenus exponit lib.3. de diebus decret. ca.9. liquet,decretorios dies motum sequi Lunæ, quod prima intendit propositio:tum & menses,dies non habere integros, vel & annum,quod altera propositio suadet: tum tandem dies decretorios motus Lunę ęmulatores neque integros esse,quod affabrè conclusio probat.Rursus si præter Hippocratis,tum Galeni decreta lubet & ratione demonstrare, sufficiunt quæ superioribus capitibus abundè diximus , dum singula illa priuatis quibusdam capitibus demonstrauimus.

Cæterum quod portio illa quadrupla caui diei (hæc enim necessariò requiritur tum in die decretorio, tum contemplabili,) qua fruitur dies decretorius vel contemplabilis,æquè sit valens,ac si plenus,efficax pariter per crises perfectè absoluere morbos,ius est & Hippocratis doctrina istud stabilire; hic inquam , libro de septimest. partu , sic fatur, & librum exorditur, iuxta Cornarij versionem, *Septimestres autem nascuntur diebus centum,& octoginta duobus , ac dimidio , & insuper accedente diei parti-*

particula. Galenus optimus Hippocratis interpres in commentario in hunc libellum aliter hanc legit sententiam, cui & Marcus Caluus, & Iohannes Lalamantius, docti sanè interpretes plaudent, quãuis hic Galeno ascriptum fragmentũ censeat: horum lectio sic habet, *Septimestres oriuntur ex centũ octoginta duobus diebus, quadam insuper diei particula*. Hęc interpretatio archetypũ insequitur Grçcum, qui excludit illa verba, *ac dimidio*, & nostram illustrat cõsilij rationẽ. quia ad hoc, vt vitalis sit fœtus, & septimestris indiget nascatur post integros dies 182. ab epocha çonceptionis, vltimus autẽ dies nixus caušsne an plenus sit nihil interest, dũmodo saltem constet quadrupla diei parte, videlicet, vt Galenus perdoctè interpretatur in eo commentario, non solum horis 15. verum etiam & vigesima quarta parte alterius horæ, per hãc enim horæ particulam fit partus septimestris, cũ potius aliter esset sextimestris, cũ cõtineret tãtũ, vt Lalamãtius cum Galeno interpretatur in suis scholis in hunc librũ, mediam anni solaris partẽ, quæ constat diebus 182. cum horis 15. quare cum horę illę 15. cum altera horæ particula sit ferè proportio quadrupla ad ipsum naturalem diem, constantem horis 24. proinde illę horæ diei integri ad partum rationem habebũnt.

Idem Ioannes Lalamantius citato loco, Hippocratis mentem appositè sic declarat, quod cum mẽsis quilibet luminaris consequutòrius scilicet, dies capiat 29. & dimidiatum, certè sex menses, vndecũque fiat numerandi initium, dies cõplectentur 177. & hunc numerum finem esse sexti mensis, & principium septimi. septimestris tamen nõ dicitur, nisi qui dies 182. & horas 15. fuerit cõsequutus: quia sol

etiam auctor est generationis, dierum, & anni, & cum prior ille numerus ad sex solares menses integros deficiat per dies quinque, horásq; quindecim, hinc septimestris erit tantum qui hunc numerum attigerit posteriorem 182. dierum cum horis 15. & quadam altera particula, quæ septimo solari mense suum exortum dat, & cuius ratione fœtus 27. hebdomada fruitur decretoria. hanc particulã Galenus citato com. saltem 24. horæ partem debere obtinere censet. hora autem, testante insigni Iosepho Scaligero li. 1. de emendat. temp. cap. de horis, in quatuor secatur puncta, punctum in minuta 40. minutũ in partes 480. pars in momẽta 1760. quare si per particulã interpretatur Galenus 24. partẽ illarum 480. in quibus secatur minutum, exigua quidem erit horæ pars, verum si intelligat vicesimam quartam partẽ horæ, in tot partes diuisæ longius erit tẽpus, cum sit alterius puncti (quod Hispani *quarto* vocamus) pars sexta, capiens minutum vnum cum quarta parte alterius, seu partes ferè 19. seu momenta ferè 69. Quare in septimestri partu vltimus mensis cauus est, reliqui priores integri, etsi dicat Hippoc. fœminã concipere posse luna mediata sub plenilunio: tamen respectu dierum constituentiũ mẽses lunares, priores sex integri erunt ac pleni, cauus autem vltimus: & quod de septimestri partu diximus, idem censendũ de reliquis, cum vltimum necesse non sit esse plenũ. Simili igitur ratione & de diebus decretoriis arbitrandum, cum priores dies debeant esse integri, decernens autem, aut contemplabilis haudquaquam; oportet verò capiat maiorem diei partẽ, & si fas est sesqui alterã, vt apparet in septenario priori, cũ hic cõtineat horas 20. veluti & in 14. horas 16. maximè attin-

attingens sesquialteram diei partem. in viceno autem cum nec horæ 12. sint integræ, crisis non in vicesimo primo, verum in vicesimo accidit. hoc explanat perbellè etiam Galenus lib. 3. de diebus decr. ca. 7. De 17. die contemplabili occurrit difficultas, cum hic prӕter 17. dies plenos amplectatur & horas 15. videtur enim quod & crises, & indicia potius statuenda in 18. die sequenti. satisfaciemus, quod præter vsum, Hippocratis, ac Galeni auctoritatem, attestantes omnes decretorium potius esse 17. hoc contingere, quia cum horæ illæ sint 15. nec adhuc integræ, & recedant à sesquialtera parte diei, quidquod & à quadrupla, quam capit decimus quartus, hinc seruatur vis in 17. nec ad sequentem numerum vicenum transfertur: nec præstat minimum, imparem illum esse.

De differentijs dierum decretoriorum.

CAP. XI.

COpiosius forsan nos hæc singula exploramus: nec sine ratione, ceu frequenter & vtile, & ad curationem necessarium semper. Sed iam hinc nos expediamus, perfunctoriè dierum decretoriorũ differentias exponentes. Dies itaq; decretorij aut sunt simpliciter decretorij, aut simul indicantes, aut tandem coincidentes, qui intercalares decretorij iugiter appellantur. Omitto modò referre decretorios, iuxta motus morborum differẽtias in pares, & impares: cũ nobis hoc loco mens sit recensere tantũ præcellẽtes decretorios, & cõtẽplabiles, & eos qui à cœlesti vi depẽdẽt, haudquaquã ab humoris motu. Omitto præterea & illaudabiles dictos, in quibus

à Galeno lib.1.de dieb.decret. ceu medius inter decretorios primæ notę & bene soluentes,& eos,qui secũdæ notæ,nec benè,ac subitò soluẽtes existunt, quia incipiunt crises decimi quarti,aliquando cõcitato iam humoris motu in ipso decimo tertio.

Decretorij igitur iuxta hanc Galeni diuisionem, aut sunt primæ notæ,quales sunt septenarij omnes & quaternarij, & reductiuè intercalares: aut sunt secundæ notæ,quales sunt octauus, decimus, duodecimus,decimus sextus,& decimus nonus, quos ceu imperfectè,& infidè iudicantés à decretoriorũ cœtu cõsulto reijcimus.admittimus ceu omni encomio dignos septimum,& decimumq́ quartũ,quia inter omnes benè,fideliter, atq; perfectè ex sua natura iudicant. quaternarij autem (excepto primo seu rarò decernente) quia rationem habent septenarij,vti vndecimus à quarto,& decimus septimus ab vndecimo,nec imperfectè post illos decernunt. Intercalares adeò imperfectè, vt ex minori errato recidiuam pariant,veluti & ex quibusdam admissis erratis crisis in eos transfertur,vt recẽset idem Galenus lib.2.de dieb.decret.ca 6.

Pulcherrima sanè hæc doctrina,ac frugifera quidem, & rationali Medico digna non solum ad instituendam in acutis præsertim morbis victus rationem, verum ad eosdem exactè exoluendos. in hac doctrina ob eius prę̃statiam,vsum, ac difficultatem multa oratione liceret vti, verum nobis in hoc Lyceo breuioribus spatijs ambulandum, cum ad alia nos cõsilij ratio aduocet,exposita priusquadam imparium dierum difficultate, ceu huius disputationis colophone .Hippocrates,& vnà eius in-

ternario numero, & ſeptenario, non quia par, vel impar: aut in ſui ratione, procedente numerorum ſerie, qua ratione 2. 4. 6. 8. 10. 12. ac etiam 14. pares numeri dicuntur. quid quod ſunt & aliqui, qui etſi ex ſui ratione formali, continuata videlicet ſerie pares ſint, quales ſunt 14. & 20. tamen ſi diſiunctim ſumantur, quatenus ſeptenarij, impares potius; decimusquartus enim eſt ſeptimus ſecundæ hebdomadæ, vti viceſimus tertiæ, & per hanc rationem dicuntur impares, & præexcellentes decretorij, veluti quartus non in ſui ratione quia par, ſed per primum ſchimatiſmum Lunæ, cuius vi fruitur. & hac arte erit ſatisfactum cunctis Hippocratis, & Galeni locis apparenter inter ſe oppugnantibus.

Tandem quæ de numeris diximus, ſic habenda; quod vis nulla ſit in ipſis, vt nugantur Arithmetici, & forſan Pythagoras, præexcellentem ipſis tribuentes facultatem, nec ſimpliciter impar, quia maſculinus, fortior pari, ceu fœmineo: nec in maſculis, quia illi fortiores, iudicantur morbi vehementes, quales acuti: vti, nec in fœminis, ceu imbecillioribus, longi. nulla igitur numerorum vis in criſibus, neque auctores harum ſunt. Sed quia Luna inferiora corpora innouat, & alterat, periodos motuum ipſius Lunæ ad hunc, vel alterum numerum contingit venire: & hinc in numeris ipſis, quaſi ſtata alterationum tempora, & ſchimatiſmi deprehenduntur. Cum itaque mutationes, & alterationes corporum inferiorum non à numeris, ſed à Luna dependeant, vti & à reliquis corporibus cæleſtibus fieri accidit, obſtrepéda Arithmeticorũ nugatio. verũ cũ id ꝙ mutat in motu ſit, tempus neceſſariò cõiunctũ mutationibus, & neceſſariò numerus: negã-

dum tamen non est, naturam in suis functionibus quam maximè esse numerorũ obseruatricẽ ac ipsis delectari impensè: vis autem insita haud quaquam huic instrumento, verùm naturę, ceu efficienti causæ. & hæc est accurata Galeni doctrina ex lib. 3. de diebus decre. ca. excerpta, quã amplectitur vniuersus ferè Philosophorum, ac Medicorum chorus.

De morborum caußis in generè.

Cap. XII.

CVm omnis doctrina quæ ratione constat, ex Philosophorum antesignano & lib. 1. de demonstrat, ca. 1. & 2. & lib. 1. Phys. ca. 1. ex causis semper proficiscatur, ac pendeat: & hæ in omni disciplina, veluti eiusdem principia sint cognoscendi, & sciendi (cum scire tunc arbitramur, cũ causas ipsas nouimus) proculdubio & in omni parte Medicinę, tanquam rationali scientia, causæ semper veniunt indagãdę. quare tanta, ac tã vtili cognitione nequidẽ frustrãda therapeutica, insignis Medicinę pars & reliquarũ coronides. si enim ab ipsis omnis exorditur curandi methodus, & curationis primordia ab eisdẽ petũtur; sedulò in hac parte explorãdę causæ. Hanc rẽ lepidè insinuat idem clarissimus Philosophus, vt li. 9. de varia hist. refert Aelianus, huic enim ægrotãti cũ accessisset Medicus, & quoddã vnà imperasset remediũ: sic illi respõdet, *Ne cures me, ceu bubulcũ, aut fossorẽ, sed priùs seriò morbi causã disce, ac mihi expone, vt me vtaris ad obsequẽdũ paratissimo.* Ni fallor his verbis nostrã probat cõsilij rationẽ, cũ curatio adhibẽda nõ sit, quin prius & inquiratur,

ratur & inueniatur morborũ causa. Expedit itaq. nobis, imò ius, methodũ curandi morbos fœminarũ acutos tradituris, sedulò, ac seriò hác artem ampleсti, & in omni morborum curatione pariter per comatam ac cæduam caussarum syluam iter facere.

Cæterum cùm omnes morbi acuti (disputationis nostræ subiectum) duplicem in se formalem rationem includant, & morbi, & acutiei: illius insinuatur per illud quod affectus sit præter naturam primò actionem lædens: huius verò per temporis breuitatem, motus concitationem, ac vitæ periculum: quæ tria morbi vehementiam declarant. Vtriusque modò causas assignare censemus, quantũ huius nostri cõsilij ratio patietur. Causas singulorum morborum specificas assignare nec nobis mens, cum & longam, & à nostro scopo disiunctam requirant disputationem, & iugiter diuinissimus Galenus huic operi ex instituto manum imposuerit, ac diuinè.

Definita quamprimum causa, principium sui effectus, vel vnde omnis existit effectus, ex Galeno li. de causis procatarcticis, c. 1. inquirendũ quãprimũ an omnes morbi suas habeãt causas, an vti reliqua naturalia entia, & cunctis causarum generibus finiãtur: tãdẽ ad acutos descensi, horum efficientes causas explorabimus, & cur vehemẽter, cõtinenter, ac celeriter pariter moueantur semper. Sed antequam huius disputationis prima salutemus limina, illud imprimis supponendum, nos cum Aristotele lib. 2. Phys. ca. 3. lib. 1. Metaphys. ca. 3. & 2. de demonstrat. ca. 11. quatuor tantum assignare causarum genera, finem, formam, materiem, & efficientem, arbitrantes reliqua à Galeno & lib. de symptom. different.

ca.1.& li.6.de vsu part.ca.12.tradita ad illa commodè referri posse. Neque intendimus modò rimari, an morbi in vniuersum suam habeāt causam: cum enim entia naturalia, & reapse, neque in natura quidpiam ex diuino dictatore sine natura,suis causis nec carebūt illi.consilium autē nobis nūc est inuestigare an morbi, quatenus affectus sunt, & res permanentes actu fruantur suis causis, & an illorum esse, & existere,à suis actu causis dependeat, quasi causa & eius actio transiens genito effectu seu morbo, vnà existant. singula igitur scrutemur.

Cum genera caussarum quatuor,& horum in ordine naturę sit finis primum, vt est causandi exordiū,deliberatioque omnis à fine incipiat, vti actio ex Arist. lib. 3. Ethic.ca.5. in eundem terminatur, proinde inquirēdum an hoc genere causæ & morbi gaudeant. Si rem oculatè obseruemus, eos fine priuari euidēs apparebit.nec huius rei inefficax ratio,quia finis ex Platone in Philebo, & Arist.lib.5. Metaphys.ca.24.rei perfectio,& quidpiam optimū adeo,vt Galenus finem,qui cuiusq; rei vnus, nihil aliud esse affirmet,quàm secundùm substātiam bonum,quod & efficiens caussa intendit consequi, & propter illud agit.bonum enim scripserat Arist. li. 1.Ethic.ca.1.appetūnt cuncta. Sed cum morbus res sit pręter naturam,& sub genere malorum contenta,tātum abest,quod sit perfecta, vt inter mala corporis supremum attingat locū, & quà talis fugienda quidem.quare citra finem morbus.Sanitas contrà eius oppositum ex Platone lib. 6.de Rep. & lib. 1.&2. de leg.inter humana bona primum sibi vēdicat lo-

cat locum, vti Menander; *Quam bene habere melius in vita nihil.* eandem Plutarchus lib. de tuenda bona valetud. *bonum diuinum* vocat, & Cato summis encomijs, præcipuè ac primum nobis curam esse salutis commẽdat. Si itaque sanitas bonum, maximum ac diuinum, morbus eius oppositum detestandum quidem malum. illa perfectio quædam, hic imperfectio: illa fœlicitas quædam læta, hic deploranda calamitas. his concors Siasonius Amphion, dum canit eleganter,

O beata sanitas te præsente amænum
Gratijs ver floret: absque te nemo beatus.

Quamobrem cum morbus quidpiam malum, ac perfectionis defectus: malũ autem, natura, quę appetens & opifex bonorum est, nunquam intendat: hunc citra finem gigni optima ratione asserendum.

Cæterum cum morbus duplici ratione consideretur, aut priuatiuè, aut positiuè (vt more logico loquamur) priuatiuè in quantum defectum perfectionis dicit, & malum quidpiam, reuera tunc suo fine priuatur: positiuè verò in quantum ens, cum bono conuertibile, necessariò tunc & suo fruitur fine. cuncta enim naturalia entia, vt testatur insignis Auctor librorũ de secretiore parte diuinæ sapientiæ secundùm Ægyptios lib. 1. ca. 1. per eam rationẽ qua causam habent efficientem, & per eandẽ suo gaudent fine, propter quẽ illa operatur causa. cum ex Arist. li. 2. Phys. ca. 8. quidquid fiat, alicuius gratia semper fiat sit necesse. Rursum in quantum quidpiam positiuum, affectus videlicet, & qualitatis species, aliis duobus consideratur modis, vel in genere in sua ratione formali, vt ens & qualita-

tis species, alijs duobus consideratur modis vel in genere in sua ratione formali, vt ens & qualitatis species, vel respectu particularium agentium, quo ratione dicitur temerè, vel casu contingere. quæ autem casu accidunt dictante clarissimo Galeno li. de causis procatarct.ca.1. Videntur eo genere causę orbata, eo, inquam, quod dicitur cuius gratia fit: ea quippe nullius gratia fiunt. carent itaque fine, etiã ex Aristot.li.2.Analyt.ca.11. Quod autem morbi temerè, aut casu accidãt, fit palam, cum nusquam natura in hominis generatione, aut conseruatione eosdem intendat: & cum finis operationem nõ habeat distinctum ab agentis operatione, cùm natura agens sit, haudquaquam morbos intendens, quando ipsi accident, haud dubiè dicentur casu contingere, & præter naturã, hominis respectu: cæterũ respectu ordinis vniuersi, & causarum in genere, suo necessariò fruuntur fine. causa enim omnis efficiens semper alicuius rei gratia agit, ita vt finis & agens in eandem operationem concurrant, & eiusdẽ rationis sint. cum itaque hæc efficiens causa homini suas lędat actiones, eadem operatio finis: & cum hęc causa sit per accidens, etiam & per accidens finis.

Præterea de formali causa ita cẽsendum, quod cũ morbus res simpliciter priuatiua non sit, sed secũdum dici, ceu ens reale sub genere qualitatis, necessariò seu res positiua & suum habebit esse, per quod simul existat, cum quęlibet res per suam existat formam, iuxta illud Aristot.lib.2.Phys.cap.3. quod vti res naturales per materiam sunt in potentia, ita per formam existunt, & sunt id quod sunt.

Vnde operatio formalis causæ est, facere aliquid forma-

formaliter tale. sed cum morbi omnes qualitates sint, quatenus talia entia, & per suam existent formam: immò & accidentia solum sunt forma, cum materiam respuant. quæ, cum de eorum ratione sit in alio existere, per eorum itidem existent subiectũ. Quare proprium esse morbi erit eius caussa formalis, finis generationis, in quem actio vniuersę naturæ intendit. & hæc caussa ex Aristot. lib. 2. Analyt. ca. 12. sola & simul est cum re genita. Præter naturã autem dicitur morbus respectu caussarum particularium (vt diximus) cum hę casu, aut temerè agant, seu subiectum alterent. Quòd si actio & motus naturæ concedatur in morborum generatione (necessariò verò concedendus) necessariò itidem & caussam efficientem admittendam censemus; cum hæc ab actione denominetur efficiens, & sit physicè primum motus seu actionis principium. Hæc caussa vnicè obseruatur à cunctis Medicis methodo rationali vtetibus in omni morborum curatione. quippè tenetur quamprimũ eius infringere vim, actionem impedire, compescere motum. hac namque operante, morbi sanatio nulla: cum habilis semper, aut eundem de nouo creare, aut factum amplius fouere, & conseruare, aut alium mox priori peiorem geminare morbum.

Caussam hanc efficientem Medici appellant non illud solum vnde principium motus (cuius operatio per se transiens, & terminatur in eum quem producit effectum): verum etiam quidquid siue simpliciter, siue primò & per se, siue secundò & per accidens, siue vt instrumentum, vt lib. 1. de loc. affect. ca. 2. Galenus dixerat, id omne, inquam, quæ rei efficiendæ operam præstat, caussa efficiens vocatur.

Cæterum de hac efficiente caussa nec leuis dubitatio exurgit, quæ trepidationem, & magnam sanè in animis Medicorum excitauit dubitationem, an actu in morbis inueniatur. Explosis multorum nugis, Galeno præsertim Medicorum asylo, ac veritati pariter cohærens, negantem tueor partem. Si namque morbus affectus, res facta, ac permanens, necessariò omnem excludet motum, necessariò & omnem efficientis caussæ vim ac actionem. Eo enim à patho distinguitur, affirmante Galeno lib. de sympt. different. ca. 1. quod hîc res sit in fieri, & in motu, in se & actionem & passionem includens: morbus verò res facta iam, per se motus terminus, in quem ipse finitur. idem dilucidè & lib. 2. meth. c. 3. Ipse prius idem scripserat Arist. lib. 8. Phys. c. 7. cum alterationis terminos affectus, & cōtrarias qualitates assignet, nequaquam res alteratas. Quare cum morbus propriè sit affectus, vt cunctis sit dubitandi locus præcisus, & reapse qualitas, per se terminus erit actionis & motus, nullatenus res mutatæ, vt perperam doctus Fabius Pacius com. in lib. 1. methodi cap. 9. de morb. nat. asseuerat. Morbus itaque affectus ex affectione relictus, seu ex motu, quo actu iam existente, omnino ille cessat, & pariter eius caussa operari: qui rursus in sui ratione permanentiam includit, ab alio haudquaquam dependens. si igitur morbus motum omnem respuit, ergo & motoris actionem, & omnem efficientis caussæ vim, actu efficiendo. Omni itaque actu efficiente caussa priuantur actu morbi. Sententia digna cedro. quamuis in Senatu posteri-

ſteritatis etiam à quibusdam improbè ſugilletur.

Hæc nos quadam præmiſſa diſtinctione, tum morbi, tum cauſſæ efficientis facilè exoluemus. Morbus igitur vel talis abſolutè vocatur, & eſt, vel cum adiectione fiens dicitur, qui pathos potius appellandus. Efficiens prætérea cauſſa vel dicitur talis, quia actu efficit, vel quia factum iam & fouet tantum, & ſeruat. Suppoſitis his inferendum, morbum abſolutè dictum omninò excludere cauſſam efficientem vt efficit, ceu res iam facta, ac permanens, nullam habens dependentiam in fieri à ſua cauſſa: benè tamen admittere aliquando conſeruantem; quales præſertim ſunt morbi in numero addito, aut in figura, & cauitate: quia hi ſæpè cauſſam habent coniunctam, affectum ſeruantem, aut nouas acquirunt partes per quas ſeruetur ille, ac augeatur, nequaquam de nouo fiat. Porrò morbus cum adiectione, cum neceſſariò fiens, neceſſariò & actu habebit efficientem cauſſam vt efficit, & citimam; quam licet etiam nobis continentem appellare, quam expungit omnino morbus abſolutè dictus, repellens vnà omnem motum, quia terminus motus, in quo perpetuò quies adeſt. Quare morbo tantum debetur curatio, & ſimplex, cum ab omni abhorreat cauſſa: fienti verò προφυλακτικός, ſeu præuiſio, quia hic in ſuis viſceribus cauſſam continet efficientem, vt efficit. præuiſio ſolam reſpectat cauſſam, vti curatio ſolum morbum. quando morbus vtrumque amplectitur, quid factum habens, & adhuc fiat, miſtam tunc, ceu innominatam, vt retur Galenus lib. Artis Med. cap. 88. requirit curationem ex

idem principium, seu semen, duplex exercet munus, sit opifex & efficiēs caussa, & materialis itidem, ex quo insito homo fit, etiam inuito Aristotele li.8. Metaphys.ca.4. & alibi. parcat mihi modò Naturæ genius, in rebus physicis non parùm aliquando trepidans. Verum facilis responsio, cum longè latéque sit verum, morbum accidens esse, affectum videlicet, primam qualitatis speciem, necessariò & carebit materia. nam si materia est principium patiens, ex Arist.lib.5. & 7.Metaphys.ca.24.& ca.8.ex quo tanquam ex insito aliquid fit, haud dubiè illa non parum ab accidentium natura distabit: cum tantum habeant subiectum, per quod existant, & cui inhęreant. quę inhæsio per aptitudinem, quamuis sit de ratione formali accidentium, ex Angelico Thoma lib.4.sent.q.12. art.1. tamen materia illa secunda, seu subiectum ab extrinseco illis est. quod innuere forsan intendit Galenus lib. Finit. Med.dicens, quod accidens sit corporis expers. nullatenus enim includitur illud sub illorū ratione formali in essendo: etsi ex eodem Arist.lib.7. Metaphys. cap. 8. definiantur illa per additamētum, & substantiam. non quod hæc includatur in conceptu formali definiti, sed quia pertinet ad eius perfectam cognitionem. vnde non possunt vllatenus definiri accidētia, nisi per subiectum. Quare nulla ratione morbus in sua ratione formaili caussam materialē admittet. ergo neq. humores impacti in ipsa obstructione morbi sūt materia, imò caussę cōiunctę subiectum. Neq. analogia anthropogomię quicquam cōcludit. cum horum diuersa sit ratio. quia cum huius generatio sit substantiæ, potēs quidem est idem semen ob eius diuersas partes generatricem vim obtinere, mox

per alteras subiici vt materia. quod nequit adesse in accidentium generatione, cum omni ex parte hæc materiam vt caussam respuant, non vt subiectum. tantum enim abest non inhærere quod secundum naturam subiecto indigeant ad existentiam. quamuis ordine ineffabili, seu vt Philosophi dicunt, per potentiam Dei absolutam, etiam citra subiectum existere possint; vt videre est in sacrosancto, & œcumenico Eucharistię sacramēto, in quo ineffabiliter accidentia citra subiectum existunt, quantitate habente tantum subiecti rationem. vnde in illorum ratione formali ne quidem includitur subiectum, cum queant & citra illud esse, & existere. Concludamus itaque morbum, vti omne accidens ex Aristot. lib. 8. Metaphysicorum cap. 5. cum sit forma simplex, non habere materiam ex qua fiat: sed tantum in qua fiat & insit. hinc morbus corpus humanum, omnem videlicet eius partem viuentem pro subiecto habet. Et cum triplex sit huius corporis compositio, similarium ex elementis, organicarum ex similaribus, & totius corporis ex organicis cunctis: exurgit hinc & triplex subiecti differentia, triplicem pariter & morborum differentiā constituens. Quare sicuti morbus suum habet subiectum, corpus (vt diximus) humanum, in quo inhæret, nec suo frustratur, & morbi efficiens caussa, in quo existat, nec viuat est necesse; cum vt plurimum sint humores, in quorum quidem mole stabulatur & illa; vti & symptomata in functionibus insunt, quas functiones formales reipsa à temperamento non distingui arbitramur.

An con-

An continens causa in morbis, an tantum coniuncta.

CAP. XIII.

CVm doctores plurimi, etiam & classici morbos obseruassent materiales, nec vsum materię in ipsis exactè consequerentur, in varias, & distantes fuere distracti opiniones. quidam eam efficientem causam constituerunt, & hanc continentẽ pariter appellarunt, cum ea posita ponatur effectus, & sublata similiter tollatur. Alij nullatenus eam causam admittunt, sed morbum potius hunc coacti collocant in categoria substantiæ. Porrò alij morborum quasi elementum censent. vti tandem alij remotam potius causam, & in potentia vocarunt. Cæterum cum singulorum explorauerimus mentem, omnem hanc ceu vacuam, & elumbem reijcimus. neque sufficit modò verbis rem excludere, nisi vnà & ratione singula conuellamus. quo pręstito vera facilius multò stabit opinio.

In primis itaque audiendi illi non sunt, qui materiam causam efficientem & hanc continentẽ statuunt. & ratio facilis, quia materia (vt superiori capite dictum est) potius subiectum causæ efficientis. quid, quod & si hãc admittamus efficientẽ causam, nullatenus continentem censemus: cum morborũ nequeat assignari causa continens: nec iugiter difficilis ratio. quia ex Auctore libro introductorij ca. 8. etiam ex Galeno passim lib. præsertim 2. meth. ca. 4. causa continens dicit actualẽ actionẽ seu effectionem, cuius effectus vnà in fieri totus: vti Sol

reapſe cauſa continens dici:hæc è diametro naturæ morbi reluctantur;quia affectus, res permanens, & facta,& quieſcente motu alterationis terminus, per ſe citra efficientiam cauſæ efficientis, vt efficit, exiſtens. Neque illorum partes facit Galenus lib.1.de loc.affect.ca.2.Dum cauſam definit id,quo tangente afficimur, & quo ſeparato ceſſat affectus. nam non proinde conſtituit cauſam continentem,quam Stoicorũ opinione definit Galenus libello aduerſus Iulianum ca. 6. eorum quæ in generatione ipſa eſſentiam habent,nequaquam eorum quæ abſolutè eſſe dicuntur.& cum morbi abſolutè, & per ſe exiſtant, quia affectus, vt eo loco, ac millies recenſet Galenus: nullatenus continentem habebunt ipſi cauſam.eo verò de loc.affect.loco intendit Galenus exponere cauſam efficientem, quæ morbis fientibus competit;de quibus verum eſt affirmare,ea nos tangente affici nos, & ſeparata ſimul affectionem ſeparari,ſeu potius ceſſare. cuius verbi ſi vim æſtimemus,etiam morbos factos poterit hæc ſententia amplecti, quaſi innuat Galenus ablata, & ſeparata cauſa efficiente ceſſare etiam morbum, id eſt non vlterius fieri, quia ceſſat generatio eius,ſiue remoueatur omni ex parte vnà cum cauſa,quod propriũ eſt morborum fiẽtium, ſiue vlterius non procedat, etiamſi iam quod factum iam eſt ita remaneat, vt hectica, & hoc proprium eſt morborum abſolutè dictorum, quorum pars nulla in generatione: & horum quidem alij ablata cauſa quamprimum, ac facillimè tolluntur:quia eorum conſeruatio à cauſa iam non efficiente conſiſtit. alij tantam habent ſoluendi difficultatem,vt diutius permaneant, etiã ablata cauſa.neque hæc verba tollẽda à Galeni textu

tu, vt perperam arbitratur Dodericus à Veiga in com. in citatum lib. 1. de loc. affect. sect. 2. cum intendat eo loco Galenus demonstrare esse morbos aliquos, qui simul soluuntur cum causa, quales sunt omnes fientes, & ex factis aliqui: alios rursus qui etiam ablata causa nihilominus perseuerant, ita vt difficilè soluantur. Neque inter hos admittendi, qui asserunt partem dari continentem caussam, in quibusdam videlicet morbis, partim verò eandem in aliis denegant. ratio in promptu, quia morbi omnes, ex Galeno lib. 2. meth. ca. 7. vnica natura, ac simplici, ac essentiali definitione fruuntur. vnica inquam non homonyma vt aniliter censet Fabius Pacius com. in tit. primum Galeni meth. ca. 9. sed synonima, cum omnes qualitates sint, & affectus: affectus autem præter naturam primò lędens actionem. quamuis morborum differentiæ propter vnius & distinctus rationes formales possint sub diuersis categoriis fortè collocari. quare cum omnium vna sit natura, & in hanc conueniant vt sint affectus, ac res permanentes & absolutæ, necessariò & omnes causa destituentur continenti. Quid, quod, & curationi, quæ morbo tantum debetur nullus esset locus, redundans & methodus, vacua ab ipso indicatio. si enim ablata continenti causa morbi pariter soluuntur, vt nullum relinquatur eorum vestigium: potius præuisio, nequaquam curatio. quod absurdum affirmare. nam ablata putredine, adhuc relinquitur febris, indicans sui ablationē per contraria, & aduocanda adhuc methodus, vt de indicato deliberemus. Nec nos latet existere morbos, quorum esse in conseruando vndequaque à causa efficiente vna cum materia in qua existit de-

pendet, qualis inter reliquos dysuria ex lapide in vesica contento. verum affectus iste permanēs quidem, etsi respectu existentiæ in sua causa conseruante magis consistat, quàm in ægrotantis corpore: proinde ablato lapide nullus relinquitur in corpore affectus. ratio est, quia lapis tantum afficit corporis meatum, seu solam superficiem instrumenti cauam, tribus constantem Mathematicis dimensionibus, propriam hercle instrumento cui inest morbus, passio viuentis corporis: non tamen afficit substantiam corpoream, & in eam permanentem aliquem ac diutinum affectum germinat. vnde ablato lapide neque in superficie aliquis seruatur affectus, sed libera cauitas, & morbus in totum solutus. Subministrat adhuc nihilominus & his methodus, testante Galeno lib. Artis Medicæ, ca. 94. quia cum obstructio adsit, affectus corporis, quidpiam illa per se indicabit distinctum à sua causa. verùm cum in morbis, à causa siue efficiente, siue conseruante sit incipienda curatio, & in hoc, ablata causa tollatur pariter & morbus, adnexa erit præuisioni curatio. Respuenda itaque in omni morbo continens causa, cum omnes in suo esse permanentiam includant.

Præterea expungendi veniunt, qui materiam, humores videlicet, quatenus efficiunt, causam appellant, quatenus subiiciuntur, morbum, quasi morbus sit humor in obstructione, lapis in vesica, stercus induratum in intestinis &c. & per consequens morbi hi substantia. Cæterum vt superiori capite diximus, morbi nec materialem habent causam, neque hi vllatenus substantia, sed intra legitimos Philosophiæ carceres accidentia potius, & inter accidentia

qua-

qualitatis, affectus videlicet, altera qualitatis species, vt Arist. Galenus, & plurimi alij classici viri benè de hac re sentientes philosophantur. si enim sanitas affectus, & qualitas, necessariò & morbus eius contrarium sub eodem genere continebitur, quisquilias igitur isti nobis indoctè obtrudũt.

Deinceps sugillatur aliorum opinio, elementa morborum materiam illam asserentes: quia elemẽtum minima est rei particula, quare & eiusdem rationis cum re, cuius elementum. Sed cum materia illa substantia sit, morbus itidem substantia. quod erit in priorum cœno reuolui.

Tandem conuelluntur & illi, qui materiam illam causam remotam morborum vocant, & hanc tantũ potentia talem. Si namque illa remota, ergo assignanda citima necessariò, & immediata, quam omnem omnis respuit absolutè morbus, nec potentia, quia si potentia tantum causa, ergo & effectus similiter potentia. cum ex Arist. lib. 2. de Demonst. ca. 11. causa potentia suum tantum effectum potentia gignat: vti & quæ actu est, suum etiam effectum actu: quia hæc ambo pari passu semper percurrunt. vnumquodque enim inquit Arist. lib. 7. Metaphys. ca. 8. & 9. ita agit, vti existit. quare cùm actu morbus existat, non habebit causam potentia, cùm producto morbo desinat omnino esse causa & effectus. deficit autem causa actu, quia iam actu non producit morbum, cum sit productus, & suis numeris absolutus. vnde cessat & relatio, veluti & potentia, cum hæc nulla sit ad rem absolutam, & actu iam existentem.

Sed ne diutius nostram ac veram de hac re sentẽtiam differam, tenendum censeo materiam illam,

à qua morbi materiales vocantur causæ quidem efficientis rationem obtinere in morbis tantum fientibus, quia in illa materia insunt qualitates, quę per se & primò, ac immediatè sunt morborum feraces. Exemplo rem deducam. caliditas præter naturam in sanguine concepta, dum musculum aliquē irrepserit, morbum immediatè in eo producit, calidam videlicet intemperiem: mox si eiusdem sanguinis moles ac substantia per inania illius musculi spatia se insinuarit, ita vt pars in molem attollatur, alterum connexum germinabit affectum in magnitudine. quare materia illa seu sanguis causa efficiens vtriusque morbi est actu, quando actu ipsi generantur. caliditas, illius intemperiei calidæ tumoris, seu morbi in magnitudine, eiusdem moles, & quātitas. Dum verò morbi facti iam sunt materia illa, ac vis eius efficiens otiosa residet, & vsus causę producendi cessat. quamuis aliquando, adstante illa materia coniuncta morbo, vis in ea conseruari di seruetur: cuius ratione dicitur causa efficiens conseruans, fouens, & affectus vehementiam augens à Galeno lib. 1. Epidem. com. 2. sen. 84. haudquaquam continens. Acutissimus Aristoteles accuratè hanc causam efficientem lib. 2. Analyti ca. 11. ὁμόγενον vocat, seu germanam, aut coniunctam: quæ & eiusdem generis est cum suo effectu, & eadem ratione demonstratur. vt si causa agit, effectus pariter fiat: si factus effectus, idem & causa: si verò futura, nihilominus & futurus effectus: quia hęc causa cum simul tempore sit cum suo effectu, pari passu ambulat. Illustratur eclypsis Lunæ exemplo, etiam & ab eodem Arist. fit eclypsis, ergo interponitur terra inter Solem & Lunam: factus est iam, ergo interposita

posita etiam fuit: futurus est eclypsis, de futuro igitur interponetur & illa. Cum itaque hæc homogona causa eo triplici dicatur modo, malè doctissimus Thomas Erastus libello illo, erudito sanè in viuam Comitis Montani Anatomen, eam ausus est continentem vocare, cum latius illa pateat, & causa continens tantum dicatur de causa actu operante, & quæ iugiter effectum habet actu in fieri: rursus & principium motus est, inducitque effectui omnem suæ generationis partem, qualis Sol diei respectu. hæc cuncta longè absunt à morbi facti natura: cum ad eius esse & existere amplius iam nulla requiratur causa. ἐμόγονος igitur non solum de illa continente causa dicitur, verum & de omni efficiente, dummodo coniuncta sit, & quomodolibet se habeat circa effectum, siue actu illa operetur, siue iam à suo cesset opere, vel actione. hanc tantum Aristoteles à separata distinguit causa, vnde & duo solum summa causarum efficientium assignat genera. de homogona lib. 1. Analyt. cap. 11. disputat de separata verò sequenti 12. cap. Quare hæc causa homogona, seu coniuncta, separatæ opposita, respectabit non effectum solum fientem, verùm & factum, ac futurum. vnde consequenter in morbis, cum facti ipsi sint hæc coniuncta causa respiciet & factum effectum. Materia itaque illa quæ morbo, ceu coniuncta adhæret, in locísque patientibus vnà colligitur, & homogona appellanda causa, vti itidem & coniuncta. Seruat autem adhuc, ac meritò sanè causæ nomen, quia etsi morbum de nouo non creet, neque inducat ei aliquam generationis partem, factum tamen illum aliqua ratione seruat, fouet, & sæpè solu-

tionis difficultatem præbet: abhorret tamen omnino à continentis causæ nomine. Stephanus Athenensis insignis & Medicus, ac Philosophus, commentario illo doctissimo in lib. 1. Galeni ad Glauconem num. 6. postquam tria statuerit genera rerum præter naturam, facientium, qualia causæ; fientium morbi; consequentium symptomata. causas rursus in alia tria diuidit genera, primitiuum, & proëgumenarum seu antecedentium, & synecticarum, quas coniunctiuas interpretatur Gadaldinus, ac doctè. nam συνεκτικὸς idem quod coniunctiuum, ac continens sonat, siue continentia illa (vt ita loquar) consistat in efficiédo de nouo, siue in tuendo & conseruando quod factum est. cum igitur Stephanus constituisset morbum sub genere fientium, nihil mirum si causam synecticam seu continentem appellet, cum horum sit propria. quid quod & si fortè iam factum obseruet, quatenus tuetur & conseruat, illam admittet. si enim causam hanc quatenus tuetur, & seruat, ac fouet morbos, accipiat continentem, libenter & nos eandem accipimus. verum impropriè & καταχρηστικῶς, cum propriè dicatur de causa actu efficiente, cuius simul effectus totus est fiens, quasi essentia huius causæ sit in generatione, vt supra ex Galeno diximus libello aduersus Iulianum ca. 6.

Hæc causarum cognitio expetitur quammaximè à Medicis, vt illis cognitis omni studio, ac sedulò easdem auerruncemus. Nam vti & virtutum, ac vitiorum cognitio, non per se optatur, ex Arist. lib. 2. ca. 2. & 10. Ethic. cap. 9. verum vt agnita, illas curemus serio nos exornent, hæc verò radicitus illicò deherbentur ne nos deforment, ac fœdent: pari

ratione

ratione & sanitatis ac morbi, cum sua causa.

De differentijs causarum morbos efficientium.

CAP. XIV.

OCcurrit modò, dum causarum efficientium experimus doctrinam, postquam continentem in fientibus, & coniunctam in morbis factis admiserimus, harum causarum differentias exponere, & ad vnguem rimari. Causæ itaque morborum effectrices, quæ omnes à Galeno libro Artis Med. cap.84. insalubres vocantur, etiam ex eodem Galeno lib.2.de natura hom. sen. 5. lib.3. de humoribus sen.3. & lib.1.Methodi cap.8. duplici ratione se habent, aut enim externæ, aut à nobismetipsis prodeunt: has internas vocare licet, vti alteras προκαταρκτικὰς Græcè, προκαταρχούσας, ac προφάσεις aliquando, Latinè præincipientes, inchoantes, & manifestas: quæ itidem ex Galeno lib.de causis procatarct. ca.1. & li.4.de rat. vict.sen. 23. occasiones dicebantur à veteribus. De externis proprium construxit librũ Galenus, de quo modò diximus, nec negligendum.

Porrò causæ externæ in duplici itidem sunt differentia, aliæ necessariò operantur, quæ quamuis extrinsecus nobis occurrant, ineuitabiles tamen, ac necessariò alterantes, haudquaquam vt congenitæ, quales præsertim non naturales à Medicis appellatæ, quia nobis à principio nostræ generationis non insunt. verum etsi ineuitabiles censeantur, ac necessariò alterantes, non tamen semper lædunt, vti quæ simpliciter præter naturam sunt, quasi in medio ambigãt, vnde sępè sunt nobis secundũ naturã, ac vt

causæ salubres nos alterant. Dicuntur ineuitabiles;cum semper illis indigeamus, & fiant nobis salubres, vel insalubres. cum itaque de necessitate nobis occurrant, & corpus alterent, proinde & necessariò alterantia vocantur. de his diffusè Galenus lib. Artis Med. ca. 89. & Auctor libri Introductorij, cap.9. quas senario claudunt numero. Aër primum sibi vendicat locum, mox cibus & potus, somnus & vigilia, excretio & retentio, motus & quies, tandem animi pathemata. Præterea aliæ sunt extrinsecæ, quæ tantum voluntate, aut casu efficiunt, non tamen necessariò, cum vitari possint, & citra has incolumis quit seruari humana natura. Sub hac diuisionis parte continentur pariter illa cuncta sub senario complexa, non naturalia dicta, non in vniuersum sumpta, sed specificè: sub qua ratione vitare cuncta illa valemus. nam aërem vitare impossibile, hunc vel illum facilè: citra alimenta nequimus sanè animam & corpus vnà excubias agere, possumus tamen ab hoc vel illo abstinere, & sic de reliquis.

De his causis externis hæc duo obseruanda; primum, quod ex se morbos in nostro corpore non gignant, nisi quoties inopportunè, ac insalubriter adhibentur, nostrum alterando corpus vehementer, ac præter naturam. Secundò, quod omnis externa causa effectum producit, morbum videlicet, aut per se, & immediatè, aut per accidens, seu per aliud, mediante videlicet altera causa per se in corpore operante. Neutro ex his modo externa causa sumpta, testante Galeno lib. 5. de tuend. valet. cap. 10. ad remediorum conducit indicationem, sed tantum ad morborum sæpius perfectam dignotionem.

tionem. Omnis igitur causarum notitia à Medicis apprimè expetenda, quia etiam externæ, quamuis per se ad curationem nihil proficiant, ceu iam semotæ: conferunt tamen per accidens, quatenus perficiunt morborum dignotionem, quorum natura neglecta inanis curatio. nam dissimili arte curatur vulnus à causa incidente inflictum, vt ense, ac quod à causa contundente, vt fuste. non quod ensis, aut fustis quidpiam indicent, cum absint: verum diuersa morbi dispositio, à diuersis illis causis exorta, diuersa pariter remedia indicat. ad cuius dispositionis diuersitatis dignotionem ne peruenire quidem ius, quin seriò externa vulneris causa obseruetur.

Sed saltus hic insidet, & pedibus latens opponitur offensaculum. plurima ex illis quæ mox supra non naturalia vocauimus, tantum abest quod extrinsecè se nobis occurrant, quòd nobis potius interna, connaturalia, ac ceu proprietates coniuncti, moueri inquam, quiescere, vigilare, somnum capere, irasci, misereri &c. Ne igitur hæc inter externas causas recensenda: verum ab hoc labyrintho sic nos facilè expediemus. Procatarcticæ causæ propriè non omnes externæ, neque omnes præincipientes, sed dum nostrum corpus adeo alterant vehementer, vt iam ægrotet homo, vt refert exactè Galenus lib. de morb. causis. cap.2. Etsi autem quædam ex illis non naturalibus propriè non sint externa, cum intra nos lateant, à quibusdam naturalibus principiis fluentia, non vt congenita, verum ceu necessariò consequentia, tamen propter hanc rationem, quia mox consequuntur, ac superueniunt, externa appellantur:

ad distinctionem illorum quæ à prima nostri corporis constitutione nobis insunt, & proinde interna. Rursus illa externa itidem vocantur, quia & manifesta nobis sunt, & ab altera identidem externa causa, tanquam primo principio concitantur. per quam rationem omnes externæ causæ προφάσεις seu manifesta accuratè à cunctis Medicis dicuntur: vti internæ à Celso in prooemio sui operis apposité abditæ, & ipso prius, ab Hippocrate lib. de Alimento, obscuræ.

Sed his explosis, ceu ad nostram disputationem futilibus, internas iam aggrediamur. Internæ itaque morborum causæ (quæ circa sex naturalia elementa versantur, temperamentum, humores, membra, facultates, spiritus, & actiones) appellantur illæ, quæ intra nostrum corpus constitutæ latitantes, & abditæ, malè, ceu præter naturam illud lacessiuntur, diuersos, ac varios ex Galeno aduersus Iulianum in eo germinantes præter naturam affectus. has omnes in vniuersum Græci προηγουμένας, Latini antecedentes vocant. Harum duplex constituitur genus, alterum sub vtraque lingua genericum illud nomen seruat, alterum contractius sumitur, & à Galeno itidem indifferenter variis condonatur nominibus, cum iam συνεχῆ, iam προσεχῆ, iam tandem συνεκτικῆ. hanc vltimam vocem Iustus Lipsius vir natus in gloriam huius nostri æui, dum Plutarchi sententiam interpretatur lib. aduerſ. dialogiſ. tum in cap. 2. lib. 4. polit. vertit coagulum, seu vinclum. doctè sanè, est enim quasi coagulum, ac vinclum ipsa coniuncta causa, quo morbus ipsi hæret: ita quidé, vt plurimi abiungantur, illa ablata. Hoc vltimũ genus Latini pariter, proximam, coniunctam, vel coniunctiuam nomi-

nant, vti quæ morborum fientium auctor est continentem. quæ nomina illis prioribus Græcis aptè consonant. Consideratur hoc idem genus contractius, in quantum caussa efficiens interna primò, & immediatè suos actu producit effectus: veluti alterum, in quantum antecedit, & mediatè, seu per aliud, alterius videlicet causæ interuentu eosdem vel gignit, vel gignere parata est.

Auctor amplissimi illius operis de secretiore parte diuinæ sapientię secundum Ægyptios libro 1. ca. 1. etiam hanc causarum efficientium diuisionem admittit in antecedentem, & coniunctam: vniuersaque causarum quatuor illa genera sub hac contineri diuisione asseuerat, dicens, *siquidem constitutum est. vno consensu eorum, qui in diuinis sapientia cæteris præstant, vniuersæ naturæ causas antecedentes, & coniunctas esse quatuor: Materiam, Formam, Efficientem, & Finem, reliquis nobiliorem.* Doctissimus Iacobus Carpentarius de re Medica, & omni sanè doctrina, bene meritus vir, sic hūc locū interpretatur, ac vertit, appellãdo iugiter causas illas antecedentes & coniūctas: omnis itaq; interna causa efficiēs vel est antecedēs, quia anteit, ceu primaria causa omnē affectuū præter naturã encyclopædiã, vel est cōiūcta, quia effectui cohæret. Prior illa antecedēs in morbis immaterialib⁹, effectu producto statim abscedit, neque amplius causæ rationē habet. in materialib⁹ autē idētidē factis, respectus efficiētis causę deperditur, in quãtū efficit, & fit causa cōiūcta fouēs, cōseruans, vel augēs. In fiētibus autē morbis hęc eadē efficiēs causa antecedēs cōtinēs apposite quit appellari. quãuis Galen⁹ li. Art. Med. ca. 88. hãc fiētem dispositionē (impropriè morbū)

antecedentem causam simpliciter appellet, tanquã futuri potius morbi causam, quia de ratione morbi potius est nulla habere fientes partes, cum ipse semper rem factam explicet.

Cæterum cum vniuersalis cognitio vsu fraudata, omnino suspecta sit. cum in disciplinis satis non sit illa generalis dignotio, sed in singulis exerceri simul, & vtramque colligere: nam & Vulcani arte Pallas è Iouis cerebro prosiliit: hinc nos hanc vniuersalem causarum doctrinam vsu non fraudemus, sed exemplo lustrare contendamus. Ex hypothesi itaque constituamus Petrum febre putrida laborantem. hic morbus ex Galeno lib.11.Meth.ca.13. septem in se continet distinctos inter se affectus: cunctorum efficiens causa antecedens humor est in vasis contentus. hic namque quamprimum, vel quia multus, vel lentus, vel crassus (tres quidem modi causandi) obstructionem parat in eisdem vasis, morbus sanè in cauitate. hæc rursus, etsi morbus, rationem iterum continet causæ, & ventilationem prohibitam germinat. quod symptoma putredinẽ, seu morbum parit, & hæc tandem febrem. In hac affectuum sylua, totius huius legionis dux & auctor, vti cunctorum horum malorum antecedens causa humor est in genere. verum quatenus hic idem humor actu fluit, & actu obstructionem efficit, iam huius fientis morbi continens dicitur causa; quia primò, & immediatè hunc actu producit effectum, cuius effectus esse in fieri consistit: consequentium autem effectuum nequaquã dicitur causa cõtinens, cum cuique sua priuata sit causa continens, dum fit, & immediata. Verũ quatenus humor ille, qui prius antecedens causa appellabatur fluxus iam est, & ab

eodem

eodem parta iam vndequaque obstructio, citra vllam fientem partem, tunc temporis ille humor nec propriè antecedens caussa, nec efficiens vt efficit, multóque minus continens, appellandus: sed proxima, coniuncta, aut conseruans efficiens. Et quæ diximus de obstructione, de reliquis morbis subsequentibus hanc, idem censendum: nequaquam de symptomatis, quæ quidē & suas continentes caussas perpetuò obtinent, cum permanentiam non includant, morbos semper sequuta.

De morborum acutorum efficienti caussa.

CAP. XV.

LVstremus nunc operæpretium est, descriptis caussarum generibus, & expositis caussarum efficientium morbos ideis, quænam fuerit peculiaris caussa efficiens ipsorum morborum acutorum. cur videlicet morbi acuti periculum includant, concitationem maximam habeant, & breui morula cuncta morborum tempora discurrant, celeriter inquam, continenter, ac vehementer moti. Quod autem morbi acuti ob maximam concitationem, continuam, ac vehementem breues fiant, innuit diuinus dictator, dum lib. 2. Aph. sen. 23. decimum quartum diem vltimum horum statuat carcerem: demonstrat & idem nominis etymon, dum Græci τὸν νόσον ὀξὺν acutum morbum appellent. ὀξὺς autem non solum de sapore dicitur acuto, seu acri, verum & de sonitus quadam differentia, de ea videlicet quæ crebrioribus, & celerioribus sit motionibus, ex Arist. li. 5. de gen. anim. cap. 7. apud Mathema-

ticos rurſus de illa anguli ſpecie, quæ recto angulo, & cauo minor eſt, & anguſtior : breuioréque interuallo inter ſe lineæ diſtant iuxta conum, qualis eſt figura pyramidalis. Dicitur etiam & de tempore breui, ac veloci eius motu, vt videre eſt apud eundem Hippocratem lib. 1. Aph. primo illo oraculo dum occaſionem (in anguſto pręſentis temporis interſtitio conſiſtens) præcipitem, ac volucrē nominat. quibus verbis innuit haud dubiè huius temporis anguſtiam, ac eiuſdem velocitatem, qua ipſa præſens citiſſimè captari indiget, in occipitio calua cum ſit; & proinde diuinus Præceptor inquit, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, *acuta, ac volucris occaſio.* Dicitur igitur ὀξὺς de omni re volucri, celeri, ac breui, etiam ex Aret. citato loco. vti gladium acutum etiam vocamus, quod celeriter agit, ac pungit. quare morbum vocamus acutum, quē celeriter moueri conſpicimus, & breui temporis interuallo, ſeu preſsè finiri. Celeritas hæc cauſſam habet aut morbi naturam, vehementiam videlicet eius, ac magnitudinem, aut morem eiuſdem, qui ſymptomata parit vehementia, ac ſæua, & in acutis, vt plurimum à cacoëtha exoritur cauſſa. vnde acuti, & celeres, & periculoſi. nā cùm Natura ferè ſit comparatū, vt ne quidem multum, ac diu dolere valeamus, hic affectus multus ac vehemens neceſſariò citam ac breuem habebit terminationem, vel in bonum, vel in malum. hoc idē tenet Galenus, & accuratè illuſtrat lib. 2. Aph. ſen. 23. Nulla igitur eſt facultas quæ plurimum temporis vehementem ac vrgentem queat ſuſtinere morbū; neque vllus eſt morbus acutus, qui in longum tempus vllo pacto valeat criſim differre, cum ſtatim ad ſummum percurrat ſtatum.

Cæte-

Cęterum quamuis facultas ac vis diei crisis, Lunę tribuenda (vt supra diximus): tamē morbum concitatè moueri, & citò vniuersalia percurrere tempora, ne illi quidem adscribendum, cum synonyma adsit caussa. hanc replicemus. Supponamus quamprimū axioma illud Physicum: Vnde habent res essendi principium, inde & mouendi. rursus, cum essendi principium physicum sit ab efficiente caussa, quæ cum formali concurrit: cum forma principium efficiens sit, inferendum, quod ab eadem caussa erit mouendi principium. Quare cum omnes morbi acuti coniuncti materiei, ab hac materie, seu efficiēte caussa suum habeant esse, existere, & seruari, necessariò ab eadem caussa & moueri fruuntur. Hinc apparet, quod cum materies frigida, pituita videlicet crassa, & lenta, cum lentè, ac tardè moueatur, similiter & morbi ab illa producti tardè, ac ignauè procedunt. calida porrò materies, tenuis, & acris cum contrà concitatè, ac velociter moueatur, germina itidem ab illa parta, pari passu ambulabūt. & celeriter, ac concitatè mouebuntur. Hoc idem & quibusdam & aliis Physicis principiis comprobare lubet. nam omne agens naturale synonymum semper ac per se generare intendit rem sibi similem in specie, cùm forma, quæ agens est, coincidat semper in idem speciecum forma, quę terminus motus est. hinc humor calidus, quamprimum ac per se in nostro corpore calorem gignet: vti humor qui cōcitatè ac velociter mouetur, producet pariter effectū, qui cōcitatè per se, ac velociter moueatur: qualis inter reliquos solus est humor calidus, & tenuis. Caliditas nāq;, cū inter reliquas qualitates magis acūta, & actiua, ex cōsensu Medicorū ōniū ac Philosophorum; effect⁹ ab illa ꝓducti eādē imitātur naturā,

citatíque fiunt,& efferatæ velocitatis; præsertim si materiem tenuem, subtilem, ac siccam adepti ipsi fuerint. Frigida materies minus mobilis, minus agens, immò segnis, ob modum substantiæ crassæ, ac viscidæ, quam perpetuò habet comitem. inde effectus ab ipsa orti lento pede gradiuntur. Quamobrē, si morborum ideas contemplemur, morbi à materie calida subtili, ac tenui, vti à bile germinati, celerem, ac velocem cum sua caussa habent motum, & acuti fiunt: qui verò à materie frigida crassa aut lenta, à pituita videlicet, aut melancholia, potius tardè procedent, ac segniter, & chronici occurrent. Hæc igitur est sol caussa per se morborum acutorum, materies calida, bilis, aut sanguis feruens.

Præter assignatam nuper caussam per se acutiei morborum, est & altera per accidens; & hæc rursus duplex: iam symptomatū vehementia, iam caussa cacoëtha. Accidit enim morbis, quod à caussa efficiente per se non breui cōcitentur, velocésve fiāt, verum ab altera per accidens, quia aut sæua, ac vehementia inuadunt symptomata, aut maligna, ac cacoëtha efficiens occurrit caussa. à quibus vtrisque facultates omnes, principes præsertim labascunt, in maximámque deueniunt ruinam. testatur illud apoplexia, aliud verò pestilens febris. in apoplexia adest symptoma vrgentissimum, respirationis abolitio, à quo statim mors. in pestilenti febre cacoëthia summa, & excellens putredo, quàm primum, ac citissimè omnem cordis, ac spirituum vitalium symmetriam dissipans. Possunt hæc tria vnà in simplici ac proprio acuto morbo reperiri, & citissimam indicabunt terminationem, ac certam mortem. potest & altera tantum caussa, absentibus reliquis

reliquis: & tunc iuxta dignitatem cuiusque aut breuior aut longior magis, aut securior cōtinget finis.

Constat itaque ex his omnem acutiem, ac celeritatem per se in morbis acutis prouenire à natura morbi, quæ suam caussam sequitur antecedentem, vel coniunctam, humores videlicet, & hos semper calidos, cum ab his tantum, testante Galeno lib. 7. Aph. sen. 32. morbi acuti propriè trahant originem, vti à frigidis chronici, & à mistis inter illos medij. opportunè idem declarat lib. de diæta Hippoc. in morbis acutis c. 2. idem insignis Galenus, dum easdem morborum differentias assignet, easdem pariter & caussas. Idem rursus libello qui breuis denotatio dogmatum Hippoc. inscribitur, desumpto ex Stobæi codice, quo loco rem hanc sic eleganter definit, *Hippocrates lib. 2. de nat. hum. morborum, sen. 1. alios acutos facit, alios diuturnos, & alios medios. fieri autem ait acutos, vt plurimum à bile, & sanguine, ætate vigente, æstiuo, & verno tempore; diuturnos verò à pituita, & atra bile, & in senibus, & hyeme: medios autem à caussis mistis prouenire.* Libro tandem 2. Prognosticon hanc eandem doctrinam appositè lustrat, his verbis, *Sanguineæ* (videlicet fluxiones) *& pituitæ modestæ habentur: quæ verò atræ bilis, aut flauæ difficiles censentur. vtraque enim erodit corpus, idque commune illis est, proprium verò vtriusque, flauæ quidem bilis, vt acutas accendat febres: atræ verò vt solutu difficilem committat affectionem. siquidem humor, qui crassus, terrenúsque est, adeò infarcit membra, quibus conditus est, vt difficilius excernatur.* Occurrunt aliquot scopuli in hac sententia. in primis sibi ipsi videtur impar Galenus, cum morbos hîc ex sanguine ortos modestos vocet, cum in altera

acutos potius. Mox hic morbos ab atra bile difficiles solutu exponit, in altera diuturnos. à ratione enim est alienum, atram bilem, calidus cum sit humor, acris, & mordax, & acutorum ferax, diuturnos germinare morbos. Satisfaciemus contradictioni (si forsan est) dixerimus, Galenum hac vltima Prognostica sententia sanguinem æstimasse iuxta suum naturale esse, vel saltem parũ ab eo recedentem qui mitissimus cum sit caloris viuifici, ac halituosi particeps modestos, ac mites sanè producet effectus. verum si longe à suo temperamento recedat ille, aut in biliosam cõuersus naturam, aut putrescens, aut in maxima plenitudine redundans, iam tunc nec mites, nec modesti expectandi morbi verum acuti, ac vehementes, quid quod neque implicat contradictionem morbum mitem esse, & acutum: vt cum Hippocrate explanat idem Galenus lib. 3. Prognost. sen. 2. dum morbos acutos simplicissimos, mitissimos, ac placidissimos aliquãs vocet signísque firmatos securissimis: maleficentissimos rursus, ac exitiosis signis, ac difficillimis alios morbos. Alteram facilè exoluemus, & primũ si priori loco de natura humana per atram bilem intellexerimus melancholiam, hæc enim sæpè confundũtur, & promiscuè accipiuntur, vt videre apud Galenum, tum Hippocratem, lib. præsertim 1. de nat. humana. quo loco hanc rem ex instituto declarant dicente Hippocrate sen. 34. *At atra bilis in autũno plurima.* nam si de preter naturam fuisset loquutus, quorsum in aliis anni temporibs humores naturales augeri scripsisset? & quæ Galenus in comm. intepretatur, haudquaquam quæunt atræ bili præter naturam accommodari.

Porrò

Porrò dicemus (quæ altera erit expositio) bilem atram, heterogenea cum sit, duplici constare parte, (barbarè Peramatus has partes in via, ac in termino signat) calidam, quam ex adustione adhuc seruat, & per hanc morbos parit acutos, ac breues, frigidam ac siccam alteram, ob cinecritiam partem ac terream ab adustione similiter contractam, per quam morbos longos, ac solutu difficilie proculdubiò germinabit. Hanc responsionem videntur lustrare Galeni verba, dum inquit flauam bilē, & atram, per illud in quo conueniunt caliditates erodere nostrum corpus. illa tamen quidpiam habet proprium febres accendere acutas, quia ignea: hāc verò difficiles potius solutu gignere morbos, quia ignea cum partium crassitie: vnde malefici excitantur ab ipsa morbi, sæui, ac funesti, & cum tenaciter ob eandem crassitiem membris hęreat, nec natura excernere illam potis est.

Tandem Auctor Introductorij morbos acutos à materia calida, sanguine, aut bile exoriri perbellè demonstrat; tum Aristot. parte 1. problem. probl. 6. idem videtur sentire. Sed quid amplius in re nota immoramur? Optima itaque ratione ex tantorum virorum auctoritate fit palam ἐφοδον, seu insultus breuitatē, & motus acutiem, ac velocitatem, per se à natura calidi, ac tenuis humoris, morborum caussæ efficientis haud dubiè prouenire: nec aliud intendimus, quam à natura morbi: cum amplectamur intra huius naturæ carceres caussam simul efficientem.

An sola caussa calida sit morbi acuti parens.

CAP. XVI.

QVæ superiori capite à nobis fuere exposita, experientiæ magisterio obniti videntur: cui multò minus quã rationi, testante Galeno lib. 10. de simpl. med. fac. c. 8. sero lact. fides adhibenda. Experimur igitur morbos plurimos & citissimè termi-nari promiscuè, siue à caussa calida, siue à frigida, siue à crassis ac lentis fiant humoribus, siue ab acribus ac tenuibus. A crassis, viscidis, ac frigidis humoribus apparet apoplexia, carus itidem, conuulsio, epilepsia, lethargus, voluulus, & alij quàm plurimi primam tetradam ne quidem excedentes, ob illorum exactissimam acutiem. Si igitur hi acutissimi ac breues, ergo acuties, ac velocitas motus aut à caliditate non procedit, aut omnis humor habilis ad eius productionem.

Verum præmissa distinctione facilis responsio. Morbi alij per se acuti, quod à sua caussa efficiente habent, bile videlicet, aut sanguine, de quibus nobis sermo: alij per accidens, qui non à morbi, aut caussæ natura acutiem, ac velocitatem possident, sed à grauitate, aut sæuitie alicuius symptomatis assidentis, vel pathognomonici. & ita per aliud sunt acuti. & cùm illorum symptomatum ratione citò morte ęgrotantes præoccupentur, hinc eorum breuis terminatio. quod si aliquando, ac rarò ab ipsa vindicentur atropo, vltimos conatus præstat natura ad illius lethalis, ac funestæ caussæ expulsionem, sęuissimi germinis feracis. naturæ subministrat sæpè ars, cuius auxilio potenter subleuatur æger. Demonstrat hanc vltimam partem diuinus Dictator, tum lib. 2. Epid. com. 3. sen. 25. tum lib. 3. Aph. sen. 9. cum

9. cum Autumno morbos acutissimos fieri scribat. quos lib. 2. Aph. sen. 25. & Galenus in eius sententiæ com. longos potius denunciat. Si itaque longi, qua ratione vna acutissimi? discordes res. An quia ob implicatorũ symptomat. sæuitiẽ, qui ex sua natura longi erãt morbi, breui in inexorabilẽ terminãtur mortẽ? & qui forte fortuna seruantur etiam diutissimè laborare experimur. lustrat hanc nostrã expositionem idẽ Hippocrates, dum in vtraque sententia post epitheton acutissimi, statim adnectit & perniciosissimi, & exitiales: quasi manifestò insinuet eò acutissimos fieri autumnales morbos, quia perniciosissimi, & exitiales: non ex sua natura, verum per aliud.

Constat itaque ex his ex materia frigida, & crassa morbos per se diutinos exoriri, per accidens autem fieri breues. in apoplexia videre est à crassa, & viscida excitata pituita, frigida pariter, & humida. Hæc intemperiem maximam parat in cerebro, vnà & obstructionem in eius ventriculis. causa longum exigit tempus ad eius coctionem, morbi vtriusque natura similiter & diutinum, cum intemperies illa maxima, & obstructio, renitentia sint, vt breuiori tempori cedant. nec fas quidem, eo pręsertim si partis situm & conformationem obseruemus, temperamentum, ac substantię modum. Verum quia huic morbo forti præcipuè adnectitur grauissimũ ac funestũ symptoma in actione abolita, functione videlicet simpliciter ad vitã necessaria, respirationẽ inquam, sine qua animal impossibile est viuere. necessariò itidẽ, & quamprimũ accersitur mors: & ꝙ diutinũ sperabatur, pressè, ac celeriter finitur. Insinuat hoc idẽ Hippocrates cũ li. 2. de nat. hum. sen. 5.

sic scribat, *Morbi quicunque ex valentißimo corporis membro ortum habent, vehementissimi sunt.* Quod per membrum valentissimum, princeps intelligat, nemo est qui inficietur, cum igitur partes hæ principes actiones habeant eiusdem rationis, sequuntur enim semper hæ operantis conditionem: quotiescunque hæc pars princeps læditur, actionem eius iugiter lædi necesse. & ad gradum læsionis partis consequens fit actionis læsio. Sed cum harum partium principum actiones, nequaquam ad benè viuendum, verum ad vitam simpliciter sint necessariæ, hinc maximam harum partium læsionem, maximam geminabunt & lęsionem in illarum excellentibus functionibus ad vitam simpliciter necessariis. maxima itaque functionum læsio, index morbi vehementissimi, si non per se talis, saltem tanquam causa, quod est per accidens. si morbus igitur vehementissimus, siue per se, siue vt causa, ergo breuis, & acutus: cum natura ingentem illam vehementiam diu sustinere nequeat.

Sit igitur totius huius disputationis symperasma morbos à causa calida ortos ex sua natura, ac per se acutos existere, ac breues simul. Sed cum quæ per se sunt talia, magis talia sint, quam quæ ex accidenti: proinde cunctis his morbis ab humoribus calidis obortis, sola ac per se competit acutorum ratio. Neque fas est aliam signare huius acutiei rationem, præter humoris, seu causæ caliditatem, vehementem, ac concitatum motum in suo effectu gignentē.

An morbi omnes acuti semper coniunctam habeant febrem: & si hanc, an semper continuam.

CAP. XVII.

Nec

NEc triuialis difficultas, nec omittẽda, an morbi omnes acuti febrem semper adnexam habeant, quod si hanc, an & continuam. Nihil moror nunc an morbum, vel symptoma illam constituere. Vtraque pars suam habet probabilitatem, & vtriusque Medicinæ Parentis auctoritatem. Affirmans quàmprimum, quia frequentissimus affectus febris, & à leuissima causa tam interna, quàm externa prosiliens. quid quod non solum acutos, verum etiam & ex magnis plurimos comitatur. si igitur magnos, quanto facilius & acutos: cum hi nostrum corpus vehementer afficiant, violenter alterent, velociter crucient, ac perniciosè sæpe ad interitum vsque. si itaque tanta est acuti passio, & febris generatio facilis, nullus citra hanc existere fit possibile. Sed febris expendamus naturam, & introductionis auiditatem.

Febris hostis est infensissimus, diligens, irrequietus, audax, temerarius, vitæque fontis auidus: variis artibus omnem depopulatur ætatem, omne callidè aggreditur temperamentum, æquo pede vtrumque inuadit sexum, omni tempore gliscit, per vniuersum rursus grassatur orbem, sæuiens ferociter, nemini parcit, etiam abdita, & abstrusa claustra penetrans, fœtum pariter in vteri ergastulo obsidens. quid plura? huius sæuam ac diram luem cum contemplarentur Romani (quamuis, ceu fide orbati, barbarè, impiè potius) huic soli, inter morbos reliquos, diuinos ac sacros tribuere honores, placabiles hostias in aris propriis, ceu numini immolabant assiduè, vt ab eius tyrãnide vindicarentur, propitiam, ac fautricem semper haberent. Quare obseruata hac febris natura, explorata propensione, euidens est,

propenſione euidens eſt,hanc cunctis ſe immiſcere morbis acutis, vt vnà cum eis vitæ gloriam reportet,cuius eſt ipſa auidiſſima.

Porrò neque hæc opinio Hippocraticis, ac Galenicis vinclis deſtituitur,cum ille apertè lib.1. de rat.vict. ſect. 8. his verbis eandem confirmet, *Sunt autem acuti morbi,quos priſci nominatim perſtrinxerunt pleuritis,peripneumonia,phrenitis,lethargus,cauſus,& quicunque alij hos conſequuntur morbi,quorum febres prorſus* (aut vt alij legunt ſemper) *continuæ interficiunt.*

In vtroque acuto morbo, ſiue à cauſa calida, ſiue à frigida ,vt exempla declarant,febrem ſemper & continuam reperiri, manifeſtò iſtud demõſtrat oraculum.Galenus itidem idem paſſim teſtatur,libro præſertim 3. Prognoſt. ſen.10.dum dicat, *Etenim morbus acutus cum magnitudine quadam, ac febre continua intelligitur.*quibus verbis quaſi inſeparabiles cẽſet, tum magnitudinem tum febrẽ cõtinuã. Rurſus & idẽ aſtruit lib.1.Aph.ſen.7.ſcribẽs, *Si propter inflammationes,aut febres, quæ ſemper comitãtur morbos acutos.&c.* Tãdẽ & libro de ſuccorũ bonitate. & vitio ca. 14. idem tuetur,cum poſtquã differentias morborum tradiderit , qui & à cauſa calida,& à frigida exoriuntur: de acutis inquit,& hos oriri à cauſa calida,ac tenui,vna cum malignis febribus. Liquet igitur & omnem morbum acutum febrem perpetuò habere adnexam.

Cæterum altera pars,negans videlicet, adhuc videtur probabilior,rationi, & vtriq; Medicinæ parenti magis conſona.In primis itaq; in acutis morbis ex frigida cauſa aſſiduo vſu,rato experimẽto cõprobamus plurimos ex his febre vndequaq; carere, apople-

apoplexiam inquam, conuulsionem, carum, epilepsiam acutam, catalypsin, voluulum ex fœcibus induratis, quid amplius commemorem? In calidis porrò & idem experimur, adest apoplexia ex diathesi phlegmonosa, seu vasorũ interceptione, morbus deinceps bilaris, cholera morbus dictus, hæmorragia copiosa à feruenti sanguine, sputum sanguinis ab erosione venarum, syncopes tandem à causa calida oborta, ingenti videlicet ira. Præter hæc, quæ vicem gerunt demonstrationis, lubet & clarissimis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus illustrare. Ille nãque li. 1. Prog. sen. 25. hoc ipsum exsertè insinuat, dicens, *Spirationis autem facilitatem existimari oportet per quam magnam vim habere ad salutem in omnibus morbis acutis, qui cum febre sunt.* Paraphrastes Galenus in com. interpretatur, quod illud, qui cum febre infestant, adiecerit, vt à conuulsione eos, & neruorum distentione, & bilari disiungeret, & quicunque alij morbi sine febre acuti sunt. Præterea idem Galenus vnà cum ipso Hippocrate lib. 5. Aph. sen. 31. concinit, cum laudet Hippocratis sententiam affirmantem grauidis quopiam acuto morbo corripi sit perniciosum, siue ille cum febre, siue citra eam: cuius generis, inquit, sunt apoplexia epilepsia, conuulsio, tetanos. Nihilominus & idem sentit tum libr. 7. Aphoris. sen. 1. tum libro 2. de diebus decret. capite 12. Tandem & Hippocrates in eodem videtur iterum stadio currere, dum libr. 1. Epidem. com. 3. sen. 3. dicat, *Sunt autem acutissimi, maximi, grauissimi morbi, ac præ cæteris omnibus lethales in continua febre.* hoc igitur loco non solum seiungit acutos cum febre, ab aliis citra hanc, verum etiam & hos qui cum fe-

bre, & hac continua infestant, acutissimos censet, grauissimos ac exitiales. Quid quod & impestilenti constitutione morbi adsunt febrem respuentes, vt videre est manifestò apud Hippocratem tum libro 1. Epidem. comm. 1. sen. 10. & 14. tum & libro 3. comment. 3. sen.55. Quare satis constat, non omnem morbum acutum febrem semper implicatam habere.

Tentabo contentiosum hunc funem componere,& rationem vtriusque partis replicare.& quamuis plura sint quæ in tam vberi re possim, parco tamen, vt in transcursu breuiter cuncta stringam. Ad instar itaque illam morborum acutorum diuisionem, quam superiori capite recensuimus in per se acutos, & per accidens, omnem exoluemus difficultatem, dicentes, quod illi semper habent adiunctam febrem; haudquaquam necessariò alij. rursum hoc vno flatu omnis dissipabitur contradictio, si forsan est, in vtroque Medicinæ parente. Nec, quia cum Hippocrate, & Galeno in cunctis acutis per se, febrem seriò semper admittimus, ceu ab ipsis inseparabile accidens; proinde à reliquis per accidens acutis, eandem omnino abstrahimus, cum persæpè & eandem habeant comitem, necessariò tamen non consequuntur. Nec difficilis ratio, quia morbi acuti per se calidam habent efficientem causam bilem, aut sanguinem: quæ intra venas contenta, si accendatur (quod vtrique humori facilè) aut putrescat, dum corpori fit præter naturam, synochum febrem, aut causodem aut dubiè gignet. Sin verò in priuatam aliquam illi humores decumbant partem, inflammationum fient auctores, quas cum supponamus maximas,

ximas, ex hypothesi, vt morbi acuti mereantur nomine, necessariò & febris consequens, maxima. Apparet istud in pleuritide, perineumonia, phrenitide, angina, ac reliquis eiusdem farinæ morbis. Ne videamur hæc ad libitum dicta, Galenum aduocemus, hic igitur libr. 2. Aphor. sen. 19. duplicem statuens acutorum morborum per se differentiam, sic inquit, *Duplex porrò est acutorum morborum natura, nam aut in solis humoribus accenduntur calidioribus, nullum certum occupantibus locum, sed æquabiliter quauis corporis parte genitis: aut parte quapiam affecta fiunt, veluti in pleuritide fit, perineumonia, & cynanche. Sed & morbos acutos febres ferè comitantur, velut continuæ. rarò enim sine febribus reperiuntur, qualis est apoplexia.* Ex hac sententia, quouis sole illustriori, elucescit abundè totius huius difficultatis explanatio. cum & affirmet à solis humoribus calidis morbos per se acutos exoriri: idq; duplici modo, vel intra vasa accensis, aut putrescentibus, vel extra potius. dum primo illo germinantur modo, tunc febres primarij sunt morbi, & continuæ sunt, cuius generis vtraque synochus, tum præsertim causodes. si verò altero modo, tunc febres symptomatis habent rationem, & pariter continuò affligunt. Deinceps, & admittit morbos acutos citra febrem, quales sunt qui per accidens, à causa frigida oborti, apoplexia, à calida cholera morbus, qui etsi à calida materia, febrem respuit, testante Galeno libro 1. Prognost. sen. 25. quia cum illa materies non moretur in corpore, nequit febrem accendere. in hoc enim affectu, irritata natura maximo cum impetu & per superna per os, & per

inferna per aluum deiicitur bilis, vnde illi nomen.

Tandem restat vltima pars exponenda, an febris quæ acutos per se comitatur morbos continua, an secus. Iuxta Galeni mentem continuam semper esse liquidò constat, tum citata nuper sententia libr. 1. Prognost. sen. 25. tum libr. 3. eiusdem argumenti sen. 10. lib. itidem 2. sen. 19. & 5. Aphor. sen. 31. libro 1. de rat. vict. sen. 8. libr. de diæta Hipp. in morbis acutis, cap. 9. li. 2. de diebus decret. cap. 12. quo loco & continuam febrem absolutè acutorum propriam censet, tum tandem & libr. 3. de difficult. resp. cap. 9. Præter Galeni doctrinam, adest & ratio idem confirmans. omnis morbus acutus præter breuitatem, & periculum, hoc vnum habet, quod continuò, citra dialemma aliquod nostrum lancinat corpus. Ergo febris, quæ hunc semper, ceu inseparabilis comitatur, necessariò & continuò affliget. Nam omnis morbus per se acutus aut febris morbus est, vt causus, & synochus, aut febris in eo symptoma, germen quamprimum productum ab eo, & tandiu perseuerans & consistens, quamdiu morbus quem sequitur, vt in angina, phrenitide, pleuritide, perineumonia: exoriente enim morbo vnà exoritur & febris, ceu pathognomonicum symptoma, & deficiente, vnà & ipsa deficit. Rursus febris nequit esse intermittens, cum distinctissimæ sit naturæ morbi acuti. nam illa diuturna ex sua natura, dialemmate fruens, citra periculum: opposita cuncta morbi acuti naturæ. Denique comprobatur illa consequentia Galeni doctrina, commentario in citatum nuper oraculum 31. lib. 5. Aphor. cum iis expressa literis

teris scribatur sententia, *Siue enim acutus cum febre morbus sit, necesse est febrem continuam esse. talis enim est morbus acutus.* Quibus vltimis verbis hauddubiè insinuat Galenus typum morbi acuti necessariò imitari febrem adiunctam. cum igitur ille continuò affligat, necessariò & febris continuò, vnà cum morbo, cuius est germen, affliget. quia cum inseparabilis ab acuto morbo, pari passu curret. quod inseparabilis, declarat Galenus libro 1. Aphorism. sen. 7. si Græcum archetypum sequamur, non fidem interpretis Leoniceni. ἢ τοὺς, inquit ille, ἢ πυρετοὺς τοὺς ἀχωρίστους τῶν ὀξέων νοσημάτων. quod verbo ad verbum redditum sonat, *Et febres inseparabiles morborum acutorum.* quid dilucidius? hæc autem inseparabilitas non solum generi acutorum conuenit, qui per se tales, & ex sua natura, verum etiam & cuilibet speciei illius generis. non igitur proprietas generis tantum, verum & cuiuslibet speciei, sub illo genere contentæ. nam quidquid conuenit generi, necessariò & singulis conuenit speciebus. Nullum itaque tempus, in quo febris morbum acutum, cui accidit, non comitetur, ceu inseparabile, ac proprium quidem accidens.

Cur acutorum alij cum febre, alij citra. & cur per ipsam fiat illorum aliquando solutio.

CAP. XVIII.

IN difficili, & ambigua disputatione sæpè accidit, vt exoluta parte altera, & quasi iam in tuto

collocata, mox altera de nouo promat, è medio tollenda. Postquam itaque nuper capite superiori eluctauerimus difficultatem, quod morbi per se acuti semper habeant connatam febrem continuam, nequaquam alij: modò interest huius rei nos assignemus caussam, & an febris huiusmodi alicuius sit commodi ad illorum sanationem. Si rem exactè contemplemur, cum morbi omnes à sua caussa habeant esse, vti symptomata à morbo: certè acutorum febris, si morbus, à sua caussa, quæ necessariò calidus humor est, vti si symptoma à sua itidem caussa, quę morbus, & hic necessariò rursus caussam habens calidam, humorem videlicet calidum, consistet. Quare omnes morbi acuti febrem adiunctam habent, quia mediatè, vel immediatè ab humore exoriuntur calido, bile, vel sanguine: qui verò ab his non germinantur morbi, & per accidens dicuntur acuti, necessariò febri nō fruuntur: quamuis per accidens quidē aliquādo accēdātur. Astruit pariter & hāc doctrinam clarissimus Gal. lib. 2. Apho. sen. 19. dū postquā nominarit morbos acutos eos tantum, qui ex materia calida oriuntur, quasi hi solum, per se, ac propriè acuti: statim mox diuidit eosdem, in eos qui illam materiem calidam intra venas habent accensam, aut putrescentem, & in alios qui in quapiam corporis particula systrophicam parāt inflammationem: quo loco nulla de morbis à caussa frigida obortis facta est mentio: vti impropriè acuti. cum igitur materies calida habilis sit valdè, vt accendatur: & hæc duplici illa arte, vel inter vasa accensa, vel putrescens, exterius verò inflammationes concitans, morbos pariat acutos, necessariò & febrem, per omnes illos vtique modos. Longè distant

ſtant, qui frigidam habent cauſſam, ac materiem. Porrò & iſtud idem innuit lib. 1. Prorhet. com. 2. ſen. 50. cum Numenij filium apoplecticum affirmet, apoplexia non acuta, & calida laborare. quaſi velit ſignificare, ideo apoplexiam illam non fuiſſe acutam, quia non calidam. quod ſi acuta dicatur, per accidẽs potius, cum à materie frigida traxerit ortum. & per accidens itidem his contingat aliquando febris.

Humor itaque calidus acutorum materies, aut ſanguis eſt, & hic cum calidus & humidus, habilis ad putredinem, ob qualitates putredini obnoxias: aut rurſus bilis, tenuis humor, igneus, calidus & ſiccus, & hic quidem paratiſſimus ad accenſionem, quæ nec putredinem reſpuit ſæpè. putredo, & accẽſio cauſſæ febris neceſſariæ, ſi magnæ, quales in acutis, ex Gal. li. 1. de diff. feb. ca. 5. ergo in his neceſſariò febris, ab iſta cauſſa calida, haudquaquam à frigida. quia humor frigidus, aut pituita eſt, frigida, & humida, aut melancholia, frigida & ſicca; qui vtrique humores, & ob qualitates oppoſitas putredini, & accenſioni. tum ob modum ſubſtantiæ, cum aut craſſi, aut viſcidi ſint, vt pituita aut craſſi, ac terreſtres, vt melancholia, multo tempore indigent, vt vtrunque illud ſimul, aut viciſſim conſequantur. hinc ſæpenumerò, ſi humores hi morbos aliquos gignant, eorum, quos per accidens vocamus acutos, multò citius terminantur in perniciem, aut aliâs, quàm materies illa febrem efficiat.

Quod ſi nobis obiiciant bilarem morbum, acutum citra febrem, à bile, vnde nomen, ortum trahẽtem, Dicemus, quod nulla obiectio; & ratio, quia in hoc affectu humor quã primũ õni ex parte extra

corpus fertur, vnde inducias non dat, vt queat febris accēdi ex illa materie. Nam ad febris facilem generationem requiritur ex Galeno citato mox lib. 1. de different. feb. cap. 5. & lib. 1. de comp. sim. gen. c. 2. non solum vt humor calidus sit, ac humidus præsertim, verū etiam & in loco calido sit inculcatus, & stabulatus, vti in vasis; vt videre est in vtraque synocho, aut in parte inflammatione obsessa, in qua cum non difflетur humor, putrescit, & incalescit pars, & ratione societatis accenditur febris, cum ab illa quę prius incaluit, rursus & alia vicina calefiat, quousq; affectio ad cor ipsum perueniat. Hæc omnia longè absunt à bilari morbo: vnde & febris.

Cæterum si fortè acutus per accidens producatur, aut quia non vehemens, aut quia vires ægrotātis valentes sustinere morbi tyrannidem, tunc vel à labore maximo, vel quia inculcatus in parte putrescit humor ille frigidus, accēnditur quidem febris, qualis apparet, nec rarò etiam in huiusmodi morbis, & aliquando acutissima. Interfui enim Abbatissæ, quæ gracilis cum esset habitus, in prima senecta, tenuissimo victu assueta, temperamenti tamen frigidi, & sicci, obnoxia destillationi pituitosæ è capite, tandem postquam sacratissimum Eucharistiæ sacramentum assumpsisset, repentè apoplexia fuit correpta, per tres integros soles producta, citra vocem, ac sensum à primo instanti, ad interitum vsque. hinc post aliquot inuasionis horas, febre, & ardentissima sanè, exitiosè prehensa fuit, magna cum aliorum trium grauissimorum doctorum qui aderant admiratione. nec remediis vllis cedens affectus, ac maximis sanè, tandem animam sum-

summo Creatori reddidit. Hæc febris accidit morbo à caussa frigida, & non solum huic adiumento non fuit, verum vt omnes arbitrabamur funestiorē reddidit affectum; cum & sola febris per se sufficiēs esset ad interitum. neque istud summos illos Parentes latuit, cū lib. 1. Epidē. cō. 3. sen. 3. hoc idē videatur Hip. recensere, dicens, *sunt autem acutißimi, maximi, grauissimi morbi, ac præ cæteris omnibus lethales in cōtinua febre.* Hoc itaque loco non solum intendit Hipp. acutos disiungere febri connexos, à reliquis citra febrē: verùm & qui febrē continuā habent implicatam, maximos æstimat, acutissimos, grauissimos, ac exitiosos, quasi febris augeat multo magis illorum acutiem, ac vehementiam, & malitiam: tantum abest vt soluat. Galenus præterea in eius sententiæ com. haudquaquam à Senis recedit mente, immo cum illud interpretetur, *in continua febre*, inquit, quod quouis modo illa intelligatur siue continens, siue cōtinua peculiares suos percurrens paroxysmos, tam quę symptoma, quàm quæ morbus, ferè semper accidit, quod illa & acutiores, & grauiores multo faciat adiunctos morbos. Nec difficilis ratio. nam si à simplici continua vitæ periculum impendet, hęc eadem cum altero morbo complicata acuto, geminato periculo, lethalior, ac funestior quidem iste procedet.

Non ignauè obiiciet aliquis, quamuis verum sit istud in morbis à materie calida, haudquaquam in frigida, in qua plurimi acuti, & magni, si febris superueniat, tantum abest eos lethaliores reddere, aut grauiores, quod illis persæpè remedio sit. Iubet exemplis ex Hippocratis sacrariis oblatis rem lustrare, in primis lib. 2. Aph. sen. 26. dum febrem con-

uulsioni superuenire melius esse scribat, quam febri conuulsioné.rursus & lib.4. Aph. sen.57. *Qui à conuulsione, aut neruorum distentione tenetur, febre superueniente liberatur.* Mox & lib. 5. Aph.sen.70. *Qui quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur: si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana liberari.* eodem pori ò lib.5. Aph.sen. 5. Apoplexiam ab ebrietate excitatam febrem soluere indixit. Tandem & lib.2. Epidem.comm.5.sen.7. (quod multò magis est) puerperis conuulsione correptis febrem Medico excitare imperat ad huius affectus medelam. Priores illas aphoristicas sententias confirmat his libro coacarū prænotionū H p. num.3. dicens, *Conuulsionem sanat exorta febris acuta, quæ prius non fuit: quod si prius fuerit, exacerbata* &c. rursus statim, *Repentinæ conuulsionis remediū est febris, & alui profluuium.* Alteram porrò de quartana vindicante a conuulsione, & aliis morbis tuetur, ac replicat tū lib.1. Epid.cō. 3. sen.4 & 6. Epidē. com.6. sen.7. Galenus itidem per diuersa horum oraculorum commentaria eidem assentitur Hippocrati. Quare ex vtriusque sententia liquidò apparet, quod non solum non acutos morbos perniciosiores reddat febris adnexa, verum eosdem potius exoluat, ac deleat.

Cunctis his Hippocraticis exemplis vnica respōsione erit satisfactum, dicendo, nos cum Galeno non loqui de morbis per accidens acutis, à caussa frigida ortis, quibus vtilis aliquando febris: verum de per se acutis, à caussa pariter calida germinatis, quibus iuxta illud Galeni lib. de succorum bonitate ac vitio, cap.14. maligna fit febris, dicens, ***Morbi acuti semper oriuntur à caussa calida, vnà cum***

mali-

malignis febribus. Malignæ autem ac funestæ fiunt his morbis febres, quia cum nullum ab his recipiant iuuamen, neque vllatenus queat emendari caussa, immo exardescere amplius, addito gradu ad gradum caloris; hinc & morbi vehementiores, ac lethaliores. Augetur itaque morbus noui sæuientis hostis aduentu: augetur iugiter ob eius tyrannidem, & periculum. diuersa frigidorum ratio; quia in his à febre emendatur caussa, sanatur & sæpè morbus. cum febrilis calor potens sit attenuare crassum, incindere ac lentum, absumere, ac per halitum digerere: intemperiem tandem; si forsan introductam, emendare. Nihil igitur mirum, si tot tantisque suffragantibus beneficiis, morbi huiusmodi eius præsentia exoluantur. oportet itaque ad palmam morbi reportandam fortiter dimicet febris aduersus humorem morbum efficientem crassum ac lentum, & potenter ad frigiditatem eiusdem caussæ, ac morbi simul expugnationem subire. Nec semper imitanda Natura, præsertim in ambiguis. nec omnia quæ licent, expediunt: testante diuino Apostolo. 1. Corinth. c. 6. & 10. Plurima enim sagax Natura mediis quibusdam inscrutabilibus, ac penè diuinis, per occultas, nec planè imitari possibiles vias, sua exercet munera; quod & stultum, ac omninò noxiũ esset Medico imitari. Si igitur casu contigerit febrem morbo superuenire frigido, illud pro gratia habendum, haudquaquam eandem nobis excitare licet. aut expedit potius. Nec ad salutem illa semper, cum sæpè ad perniciem, vt plurimis experimentis, longóque vsu in hoc senatu posteritatis comprobauimus, præter illam Abbatissæ historiam. nec ardua ratio. nam

febrilis calor non est θερμὸν, familiaris, aut amicus, qualem curabat, & exoptabat Hippocrates, lib.5. Aph. sen. 21. in curando tetano per frigidam natationem, carnoso existente iuuene: verũ πολέμιον bellator, & lacessor. vnde maior fit noxa, & in toto corpore maior iactura ab isto in morigero, ac infenso hoste per dies septem (peracutorum terminus) quam à viuifico, & innato calore, amico ac familiari per septuaginta annorum spatium, vitę humanæ, iuxta concentum Dauidicum, psalm.89. fatalem carcerem. Absit itaque tantum facinus, hunc hostem in humani corporis ergastulo, ceu funestum intromittere. immò & fortè intromissum, vestigia oculatè semper insequi, ne sua immorigera qualitate, ceu alter Acesius lacessor fiat.

De mensium natura, & caussis.

Cap. XIX.

CVm nos vltrò procedere cogat consilij ratio, morborum videlicet acutorum curationem, cum mensurno fluxu implicatorum, aut hæmorrhoidum: consultò factum, nos compositoria impellente methodo, quam vti comitem facundam in hoc nostro progressu amplectimur, prius aliqua præfari de his, quæ eundem poterant remorari, & à recto deflectere. Neque hæc methodus resolutoriã alteram respuit, totius operis architectricem; immò ceu sorores consertis brachiis, modò pulcherrimos effingunt choros. Explanatis itaque prius, quæ ad morborum acutorum dignotionem spectabant, idque per quandam anacephaleosin, & quantum nostrum

ſtrum hoc patiebatur inſtitutum, fas erat modò, eadem proſequuta methodo, & quædam alia de natura, cauſis, ac differentijs diſputare earum excretionum, de quibus nobis in hac curatione morborum, habendus ſermo. Eſt igitur quamprimum exploranda menſium natura, mox & rimandę eorum cauſæ.

Deus O.M. in vniuerſa animantum natura, teſtāte diuino Coſmographo, Geneſ. 1. duplicem conſtruxit ſexū: alter præcipuus, ac nobilior, ex Ariſt. lib. 1. de gener. anim. ta. 2. extra ſe ſuā propagat ſpeciem, alter verò, & ignobilior hoc idē intra ſe præſtat, intercedente diſcrimine quod quędā huius vlt mi ſexus animalia tantum intra ſe concipiant, nō viuificent, aut nutriant, qualia ouipara omnia, volatilia inquam & natantia cuncta, ex reptilibus itidē plurima. reliqua autē, & intra ſe concipiant, viuificēt, & iuxta cuiuſque animātis ſpeciem ad ſtatā vſque tempora, & augeant, & intro nutriant. Inter huius notę animantia lōgè excellit humana fœmina, mulier inquam, cui, affirmante eodem naturæ Genio, Ariſt. li. 3. de hiſt. anim. ca. 19. prę cæteris, miro quodam artificio eius, cuius delitiæ ſunt eſſe inter filios hominum, exuberās tributus eſt ſanguis, nectar ſanè viuificum, vt per mēſes nouē, aut decē in vteri irriguo hortulo abundè, ac lautè fœtū nutriat, alat, & augeat. hac enim tanta percullus φιλανθρωπία ineffabilis artifex, maxima cū prouidētia cūcta homini, ceu reliquarū creaturarū extremū fuit largitus, nō intra tantū, verū & extra. Solis igitur mulierib⁹ hos prębuit mēſes, & copioſos, vt ijs intrò abūdè, & eiſdem extra in lac conuerſis, copiosè propriu um enutrirent fœtum. Hinc Democritus te-

ferente Solino lib.collect.c.4.mulierem solam mēstruale appellauit animal.

Præterea pręter hunc vsum,& alia illustratur dote menstruus iste sanguis,quod fiat materies, imò alterum sit nostrę generationis principium,ex quo vna cū vtroque semine maris,ac fœminæ admirabile hominis corpusculū fabricatur,secus quā existimauit Princeps Aristote. lib.1.de Gener.animal. ca. 20.ignauè huius fabricæ materię arbitratus solum sanguinem mēstrnū, vti artificem solum maris semen.In quo duplici sanè errore versantur, vnà cum Magistro fere omnes peripatetici,quos arguit diuinè Galenus Antistes noster passim,ex professo tamen libris de semine,in quibus,necessariis argumētis quisquilias illas eliminat: verám sentētiam, quam plurimi in hoc theatro posteritatis & Philosophi,atque Theologi obnixè amplectuntur(demptis quibusdam in verbis iurantibus Magistri) demonstratione pariter confirmat.Ille itaque est(vt ad pensum redeamus)diuini ordinis, seu prouidæ Naturæ scopus princeps,redundantiæ mensium in humana fœmina.

Verū cum ipsa in vtero semper non gerat, postliminiò ad eius salubrem statū necesse fuit à sagaci, ac prouida natura quosdam fabricatos fuisse canales, hósque simul,etiam & secundum naturam reseratos, vt à sarcina illa,ac humorū colluuie,à qua ceu iā excrementitia premeretur haud dubiè, blādè,ac sensim leuaretur, quod mediante ista toto genere secundum naturam mensurna purgatione præstat. In hoc itaque consistit natura, & essentia huius vacuationis.Quare prudēnter factum, & admirabili ordine,vt per statas, ac typicas periodos

riodos, per singulos Lunares consequutorios mẽses fluxus illi cruenti fiant, tributum à Seneca appellati: cum sensum hunc Lunæ, cui fœminæ subiciuntur, per singulas lunares epochas reddant: Ancunulentas tunc vocat Festus lib. de verb. signi. quasi inquinatas.

Periodi mensurnę causa, non ad qualitatis sanguinis vitium, aut eiusdem copiam referenda, cum hæc nequat mensurnos illos motus, ex sua natura concitare: sed aut ad Naturæ vim, quæ certis, & statis legibus cuncta gubernat, aut ad sempiternos, & immutabiles motus Lunæ humorum præsidis. Hæc namque vti luminis varietate crescendo, ac minuendo emetitur mensem, ita & res sibi subiectas, fœmineas præsertim, & humores, firma eiusdem ordinis constantia moderatur, administrat. hinc ipsa plena, turget, ac exuberat in illis sãguinis moles, viæ vnà laxantur, ora dilatantur; insequuntur vt plurimũ indę mẽsurni isti fluxus, orbe plena testatur istud naturæ genius lib. 2. de Gener. animal. ca. 4. li. 7. de hist. eorund. c. 2. & 3. assidus pariter idem demonstrat vsus.

Porrò & moueri incipiunt menses in adolescentia, cum iam pubescere incipiunt fœminæ: quia tunc maior iam facta accretio, sanguis & in maiori copia redundat, & calidior fit, viæ, itidem & canales ampliores. hæc ætas, iuxta Aristotelem lib. 1. de gener. anim. cap. 19. & 20. indicia exerit mãmarum tumescentiam, libidinis titillationẽ, nouam lanuginis circa genitalia inspersionẽ, vnde pubertatis nomen: adiũxit Hipp. li. 6. Epi. com. 3. sen. 25. & cõ. 4. sen. 27. & aliud, hircescentiã videlicet, seu hircorum more vocem edere raucam. quã sentẽtiã dũ

interpretaretur Gal.lib.14.de vsu part. ca.7.hæc fatur, *Cum partes genitales intumescunt, & vox mutatur, grauiorque efficitur τραγᾷν, seu hircire vocat Hippocrates. τράγος* etenim hircus est animal, vnde metaphoricè etiam vtriusque sexus adolescentes idem Hipp. vna cum reliquis Græcis, *τραγίζοντας*, aut *τράγους* appellauit quasi iam salaces, & coitum appetentes, cum ad instar hircos vocem raucam, & asperam reddentes. Quod in hac ætate rursum, alterū iam claudente septenarium, & sanguis calidior, & maior copia, causa menstrui fluxus efficiēs, confirmatur ex Galeno lib. prẹsertim 6. Epidem. com. 3. sen. 25. dum Hipp. interpretatur sententiam, *Cum venere vti incipiunt, aut hircire, sanguinis profluuio laborant.* Galenus in huius oraculi commentario, sic eloquitur, *Ac prius quidem, cum essent pueri, sanguine copioso abundabant, verum ratione incrementi non etiam pariter copioso.* quibus verbis apertè innuit adesse magnum adhuc sanguinis incrementū in adolescentia, cum in hac ætate præcox augmentum iam cessarit, & inde ad ἀκμὴν vsq; sensim, ac paulatim progrediatur Natura. Mox alterā definit causā, *Sanguis autem ipsis*, videlicet adolescētib⁹, *calidior est, propterea eius profluuio tentantur.* Calidior autem fit sanguis, quia cōsequitur temperamentum illius ætatis, quam Galenus li.2.de Temp. ca.3. calidam, & siccam statuit, propter autem siccitatem comitem acrior est, & qualitate maior, seu intensior huius ætatis calor quàm puerorū, cū in his ob multā natiuā humiditatē calor benignior, halituosior ac mitior, in substantia ac quantitate reliquis ætatibus multò maior. Quare adolescentū sāguis acrior cū sit, ac tenuior, cōcitatius haud dubiē mouebitur, gliscet, ac fluet. Lustratur id

ipſum ab vtroque Medicinæ Parente, à Diuino Dictatore lib.6.Epid.com.3.ſen.26. dicente, *Solueris autem & ſanguis emanans, frequentius autem perfectioribus id incidit*. Galenus in comment. *ſanguinem*, inquit, *profectò emanantem omnibus id genus vitijs prodeſſe ſæpius iam didicimus: in infantibus autem de quibus ſermonem facit, ab initio neque ſanguis apparet, præterquàm raro. ideo & ipſe addidit, frequentius autem perfectioribus id incidit, hoc eſt ijs qui ſunt adultioris ætatis* &c. quales hauddubiè ſunt quibus hircorũ more vox ex acuta fit aſpera, rauca, grauior, atque ſuperior, ob inæqualitatem creſcentis arteriæ, vtroque ſexui proprium: quo tempore vnà & menſes primi ſolent erumpere fœminis, ſemen nouos pruritus gliſcere, mammas in altum attolli, lanugines circa pudenda pullulare.

Cæterum cum extra vterum fœminæ citius ſuum ſuſcipiant incrementum ipſis viris, ſecus quàm in vtero fiat. hinc citius cuncta illis appareant. Menſes non ſolum decimo quarto, epocha huius fluxus, & alterius ſeptenarij carcer, verum etiam & plurimis vndecimo anno iam effloreſcunt, hebdomadam cum tetrada amplectente, ad quas præſertim viri fuerint ingreſſi, aut temperamentum habuerint calidiorem, multóque ſanguine bilioſo ac feruenti redundantes. hoc oculata fide quimus teſtari, vti alteram enixam fuiſſe ante annum duodecimum. quidquod & Albertus Roſarius in indice, leg. 1. in verbo matrim. puellam quandam refert nouenniam peperiſſe. Relinquo modò Indiæ populos Mandros, & Calingas, ſcribente Plin. li. 7. de Nat. hiſt. c. 2. quorum fœminæ 5. aut 6. anno in vtero habét, & ruſſus Æthyopum fœminas, li. de pla-

cit. Philos. referente Plutarcho in primis annis iam concipientes, quæ ceu vana, & futilia, reiicienda cẽseo. Hanc rem cum longo obseruassent vsu legum sanctores maturè in vtroque iure sanxere, vt ipsis prius refert Macrobius lib. 7. satur. ca. 7. Mulieres iã incepto duodecimo anno, ceu iam viro maturæ, ac nubiles, matrimonium contrahere queant. replicat hoc idem Collector Iuris Canonici, cũ doctissimus noster Hispanus Didacus Couarruuias in Epit. lib. 4. part. 2. ca. 5. tum doct. Cenedo 2. part. & Martinus Ledesma. q. 60. art. 5. Viris autem secus accidit, quia his matrimonium interdicitur non completo decimo tertio. Quamuis scripserit D. Hieronymus epistol. ad Vital. puerum decennium compressa nutrice generasse, tum magnus Gregorius in Dialogis idem de nouennio. Et quod magis est ex sacris elicitur oraculis Salomonem decennium genuisse, Acham vndecennium. Geneb. chron. li. 1. Verum hęc vti rara à communi Naturę ordine ableganda, cum rarò contingentia sub legem non cadant.

Physica ratio quare feminæ viris, & citius extra vterum, & tardius intrò accrescant hæc est, quia humidiores illæ viris. humidũ autẽ cum difficilè propriam recipiat, ac seruet figuram, facilè, ac citò dilatetur ac crescat, dũmodo calorẽ, ceu efficientẽ auctionis causam adiunctum habeat: proinde in vtero & difficilius, & tardius formationis sigillum recipitur, & exinde tardius aura intromittitur diuina, expectans absolutam organorũ formationem: extra vterum verò cedente facilè humida illa materie citius dilatatur multò, citiúsque accrescunt & illæ, vt cum Plut. probl. 100. Arist. prius testatur sect. probl. 7. prob. 32. Porrò cũ in prima illa ætate calor vigeat,

concurrentibus vtrisque causis celerius multò crescunt, quàm viri. Ab augmẽto autem citius itidem ipsæ cessant, qui frigidiores. imbecillis namque calor nequit amplius ad maiorem auctionem materiem illam perducere. Hanc doctrinam apposité insinuat Diuinus dictator lib. 2. Epidem. sect. 3. sen. 41. his verbis, *Quod citius discretum & motum est, augetur rursus segnius, & in longius tempus.* Hoc idẽ rursus manifestius lib. de Septimest. partu. num. 8. Galenus itidem lib. 2. de semine ca. 5. nec non & Arist. lib. 4. de gener. animal. ca. 6. Doctissimus Petrus Iacobus Estene Valentinus com. in citatum nuper librum 2. Epidem. plurima tanto ingenio digna de isto recenset argumento, quæ nos modò breuitatis causa relinquimus, & eò lectorem remittimus. Sed ad menses redeamus.

Menses quolibet anno incipiant (quorum hæc prima epocha ab anno vndecimo, ad decimum vsque sextum) vt plurimum per septenarios quinque prosiliunt. quia natura quàm maximè septenariis gaudet. vnde si citius eruperint, & citius itidem absoluentur, quamuis raro vltra quinquagesimum annum procedant, aut concipiant fœminæ. Varia autẽ est in his natura, ob varia fœminarum temperamẽta, diuersos habitus, & distinctas morbosas affectiones. Nam vti secundum naturã in puerili ętate non apparent menses, tum ob vasorum ac meatuum angustiam, tum caloris natiui obruitionem, ob magnam humiditatis copiam redundantem in ea ætate: similiter, si causa aliqua præter naturam huic similis accidat, aut nulli, aut tardè sanè, ac difficulter erumpent menses. rursus, vti vltrà quinquagesimum non apparent, in perpetuum iam

cessante muliebritate illa, quia iam protracta est tunc senectus, octauo ingresso septenario, natiuus calor etiam secundum naturam, ætatis ratione imbecillior, vniuersum corpus amplius exinde refrigeratum, humidúmq; natiuum magna ex parte absumptũ, sanguinis laudabilis in hęmatoseominima generetur copia, fœculętus potius fiat, crassus, & ad motum ineptus: facultates naturales itidem languidiores, & ne quidem si casu superterit aliqua sanguinis copia, hanc amplius foras detrudere valeant. si hæc omnia fœminis, aut maior eorum pars ab aliqua præter naturam causa contingant, hauddubiè & menses accident, & plurimorum affectuum erunt auctores.

Huc vsque communiorem mensium causam nos assignauimus, Naturæ vltimus scopus, restat modò & alteram specificam replicemus, quæ ex fœminei sexus specifica natura dependet. Cum igitur omnis mulier, ex sexus natura, comparata ad medium totius substantiæ, quod homo temperatus est, si Galeno credimus, tum lib. 2. de semine, ca. 4. tũ li. 2. Aph. sen. 42. 48. 69 (cuius respectu cuncta sublunaria corpora simpliciter dicuntur calida, vel frigida) & humidi ac frigidi sit temperamenti, ex eodem Galeno, & lib. 14. de vsu part. & lib. aduersus Erasi. cap. 6. 7. Præterea cum hæc otiosè, ac delicatè viuat, sedentaria cum sit, nequit proinde omnem sanguinis quãtitatem, ab hæmatoseo generatam ad nutritionem cunctarum corporis partium absumere. hinc redũdat maxima in toto corpore sanguinis moles, sarcina quidem Naturæ: quæ ceu inutilis, ac quasi orgasma grauissimorum affectuum esset feracissima, ni sagax Natura, seu diuinus impositus ordo, Sapien-

.cap. 8. qui attingens à fine vſque ad finem, diſ-
it cuncta ſuauiter, aliquos prouidiſſet ductus,
tos formaſſet canales, per quos κατὰ φύσιν, blandè,
bundè omne illud exuberans per quãdam qua-
alindromen expurgaretur. quare hæc repurgatio
, quàm maximè ius habet Naturæ, & multis
modis ipſam beat mulierem. contra, ſi aut vi-
formationis, aut aliâs, ab aliqua præter naturam
ſa circuncidantur menſes, dirè afficitur, vterinis
ectibus laceſcitur, grauéſque alios patitur mor-
s: quod inſinuauit eleganter Dictator ſummus
oac. prænot. n. 3. dicens, *Salutare eſt, muliebria non biberi. Nam inde veniunt epilepſiæ, diarrhœæ longæ, arbitrer, nonnullis etiam hæmorrhoides.* quid
od & ſæpè hæ, quibus ſecundum naturam, æta-
s videlicet prouentu menſes exciunt, & eiſdem
rinis hyſtericis affectibus lancinantur, comitan-
bus aliquando & quibuſdam funeſtis ſympto-
atis.

Explicata modò quæſtione an ſit, & qua ratione
t, reliquum eſt iam alteram luſtremus quid men-
rnus iſte fluxus ſit, definitionem eius, ac naturam.
x dictis elucefcit palam. Eſt itaque menſtruus iſte
anguis, benignum ex Galeno lib. 14. de vſu part. ca.
. ac vtile excrementum, vltimi cunctarum carno-
arum partium alimenti, quod ſtatis periodis per
ngulos menſes ſecundum naturam in moderata
quantitate per vterum excernitur. Quidam, inter
quos Andreas Laurentius vir doctrina, & fama cla-
riſſimus libr. 2. Anatom. cap. 10. huic definitioni
addunt hanc particulam, ad animalis generatio-
nem, & nutricatum. verùm eorum pace dicam, per-
peram, quia hæc verba vltimis reluctantur, ab eiſ-

dem admiſſis. nam ſi excrementum illud per vterum expurgatur, nequit expurgari ad fœtus generationem, aut nutricatum, cum potius in vteri clauſtro eſſet ſeruandum, mulieri ſane moleſtiſſimum, cum non ſemper in vterò gerat, & ſemper indigeat typicè illud repurgare. Rurſum & expurgatio illa eſſet præter naturam, cum contingeret illa foras expulſio præter naturæ vniuerſæ ſcopum, affectantis generationem, & nutricatum. Quare cum finis priuatæ naturæ, huius videlicet, vel alterius fœminæ ſit, hanc, & illam à colluuie redundantis ſanguinis liberare, optima ratione illa verba ſupernacanea cenſenda. Per accidens itaque particulari naturæ contingit fœtum ex illa materia generari, mox nutriri. quamuis per ſe condonetur Naturæ vniuerſæ, exoptanti hac arte ſpeciem ſeruare hominis. & ita, vt conſequatur ſcopum, appoſitè fœminam conſtruxit temperamenti frigidi & humidi, delicatam, & laborum impatientem, vt valeat ita copioſum ſanguinem gignere, ac diu ſeruare redundantem, vltra nutricatum ſingularum eius corporis partium carnoſarum, & hæc redundans portio materies ſit huius ſecundum naturam excretionis.

De diſcrimine excretionis menſium ſecundum naturam ac præter naturam.

Cap. XX.

Omnis excrementorum vacuatio aut ſecundũ naturam accidit, aut præter illa propriè Naturæ opus, hæc ſymptoma, & effectus, ſeu morbi germen. Verum cum aliquando hæ actiones non mini-

mam inter se contraxerint similitudinem , ac
dam simul affinitatem , quispiam facilè fun-
nem naturæ iudicabit symptoma, aut sympto-
functionem κατὰ φύσιν. Quare omni studio,&
rti diligentia vtrunque dilucidè oportet distin-
re , ne rem noxiam & præter naturam in hu-
no corpore pro naturali seruemus , aut contra
secūdum naturam ceu noxiam abigamus. Hoc
nus longè , multúmque præstitit diuinissimus
lenus tum lib. de sympt. different. ca.6. tum lib.3.
caussis eorundem. ca.2. Cæterum quamprimum
seruandum, hoc discrimen ab excretis haudqua-
iam petendum genere , aut rei substantia quæ ex-
rnitur quantitate , aut qualitate secundum natu-
m, aut præter: quia excretum quit tot genere , aut
ualitate , aut quantitate præter naturam esse, ne-
uaquam excretio eius farinæ: sed Naturæ potius
pus. vt si lapis, robore naturæ à vesica foris ex-
ellatur: bilis itidem æruginosa ; aut vitellina ab
adem natura foris , aut per vomitum, aut aluum
xcernatur: sanguis tandem sola quantitate exube-
ans (res quidem toto genere secundum naturam)
el per nares, vel hæmorrhoidas, in tempore simul
ebito vacuetur , expellente pariter natura , quod
ibi oneri, & molestiæ, idque cum conferentia , &
uphoria. tunc hæ cunctæ excretiones , ac sympto-
mata quidem absolutè vocandæ , & præter natu-
ram res, cum à læsa actione non fiant , immò ope-
ra dicendæ naturæ , cum ipsa benè , ac fideliter o-
perante prosequantur. Porrò potest nihilomi-
nus excretum aliquo ex prædictis modis secun-
dum naturam contingere, excretio tamen erit præ-
ter naturam. vt in profluuio menstruo apparet, tum

in ischyria, & aliis affectibus. in his enim actionibus, quamuis excreta secundum naturam sint, sanguis, aut vrina: tamen quia in his excretionibus facultas operans læsa est, potius præter naturam dicentur illæ, ac symptomata. Hæc itaque studiosè exploranda, & acri ingenio cuncta rimanda, ne in errore versetur Medicus, tum in dignotione affectuum, & prognosi, tum in eorundem curatione. ita enim hæc ambo cohærent, quod iuxta diuinum dictatorem lib. de Arte, tum clarissimum Galenum lib.1. ad Glauc. ca.1. & lib.1. de aliment. facul. ca.7. eiusdem sit nosse, & curare; seu quod sufficit ad cognoscendum, sufficit quidem & ad sanandum.

Accurata itaque harum excretionum distinctio, quæ secundum naturam fit, ab altera quæ præter, ex Galeno petenda lib. de differ. sympt. cap.6. quasi, quæ secundum naturam, in tempore tantum fit: idest confert, & facilè fertur: quæ verò præter naturam, oppositè se habet. Et si lubet aduocare Hippocratem, hic ipse eandem lustrat sententiam, dum lib.1. Aph. sen.2. sic effatur, *In turbationibus alui, & vomitionibus spontinis si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt.* Rursus idem repetit vltimo oraculo eiusdem sectionis, quod Galenus connectit, ceu altera pars, cum altero prædicto. Et tandem idē amplius, eodem libro sen.23. dicens, *Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt, sed si quæ oportet vacuentur, & facilè ferant.* In quo oraculo non solum Hippocrates qualitatem excreti obseruandam esse docet, verum & quantitatem, cū statim subiungat, *Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit faciendam, si ægrotus par esse possit.* Cuius rei hæc vnica potest assignari ratio, quia si vacuationis quantitas

s non respondeat copiæ humoris redundātis, va-
uatio illa non conferet, neque ægrotantes facilè
rent, quia non leuantur ab onere: vti si vltra mo-
um fiat, neque conferet, neque ferent; quia natura
piosas non sustinet vacuationes, & nouo mox
rminato affectu, non conferunt. Quare priores
æ vacuationis conditiones, stata regula in vtra-
e valetudine seruandæ. quamuis in secunda, non
solum, verum & excretum vnà æstimandum, ex
uno dictatore, cum dicat, *multitudine metiendum
esse, sed si vacuetur quale oportet.* quid quod & ad
ora hæc quit reduci. nam si non vacuetur quod
rtet, & quantum, nec conferet vacuatio, cum
alleuetur morbus, neque ægrotantes facilè fe-
t, hoste adhuc relicto, à quo infligitur natura.
llud igitur Galeni in tempore, haudquaquam
asionē insinuat, aut fortè aliquod morbi vniuer-
tempus: etsi reductiuè potēs istud significare. ve-
illud potius, quod ex Hippocrate, & Galeno in-
etamur conferentiam, & euphoniam. quod
mque contingit, vacuata quantitate, & qualita-
olesti, citra vllam functionum noxam. hoc e-
herclè fieri in tempore. quemadmodum enim
prudenter ducta, optatum & felicem conse-
tur finem, in tempore facta censentur: pa-
atione, quando Natura ipsa in opere ali-
prudenter se gerit (prudenter autem opus
semper prosequitur, ceu diuinus ordo, ni
diatur) & finem pariter quem intendit opti-
consequitur, in tempore operari à cunctis di-
. Quod autem nuper reductiuè diximus affir-
de occasione, seu de opportuno morbi tem-
, in quo absolutè cocta iam materie, criticè

in corpore fuerit relictum. Nec cogit vn- redundantium humorum multitudo, cum aliud maximum ac præstans auxilium, placi- utò, ac citò etiam, valens eandem tollere, cui gantur clysteres, ligaturæ, frictiones, cucurbi- ac inedia tandem. Sed de his alibi.

e mensium secundum naturam quantitate per singulas typicas periodos.

CAP. XXI.

terest quam maximè acri quodam ingenio antitatem mensium secundum naturam ex- re. quia hæc vti cynosura se habet ad quam nda omnis totius huius libri primi, methodi Ignorata enim, aut neglecta potius huius flu- cundum naturam quantitate, in difficiles me- os haud dubiè perducetur curatio. Nam hac a, nequit relinqui de superflua materie, quan- aturæ fuerit opus ad eius munus. vnde sub- tur plus iusto imminuta futura illa vacua- si itidem plus iusto per venæ sectionem san- em extraxerimus, destituta natura sufficien- terie. rursum neque intelligemus nos, an ateriei depositio naturæ operanti commit- , & an illa satis copiosa vacuatio, sed depo- am omnem humorum redundantem vber- ; quæ omnia seriò æstimanda consulit Gale- oster lib. 9. methodi, cap. 5. in curatione syno- im, seu earum nomine reliquorum acutorum orum habentium mensurnos fluxus con-

nexos:quam nos methodum intendimus hoc libro diffusè lustrare.

Cæterum tam varia, & anceps est in hoc opere condendo ipsa Natura, quod ne vix quidem nobis liceat arte vlla metam attingere. Ardua sanè res. varia illa apparet in quantitatis expurgatione, varia in periodico durationis tempore varia tandem in circuitus accessione, respectu Lunæ. In quantitate excreti quamprimum cum quibusdam fœminis secundum naturam plus, aliis verò minus eadem natura instante. in duratione periodica cum aliquibus per binos, aut tres soles, aliis per quatuor, aut quinque, aut vltra menses dimanent. denique in circuitus accessione Lunæ respectu cum aliquibus sub plenilunio, aliis decrescente ipsa, aliis sub nouilunio, aut aliis Lunæ quadris occurrant: idque omne & vtiliter, & commodè, cum omnem hanc latitudinem Natura amplectatur. Quare restat quidem stata regula, ob tantam naturæ varietatem in hac functione, qua valeamus certò, & expeditè hanc rem dignoscere:sed sola artificiosa coniectura,quæ cum maximè ad scientiam accedat, pluris in Medicina æstimanda. Hanc itaque nos ex variis hauriemus fontibus, quamprimum ex fœminæ temperamento,ætate,habitu,ratione victus,vitę statu,colore,anni tempore, regione, consuetudine tandem in his mensibus reddendis, & excreti sanguinis natura. Appositè hæc ferè cuncta videtur recensere Senex Optimus lib.de nat.mulieb.nu. 1. dum dicat, *Oportet autem qui hæc rectè tractare velit, primum quidem ex Diis ordiri, deinde mulierum naturas discernere,uémque ætates, & tempora, & locos,in quibuscunque*

que

degunt.frigidi enim loci fluidi sunt: calidi verò sic-
stabiles. Quod in hoc insigni oraculo nostrum
sequatur institutum Hippocrates, methodum
licet tradat, ex artificiola coniectura petitam,
defectum, vel copiam, proprium cuique mulie-
cundum naturam, metiri possimus, aptè verbo-
, series declarat, tam præcedentium, quam sub-
ientium, si ingenuè rem quisque explorarit. Ve-
rem per singula capita exponamus.
est quáprimũ mulieris tẽperamẽtũ, hoc si vni-
ale sexus æstimemus omne ex Gal.2.de sem.c.4.
frigidũ & humidũ, sed si latitudinẽ huius sexus
ramẽti obseruemus, cõstituentes pariter in hac
idine medium, alterum, huius medij respectu,
dũ; alterũ potius frigidũ, humidũ rursus, aut sic-
ppellabimus: Mediũ istud medio modo se habe-
uxta quantitatẽ, in reddendis mensibus: & quo
is recedẽt tẽperamẽta ab hoc medio, ceu intẽpe
, valdè minorẽ etiã reddent copiã. nã quę tẽpera
sunt frigidissimi, aut calidissimi per distinctas,
ppositas rationes formales, quã minimo fruũtur
uine, & per cõsequẽs menses exigui prosilient.
einceps ætas repetenda, nam adolescentia, inter
quas menstruatas, cũ maiori sanguinis copia re-
det, & copiosiori gaudebit fluxu. Mox iuuentus,
ua adhuc sanguinis, tenuis simul, & biliosi ser-
ir dominum. in altera quæ cõsistens est, ceu iam
is recedens à primordiis generationis, quasi
decrescit sanguinis copia.
abitus porrò obseruandus, qui vt plurimum tẽ-
mentũ consequitur, ceu strues corporis, ex Gal
e rat. vict. sen. 47. habitus itaq; crassus, ac obesus
ninima pollet sanguinis copia, & exiles cõtinet
as: quia frigidi tẽperamẽti. vnde & quam mini

mũ dimanat iis mẽſtruum.habitus autem carnoſus, euſarcõ corpus,venas iugiter habẽs latas,ceu tẽperamenti calidi,& humidi ſoboles, & ſanguinis copia abundat, & menſiũ ſiccũ & gracilẽ habitũ habẽtes, medio modo ſe habent, niſi venas inſuper latas cõtineant:nã in iis maxima coaceruatur ſanguinis redundãtia,cũ corpus quã minimũ nutriatur,& menſes apparẽt itidẽ plurimi,ac vberiores. Victus rationẽ certũ eſt cõſtituere priuatã quandã differentiam quãtitatis menſiũ.nã,quæ lauto vtũtur cibo, & boni ſucci,in cunctis etiã ad victus rationẽ ſpectantibus medio modo ſe habent,circa ſomnũ,& vigiliã, motũ & quietẽ,tũ animi pathimata, haud dubiè & plurimus his accruabitur ſanguis, & huius ratione plurimus & menſtruus fluxus. contra, quæ inedia corpus abſumunt,aut praui ſucci alimẽtis vtũtur:in reliquis pariter extremè ſe habeãt,vtrũq; , minimũ fiet.Medio modo ſe habent,qui & medio itidẽ modo,in cũctis,quæ ad victus rationẽ ſpectant,procedũt.Quæ de victus ratione diximus,& idem de vitę ſtatu cenſendũ.nã valdè exercitatis,ob laborẽ ingẽtẽ cõſumitur ſanguis & menſes ferè circũciduntur. otioſis ac ſedẽtariis cõtra accidit:quibus ſtatus vitæ medius,medio in vtroq; fruuntur. Conſuetudo nihilominus in reddendis menſibus pluris æſtimãda, nã hæc ſæpè vicẽ Naturæ,ac Legis gerit. hìc tamen pro more naturæ ſumimus cõſuetudinẽ. obſeruãda itaq; cõſuetudo, & typicus ordo præcedentiũ menſiũ,an abundè,an diminutè, an medio quodãmodo per ſingulas lunationes fiant, an potius alternatim, vt ſæpè accidit.& ſi alternatim,qualis futura imminens,aut præſẽns,an copioſa,vel diminuta, vel media. rurſus perpẽdẽdũ,an occurrerit aliqua cauſa,

ſiue

secũdũ naturá, siue pręter, valẽs imminuere cõ-
tã vacuationẽ, an potius excitare vberiorem.
olor mulieris ad temperamentum referendus,
namque signum est, & index temperamẽti: Gal.
de temp. ca. 1. hoc innuit. hinc mulieres albi co-
s, & venas habentes exiles, frigidi temperamẽti,
e & minori pollent sanguinis copia: & ceu im-
biles ferè ad scissiones venarum, scarificandas
tus easdẽ censet passim Gal. li. de cu. rat. per venę
. ca. 11. Nigræ verò, cum ad frigidum & siccum
gant temperamentum, ceu melancholicę exiguã
uinis copiam seruant, & minus purgantur. Ru-
ndæ ab augmento sanguinis fiunt, & ceu ma-
è redundans in his, abundè itidẽ & per menses
. Sanguinis natura dũ excernitur attendenda. nã
osus, ceu motui aptus percurrit velociter, & a-
dè, melancholicus ceu crassus & motui ineptus,
è, & lẽto gradu progreditur, nec proinde ita co-
è vti biliosus excernitur. floridus sanguis inter
extrema tanquam cõsistentia similiter medius,
lio itidẽ modo se habet. pituitosus tãdẽ viscidus,
rassus cũ sit, & piger est, & ad fluxionẽ inhabilis.
è quã minimas cõcitat fluxiones, aut forsã diu-
ios, si præsertim sanguis ichorosus potius fue-
nt pituita tenuis, & aquosa: & tunc concitatior
ipsa melancholia.
nni tẽpus nihilminus docet & quãtitatẽ mẽsur-
uxus, iuxta distinctas tẽporũ qualitates. Nã ver,
tẽperatũ in quo sãguis augetur quã maximè, &
iã sanguinis functioni suppeditabit, & suo tem-
e vias laxas redder. Æstas ceu calida & sicca, &
guinẽ suo feruẽti calore siccat, & absumit, & a-
ib vtero auertit, aut per sudores copiosos, aut sę-

pè per aluũ,cũ sint diarrhœę huic tẽpori familiares, tũc corpora minus nutriuntur,imminuta appetẽtia ab illo excedente calore. Autumnus inęqualis,aut,si mauis,frigidus & siccus, per vtramque qualitatem, & per absumptionem,& ob deprauatum, ac imminutum nutricatum à præcedenti præsertim æstate & minimo sanguine corpora abundant, & deficiẽte materie minores fient menses. Hyems frigida,& humida medio modo se habet, quia augetur frigoris tempore appetitus,ventres calidiores sunt,vnde meliores coctiones, tum ob tẽporum iniuriam,& diei breuitatem minus exercentur. quare augebitur sanguis, & præbebitur materies functioni. obest tamen aëris externi frigiditas, cum stipentur carnes,& viæ strictiores fiant. Hæc cuncta perfunctoriè diximus, cùm quisque pro sua industria valeat amplius singula perscrutari. Cæterum cùm citata suprà sententia Hippocrates inter hæc æstimanda & regionem replicarit, etiam pro reliquarum rerũ exemplo:nos ceu aliquid magnitudinis in se includentem pariter tanto doctore duce,adhibito studio immorandum censemus.Inquit itaque diuinus pręceptor frigidas incolentes regiones vteros habere fluidos,seu in maxima copia fluentes: calidas verò habitantes astrictos potius,ac siccos,mensésque accisos.Huius vtriusque rei signat causam alibi,ingenuo videlicet illo libro de aëribus, aquis, & locis, nu. 48. præsertim dum de Scytharum fœminis hæc retur, *Lunares namque purgationes eis non eueniunt quemadmodum est necesse, sed minus & intempestiuè per longius tempus.* quo loco, quamuis innuere ipse videatur purgationes Scytharum minores esse quã deceat:istud tamen de optimi, & laudabilis sangui-

nis

purgatione hauddubiè intellexit,quo ipsæ Scy-
carent, cum earum corpus, testante eodem lo-
Hippocrate,ad miraculum vsque fluxum sit, &
carnis pinguedine, & nimia humiditate fiant
les. verum intempestiuè purgantur, & per lon-
tempus, ob nimiam sanguinis ichorosi co-
n, quo abundant ipsæ, vnde fluidæ, & copiosis
licet mensibus ichorosis fruuntur. confirmat
idem libro 6. Epidem. comm. 1. sen. 7. dum
Menstrua humidis ὑδατωδεστέροισιν,) Id est ichorosis,
tenuem humorem habentibus) *mulieribus diu*
re. Contra verò quæ calidas, & feruentissimas
ones incolunt,cum ab ingentissimo calore pri-
enium humidum depascatur, & absumatur ne-
eus sanguis, & siccę ac graciles apparent fœmi-
& menses, destituta natura materie, necessa-
nulli, aut pauci. Horum enim extremorum di-
cti effectus, distinctam & diuersam continent
am. Nam, vt scribit Galenus lib. Quod animi
tes &c. cap. 9. *Quis non cernit homines sub Vr-*
& Aquilonem degentes corpore & animo longissi-
& prorsus contrariè affectos ys, qui torridam propè
tant zonam? Aquilonares igitur fœminæ, quæ
icet algidissimas colunt regiones,inter æstiuum
ortum, & eiusdem occasum sitas, seu versus
um arcticum, supra videlicet septimum clima,
multa obesitate ac nimia in toto corpore hu-
itate redundent, & à crudis ac duris aquis po-
tur, quamminimum purgant, & steriles fiunt:
si conceperint,aboriuntur facilè, aut laboriosè
iunt. Hæ regiones partim Antiquis ignotæ, vt
tlandia,Laponia,& Scrifinia, & aliæ partim ab
em cognitę,vt Europæa Scythia,Noruegia,Go-

tia,Moſcouia,Lituania,Dania &c. Quæ autem fœminæ alteras regiones ſeptentrionales illis inferiores,ſeu infra ſeptimum clima habitant, ceu magis ad meridionalem plagam accedentes, cum & prioribus ſint calidiores, ſeu minus intẽperatæ, hinc & abundãtiores his menſes fluunt, cõcipiunt facilius, ac pariũt,quales ſunt Germanæ,Gallæ etiã,& Thraces.cunctæ enim hæ,vt experientia teſtatur,fœcundiſſimæ,& facilis ipſis nixus:quia calor natiuus earum vegetior multo eſt, ceu in centro reconditus, vnde ſanguine abundãt vberiori actiones naturales robuſtæ omnes,viri itidem audaces,animoſi,iracũdi,ſtabiles, vt non facile à concepta opinione reſiliant,Germani præſertim vtrique.Qui oppoſitã colunt orbis partem,regiones videlicet ſub primo aut ſecundo climate, à tropico capricorni ad tropicũ vſque cancri,præſertim quæ ſub meridionali plaga verſantur,cum maximam habeant cum ſole vicinitatem,feruentiſſimæ ſunt, & earum regionum fœminæ ſtrictæ, ſiccæ, & ſtabiles, hinc & his lunares menſes,aut nulli quidẽ,aut pauci,proinde has Hippocrates citato libro. de aërib. aq. & loc. infœcundas vocat:vti quæ medium inter hæc extrema continent,& magis quo ad orientẽ vergunt fœcundiſſimas,quia hę plurimo,ac laudabili abũdãt ſanguine.

Cæterum cum eodem ſcribente dictatore ſummo lib.de Præception.nu. *Cum quæ non ex ſenſibus comperta obſeruatione,ſed ſolum ex probabili rationis figmento proficiſcitur,frequenter grauem, & triſtem diatheſin adferat.* Hinc ephodus ſeu ſenſifica & particularis obſeruatio vniuerſalem methodum præcedat ſemper, aut comitetur ſaltem ius eſt: Medicus itidẽ ſenſificus artifex ſenſibus hæreat oportet, *κει-*

τικειν

alterũ quo insistat ipse,neq. vniuersali tãtũ do-
ę aquiescat, sed assiduè in particularibus se ex-
t,ne suspecta reddat artis principia opinio sine
ne. quæ opinio etiam in externis rebus vexat,
auiora,aut maiora omnia veris proponit.Inde
s,aut dolores.Si rem iuxta subiecta materiam
tiamur,docet Hippocrates,vnà cum vniuersa
uitate regiones australes sub zona torrida in-
tabiles, vnà & vicinarum partiũ fœminas in-
ndas:vti sub polo artico, aut nullas regiones
ut hominum conuentu priuatas.Hæc est vni-
lis horum extremorum cognitio: particularis
ppositum tenet,& vtrumq; falsum declarat,
& vtraque pars plurimis abundet populis,
stralis altera feracibus,ceu temperata,&ad in-
tandum idonea,neque fœminę eorum steriles,
ò fœcundissimę.Norunt hæc omnia inuicti ac
ui nostri Hispani, totius orbis indefessi, ac
i exploratores,qui cunctas illas regiones pera-
unt.norunt idem & reliquę orbis nationes,quę
am septentrionalem plagam immensa & ardua
gatione tranarunt. Versus austrum,videlicet
neridionali linea plurima sunt regna, in Afri-
Aethiopia, Guinea,&Manicõgo,& alia multa,
alluuntur oceano:versus solis ortum est regnũ
cutum,Zeilan,Malaca, Samotra,seu Taproba-
insula, vtraque Iaua,insulæ Molucę,&alia pluri-
plena quidem populo.Tandem in America an-
ertili adest Brasilium regnum,amplum,& aliud
ssimum,vnà & fœcundissimum , ac amœnum,
immensis fluminibus irriguum. Quare vt affi-
ac serio dicebat Galenus lib.9. meth. ca.4. in-
lis exercitari quiduis discẽtes maximè exp. [illegible]

in ischyria, & aliis affectibus. in his enim actionibus, quamuis excreta secundum naturam sint, sanguis, aut vrina: tamen quia in his excretionibus facultas operans læsa est, potius præter naturam dicentur illæ, ac symptomata. Hæc itaque studiosè exploranda, & acri ingenio cuncta rimanda, ne in errore versetur Medicus, tum in dignotione affectuum, & prognosi, tum in eorundem curatione. ita enim hæc ambo cohærent, quod iuxta diuinum dictatorem lib. de Arte, tum clarissimum Galenum lib. 1. ad Glauc. ca. 1. & lib. 1. de aliment. facul. ca. 7. eiusdem sit nosse, & curare; seu quod sufficit ad cognoscendum, sufficit quidem & ad sanandum.

Accurata itaque harum excretionum distinctio, quæ secundum naturam fit, ab altera quæ præter, ex Galeno petenda lib. de differ. sympt. cap. 6. quasi, quæ secundum naturam, in tempore tantum fit: idest confert, & facilè fertur: quæ verò præter naturam, oppositè se habet. Et si lubet aduocare Hippocratem, hic ipse eandem lustrat sententiam, dum lib. 1. Aph. sen. 2. sic effatur, *In turbationibus alui, & vomitionibus spontinis si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt.* Rursus idem repetit vltimo oraculo eiusdem sectionis, quod Galenus connectit, ceu altera pars, cum altero prædicto. Et tandem idē amplius, eodem libro sen. 23. dicens, *Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt, sed si qua oportet vacuentur, & facilè ferant.* In quo oraculo non solum Hippocrates qualitatem excreti obseruandam esse docet, verum & quantitatem, cū statim subiungat, *Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit faciendam, si ægrotus par esse possit.* Cuius rei hæc vnica potest assignari ratio, quia si vacuationis quanti-

tas

on respondeat copiæ humoris redundãtis, va-
o illa non conferet, neque ægrotantes facilè
r, quia non leuantur ab onere:vti si vltra mo-
fiat, neque conferet, neque ferent; quia natura
osas non sustinet vacuationes, & nouo mox
inato affectu, non conferunt. Quare priores
acuationis conditiones, stata regula in vtra-
aletudine seruandæ.quamuis in secunda, non
lum, verum & excretum vnà æstimandum, ex
o dictatore, cum dicat, *multitudine metiendum
st, sed si vacuetur quale oportet*.quid quod &ad
a hæc quit reduci. nam si non vacuetur quod
:et, & quantum, nec conferet vacuatio, cùm
illeuetur morbus, neque ægrotantes facilè fe-
nostte adhuc relicto, à quo infligitur natura.
id igitur Galeni in tempore, haudquaquam
ione insinuat, aut fortè aliquod morbi vniuer-
mpus: etsi reductiuè potẽs istud significare.ve-
llud potius, quod ex Hippocrate, & Galeno in-
tamur conferentiam, & euphoniam. quod
nque contingit, vacuata quantitate, & qualita-
olesti, citra vllam functionum noxam. hoc e-
ercle fieri in tempore.quemadmodum enim
rudenter ducta, optatum & felicem conse-
tur finem, in tempore facta censentur: pa-
ione, quando Natura ipsa in opere ali-
rudenter se gerit (prudenter autem opus
semper prosequitur, ceu diuinus ordo, ni
liatur) & finem pariter quem intendit opti-
consequitur, in tempore operari à cunctis di-
Quod autem nuper reductiuè diximus affic-
le occasione, seu de opportuno morbi tem-
in quo absolutè cocta iam materie, criticè

in corpore fuerit relictum. Nec cogit vn- redundantium humorum multitudo, cum aliud maximum ac præstans auxilium, placi- utò, ac citò etiam, valens eandem tollere, cui gantur clysteres, ligaturæ, frictiones, cucurbi- ac inedia tandem. Sed de his alibi.

mensium secundum naturam quantitate per singulas typicas periodos.

CAP. XXI.

erest quam maximè acri quodam ingenio antitatem mensium secundum naturam ex- re. quia hæc vti cynosura se habet ad quam nda omnis totius huius libri primi, methodi Ignorata enim, aut neglecta potius huius flu- cundum naturam quantitate, in difficiles mę- s haud dubiè perducetur curatio. Nam hac , nequit relinqui de superflua materie, quan- aturæ fuerit opus ad eius munus. vnde sub- tur plus iusto imminuta futura illa vacua- si itidem plus iusto per venæ sectionem san- m extraxerimus, destituta natura sufficien- erie. rursum neque intelligemus nos, an- ateriei depositio naturæ operanti commit- , & an illa satis copiosa vacuatio, sad depo- m omnem humorum redundantem vber- quæ omnia seriò æstimanda consulit Gale- pster lib. 9. methodi, cap. 5. in curatione syno- m, seu earum nomine reliquorum acutorum orum habentium mensurnos fluxus con-

degunt. frigidi enim loci fluidi sunt: calidi verò sic-stabiles. Quod in hoc insigni oraculo nostrum equatur institutum Hippocrates, methodum licet tradat, ex artificiosa coniectura petitam, defectum, vel copiam, proprium cuique muliecundum naturam, metiri possimus, aptè verbo-leries declarat, tam praecedentium, quam sub-entium, si ingenuè rem quisque explorarit. Ve-rem per singula capita exponamus.
est quàprimū mulieris tēperamētū, hoc si vni-ale sexus æstimemus omne ex Gal. 2. de sem. c. 4. frigidū & humidū, sed si latitudinē huius sexus ramēti obseruemus, cōstituentes pariter in hac udine medium, alterum, huius medij respectu, ū; alterū potius frigidū, humidū rursus, aut sic-ppellabimus. Mediū istud medio modo se habe-uxta quantitatē, in reddendis mensibus: & quo s recedēt tēperamēta ab hoc medio, ceu intēpe valdè minorē etiā reddent copiā. nā quę tēpera sunt frigidissimi, aut calidissimi per distinctas, ppositas rationes formales, quā minimo fruūtur uine, & per cōsequēs menses exigui prosilient. inceps ætas repetenda, nam adolescentia, inter uas menstruatas, cū maiori sanguinis copia re-let, & copiosiori gaudebit fluxu. Mox iuuentus, ia adhuc sanguinis, tenuis simul, & biliosi ser-r dominum. in altera quæ cōsistens est, ceu iam is recedens à primordiis generationis, quasi decrescit sanguinis copia.
bitus porrò obseruandus, qui vt plurimum tē-mentū consequitur, ceu strues corporis, ex Gal rat. vict. sen. 47. habitus itaq; crassus, ac obesus inima pollet sanguinis copia, & exiles cōtinet is: quia frigidi tēperamēti. vnde & quam mini-

mũ dimanat iis mẽſtruum.habitus autem carnoſus, euſarcõ corpus,venas iugiter habẽslatas,ceu tẽpera menti calidi,& humidi ſoboles, & ſanguinis copia abundat , & mẽſiũ ſiccũ & gracilẽ habitũ habẽtes, medio modo ſe habent, niſi venas inſuper latas cõtineant:nã in iis maxima coaceruatur ſanguinis redundãtia,cũ corpus quã minimũ nutriatur,& menſes apparẽt itidẽ plurimi,ac vberiores. Victus rationẽ certũ eſt cõſtituere priuatã quandã differentiam quãtitatis menſiũ.nã,quæ lauto vtũtur cibo, & boni ſucci,in cunctis etiã ad victus rationẽ ſpectantibus medio modo ſe habent,circa ſomnũ,& vigiliã, motũ & quietẽ,tũ animi pathimata, haud dubiè & plurimus his aceruabitur ſanguis, & huius ratione plurimus & menſurnus fluxus. contra , quæ inedia corpus abſumunt,aut praui ſucci alimẽtis vtũtur:in reliquis pariter extremè ſe habeãt,vtrũq; , minimũ fiet.Medio modo ſe habent,qui & medio itidẽ modo,in cũctis,quæ ad victus rationẽ ſpectant,procedũt.Quæ de victus ratione diximus,& idem de vitę ſtatu cenſendũ.nã valdè exercitatis,ob laborẽ ingẽtẽ cõſumitur ſanguis & menſes ferè circũciduntur. otioſis ac ſedẽtariis cõtra accidit:quibus ſtatus vitæ medius,medio in vtroq; fruuntur. Conſuetudo nihilominus in reddendis menſibus pluris æſtimãda, nã hæc ſæpè vicẽ Naturæ,ac Legis gerit. hîc tamen pro more naturæ ſumimus cõſuetudinẽ. obſeruãda itaq; cõſuetudo, & typicus ordo præcedentiũ menſiũ,an abundè,an diminutè, an medio quodãmodo per ſingulas lunationes fiant, an potius alternatim, vt ſæpè accidit.& ſi alternatim,qualis futura imminens,aut præſens,an copioſa,vel diminuta, vel media. rurſus perpendẽdũ,an occurrerit aliqua cauſa,

ſiue

secūdū naturā, siue pręter, valēs imminuere cō-
tā vacuationē, an potius excitare vberiorem.
olor mulieris ad temperamentum referendus,
namque signum est, & index temperamēti: Gal.
de temp. ca. 1. hoc innuit. hinc mulieres albi co-
s, & venas habentes exiles, frigidi temperamēti,
e & minori pollent sanguinis copia: & ceu im-
sibiles ferè ad scissiones venarum, scarificandas
ius easdē censet passim Gal. li. de cu. rat. per venę
. ca. 11. Nigræ verò, cum ad frigidum & siccum
gant temperamentum, ceu melancholicę exiguā
uinis copiam seruant, & minus purgantur. Ru-
indæ ab augmento sanguinis fiunt, & ceu ma-
ē redundans in his, abundè itidē & per menses
. Sanguinis natura dū excernitur attendenda. nā
ilus, ceu motui aptus percurrit velociter, & a-
dè, melancholicus ceu crassus & motui ineptus,
e, & lēto gradu progreditur, nec proinde ita co-
ē vti biliosus excernitur. floridus sanguis inter
extrema tanquam cōsistentia similiter medius,
io itidē modo se habet. pituitosus tādē viscidus,
assus cū sit, & piger est, & ad fluxionē inhabilis.
quā minimas cōcitat fluxiones, aut forsā diu-
ós, si præsertim sanguis ichorosus potius fue-
it pituita tenuis, & aquosa: & tunc concitatior
psa melancholia.
ni tēpus nihilminus docet & quātitatē mēsur-
xus, iuxta distinctas tēporū qualitates. Nā ver,
ēperatū in quo sāguis augetur quā maximè, &
ā sanguinis functioni suppeditabit, & suo tem-
vias laxas reddet. Æstas ceu calida & sicca, &
uinē suo feruēti calore siccat, & absumit, & a-
b vtero auertit, aut per sudores cōpiosos, aut sę-

pè per aluũ,cũ ſint diarrhœę huic tẽpori familiares, tũc corpora minus nutriuntur,imminuta appetẽtia ab illo excedente calore. Autumnus inęqualis,aut,ſi mauis,frigidus & ſiccus, per vtramque qualitatem, & per abſumptionem,& ob deprauatum, ac imminutum nutricatum à præcedenti præſertim æſtate & minimo ſanguine corpora abundant, & deficiẽte materie minores fient menſes. Hyems frigida,& humida medio modo ſe habet, quia augetur frigoris tempore appetitus,ventres calidiores ſunt,vnde meliores coctiones, tum ob tẽporum iniuriam,& diei breuitatem minus exercentur. quare augebitur ſanguis, & præbebitur materies functioni. obeſt tamen aëris externi frigiditas, cum ſtipentur carnes,& viæ ſtrictiores fiant. Hæc cuncta perfunctoriè diximus, cùm quiſque pro ſua induſtria valeat amplius ſingula perſcrutari. Cæterum cùm citata ſuprà ſententia Hippocrates inter hæc æſtimanda & regionem replicarit, etiam pro reliquarum rerũ exemplo:nos ceu aliquid magnitudinis in ſe includentem pariter tanto doctore duce,adhibito ſtudio immorandum cenſemus.Inquit itaque diuinus pręceptor frigidas incolentes regiones, vteros habere fluidos,ſeu in maxima copia fluentes: calidas verò habitantes aſtrictos potius,ac ſiccos, menſéſque acciſos.Huius vtriuſque rei ſignat cauſam alibi,ingenuo videlicet illo libro de aëribus, aquis, & locis, nu. 48. præſertim dum de Scytharum fœminis hæc retur, *Lunares namque purgationes eis non eueniunt quemadmodum eſt neceſſe, ſed minus & intempeſtiuè per longius tempus.* quo loco, quamuis innuere ipſe videatur purgationes Scytharum minores eſſe quã deceat:iſtud tamen de optimi, & laudabilis ſangui-
nis

purgatione hauddubiè intellexit, quo ipsæ Scy-
carent, cum earum corpus, testante eodem lo-
Hippocrate, ad miraculum vsque fluxum sit, &
carnis pinguedine, & nimia humiditate fiant
iles. verum intempestiuè purgantur, & per lon-
s tempus, ob nimiam sanguinis ichorosi co-
m, quo abundant ipsæ, vnde fluidæ, & copiosis
elicet mensibus ichorosis fruuntur. confirmat
c idem libro 6. Epidem. comm. 1. sen. 7. dum
Menstrui humidis ὑδατωμένοισιν,) Id est ichorosis,
tenuem humorem habentibus) *mulieribus diu*
are. Contra verò quæ calidas, & feruentissimas
giones incolunt, cum ab ingentissimo calore pri-
genium humidum depascatur, & absumatur ne-
areus sanguis, & siccę ac graciles apparent fœmi-
æ, & menses, destituta natura materie, necessa-
o nulli, aut pauci. Horum enim extremorum di-
incti effectus, distinctam & diuersam continent
ausam. Nam, vt scribit Galenus lib. Quod animi
nores &c. cap. 9. *Quis non cernit homines sub Vr-*
am & Aquilonem degentes corpore & animo longissi-
nè, & prorsus contrariè affectos ijs, qui torridam propè
habitant zonam? Aquilonares igitur fœminæ, quæ
scilicet algidissimas colunt regiones, inter æstiuum
solis ortum, & eiusdem occasum sitas, seu versus
polum arcticum, supra videlicet septimum clima,
cùm multa obesitate ac nimia in toto corpore hu-
miditate redundent, & à crudis ac duris aquis po-
tentur, quamminimum purgant, & steriles fiunt:
aut si conceperint, aboriuntur facilè, aut laboriosè
pariunt. Hæ regiones partim Antiquis ignotæ, vt
Grotlandia, Laponia, & Scrifinia, & aliæ partim ab
eisdem cognitę, vt Europæa Scythia, Noruegia, Go-

tia,Moſcouia,Lituania,Dania &c. Quæ autem fœminæ alteras regiones ſeptentrionales illis inferiores,ſeu infra ſeptimum clima habitant, ceu magis ad meridionalem plagam accedentes, cum & prioribus ſint calidiores, ſeu minus intẽperatæ, hinc & abundãtiores his menſes fluunt, cõcipiũt facilius, ac pariũt,quales ſunt Germanæ,Gallæ etiã,& Thraces.cunctæ enim hæ,vt experientia teſtatur,fœcundiſſimæ,& facilis ipſis nixus:quia calor natiuus earum vegetior multo eſt, ceu in centro reconditus, vnde ſanguine abundãt vberiori actiones naturales robuſtæ omnes,viri itidem audaces,animoſi,iracũdi,ſtabiles, vt non facilè à concepta opinione reſiliant,Germani præſertim vtrique.Qui oppoſitã colunt orbis partem,regiones videlicet ſub primo aut ſecũdo climate, à tropico capricorni ad tropicũ vſque cancri,præſertim quæ ſub meridionali plaga verſantur,cum maximam habeant cum ſole vicinitatem,feruentiſſimæ ſunt, & earum regionum fœminæ ſtrictæ, ſiccæ, & ſtabiles, hinc & his lunares menſes,aut nulli quidẽ,aut pauci,proinde has Hippocrates citato libro. de aërib. aq. & loc. infœcundas vocat:vti quæ medium inter hæc extrema continent,& magis quo ad orientẽ vergunt fœcundiſſimas,quia hę plurimo,ac laudabili abũdãt ſanguine.

Cæterum cum eodem ſcribente dictatore ſummo lib.de Præception.nu. *Cum quæ non ex ſenſibus comperta obſeruatione,ſed ſolum ex probabili rationis figmento proficiſcitur,frequenter grauem, & triſtem diathesin adferat.* Hinc ephodus ſeu ſenſifica & particularis obſeruatio vniuerſalem methodum præcedat ſemper, aut comitetur ſaltem ius eſt: Medicus itidẽ ſenſificus artifex ſenſibus hæreat oportet, κει-

τικεῖν

μέσον alterũ quo insistat ipse, neq. vniuersali tãtũ doctrinę aquiescat, sed assiduè in particularibus se exerceat, ne suspecta reddat artis principia opinio sine actione. quæ opinio etiam in externis rebus vexat, & grauiora, aut maiora omnia veris proponit. Inde metus, aut dolores. Si rem iuxta subiecta materiam experiamur, docet Hippocrates, vnà cum vniuersa antiquitate regiones australes sub zona torrida inhabitabiles, vnà & vicinarum partiũ fœminas infœcundas: vti sub polo artico, aut nullas regiones esse, aut hominum conuentu priuatas. Hæc est vniuersalis horum extremorum cognitio: particularis autẽ oppositum tenet, & vtrumq; falsum declarat, cum & vtraque pars plurimis abundet populis, & australis altera feracibus, ceu temperata, & ad inhabitandum idonea, neque fœminę eorum steriles, immò fœcundissimę. Norunt hæc omnia inuicti ac strenui nostri Hispani, totius orbis indefessi, ac seduli exploratores, qui cunctas illas regiones peragrarunt. norunt idem & reliquę orbis nationes, quę alteram septentrionalem plagam immensa & ardua nauigatione tranarunt. Versus austrum, videlicet sub meridionali linea plurima sunt regna, in Africa, Aethiopia, Guinea, & Manicõgo, & alia multa, quæ alluuntur oceano: versus solis ortum est regnũ Calecutum, Zeilan, Malaca, Samotra, seu Taprobana insula, vtraque Iaua, insulæ Molucę, & alia plurima plena quidem populo. Tandem in America auro fertili adest Brasilium regnum, amplum, & aliud Perusinum, vnà & fœcundissimum, ac amœnum, ceu immensis fluminibus irriguum. Quare vt affabrè, ac serio dicebat Galenus lib. 9. meth. ca. 4. in exẽplis exercitari quiduis discẽtes maximè expedit.

neque enim satisfaciunt ad exactam cognitionem vniuersales methodi. idem prius dixerat & lib.3.meth. c. 4.& li.4.c.1. inde nos vniuersalibus non neglectis, in rerũ particulariũ obseruatione, vt exacta fiat cognitio, mentem sedulò exercebimus. Nam, etiam in quolibet orbis climate distinctissima obseruamus, siue temperatum illud fuerit, siue intemperatum. cùm ob diuersitatem ventorũ, à quibus diuersa cuiusque climatis regna difflantur, situ etiã cuiusque vario, sydetum ortu & occasu diuerso, vicinitate diuersorũ locorum, môtium, paludum, fluminũ, esculentorum, tum locorum, & hominum temperamẽta & habitus mutantur, tum mores etiam. Nam hac admirabili Naturæ dispositione attemperãtur quæ feruẽtissima essent, vt de zona torrida diximus, calfiunt quæ frigida, quæ sterilia fœcunda apparent, quæ aprica rursus amœna. Hæc igitur cuncta solerti cura tenetur explorare Medicus, vt & seriò cũcta iudicet, prudenter æstimet.

Si itaque vltra septimum clima habitantes fœminæ infœcundæ, & minus purgãtes, simili ratione & quæ in priuato quodam orbis tractu eandẽ naturam referente colonæ fuerint; & minores reddẽt menses, & infœcundę erunt. Maximoperè igitur indagare oportet priuatæ regionis naturam, statũ cœli, ambientẽ aërem, anni tempus, viciniorum locorũ pariter naturam, positum, ventos, à quibus perflatur, temperamentum denique & habitum fœminæ, vt quis perfectum, & absolutum de mensiũm quantitate ferat iudicium.

Tandẽ præter artificiosam nuper edictã coniecturã inueniẽdi mẽsium quantitatẽ iuxta singularũ naturas: alterã accuratã sanè, & si minus artificiosã, idẽ

Dicta-

summ. Dict. demonstrat, lib. præsertim 1. de morb. mul. n. 15. quã hisce describit verbis; *Moderati verò sunt menses prodeuntes in omni muliere, si sana sit, vt duarũ heminarũ Atticarũ mensura secedãt, aut paullò plures, aut pauciores, atque hoc ad duos, aut tres dies*, &c. Plurima circa istud oraculum se offerunt expendenda. in primis habendum, Hippocratem vsum non fuisse vocula illa hemina, quam vertunt interpretes, cum Romanorum potius sit mensura, Antiquioribus Græcis & inusitata, & incognita: quamuis Iuniores Græci, vt Paullus, & Aëtius ea vtantur, quia Italiam frequentabant. in codice autẽ Hippocratæo Græco sic legitur sententia, μέτρον δὲ ἐστὶ πάσῃ γυναικὶ χωρεῖν, ἢν ὑγιαίνῃ, τὰ ἐπιμήνια ἐλθόντα, ὅσον κοτύλας δύο Ἀττικάς, ἢ ὀλίγῳ πλέονα, ἢ ἐλάσσονα, &c. κοτύλη igitur vtitur nomine, quæ Attica mensura est, distãs per alteram ferè vnciam ab hemina Romanorum, vt infra lib. 3 c. 9. nos vberius examinabimus. Mensurales itaque continet vncias nouem hæc Atticorum cotyla, vt docet Galenus lib. 5. de comp. med. sim. gen. ca. 2.

Præterea æstimandum, quod nec hæc mensura Hippocratis cunctis sanis conueniat, verum corpus habenti eusarcon, medium in sexus fœminei latitudine, quasi exactum symmetron proponat, ad quod reliquæ dirigi debent. Illa igitur sanè, cæterarum etiam secunda valetudine tantum fruentium exemplar.

Porrò, post quantitatem discretam, & continuã assignat; quæ tempore ordinatur, & inquit, illam quantitatem duarum cotylarum deponendam per interuallum duorum, vel trium dierum, quod ineffabilis Natura hac arte præstat, effundens in me-

dio huius temporis vberiorem, & crassiorem sanguinem, in carceribus autem contra. hoc enim medio, suauiter hæc actio procedit, dum sensim & incipit, & sensim terminatur. quod in cæteris naturalibus motibus non accidit; quia dum incipit motus, & rursus dum ad proprium accedit centrum, corpus velocibus multo mouetur: quod in homine haudquaquam exercet natura, quia fieret maxima cum ipsius iactura, subitas non ferentis mutationes. hinc natura prudenter cuncta gubernans, & affectans hominem, suauiter istud prosequitur: in reliquis, ceu inanimis, & dispendij huius inexpertibus seriò negligit.

Quamuis hæc methodus pluris æstimanda, ceu riuulus à perenni illo Hippocratæo fonte deriuatus: tamen altera prior coniectrix longè præstantior censenda, cum & eundem Hippocratem etiam auctorē habeat, & omnem itidem fœminarum cōditionem ac statum apprimè amplectatur. quid quod, & hæc vltima mensura non minimum priorem methodum lustrat, cum in tanta purgantium fœminarum latitudine, ceu cardo cæterarum statuenda quidem sit.

De natura excretionis per hæmorrhoidas, & quibus familiaris.

CAP. XXII.

GAlenus noster Apollineæ artis celebris gloria lib. 9. meth. cap. 5. dum vsum præbet magni illius auxilij venæ sectionis in synochis febribus, sub quadā admirabili methodo, inter alia quæ obseruāda cōsulit, necessarias, seu potius secūdū naturā vtriq; sexui cōsuetas vacuationes, recenset; fœminis

nis menstruũ fluxum, hæmorroidarum his, ac viris. nã inquit, has methodum à sua sede dimouere, & ad se Medici consilium vnà atripere. Cum igitur nobis mens sit hanc lustrare methodum, arduam sanè, atque difficilem, antequam rem aggrediamur, vt futura oratio dilucidior fiat, vtriusque vacuationis naturam amplificare seriò prius lubet. Sequatur itaque illam mensium, & altera hæmorroidarum.

Nomen istud à verbo deducitur Græco αἱμοῤῥοέω, quod sanguinẽ fundo interpretatur. Sed cum de omni sanguinis effusione valeat hoc dici, ad illum sanguinis fluxum pręcipuè transfertur, qui per venas fit ani, ceu magis (mensibus exceptis) secundum naturam, & plus assuetum. nihilominus & altera, in qua per nares sanguis prosilijt, per eandem rationem, etiam & hęmorrhagiæ sibi vindicat simpliciter nomen. Latini longè recedunt, cum Mariscam appellent: appositum nomen ad vtramque speciem significandam, cæcam, & fluentem, quod itidem & Græcis peculiare. Translatitiè dicitur Marisca, quia similitudinem seruant quandam hæ ani venæ, fœculento illo sanguine repletæ, cum illæ ficuum speciẽ Marisca dictę, à Castellanis breua, vti à Catalanis & Gallis figus flor. sub qua translatitia significatiõne desumpserat Iuuenalis mariscas, dum dicat Satyr. 2.

Cæduntur tumidæ, Medico ridente mariscæ.

Hæmorrhois itaq; simpliciter dicitur de sanguinis effusione, quæ fit per venas in inferiore parte intestini recti insertas, tum in parte eius interna, tũ externa, vtrarumque finientibus oris in eiusdem intestini interna parte, seu cauitate, vt foris deponatur ad hominis commodum. Hæc actio sequitur

referationem, siue anastomosin, aut diapędesin prædictorum vasorum, vti & hanc, inutilitas sanguinis in quantitate, aut qualitate. quod exercet natura citra intestinorum peristolé vtiliter, dum in tempore agit, vt suprà iam declarauimus. Dicitur etiam hęmorrhois de altera illa specie, in qua nullus dimanat sanguis, verum collectus maximum in eisdem aut venis concitat tumorem, nec non & sæpè intensum patit dolorem, verum καταχρηστικῶς: cum propriè effusionem sanguinis denotet, vt apposite innuit vocis etymon.

Familiaris hæc sanguinis effusio vtrique sexui apparet, etiam & diuersis ætatibus, quamuis declinanti multo familiatior, ex Gal. lib. 3. de hum. sen. 26. Aliquibus viris iam à pubertate, quando menstrnus fluxus fœminis luxuriat, etiam & ipsis typicè per singulas periodos erumpit, his pręsertim, qui aut succo melancholico, aut atrabiliario redūdant. cum vterque aut copia, aut qualitate Naturæ fit inutilis. hinc, hac arte vasa deplere intendit, vt leuetur. Insinuat istud dictator summus lib. 6. Epidem. cō. 5. sen. 15. scribens, *Atra bilis simile hæmorrhoides effundunt.* Frequentissimum exponit; nam frequentius multò natura succum melancholicum, siue atram bilem (quod vtrumque amplectitur eo loco Hippocrates) per ipsas venas vtiliter deplet, & quāuis huius succi admittat vacuationem alterius, sanguinis scilicet inculpati, non negligit, etiam aliquibus ad deplendam plethoram, assuetam. vtrumque affabrè diuinissimus Galenus exponit lib. de Atra bile, ca. 4. vbi cum pertractasset plurima de morbis à bile atra germinatis, ostendissetque Naturam quandoque secretionem tentare, ac sanguinis iugiter def-œ-

defœcationem,& quod inutile fuerit ad varias corporis partes, ceu receptacula demittere, hæc infert, *Sæpenumero autem natura, vasorũ sedis venã recludens, talem permistum sanguini humorem excreuit: vnde & Græci hæmorrhoidi nomen symptomati indidere, oportétque ex ea perdiscere qualis sit is, qui excernitur sãguis, vtrum qualem gymnastici & athletæ, & inter vulgares ij, qui integra sanitate fruuntur, quique succis bonis præditi sunt, habent: an nigrior eo, crassiórque existat.* Plura sunt quæ possim in tam illustri sententia: sed parco modò, & reseruo me iis, quæ in hoc capite vberius de eadem re sumus disputaturi. Sufficiat nunc ostendere ex Galeno, assuetissimum esse per hanc partem atræ bilis fluxum, nonnunquã etiam contingere & laudati sanguinis ad instar athleticorum effusionem: quod sedulò æstimandum Medico censet. Quare cum adolescentibus maxima fiat sanguinis accretio, ceu huic ętati familiaris, inde aut ob plethoræ rationem, aut ob succi melancholici redundantiam à priuata temperie, frequenter etiam accidunt his hæmorhoides; nequaquam pueris, vt testatur Hippoc. lib. coac. prænotionum num. 3. vbi inter reliqua nec hæmorrhois his enasci arbitratur. neque altera huius rei assignanda est ratio, quàm quæ supra de mensibus indiximus: cum & ante pubertatem hi nusquam appareant, aut rarissimè.

Porrò & hæc vacuatio non maribus tantum familiaris, sed & fœminis, quibus præsertim menses tempestiuè, ac abundè non respondent, aut fœculéto simul abundarint sanguine. quia cùm natura à sarcina exonerari exoptet, par vicinam partem deriuationis lege, per hęmorrhoidas venas illud com-

pensat. Præter Aristotelem lib. 7. de hist. animal. ca. 11. Galenus testatur lib. 5. de loc. affect. ca. 7. quamuis hoc loco de cruenta dysenteria, seu de vacuatione sanguinis per sedem illud affirmet. verum, vt idem ipse exponit, dum interpretatur illud oraculū Hippocratis, libri 5. Aph. sen. 33. *Mulieri menstruis præter naturam deficientibus sanguis è naribus profluens bono est.* illud è naribus, inquit, vice exempli proponit; cum sententia & de aliis similibus omnibus vacuationibus sit intelligenda, siue per sedem fiat, siue per hæmorrhoidas, siue per vomitum, dummodo molestia vacet. Expressè testatur lib. Coac. prędict. num. 3.

Non solum accisos menses, aut imminutos habentibus accidunt hæmorrhoides, verum & vtero gerentibus, quia grauiditatis caussa circuncisis mē- sibus, & dulce tantum sugente fœtu, quod inutile, crassum, ac fœculentum ad hæmorrhoidas venas, ceu vicinas vtero detrudit ipsa natura, vt leuetur. Neque intactum hoc Naturę genius Arist. reliquit, dum & lib. 3. de hist. animal. c. 19. & lib. 1. de Generat. c. 19. eorundem appositè describat. Verum Hippoc. lib. Coac. prędict. num. 3. censet pessimum iis, quod habendum, si vberius fluant retractā materie fœtum nutriente.

Iam & puerperis eadem vacuatio familiaris, quādo fœculentum omne illud, dum in vtero habebant, in venis stabulatum nequeat iam per puerperium reddi. quod contingit non solum habentibus à natura strictas venas, aut pręter naturam obstructas, verum & aliquando lactantibus puerperis, elato sanguine tenuiori ac laudabiliori: ad mammas, crassiori ac fœculento suo quasi nutu inferna petē-

te,

te, mox per surculos ex vena caua ortos, & ad sedem protractos citra molestiam exoneratur. cum idem vas numero sit, quod externas constituit hęmorrhoidas venas, & quod in vteri stomacho inseritur: vnde appositè mensibus occisis & illę replentur.

Tandem accidunt hęmorrhoides fœminis, quibus ætatis ratione iam statę mensium periodi omnino excidere, dum videlicet cruentum illud tributum amplius iam Planetę si primo non reddunt, nec huiusmodi libamina illæ offerunt. Destituta namque natura per tot annorum decadas assueta illa vacuatione, incipiente pariter cruda senectute, in qua secundum naturam vberior fit melancholicus succus, conatur ipsa omni studio hac altera per hęmorroidas fusione illud pensare, ac molestam sarcinam simul deponere per conferentem hunc locum, haudquam valente per vterum præstare.

Sed hanc doctrinam arguit Præceptor summus, dū lib. de Coacis prædict. num. 3. hæc inquit, *sed à decimoquarto ad quadragesimum secundum annum, natura iam morborum corporis feracissima est. Rursum ab ætate hac vsque ad sexagesimum tertium vitæ annum, strumæ non enascuntur, nec in vesica lapis, nisi prius extiterit, neque dorsalis catarrhus, neque nephritis, nisi ex alia ætate huc deducta fuerit; tum nec hæmorrhoides, nec etiam cruoris profluuium, in prius natum fuerit.* Dicemus, standum potius Aphoristicæ sententiæ, ceu Hippocratis Germanæ, quæ lib. 3. Aphorism. sen. 30. sic habet, *Vltra hanc ætatem* (videlicet iuuenilem, de qua præcedenti sententia.) *prouectis asthmata, pleuritides, perineumoniæ, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, dysenteriæ, hæmorrhoi-*

des. Galenus itidem in commentario idem eleganter pronuntiat, dicens, *Ex hæmorrhoidibus autem venis sanguis profluens huius ætatis verus est & proprius morbus, sicut & melancholia.* Quare ex vtroque parente familiarissima hęc hęmorrhoidum fluxio ætati tricesimum quintum annum superanti, ceu & crudæ senectuti, & iam declinanti; quia in hac ætate maxima coaceruatur succi melancholici congeries, quam natura deponere hac arte commodè studet: haudquaquam silicerniis ac decrepitis familiaris. ætas ferè exanguis, facultates iugiter omnino languidas omnes habens. Conciliantur fortè loci, si dixerimus, huic declinanti ætati familiares quidem esse iis, quibus cõsequuntur ex alia præcedenti ætate, aliter in ea ætate exoriri non admittit, & tunc ad vltimam vsque senectam comitari arbitratur. Si igitur huic ætati familiarissima, multo magis fœminis, non sustinente natura his affatim, altera accisa mensium vacuatione longæua, ab incœpto repurgationis opere desistere: immò ferens molestè, tentat quod prius per vterum excernebat, ad ani venas per coniugem venam deriuatum vtiliter vacuare, donec & ætatis subsequentis ratione sanguis & minor, & frigidior redditus, hebes fiat. omni itaque ętati, extremis demptis, familiaris hæmorrhoidum fluxio, & omni muliebri vario statui.

Demum de hac vacuatione illud obseruandum restat, quod aliquando periodicè, & statis temporibus, per singulos videlicet menses exerceatur: iam tursus aliquando citra typum, bis, ter, aut quater, hæmorrhoidibus per annum dimanantibus. Porrò & hęc eadem vacuatio, ex Hip. 9. Epid. com. 3. sen. 37. &

37.& lib.3.de humor.sen. 26.iam cum animalis cómodo, cùm valens sit à grauissimis ac ferinis morbis homines liberare, si cum euphoria, ac conferentia procedat: iam rursus non eorum vlla tenus medicatrix, verum ceu hostis infensissimus, eorum potius ferax, demonstrante & vsu, & Galeno pariter lib.6. Epidem.com.6.sen.7. præsertim si immodica ista vacuatio fiat, aut citra naturæ institutum opus, immò supra modum irritata, vel à multitudine, vel praua humoris qualitate, (vtrumque enim hæmorrhoides vacuant:) aut interdũ vacuato quamprimũ eo, quod prauum est, vtilis sanguis mox immodica profusio sequitur, remanente diutius aperta vena.

De differentiis excretionis per hæmorrhoidas: & an aliquando sanguinem laudabilem fundant.

CAP. XXIII.

Differentię huius excretionis à duobus summis petũtur capitibus; aut ab excreti substantia, aut excretionis modo. Excreti substãtia duplex, aut sanguis sola quantitate inutilis, aut qualitate potius: modus, aut operante natura aut irritata: illud op⁹ naturę dicitur, istud symptoma, illud cũ vtilitate exercetur, istud per se cum noxa; aliquando, ac raro, & per accidens cũ commodo. omitto modò & alteras subalternatas species, & consultò.

Cæterum vt cũcta hæc affabrè intelligantur, operæ pretium est Anatomicam historiam replicare, & item à suis primordiis repetere. Venæ itaq; sanguifluæ, per quas fusio hæc, in duplici sunt differentia,

constituentes binas alteras ideas huius excretionis, iuxta excreti substantiam: (varia est de his venis Anatomicorum opinio, nos veriorē & proponimus, & amplectimur.) Aliç vocantur, & sunt internæ, seu intra intestini recti cauitatem insertæ, à ramo venę portæ, qui ad splen dirigitur, antequā ipsum attingat deductæ: aliæ rursum externæ sunt, seu extra intestini cauitatem similiter insertæ, ab iliaca propagine venæ cauæ trahentes ortum. priores illæ, cum penu sint, vna cum splene, melancholici succi, necessario hunc vomunt, ichorosum videlicet, aut fœculentum sanguinem, alteræ, ceu venæ cauæ propagines, ærarium sanè nectaris illius viuifici, & purū, & laudabilem cruorem, qualis videlicet fuerit in ærario illo contentus. hinc apprimè hæ plethoram totius corporis deplere valent: vti illæ succum melancholicum, & morbos ab ipso ortos vnà exoluere. illud Galenus & lib. 2. de loc. affect. ca. 1. & lib. de atra bile ca. 4. demonstrat. istud Hipp. & lib. coacar. prężnot. & lib. 6. Aph. sen. 11. & 21.

Porrò exortus venarum externarum ab iliacis vasis est, per quintam diuisionem venæ cauæ descendentis ab eadem trahentibus ortum, quę iliacę venę tertiò hypogastrica vasa cæterorum amplissima cōstituunt: cumque omnes ferè hypogastrij partes lōgè latéque expansa nutriant, in plurimos hinc inde diuisa ramos, tale proinde nomē eiusmodi vasa sortiuntur, quasi saturantia. Multifariam namque fissa ad vterum, eiusque ceruicem, & ad lotij simul vesicam distributa, tandem surculos ad recti vsque intestini extrema eiusque cauitatem quosdam mittūt, ibique has externas hęmorrhoidas venas germināt. & cum sint germina venæ cauæ, eundem sanguinē lauda-

laudabilem,ac sincerum,si sanus fuerit homo,qualis gymnasticorum,& athletarum expurgabunt, & eiusdem naturæ cum menstruo, cum & ab eodem fonte sanguinem hauriant.

Illud præterea negligendum non est, quod vtraque vasa sanguiflua, tam interna,quam externa ora terminare intra intestini recti cauitatem, cum nequissent aliter sanguinem extra corpus fundere, nullo alio existente à natura fabricato meatu, per quem huiusmodi sanguis emanare foras potis esset.

Franciscus Vallesius Hispanorum doctissimus, hac oblita anatomica historia, in difficilem mæandrum incidit,cum lib.8.controuers.ca.6.statim initio capitis laudabilis sanguinis fluxum non admittat,dum in hæc prorumpit verba, *Per hæmorrhoidas expurgatur corpus vniuersum:effundunt enim non bonum sanguinem,ac purum,sed crassum,ac fœculentum.* Sub cortice horum verborum duplex tegitur error, alter,quia respuit laudabilis sanguinis per hæmorrhoidas fluxum,quem ex Galeno,& historia anatomica,tum experiētiæ magisterio assiduo necessariò admittendum arbitramur. alter rursus, quia cum concedat, & optimè sanè, vniuersi corporis expurgationem per hæmorrhoidas, debet pariter concedere, etiam optimi ac laudabilis sanguinis vacuationem,ac necessariò quidem: nā cum sanguis tum quantitate, tum qualitate fiat naturæ molestus, necessariò potest consequi illa per hæmorrhoidas vacuatio, sanguinis tantum quantitate inutilis existētis. Malè igitur illius propositionis, *Per hæmorrhoidas expurgatur corpus vniuersum* causam assignat quia effundunt non bonū sanguiné.obliquum sanè

cum potius altera sibi assignanda esset ratio, quia surculi quamproximi venæ cauæ totius sanguinis ærarij, vnde illi adaperti necessario & vena caua vacuatur, & per consequens vniuersum corpus, sed cũ sanguis, qui ab his surculis cõtinetur, haustus sit ab illo venæ cauæ stipite, laudabilis, ac optimus in homine sano, qualis gymnasticorum, vt citato lib. de atra bile, ca. 4. & lib. 6. epidem. com. 5. sen. 25. dixerat accuratè Galenus, necessariò qui vacuatur per eosdem hæmorroidum tubos, eiusdẽ erit naturæ, haud quanquam istud contingit, quotiescũque venæ referantur internæ, quia cum rami venæ portæ, neq; per hos vniuersum repurgatur corpus, neque queunt sanguinem aliquãdo laudabilem euomere, sed crassum, impurum, ac fœculentum, haustum ab illo venæ portæ trunco succi melancholici ferace. Vnde aut fuimet oblitus Vallesius aut ratione aliquando conuictus palynodiam canit, ceu prudens. commentario itaque nuper citatæ sententiæ lib. 6. Epide. hanc repurgationem boni, ac laudabilis sanguinis per hæmorroidas cõcedere libuit. Sed ad vlteriora iam progrediamur.

Ramus itaq; alter venę portę, mesentericus dictus qui internas germinat hæmorrhoidum venas per coli extrema & intestini recti longitudinem ad anũ vsque se pandit. cuius surculi vsus hic, quod dum natura ob aliquã lienis affectionẽ fœculentũ sãguinẽ sibi inutilẽ expurgare nequit, per hos tubos, certis quibusdã interuallis mediis foris eundẽ expellere conatur. Qui ramus duplici nomine spleniticus appellatur. & quia hoc mun⁹ præstat spleni: & quia postquã vena porta in quatuor fuerit diuisa tubos, rurs⁹ altera ei⁹ pars bipartitur in alios insignes surculos

culos binos, quorũ, absolutè alter splenic⁹ dicitur, mesentericus alter cũ per vniuersum mesenterium inseratur. & cũ vtriq; surculi, iuxta exortũ, in se inuicẽ cõmunicentur, hinc quando splenicus ille, ne valẽs quidẽ vniuersũm illũ fœculentũ humorẽ recipere, à natura quasi expulsus, aut fortè remeans ad mesentericum alterum demittitur; per quam rationem itidem & iste splenicus appellatur. non quod splen recto tramite ad intestinum rectum, ac podicem surculos aliquot mittat, verum ex accidenti lien repurgatur, remeante humore ad illud alterum mesentericum vas, harum venarum hæmorrhoidum internarum auctor. Simili ratione & per externa alia vasa repurgatur aliquando vterus, ab ipso remeante, aut transmisso sanguine ad vasa illa, propter maximum eorum coniugium, vt videre est in grauidis, enixis, ac plethoricis fœminis imminutè iugiter menses reddentibus.

De vsu excretionis per hæmorrhoidas: & an hæc semper symptoma.
CAP. XXIV.

EX descripta nuper Anatomica historia, huius excretionis & palam innotescet vsus, & cuius opus. opus quidem Naturæ: quæ, vt scopum attingeret, organa condidit, peculiares videlicet canales, ac meatus, per quos omnem inutilem depleret plethoram, aut molestam pariter priuatam aliquam sarcinam deponeret: & hic vsus. Si itaque in tempore hæc excretio fiat, cùm tunc opus naturæ, conferet haud dubiè, & homo facilè feret. istud ad vnguem, & alteræ principi excretioni quammaxi-

mē conuenit, menſurno inquā fluxui. hoc ſolo intercedente diſcrimine, quod hæc menſtrua purgatio, teſtante Galeno libro præſertim de ſymptomat. different. c. 6. & libr. 3. de eorundem cauſis c. 2. toto genere ſecundum naturam altera, vnà cum reliquis hæmorrhagiis toto genere potius præter naturam. quamuis, & quæ per nares, veluti & hæc quæ per hæmorrhoidas ſanguinis effuſio, ſi in tempore fiat, ſeu cum conferentia, & euphoria, haudquaquam abſolutè ſymptoma, & res præter naturam dici ius eſt, ceu opus Naturæ bene operantis, intra latitudinem ſanitatis, nullam inſequens læſam actionem, tamen quia ſemper vaſorum aliquam ſaltem reſerationem, ac leuem quandam anaſtomoſin ſequitur, hinc ſymptomatis nomine debere condonari cenſet Galenus, vt apparet lib. de Atra bile, cap. 4. tum adhuc dilucidius libro de ſympt. different. cap. 6. dum ſcribat, *Eo quod opera naturæ ſunt, & ipſi vſui fiunt ſub hoc ſymptomatum genere (ſc. in actione læſa) non collocabuntur: quamquam omnia quæ huiuſmodi ſunt ad alterum ſymptomatum genus, nempe ad affectum præter naturam reduci poſſint. Etenim ſi in aliqua corporis parte ita diſſecetur vena, aut eius oſculum tanto hiatu aperiatur, vt profundat ea quæ continebat, huiuſmodi affectum nequaquam ſecundum naturam eſſe dicemus.* In hac ſententia, quouis ſole illuſtriori aliqua veniūt obſeruanda, inprimis quod vtraq; hæmorrhagia, narium inquam, ac hæmorrhoidum ſemper ſymptoma affectus ſemperque affectum quendam præter naturā ſaltem ſequitur, anaſtomaſim videlicet quandam, aut diopedeſim, etſi opus naturæ, & ipſi vſui, ceu multarū vtilitatum ferax. & tunc ſymptoma hoc, quamuis affe-

ctus,

ctus, & affectum sequatur præter naturam cum intra latitudinem sanitatis sit; ceu minimus lapsus ex Galeno lib. Artis Medicæ ca. 87. salubrium corporũ adhuc ille retinebit appellationem: quousque videlicet ob magnitudinẽ affectus sensibiliter actio sit læsa: tunc enim huiusmodi hæmorrhagię, symptomata erunt in actione læsa, & morbum sequentur, vti priori modo sumptæ, nec propriè symptomata, immò Naturę bene operantis opus.

Præterea ex prædicta Galeni sententia error quorundã Anatomicorum, tum & Andernaci in adnot. in lib. 3. Pauli detegitur, c. 60. affirmantium hæmorrhoidas venas secundũ naturã esse hiãtes, ac reseratas, quod & Galeno, ac veritati reluctatur, solũ enim eo nomine hãc fusionẽ sanguinis symptoma appellat, & rẽ præter naturã, quia necessariò aliquẽ affectum, etsi minimũ, apertionẽ videlicet osculorũ insequitur. hoc idẽ apertius hisce verbis Galenus innuit lib. 6. Aph. *Hæmorrhoidas citari est impoßibile, quin propter sanguinis multitudinẽ, & craßitudinẽ ora quædã venarũ aperiãtur.* Si ora venarũ aperiuntur à causa, multo videlicet & crasso sanguine, ergo secũdum naturã reserata nõ sunt. quid quod, & per hãc vnicam rationẽ hæc hęmorrhoidũ purgatio, à mẽsurna distinguitur: quia hæc exercetur à Natura reseratis iã, ac reclusis, miro quodã tantũ artificio cõniuẽtibus, vteri vasorum osculis. vnde & per candẽ rationẽ tutior multò hęc quę per vterum, cum toto genere sit secũdũ naturã, neq; affect⁹ symptoma, neque vllum, ne minimum quidẽ insequatur præter naturam affectum. quod ne per somnium quidem censendum de reliquis hæmorrhagiis, ceu toto genere præter naturam. quæ quamuis aliquando Naturę opera, semper timendæ: cum causæ, quę præter

naturam occurrunt, rarò symmetron seruent in suis operationibus, immò aut immodicè, aut diminutè ferè semper, aut deprauatè. Cæterum quotiescunque mensurna purgatio à symmetra recesserit quantitate, iam non vltrò mensurna purgatio, sed vteri potius profluuium: symptoma quidē in actione læsa, & res præter naturam, ex Gal. lib. 3. de sympt. causis, c. 2. consequens necessariò aliquem ex tribus illis affectibus, quos perbellè Galenus describit lib. 5. Apho. sen. 57. nimiā videlicet apertionem, & vltra modum orificiorum conniuentium venarum, quæ in vteri cauitatem finiuntur dilatationem, & tunc hoc symptoma morbum sequitur in cauitate, seu in venarum meatu, aut orificio, si cum Galeno loquimur citato Artis Medicæ loco. rursus affectus ille proximè sequitur sanguinem tenuem, biliosum, ac calidum, germinatum ab intemperie hepatis calida. tandem cachexiam, & malum corporis habitum, adhuc valētem expellere maximam illius humoris redundātis partem ad ipsum vterum. istud symptoma comitatur morbū in intemperie valida, & præsertim frigida & humida, aut calida etiā totius corporis, hepatis præcipuè hæmatoseos. hoc idē videtur insinuare Gal. li. 6. de loc. affe. c. 5. quo loco affirmat interdum fœminis accidere muliebre profluuium vtero haudquaquam affecto. quod accidit quotiescunque exoritur aliquo ex duobus illis nuper expositis modis, ob vitiū excreti sanguinis, aut totius corporis habitus. nec proinde excludit priorē, immoderatā vasorum vteri osculorū apertionem, sub qua etiā erosionē, & ruptionē cōtineri autumamus, vt dilucidè innuit li. de differē. sympt. c. 6. Hæc itaq; sit cōclusio, quod quotiescunq; per vterum sanguis quanti-

quátitate sola,vel qualitate inutilis immodicè fluxerit,necessario comitari causā præter naturā.quę vacuatio,quāuis nō dicatur toto genere præter naturam,cum excernatur per partem, iuxta naturæ scopum : tamen meretur simpliciter præter naturam vocari, quia intercedit aliquis præter naturam affectus, qui illam actionem læsam fœtat. Sola autem vteri fusio, & secundum naturam, & toto genere, quæ in symmetra quantitate recurrit : neque aliter secundum naturam illa contingere fas. quod apertis verbis declarat Galenus lib.3. de causis symptomat.cap.2: dicens, *Atque vteri profluuia tunc solum præter naturam sunt, cùm modum in quantitate excesserint.* Hæmorrhoidum verò semper symptoma,& toto genere præter naturam, etsi opus naturæ,& cum commodo,cum excernatur sanguis, nectar viuificum, haudquaquam reserata secundum naturam parte.

Tandem exponendus est duplex modus, constituens binas hæmorrhoidum species, vti nuper de his, quæ per vterum excernuntur fieri indiximus. Est itaque altera hæmorrhoidum species, in qua Natura suo quasi nutu sola operatur,nullo intercedente sensili,aut effatu digno affectu,multóque minus aliqua læsa actione : hócque præstat ipsa certis, & statis periodis, in moderata insuper quantitate: &hæc quamuis symptoma,opus tamen naturæ. Altera denique est,in qua cuncta præter naturam:cum à sensili præter naturam affectu exoriatur, actio simul ac necessario læsa, quantitas ametra, ordo nullus,hæc semper malum prædicit, ac portendit, & vt signum, & vt causa, vti altera semper bonum, non solum præcauendo morbos futuros, verum

& presentes exoluendo. Quod præter locos aliquos supra assignatos, constat etiam ex diuino Præceptore, tum lib.6. Epidem. ca.23. tum & lib. de humoribus, com. 3. sen.37. num. 9. & ex Galeno itidem lib.6. Aph. sen.47. & alibi passim. Nam vti ex reseratione venarũ internarũ fit succi melancholici repurgatio, & consequenter morbi ex eo orti quam maximè iuuantur, & sæpius exoluuntur: ita ex reclusione externarum iecur præcipuè, renes, ac totũ ferè venosum genus expurgatur, vterus itidem ipse, vt Hipp. lib.4. Epidem. scribit, aut eius libri auctor non ignobilis, quisquis ille fuerit: deinde & lotij vesica, vna cum pudendo non minimum iuuatur, idque propter harum partium cum illis externis hæmorrhoicis venis maximum vasorum coniugium. Verum enim verò sicuti prædictis partibus morbo materiali affectis, systrophico inquam, hæmorrhoicus iste fluxus quam maximè fert opem: ita & sectiones venarum infernarum idem compensantes, propter vasorum coniugium, morbis earundem partium auxiliantur quam valdè. nec congero testimonia, solo contentus Galeni loco ex lib. 13. methodi desumpto. ca.11. *Renibus*, inquit, *& vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus* (videlicet inflammatione systrophica obsessis) *eas quæ in cruribus sunt sita, ac præcipuè quæ circa poplitem sunt*, &c. Excludimus semper ab hac methodo iecur, dum inflammatione tentatur, cum huic interna dextri cubiti vena potius scindere ius sit. vti & ope naturæ iuuatur, aperta nihilominus nare nasi dextra: etsi aliquando & reclusa externa hæmorrhoidum vena.

Quæ

Qua ratione hæmorrhoidum fluor toto genere præter naturam, solus menſurnus toto genere ſecundum naturam.

CAP. XXV.

CVm vtraque ſanguinis fuſio, ſiue per hæmorrhoidas fiat, ſiue per nares, à clariſſimis Medicis opus Naturæ dicatur, vtilis itidem ſit, benè morigerata, citra affectum ſenſilem, aut actionem læſam, in corpore ſano, per venarum oſcula ferè conniuentia, aut ſaltem quàm minimè recluſa exerceatur: explorandum nobis, ceu arduum, atque difficile, cur Galenus lib. de ſympt. diff. ca. 6. & lib. 3. c. 2. de eorundem cauſſis, lege ſanxerit, non reliquas tantū ſanguinis fuſiones, verū & vtraſq; prædictas maximoperè: quid maximoperè? toto genere, quaſi dicat extremè, à mēſurno fluxu differre. Nā ſi rē penitius indagemus, incūctis ferè cōuenire omnes, facile erit cōprobare. in primis omnes hę tres ſpecies Naturæ opus, & ſemper qua tale, commodè recurrūt, ac vtiliter: in corpore rurſus non morboſo, ſed ſanitate prædito, citra actionem læſam, ac affectum ſenſilē, immò nec effatu dignam recluſionem, etſi in vterino vaſa ſecundum naturam ſint conniuentia. tandē nec diſtinguuntur per excretum, cum in cunctis his ſanguis ſit, dulce homini nectar, aut quantitate tantum, aut qualitate, aut vtroque modo naturæ inutilis; verum ſemper ex Galeno citatis locis ſecundum naturam excretum, idque toto genere, ſeu tota ſubſtantia, quod idem ſonat in Galeni doctrina, cum adſint & alia excreta, quæ toto genere, ſeu tota ſubſtātia pręter naturā ſunt, vt vermis, lapis, pus &c.

Vt hanc, nec leuem ſanè difficultatem ſerio exponamus, æſtimanda prius aliqua veniunt; quam primum agens; duplex iſtud, nam omnis excretio, aut à natura benè operante, aut à facultate læſa. rurſus illud naturæ opus itidem duplex, aut abſolutè ſecundum naturam nullo intercedente, nec minimo quidem præter naturam affectu, aut etſi naturæ opus, aliquem tamen includit præter naturã affectũ: per quã rationẽ hæc excretio καταχρηστικῶς fortè meretur ſymptomatis nomine condonari, vti & altera ſimpliciter & abſolutè opus naturæ. Porrò & altera excretio à facultate læſa, omnis inquam ſymptoma eſt in actione læſa, & dupliciter itidem accidit, vel excreto, quantitate, aut qualitate inutili exiſtente, ſimul læſa naturali aliqua actione & facultate, vel eadem tantum intempeſtiuè irritata, vel ad prauum motum concitata. Deinceps fit præter naturam excretio inſtrumenti culpa, per quod huiuſmodi exercetur excretio. hoc autem tripliciter accidit, aut nimium hianti organi oſculo, aut vaſe rupto, aut eroſo. Tandem præter hæc omnia, æſtimandum excretum, ſubſtantia videlicet eiuſdem, quantitas, & qualitas. His optimè conſtitutis ad rei explanationem ſtylum iam vertamus. Omnis itaque excretio, ad hoc vt toto genere ſecundum naturam dicatur requirit haud dubiè, quod cuncta ſecundum naturam occurrant: opus ſit naturæ, à facultate videlicet naturali fiat, ſecundum naturam operante, nulla ratione læſa, tempeſtiuè, non irritata, ſeu ad motum deprauatum commota. inſtrumẽtũm, nec vllum, etſi minimum, patiatur præter naturam affectum, ἀναστομώσιν, διαπήδησιν, διάβρωσιν, ſeu ἀνα-

ἀνάζρωσιν, aut tandem ῥῆξιν. intereſt tandem, quod excretum ſit homini toto genere ſecundum naturam, quale ſanguis, vrina &c. Quare cum hæc cuncta, inter omnes ſanguinis fuſiones ſolum concurrant, cum ea quæ per vterum fit, hinc accuratè Galenus vnicam hanc, abſolutè toto genere ſecundum naturam eſſe pronuntiat. Hæc namque à natura, ſtatis periodis, ſecundum naturam facultate expultrice operante, vtiliter, tutò, & moderatè, per locum à natura inſtitutum ad huiuſmodi opus ſimul exercendum, nullo intercedente præter naturam affectu, nec inſenſili quidem, inſtrumentorum oſculis vna ſecundùm naturam reſeratis: excretum denique ſanguis eſt, theſaurus vitæ, toto genere ſecundum naturam; quod intendit pariter natura per illos iam ab ipſa recluſos riuulos commodè deriuare ad fœtus nutritionem, quo viduata fœmina foris proſiliit, ne redundans, & ſtabulatum morborū fieret in corpore auctor.

Accidit aliquando & hāc excretionē vteri præter naturam fieri, quoties humor aut qualitate, aut quantitate, aut vtroque modo naturę inutilis facultatem expultricem præter naturam irritat, aut temporis reſpectu, aut quantitatis excreti, vel rurſus inſtrumenta læſerit, germinando in ipſis aliquem præter naturam affectum. verum nunquam huiuſmodi excretio dicetur toto genere pręter naturam: quia cum excretum ſit toto genere ſecundum naturam, & ab eadem natura deſtinatum per hunc locū retribuere, haudquaquam toto genere præter naturam excretio. princeps ratio, vt nullatenus fiat toto genere præter naturam, ſed ſimpliciter præter naturam, quæ cum nulla ratione competat reliquis

hęmorrhagiis, nec hęmorrhoidum, aut narium, etsi excretum idem specie, cumque nec intentum per hos canales retribuere, nec præter naturam simpliciter quælibet illarum excretio, verum toto genere. Quod autem Natūra intēta non sit per illas partes sanguinem expurgare, demonstratiuè constat, cum nulli recluſi sint ab ipsa fabricati canales, quales in vtero apparent ad sanguinem retribuendum, in pene ad vrinam, in ano ad fœces, quare per illas partes potius retinendus sanguis. quod si fortè reddatur, iam excretio toto genere præter naturam, cum fiat non solum præter naturam, ob reclusum præter naturam osculum, verum & excernatur per partē quod retinendū erat; in quod consistit, iuxta mentē Galeni, formalis ratio excretionis toto genere præter naturā dictæ. hoc proculdubio insinuat, dum libro de sympt. differ. c. 6. scribit, *Hæmorrhagia quidē quoad excretā substātiam pertinet, toto genere præter naturā est: euenit autē aut aperto vasis osculo, rupto vase, aut eroso.* Est itaque hæmorrhagia omnis præter naturam, quia sequitur necessariò aliquem præter naturam affectum sensilem vel insensilem, intra sanitatis latitudinem, vel extra. & cum effectus habeat caussam præter naturam, apertionē, ruptionem, aut erosionem necessariò symptoma. dicitur tamen toto genere quoad excretam substantiam, quia hæc cum toto genere secundum naturam sit, & qua talis omni arte seruanda accuratè, quotiescunque præter naturæ scopum funditur, videlicet per partes à natura ad hoc munus non destinatas, toto genere præter naturam dicetur excretio.

Exemplo rem deducam. Omnis secundum naturam

tam excretio tam facultatis ratione, quàm excreti, eo dicitur tantum toto genere secundum naturam; quando & facultas operatur optimè, & in tempore, tum excretum illud quod natura fundere intendit, excernit per locum ab ipsa statutum. vt videre est in vrina, excretio sanè toto genere secundum naturam, cuncta prædicta ad vnguem seruans: verum si per vrinę meatum excernatur vrina quantitate, aut qualitate vitiosa, adhuc excretio toto genere est, quia excreta substantia eiusdem rationis specificę est cum re à natura per eũdem meatum expurgari solita: tamen ratione quantitatis, aut qualitatis vitiosę, ac pręter naturam, & lęditur mingendi actio, & symptoma fit in excretis, verum excretio tantum præter naturam æstimanda, non toto genere. Quòd si per eundem meatum à valido facultatis robore lapis excernatur, opus sanè naturæ, tunc excretio quoad excretio quoad excretam substantiam toto genere pręter naturam. quia à natura non est fabricatus meatus ad lapidum expulsionem, imò præter naturæ scopum accidit. Quare idem censendum tum de immodicis mensibus, ac muliebri profluuio, cum vtræque excretiones quoad excretam substantiam tantum pręter naturam sint, cum excretum in vtraque vitium contraxerit. in quantitate in priori, vti in qualitate in altera. Illud igitur quoad excretam substantiam non habendum absolutè, quoad hæc vel illa substantia est, verum respectiuè ad naturæ consuetudinem, & statam legem, per hanc, vel illam partem demittere, hanc per vrinam, alteram verò per vterũ. Affabrè istud confirmat idem Galenus lib.3.de

ſympt.cauſſis c.2.dicens, *Atque vteri profluuia tunc ſolum præter naturam ſunt cum modum in quantitate exceſſerint.* Mox paullo infra, *At muliebre profluuiũ, vt iam diximus non toto genere, ſed tunc ſolum præter naturã eſt cum quantitatis modum exceſſerint.* Quamobrem excreti ratione aliæ vacuationes toto genere ſecundum naturam appellantur, quando eadem operante, per patentes à natura ſtatutos meatus ſubſtantia excernitur, deſtinata ſecundum ſcopum naturæ per illos excerni, congruente vnà eiuſdem exacti moderata quantitate, modum ſemper natura in ſuis operationibus ſeruante. Præterea aliæ excretiones vocantur ſimpliciter præter naturam excreti ratione, quando quod ſtatutum eſt à natura vacuari, & inſeruit per deſtinatum meatum eius expulſioni, ſola quantitate vel imminuta, vel immodica, excretum fit præter naturam. Tandem alię appellantur toto genere pręter naturam, aut quando excretum, etſi toto genere ſecundum naturam ſit, non excernitur à natura per meatum deſtinatum ab eadem, ad eius expulſionem: aut quando excretum toto genere præter naturam. Hæc eſt de hac re iuxta Galeni mentem noſtra ſententia, cunctis aliorum relictis ambagibus.

Cæterum, quamuis hæc ita ſint, profuſiones ſanguinis è naribus, aut hæmorrhoidibus toto genere pręter naturam eſſe in Galeni ſchola, reliquarum alumna: tamen cum vtriuſque earum ingens ſit vtilitas, vſus in vtraque valetudine & maximus & aſſiduus, familiariter occurrãt plurimis, cõgruentes pariter aliquib. ætatib., & pluris ęſtimandę, ne verẽdę quidem, ob illam arduam verborum congeriem toto genere pręter naturam. quid quod, & ſæpiſſimè, ſi affic-

si affirmare fas est,nec minoris sunt commodi,etiã in vtraque valetudine,ac sexu,si in tempore,quam in fœminis existit mensurnus sanguis. Quare ceu opera naturę,etiam in morborũ curationibus maximopere vtręque ęstimandæ,vti commendat alteram,quæ per hęmorrhoidas fit vacuationem in synochatum curatione,diuinissimus Galenus lib. 9. methodi,cá.5.quem locum in toto hoc libro interpretari nobis mens est.

Methodus inueniendi remedia ad acutos morbos sanandos,altero adstante vnà fluxu mensium aut hæmorrhoidũ.

CAP. XXVI.

QVę hoc nostrũ institutum erant lustrãda hactenus dixi:ad rem iam veniendum, in quá, ordine,seu methodo referam,& in lucẽ fortè protrahã,quæ vsque adhuc(quod saltem sciam)parum claro oculo conspecta fuere, curationem videlicet morborum acutorum per scissionem venarum, cũ connexu adstãtis actu mensium,aut hæmorrhoidũ fluxus.Horũ mentio crebra,non in Medicis solum libris,verũ in assiduis disputationibus, ac Medicis operibus:mentio tamen magis quá explicatio.ego hic faciã, &pro copia facultatis dabo in splẽdorẽ: vt possim seriò à Methodica exordiar remediorum inuentione.

Deus dominus & auctor naturæ in secula benedictus,Eccl.ca.32.& 42.cum fecerit cũcta duplicia, & vnũ cõtra vnum,neque morbo, positiuo enti suũ denegauit contrarium:imò & cuique ineffabili cõsilio & suã peculiarẽ constituit oppositionem.cũq

cōtrariū natū sit vincere,ac exterminare suū cōtrariū(nā tollunt se mutuo contraria)hinc, quæ morbis cōtraria sunt,causæ sanitatis efficiētia, appositè à Galeno li. Art. Med. vocātur,vti alibi auxilia, aut remedia,nata quidem morbos superare,& persæpè radicitus euellere. Hæc parātur & quāprimū inuētu redduntur facillima,indicatione: quæ cū vtrumq; amplectatur contrariū,inuēto altero eorum ,ad alterū facilis trāsitus,cū vnū suo quasi nutu alterū indigitet,perficitur autem illius contrarij inuētio eiusdem copia,tum & eiusdē vsu cōgruo, vtrūq; absolutè therapeutica docet methodus. quare cū indicationes sint methodi quasi elementa,ac principia,omni studio hæ,ac sedulò quidē perquirendæ, vt rectè nos manu ducāt ad peculiaria inueniēda remedia,& singulorū exactū vsū,quibus omnis perficitur morborum curatio.

Indicatio itaq; vtrūque extremū ambiēs cōtrariū, indicās videlicet,& indicatū,accuratius à Gal. definitur lib. 2. met. ca. 7. *Inuentio citra experiētiam orta ex ipsa rei natura & ab ipsa quod est sequens.* Inuentio igitur hæc ex ipsa rei natura petitur, & quæ naturā sequuntur citra experientiam, cum aliquo tamen discursu,ac ratiocinio. quidquid aliter sentiat Auctor ad Thrasybulum,ca. 1. vt diffusè in nostro spicilegio demonstrabimus. Sed cum indicatio,vt diximus modò,intra suos carceres vtrumque amplēctatur contrariū:natura cuiusque & inueniēda,& expēdenda. Indicans quod & alterū ac primū contrarium, & methodi therapeuticæ incitamentū ex Gale. li. 2. ca. 6. & 3. ca. 9. methodi, & morbus est, & quid oporteat facere, repręsentat. Indicatum rursus alterum contrarium innuit,ac insinuat auxilium.

lium,seu rem iuuantem.iuuat autem auxilium, & causa fit salubris,quia opitulatur naturæ, quę eo mediante organo & eius contrarium vincit, ac depellit. Indicatio itaque omnis, Mercurij fungens officio iuxta remediorum inuentionem, à morbo potissimum in therapeutica sumitur,qui tantū ac vnicè, per communem indicationem sanationem indicat, seu ablationem per cōtraria:verū à Galeno li.9.meth.ca.14.à tribus cōmunissimis petitur fontibus,morbo,natura,& ambiente.sed vltima hæc per se remedia haudquaquā indicant,verum quàm maximè iuuāt, tum ad quātitatis,aut qualitatis remedij inuentionem, proinde & hæc indicare dicuntur,quasi potius coindicare,cùm vna cum principaliori indicatione,quæ à morbo deducitur,nos quasi manu ducant ad absolutā & perfectā remedij inuētionē.ergo ex his methodus constat curatiua.Nam quando hæc vnà cū morbo in vnum cōueniunt,& idē cum eo indicāt, coindicatiū propriè tunc merentur nomen,& cōcordiū:sin autē inter se mutuo dissentiunt, nō cōtrà indicātia vocāda,imò prohibētia, ac discordia, adeo quod fuerit ab illo præcipuo indicāte indicatū.Nec fas,hæc in curatione cōtrariū indicare à vero indicante, cum nullatenus illa remedium indicent solùm ac primò morbo proprium: sed tantum prohibent quod præcipuum indicans indicant, ac cum ipso discordant vlterius iam procedamus.

Indicatio quę à morbo sumitur,ex Gal.lib. 2.ca 5 & 4.method. ca.1.in tot ferè diuidenda, quot fuerint morborum ideæ. ad hanc reuocatur & morbi magnitudo, tum acuties, morbi caussa, ac symptoma,cum & istud aliquando indicet,reclamante,

Galen.lib.12.meth.ca.1.hęc igitur omnia homonymos, sub morbi natura continentur.

Præterea indicatio à natura,quæ sui conseruatio nem per similia,per se indicat,suũ etiã locum possidens in theatro medicatorio,communem naturam totius amplectitur,ac cuiusque partis quæ fruitur tota latitudine humani tẽperamenti:rursus & propriã naturã totius,& cuiusq; partis,quæ ambit tẽperamentum etiam sexũ,ætatẽ, adscititiam naturã, consuetudinem,vitę institutum, corporis substantiã ac eiusdem substantiæ modum,eius actionẽ, ac denique cuiusq; partis vsum.Et hæc aliquãdo concors cum morbo,aliquãdo discors.

Porrò indicatio nos ambientis aëris,non solum aëris constitutionẽ complectitur, verũ & anni tẽpus,cœli statum,ac regionẽ.res &inter se non parũ distinctæ,& seorsũ accuratè explorandæ,vt apprimè diuinus dictator cõmendat libro illo omni encomio digno de aëribus,aquis,& locis.Hęc sub aëris nos ambiẽtis indicatione contẽta, possunt quidem ad illa duo priora capita aptè reduci,nam aut hęc salubria,& tunc ad indicationem naturæ spectant,quia eã conseruant,aut insalubria, & tunc ad morbi causam haud dubiè referenda, ceu valentia nouum morbum generare, aut genitum tueri, & augere.

Verũ cum vniuersalis cognitio vsu fraudata vacua sit,ad scopũ hanc redigentes dicemus in nostra hypothesi duo quãprimũ se offerre sũma capita,ad quæ omnis indicatio reuocãda, ducẽs nos ad optimã remedii inuentionẽ.quo tandẽ sub ratione cõmuni inuento.& accedente methodo rationali,rectè de venæ sectione à nobis proposito modò auxilio, ius erit deliberare. deliberatio nam-

quę electio est, ex multis propositis auxiliis, tum melioris, tum conferentioris, exploratis præsertim scopis, indicante itidem, ac reliquis vnà coindicantibus.

Primum caput, morbus acutus est, alterum menstrnus sanguis, aut hęmorrhoidum. illud in vniuersum, ceu præter naturam simpliciter sui ablationē indicat per magna contraria: alterum, ceu indifferēs ad vtrumque genus secundum naturam, ac prçter, etiam indifferenter indicabit. nam si in tempore, ceu res secundum naturam, conseruationem indicat. sin intempestiuè, seu nō in tempore absolutè, tanquam actio læsa sequens morbum, ad priorem illam, ac communissimam indicationem reducēda, ad ablationē inquam per cōtraria. quia tunc vterq; reuocandus ad symptomaticas excretiones, quę per se semper malæ, & vt signum, & vt causa, nisi aliquando, ac rarò ex accidenti, robustam nactæ fuerint naturam. Quid quod, & iidem fluxus in tempore concitati possunt & aliquando (quamuis per accidens) fieri pręter naturam, respectiuè, propter priuatam occasionem in qua fluunt, quando videlicet impediunt, ac remorantur alicuius priuati remedij vsum, ab vrgentia alterius connexi affectus vnicè indicati. verum si fortè materia fiant remedij, vt docet Gal. I. Artis Medicę c.98 (accidit autē si in vigore, aut ipsa morbi declinatione occurrant) & maximoperè æstimandi, ac pro gratia semper habendi.

Indicatio igitur à morbo acuto prima, & præcipua in nostra hypothesi. reliqua coindicantia, quāuis simul cum hæc ad remediorum inuentionem vtilia valdè; tamen initium inuentionis eorum,

testante Galeno lib.3.meth.cap.ex morbi necessariò sumitur natura: & hic per communissimam indicationem ex eodē Galeno & lib.Artis Med.ca.89.& 9.meth.c.3.sui ablationem indicat, & per contraria verum singulæ morborum ideæ, adhuc & eandem per distinctas oppositorū differentias, morbus magnus magnum cōtrarium,paruus paruū,acutus celer,languidus tardū.requiritur namq; iusta proportio inter morbum, & eius contrarium auxilium. nam si istud debilius, aut tarda, aut imperfecta, aut nulla curatio: si vehementius, periculosa,cum eius vi contrahatur & alter morbus, & forsan peior priori, perducto corpore in contrarium extremum. Quare morbus acutus, cum altera morbi magni species sit,& magnum, ac celer indicabit remedium.quę celeritas non tantum ad energiam auxilij spectāda, verū etiā ad sedulitatē artificis concurrēdo vnanimiter ad citissimā illius acuti morbi expulsionem. Auxiliorū vim in hisce morbis perbellè insinuauit Senex optimus lib.1. Aphorism.sen. 6. dicens, *Ad extremos morbos, extrema exquisitè comparata remedia, optima.* Inducias enim nullas admittit morbi vehementia,& eiusdem acuties.

Hoc magnum ac celer remedium ex vi methodi deliberamus, cum nullatenus aliquod particulare remediū indicetur,sed semper sub ratione cōmuni. quare vti morbus particularis,vt talis, haudquaquā indicans,sic nec particulare auxiliū, vt tale, indicatū.Deliberatio autē methodo procedit, cum nō solum indicās pręcipuum æstimamus,& cętera coindicantia,verum etiam & materias vnà remediorum exploramus, ac eorum scopos.cum igitur princeps

indicans

indicans in nostra hypothesi sit morbus acutus,qui magnus & celer, cuius contrarium est magnum ac celer itidem remedium, explorandæ remediorum materies,valentes occurrere magnitudini, ac celeritati indicantis morbi, tum constituendi scopi illorum,qui assistere debent ad absolutam remediorum deliberationem.Materiem describit Gal. libro præsertim 2.Aph.sen.29.& lib.4.Methodi cap.6. & duplicẽ statuit,purgationẽ videlicet,& venæ sectionem : vti vtriusque binos scopos, & eodem libro 4.meth.ca.6.& lib.de curandi rat. per venæ sect.ca. 9.& 13.tum & lib.4.de rat. vict. sen. 19. etsi eo loco tres assignet, sed ætas ad robur virium referenda. Scopi itaq; sunt vtriusque auxilij morbi magnitudo,& robur virium : quia ille est postulãs magnum auxilium seu adæquatum contrarium: hic verò cõsentit eidem,quasi prior respectet indicãs, alter potius indicatum, seu eius subalternatam materiem, iam deliberationi subiectam.His positis, statuendũ istorum conferentias,an purgandum,an vena scindenda.ad cuius rei accuratam deliberationem,natura indicantis quàm maximè æstimanda, tum cuiusque materiei remediorũ pariter & natura.ad naturã morbi indicantis considerationẽ alij specifici spectãt scopi,an sit fluxio,an nõ, an concoquat natura morbi causã an secus, an adsit multitudo cũ vincẽte sanguine,& adhuc suam ideam seruãte,an minima, ac omnino degenera,& alia:ad materiei auxilij naturã spectãt pariter & peculiares cuiusq; facultates sĩgulis illis respõdẽtes scopis,q̃ reuellat,deriuet,vacuet,citò,tutò,nulla expectata coctione,aut hãc requirẽte,fluido existẽte corpore,aut secus. His denique cunctis delibatis, mens accurata methodo de-

cernet in morborũ acutorũ principiis locũ habere venæ sectionem tantum.quia hæc reuellit fluentem humorem, vacuat iugiter, citò id præstat, ac tutò, nullam requirit coctionem, nec fluidam corporis dispositionem. in eorundem verò declinatione cõtra solius purgationis est locus.quia hæc vacuat humorem coctum citò,ac tutò, qualis existit in morbi declinatione,veluti & fluidũ corpus. In augmẽto, ac vigore vtriusque auxilij interdicitur per se vsus,iuxta illud Hippocratis lib. 2.Aph.sen.29. *Incipientibus morbis si quid mouendum videtur, moue.vigentibus autem quiescere multo præstat.*Et ratio facilis quia cum coctionẽ aggrediatur iam natura in ipso incremẽto,perficiat in vigore:coctio autem omnimodam requirat quietem,testante vtroque Medicinæ Parente pereleganter libr.4. de rat. vict.sen.44. Ius nõ est in vtroq; tempore mouere, nec per venæ sectionẽ,nec multò minus per purgationẽ, cũ hæc multò magis vniuersum corpus cõmoueat, agitet, perturbet,etiam & clemẽtia catarctica,cum nec aliter queant suum munus præstare. Admisit Galenus in incremento aliquando venæ sectionẽ,si tardè accersito Medico plenitudo nõ sit diminuta,qua præsente natura coctionem aggredi nequit. Dicet quis hæc auxilia morbũ nõ respicere primò, verum causam. Satisfaciemus,quod cũ omnis morbus acutus necessariò maximę alicuius causę sit effectus,immò ex Gal.lib.8.meth.ca.4.discernitur ab effectu causa. hinc cõsultò deliberamus de maximo remedio in acutis morbis,ab eorum causa indicato,sub cõmuni ratione:&recidẽte causa,(à qua exordiẽda curatio,) & fiens morbus omninò recedit, & factus eadẽ fouente ablata,statim cessat. Huic itaq; in his morbis

quam

quam maximè insistendum, vt exul fiat.

Cæterum in nostra hypothesi est actu præsens connexus ille fluxus, mensurnus inquam, aut hæmorrhoidum, & cum vtrumque secundum naturā æstimemus, cum ille toto genere sit secundum naturam, hic opus naturę, & vtile, haud dubiè sui conseruationem indicabūt. quare necessariò est discors indicatio, ab altera quæ à morbo acuto: & quantum in se est, & prohibens deliberatum illud auxilium venæ sectionis, ceu vtrique dissimile naturæ operi. Non igitur rationali methodo consonum videtur, fluentibus mensibus, aut hæmorrhoidibus venam tutò scindi posse, ceu compescenti auxilio, cum sui conseruationem indicent. Hæc plurima, & ardua continent, omni obseruatione digna, quæ mox nobis interpretanda veniunt, quibusdam prius offensaculis remotis, & distractis.

An indicatio ab affectus magnitudine in medendi methodo sit ordine prima.

CAP. XXVII.

METhodi rationalis præstantia, non in valetudine tuenda demōstratur tantum, verum in exoluendis corporis humani morbis. Inde morbus, Gal. l. 3. meth. c. 1. & l. 6. c. 2. principium & carcer appellatur methodi: & eiusdem methodi pariter finis, ex eodem Gal. lib. 2. meth. ca. 7. inuenire cuiq; morbo auxilia: quasi morbus incitamentum methodi, ὁρμητήριον, & initium vnde inuenimus remedia. vti indicatio eiusdē methodi præcipuum organum, inuentio, est orta ex ipsa morbi natura, & ab ipsa quod sequens est, citra experientiam. Cæterum morbus

vniuersalissimum genus cùm sit,sub se p'ultima alia cõtinẽs interiecta genera,ac infinitas penè morborũ ideas,nec sanatur,nec quicquã artificio dignũ indicat,testãte Gal.l.6. meth.c.2.sed sui tãtũ ablationẽ per contraria.res quidẽ lippis,& tonsoribus trita,& vulgatis,proinde ad inferiora desc endere ius est, ad infimas vsque procedendo species,quæ singulæ, & singulari itidem fruuntur methodo. Quare Galenũ aduocemus iã lib.1. meth. ca.4. & seriò fantem cõtemplemur,iam & eodem nuper citato methodi loco,*Quisquis condere medendi methodum ad vnguem parat, huic à primis est indicationibus auspicandum: atque hinc ad eas quæ deinceps sunt trãseundum: rursúmque ab his ad proximas. Itaque pergenti non prius desistendum, quàm ipsius compos sit finis. Porrò finis propositæ nunc nobis tractationis est inuenire cuiusque morbi remedia.* Inuento itaque hac methodo auxilio in specie,accersendi mox scopi,quibus vnà adstantibus, & pro tribunali sedentibus artifex auxiliorũ eligat materiem ; quæ ceu singularis nec indicatur, nec sub vniuersali scientia, sub qua indicationum cadit, immò à mente eligitur, affectans quatuor illos vniuersales medendi scopos. Hæc cuncta igitur ad methodicam curationẽ proculdubiò requirũtur. Sed cum curatio omnis, ex Gal. lib. de comp. med. f. loc.cap. 7. non solum admittat rationalem remediorum inuentionem , verum & materiei eiusdem auxiliorum vsum,rationalem etiam.hinc,illa,indicatione perficitur,hic verò,& indicatione,præpositis pariter,& scopis.quę omnia vinclis methodi rationalis alligari fas est,ac ius,cuius(vt diximus)carcer morbus 3.meth.c.4. Quare morbi naturã seriò, ac sedulò explorandam arbitramur. Et cum ad eius naturam

naturā ſpectet maximè ceu peculiares affectiones, vehemētia, aut eiusdē paucitas. has & in curatione æſtimandas docet ratio. nihílque moror nunc magnitudinem, ſeu vehementiam cum Galeno & lib. 1. cap. 3. & 3. de Criſ. cap. 4. & lib. etiam 1. Apho. ſen. 12. appellare. Sub vtraque differentia plurimæ continentur morborum ideę. lubet modò, cum Galeno lib. 2. de pulſuum diff. ca. 10. quidquid alterum ab altero differt, differentiam vocare.

Morbus itaque magnus ad ſui ablationem perito indiget artificè, qui maxima ſolertia cum methodo iurgiter auxilia ſibi comparet exquiſita. quæ omnia amplexus fuit ſūmus dictator ſub illo primo, ac diuino oraculo lib. 1. Aph. Paruus morbus vt plurimum ſola medicatrice natura exoluitur. Verū cum magnitudo ſeu vehementia, quædā ſit affectio omnium illorum affectuū, qui præter naturā accidūt, cū nō ſolū cōtingat morbū eſſe magnū, ſed & cauſſam magnam, magnum & ſymptoma: vnuſquiſque autē horū affectuū & per ſe indicēt extra magnitudinē, ceu res diſtinctæ. hinc fortè fuit arrepta occaſio à quibuſdā etiam Claſſicis doctoribus dubitādi, an concurrente hac vehementia cū morbo, hæc in medendi methodo poſtremò quid indicet, an ſecus vnà cū morbo, cauſſa, aut ſymptomate quid primò.

Fabius Pacius doctus vir ſanè com. in libr. 4. meth. ca. 6. vnà cum eius clariſſimo Præceptore Alexādro Maſſaria lib. de ſcopis mitt. ſang. priorē obnixè tuetur opinionē. Pacius ſuā hāc confirmat anili quadām ratione, ab ipſo Galeno exhauſta. Inquit itaque ex eo Galenus lib. method. 3. omnes in vlcere connexas indicationes abſoluit, neglecta altera quæ à vehementia præbetur, quia ceu poſ-

tremam censuit, nec reliquis adiiciendã: & proinde lib. sequenti 4. eandem mox absolutè prosequitur.

Improbat rursus & eos qui de proposito morbo statim ex hoc magnitudinis scopo & præcipuis decernunt auxiliis. cum reliquæ potiùs percurrendæ illis essent indicationes, quæ aut in morbo simplici, aut composito consistunt, quibus demum altera ex morbi magnitudine iungenda venerat.

Exponens adhuc infrà, amplius suam mentem idem Pacius inquit, morbi magnitudinem in inuestigatione, & inuentione remediorum per methodum facta, haudquaquam in ordine primam præbere indicationem: primam autem suggeri in ipsa methodi exercitatione, & artificiali operatione, seu vt nos exactius loquamur in methodi medendi vsu.

Nos & anilem difficultatem, & oppositè sentiendum consulimus. anilis quidem, quia exorta ex cõfusione præsertim scopi cum indicatione, qua tersa caligine, vt mox præstabimus, quæstio nulla. Sed rem modò à suis principiis petitam exordiamur.

Magnitudo contractè sumpta analogum, vnde nequit definiri. quia nequit ratio communis assignari, quæ per se cunctis conueniat magnitudinis differentiis. Sub triade hæc contineri fatur Galenus & lib. 4. meth. ca. 6. & lib. 7. cap. 12. Primò de affectu in sua essentia magna, seu de eo qui vehementer lædit actionem. dicitur rursus de affectu lacescientе aliquam nostri corporis præstantem partem, siue læsio sit actionis dignitate præstantis, siue facultatis toti corpori deseruientis. Tandem & de cacoëthe affectu seu mali, ac deprauati moris. Hæc vltima

ma differentia siue sit respectu morbi, aut caussæ, siue à symptomatum feritate atque sæuitie, periculi aliquod vitæ semper habet coniunctum: reliquæ non necessariò. Cuilibet huius magnitudinis differentiæ, peculiaris itidem occurrit indicatio. vehementiæ in essentia & vehementis auxilij: secundum essentiam appositi indicatio. magnitudini ob excellentiam partis, eidem appositi magni auxilij indicatio, seruantis & actionis præstantiam, ac facultatis toti corpori communis pariter & robur. Denique & magnitudini cacoëthiæ, indicatio itidem magni oppositi alexipharmaci quantitate, vel toto genere operantis, iuxta naturam indicantis, quam innuit perdocte Galenus libr. 1. de comp. med. secund. genera. c.18.

Porrò & de affectus magnitudine illud itidem omni obseruatione dignum ediscendum. quod aliquando, vt scopus se præbeat in consilium aduocatus, ad magna iugiter, ac seriò decernenda auxilia: aliquando verò, vt indicans, in rebus secundum naturam, simile, in aliis quæ præter naturam, contrarium. Quæ cum inter se non parum distinguantur, ceu totius difficultatis cardo, à clarissimis viris, aut neglecta, aut fortè ignorata distinctio, & plurima hinc exorta monstra, nec minimi parti errores, si aliquorum doctorum replicemus libros. Et quamuis coëant aliquando scopus, & indicatio, quasi eadem res has diuersas assequatur proprietates: tamen ob diuersam cuiusque rationem formalem & distincta apparent, & reapse sunt. Nam sub ratione scopi, morbi magnitudo ne indicat quidē, sed mēti præponitur potius ad deliberationem alicuius materici auxilij, cuius speciem & ideam iam prius

indicatio inuenerat. vnde scopus non ad remediorum inuentionem, sed ad materiei potius electionem quàm primum spectat. Exemplo rem exponã. In synocho, plenitudo morbi caussa indicat vacuationem, ceu illi contrarium: huius diuersæ species, venæ sectio, purgatio, frictio, cucurbitæ, &c. Menti se offert alterius adæquati auxilij deliberatio, mox aduocat scopos; antistat quamprimum morbi magnitudo, (talis namque naturæ synochus illa) ne indicat quidem tunc, sed consulit vnà cum robore viriũ remedium eligendum magnum. & cũ huius notæ sint tum purgatio, tum venæ sectio, vtrumque amplectitur illa, quod nefas dicere de indicante, cum vnum vnum tãtum indicet. Magnitudo igitur, qua scopus haudquaquam indicans. Prætetea nec indicatur materies remedij, cum indicatio indicans & indicatum continens, vniuersalium tantum sit, & vnius ad vnum, nequit igitur indicari. Abeat igitur Pacius in tanta caligine cũ aliis offusus, & in hoc cœno volutans; quod si obiiciat quispiam Galenum hoc idem cẽsisse aliquibus in locis: satisfaciemus dicendo ibi loquutum fuisse καταχρηστικῶς, cum semper non obseruet strictiorem loquendi formam, sed communem dicendi libertatẽ, & vsum, quod facilè erit demõstrare ex eodem Galeno, cum lib. 4. meth. ca. 6. sic scribat, *Ex quo patet non hoc esse quod mittẽdum sanguinem indicet, sed magnitudinem morbi, ac virium robur.* quo loco cũ signet scopos præponendos ad venæ sectionis seriã deliberationem, non fuit vsus verbo deliberet proprio, immò altero indicet abusiuo. nam scopi quatenus tales nec venæ sectionem indicant, nec quicquam aliud: sed præponuntur tantum, vt consilio impe-

imperent de vena ſecanda. quid quod robur viriũ, ſcopus alter (quod vt indicans propriè ſui conſeruationem potius indicat) quis quæſo mentis compos venæ ſectionem illud indicare, attrita fronte auſus fuerit affirmare? piaculum ſanè. Porrò morbi magnitudo, vt indicãs inquã, nec venæ ſectionẽ ꝓpriè indicabit. ſi enim hanc indicaret, cum vnum ſit indicãs, nec aliud ab ipſa indicaret: néve alio auxilio tolleretur: quod abſurdum. excluderetur namque purgatio, quæ tanquam iugiter auxilium magnũ æquè competit morbi magnitudini, etiam ex eodẽ Galeno, tũ citato nuper capite, tum lib. 2. Aph. ſen. 29. & alibi. quamobrem affirmandum morbi magnitudinem propriè loquendo ſcopum potius eſſe ad venæ ſectionem, quàm dicendi proprietatẽ ſeruauit Galenus libr. præſertim de cur. rat. per venæ ſect. ca. 9. & 13. tum lib. 4. de rat. vict. & vbi ex instituto rem pertractat, eodem lib. 4. meth. ſen. 19. ca. 6. cuius loci verba licet modò referre, *Hippocratem ſanè diligentiæ nomine admiror cum in aliis omnibus, tum verò quod ſcopum, qui medico ad indicationẽ non in vno, alteróve, ſed prorſus omni morbo ſit ſpectandus, non omiſerit.* Perbellè Galenus hanc, quam nos proſequimur doctrinam illuſtrat, dum ſcopũ propriè ad Medicum referat, haud quaquam ad auxilium: quaſi Medicus aduocet ſcopos in concilium, ad materiei remediorum optimam deliberationem. præterea ne ſcopum quidem indicare retur, immò hunc ad indicationem in omni morbo ſpectare cenſet, quaſi dicat apertius, præponendus eſt Medici menti ſcopus ad hoc, vt ipſe conſultò materiẽ auxilij deliberet: ꝙ auxiliũ in genere inuẽtum prius iam fuerat per vniuerſalẽ indicationẽ, vna cũ

aliis coindicationibus ad hunc finem æstimatis. Et hæc est altera & præstans scopi significatio, ad nostram hanc spectans instituti rationem. Pręposìtum videlicet in artificis mente ad finis prosequutionem,& consequutionem.

Est & altera scopi significatio, quando sumitur pro fine, & intentione cuiusque rei, quatenus à mente contemplatur,seu quatenus existit, potestate mouens cæteras caussas ad agendum, vt actu fiat. hinc dicitur scopus auxilij, finis propter quem illud à mente eligitur. vt eligitur venæ sectio in morbo aliquo magno sanando; quia in eo est indicans compescationem,quam citò,ac tutò parat venæ sectio: proinde finis ille Medici, propter quem eligit venę sectionem,scopus est auxilij,compescatio seu reuulsio inquam. rursus & dicitur scopus methodi, sub hac eadem significatione finis ille, quo mens intendit morbi ablationem. Hæc diffusè in nostro spicilegio disputabuntur.

Ex his seriò prælibatis certo concludimus magnitudinem morbi ceu scopum non indicare, nec in vsu methodi vltimum obtinere locum,cum pręponendus sit, tanquam princeps scopus in deliberatione materici auxilij,nihilominus comitante & altero, à virium robore petito. quamuis respectu indicationum, quibus vtimur ad remedij speciem inueniendam vltimi illi sint scopi: tamen in consilio deliberatiuo de remedij materie,primum potius sibi vendicant locum. Absurdè itaque Pacius inquit magnitudinē morbi, quam citato lib.4. meth. cap.6. vt scopum contemplatur Galenus inter indicantia postremam esse in ordine cum nullatenus indicent scopi, sed vt cum Galeno propriè loquamur

mur Medico ſunt ſpectandi ad indicationem : & tunc recto conſilio , quę per indicationes inueniuntur auxilia, quid illorum ſit eligendum , ſuadent.

Cæterum inquirendum modò , an affectus magnitudo, vt indicans (ſemota ſcopi ſignificatione) vltima in ordine ſit indicatio.diximus affectus magnitudinem,vt non ſolum morbum, verum & eius cauſam , ac ſymptoma , quibus magnitudinis ratio congruit,amplecteremur. Si hanc rem penitius exploremus,magnitudo quidem affectus,in ſenſu cōpoſito (vt noſtri loquuntur Philoſophi) prima potius in indicationum ordine erit. quod nobis lubet his rationum momentis demonſtrare.

Magnitudo nihil diſtinctum ſpecie ab affectu, cum quo contrahitur indicat,ſiue morbus,ſiue cauſa,ſiue ſymptoma fuerit.Sed omnis indicatio ab affectu,morbo,vel cauſa primo ſemper ſe offert loco. ergo & primò indicat,ac ſimul cum quo contrahitur magnitudo.

Liquet propoſitio ; quia magnitudo per ſe nihil indicat , ſed in quantum contrahitur cum affectu, cuius eſt proprium. vnde tunc vim tantum auget affectus , ſeu intenſionem ; & per conſequens non mutat ſpeciem indicantis , nec ab ipſa mutatur indicati auxilij ſpecies,cum tanquam vnica res compoſita vnico ſimul tempore indicet , & vnicum ſit ab ea indicatum, compoſitum videlicet ex contrario cum intenſione. Neque loquimur modò de quantitate aut magnitudine partium organicarum, quia hæc & morbus eſt,quotieſcunque primò lędit actiones,& indicat curationem per contraria,quæ fiunt illi cauſæ ſalubres , vt doctè Galenus exponit

li.illo artis Med.ca.7. Sed nobis nũc mens est agere de magnitudine morborum, seu de intensione ac vehemẽtia illorum, siue in similaribus, siue organicis existãt partibus. non itaque agimus de magnitudine morbo, sed de magnitudine morbi. Ad pensum redacti propositionem lustremus exẽplo. Si vlcus magnum, vlcus per se siccationem indicat, magnum autem, seu magnitudo connexa aliud à siccatione nihil. Sed vim siccandi in indicato auget, ex Galeno lib.6.methodi ca.2. Quare vnica apprehensione, & vnica indicatione dicemus, vlcus magnum magnam indicare siccationem.

Præterea assumptio trita est in Galeni doctrina, apud libros methodi. Nam cum indicatio à morbo sit carcer methodi, ab ipso inchoanda curatio. qui si causam habet præsentem, ab ipsa potius, eadem decet methodus. quod si forsan symptoma vrgeat, etiam ab ipso exordiendum. relictis itaque reliquis, coindicantibus ab aliquo horum affectuum præter naturam, ceu primò indicante semper exordienda curatio: æstimata in quolibet illorum sua magnitudine & vnà indicante.

Porrò est & altera ratio, si magnitudo vltimò in ordine indicantium indicaret, per se indicaret. Sed haudquaquam verum. Ergo nec illud ex quo sequitur.

Propositio vera. Nam quæ seorsum indicant, necessario & per se indicant, quia ceu distinctæ res necessariò debent distincta indicare, & iuxta cuiusque naturam, seu per se indicatio procedet.

Assumptio itidem ex eo patet. Ea dicuntur

indi-

indicare per se,quę nullo interuentu alterius, verùm ex propria natura, specifica,aut generica insinuant indicata. Sed magnitudo per se, & ex sua natura nullum aut genericum,aut specificum insinuat indicatum. Ergo per se non indicat. Quod si per se non indicat,indicabit per aliud,per affectum videlicet, cum quo contrahitur, seu cum affectu, cuius est de essentia,vnde si primo indicat affectus, primò & indicabit magnitudo: cum separari nequeant,cōtracto modo sumpta, & quatenus vnum indicans. Quod autem magnitudo sit de essentia affectus,seu propriũ,innuit Galen. aperte li. de totius morbi tempor.cap.5.dicens,*Itaque morbi singuli ex sua quidem natura magnitudinem quandam possident.* Hinc cum morbi ex sua natura & magni dicantur, & sint, vnica pariter indicatione magnum indicabunt auxilium: nec primò auxilium, tandem magnum, cum & hoc idem necessariò supponat auxilium,quod est in concreto eius subiectum. Aliter se habet res in indicantibus per se, etsi connectantur: vti vlcus, sordidum, cauum. nam quodlibet ex his per se indicat, vlcus quàm primum siccationem,mox sordidum abstersionem, impletionem denique cauum. Est itidem & harum indicationum in se inuicem ordo.nam primum sordidum abstergendum, cauum deinceps implendum carne, tandem vlcus siccandum. in vlcere autem magno nihil distinctũm indicat magnum ab vlcere, sed vnà magnum vlcus, magnam siccationem, Vnde inter hæc duo abest ordo prioris & posterioris, cum simul cum affectu, cum quo contrahitur, siue morbus,siue causa, aut symptoma sit,

indicet.Hinc fortè diuinus dictator lib. 1. Aph. sen. 6. consulit *extremis morbis extrema remedia.* nec primò censet morbo occurrendum, ceu primo indicante,mox extremo,videlicet valdè magno,& vrgentissimo,ceu vltimo.verum in vnum cogit,morbum cum extremo,ceu vnum indicantem,& remedium itidem cum extremo, ceu vnum indicatum, ab illo vno indicante indicatum.

Quamobrem concludamus in medendi methodo,si magnitudinem affectus,vt scopum consideremus neque indicare, neque per consequens ordinem prioris, & posterioris inter indicantia requirere: sin verò vt indicans, tanquam res composita & in vnum contracta, seu in sensu composito (vt vocant) indicare magnitudinem, idem ac simul cũ re cum qua contrahitur. neque vsquam inter indicationes vltima erit, cùm semper cum aliquo præter naturam affectu contractam cõtemplemur, primum locum inter indicantia obtinente. Verumtamen est in disciplina methodi medendi tradenda, quæ à simplicioribus progreditur ad compositiora, magnitudinem vltimum possidere locum, quia vltimò venit obseruanda, cum componat simplicem affectum.Quo posito, & detegitur error, vnde fuerat exorta Pacij deceptio, & eius opinioni facilis quidem satisfactio.hic itaque cum Galenum considerasset lib. 3. meth. de vlceribus in genere,ac de eius singulis differentiis disputantem,& libro 4. denique de magnitudine illorum, ceu vltimum in methodo æstimandum pertractare,conclusit etiam & idem præstandum in vsu methodi medendi. hæc autem multò longè se habent. nam Galenus ibi per compositoriam methodum (qua perbellè & traduntur,

duntur, & docentur disciplinæ, quæ à magis vniuersis & nobis itidem notioribus ad minus vniuersa procedũt) prius de simplicibus disputauit, descẽdẽs sensim ad compositiora. neglexit proinde priori lib.3. causam, & affectionem seu magnitudinem, quam mox lib.4. explorat. Neque hanc interpretationem ab eius mente recedere arbitramur, cum eandem appositè eius diuina lustrent verba, dum li. eodem 4 cap.6. sic cecinit, *Præberi autem vacuandi indicationem ab ipsa ægritudinis vi, in eo libro non dixi*, & causam statim assignat Galenus: *propterea quod & longiorem demonstrationem requirebat, & totius corporis curam cum vlceribus non coniunxi. hic verò executus sum, quantum ad rem propositam erat vtile.* Quibus verbis manifestò innuit causæ contẽplationem (quam causam magnam simul æstimat ibi) in doctrina tradenda & difficiliorem hanc, ac longiorem pariter reddere, & per consequens, consulente eodem Galeno lib.1. meth. cap.5. & libr.3. cap.4. simpliciori, ceu faciliori, ac nobis itidem notiori postponenda. verum in medendi methodo, in qua præcedente omnium affectuum analysi per indicationes aucupamus & inuenimus auxilia, procedendo per alteram differentiam methodi cõpositoriæ, à primis causis ad magis propinquas, & ab his rursus ad effectum vsque perueniendo; affectus magnitudo si ad causam referatur, & præsens sit, primam haud dubiè hæc magna causa indicationem præbebit: cum in curatione morbi ab efficienti causa, siue magna, siue parua exordiendum sit. sin verò ad morbum; iam absente causa, simili ratione ex lib.11. meth. cap. 10. & primam suggeret indicationem, ceu methodi carcerem. nam quam-

primum aggredimur per rationalem methodum curationem morbi, occurrere se nobis statim morbi idea, pariter & statim hunc morbum definimus magnum; quod si magnum in vniuersum, & simul comprehendimus magnum indicare auxilium. rursus explorata eius natura, nihilominus & definimus per priuatam seu magis specificam indicationem, indicatum auxilium: & tandem cunctis æstimatis coindicantibus, & aduocatis vtrisque scopis, eorúmque numerum, dignitatem, ac dignationem vnà perpensis, auxilij ideam, seu materiem seriò definimus. vnde in hac methodo magnitudinis morbi quamprimum se offert indicatio, nequaquam primò morbi; vltimò magnitudinis. nam si ex primo indicante morbo inchoaretur methodus, elumbis & inualida esset censura, cum haudquaquam adęquatam auxilij speciem nos definiremus, neglecta magnitudine, & vltimò loco æstimata, & claudicaret omnis progressus.

Improbandus denique Pacius dum alios improbat, scopum cum indicatione confundens, & existimans denuò, vnà cum Præceptore Alexandrò Massaria morbi magnitudinem venæ sectionem indicare. Neglecto priori, ceu iam supra abundè confutato, obiter alteri satisfaciemus. Si ad venæ sectionē duo saltem requiruntur scopi pręsentes, tum à diuino dictatore, & Galeno, tum ab vtrisque vestrûm: ergo illa nullatenus indicabitur, cum, vti ad indicationem futiles scopi, sic ad deliberationem opportuni. quare potius deliberatur, quam indicatur. Quid quod nec magnitudo morbi, etiam adstante causa, humore videlicet, quē proximē respicit venę sectio, simpliciter vacuationem indicat, tantum abest

abeſt, vt venæ ſectionem, materiam quidem auxilij, reſpuat omnem indicationem. immò primò ab indicante morbo magno, magnum potius auxilium: à cauſa verò diſtinguendum, nam hæc ſi multa vacuationem ſimpliciter indicat magnam, ſi mora, ac fluens compeſcationem per reuulſionem, aut deriuationem ſimiliter, & magnam. Iſtud illa diuina verba Galeni declarant, *præberi autem vacuandi indicationem ab ipſa ægritudinis vi.* nam cum eo loco Galenus vim hanc ſupponat contractam à cauſæ magnitudine ſimul adſtante, & hanc itidem ſupponat plethoram; proinde inquit, vacuandi indicationem præberi à vehementia morbi, cum plenitudine eius cauſa: nequaquam autem hanc morbi vehementiam præbere indicationem ſecandi venas ſcripſit, cum ſimpliciter morbi magnitudo adæquatè ſe habeat ad venæ ſectionem, & purgationem, vt multis in locis ſcripſerat ſeriò Galenus. quod ſi ita; vt luce meridiana clarius, temerarium cenſere, magnitudinem morbi indicare venæ ſectionem, ſeu per paſſiuam (vt cum Grammaticis loquamur) hanc indicari à magnitudine morbi, quia vnius indicantis, vnum per ſe indicatum: & quod pro ſui natura vnum indicat, ex Galeno lib.9. cap.12. & lib.11. meth. cap. 13. illud vnum ſemper indicat.

Tandem illa Pacij explanatio, in principio capitis propoſita protinus, ceu falſa explodenda, cum abundè ex dictis eius falſitas innoteſcat. nam morbi magnitudo in medendi methodo, vt indicans, primum obtinet locum, cum ſit vnum cõtractum, vnum nihilominus ſemper indicãs auxilium. veru

in vſu methodi medendi, quando de materie magni auxilij decernimus,tunc morbi magnitudo indicans non eſt,ſed ſcopus potius ad ſeriò conſulendum de adæquata ac conuenientiori materie auxilij deliberanda.Benè quidem in methodo tradendæ diſciplinæ ipſarum indicationum, inter ipſas vltimò ſanè illa tradenda.Sed de his ſatis. Varia igitur ratio formalis rem diſtinguit,ac diſparat.

Hæc ſunt,quæ ego cum Galeno lib.3.meth.cap.5. edocta deſiderarem ab iis,qui citra methodum,generales curandi methodos cunctorum morborum ad nauſeam vſque ſæpè exarant. remediorum autem illud penu ex veteribus Græcis, tum quod magis dolendum,ex Arabibus tranſcribere,& ſæpè cum iis Neotericos aliquos committere, in immẽſum chaos omnia illa redigentes, maioris quidem negotij,ac laboris, quam ingenij, & tranſcribentis potius,quam optimè commentantis opus. Qui labores vacui cum ſint,exangues,)proh dolor)adulterinos concipiunt partus, & abortiuos effœtant natos,maxima cum viuentium hominum clade. Diſcant igitur amabò Medicinæ manes rectam hanc Galeni methodum, viriliter inſiſtant huic,diu, noctúque inuigilent, largè vim indicationum maximam æſtiment, perpendant ſedulò, & cuncta tandem quæ de hac re à noſtro clariſſimo Galeno Artis Medicæ Phœnice,ſtylo quaſi ferreo paſſim conſcripta apparent, explorent, rimentur, amplectantur.

De

De methodo exercendarum indicationum à mensium fluxu, aut hæmorrhoidum, morbo adstante acuto.

CAP. XXVIII.

IN rationali methodo (quam à diuino Hippocrate inuentam, & ab altero quasi naturæ genio Galeno perfectam accepimus) obseruata quàprimum morbi idea, docemur amplius, an qui proponitur nobis sanandus morbus simpléxne, an cum aliis connexus, rebus pariter indicantibus, siue secundum naturam sint, siue præter. Si simplex morbus, cum vnum vnum indicet, & simplex erit indicatio, & methodus facilis. verum si implicatio aliqua fuerit, videlicet morbi cum altero affectu curationem ad se conuertente, tunc temporis aduocanda methodus, quam perdoctè Galenus libr. 7. meth. ca. 12. describit, & tria in ea ęstimanda censet, primum quisnam illorum affectuũ vrgentior, rursus quisnam habuerit caussæ rationem, tandē quis ante alium sanari possit, vel nequeat, ordinem inquam. Hāc methodum arduā sanè, ac diuinā in cōsilium redigentes, in hac nostra etiam consilij ratione morbus quamprimũ se offert acutus, & hunc, non simplicem, verum implicatum cōtemplamur, implicatum inquam, vel cum mensurno fluxu, vel hæmorrhoidum, qui fluxus cũ duplici sorte queāt accidere, aut secundum naturam in tempore videlicet cũ vtilitate, ac citra actionem læsam, nullo intercedēte effatu digno affectu: aut rursus pręter naturā, vt symptomata sunt in excretis, ab aliquo pręter-

ter naturam affectu germinata. Porrò & cum vterque fluxus accidere possit & tempestiuè, tam respectu morbi, quam ægrotantis consuetudinis, iuxta cuiusque typum: aut intempestiuè ad vtrumque relatus. hæc cuncta æstimanda veniunt in medendi methodo ad absolutum coindicationum harum exercendarum ordinem. Nam si fluores hi concordes fuerint, seu causæ salubris rationem habuerint, nihil tunc in se indicabunt, sed tanquam materies auxilij pro gratia habendi, & seruandi. Inter materies autem auxiliorum Auctor ad Thrasib. ca.7. accuratè excretiones, & retentiones commemorat. Naturæ verò opera (qualia hæc) testante Galeno li. lib.6. Epidem.com.5.sen.1. solum dicuntur auxilia, quando ipsa natura morborum medicatrix optima, vt eodem etiam loco declarat Hippocrates, opportuno tempore, & circa reliquos peculiares scopos decenter operatur, tunc enim auxilia tantum iuuant, vt libr. 11. meth. cap. 1. recenset insignis Galenus. Natura itaque morborum medica dicitur, quia seruandi animalis causa omnia seriò administrat.

Quando igitur medicatur ipsa, artifex ne moueat quidem ius: immò ipsam benè operantem contempletur, insequendo semper eam, & eius vestigia explorando. quam si fortè à recto deflectere videat, iterum ad optimum statum reducat, & arte defectum omnem eius emendet.

Verum si discordes fuerint indicationes, vt ne fluxus illi causæ salubris rationem habuerint, quinimo insalubris potius, tunc & aduocanda est prædicta Galeni methodus, & obseruandum quænam discordium indicationum vigentior, aut causæ rationem

tionem habuerit:nam vltimus modus negligendus in nostro hypothesi. Si itaque morbus acutus fuerit,sua magnitudine reliquas vincens coindicationes,etsi discordes, omnem pariter ex Galeno lib.8. ca.9.& 11.meth.c.3.ad securationem conuertet: quibus partem neglectis, quod indicans postulabit morbus acutus nos præstabimus:vti si phrenitis ille sit,angina,aut pleuritis,morbi quidem acuti:quibus cum congruat valde missio sanguinis, hanc ex cubito hauriemus,neglecto quidem menstruo fluxu,aut hæmorrhoidum: quantitati tamen auxilij aliquid condonando, ne videlicet plusquam oporteat nos demamus. immò æstimato vtroque fluxu, sectionis venæ,ac mensium,hemorrhoidúmve tantum auferamus, quantum corporis plenitudo requirit,ne aliter ægrotantes,ob nimiam vacuationẽ, quam ne quidem natura fert, in exitium perducamus.Dicitur autem morbus acutusvincere sua magnitudine coindicantia illa discordia, ob duplicem rationem, aut quia multùm à nostra natura recedit, aut quia cum euidenti infligit periculo. Cæterum si coindicantia ista discordia ob excedentem fluxus excessum vrgentiora fuerint, tunc contra neglecto morbo omnem illa ad se conuertent curationem.fiunt autem fluxus illi immodici vrgentiores,quando eorum ratione exoluitur totius corporis symmetria, vnà & calor natiuus, & spirituum substantia.vnde periculosas censet extremas vacuationes Hippocrates lib. 1. Aphor. sen. 3. & affatim ab illis labuntur vires, scopus quidem dignitate præstans, ad deliberandum de magno remedio. Hæc igitur prima methodi pars, iuxta diuersas, ac discordes indicationes, quam quidam

impropriè sanè coactam methodum appellant: cũ reuera à genuina latitudine methodi non recedat. nam methodi respectu,nulla imprimitur nobis vis, ne cogimur quidem: cogit autem vrgens indicans, indicatum vrgens,ac citissimum.quod etiam competit & alteri methodi parti,quæ caussam contemplatur:hęc namque,si magna ac vehemẽs,cogit itidem vehementi indicato quamprimum illi occurrendum. Non igitur hæc methodus coacta, sed regularis, vt cum ipsis barbarè loquamur. Quare methodus liberè docet, vrgentiori nos quamprimum satisfacere, altero non neglecto,seu ad instar vrgentiæ,sit alterius negligentia.Hanc methodum omni encomio dignam,commendat,ac tradit noster Galenus per totum librum meth.tum lib.1.adGlauc.c.14.tum & lib.3.de tuenda valetud.c.9.

Porrò si fluxus menstrui, aut hæmorrhoidum, discordes inquam,imminutè recurrendo, per quãdam anadromẽ caussæ fiant alterius cuiusque morbi acuti,iam tunc hæc coindicatio discors primum sibi vendicabit locum, vt ei citissimè, adhuc etiam operanti, præcaueamus: morbo haudquaquam neglecto.quãtum autem acutior ac impetuosior morbus,tanto minus negligendus.nam in his,cum valdè sit occasio pręceps,differre auxilium,pariter exitiosum.citissimum itaque auxilium in his, reuulsio ac vacuatio ex parte ad quam humor fluit, haudquaquam ex qua. In reliquis autem morbis, qui nobis aliquos dant inducias, caussæ iugiter non solum quamprimum occurrendum,verum & caussæ principio prius, seu parti mittenti reuellere igitur

tur imprimis ex mandante parte, ex qua fit anadromes, ne amplius mittat, mox ad morbum sanandum conuerti ius est. Hæc igitur methodus simpliciter acutorum, vti altera exactè peracutorū, qui sub tetrade terminantur: in quib. neglecto quolibet illorum fluxu, statim ad morbi ablationem accingimur; nisi fortè plethoricum fuerit corpus, & vires validissimæ: quia tunc licebit à mandante vtero, ceu ignobiliori parte, semel saltem reuellere, venas inferiores tundendo; iam rursus, interposita aliqua morula, cunctanter cubiti externas secare, vt simul, ex parte recipiẽte ad quam fluit humor, quod fluit reuellamus, & quod fluxum vacuemus. Hoc illustrat accuratè Galenus lib. 1. ad Glauc. c. 14. & alibi passim.

Totam hanc vniuersalem methodum diuinis quibusdam verbis, ac concisa oratione clarissimus noster Galenus replicat, libro 1. Aph. sen. 16. dicens, *Vnumquemque morbum simplicem, propriã, ac peculiarẽ postulare curationẽ, colligatos verò quaten⁹ inter se sũt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationem: nobis videlicet vel obsistentibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamen prorsus non neglecta alterius curatione: vel ambobus pari studio auxiliantibus.* Eleganter itaque in hac sententia methodum tradit exercendarum indicationum in complicatis affectibus, & primum docet, quod vti morbus simplex, priuata ac simplici fruitur curatione: ita & connexi varietate gaudent. rursus vti quæ colliguntur, duplici ratione connectuntur, hoc enim in miscibilibus facile videre est, cum aliquando mista eundem gradum interse seruent, qualia ad pondus temperata aliquando vnum alterum

excedit per gradus diuersitatē,qualia ad iustitiam. similí ratione affectus inter se connexi, aut implicantur altero alterum non excedente,& tunc pari studio vtrique auxiliandum, nisi obstat ordo: aut altero tantum vrgente,cui pręsertim occurrendum citò,non neglecto altero.Priori modo potest efferri ratio caussæ, & tunc non æquè vtrique affectui occurrimus, sed primum caussæ rationem habenti. Quamuis hæc sententia propriè connexum rerum præter naturam respectet, vt dilucidè Galeni verba declarant:apposite tamen potest interpretari, etiam & de connexu affectuum generę distinctorum, de altero videlicet pręter naturam,tum & de altero secundum naturam affectu, quales censendi fluores illi mensium,& hæmorrhoidum. Neque hanc rem excludit Hippocratis sententia,necGaleni commētarius,cum connectāt affectum pręter naturam, febrem inquam,indicantem victum humidum, cum ætate,ac consuetudine, affectus quidem secundum naturam, vt concordes quidem coindicationes cum febre,eundem pariter victum humidum acceptantes.Affectus igitur secundum naturam sui conseruationem indicat; his autem non seruatis sub latitudine sanitatis, & præter naturam fiunt,& nouos germinant præter naturam affectus,aut germinatos augent,& seruant.quare cum facilis sit transitus iste, nihilominus & respectu methodi medendi,æstimandi, non quod illi curationem indicent, cum res sint secundum naturam, sed quia seruandi in latitudine sanitatis, ne præter naturam fiant.

In acutis itaque morbis, viribus vnà stantibus, ceuiam assidentibus scopis, postulantéque iugiter morbo sectionem venæ,imò & vrgente(quia mor-

bus

bus omnis acutus semper habet adiunctum periculum) venam secabimus affectum locum respectati, etiam mensibus, aut hæmorrhoidibus actu fluentibus. nam morbi indicatio tūc suo fungitur officio, cessat partim altera fluxiū. nec negligemus hos, ceu partim coindicātes, etsi discordes, non quoad qualitatem remedij, cū hanc morbi vrgentia, ac methodi ratio deliberandam cogat, verum eiusdem auxilij quantitatē. æstimare enim tenetur Medicus & coniungere ambas vacuationes, vt nō auferatur sanguis vltrò, quàm morbi postulat caussa. Sin autem morbus acutus non fuerit, neque vrgens, aut si acutus, mitis potius, & securissimis signis firmatus: tunc tēporis methodus docet ambobus pari studio auxiliari, non adstante ratione caussæ, cui prius occurrendum potius. vnde naturæ motus obseruandus, an sufficiat ad ablationem morbi, sufficit nāque sæpe ipsa, aut saltem aliqua ratione nō incommodet: operante igitur ipsa ab opere cessandum, & silente ipsa, si fortè adhuc opere aliquo indigeret morbus, reclamante indicatione, ad opus cunctandum, vel mittendo sanguinē, vel aliâs. Quod si naturæ cunctationē & tarditatē in huiusmodi motu cōtemplemur, aut quantitatis defectum, ac paruitatem, tunc nos, haudquaquam vrgente morbo, vtrumque naturæ defectū emēdabimus, venas secādo inferiores, tum citò, tum iuxta præscriptū naturę in reddendo mensurno sanguine, aut hæmorrhoido. quo præstito, si adhuc insistat indicatio morbi vacuationē, etiam & supernas secare ius est. Neque arbitrādū nos morbum negligere, dum motum naturę spectamus, si hanc auxilij rationem eidem conspexerimus, aut ad alia confugerimus auxilia; valentia nihilominus & morbū illum vnà tollere, citra noxā,

aut naturæ operis impedimentum. Reliqua diffusè mox disputabuntur iuxta cuiusque capitis consilij rationem, & institutum.

De medendi scopis in morborum acutorum curatione per venæ sectionem, actu fluente menstruo, aut hæmorrhoide.

CAP. XXIX.

PRæsidiorum materiem, quam Galenus clarissimus lib. de constit. Artis Med. ca. 14. in tria reduxit capita, diætam, pharmaciam, & chirurgiam non ex morbo solum, verum & ex viribus, ac natura inueniri docet idem præceptor, libro præsertim VI. meth. ca. 3. viribus, & natura modò relictis, (ceu distinctam, ac longiorem disputationem exigentibus, & concordibus vnà suppositis) alterum tantum substernam, fulcrũ, & crepidinẽ, cui firmiter omnis insistit curatio. Nam, quid quæso curationem præscribit, quidve ex natura sua agendorum consilium præbet primò, præter morbum? Ab hoc quamprimum indicatio prima in curandi methodo desumi Galenus declarat lib. meth. 3. ca. 9. quamuis ex eo materies auxilij nequeat inueniri: eadem methodo requirente plures alias indicationes æstimandas esse, & per singulas cum ratione discurrendum. Hic in nostra hypothesi non magnus solum, verum acutus, quæ acuties magnitudini celeritatem ac periculum imponit. quare hi cum humores habeant efficientem caussam, hos detrahendos quamprimum, ceu res iam præter naturam, summus docet dictator lib. de flatibus. num. 2. detrahe-

tur

tur adæquato contrario, magno vacuante auxilio: quod bimembre, testãte passim Galeno, venę sectio tum purgatio. quorum cum citius, ac tutius illud, hoc altero præstet (quod maximè in acutis spectatur:) hinc ceu conferentius illud, eligẽdum. pręterea si vacuationis scopum respectemus, sola venæ sectio ad multitudinem detrahendam, præsertim ex vsu est, in ea præcipuè, in qua humores non fuerint segregati, & sanguis suam, seruarit ideam: sin reuulsionis scopum, nõ multitudini solum, verum congeriei cacochymæ cõmpetit etiam valdè. Purgatio vtrumq; præstat, vacuat, reuellit: cacochymũ tamen respicit succum, sincerũ præsertim ac segregatum, fortè & sanguinem omnimodã iam adeptũ corruptelam, ac inutilẽ omni ex parte naturę redditum. hoc cum rarius frequẽtius multò accidat illud: hinc illius remedij vsus maximus, ac frequentissimus in principio, nõ in magnis morbis solum, sed & in acutis. Porrò venæ sectio nullã artis, aut naturæ expostulat præparationem: purgatio autem prorsus vtrãq;, iuxta illud oraculum li. 2. Aph. sen. 9. *Corpora quacunque quis purgare volet, eò fluxilia facere oportet.* Hoc idem Galenus in commentario, tum in altero, in 24. oraculum lib. 1. Aph. in quo & idem Senex catharticum in morborum principiis dissuadet, non quidem ob aliam, quàm cruditatis rationem. quæ cruditas, inhabilem præparationem in humoribus signat, & in corpore: quã Natura, aut Ars perficere solet. Nũquã igitur, aut rarò purgãdũ, ex tãtorũ virorũ mẽte. rarò quidẽ, quia solũ locus conceditur turgente materie, quæ etiã rarò turget. quod igitur perrarò viris istis clarissimis, passim obuiã nostris Neotericis. Sed hi diuinissimũ exau-

diant Galenum lib.4.Aph.sen.22.sic fantem, *Quare cum in morbi principio semper sint cruditatis signa, omnino, vt tum mala non sit eiusmodi humorum vacuatio fieri nequit.* Non igitur respuenda cathartica veterum censet Galenus,quia calida, & inclementia, amplectenda nostratia, vt barbarè isti sentiunt, quia temperata,clementia, verum quia tunc præparatio nulla, inhabilis materies ad purgandum; neque alteram æstimat Galenus, nec æstimandam arbitratur. Resipiscant igitur, qui tantis impudenter abutuntur oraculis.Quare scissionis venę in acutorum principiis frequentissima occasio, purgationis nulla, aut rarissima. illa igitur qualitas, seu auxilij materies deliberanda potius; negligenda hæc.

Inuenta qualitate remedij, ceu primus in curandis morbis acutis admissus scopus, reliquum est in nostra hypothesi,hunc, ac cæteros consulamus amplius,quum eiusdem qualitatis inuēti remedij dexterum hi præbeant vsum. Quatuor namque sunt, testante Galeno li.1.ad Glauc.ca.1.& in specie, iuxta nostrum institutum lib. de venæ sect. aduers. Erasistratæos ca.4.in quibus omnis perficitur medēdi methodus.cum vt interpretatur doctissimus Stephanus in com.in illum locum ad Glauc.*neque affectum vllum prohibere quis poterit, qui his scopis non vsus fuerit. Ad ipsa enim artis opera ipsis necessariò egemus* Hos igitur sedulò & nos replicemus.

Qualitatis huius remedij,venæ inquam sectionis in hac nostra hypothesi congruus,ac perfectus vsus tam difficilis,& arduus,quàm frequens, ac necessarius. Deliberare videlicet de venæ sectione in acutis morbis instante,vel adstante,mensurno,aut hæmorrhoidum fluxu, iuxta illos medendi quatuor insignes

insignes scopos, quibus omnis methodicus, ac congruus perficitur auxiliorum vsus. Cæterum solum Galenum huius tantæ methodi illustratorem habemus, silentibus cunctis, tam Græcis, quam Latinis doctoribus. neque vllus sanè hoc argumētum diexodicè, aut ex instituto explanandum aggreditur: quid quod & idem Galenus totius Medicinæ iubar fulgentissimum hanc eandem rem, adumbratè tantum, ac per quandam quasi rudem delineationem, illud describit. Libro enim 9. meth. ca. 5. dum febriū synocharum seriò traderet medendi methodum, sic fatur, *Si necessariò sequetur vacuatio quæpiam tātum illi de eo quod superfluum est relinquendum, quantum est per eam vacuandum. Itaque si tempore mittendi sanguinem menses moueri contigerit, siue etiam hæmorrhois sit reclusa, si inspectus fluentis impetus satis fore videbitur, qui solus quod requiris vacuet, natura rem omnem permittes: sin minus tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod postulas. veluti autē in his ad ipsam naturalem vacuationem quæ sensu vsurpetur, non leuiter attētum esse oportet: ita alibi vel ad naturā ipsam, vel ætatē, vel cæli statū.* Hęc verba, quanuis iuxta capitis institutum ad synocharū febrium curationem per venæ sectionem dirigantur: tamen & morbis reliquis magnis apposité adaptari queunt. Verùm omni ex parte methodo non satisfaciūt, cum obscurè, ac imminutè illius auxilij scopos prosequātur. fiet cuiq; palam, si verbą, ac eorū seriē attentè replicet. Qualitatē inprimis remedij deliberatā supponit, ex indicatione potissimū elicitā magnę vacuationis, quā indicat plenitudo, febris synochæ efficiens causa, assidentibus vnà scopis ad tāti auxilij deliberationem necessariis. Quātitatem porrò eiusdē illa verba declarāt, *tantū ipse detrahes,*

in vſu methodi medendi, quando de materie magni auxilij decernimus, tunc morbi magnitudo indicans non eſt, ſed ſcopus potius ad ſeriò conſulendum de adæquata ac conuenientiori materie auxilij deliberanda. Benè quidem in methodo tradendæ diſciplinæ ipſarum indicationum, inter ipſas vltimò ſanè illa tradenda. Sed de his ſatis. Varia igitur ratio formalis rem diſtinguit, ac diſparat.

Hæc ſunt, quæ ego cum Galeno lib. 3. meth. cap. 5. edocta deſiderarem ab iis, qui citra methodum, generales curandi methodos cunctorum morborum ad nauſeam vſque ſæpè exarant. remediorum autem illud penu ex veteribus Græcis, tum quod magis dolendum, ex Arabibus tranſcribere, & ſæpè cum iis Neotericos aliquos committere, in immẽſum chaos omnia illa redigentes, maioris quidem negotij, ac laboris, quam ingenij, & tranſcribentis potius, quam optimè commentantis opus. Qui labores vacui cum ſint, exangues, (proh dolor) adulterinos concipiunt partus, & abortiuos effœtant natos, maxima cum viuentium hominum clade. Diſcant igitur amabò Medicinæ manes rectam hanc Galeni methodum, viriliter inſiſtant huic, diu, noctúque inuigilent, largè vim indicationum maximam æſtiment, perpendant ſedulò, & cuncta tandem quæ de hac re à noſtro clariſſimo Galeno Artis Medicæ Phœnice, ſtylo quaſi ferreo paſſim conſcripta apparent, explorent, rimentur, amplectantur.

De methodo exercendarum indicationum à mensium fluxu, aut hæmorrhoidum, morbo adstante acuto.

CAP. XXVIII.

IN rationali methodo (quam à diuino Hippocrate inuentam, & ab altero quasi naturæ genio Galeno perfectam accepimus) obseruata quàprimum morbi idea, docemur amplius, an qui proponitur nobis sanandus morbus simpléxne, an cum aliis connexus, rebus pariter indicantibus, siue secundum naturam sint, siue præter. Si simplex morbus, cum vnum vnum indicet, & simplex erit indicatio, & methodus facilis. verum si implicatio aliqua fuerit, videlicet morbi cum altero affectu curationem ad se conuertente, tunc temporis aduocanda methodus, quam perdoctè Galenus libr. 7. meth. ca. 12. describit, & tria in ea æstimanda censet, primum quisnam illorum affectuũ vrgentior, rursus quisnam habuerit caussæ rationem, tandē quis ante alium sanari possit, vel nequeat, ordinem inquam. Hāc methodum arduā sanè, ac diuinā in cōsilium redigentes, in hac nostra etiam consilij ratione morbus quamprimũ se offert acutus, & hunc, non simplicem, verum implicatum cōtemplamur, implicatum inquam, vel cum mensurno fluxu, vel hæmorrhoidum, qui fluxus cũ duplici sorte queāt accidere, aut secundum naturam in tempore videlicet cũ vtilitate, ac citra actionem læsam, nullo intercedēte effatu digno affectu: aut rursus pręter naturā, vt symptomata sunt in excretis, ab aliquo prę-

ter naturam affectu germinata. Porrò & cum vterque fluxus accidere possit & tempestiuè, tam respectu morbi, quam ægrotantis consuetudinis, iuxta cuiusque typum: aut intempestiuè ad vtrumque relatus. hæc cuncta æstimanda veniunt in medendi methodo ad absolutum coindicationum harum exercendarum ordinem. Nam si fluores hi concordes fuerint, seu causæ salubris rationem habuerint, nihil tunc in se indicabunt, sed tanquam materies auxilij pro gratia habendi, & seruandi. Inter materies autem auxiliorum Auctor ad Thrasib. ca.7. accuratè excretiones, & retentiones commemorat. Naturæ verò opera (qualia hæc) testante Galeno li. lib.6. Epidem.com.5.sen.1. solum dicuntur auxilia, quando ipsa natura morborum medicatrix optima, vt eodem etiam loco declarat Hippocrates, opportuno tempore, & circa reliquos peculiares scopos decenter operatur, tunc enim auxilia tantum iuuant, vt libr. 11. meth. cap. 1. recenset insignis Galenus. Natura itaque morborum medica dicitur, quia seruandi animalis causa omnia seriò administrat.

Quando igitur medicatur ipsa, artifex ne moueat quidem ius: immò ipsam benè operantem contempletur, insequendo semper eam, & eius vestigia explorando. quam si fortè à recto deflectere videat, iterum ad optimum statum reducat, & arte defectum omnem eius emendet.

Verum si discordes fuerint indicationes, vt ne fluxus illi causæ salubris rationem habuerint, quinimo insalubris potius, tunc & aduocanda est prædicta Galeni methodus, & obseruandum quænam discordium indicationum vigentior, aut causæ rationem

tionem habuerit:nam vltimus modus negligendus in nostro hypothesi. Si itaque morbus acutus fuerit, sua magnitudine reliquas vincens coindicationes, etsi discordes, omnem pariter ex Galeno lib.8. ca.9.& 11.meth.c.3.ad securationem conuertet: quibus partem neglectis, quod indicans postulabit morbus acutus nos præstabimus: vti si phrenitis ille sit, angina, aut pleuritis, morbi quidem acuti: quibus cum congruat valde missio sanguinis, hanc ex cubito hauriemus, neglecto quidem mensurno fluxu, aut hæmorrhoidum: quantitati tamen auxilij aliquid condonando, ne videlicet plusquam oporteat nos demamus. immò æstimato vtroque fluxu, sectionis venæ, ac mensium, hemorrhoidúmve tantum auferamus, quantum corporis plenitudo requirit, ne aliter ægrotantes, ob nimiam vacuationẽ, quam ne quidem natura fert, in exitium perducamus. Dicitur autem morbus acutus vincere sua magnitudine coindicantia illa discordia, ob duplicem rationem, aut quia multùm à nostra natura recedit, aut quia cum euidenti infligit periculo. Cæterum si coindicantia ista discordia ob excedentem fluxus excessum vrgentiora fuerint, tunc contra neglecto morbo omnem illa ad se conuertent curationem. fiunt autem fluxus illi immodici vrgentiores, quando eorum ratione exoluitur totius corporis symmetria, vnà & calor natiuus, & spirituum substantia. vnde periculosas censet extremas vacuationes Hippocrates lib. 1. Aphor. sen. 3. & affatim ab illis labuntur vires, scopus quidem dignitate præstans, ad deliberandum de magno remedio. Hæc igitur prima methodi pars, iuxta diuersas, ac discordes indicationes, quam quidam

impropriè sanè coactam methodum appellant: cũ reuera à genuina latitudine methodi non recedat. nam methodi respectu,nulla imprimitur nobis vis, ne cogimur quidem: cogit autem vrgens indicans, indicatum vrgens,ac citissimum.quod etiam competit & alteri methodi parti,quæ caussam contemplatur:hęc namque,si magna ac vehemẽs,cogit itidem vehementi indicato quamprimum illi occurrendum. Non igitur hæc methodus coacta, sed regularis, vt cum ipsis barbarè loquamur. Quare methodus liberè docet, vrgentiori nos quamprimum satisfacere, altero non neglecto,seu ad instar vrgentiæ,sit alterius negligentia.Hanc methodum omni encomio dignam,commendat,ac tradit noster Galenus per totum librum meth.tum lib.1.adGlauc.c.14.tum & lib.3.de tuenda valetud.c.9.

Porrò si fluxus menstrui, aut hæmorrhoidum, discordes inquam,imminutè recurrendo, per quãdam anadromẽ caussæ fiant alterius cuiusque morbi acuti,iam tunc hæc coindicatio discors primum sibi vendicabit locum, vt ei citissimè, adhuc etiam operanti, præcaueamus: morbo haudquaquam neglecto.quãtum autem acutior ac impetuosior morbus,tanto minus negligendus.nam in his,cum valdè sit occasio pręceps,differre auxilium,pariter exitiosum.citissimum itaque auxilium in his, reuulsio ac vacuatio ex parte ad quam humor fluit, haudquaquam ex qua. In reliquis autem morbis, qui nobis aliquos dant inducias, caussæ iugiter non solum quamprimum occurrendum,verum & caussæ principio prius, seu parti mittenti reuellere igitur

tur imprimis ex mandante parte, ex qua fit anadromes, ne amplius mittat, mox ad morbum sanandum conuerti ius est. Hæc igitur methodus simpliciter acutorum, vti altera exactè peracutorũ, qui sub tetrade terminantur: in quib. neglecto quolibet illorum fluxu, statim ad morbi ablationem accingimur; nisi fortè plethoricum fuerit corpus, & vires validissimæ: quia tunc licebit à mandante vtero, ceu ignobiliori parte, semel saltem reuellere, venas inferiores tundendo; iam rursus, interposita aliqua morula, cunctanter cubiti externas secare, vt simul, ex parte recipiéte ad quam fluit humor, quod fluit reuellamus, & quod fluxum vacuemus. Hoc illustrat accuratè Galenus lib. 1. ad Glauc. c. 14. & alibi passim.

Totam hanc vniuersalem methodum diuinis quibusdam verbis, ac concisa oratione clarissimus noster Galenus replicat, libro 1. Aph. sen. 16. dicens, *Vnumquemque morbum simplicem, propriã, ac peculiarẽ postulare curationẽ, colligatos verò quaten⁹ inter se sũt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationem: nobis videlicet vel obsistentibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamen prorsus non neglecta alterius curatione: vel ambobus pari studio auxiliantibus.* Eleganter itaque in hac sententia methodum tradit exercendarum indicationum in complicatis affectibus, & primum docet, quod vti morbus simplex, priuata ac simplici fruitur curatione: ita & connexi varietate gaudent. rursus vti quæ colliguntur, duplici ratione connectuntur, hoc enim in miscibilibus facile videre est, cum aliquando mista eundem gradum interse seruent, qualia ad pondus temperata aliquando vnum alterum

excedit per gradus diuersitatē,qualia ad iustitiam. simili ratione affectus inter se connexi, aut implicantur altero alterum non excedente,& tunc pari studio vtrique auxiliandum, nisi obstat ordo: aut altero tantum vrgente,cui pręsertim occurrendum citò,non neglecto altero. Priori modo potest afferri ratio caussæ, & tunc non æquè vtrique affectui occurrimus, sed primum caussæ rationem habenti. Quamuis hæc sententia propriè connexum rerum præter naturam respectet, vt dilucidè Galeni verba declarant:appositè tamen potest interpretari, etiam & de connexu affectuum genere distinctorum, de altero videlicet pręter naturam,tum & de altero secundum naturam affectu, quales censendi fluores illi mensium,& hæmorrhoidum. Neque hanc rem excludit Hippocratis sententia,necGaleni commētarius,cum connectat affectum pręter naturam, febrem inquam,indicantem victum humidum, cum ætate,ac consuetudine, affectus quidem secundum naturam, vt concordes quidem coindicationes cum febre,eundem pariter victum humidum acceptantes. Affectus igitur secundum naturam sui conseruationem indicat; his autem non seruatis sub latitudine sanitatis, & præter naturam fiunt,& nouos germinant præter naturam affectus,aut germinatos augent,& seruant.quare cum facilis sit transitus iste, nihilominus & respectu methodi medendi,æstimandi, non quod illi curationem indicent, cum res sint secundum naturam, sed quia seruandi in latitudine sanitatis, ne præter naturam fiant.

In acutis itaque morbis, viribus vnà stantibus, ceuiam assidentibus scopis, postulantéque iugiter morbo sectionem venæ,imò & vrgente(quia mor-

bus

bus omnis acutus semper habet adiunctum periculum)venam secabimus affectum locum respectati, etiam mensibus,aut hæmorrhoidibus, actu fluentibus.nam morbi indicatio tūc suo fungitur officio, cessat partim altera fluxiū. nec negligemus hos,ceu partim coindicātes,etsi discordes,non quoad qualitatem remedij,cū hanc morbi vrgentia,ac methodi ratio deliberandam cogat, verum eiusdem auxilij quantitatē.æstimare enim tenetur Medicus & coniungere ambas vacuationes,vt nō auferatur sanguis vltrò,quàm morbi postulat caussa.Sin autem morbus acutus non fuerit, neque vrgens, aut si acutus, mitis potius,&securissimis signis firmatus:tunc tēporis methodus docet ambobus pari studio auxiliari,non adstante ratione caussæ, cui prius occurrendum potius. vnde naturæ motus obseruandus, an sufficiat ad ablationem morbi,sufficit nāque sæpe ipsa, aut saltem aliqua ratione nō incommodet: operante igitur ipsa ab opere cessandum, & silente ipsa, si fortè adhuc opere aliquo indigeret morbus, reclamante indicatione, ad opus cunctandum, vel mittendo sanguinē,vel aliâs. Quod si naturæ cunctationē &tarditatē in huiusmodi motu cōtemplemur,aut quantitatis defectum, ac paruitatem, tunc nos,haudquaquam vrgente morbo, vtrumque naturæ defectū emēdabimus,venas secādo inferiores, tum citò,tum iuxta præscriptū naturę in reddendo menstruo sanguine,aut hæmorrhoido.quo præstito,si adhuc insistat indicatio morbi vacuationē, etiam & supernas secare ius est. Neque arbitrādū nos morbum negligere, dum motum naturę spectamus, si hanc auxilij rationem eidem conspexerimus,aut ad alia confugerimus auxilia; valentia nihilominus & morbū illum vnà tollere, citra noxā,

aut naturæ operis impedimentum. Reliqua diffusè mox disputabuntur iuxta cuiusque capitis consilij rationem, & institutum.

De medendi scopis in morborum acutorum curatione per venæ sectionem, actu fluente menstruo, aut hæmorrhoide.

CAP. XXIX.

PRæsidiorum materiem, quam Galenus clarissimus lib. de constit. Artis Med. ca. 14. in tria reduxit capita, diætam, pharmaciam, & chirurgiam non ex morbo solum, verum & ex viribus, ac natura inueniri docet idem præceptor, libro præsertim VI. meth. ca. 3. viribus, & natura modò relictis, (ceu distinctam, ac longiorem disputationem exigentibus, & concordibus vnà suppositis) alterum tantum substernam, fulcrũ, & crepidinẽ, cui firmiter omnis insistit curatio. Nam, quid quæso curationem præscribit, quidve ex natura sua agendorum consilium præbet primò, præter morbum? Ab hoc quamprimum indicatio prima in curandi methodo desumi Galenus declarat lib. meth. 3. ca. 9. quamuis ex eo materies auxilij nequeat inueniri: eadem methodo requirente plures alias indicationes æstimandas esse, & per singulas cum ratione discurrendum. Hic in nostra hypothesi non magnus solum, verum acutus, quæ acuties magnitudini celeritatem ac periculum imponit. quare hi cum humores habeant efficientem caussam, hos detrahendos quamprimum, ceu res iam præter naturam, summus docet dictator lib. de flatibus. num. 2. detrahetur

tur adæquato contrario, magno vacuante auxilio: quod bimembre, testãte passim Galeno, venę sectio tum purgatio. quorum cum citius, ac tutius illud, hoc altero præstet (quod maximè in acutis spectatur:) hinc ceu conferentius illud, eligẽdum. pręterea si vacuationis scopum respectemus, sola venæ sectio ad multitudinem detrahendam, præsertim ex vsu est, in ea præcipuè, in qua humores non fuerint segregati, & sanguis suam, seruarit ideam: sin reuulsionis scopum, nõ multitudini solum, verum congeriei cacochymæ cõmpetit etiam valdè. Purgatio vtrumq; præstat, vacuat, reuellit: cacochymũ tamen respicit succum, sincerũ præsertim ac segregatum, fortè & sanguinem omnimodã iam adeptũ corruptelam, ac inutilẽ omni ex parte naturę redditum. hoc cum rarius frequẽtius multò accidat illud: hinc illius remedij vsus maximus, ac frequentissimus in principio, nõ in magnis morbis solum, sed & in acutis. Porrò venæ sectio nullã artis, aut naturæ expostulat præparationem: purgatio autem prorsus vtrãq;, iuxta illud oraculum li. 2. Aph. sen. 9. *Corpora quacunque quis purgare volet, eò fluxilia facere oportet.* Hoc idem Galenus in commentario, tum in altero, in 24, oraculum lib. 1. Aph. in quo & idem Senex catharticum in morborum principiis dissuadet, non quidem ob aliam, quàm cruditatis rationem. quæ cruditas, inhabilem præparationem in humoribus signat, & in corpore: quã Natura, aut Ars perficere solet. Nũquã igitur, aut rarò purgãdũ, ex tãtorũ virorũ mẽte. rarò quidẽ, quia solũ locus conceditur turgente materie, quæ etiã rarò turget. quod igitur perrarò viris istis clarissimis, passim obuiã nostris Neotericis. Sed hi diuinissimũ exau-

insignes scopos,quibus omnis methodicus,ac congruus perficitur auxiliorum vsus. Cæterum solum Galenum huius tantæ methodi illustratorem habemus,silentibus cunctis, tam Græcis, quam Latinis doctoribus.neque vllus sanè hoc argumẽtum diexodicè, aut ex instituto explanandum aggreditur: quid quod & idem Galenus totius Medicinæ iubar fulgentissimum hanc eandem rem, adumbratè tantum, ac per quandam quasi rudem delineationem, istud describit.Libro enim 9.meth.ca.5.dum febriũ synocharum seriò traderet medendi methodum,sic fatur,*Si necessariò sequetur vacuatio quæpiam tãtum illi de eo quod superfluum est relinquendum, quantum est per eam vacuandum. Itaque si tempore mittendi sanguinem menses moueri contigerit,siue etiam hæmorrhois sit reclusa, si inspectus fluentis impetus satis fore videbitur, qui solus quod requiris vacuet, natura rem omnem permittes:sin minus tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur,quod postulas. veluti antẽ in his ad ipsam naturalem vacuationem quæ sensu,vsurpetur,non leuiter attẽtum esse oportet:ita alibi vel ad naturã ipsam,vel ætatẽ,vel cæli statũ.*Hęc verba, quanuis iuxta capitis institutum ad synocharũ febrium curationem per venæ sectionem dirigantur: tamen & morbis reliquis magnis apposite adaptari queunt. Verùm omni ex parte methodo non satisfaciũt,cum obscurè, ac imminutè illius auxilij scopos prosequãtur.fiet cuiq; palam, si verbą,ac eorũ seriẽ attentè replicet. Qualitatẽ inprimis remedij deliberatã supponit,ex indicatione potissimũ elicitã magnę vacuationis,quã indicat plenitudo,febris synochæ efficiens causa, assidentibus vnà scopis ad tãti auxilij deliberationem necessariis. Quãtitatem porrò eiusdẽ illa verba declarãt,*tantũ ipse detrahes,*

quo ex conuinctis ambobus perficiatur quod postulas. quousq; videlicet morbi causa antecedẽs fuerit ablata, plenitudinẽ inquã febrẽ synochã germinãtẽ, & corpus in debita mediocritate iuxta cõterũ sanguinẽ etiã restitutũ. q͛ est illud idẽ, quod eod. lib. 9. c. 15. dixerat, *quãtũ oportet.* vti namq; auxiliũ requiritur in qualitate contrarium, ita in gradu adęquatum, vt contrarietate vincat & adæquata illa mensura, ac proportione idẽ exactius pręstare valeat, citra noui morbi introductionem. Exponit istud abundè li. Artis Medicę c. 89. Occasio rursus eiusdẽ (scopus Galeni in eo capite,) omnis à tergo calua cum sit & aligera simul, velociter subterfugit, hinc methodo captare seriò studet, quadam obseruatione præmissa. inuenta itaque auxilij qualitate, tũ quæ præcedũt, inquit, attendenda, tum & quæ mox excipiunt. quæ præcedunt, differre quidem auxiliũ per aliquod tempus valent, vt ventriculi ciborum cruditas. Hæc enim tantopere differt, quantum satisfacit non ad coctionem illorum tãtum, verum ad excrementorũ è ventriculo descensum, de hac re fusè infra. Quę verò subsequuntur, & venę sectionẽ pariter excipiũt, occasionẽ eiusdẽ auxilij alterãt. nã vti futuri auxilij cõsideratio (scopus tertius, ex quo de occasione in vniuersum deliberamus) alterate, ac mutare eandẽ occasionẽ haud dubiè valet: sic & futura vacuatio per mẽses, aut hęmorrhoides, cũ sępè rationẽ auxilij habeãt, & opera naturę sint, similiter & æstimanda, eò præsertim, quia necessariò sequutur. obseruato itaq; post venę sectionẽ, statim, ac necessariò (ob instantẽ typi carcerem) subsequuturũ fore mẽsurnum sanguinem, aut hæmorrhoidum, & occasio tollitur pariter secandi venas

& si

& si fortè secentur, copiosius saltem & per eas vacuandi. Illud primum declarat illis verbis, *si inspectus fluentis impetus satis fore videbitur, qui solus quod requitis vacuet, naturæ rem omnem permittes.* quasi tollatur occasio omnimodè secandi venas, si tanto cum impetu fluant menstrua, vt omnem prę ter naturam iam eliminent plethoram. Alterum mox, dum inquit, *sin minus tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod postulas.* quasi occasio in totum non tollatur scindendi venas, verum expectandus fluentis impetus, qui si imminutus, arte postea emendandus. quid quod & quatenus vacuationes illæ typicæ naturæ opera sunt, & conferenter fiunt, etiam in suo statu seruandæ, & per consequens particulare tempus opportunum ad agendum mutant. quod insinuat perdoctè Galenus dicens, *Si necessariò sequatur vacuatio quapiam, tantum illi de eo quod superfluum est relinquendum, quantum est per eam vacuandum.* quibus verbis cómendat quamprimum has vacuationes mensium & hæmorrhoidum, ceu necessariò accedentes, statis videlicet temporibus, & naturæ lege, & obseruatione dignas fore, respuit contingenter occurrentes, ac per accidens. deinde has censet haudquaquam impediendas: quia cum sint naturæ opera seruandæ potius. seruantur autem, dum relinquimus in vasis humoris eam copiam, quã æstimamus per eam partem à natura vacuandam fore, siue vterus illa sit, siue hæmorrhoicum vas. quod habendum, non vrgente affectu, immo ob mitem ac benignam eius qualitatem inducias dante. in synochis itidem licet methodum hanc Galeni seruare, quia omnis sanguinis profusio ex vsu, cum ex qualibet corporis parte suf-

ficiat tollere plenitudinem, morbi causam: hinc non tollitur occasio, cum operante natura adsit occasio, qua natura gaudet, & ea cessante adsit artis, cum statim liceat venas quascunque supernas vel infernas scindere. Quare futuræ illæ vacuationes, eò interturbant secandi venas occasionem, quia cogunt relinquere materiem ad illud naturæ opus: quod in se, sui conseruationem indicat. Verum cum hæc methodus occasionem captandi venæ sectionis in synochis febribus multis ambagibus circumscribatur, ita vt ne facilè quidem eandem, reliquis coaptare morbis, cuncta hæc proprio capite fusè lustrabimus. In hac sententia tandem Galenus præstantem, & longè artificiosum vtēdi modi scopum neglexit: an videlicet, inspecto impetu fluentis humoris deficiente, curationem perficiamus sectis supernis vasis, an infernis: an rursus quamprimum naturæ defectui menses operantis occurramus, crurũ tusis venis, an opere neglecto illo, statim conuertamur ad plenitudinem morbi causam tollendam, scissis potius supernis, aut saltem partem affectam respicientibus. Hæc cuncta tanti momento sunt, difficilia pariter, & ardua, opportunum videlicet tempus inuenire secandi venas, & eiusdem auxilij vtendi modum, in connexu isto acuti morbi cum mensurno aut hæmorrhoidum fluxu, quod suspensos persæpè, ac hærentes Medicorum reddat animos tantę rei contemplatio, & multò itidem magis congruus eius vsus.

Cæterum cum difficile sit de rebus singularibus, in quibus non cadit scientia, canones methodo subiectos in lucem edere, & de priuatis quibusque

sub-

occasionibus præcepta condere: artificiosam proinde assignabimus viam, quæ ab hoc inextricabili labyrintho, ceu Thesei filo adiuti polité, ac eleganter nos expediet. Quid quod & ars nulla in summis cõsistit generibus, nec ad artificem tantum spectat scire agendam rem esse, & quid sit agendum, verum & multò magis quando, & quomodo, vltimæ quasi, ac pulcherrimæ charites. Idipsum Galenus innuit lib. 6. methodi ca. 2. dicens, *Non enim scire quid fieri oporteat, id magna res est, vt quod omnibus hominibus natura insit sed quibus rationibus illud efficias, id verò scire artificum est.* Quare cum Medicina, finis respectu, ars sit, & Medici officium circa singularia corpora versetur, non enim Medicus hominem in vniuersum curat ex Galeno lib. 3. meth. c. 7. hinc ad optimum spectabit Medicum omni studio, ac solertia circa particularia se exercere, promptúmque ac industrium se præbere in cunctis, & illa pariter seriò rimari. Hæc omnia cum diu, multúmque cogitassem, ac persæpe, dum actuosam Medicinæ partem exercerem, cùm ardua hæc, ac difficilis huius nostri consilij ratio obuiam fieret, in animum induxi meum, per plurimas vigilias, & assiduos noctiũ in hac palæstra labores (ceu alteræ A. Gellij noctes Atticæ) operam nauare, vt illustriora mihi hæc omnia fierent, perspicaciora pariter, tanta prius offusa caligine: mox reliquis amicis, amico simul animo idem efflagitantibus, impertirer. Nec ad hoc præstandum munus, labori improbo vnquam peperci; etiam in ægris visendis, ac familiari re occupatissimus. Obtestor Ædepol hoc solum animum concitasse nostrum ad hoc tenue opusculum

condendum, non popularis auræ ſtudium, aut inanis ambitio, quæ tanquam Chriſtiano Philoſopho indigna etiam ac Ciuili, ab ineunte ætate, non in me tantum, verum in ciuibus, ceu funeſtam peſtem abhorrui ſemper, & odio ſum proſequutus. Doctrinam hanc difficilem, quantum acutam, hos curatiuos in ſe complectentem ſcopos, qualitatem videlicet remedij, quantitatem, occaſionem, & vtēdi modum, diffusè ac ſeorſum per ſingula capita, eo ordine, quo in curatiua proſequuntur methodo, exponenda proponimus.

De vena ſectione, ceu qualitatis ſcopo: huiúſque deliberandi methodo in acutis morbis.

Cap. XXX.

Acutiſſimus Galenus libro illo ſynopſeo Artis Medicæ cum accurata methodo, & arte perfacili omnes illas tres in genere cauſas tradidiſſet, ſalubres inquam, inſalubres, ac neutras: quæ omnes in vſu Medico iuxta vtramque artis partem ſtrictè obſeruandæ veniunt: cúmque rurſus ſalubres in conſeruatrices, & effectrices eleganter ſecaſſet: illarum inuentionem ex corporis natura inſinuari cēſet, vti & harum ex morbi eſſentia. Natura cū ſemper ſuo ſimili & gaudeat, & exoptet, diſſimile reſpuat, ceu noxium, & oppoſitum, hinc ſui conſeruationem per ſimilia indicabit. cognita igitur natura cognoſcetur & ſimilis ſalubris cauſa, eámque pariter & ſanitatis eſſe conſeruatricem, ac tutricem. Morbus porrò res quidem præter naturam, cum à diſſimili, ſeu contrario vincatur, mutuò enim ſe expellunt

pellunt contraria, hinc sui ablationem per contraria indicabit. quo agnito, opposita causa iugiter cognoscetur salubris, & ceu sanitatis effectrix. A solis namque contrariis contraria tolli, testatur cum Hipp. lib. de flat. & Galenus lib. ad Thrasib. c. 45. Sed cum illud ad quod omne quamprimum remediorum consilium dirigitur morbus sit, vti ὁρμητήριον, ac methodi incitamentum, qui & iuxta Hippocratis axioma suo contrario tollitur, proinde corpori malè affecto, seu præter naturam lacessito, semper huiusmodi sunt adhibenda contraria: vt dilucidè etiam insinuat, ac docet Galenus lib. 5. de tuend. valet. cap. 10. Hæc contraria in specie, & remediorum materies dicuntur, & sanitatis causæ effectrices, tū & summi Dei ex Herophilo auxiliares manus. eorum inuentio per indicationes paratur: nam vti per easdem auxilia inuenimus, sic ex his, vna cum scopis, aduocata methodo rationali & morbos tollimus. Methodus enim expedita via est, ac certa, qua auxilia inuenimus, congruè deliberamus, & seriò vtimur: huic deseruiunt indicationes, tum scopi. In genere itaque quid expediat demonstrat, indicatio, vt calida intemperies refrigerationem, fluxio reuulsionem, plenitudo vacuationem: verum qualitas, seu materies auxilij indicati, quantitas eiusdem, vtendi modus, & opportunum tempus, non ab ipsa indicatione expetitur, verum accersita methodo coindicationes exploramus, scopos vniuersales, ac priuatos consulimus, vt opportuna eligatur materies, tum congruus sit eiusdē vsus. Hinc morbus etiā cum sua causa si adsit, auxilij qualitatē in vniuersum indicat: locus affectus vtendi modū: recessus à naturali statu, vnà cum facultate & viribus mēsurā,

indicantium præsentia, cum absentia impedientium tempus opportunum. Quare obseruare indicantia, tum indicata, & ex his vtilia connotare, respuere futilia ac noxia, ad methodum rationalem spectat. Ab hac (secus ab indicatione, quæ ex Galeno lib. 3. meth. cap. 1. semota omni experientia tantum quoddam ratiocinium inchoatum seruat), obseruationes organa Empiricorum, tum analogismi dogmaticorum, haud dubiè ne omnino quidem expunguntur: cum hęc admittant morbi caussas occultas habentes, quorum materies auxilij sola inuenit experientia, veluti difficilium, aut incomprehensibilium solus analogismus; obseruatio verò, ac methodus, eiusdem materiei per experientiã, aut analogismũ inuẽtæ, vsũ perficit, ac absoluit.

Doctrinam hanc inueniendi qualitatẽ remedij Galenus doctissimus lib. de const. Art. Med. c. 14. in duos videtur reduxisse cancellos, in corporum, quibus auxilia adhibentur, cognitionem, & ipsius auxiliorum naturæ notitiam. Illud præsertim consequaris, replicatis tum libris de locis affectis, tum de morbis ac symptomatis: hoc verò, quos de simplicium medicamentorum facultatibus conscripsit. quamuis auxilia quæ chirurgica manu exercentur, aliunde sint petenda, dignotio ex propriis huius instituti libris: veluti composita, ex pharmaceuticis, tum præcipuè ex his, quos perdoctè Galenus construxit de compositione medicamentorum secundum locos, & genera.

Auxiliorum itaque inuenire materiẽ, quibus omnes præter naturam affectus sanantur, haud minima quidem appellanda Artis pars; cum princeps potius sit, plurima, & ardua in se contineat Artis

præ-

præcepta, diexodicam, nec facilem enarrationem exoptet, multa explorãda cõtendat, obseruationem maximã per lõgos ac serios vsus partã requirat, experiẽtiã, & analogismũ nõ negligat. si enim varij, ac diuersi sunt morbi, iuxta varias morborũ, ac caussarũ naturas, diuersum affectorũ locorũ situ, varias corporis affecti indiuiduas proprietates, & alia: auxilia denique diuersa, facultates plurimæ, ac sæpè occultæ, quid mirum Medico si tot & tanta se offerant edíscenda ad absolutum methodi rationalis vsum? Cęterum pulcherrima hîc consideratio, in qua multa oratione licet vti; sed cũ methodus alibi nos aduocet, nobis modo in hoc Lyceo breuiorib. spatiis ambulandum. Diximus nuper à morbo quàm primum remedium indicari; quem tollere & in curatione requiritur, & omne remediorum consilium ad eum primò dirigitur. Hanc doctrinam Auctor ad Thrasyb. cap. 25. conuellere videtur, dicens, *Non morbos, sed eorum caussas medelam indicare, auxilia,* itidem ait, *non affectis, sed facientibus aduersari.* Vno flatu hæc dissipari possunt, si libri scopum obseruemus. Agit namque aduersus Methodicos, & Empiricos caussas morborum omnino negligentes; quas tantopere æstimandas censet, quod cunctis aliis anteponat indicationib. in morbis præcipuè fiẽrib. in quibus auxilia non morbis, verum caussis tantum immediatè aduersãtur: vti in factis efficientem conseruantem vnà habentibus caussam cum huic primũ in ordine occurrendum, quamuis dignitate, & præstantia, ceu methodi carcer, quę à morbo sumitur indicatio reliquis antistet. sin autẽ morbi facti (qui absolutè morbi, cũ nullam in fieri depẽdẽtiã habeãt à caussa) his directò auxilia

aduersantur illis, & ab eisdem propriè indicatur medela, vt perbellè aduersus diatriarios Medicos li. 8. meth. ca. 2. demonstrat Galenus his vltimis capitis verbis, *siquidem sanamus id febris, quod iam inuasit, etiamsi exiguũ est: prospicimus, nequid amplius proueniat, adimentes caussam.* Prætereà & superiori capite 1. idem, *Itaque si iam præsens febris est, sed caussa, quæ eã excitauit, iam desiit: huc tantum sanandæ eius consilium dirigetur, vt refrigeretur.* Quare Auctor ad Thrasyb. de fientibus morbis verba facit, quos ceu exemplum proponit, vt illorum detegat errores. Sed ad pensum redeamus.

Exerceamus iam modò curatiuam ac rationalem methodum, per quam Medicus accuratè de qualitate remedij in nostra hypothesi deliberabit, ad morbi acuti ablationem. ordiamur hanc cum Galeno lib. meth. 2. c. 7. ex ipsa morbi natura, cũ ex hac per propriam indicationem, citra analogismum, aut experientiam vniuersalia inueniantur auxilia. Prima autem omnis morbi acuti indicatio non distinguitur à communissima illa ac summa morbi indicatione, ablationem præscribente, verum secunda, ceu magis specialis, quæ ex tali morbo acuto, non absolutè sublationẽ vt prior sed certã quandã sublationem indicat, per magnum videlicet, & celerrimum indicatum contrarium. descendemus igitur sensim à summo illo genere ad singularia vsque, donec finis compotes facti simus. finis autem est, cuique morbo specificum & adæquatum inuenire auxiliũ. neque singularia indicatur, vti nec singularis morbus indicans, qua talis inquam, sed sub vniuersi tãtum natura: deliberantur per se methodo, & ex mul-

tis

tis propositis conferentiora eliguntur. Sub natura morbi quidquid in nobis præter naturam est amplectimur, morbum primò, eius caussam mox, ac tandem eiusdem morbi germen symptoma, quæ cuncta, quatenus in nobis pręter naturam oriuntur sui ablationem indicant. Porrò & in his omnibus proprietates quasdam æstimamus, magnitudinem, acutiem, cacoëthiam, turgentiam, vehementiam &c. quarum aliæ peculiares morbo, iam aliæ morbo, & eius caussæ, aliæ caussæ tantum, aliæ symptomati. Verum supponamus modò morbum ex sua natura magnum esse, & acutum, febrem, si lubet, causodem: eius caussam humorum esse abundantiã, in qua sanguis adhuc suam ideam seruat. morbus hic per communem adhuc indicationem sui ablationem indicat per magnum auxilium sibi appositum: eius caussa cum abũdantiam supponamus, vacuationem. & cùm caussa ad se primò conuertat Medici animum, huic pręuidendum quamprimum, qua præsente ne morbum quidem tollere fas est. Positis his igitur communibus indicationibus, & vacuationem magnam præponendam suadeat Methodus, neque vltrò specialioris indicationis sit locus, quærenda nobis talis materies est, quæ iuxta magnitudinem morbi, & eius caussæ par fiat redditio. Methodus itaque ius suum exercens, magni vacuantis auxilij scopos in consilium vocabit, & vnà eiusdem indicati naturam inquiret, copiam, & differentias, nec non & cuiusque priuatos scopos, explorabit. Scopos præsidentes magnitudinem morbi, & robur virium indixit Galenus cum Hippocrate. 4. de rat. vict. sen. 19. Materiei vacuantis auxilij multiplex differentia, venæ sectio, purgatio hic u-

dines, frictio, exercitatio, balneum, clyster, inedia &c. quarum altera differentia magnorum vacuantium est, altera paruorum; prioris differentiæ sunt priores illæ materies, venæ sectio, & purgatio, ex Galeno passim: quia hæ adæquatè, ac pari studio humores morbi magni efficientes caussæ tollere, valent. Cæterum lis, seu iurgium potius coram Iudice existit modò, an eligenda venæ sectio, an purgatio, vna quæque litem in rem suam vertit. Iudex, rationalis inquam methodus vtriusque ius, naturã videlicet seriò examinat, scopos cuiusque priuatos rimatur, vacuandi scilicet vim reuellendi, ac deriuandi, quæ tutius indicati satisfaciat, ac celerius: rursus concordes indicationes, saltem quæ dignitate præcellunt replicat, caussæ iridem efficientis naturam, cuius ratione proximè de vacuatione deliberamus nihilominus æstimat, & multitudinem humoris inutilis, in quo sanguis adhuc suam seruat ideam inuenit. Cunctis his seriò obseruatis tandem ipsa rationalis methodus ius dicit, & rem disceptat in fauorem sectionis venę. neque purgatio ius habet vllatenus in nostra hypothesi, nisi turgens esset illa materies vacuanda: vti in vacuando humore redundanti sincero, & ab aliis segregato, etiam nec moto. Illius tanti auxilij partes quàm maximè faciunt, ad eius seriam quidem deliberationem, si præter morbi magnitudinem, & caussæ efficientis naturam suppositam etiam ægrotantis natura optimè fuerit temperata, corpus eusarcon, ætas florens, bene nutritum corpus, quia his adstantibus audacter, seu citra discrimen venas tundere fas est: neque his absentibus pedem sistere lubet, dũmodò quæ prius diximus in hoc conuentu præsint: cum nobis mens sit, in toto

hoc

hoc opere, de venæ sectionis vsu in muliebribus morbis pertractare, ceu præstans auxilium ad curationem acutorum: proinde in sequenti capite aliqua de eius natura, ac præstantia libuit præfari, vt tanto noto auxilio, ardentius eius vsum in magnis morbis sanandis affectemus, exquiramus,

De venæ sectionis natura, ac præstantia.

Cap. XXXI.

INeffabilis χειρόναξ sapientia, quæ cum Aegyptiorum Harpocrate, ceu cum Græcorum Casmillo in silentio potius colenda, quam intrepidè cum Numenio Philosopho Eleusinarum Thesmophoria interpretante vulganda est, in homine, tanquam totius orbis coronide, ac mundi theatri periocha splēdet maximè, ac elucescit. Seriò exputans istud Philosophiæ parens ter maximus Hermes, magnum hunc Naturæ miraculum, & excedens fastigium appellandum retur. Medicorum verò Phœnix Galenus, explorator sedulus operum sacrorum, de diuina illa mente, & admirabili artificio in ipso homine, maxima, ac penè diuina effatur. opus illud testatur immensum, quod de hominis singularum partium vsu construxit. Hic igitur homo, diuinum animal ex duabus componitur naturis, altera ὀργία, summo Conditori simillima, Parcis haudquaquam subiecta, per quam ἄνθρωπος ille dicitur: altera mox, quæ ab ipsa priori sustinetur natura, ac mouetur loco, ex quatuor in se inuicem mista alterabilius elementis, & à qua idem κατάρρωπος vocitatur, per hanc,

quatenus sanationi, & ægrotationi subiicitur homo, subiectum itidem dicitur Medicinæ, & omnia huius sacrę & excellentis sciétiæ pręcepta circa hoc versantur. quamuis prioris illius naturæ doctrinam per se non respuat, ob plurimas, & abditas rationes, quas modò reticendas arbitramur. Apprimè itaque homo à cunctis Philosophis Μικροκοσμὸς appellatur, cum quæ in tota vniuersitate excellunt, eminentiori modo miceńt in homine. Pars superior, Anima inquam, aura diuina, cœleste quoddam fragmentum, imago summi Dei, & Angelicæ naturæ particeps. Inferior altera cum viuentibus cunctis consentit, cum sentientibus vnà communis. verum corpus tetragonon, seu quatuor elementorũ capax, tanto, ac tam admirabili artificio fabricatur, quod cunctis Naturę operibus antistet, quasi sublimis basilica auræ illi diuinę sacra. nihilominus & terrestri globo affabrè eius structura assimilatur, cuius portione maiori ex parte constat: iuxta illud Genes. c. 2. *Formauit igitur dominus Deus hominem de limo terræ.* Hoc itaque elementũ totius orbis cẽtrum, omniparens cum sit, ac frugiferum, sagax Natura, maxima cum prouidentia irriguum fecit, hinc inde plurimi ac dulces scaturiunt fontes. flumina itidem per eius superficiem gradiuntur multa, lata simul, & ampla, per abstrusos denique & reconditos eiusdem meatus plurimi se insinuant aquarum tubi; quibus omnibus attemperata, ac quasi fœta, fœcunda apparet, pulchra, varietate plantarum insignis, flosculorum fragrantia iucunda, stirpium salubritate amabilis, & arborum venustate illustris, quibus dotibus exornata seipsam cunctis animantibus præbet, & maximos præstat vsus. Pari ratione

eadem

eadem docta Natura terrestre illud corpus humanum maxima cum harmonia cōglomerauit, capacissimos vinxit riuos, architectata fontes non exiguos secretiores tubos formauit, quorū omniū beneficio vniuersa humani corporis structura irrigua fœcundaretur. Per vniuersam corporis superficiē, (quam corporis habitum appellāt Medici) venustè apparent canales, tubi etiā nec adstricti, per quos sanitatis tēpore (dux est enim ipsa non viuēdi solū, sed & bene viuēdi) dulcissimo nectare repletas partes omnes ad alitionē fruerētur, & per eosdē, si fortè à salubri statu laberetur corpus, imperante Medico incisos ab omni pariter morboso affectu vindicaretur. Cū igitur cūcta prouidè, ac cum solertia quidē, sagax operetur Natura: hinc, vt iniurijs plurimis, quibus nos fatali quadā sorte subijcimur, occurreret, ipsa, etiā in corporis habitu organa idonea fabricauit, quibus Medicorū ministerio reseratis, & omnē deponeret inutiliū humorū sarcinam, & omnes iugiter alleuaret: & hac arte optimè valerēt homines, lęta fruerentur sanitate, & morbos cauertè infensos. Ne testimonia congerā in re decantata, quibusdā solū Physiologicis exēplis rem lustrabo. Adest quāprimū fœmina animal mēstruatū, in qua appositè canales quosdā cōstruxit, ita secūdū naturā reseratos, quod typicè per eosdē, maximo cū artificio, placidè, ac tutò sanguinis sarcinā deponit illa: quo mediāte opere, & salubrē seruat, & sæpè à grauissimis vindicat morbis. Porrò & in vtroque sexu, etiam in vtraq; valetudine idem præstet natura, dū apertis nariū, aut hęmorrhoidum tubis, per eosdē inutilem sanguinem eliminat, maximo cum hominum ipsorum commodo. Tandem adest & por-

tentosum de hac re naturæ exemplum, cum Hippoporamum Niliacum animal, citra rationis fastigiũ solo nutu naturæ huius tanti auxilij fecerit magistrum, & inuentorem. Refert quippe diligens Plinius lib. 8. suę naturalis historię ca. 26. quod *Hippopotamus in quadam medẽdi parte etiam magister extitit. Assidua namque satietate obesus exit in litus, recentes harundinum casuras speculatus: atque vbi acutissimum videt stipitem, imprimens corpus venã quandam in crure*(seu vt alij legunt in cute) *vulnerat, atque ita profluuio sanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit.*

Quamobrem cum hoc auxiliare instrumentum venæ sectionis, ab indocta Natura inuẽtũ sit, & in dies à grauissimis Medicis longo, & assiduo vsu, maxima cum hominum vtilitate comprobatum: quis amplius amabò totis viribus illud non amplectetur? Naturam, ducem optimam, sedulò imitari non contendet? Nec sunt huius auxilij hæc vtraque encomia reticenda, Naturę inquã inuentio, & à primis sęculis ad hæc vsq; nostra tempora à clarissimis viris, cõtinuata serie eiusdem approbatio, cũ his, ceu maximis, summum assequatur laudis.

Est itaq; venæ sectio auxiliorũ omnium optimũ, efficax, pręsentaneum, & in multiplici rerum vsu fœcundissimũ. Est tandem reliquis auxilijs opportunius, citius, ac sanè tutius. Quare nihil mirum, si maturo cũ cõsilio, eumethodo rationali diuinus artifex Medicus persæpè de hoc insigni remedio, tum ad præcauẽdos deliberet morbos, tũ sanãdos. Eumethodus itaq; per quam istud decernitur auxiliũ, vim suã à diuina illa haura, ac mente recipit, itidem architectata, firma semper, vndequaque constans,

stabilis,

ſtabilis, veraq; mẽs teſtãte Galeno lib. 1. Aph. ſen. 1. tanquam arbitra ſedet, de ijs quæ gerenda Medico ſunt verè cenſet, ac certò iudicat. cuius potentiæ obiectum veritas, vti actio veritatis inquiſitio.

Præterea fas, & peculiares venæ ſectionis ſcopos recẽſere, quorũ ratione mens accingitur ad eius deliberationem in artis operibus. Eſt igitur duplex in genere ſcopus, aut enim venarum ſurculos tundim', vt ea quę quãtitate, ac ſarcina inutilia: ac oneri ſunt naturæ ſimpliciter vacuemus, aut vacuando contenta in eiſdẽ venarũ tubis reuellamus à motu, quẽ acceperint præter naturam, concitata: ſiue illud præſtemus ducendo, ac retrahendo ad longinquas partes, quę propriè reuulſio dicitur, ſiue ad vicinas, quæ propriè deriuatio. Reliqui ſcopi, quos Neoterici præſcribunt, noſtri præſertim vlteriores Hiſpani, ventillationẽ, refrigerationem &c. ad ſuperiores illos per ſe reuocandi. quia venæ ſectio, in quantũ minuit materiem calidam, humores videlicet, & ſpiritus, per accidẽs refrigerat, tũ & per eãdẽ minutionem per accidens itidem contingit ventillatio.

Cæterum vt huius tanti remedij nos fœlicem cõſequamur finem, congruum adipiſcamur & vſum, ἀκριβολογία neceſſariò indigemus: notitia nimirũ locorum malè affectorũ, & quibus ineſt morbi cauſæ principium, ex Galen. lib. 13. methodi, & præſertim cap. 21. De locis malè affectis explorandum, an idiopathicè, an ſympathicè potius inſligantur. porrò & intereſt valdè venarum ortus diſcamus, ductus, coniugia. quod venuſtè inſignis illa Medicinæ pars Anatomica docet, replicat. hæc enim tota poſita eſt in corporũ

dissectione, in exacta itidem demonstratione formationis, & vsus cunctarum totius humani corporis partium.

Rursus præstans hoc remedium cum magnum sit, magnos tantum respectat morbos, & in his ius tantum de illo decernere: verum ne solos quidem præsentes, sed & futuros, si tales expectentur. Et quamuis primò respiciat morbum, cuius ratione curatio per se suscipitur, tamen proximè non hunc, sed eius efficientē, quantitate, aut qualitate, aut vtroque modo inutiles. Quare etiam in humorum corruptela, atque in cacochymia non solum vt compescamus, verum vt etiam minuamus licet aliquando tūdere venas, dummodo vtrique adsint deliberatiui scopi, commodius tamen, ac multò liberalius, si sanguis reliquos in se permistos vicerit humores, & suam seruarit ideam, In hac enim vtili operatione (quod maximum est) Natura sagax ac prouida illius viuifici nectaris cupida, & eius indigentiā malè ferens, amara fit, vnde & seriò vtile ab inutili secernit, & illud amplectitur sedulò, reliquum, ceu molestum vnà, & per venarum scissiones libenter expellit, eliminat.

Quare cum tanta sit huius auxilij vtilitas, tanta in actuosa Medicinæ parte excellentia, nec mirum, si Natura, vt his frueremur bonis, tubos tot, ac venarum surculos per vniuersum corporis habitum sparserit patentes, atque micantes, denique & vsu & exemplo hoc idem solerter comprobarit. quibus commoti doctores Medici, eiusdem æmulatores, & cunctorum hominum pariter vitæ custodiam

diam mirificè anhelantes, pari ſtudio ſalutem largirentur.

Quæ ad naturam, & congruum huius auxilij vſum ſpectant perfunctoriè in hiſce libris diſputabuntur: diffuſè, ac ſingillatim in appendice, ſeu in ſpicilegio infrà de hac re à nobis inſtituto. Nunc ſatis ſit methodum tradidiſſe, qua de huius qualitate remedij lubet deliberare, primus methodi medendi ſcopus. Inuenta itaque qualitate, ad reliquos progrediamur oportet, & quantitatem exploremus, quamprimum in ordine ſcopus ſecundus.

De ſcopo quantitatis auxilij in genere.

CAP. XXXII.

IVdicium difficile, κρίσις χαλεπὴ affirmat Dictator ſummus in ſuis Aphoriſticis oraculis lib. 1. ſen. 1. difficile itidem, ſiquid aliud maximè, eius paraphraſtes inſignis interpretatur in commentario, vtrumque liquet, cum ſemper iudicium ambigat, quaſi offuſum caligine, ad hæc vſque noſtra tempora circa obiecta phantaſmata, cum hæc intellectui, aut præpoſtera, aut confuſa, aut falſa ſpecie ſeſe offerant atque ad perniciem multa, atque ad ſalutem inueniuntur ab ingenio alia. impoſitum eſt autem menti iudicium, tanquam prætor quidam, ad inuentorum perpenſionem. quare cum verſetur circa illa difficilia obiecta, perpendens, & recognoſcens illa accuratè etiam & opus iſtud difficile cenſendũ: cum reflexio ſit mentis, ſuper prioré illã notionem præpoſterã, confuſam, aut falſã ſpecie ſeſe offerentẽ. Latent igitur hæc in profundiſſima caligine inſcitiæ

humanæ. vnde electio in omni ista actione, atque contemplatione opinionem germinat;in tam riuales,& oppositas sectas dispertitam.

Si itaque difficile iudiciū, multò magis circa mēsurā,& quantitatē cuiusq; remedij. nā de hac re iudiciū elicitur ex perpensione,&recognitione lapsus perfectè inuenti,tū eius causæ,& naturæ pariter lapsæ,quod absolutè assequi, & difficillimū ex Galeno doctiss.lib.8.cur.rat.per venæ sect.cap.14.& ferè impossibile:inde & difficillimū,proportionatū inuenire auxilium. curatio autem absoluta, & perfecta erit, si quantus fuerit morbus, seu lapsus à propria cuiusque natura, tantū exquisitè auxilium fuerit.Indiget igitur Medicus ad hanc mēsuram, & quātitatem auxilij inueniendā prę̨ter ea quæ recenset Gal. com. 2. de rat.vict.sen.36. vires didicisse omnium quæ in arte sunt,& memoriæ eadem mandasse,& diligenter se in artis operibus exercuisse, acri itidem ingenio, quo etiam difficilia cognitu cōprehēduntur facilè:rursus perspicaci iudicio,& maturo consilio,quod de rebus dubiis; & occultis est, ex Quintil.lib.6.Inst.orat. vti iudicium mansorum quædam ruminatio,ad coquenda consilia,ex clarissimo Iul. Cæs. Scaligero lib. exercit.de subtilit. aduersus Cardanum, exercit.256. his itaq; potissimum accuratè inueniet, ingeniosè comprehendet, & cōsultò ac seriò consulet,quę nullatenus sub artis pręceptis contineri queunt. quæ præcepta vniuersalia cum sint,rata,& firma,haudquaquam coniectricia, vt doctè ad Thrasyb.Auctor demonstrat: indiuidua autem & singularia, cum neque sub scientiarū præceptis cadant, hinc eorum cognitio infirma,lubrica, & difficilis sanè. Cæterum cum ratiocinatio discur-

discursus intellectus sit, quo vniuersalia principia agibilium ad varia singularia, & incerta agibilia applicantur: proinde indiget ingenio acri, vt difficultates comprehendat: consilio atque iudicio perspicaci, vt inuenta æqui bonique consulat. Hæ actiones autem cum intellectus sint, & hic, dum in corpore anima quasi sepulta iacet (vnde corpus σῶμα, sepulchrū) ne intelligere quidem valet, & suo munere fungi, spiritalis cum sit, nisi reflectatur ad phātasmata, in ærario phantasiæ, altera quidem potentiæ cogitatiuæ pars recondita, atque seruata. quæ potentia organica etiam cum sit, variè se habet in suis operationibus; iuxta variam cerebri temperaturam, ac substantiæ modum. hinc non omnibus datum est adire Corinthum. exurgunt inde tot, ac tam variæ rerum opiniones, & in nostra consilij ratione, quidam occurrunt metu trepidantes, vt ferè sunt omnes Arabum, fœdam, ac turbidam sectantes doctrinam, qui vti hæmaphobi, minimam in cunctis morbis sanguinis hauriunt quantitatem. alij vti hirūdines immodicam, inter quos audax adest, ac temerarius Botallus. alij tandem prūdenter medium seruarunt, qui nec flebile ac lugubre sonant, vt Lydij, nec molliter vt Ionici, verum veluti Dorij, inter vtrosque laudantur medij, & hercle in arte beati. Cuius sacræ hæresis tanquam primi, ac celebriores Parentes fuere tum Hippocrates diuinus, tum acutissimus Galenus: hos mox vniuersa ac præstans imitatur Græcorum schola: & in hoc tandem insigni posteritatis Senatu, forsan post illustre illud Parrhisiensium, ac Monspeliensium Medicorum Emporium, alma itidem illa Edetanorum Valentina Academia vehemen-

ter eidem arridet: cuius me ſemper & fœlicem alumnum,& doctorem prædico, cum tales in ea, ac tam clariſſimos conſequutus fuerim doctores atque Magiſtros. Omni igitur metu, omnive timore repulſo,celebre iſtud, & magnum auxilium, ad omnes ferè morbos magnos tollendos, ſeriò amplectamur: temerè, aut vltrà modum ne vnquam ſanè. Quare ingenua audacia clauum hunc medij ſemper tenentes, in quo & perfectum conſiſtit, & optimum ſanguinem nos hauriamus. quod ſi in cunctis rebus expetendum, ex Galeno comm.1.in lib.de hum.ſen.11. quanto magis in hoc deliberando auxilio, & eius ſeria quantitate, cum fundamus ſanguinem vitæ quaſi theſaurum?

Cæterum cum cuiuſque auxilij quantitas certa lege, ne vlla quidem artis ratione queat præſcribi, teſtante Gal.lib.præſertim 3.meth.cap.3. ac dicente, *Siquidem (vt ſæpè diximus) nulla eſt in arte Medica nec res, nec medela, quæ ſpecie dicibilis non ſit. Sed quod nec dici,nec ſcribi,nec omnino præcipi poteſt, id quantitas in quoque eſt.* ſola proinde remanet artificioſa coniectura,iudicio ipſo prætore:quæ ad veritatem propè accedente, & fas, quantum ius humano ingenio ipſam conſequi. Iſtud nec Galeno abſtruſum, ſi verba eius clara, quantum præclara audiamus,ex lib.de cur.rat.per ven.ſect.ca.12. *Nihil æquè artem Medicam coniecturalem efficit, vti cuiuſque remedij quãtitas. Etenim cum frequenter compertum habeamus tempus inſtare exhibendi aut cibi, aut potus, eiuſque aut calidi, aut frigidi: quantum tamen dandum ſit,certò non nouimus.* In hac igitur ſententia appoſitè Galenus coniectricem Medicinam fieri in agendo ſtruit,iuxta hanc quantitatis auxilij deliberatio-

berationem: quia hæc nequit rata præscribi scientia, cum ex disparibus nos eandem venemur. verũ quamuis coniectrix, cum plurima in ea considerate consulantur, si acre iugiter ingenium nactus fuerit artifex, ad scientificam veritatem quàm maxime accedet. neque proinde omnem coniectricem autumamus artem cum physica ferè omnis sit, & firmis theorematis gaudens, nec paucis demonstrationibus: quid, quod, & eius præcepta, vt Auctor censet ad Thrasib. nec coniectanea. rata enim cuncta, & scientifica. quid quod & medendi methodus, princeps artis pars, nec coniectrix, cum per indicationes scientificas, principiis physicis inhærentes procedat. Sed de hac re Galenum proclamantem audiamus lib. 2. de comp. sec. loc. cap. 1. *Quod enim artis coniecturale est, id maxime in affectionum cognitione consistit. Quæ vbi inuenta fuerint, curationem non cõiecturaliter, sed scientificè indicant, cum hoc quod & cognoscere datur, quam ægrè aliquæ affectiones medelis cedant: in quibus rationabiliter iuxta indicationem remedijs vtimur, etiam si nihil efficere in principio appareant. Atque hoc est quod in aphorismo* lib. 2. sen. 52. *dictum est, in quo ait, Omnia secundum rationem facienti, si iuxta rationem non succedat, ad alia transeũdum non est, manente eo quod visum est à principio.* Ex vtroque igitur Medicinæ parente elucescit therapeuticam Medicinæ partem haudquaquam esse cõiectricem, cum Medicus logicè, vel secundũ ratione in ea operetur, seu cum Gal. 2. meth. ca. 7. per scientificas indicationes, quibus ad curandum rationalis methodus vtitur. cuius tam stabilis, ac firma ratio, vt fixo quidem pede huic teneatur Medicus semper adhærere, nec ad alia conuolare ius, cum reliquæ o-

mnes viæ inuiæ, lubricæ, infidæ, ac funestæ sæpius. Denique ex hac Galeni sententia confirmatur quod supra iam diximus de coniectrice quantitate auxilij, si enim coniectrix affectionum cognitio, ergo & quantitas auxilij proportionata affectui, coniectrix pariter.

Dicitur Medicina itidem coniectrix scientia, ob finis incertitudinem: nã hæc cõiectrices parit sciẽtias, testãte Auctore ad Thrasyb. c. 4. cũ igitur Medicina incertũ, ac instabilẽ cõsequatur finẽ; cum nec semper artifex (etsi omnia ad illũ cõsequendũ disponat optimè) sanitatẽ assequatur: vti nec Imperator in militari disciplina peritus sẽper potitur victoria, quia incerta, & ars similiter cõiectrix. Et quamuis methodus (vt dictũ) rationalis, & sciẽtifica: reductio autẽ vniuersaliũ ad singularia, quæ mentis propria, affectãtis finẽ, eandẽ sciẽtiã cõiecturalẽ reddit. quod nõ solũ prouenit ob iudicij difficultatẽ, verũ ob subiecti, circa quod versatur ars, lubricitatẽ, & quia variis obiicitur indiuiduum corpus alterationibus, ac mutationibus, quare & incerti euẽtus, & incerta simul finis consequutio.

Iudicij difficultatẽ quãplurimũ auget occultatio internorũ affectuũ, & eorũ causæ abditæ, quæ cum sensibus externis, alteræ quasi demõstrationes iudicari nequeãt, in abditis delitescentes, difficile necessariò iudiciũ. sensuum autẽ inspectio, etiam comico Plauto testante, plus valet, quã si mille alia id cõprobassent testimonia. Præterea nec latẽtes affectus demõstratiuis indicãtur signis, verũ homonymis sępè, ac ambiguis, aut cõmunibus coniectamur. testatur hãc rẽ Medicinæ splẽdor Galenus, etiã ꝙ magis est, in seipso deceptus. quia cum colico lãcinaretur dolore

dolore,ob signorũ cómunitaté,hunc iudicauit nephriticum, neque pudore suffusus silétio deceptionem obuoluit,sed vt attentos redderet Medicorũ animos,hoc idem recenset,ac fatetur lib.2. de loc.affect.c.1.Quod si in tanto doctrinæ splendore offendit ipse,quid noctuæ,quid vespertiliones?Neque in cunctis morbis hoc æstimandũ, cum adsint aliqui, nec pauci sanè, pathognomonicis fruentes signis, nec ex his difficilis naturæ illorũ dignotio,seriò, ac sedulò cuncta assidentia signa obseruantibus. nec proinde, quia innotescit morbi idea, absoluta paratur dignotio,ac perfecta,cum adhuc & indiuidui morbi ignorentur proprietates, quãtitatis recessus, mos morbi,&alia,quæ exGaleno lib.5.de tuéda valetudine c.10. ex signis epiphenomenis,& synedreuõdis,& aliis repetéda: hac igitur coniectrici arte, cuncta hæc ęstimando,ac perpendendo pariter,per quandam mentis ruminationem,vti absolutá morborum consequimur notitiam, ita eâdem & remediorum captamus quantitatem, & rursus hanc morbis artificiosè adaptamus.

Artificiosa itaque hæc coniectura, quæ auxiliorum serio quantitatem parat(siue auxilia sint sumẽda,facienda, educenda, aut foris incidentia) ex quatuor potissimum petitur fontibus. Ex natura primũ totius corporis,vel alicuius partis, sub qua consuetudo,ætas,& ambiens continetur:vti sub ambiente cœli status,tempus,& locus.ad naturam partis rursus spectat sensus acrimonia,substantia, positus, ac societas. Porrò ex affectus seu morbi natura desumitur alter, ac præsertim ex eius magnitudine seu vehementia,aut paruitate,contumacia.ac facilitate. Tertiò ex affectus caussa,de qua eadẽ quę de morbo sũt dicta obseruãda,eius præcipuè quãtitas.hæc au-

tē à morbi caussa indicatio, asserente Galeno lib. de Sectis, c. 3. quā plurimū valet ad auxiliorū quātitatē indicandā. Tandē remediorum quātitas ex viribus postulatur: nam ex his apposité metimur auxiliorū quantitatem, ceu consentientibus. vires namque robustæ maguam admittunt remedij quantitatem, languidæ verò contrà, cum aut absolutè prohibeāt, si valdè exolutæ, aut aliquam minimam consentiunt quantitatem, si adhuc aliqua ratione, seu minimè consistant.

Per remedij quantitatem ex Galeno lib. 13. meth. c. 22. non solum id quod per se quantum est, & molem ac substantiam dicit intelligendum, verum & id quod vehemens, ac per se quale, per accidens verò quantum. vti morbos magnos vocamus, quos propriè vehementes. hoc argutè docet Galenus lib. 3. de comp. med. sec. gen. his verbis. *Conuenit igitur Medicum non modò affectus qualitatem, sed etiam ipsius, vt ita dicam, quantitatem coniectasse: nam haud ita propriè quantitas in qualitate dicitur, quamquam dicatur tamen, vt febris magna, & parua. Ac tantus est vsus eorum, quā sic dicuntur, vt iam proprij vim obtineant ipsa, perinde &c.* Quare propriè quantitas non dicitur de qualitate, sed propriè ex Arist. lib. categ. cap. de qualitate *recipiunt etiam intensionem, & remissionem qualia.* quia reuera aliquæ qualitates magis & minus recipiunt, in concreto tamen, haudquaquam in abstracto: videlicet vnum corpus album altero est magis album, non tamen albedo vna magis albedo quam altera. Sicuti igitur coniectamur non solum morbi qualitatem, & eius intensionem & remissionem, seu qualitatis gradus: ita & auxilij inuenta qualitate, e-

Cæte-

iusdem mox quantitatem, seu intensionem, ac remissioné, ad instar morbi ꝓportioné cōiectamur. Cæterum cum auxilium omne dicatur tum de chirurgico instrumento, tum de pharmaceutico, tum tandem de victus ratione, (hæc enim bifrons cum sit, non solum respectat vires, verum & morbos, quorum ratione dicitur auxilium: iuxta illud Hippocratis 1. Aph. sen. 16. *Victus humidus febricitantib. omnibus vtilis.*) cuiusque illius auxilij quantitas pariter & artificiosa coniectura captanda. Victus ratio quam primum & respicit qualitatem, ac quantitatem, etiam sub vtraque Medicinæ parte, cum in salubri, ex virium gradu, quæ sui conseruationem indicant, etiam metiamur victus gradum, seu quantitatem: vti in therapeutica, cum in morbis exactè peracutis victus exactè tenuis imperetur, in acutis tenuis, in cronicis autem plenior, vt in prima Aph. sectione affabrè exponunt vtrique Medicinæ Parentes. Prohibet autem victum morbus ipse, verum cum indicatio à viribus, quę victum per se indicāt, dignitate præcellat cunctas, victum cogimur in morbis describere; qualem, vt sit morbo vti auxilium, quantum verò, iuxta ideam morbi quantam; ac minorem quidem virium respectu, propter prohibentem morbum. ex vtriusque igitur comparatione appositè victus quantitatem describimus in morbis, vt vires videlicet seruentur tantum ad morbi vsque statum, tenuius nutriendo quanto citior ille fuerit, ita vt sæpè inediam omnino imperemus, vel solius melicrati sorbitionem, vel prisanæ cremorem, vt abundè Galenus declarat lib. præsertim 1. Aph. sen. 7. cum vtroq; Hipp. Celsus namque hoc idem testatur & lib. 3. suæ Medicinæ. cap. 2.

De scopo quantitatis venæ sectionis in acutis morbis, vnà adstante mensium, aut hæmorrhoidum fluxu.

CAP. XXXIII.

SEquitur altera de scopo quantitatis doctrina, & hæc peculiaris, de venæ sectionis quantitatis scopo in acutis morbis, quæ quamuis eisdem fruatur fontibus, lubet modò, iuxta nostri cõsilij rationem eosdem explorare. Sed Galenum eos recensentem quam primum audiamus: hic itaque lib. de curandi rat. per venæ sect. c. 9. sic fatur. *Coindicant autem hæc*, quæ plethoricam constituunt syndromen, *detractionis quantitatem, non ipsam sanguinis detractionem. Itaque ex morbo, ætate, & viribus minuendus esse sanguis cognoscitur: at vacuationis quantitas non ex istis modò, sed ex aliis deprehenditur. Ea sunt plethorica vocata syndromes, aëris nos ambientis temperies, in tempus, & locum diuisa: eáque quæ in anteacta acciderunt vita circa comesorum tum quantitatem, tum qualitatem: excretionésque, ac motiones, aut factas aut non factas.* Accuratè hoc loco summa capita demonstrat Galenus, ex quibus coniectrix methodus captatur quantitatis venæ sectionis; horum primũ signat morbum, magnum videlicet, sub quo haud dubiè eius caussam complectitur, quam immediatè respectat venæ sectio: rursus ætatem, florentem inquam, & vtramque collateralem: mox & robur viriũm. quæ tria, etsi scopi dicantur assidentes ad venæ sectionis (vt qualitas auxilij est) absolutã deliberationem: nihilominus tamen, & ad quantitatem eius auxilij deliberandam prosunt valdè. quod fortè innuit-

innuit Galenus lib. aduersus Erasistratæos c.4. dum dicat, recensendo quatuor obseruāda in secāda vena, *Tertia item, qua ratione in his intentiones inuestigandæ sint, quas vbi quis exquisitè considerauerit, mēsuram euacuationis coniectura assequi possit.* Hoc enim loco ex consideratione exquisita intentionum, seu scoporum vacuationis, mensuram coniectari posse arbitratur. Verum præter hæc, præcipua quidem, requiruntur & alia, syndromes videlicet plethorica, temperies aëris, tempus, locus seu regio, cōsuetudo iuxta victus rationem, excretiones pariter, ac motiones. addit citato loco aduersus Erasistratæos, & hominis naturam, ac temperiem, cum ob huius diuersitatem maior, vel minor subtrahatur sanguinis copia. Cuncta igitur hæc coindicantia obseruanda veniūt; quorum si maior pars, aut saltem eorum, quæ dignitate ac excellentia præstant, concordia fuerint, copiosè fundendus sanguis: sin verò discordia, iuxta cuiusque dignitatem atque præstātiam plus, aut minus detrahendum hunc esse docet methodus. Verū in ipsa methodo prȩter hanc coindicantium considerationem, ius est & sedulò futurum auxilium obseruare, eius videlicet naturam, ac facultatem, vt ita vtrisque pensatis affabrè auxiliū morbo adaptemus. Neque admirabilis ista methodus fallere quemquam quit, quin exactè coniectetur, ac maximo cum artificio accuratam illius deliberati auxilij quantitatem. Claudicant verò semper altero pede generales illi canones tum ab Hippocrate traditi, tum à Galeno firmati: quorum alter lib.1. Aph. sē.23. recēsetur, statuens tum in synochis, & ardētissimis febribus, tū in inflāmationib. magnis, ac dolorib. ingētissimis lypothymiā illi⁹ auxilij

vltimum carcerem. Et quanuis in eiusdem sententiæ commentario Galenus eandem metam approbet, damnat tamen eandem apposite & lib.9.methodi, c.10.&lib.de curandi rat.per venæ sect. c.12. vti & altero aduersus Erasistratæos,c.4. Alter porrò canon refertur ab eodem Hipp.lib.2.de rat.vict. sen.10. dum terminum huius auxilij constituat coloris sanguinis mutationem. Galenus citato aduersus Erasistratæos libro,ca.4.ex aliorum sententia & alios præter dictos commemorat, collapsionem videlicet pulsus ex debilitate dum sanguis subtrahitur, & sudorum proruptionem, aut labores, aut vomitus vehementiores si appareant,aut exuperantes alui deiectiones: rursus & animi defectionem iam dictam pro vacuationis portione contingentem:haudquaquam ob bilis, aut pituitæ fluxum in ventriculi orificium. Alij definiunt,à coloris in toto corpore permutatione,aut pulsuum alteratione. Alij tandem eiusdem auxilij quandam sibi propo-nunt statam mensuram,duas videlicet heminas Atticas,paullò plus,minúsue. Cæterum hanc omnem metam respuit quidem ibidem Galenus, & inquit, *quippe cum ex commoderata proportione, adhibitis ad id & ætate hominum,& natura, & tempore anni, & regione,nos ipsi maius,minúsue cuique quadrans inuenire possimus.* Hanc igitur solā methodū arbitramur ex coindicātibus petitā absolutā, & perfectam ad decernendam iustam huius auxilij quantitatem. reliqui autem illi priores canones cum morbum, & eius magnitudinem tantum respectent,vt palam Galenus in illius Aphoristicæ sententiæ cómentario fatetur ipse,elumbes,ac infidi. Nam cum indicatio à morbo, ne sufficiens quidem sit, vt citato libro

libro de curandi rat. per ven. ſect. etiam retur Galenus, nec ad deliberandum de ſpecifico aliquo remedio, multóque minus nec ad eius quantitatem decernendam, meritò & canones illi incerti, ac futiles, methodus verò altera tuta, artificio plena, & omni encomio digna.

Occurrit offenſaculum, à grauiſſimis viris iam expoſitum, quod nobis modò perfunctoriè pertractare fas, an puerilis ætas, an & ſenilis ſimpliciter venæ ſectionem prohibeat. Nos & probabiliorem parte negantem cenſemus, & Galeni doctrinæ magis addictam. Hic namque & li. de cur. rat. per venæ ſect. c. 9. & lib. itidem. 9. methodi c. 16. liquidò iſtud demonſtrare videtur, cum dicat, ætatem coindicare cum aliis huius remedij quantitatem: ergo ſi hæc cum aliis quantitatem coindicat, neceſſariò & ſpeciem ſeu qualitatem eiuſdem remedij iam prius admiſerat. Idem apertius iterum inſinuat, eodem citato libro 9. methodi cap. 17. cum dicat, *itaque etiam huius cauſa*, videlicet facillimæ diſſipationis in pueris, in tempore pariter, ac regione calida, *iis, qui ſanguinis detrahendi egent, aut prorſus venam non ſecabimus, aut parum detrahemus*. Porrò & lib. de cur. rat. per venæ ſect. cap. 14. ſic loquitur, *Abſumitur autem ob laborantis quidem temperiem ſi calida humidáque ſit, cuiuſmodi eſt puerorum: ob ambientem verò ſi regio ſit calida, & tempus æſtiuum. Proinde minus detrahimus, quam plenitudo commouet, quod ad ætates quidem attinet in pueris &c.* Ex vtroque itaque loco liquet manifeſtò ne pueris quidem interdicendam eſſe venæ ſectionem, etſi facillimè ipſi diſſipentur, cum iſtud quantitatem potius minuat. Langor igitur virium vnicum prohibens hoc auxi-

lium vti corũdẽ robur idẽ consentiẽs vnicum: quo adstante scopo, postulante altero pariter pueris, ac senibus venam tũdendã esse clarissimus Celsus lege sanxit, li. suo Medicinæ 2. ca. 10. sub qua viriliter militant omnes post eum classici Medici, maximo cum eorundem puerorum ac senum commodo, & artis Medicæ gloria.

Nescio quo suggerente Mercurio à proposito consilio sim dilapsus. intereſt igitur eò redire vnde discessi, & cœptum iam dudum institutum absoluere. Scopus itaque nobis nunc est methodum tradere, qua exactè valeamus quantitatem venæ sectionis decernere in acutis morbis cum mensurno sanguine connexis, aut hæmorrhoido. Cæterum vt hoc præstemus, aduocanda generalis illa methodus, quam nuper indigitauimus, hæc quamprimum physin obseruat, ad quam reuocandi vterque illi fluxus acutis morbis ex hypothesi implicati: cum & vterque naturę sit opus. hoc innuit Galenus palam, dum libro de cur. rat. per venæ sect. ca. 9. postquam tria illa descripserit, morbũ inquam, eius causam quam plethoricam signat syndromen, ac robur virium; neque hæc sufficere dicat, ambiẽtem, locum, tempus & cõsuetudinẽ vnà obseruanda prędicit, excretiones itidem & motiones factas, aut futuras tandem adiunxit quæ vi à cum ætate sub naturę fonte cõtineri haud dub. è cẽsendũ: quare cum fluxus hi excretiones naturæ sint, qua tales presse obseruandi: quia necessario ad quantitatẽ venę sectionis decernẽdã condicãt ipsi. iuxta enim impetũ illorũ, quãtitatem vacuãdi sanguinis metiemur, si arte adhuc fas sit amplius vacuare. Lustrat synocharum exẽplo

Galenus

Galenus citato sæpius lib. 9. Methodi ca. 5. dū hanc coniectaneam methodum quantitatis venę-sectionis, vtrisque illis excretionibus adstātibus, aut imminentibus, hisce verbis describit, *Itaque si tempore mittendi sanguinem menses moueri contigerit, siue etiam hæmorrhois sit reclusa, si inspectus fluentis impetus satis fore videbitur, qui solus, quod requiris vacuet, naturæ rem omnem permittes: sin minus tātū ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulas.* Illis verbis, *si tempore mittendi sanguinem,* cuncta illa tria capita adesse modò supponit Galenus morbum videlicet, seu synocham febrem, plethoram eius causam, ac robur virium: rursus excretiones per vterum, aut hęmorrhoidas factas, vel futuras obseruat, dum inquit, *menses moueri contigerit, siue etiam hæmorrhois sit reclusa*: tādem ex cūctis his coindicantibus artificiosa coniectura venatur auxilijquantitatē concludens, *quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulas*: seu auferatur omnis illa redūdātia in plenitudine, quę efficere morbū valens erat. hic enim alter scopus sectionis venæ qua ablata causa sanatio necessariò consequitur. Perficitur, seu assequitur vltimus iste finis, duplici ratione, aut solius naturæ interuētu, integrè omnē morbi causam deponendo, vel saltem ferè illud quod multū erat, neq; amplius valēs morbum cōseruare, vel de nouo iterū gignere: & tunc *rem omnem naturæ permittes*, perficitur, rursus & altero modo, dum natura imminutè operatur aut sui ipsius ratione, lento gradu ob languorem progrediendo, aut multitudinis redundantis respectu, & tunc *inspecto fluentis impetu*, & vnà relicta redundantia æstimata, *tantum ipse detrahes*;

quantum sufficiet ad omnem morbi causæ ablationem, vel saltem quantum sufficiet ad hoc vt natura reliquum vincere, ac superare valeat.cum extremas vacuationes semper metuat diuinus dictator, vt videre est lib.1.Aph.sen.3.& li.2.Aph.sen.51. Hoc idem seriò consulit insignis Galenus lib.1.ad Glauconem.cap.14.cum febris curationem adstante alui deiectione præscribat dicens, *Si febris cum profluuio ventris, non alia est opus vacuatione: verum hæc sola sufficit, quamuis non sit pro multitudinis ratione.* quibus verbis vltimis insinuat Galenus inetgrè vacuãdum non esse, ne vires vnà cum morbo finiantur: illud igitur minimum consultò relictum,& à natura vinci ac superari, siue alteratione, siue absoluta coctione, siue quod accidit sæpè etiam commoda facultatis expulsione facillimum apparet. Hinc auxilia, testante eodem Galeno libro Artis Medicę, cum naturam habeant fautricem, quæ totis viribus,quantum in se est ad morbi accingitur ablationem, & eius causæ haudquaquam par est omnem integrè morbi materiem deplere,immò naturę medicatrici optimæ aliquid relinquere: ne pariter & copiosa, ac vehementi vacuatione exoluatur natura, quod peculiare est cunctis vehementer vacuantibus; quæ consequenter, ceu periculosa timenda. Quare qui temerè pro multitudinis ratione corpus extremè vacuant,& inde ægrotantes iam agentes animam contemplantur,in illum tandem insolentię gradum peruenire coguntur,quod assiduo vsu cardiacorum ex margaritis & alus pretiosis lapillis cõfectorũ,lapsum resarcire futiliter præsumãt:mox & succis castratitiorũ arietũ, iam & stillatitio caponũ pinguium anili quodam chimico artificio extra-

ctο,

cto, rursus & liquamine ex arietum corde: denique viscera, cor præsertim liquoribus quibusdam aromaticis, lapillis etiam, vnionibus, ac rebus aliis pretiosis, purpureis imbutis sericis muniunt: palumbos visceribus pariter eisdem immolant, nectarea libāt, vt isto tanto armorum tumultu à calumnia vindicentur: & superstitiosè auram popularem potius, quā ægrotantium vtilitatem anhelant, & animā in suo ergastulo vix detineri nolentem, Medici isti abortiui hac arte cogunt immorari. Sed hos mali feroces relinquamus, ad pensum redeuntes. Tantum itaque Medici indigent manu, & externo artis auxilio, illa, quæ, vt recenserat li.1. de locis affect. Gal. c.1. tum lib. de const. artis Medicæ c.12. ob eius magnitudinem, ne natura quidē ipsa superare quit. valēte namque ipsa morbos, & eius causas vincere, ac expugnare, frustra intromittitur artifex, cum omnia illi, cuncta suauiter, & opportunè operāti, sint committenda. quod vt præster, ab artifice sedulo sunt remouenda impedimenta, si forsan adsint, & eidem opitulari omni studio, præ morbi magnitudine nequeunti illum superare, ac vincere. Satius igitur erit dum vacuamus aliquid naturæ relinquere, quàm integrè omnem deponere redundātis humoris molem. Pręter iam dicta, lubet & aliis Hippocratis oraculis idem demonstrare, libro videlicet 1. Aph. quo loco victus quantitatem in cunctis morbis describens, his verbis fatur, *Victus tenuis, & exquisitus & in morbis longis semper, & in acutis vbi non conuenit parum tutus. rursūmque victus qui ad extremam peruenerit tenuitatem, molestus.* Porrò & in altera sequenti sentētia sen.3. adhuc idem dilucidius; *In tenui victu peccant ægroti, quo fit vt magis lædantur. siqui-*

dem quoduis peccatum grauius hic, quam in paullo pleniore victu solet esse. Et concludens oraculum inquit, *Quare tenuis exactúsque victus paullò pleniore existit maxima ex parte periculosior.* Liquet palam ex his in cunctorum morborum acutorum victus ratione instituenda, satius multò inclinandum versus paulò pleniorem, quàm tenuem & exactam. quia hęc vti non tuta, etiam & molesta. cúmque tenuis & exacta victus species quædam sit vacuationis, & qua talis molesta, ac non tuta, cum vires ab ea labantur multum, & de omni similiter magna vacuatione idem præstante censendum. Quare in omni vacuatione ius, de extremo aliquid remittere, sicuti in victu exhibendo tenui. nam quoduis peccatum in his grauius, quàm in paulò pleniore victu, & paulo minore vacuatione. *Non tamen*, inquit Hippocrates citato lib. 1. Aphor. sen. 3. *vacuando vsque eo pergi velim, vt vasa in se penitus considant, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eo vsque progredi oportet. sic & extremæ vacuationes periculosæ.* Meta igitur quantitatis assignatur euphoria: non omnis redundantis humoris depositio.

Cæterum cum nullam artem nancisci valeamus, vt dicebat Galenus lib. 9. meth. c. 6. quin præter methodum vniuersalia theoremata complectentem, iugiter assiduè in particularibus nos exemplis, & vsu muniamur. hinc particulare exemplum nobis nunc proponere par est, vt & illustrior reddatur methodus, & facilior multò doctrina. Supponamus igitur Agnetem à synocho putrida infligi, in qua plethoricum corpus, vltra naturæ carceres sanguinis pondus ad libras sex cōtinere. quæ sanguinis quan-

quantitas,ceu præter naturam, obstructiones germinans, morbi efficiens causa definitur. denique obseruemus in ipsa Agnete sanguinis mensurni typum,& typi consuetudinem, cùm per singulas lunationes, ac per tres etiam soles sanguinis libras sex Cinthię libet:idémque impetus fluentis sanguinis ipsa actu laborante insinuet, retribuendum. In ipsa Agnete nihil hauddubiè arte mouere fas,sed omnis curatio morbi Naturæ committenda. Idem censendum etiam & in morbis,in quibus nulla vasorum coniugatio cum vtero.quia iuxtaHippocrat. li.de Aliment. com.3. *conspiratio vna,& confluxio vna:& omnia sympathia, id est compatibilia sunt*. Quæ enim naturæ possibilia,ac facilia,nobis occulta, & impossibilia plerumque. contemplanda itaque eius opera,quæ si conferant, & facilè ipsa ferat, nullatenus impedienda,aut remoranda:sin contra noceant emendanda. Si rursus mensium illa consuetudo diuersa fuerit, vt ne quidem redundantiæ illi respondeat, cum tantum per singulas periodos tres tantum sanguinis libras retribuat, & fluxus illa ægrotante lento procedat gradu,parcè ac auarè,cum huiusmodi vacuatio sufficiens tunc non sit omnem illam sanguinis copiam redundantem deponere, inspecto motu,ac fluxus impetu,detrahes tunc, quod nequit natura, vt ex coniunctis ambobus, natura videlicet & arte perficiatur quod postulas,prçuisionem causæ morbificæ, morbi ablationem, & sanitatis introductionem. Neque in hoc artis opere negligenda alia coindicantia, quæ pariter æstimanda censet Galenus libro 9. meth. cap. 17. à viribus inquam, ambiente, ætate, & aliis quibus iuxta singulorum naturam, dignitatem, atque

præstantiã semper est aliquid condonandum. verum fluxus illi, naturæ opera, iuxta nostri consilij rationem modo explorandi tantum veniunt.

De scopo modi vtendi venæ scißione in genere.

Cap. XXXIV.

SI quicquam est quod in actuosa Medicinæ parte maiori prudentia indigeat, illud quidem remediorum est optimus vtendi modus. Hic, vti amplissimo Rationis subiicitur imperio, sic apposite vtendi rationem appellant Medici. Polyarchicum istud imperium à duobus præsertim excelsæ potestatis Magistratibus gubernatur, ac regitur, Γνώμη ac Συνέσει: istorum regimen lustrat diffuse doctor Angelicus tum 1.p.q.22.art.1. ad 1. tum 1. 2. & q.57. art. 6. exponens, quod alterius iudicium altioris sit ordinis, cùm Γνώμη bene iudicet de agibilibus secundum altiora principia iuris naturalis: alterius verò iudicium inferioris potius ordinis, cum idem præstet secundum legem communem. Vtrique isti iudices, iuxta sua principia in mentis seu rationis arce morales habitus solertiæ, atque prudentiæ sanxiũt, stabiliunt: per quos, ceu integra iura, ac leges sacræ mens ipsa iudicat, decernitve modum in rebus cunctis. Habitus itaque prudentiæ, vt exemplaria, ac simulachra sunt ad laudabiles actiones, & optimos vsus ipsius mentis: & modus iste optimus, prudentiæ sanè germen, perfectio quædam est moralium actionum mentis, ac cunctarum virtutum stata regula. quid quod & anima potius virtutum omnium. Proinde cum tanti momenti sit, summis encomiis à sapientibus cunctis celebratur, vnicè ab omni-

omnibus commendatur. Cicero namque Eloquentiæ candor lib. de orator. *in omnibus rebus*, inquit, *quatenus videndum est, etsi enim suus cuique modus sit, tamen magis offendit nimium, quam parum.* Iterum lib. I. de officiis, *His enim rebus, quæ tractantur in vita, modum quendam adhibentes, & ordinem, honestatem, ac decus conseruabimus.* Porrò Iuuenalis satyr. 6. hoc idem laudabile monuit, dicens, *Imponit modum sapiens, & rebus honestis.* Quin addo Plautum in Pœnulo Act. I. sc. 2. *Verum hoc vnum tamen cogitato, modus omnibus in rebus soror est optimum habitu.* Horatius tandem serm. lib. I. Satyr. I. oraculum illud effatus est; *Citra modum consistere nequit rectum.* Quid plura congeram? Quare cum præstans sit huius vis in cunctis pertractandis rebus, cumque plurimis prudentiæ habitibus comparetur ipse Medicus artifex diuinus, tum ob subiecti dignitatem, tum finis excellentiam, quanto studio, quantáve cura, ac diligentia tenetur ipse, ac cogitur quidem in cunctis artis operibus hunc, prudentia maxima, solertia ingenua explorare, perquirere, rimari. Absente modo, quid prosunt, etiã testante Galeno lib. aduersus Erasistratæos, c. I. & 4. reliqua ritè, aut exactè cõparata? cuius namq; vtilitatis erit auxilij qualitatem inuentam habere, artificiosè coniectari quantitatẽ, repertam rursus volucrem occasionem possidere, hoc insigni vtendi modi destituti scopo? Hinc exclamat noster doctissimus Galenus lib. 6. methodi ca. I. dicens, quod vulgares cognoscunt in vniuersum quid agendum, in febre refrigerandum, in frigida intemperie calfaciendum: verum qua ratione istud, quóve modo præstandum subterfugit ipsos, ceu noctuas in tenebris sedentes; artifici tantum

peruium, methodum rationalem insequenti. Modus igitur iste artificem à vulgari distinguit, eruditum ab ignaro, rationalem à rudi plebecula. Cum itaq; modus iste in actione practici intellectus cõsistat, plurimis prudentię, & artis habitibus illustrati, quid mirũ si modus, seu hæc vtendi ratio, nõ solũ vulgaribus sit interdicta, verũ & barbaris quibusq; artificibus, & abortiuis Medicis: à quorũ cœnosa industria vtilius multò poterant agri coli, quàm ceu alteri Acesij, cũ infanda mortaliũ strage, Medicinæ diuinæ sciẽtiæ nauare operã. sed rem prosequamur.

Modus itaq; seu auxiliorũ vtendi ratio intra suos capacissimos cancellos tria potissimum includit capita, formam seu remedij figuram, eiusdẽ præterea substantiæ modũ, & vacuationis tandẽ non solum ordinem, & numerum seu vices, verum & locũ per quẽ vacuandum. Illud primũ paratur cõmodè, obseruata partis affectæ figura: & istud externa respectat auxilia. hinc, quia lien figurã linguæ bubulę repræsentat, emplastra, quæ huic parti apponenda veniũt, eandẽ figuram similiter referãt est necesse. porro & auxilij forma ex positu partis affectæ quamprimum consequimur. nã si longinqua ac distans pars, & ab ea redundantẽ humorẽ vacuare intendimus, cathartica formã solidã adipiscantur ius est, vt diutius in ventriculo immorata, potẽtius à longinquis partibus humores attrahant. sin vicinior pars affecta fuerit, liquidam tunc requirit remedij formam, ceu paratior ad expulsionem.

Aliud pręterea, substãtiæ modũ videlicet, & sensũ partis affectę vnà spectat hic sẽsus. si exquisitissimus fuerit, ne dolorẽ in parte de nouo excitemus, aut abortũ augeamus exquisitissimè læuigãda postulat

auxilia,

auxilia, qualia exoptãtur in oculo; hinc collyria supra modũ læuigata, & in tenuissimũ pollinẽ cuncta medicamenta, sint redacta curamus. Et quamuis hoc caput vti, & alterum videatur potissimum seplasiam respectare, ad quam pertinet parandi medicamentorum modus, & eorundem mox efformandi: nihilominus tamen primum Medico tribuitur, cui maximè competit, obseruata & partis figura, ac sensu, deliberare & de figura, ac forma remedij. ac de eius modo, & ancilla altera mox aduocata, eidem rem proponere. Modus enim Medici, est cunctorum mensura, regula, ac ratio.

Tertium & vltimum caput non solum attingit modum, ac numerum vacuationis, verum & locum per quem vacuandum: vti & alterius cuiusque speciei auxilij, an semel, an bis, an verò amplius admouendi, modum æstimat. Ad priorem illum modum capescendum plurima perpendenda veniunt, pars idiopathicè affecta, in quo loco mox excrementa morbi caussa stabulata seruentur, natura rursus instrumenti affecti, coniugium porrò venarum cum eodem loco affecto, & tandem meatus, seu canales per quos appositè natura reddũdantes humores solet repurgare. Numerum autem vacuationum coniectamur præsertim ex copia excrementorum, virium statu & euphoria particularis naturę circa vacuationes. ætas itidem, & ambiens ne parum quidẽ conducere ad idem valent. Si igitur copia maxima fuerit excrementorum, maximam indicans vacuationem, virium autem status, aut ætas, aut ambientis inclementia eandem non ferat, tunc vacuationem repetemus, ac iteratis vicibus quantum discordes indicationes sustineant copiam minuemus.

quid quod & ſatius multo eſt (niſi in vrgentiſſimis affectibus, in quibus ad lipothymiam vſque eandem vterque conſulit Præceptor) ſectionē iterare, quam vnica vice deplere, cum haudquaquā natura in viribus conſiſtens, ſubitas,ac magnas ferat vacuationes.Hæc itaque omnia ſeriò, ac ſedulò æſtimanda cenſemus ad perfectum auxiliorum vtendi modum,ſeu rationem.

Verum iuxta noſtram hypotheſim hoc vltimum caput rimari tantum modò intendimus:cum nobis mens ſit quærere rectum vtendi modum ſectionis venæ in morbis acutis,inſtantibus, vel adſtantibus menſurnis fluxibus,aut hæmorrhoidum.In genere itaque hanc rem declarat perbellè Galenus,tum libro de curandi rat.per venę ſect.c.16.tum& lib.3.de Anat.admi.c.6.&4.de tuenda valet.c.4.hoc verò vltimo loco ſic fatur, *Porrò æſtimare diligenter oportet qui ſanguinem ſunt mißuri in thoracéne,dorſo,& lumbis tenſio, pulſánſque dolor figatur, an in capite potius & collo. His enim affectis humoralem venam diuides, maximè ſi repletum caput,& calidum ſentiunt:illis verò internam. Si verò omninò æqualiter laßitudo corpus occupat ambarum mediam.* O verè Phœbum, longè ſemper aciem ingenij iaculantem! Copioſè itaque in hac ſententia inſtitutum demonſtrat, & conſilij noſtri rationem.in primis vtendi modum ſectionis venæ declarat petendum ex partis affectæ ſitu ac poſitu, quæ pars inſinuat humorem redundantem continere,vacuatione indigentem:rurſus & coniugium vaſorum obſeruandum exponit, partis inquā ſectæ, cum eā quæ morbo tentatur. illud oſtendit cum thoracem,dorſum,aut caput obſeruat: hoc vero cum venam humeralem, internam, aut mediam

ſecan-

secandam imperat. humeralis namque cum capite communicat, interna partibus collo inferioribus impertitur, vti media vtramque respectat partem. Naturalem meatum modò neglexit, quia rarò, aut nunquam potius in tundenda vena eius requiritur consideratio, cum hoc auxilium haudquaquam ducat humores per naturales meatus, sed versus tantũ partem sectam, secus cathartica, diuretica, ac menses mouentia, quamuis verum sit & hos menses iuuare secta aliqua inferna vena: tamen istud per accidens, ducendo tantum humores versus inferna, ad quæ mẽsurnus dirigitur fluxus, per vterum verò ne ducit quidem directò ac per se. Coniugium autem, seu vasorum communitatem, vti partius in nostri corporis situm sola Anatomica historia declarat. Solum igitur oculata fide, & cadauerum dissectione dilucidè hæc intelligi possunt. quam doctrinam qui negligũt, vti cęci morborum aggrediuntur curationes. frustra namque aut sanitatem tueri, aut morbos exoluere contendimus, citra huius amplissimæ Medicinæ partis absolutam dignotionem. Hæc enim partium omnium singularum substantiam rimatur, magnitudinem demonstrat, numerum, figuram, situm, connexionem, & vsum explorat. Quibus nihil præstantius Medico, ad munus exequendum.

Cæterum ad perfectam vtendi rationem huius tanti auxilij, duo quàm maximè desiderantur, alterum auxilium respectat iam alterũ ægrotum, Quoad autem remedium, huius scopi proprij sunt æstimandi: quorum ratione nos de ipso, de venæ inquã sectione seriò deliberamus: vacuatio videlicet, reuulsio, & deriuatio. prior scopus humorem in par-

te affecta obsessum,& impactum respicit, alter fluentem potius versus eandem partem,veluti vltimus contentum iuxta, aut in eodem affecto loco, non impactum tamen. Hinc æstimatis his huius auxilij scopis, vnà & situ affectæ partis, ad vacuandum, eandem affectam partem secamus; ad reuellendum, oppositam,& distantem;ad deriuandum, vicinam. Hæc lustrat passim Galenus, lib.præsertim 4.meth. capit. 6. &lib.5.c.3. & lib. 2. ad Glauconem; cap. 2.tum ex instituto lib. de cur. rat.per venæ sect.c.19.

Porrò quod ad ægrotantem spectat illud est, inquirere videlicet totius corporis humani medium. Interest namque valdè hoc inuentum habere ad rectum huius auxilij vsum.nam, cum vt plurimum secētur artus,brachia inquam,vel crura,extrema si nè:indigemus necessariò & medij notitia, ad quod referuntur extrema, vt distantiam compensemus, oppositionem inueniamus, viciniratem pariter,& colligantiam expendamus. Vterque Medicinæ parens in hoc signando medio impar videtur,cum ab Hipp.lib.6.Epidem.com.2.sen.14.&à Galeno lib.6. Aph.sen.36.iecur statuatur medium: alibi verò lib. præsertim de cur. rat. per venæ sect.c.18.renes, ceu ancipites, ἐπαμφοτερίζειν in vtramque partem vrgentes,aut in medio ambigentes retur. Sed cum intra has partes màxima sit vicinitas, cum inferna iecoris renum situm attingat, vti & vmbilicus pars externa, hinc appositè cuncta hæc medium statui queunt. neque hoc medium in indiuisibili constituere fas. Et quamuis renes in medio ambigant, consulit tamen, vnà cum Hipp. Galenus,tunc citato lib.7.Aph.&de venæ sect.loco in eorum affectibus potius venas tundere infernas, etsi aliqui illud Hip-

Hippocratis interiores interpretentur, tam brachij, quã cruri, quasi in a ffectib. rerũ liceat scindere & internam brachij, & cruris. verũ istud reluctatur Galeni mẽti, ac veritati. quid quod, nec ceu Hippocratis genuinã amplectendã censet sentẽtiam, quia dixerit interiores, cum etiam & crurum exteriores venas in his affectibus renum secare ius; cum ab vno, eodémque tubo vtraque vena interna, & externa proficiscatur, in poplite trifariam diuisa. vt libro etiam de venarum dissect. exponit Galenus c.8.

Quod si obiiciant, Galenum in ischiade, lib.10.de comp. med. sec. loc. c.2. affectus quidem infra iecur, aut renes, imperasse quàm primum venæ sectionẽ brachij, mox crurum. tum lib. 2. ad Glauc. c.2. dum methodum tradit sanandi phlegmonem in genu, prius venas supernas scindendas iubet. non ergo exempla satisfaciunt pręceptis. Hæc obiectio angit valdé Ferdinandum Menam, vt ipsemet fatetur, comm. in lib. Galeni, de cur. rat. per venæ sect. ca.18. verum longe aliter ab ipso satisfaciendum censemus. Inprimis communis nõ est responsio vtrique affectui satisfaciens. nam in ischiade, corpore existente pleno, ne venas infernas eiusdem cruris scindere quamprimum ius, quia cum hęc vasa per locũ affectum disseminentur, cursu mox per inferna petentia, sectis his nõ solum à parte affecta, ne reuulsio quidem fieret, verum nec vacuatio: cum à supernis venę cauę partib. versus partem affectam luculẽter fluxio promoueretur. hinc consulit prius tollẽdam multitudinem., quæ materiem præbet fluxioni, deinde hac cessata, ex parte affecta vt deriuemus, venas eiusdem partis inferioris tunderimperat: hæc enim deriuatio viciniam requie

rit,quam seruat inferna crurum vena, nequeunte vllatenus pręstare reuulsionem ab ischio:etiam nec absente plenitudine, verum quia hac absente, maxima non sit timenda fluxio, proinde solo deriuationis, & vacuationis vrgente scopo, non supernam,sed tantum infernam cōsulit sectionem. Longè diuersa ratio est in genu phlegmone, in qua, ob reuulsionem, quæ vrget in phlegmonum principiis, requirentem oppositionem, & licet venam brachij eiusdem partis internam secare, quæ seruat contrarietatem sursum ac deorsum, & venam poplitis alterius cruris,quæ alteram dextri ac sinistri. quod si brachij venam nullam habeat cum venis genu communitatem, quam habet alterius cruris vena,fruitur tamen illa κατὰ ἶξιν,seu vasorum ac naturæ rectitudine, optanda maximè in reuulsione. Quare in vtraque sectione est oppositio, in altera κατὰ ἶξιν, in altera verò coniugium. vnde vtraque sectio amplectenda.& proinde Galenus supernam lib. ad Glauc. eligit, ceu optimam, cum simul maximam in toto corpore plenitudinem supponat, quam superna sectio commodè vacuare,cuique fit palam. Neque istud vniuersalem illam doctrinam destruit; cum perpetuò sit verum in vniuersum, in morbis supra iecur scindendas esse supernas venas, in his qui infra existunt potius infernas. valent tamen hanc doctrinam non conuellere, verum partim immutare, variæ occurrentes coindicationes, vt in superioribus exemplis fuit à nobis demonstratum.

Occurrit porrò & altera difficultas,ex Hippocrate desumpta. Dictator enim summus coniugium vasorum in apoplexia sananda æstimandum non censet,

censet, dũ inquit li. 4. de rat. vict. sen. 23. 24. *Quod antẽ quis repentè obmutescat id venarum interceptiones, occlusionésque faciunt, si sano absque occasione, vel forti alia causa id contigerit. Venam igitur brachij dextri internam secare oportet.* Manifesto itaque coniugiũ non seruat Hippocrates, quia affectus iste, altera species apoplexiæ, caput obsidit. intercipiuntur namque & occluduntur vasa, venæ videlicet & arteriç plexum, χωροειδῆν componentes qui plexus in anterioribus cerebri ventriculis reperitur ex iugularium venarum surculis, & arteriarum carotidum ramulis connexus. idiopathicè igitur lascessitur caput: & tamẽ internam cubiti dexteram secare iussit. dicens his verbis, φλεβοτομέειν ὦν χρὴ τὸν βραχίονα τὸν δεξιὸν, τὴν ἔσω φλέβα. Id est, *Mittere sanguinem igitur oportet ex vena interna dextri brachij.* quç vena haud quaquam coniugium habet cum ipso capite, cum potius partes infra collum respectet; cum quibus maximam tantum habet communitatem.

Huic satisfaciemus dicẽdo, legendũ esse ἔξω, pro ἔσω, externa potius, non interna, hócque librariorum culpa factum, quod liquido demonstrabitur, si Galeni verba in commentario perpendamus, inquit nãq; *Velocißimè, & plurimũ ex ijs, quæ principes sunt, partibus, vena ea corpus vacuat. atque ob id in acutißimis morbis ad eam sese confert.* Si igitur ea vena, quã secandã imperat Hippocrates, velocissimè vacuat principem partem: necessariò nunc per hanc partẽ principem intelligendum caput, quod propter principes facultates, quæ ibi exercẽtur, & princeps est, & inter principes principatũ obtinet; vt Galenus itidem censet, & lib. 8. de vsu part. ca. 6. &

libr. de different. sympt. cap. 3. & lib. 1. de caussis eorundem cap. 1. & tandem lib. 3. de loc. affect. cap. 3 quidquod & sola externa, & velocissimè, & plurimũ corpus illud vacuat, in quod illa apoplexię species suam habet sedem. Quare autumandum, etiam iuxta Galeni mentem, legendum potius externam. His addo, quod si Galenus legisset internam, cum reluctetur methodo vtendi modi, aliquam parasset conciliationem loci, & mentem Hippocratis aperuisset, cur in affectibus capitis internam venam censisset esse secandam, aut quia fortè sibi cordi fuisset plethoram prius totius corporis deponere, & mox se ad caput conuertere. verum de his mentio nulla. quid quod, nec in morbis peracutis, multóque minus in exactè peracutis, qualis apoplexia, ius est illud pręstare, immo sedulo, ac omni adhibito studio venam aperire, qua aperta aperiatur, ac velocissimè vacuetur vena loci affecti, vt affatim vrgentissimæ causæ morbificæ occurramus. Quamobrem & crassissimè errasse Victorem Trincauellum arbitramur, dum li. 2. de rat. cur. affect. totius corp. hum. c. 10. inquit, *At verò si repletiora sint viscera, & partes quæ ad inferiorem ventrem, vel etiam thoracem attinent, vt inde plus sit timendum, vena interior, quam basilicam vocant erit secanda: hac enim secta vt tradit Galenus lib. 4. de rat. vict. sen. 24. mẽbra præcipua, quæ infra collum, & clauiculam sunt, facilius, & citius inaniuntur.* Errat itaque, cum postquam exactè dixerit venam internam secandam esse, dum partes quæ ad inferiorem ventrem, vel thoracem attinent plethora occuparit in vniuersali morborum capitis curatione, mox istud

istud comprobet illa Galeni auctoritate libro 4. de rat. vict. quo loco, iuxta sententiæ Hippocraticæ mentem, de illa apoplexiæ specie, affectus quidem specificus capitis, loquitur: & malè rursus refert Galeni verba, aliter multo scripta, vt nuper nos recensuimus eadem ipsissima verba. Quis enim mentis compos dicet, secta interna vena facilius, & citius inaniri caput, in quo locus affectus? benè quidem membra quæ infra collum, & clauiculam sunt: in quibus nullus vrgentissimus affectus in venarum interceptione & occlusione germinante apoplexiam. Anilis igitur loci interpretatio.

Tandem in illo oraculo adiunxit Hippocrates particulam illam dexteram, quia ceu præstans pars ab ea inchoanda sectio, mox ad alteram conuersi. nam vtraque cephalica æquè vacuat caput. vnde & simul vtrasque scindere fas, cum vtræque simul afficiantur partes. Constat igitur ex dictis, quàm maximè ad optimum huius auxilij vtendi modum conferre partis affectæ situm, ac positum exsertè considerare, & pariter vasorum replicare coniugia: etiam inuito contradictionis magistro Argenterio. nec non præsertim in reuulsione æstimare κατ᾽ ἴξιν, siue rectitudinē intelligas fibrarum, quæ in venis sunt, siue naturæ ipsius rectitudinem, vt dextra dextris, sinistra sinistris, vt doctè exponit Galenus libro de curat. rat. per venæ sect. cap. 14. & alibi. vnde ne laudarem quidem doctissimi Præceptoris mei Ludouici Colladi opinionem dum neglecta hac rectitudine, censet libro suo isagogico ad faciendam Medicinam in hepatis inflammatione capite 23. æquè fas esse vtramque

basilicam scindere, quia, inquit, eque vtræque iuuāt quod tanti viri pace dixerim, ne recipiēdum quidē. nam, etsi verum sit vtramque basilicā æquè coniugium obtinere cum ipso hepate, verum cum in sinistra absit κατὰ ἴξιν, seu naturæ, ac fibrarum rectitudo, dispar valde vtilitas. videmus namq; hāc in suis operibus strenuè, ac vtiliter seruare semper naturā: quæ si fortè non seruetur, symptomaticum potius contingere opus, & infidam pariter vacuationem. Nec iure decantata exempla congero.

De scopo vtendi modi venæ sectionis in acutis morbis, altere fluore mensurno aut hæmorrhoido implicato.

Cap. XXXV.

Lvbet modo methodum huius pręstantis scopi, iuxta nostrā hypothesim replicare. Verum occurrit quam primum difficilis nodus, An in hoc connexu vrgentis affectus præter naturam, cum altero affectu toto genere secundum naturam, aut altero Naturæ saltem opere vtili, ius sit leges methodi vtēdi modi ad vnguē seruare, an prospiciēdū tātum fluoribus ne vllatenus remorētur. Hoc vltimū videtur magis rationi cōsonum, quia hi fluxus ceu naturę opera intersunt valdè morborū indicationibus, cū ex his plurimi, hoc medio soluātur, quare ceu decernentia æstimandi, & qua talia, nec nouandum quicquam, ipsis aditantibus, nec mouendum, sed totum naturę relinquēdum. quæ si integrè operetur, pro gratia habendi: sin autem parcè ducere, tunc potius quò ipsa vergit. pręsertim cum & loci

ci isti vtiliter sint à natura destinati ad redundantiam sanguinis deplendam, & molestantis sarcinæ leuamen. Hoc idem videtur innuere dictator summus lib. Aph. 1. sen. 20. his verbis, *Quæ decernuntur, decretáve sunt iustè, nec mouere, nec aliud quicquam nouare, seu medicamentis, seu alijs irritamentis fiat, sed omittere.*

Cæterum ab hoc euripo facilè nos expediemus, distinctione præmissa. fluxus illi aut secundum naturam, periodicè ac statis temporibus commoti: aut rursus præter naturam, ipsa natura irritata, occurrentes citra conferentiam, & euphoriam. si appareant hoc vltimo modo, eisdem omnino neglectis (nisi vires ob immoderantiam labantur) omne consilium ad morbi acuti sanationem sedulò dirigetur: sin verò secundum naturam accidant illi, eisdem consulendum vtique. Qui cum multifariam in morbis queant apparere, aut in eorum principiis, incremento, statu, aut declinatione, cocta iam morbi materia: hinc horum diuersa pariter ratio, quia si cocta iam materia accidant, sub vigore, aut declinatione, cum & crisis rationem valeant obtinere, totum naturæ committendum, & ipsam operantem contemplari decet. quidquod & tunc morbi ratione, abest itidem secandi venas occasio: nisi auara fluxio coërceat. tūc enim per partem per quā natura vergit eundem motum concitabimus, & eūdem fluxum omni arte iuuabimus. etiā & infernatū partium sectionibus, si humor peccans, à sanguine separatus non fuerit. Verum, si huiusmodi fluxus in aliis temporibus morbi contingant, in quibus fas, iuxta Hippocratē 2. Aph. sen. 29. mouere, tunc & typus morbi obseruandus, & æstimandus mos, an vi-

delicet vehemens ac velox sit, an breui, ob funesta aliqua signa, mortem, nisi citissimè occurratur, denunciet. rursus & consulendus partis affectæ situs, an distans, remotúsve à naturali meatu per quē fluxio fit: cuius distātiæ ratione nulla, aut incerta spes per eam partē vacuandi causam morbificam. quare tunc his concurrentibus par est methodo superiori capite signata ad vnguem seruata, omninò ferè neglectis fluxibus, de vena secanda quàm citò, & opportunè decernere. Sin verò morbus acutus, nec velox ita fuerit ac vehemens, immò & securissimis signis firmetur, nec distet multum locus affectus à naturali illo meatu, hepar cū sit, aut idē ipse vterus, aut altera huic vicinior pars, aut saltem morbus peculiarem non habeat sedem, qualis synochus febris aut si peculiarem, vicinā hepati, vt plurimæ species ex febribus putridis, tunc si copiosè fluant per naturales illi meatus, totum naturæ relinquendum, & mox inspecto fluentis impetu, si parcè ac imminutè reddantur, iuxta corporis habitum, & ægrotātis cōsuetudinem, iuuandi sūnt. quod si adhuc perstiterit morbus, amplius venæ sectionem postulans, seruato vasorum coniugio cum affecta parte, mittendus sanguis, vt coniunctis ambabus vacuationibus auferatur quod morbus, & eius causa indicat. Porrò si morbus nullas adhuc, aut quam minimas saltem habuerit partes factas, quasi totus in fieri, & hūc coniectemur à suppressis, aut imminutis fluxibus ortū traxisse, ratio postulat, & vtēdi modus docet, quamprimum tundendas esse infernas venas, vt statim causæ principio præuideamus, vt eleganter testatur Galenus libro aduersus Erasistratæos capite 1. & 3.

Morbi

Morbi ex vtero,seu ab vtero fieri,si menses fluant immodicè,aut non fluant,declarat perbellè Hippocrates libro 5. Aphor. sen.57. Nam mensibus non prodeuntibus,sanguinem per quandam anadromen superiora petere, graues iugiter, ac varios ibidem concitando morbos, & assiduus commonstrat vsus, & vnà dictator summus lib. 2. Epidem. sect. 3, comite Galeno citato aduersus Erasistratæos libro, cap. 1. quo loco menses restrictos in pectus restagnare, ait. Quare experimur mulieribus, quibus nulli, aut quàm minimi menses, post commotionem, aut imminutam vacuationem, quid quod & adhuc dum commouetur, ac operatur auarè ipsa natura, irritata inquam, ac nequeunte onus deponere, sursum sanguis attolli rubores inducens in facie, cephalgias, colli, ac capitis rursus inflammationes, in pectus raucedines, ac tusses: febre itidem sæpius corripiuntur & illæ, furore aliquando, ac decipientia percitæ. Cum itaque affectus hi permanentiam adhuc non habeant vllam ceu fientes, & eorum causæ principium præuisionem quæ primum indicet, semper ex infernis venis, tunc vt à parte mandante retrahamus,& naturæ motum vnà iuuemus, sanguinem cum Galeno hauriemus. Sin autem morbus firmatus fuerit, plures itidem habens partes factas, & vnà vrgens, cum aliquo vitæ discrimine,obseruata tunc morbi natura,& partis affectæ positu, si fortè supra renes fuerit, etiam fluentibus mensibus superiores venas tundemus.

Menses verò per quandam anadromen supernas partes oppetunt, mox per locum à natura vtiliter aliquando destinatum imminutè ac im-

perfectè vertuntur, propter varias causas à Diuino Hippocrate apprimè conscriptas & lib. de nat. mul. & lib. de genitura, tum & lib. 1. de morb. mul. Hanc rem itidem illustrat Virginum exemplo, quia hic fœminarum status tanquam inexpertus & inordinatus, & plurimis vescuntur noxiis rebus, lautè se explent cibis pariter vitiosis, & nimio præsertim potu, à quibus cunctis vasa obstruuntur, nec valente sanguine per vterum reddi, iam redundante, & per os vertitur, & aliquando per aluum. Quamobrē cum hæ plurimo abundent sanguine, viscido simul, ac crasso, vasa iugiter habeant stricta, & angusta, nec à coitus calore adhuc laxa & ampla, hinc fit, quod irritata à copia natura, nec valente illam per vterū repurgare, alios patentes quærat meatus, vt à sarcina qua premitur leuetur: aut nequeunte eandem foris demittere turgenter per vniuersum corpus moueatur, supernas potissimum petens partes, in quibus illa & grauissimorum morborum fit parens, & multorum malorum iliados. Hoc idem præterea, & ob morbosas aliquas dispositiones aliis à virginibus fœminis accidere frequens. virgines nihilominus præsertim ætatis tempore quo efflorescere incipiunt menses, si difficulter ipsi (quod frequens) erumpunt, à grauissimis illæ, nec non & sæpè funestis, aut immorigeris infliguntur morbis. Euidens istud cuique diuersas Hippocratis historias replicanti, eas præsertim, quæ libro 3. Epidem. comment. 3. sen. 78. & 83. descriptæ leguntur. Nec huiusce rei difficilis ratio: quia in ea ætate cum pullulent, ac germinentur feri illi venerei stimuli, & lasciua quadam turgentia irrequietè commoueantur virgines, earum sanguis

sanguis vehementer pariter concitatur, ac turget, ferociter & acerbè cordis ac mentis arcem adoriens: vterus vnà, ceu errabundum animal (vt dixerat Plato in Timæo) sursum attollitur in hepar irruens, flagrantis cupidinis sedem, vt testatur cũ Homero Galenus lib.3. de Plac. Hipp. & Plat. ca.7. rursus cum ne ipsæ abundè, iuxta redundantis sanguinis molem repurgari queant, ob nuper assignatam causarum iliadem, execrandis lascessiuntur morbis, ferinis demum & infandis lancinantur symptomatis. Dum contemplaretur Naturæ genius Aristoteles hoc in virgunculis mentis agon, neglecto corporis certamine, Medicis commisso, seriò libro de Historia animal. 7. cap. 1. eas sedulò, omniue cura custodiendas censet. nam eo libidinis furore percitæ iuuenculæ, rabidè viros appetunt, & inordinatè: mox ceu inexpertæ, ac columbis simpliciores, à procis, callidis, vulpinisque hominibus fœdè irretiuntur, vt ne citra maximam infamiæ labem amplius se expedire valeant. Hoc, ceu tanti momenti, summa, ac ineffabili sapientia præuidet Spiritus Numen in Canticis eclogis, dum per cantum ἀμοιβαῖον diuina illa concinit verba, cedro digna, cap. 8. *Soror nostra paruula est, & vbera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die, quando alloquenda est? si murus est ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.* Diuina sapientia in hac sententia, diuinè etiam sub tropologico sensu parentes omnes adhortatur, & attentos iugiter reddit, consilio quantum poterunt, labore plus penè quam poterunt excubent, vigilent pro infirmi gregis virguncularum custodia, & cum sem-

per multæ insidiæ fiant bonis, caueant diligenter parati, ne quid inopinanter subitò eos opprimat. Quod si fortè increbuerit aliqua earum puerilis ætatis negligentia: tolerabile sanè. verum solerter mox morem gerant, diu noctúque animo excubent, quando alloquendę, quando inquam nubiles, dum in illa petulca videlicet pubescenti consistent ætate, libidinis germinatrice, variis artibus eas, variísque conuallent modis, sepiant, custodiant. Lasciuiunt enim ardenter virgines tunc, turgent, efferatéque mouentur, acritudine nuper luxuriantis seminis concitatæ. cúmque alioquin ætas illa incauta sit, imprudens, inexperta, à ferocibus illis naturę igniculis proritata, venereóque vnà ardore perculsa, ignauè & inopinanter mille se exponit periculis. Omni igitur custodia, omni cura, omníque vigilantia seruandæ semper, ne aut sua sponte miserè diffluant, aut iugiter variis dolis insidiosi petulci, ac impudentes proci easdem abducant, aut vi rapiant. Si itaque murus est, ædificandum super eum argenteum propugnaculum. Doctissimus conciuis meus, Abbásque illustris Cosmas Damianus Hortolanus, altérque Patrum sacri Tridentini consilij libro 5. comment. ca. 8. in hæc suprema Solomonis cantica, sic rem interpretatur; Consideranda est cuiusque virginis ingenij indoles, an suo quasi nutu (sunt enim propensiones quædam à natura ad virtutem aut vitium, quæ indiuiduorum sequuntur temperamenta, iuxta illud Galeni, animi mores sequuntur corporis temperamenta) noxia & mala viriliterne respuat, abnuat, an & bona iucundè amplectatur. Quod si hanc à Natura, summíve Dei beneficio εὐφυΐαν, bonam siquidem indolem, animūque

que intrepidum,quasi mutus validus,strenuè se cũctis opponens hostib.fuerit consequuta, nihilominus consilio & arte, quæ validè naturam perficit, institutione pariter optima, consiliis itidem integerrimis, atque cælestibus, argenteis sanè propugnaculis,munire, circũdare adhuc iuxta Hagiographi mentem,ius est:vt tantis vallata præsidiis terribilis,& inexpugnabilis occurrat ipsa.Verum si virguncula hæc simplex fuerit, benigna, columbina, quales præsertim æstimat libro de Nat. hũ.se.3.Galenus.quæ sanguine pollet,ceu ad parendũ, ac recipiendum,magis quam ad imperandum,& resistendum habilis,& vti porta ad facilem ingressum idonea,tunc huiusmodi tabulis cedrinis,incorruptibilitatis symbolum compingenda, soláque in penetralibus, quam nemo virorum videat, diligenter seruanda,cautè custodienda:incessus porrò solutos, luxuriantes simul choræas vitet. denique optimis, consiliis, sanctioribúsque præceptis informetur, vt discat perfectè,qui admittendi,quíve fuerint repellendi.Hac insigni methodo,& arte diuina virgines hæ factæ perfectiores, & ab omni impostorum versutia, & hostium fallacia gloriam haud dubiè reportabunt.

Præter hanc quam modo descripsimus Oeconomicam curationem,licet &Medico non minimum se intromittere, vt medicis auxiliis Virginum attere,vt medicis auxiliis Virginum attemperet ardores,sanguinem emendet, corpus in optimam reducat temperiem, & sedulò à grauissimis illis morbis huic pubescẽtium virguncularum ætati quasi connatis,liberet, redimat. de qua re diffusè à nobis lib. 4. erit sermo.

De vsu scopi modi vtendi sectionis venæ, iuxta quatuor Hipp historias mulierum acuto morbo laborantium, cum menstruo fluxu implicato.

CAP. XXXVI.

SOlerter Claudianus solertiam artes parere inquit, li.3. de rapt. Prof. mox easdem vsum nutrire. Solertia intellectus habitus cum sit, repentè, ac subtiliter quod conuenit inueniens, sua energia artes omnes, cunctas pariter scientias effœtat: vsus easdem nihilominus & perficit absolutè, ac nutrit: & vt seriò loquitur Ouidius li.2. de arte amandi,

Solus & artifices qui facit, vsus adest.

Quare vsus, non solum alit artes, verum ex Galeno libro de consuetud. ca.4. easdem vniuersas roborat, & auget: artifex citra hunc, omnino inutilis. exemplo lib. de vsu Theriacæ ad Pamphil. lustrat idem Galenus, illius, qui lyram possidens, eius vsum ignorat, qui tantumdem sit, ac si eam non haberet: sic habendus artifex deficiente vsu. Ipso prius idem astruit acutissimus Arist. lib.10. Ethic. cap.9. & ceu rem opportunã, ac necessariã, cunctis commendat. Quamobrem cum vsus artificem perficiat, & ad eundem, ex eodem Galeno lib.5. de tuen. valet. c.10. exercitatio per exempla cum vtilis, proinde nos, hunc scopum tanti momenti ad Medicinam faciendam, iuxta nostram hypothesim exemplorum vsu, & Hippocratica exercitatione modò illustrare decernimus. Historiæ desumentur ex perenni exemplorum fonte, ex libris videlicet Epidemiôn, in quibus Præceptor diuinus summa industria, vsu comite assi-

te assiduo inter cætera quatuor recenset fœminas, quę cum morbis acutis laborassent, harum tres mẽsurnos vnà fluxus implicatos habuere. Cæterum cũ has easdem Hieronymus Mercurialis, vir omni sciẽtiarum genere refertissimus, in suis Pisanis lectionibus in omnes Hippocratis genuinas Epidemicas historias exponere tentarit abundè, ac simul methodum quam nos iuxta Galeni mentem, ac veritatem, de modo vtendi venæ sectionis, nuper tradidimus, conuellere: cogimur longè aliter quam ipse Mercurialis & explanare, & methodo vnà munire.

Sit igitur quamprimum & illa, quæ & prima in ordine, Melidia inquam, de hac muliere diuinus Censor lib.1.Epidem.cõ.3.sen.31. Hæc inquit, quod cum febre acuta laborasset, & muliebria exigua in morbi principio fluxerint, comatosa simul fuit, horrida, anxiosa, cum tenuibus deiectionibus, biliosis, mordacibus, paucis, nigris, ac fœtidis; cum coctionis tamen signis in vrina, perfectè vndecimo iudicata fuit.

Huic, cum suam exerceret curationem Mercurialis hist.14. ante sextum sanguinem mittendum esse retur, idque vel ab vtroque pede statim, vel si euidens (vt pars erat) totius corporis plenitudo adfuisset, primum interna cubiti dextri vena secanda, mox vel poplitis, vel tali, iuxta robur virium.

Quæ (pace tanti viri dixerim) & incautè, ac citra methodum deliberantur. Cogit namque methodus obseruare quamprimum an febris acuta propriam sedem, larem inquam, in venis supra renes habuerit, an fortè in vteri vasis. rursus an hæc febris quam minimas partes factas obtinuerit, tota

ferè in fieri, ab vtero quidem exorta:an verò secus, cum partibus factis plurimis,idiopathicè etiam,citra vterum. Sin in venis superioribus circa iecur ἰδίαν,tunc vrgente affectu,qualis acuta febris, statim cubitorum secandæ venæ,etiam neglecto mensium imminuto fluxu, ceu ad curationem inutili, & nihil tunc indicante, sed solùm suo munere fungente altera indicatione.quid quod etiam,etsi antecedens febris caussa,accisio sc. huiusmodi mensium, hanc germinasset.Sin autem febris incipiens esset,ab vtero itidem,per quandam anadromen suprà humore retracto exorta; tunc ab innota mandante parte, vt fluxum compescamus ab illa, venas commodè tundemus inferiores, mox statim si aliquæ fuerint partes factæ,ad supernas coniuges conuertemur.vti etiam easdem infernas scindemus, si focum innotescat in vteri vasis, aut infra renes contineri, vt fluentem humorem à parte affecta deriuando reuellamus,&simul confluxum vacuemus.vnde in curatiua reuulsione appositè coniugem venam requirimus,quæ directò parti affectæ respondeat,cum aliqua iugiter distantia,& oppositione.Præterea & duplici ratione arguendus Mercurialis, & quod illa methodo, amethodo potius accisos menses sanet, præmissa videlicet cubitorum sectione, adstante plenitudine,quod vt lib.4.ca.1.nos diffusè cum Galeno demonstrabimus insanum, etiam & iuxta eũdem Mercurialem lib.4. de morbis mulierum cum oppositũ sentiat, & posito ex hypothesi, quod illa seruanda esset methodus, ne aduocanda quidem, dum febrem intendimus curare acutam,quia huius indicatio vrget,potius,& suo tantum fungitur officio,nec mens est Medico exercenti rationalem methodum

thodum in hoc connexu, quamprimum accisos menses mouere, mox ad ablationem febris conuerti. sed cum ars vrgentiori succurrendum insinuet, scopus methodi erit & à parte affecta humorum impetum retrahere, & caussam vnà coniunctam ab eadem vacuare. quod vtrumque affabrè vena coniunx præstat. Quare cum inspecto fluentis impetu Melidiæ auarè imminutéve muliebria redderentur; iisdem omníno neglectis, ceu nulla esset ab his futura vtilitas, insistendum tantum erat Medico febris acutæ ac mali moris curationi: quem morem epiphenomena illa in fausta liquidò demonstrabant. nec venæ sectionem remorari huiusmodi deiectiones parcæ, adstante robore virium par erat, vrgentissimo, ac immorigero existente pariter morbo.

Occurrit & altera rursus historia ex lib. 3. Epid. cõ. 2. sen. 4. excerpta, cuiusdam mulieris apud Aristionem seu Bitonem angina laborantis; lethali, ac funesta. Huic, ait, Hippocrates probabile est deiectionibus suppressis (quæ tertio destiterant sole) quinto mortuam fuisse. verum in hoc historia ne verbum quidem vllum de mensibus.

Hieronymus Mercurialis comm. in hanc historiam hist. 21. sic rem concludit, *Ergo his in casibus si sanguis menstruus sit interceptus, prima sanguinis missio facienda est à talo, vel à poplite, tum à cephalica, demum à lingua. Sin fluant menstrua, statim oportet deuenire ad sanguinis missionem à brachio &c.*

O monstrosum sanè cõmentum, & demirandum; irridẽdũ potius. nescio quo fato vir iste doctissimus huic succũbat errori, dũ anginosã hãc, quasi mẽsib.

implicatam, intendat ipſe curare, extra Hippocratis mentem; cum τὰ διαχωρήματα καὶ οὖρα ἐπέστη, id eſt alui deiectiones, & vrinã ſuppreſſam dixerit, haudquaquam γυναικεῖα, aut καταμήνια, muliebria, aut menſes, quid quod & cum oraculum finit, inquit, Π.Δ.Ε.Ε.Θ. quaſi dicat Π, πιθανὸν probabile, Δ. διαχωρήματα, Ε. Ἐπέστη, ſuppreſſis deiectionibus alui. Θ θανατὸν, mortuam. longè igitur ab hiſtoria, muliebria. Quod ſi hæc rurſus ex hypotheſi admittamus, elumbis eius curandi methodus. nam ſi quæ de alui deiectionibus, de menſibus affirmaſſet Hippocrates, potius altera arte, ac methodo, quam modò exponemus, venæ ſectionis vtendi modus decernendus. Eſt itaque Methodus: Sit angina acutiſſima, menſibus implicata, imminutis primum, mox ſtatim ſuppreſſis. in hoc connexu, ambo hæc ita æſtimanda veniunt. ſi menſes paullò ante exortum anginæ eruperint, aut ſimul exoriantur, & ſtatim circunciduntur. quaſi arbitrandum ſit certo antecedentem illius anginæ cauſſam menſes eſſe, per metadoſim illos ſurſum elatos: tum morbum fientem ſpectemus, quam minimáſque partes factas habentem, venà adſtante maximo virium robore, huic venæ ſecandæ infernæ, vt à mandante parte reuellamus & cauſſæ principio occurramus, ne mittat amplius: rurſus minima interiecta morula ſedulò inquam, ob morbi vrgentiam, ac ſæuitiem ad cubitorum externas ſecandas venas conuertemur, vt quod factum eſt curemus, & quod fit pariter prohibeamus. Verum ſi angina hæc haudquaquam in fieri, ſed plurimas iam habuerit partes factas, nec vterum ſuſpicemur mali auctorem, aut adhuc confluxu aliquo illam fouere, aut augere: nihilominus tamen

mox

mox imminuti apparuerint mēſes,& quam citò acciſi.tunc,tanto,ac tam ſæuo vrgente affectu, omne ſtudium ad hunc ſanandum adhibendum cēſemus, idque neglectis omnino menſibus,etſi & huiuſmodi copioſi fuerint,ſi ab ipſis nulla,aut minima ſpectetur conferentia. Affectus namque omnis vrgentiſſimus,ob euidēs, ac citum mortis periculum, omnem ad ſe cōnuertit curationem.quare cogimur in hac hypotheſi quamprimum, ac crebrò venas cubitorum externas ſcindere, vt quàm breuiſſimè ſanguinem & reuellamus, & vacuemus à loco inflammatione obſeſſo.Quid igitur illa diſtantiſſima Mercurialis crurum ſectio proderit,in tanto, tam celeri,ac vrgenti affectu? vtendi itaque huius auxilij modum pars affecta demonſtrat:vti eiuſdem occaſionem velocem,vrgentia morbi.

Eſt & tertia hiſtoria ab Hippocrat.itidē deſcripta li.3.Epi.co.3.ſen. 82. cuiuſdā mulieris moroſę Thaſię.hęc quamprimū tenui febre fuit correpta,& inter alia ſympto.plurimis vexabatur cōuulſionibus. morbus cauſam habuit mœrorem ex occaſione externa haudquaquā fortè, vt arbitratur Mercurialis, quia melancholica. ſecunda die febris acutior, inſomnis.Tertia,ceſſantibus conuulſionibus,& vnà cū vrinis nigris muliebria deſcenderunt copioſa,& iudicata eſt vnà cum ſudore multo & calido per totum corpus ad noctem eiuſdem diei.

Hieronymus Mercurialis hiſt.37.huic mulieri cēſet omni arte ſtudēdū,ſublatis cauſis omnibus internis & externis,menſes euocentur,cum omnium malorū cauſam arbitretur,eorūdem ſuppreſſionem & forſan perperam cum Valleſio com.in hāc hiſtor. cōſulit itaque huic quamprimum venas ſecare in-

R

fernas, poplitis, vel saphenam; idque in multa copia ad instar virium robur, & exemplum Galeni, ex libro 6. Epidem. com. 3. sen. 29. transcriptum.

Neq; hęc modo Mercurialis admittēda ratio, quia supponit leuiter huius morbi causā suppressionem mēstruorū; dictū sanè ad libitum. cum nec expresse istud innuerit Hippocrates, neq; aliqua ratione ex verbis sentētię quit colligi, imò oppositū. typicā videlicet mēsiū periodu opportuneaccessisse, & critico more, cū in die tertio critico exiliissēt, vnà cū copioso sudore omnē morbū terminasse. nec mitū mēses illos periodicos tot portēdere huic morosę mulieri vtilitates: quia mœroris ratione, ab externa causa vteretur excitati (q̄ sępè accidit) vter⁹ hauddubiè laborat, à quo & sympathicè vniuersū corp⁹, deposita itaq; ad vtero humorū cōcitatorū colluuie p eādē partē affectā, & quieuit vterus, & vniuersa sedata sympt. illius germina. Quare huic, nō mittēdus sanguis ex parte interna, vt euocētur mēses suppressi, cū nec accisi quidē: nec quia instātes, cū mens nō sit eosdē suppressos mouere. verū quia pars affecta vter⁹ idiopathicè, nec renuo phrenitim, ac febrim & suas p se dispares habere sedes, quę itidē sudor exoluit. cogit autē vtēdi mod⁹ cōiugiū vasorū obseruare, proinde tenēmur infernas secare, vt ab vtero deriuēt, ac vacuēt statim causā illā morbificā sęuissimorū illorū sympt. parētē, vti diuinū dictatorē li. 2. Ep. in Stymargi famula eādē legim⁹ seruasse methodū: dū laborāte vtero ex restricto puerperio, & vnà ab ipso vniuersō corp⁹ tremorib⁹ afficeretur, venā tali opportunè secare iussit, cui⁹ rei rationē assignat, vt nō solū causæ, verum & causę principio præuiderem⁹.

Quartā historiam rescriptam habemus apud Hip-
...2. Epid. ... eodē li. 2. Epi. cō. 3. sen. 83. quę illius Larissæę vir-

ginis describit morbū. hęc igitur cū ardēti & acuta febre fuisset correpta, post alia plurima sexto sole è naribꝰ largè fluxerat sāguis, & horruit & sudauit, & eodē simul die fuit iudicata. cui & ante, & post indicationē muliebria prodierūt, quæ illi primitię fuerant. Huic virgini Mercur. hist. 39. sanguinem mittendū non esse arbitratur: quia inquit, *ab initio morbi huic purgationes fluxerāt menstruæ. quæ in virgine debebant forsan esse parciores iusto, & maximè si tardiusculæ, vt reprę. fuerint, quo in casu haud ab re fuisset pertundere venām poplitis, vel tali.*

In plurimis plurimum ostendit doctus iste vir. in primis cū huic virgini dicat menses fuisse plus iusto parciores, & tardiores, ꝙ ne lubet quidē suspicari ex Hipp. narratione, immo potius cōtra, cū simpliciter affirmet, *in febribus autē, & iā facta iudicatione, muliebria prodierunt tunc primum.* quare nec parca, nec tarda: cū istud recēsisset diligēs historiographꝰ. Rursus falso imponit Hippocrati dicēti ab initio morbi has mēstruas purgationes exiliisse, cū nec per sōniū, sed vt nuper diximus in febribus (quę 6. fuit crisi terminata) & iā facta iudicatione muliebria prodiisse. in febribus autē ꝓdiere, si 4. aut 5. aut in principio eiusdē sexti muliebria ipsa apparuerint. nā si à principio, dixisset potius, vt in altera Melidiæ hist. muliebria à morbi principio fluxere, haudquaquā in febribus. Innuit autē his verbis crisis rationē non habuisse hæc, cum & ante crisim, & post crisim adhuc percurrerēt. Sudor autē calidus per totū corpus, crisim hauddubiè cōstituit, cū dicat *sudauit absque febre*, effectꝰ sudoris, quia criticus: hinc cōcludit mox, *iudicata est*, Hęc nec futilia, tū ad historię dignotionē, tū ad ea quæ huc dicenda aduersus Mercurialē.

Methodum itaque quãprimum vtendi modi venæ sectionis amicè examinemus. Sed hunc in primis ancipitem contemplamur, iuxta remedij speciẽ in hoc sanãdo Virginis morbo. inquit enim, *quia mẽses ab initio apparuere) de operatione chirurgica nõ puto quicquam Medicum cogitasse.* deinceps ait, *qui cũ in virgine forsan plus iusto fuissent parciores, ac tardiores, nõ abs re fuisse tũc venam tali, aut poplitis pertundere.* quasi insinuet, si copiosa ab initio muliebria, venã tũdere ne fas: sin parca, & tarda, neglecto morbo vrgentissimo (iuxta Hippocratis descriptionem) ad eorum defectũ emendandum cõuertemur, secando infernas venas. O sermones nectarei! ô fabulæ! Certè vir clarissime per ignẽ incedis, & à frõte præcipitiũ adest, à tergo verò lupi. Nã vrgentissimo & peracuto existẽte morbo (qualem nunc cum Hippocrate supponim⁹) vnáq; postulãte venę sectionem, haudquaquã mensurnus ille fluxus parcus, auxiliũ illud vtilissimũ impedit quidẽ: bene quidẽ si copiosus existat, & cõferat pariter cum euphoria. tunc etenim totũ esset naturæ operanti cõmodè relinquẽdũ. Quare cũ morbi auxilia indicent, & vrgẽtes ad se rapiãt curationẽ, locus itidẽ passus illotũ vtẽdi modũ demõstret: indicatione desumpta à morbo venas Virgini secabimus, & arrepta mox indicatione à loco patiente, qui haud dubiè supra renes, cubitorum potius, neque menses illi imminuti quicquam in hoc connexu indicãt, immò negligẽdi, cum rationẽ potius habeant symptomatis: nã ceu imminuti causam aliquam sequũtur naturę actionẽ lędentẽt. symptomata autẽ per se nihil indicant. quis igitur leuis corde vrgentissimũ affectũ negligit, ex quo maximũ vitæ per iculũ impendet,

amplexo

amplexo altero leuissimo,ex quo nec vitę discrimē, verum nē noxa quidē timenda? Quid de teipso doctor insignis? cur modò methodum non consulis, quam supra in Melidiæ historia docuisti seruādam; dum misso prius sanguine ex cubito,pleno existente corpore, mox ex pede eundem vacuare iusseras? Dices forte, modo illud non consuluisse,quia actu iam fluebant menses, quos nefas compescere secta cubiti vena.Sed neque hoc,si attentè obseruet, methodum inuertit: nam plenitudo,vt arbitratur ille, ceu vasa obstruēs,vti ne menses concitentur efficit, ita & concitatos, & iam imminutè fluentes reprimit,ne amplius fluant. Ergo qua methodo latentes adhuc concitamus,eādem parcos& imminutè prosilientes excitamus.neque illa verenda reuulsio,etiā iuxta illorum mentē,cum statim dempta prius plenitudine, iterū versus partes infernas confluxū reuocemus,tundēdo videlicet inferna vasa. Quare in hac virgine si copiosi,cōferentes, & vna cū euphoria procederēt menses,eorū præsertim impetū contemplari fas,neq; mouere quicquā natura operante: sin imminutè procedant,citra cōferentiā,morbi respectu,neglectis his,etsi fluentibus,ius est ad vrgentiā morbi cōuertamur potius, secādo venas cōiuges quæ in cubito sunt,cum morbū supra renes supponamus.Hæc est de hac re vera,& infallibilis sententia,iuxta Phœnicis Galeni rationalē methodū.Neq; piguit nobis hæc aduersus hunc clarissimū virum Hieronymū Mercurialē recensere,vt & hisce exemplis magis huius diuinæ methodi elucesceret veritas,&tāti auctoris grauitate ne deciperetur quispiā, quē aut lædere,aut minimā eius splēdoris partē obscurare neq; mens, neq; valeo,neq; ius.hunc enim

plurimum semper feci, faciamque dum vita fruar. Veritas autem, qua nihil præclarius, aut fortius, impulit animum, ne fraude aliqua hæc tantopere à Galeno nostro commendata ab hominum mente irretita extorris esset.

De Scopo occasionis in genere.

Cap. XXXVII.

Occasio vltimus medendi scopus, inter cæteros dignitate non ignobilis, & fortè difficultate præcipuus, in morbis tantum acutis exigitur. Testatur istud eleganter diuinus dictator lib. Præceptionum, num. 1. dicens, Χρόνος ἐστὶν, ἐν ᾧ καιρὸς. καὶ καιρὸς, ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. Ἄκεσις χρόνῳ, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ καιρῷ. Idest, *Tempus est in quo occasio est, occasio verò in qua tempus paucum. Medela tempore, nonnunquam etiam occasione euenit.* quibus verbis insinuat dilucidè, quod quamuis occasio sit tempus, & omnis medela in tempore fiat: tamen cùm occasio sit in qua tempus paucum, volucris etenim, & breuissima temporis circumscribitur morula, morbis tantum competit volucribus, & acutis, qui citissimè itidem omnia sua percurrunt tempora. vnde in chronicis medela in tempore fit, in acutis verò in occasione potius. Huius dignitas tanta, quod Veteres, vt refert Ausonius in Epigram. sacros ei honores non vererentur tribuere, cum dicat,

dic rogo quæ sis.
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe vt pœniteat, sic Metanœa vocor.

Pindarus in Pythiis rursum hoc disticho insignem eiusdem exponit excellentiam,

Tempus

Tempus pariter in omni re fastigium obtinet.
Huius itaque tanta vis, tanta præstantia, etiam iuxta sapientum Græcorum γνώμην, quod res pusilla fiat maxima loco data, in debita videlicet occasione. neque istud modò lubet exemplis lustrare, ceu peruium. Difficultatem mox, eâdem prosequuta χρήσει, idem demonstrat Ausonius,

Crine tegis faciem? cognosci nolo.

Cæterum hanc eandem liquet coniectari ex difficili vtendi modo. nam vti iste in actione versatur, sic illa in tempore. & vti iste, vt supra ex Plauto diximus, optimum habet, sine quo rectum non consistit, sic illa, ex Hesiodo lib. 2. opera & dies, idem amplectitur optimum,

Obseruato modum, nam rebus in omnibus illud
Optimum erit, si quis tempus spectauerit aptū.

Hæc nos, non vt verbigeremur, & chartas figmentis adimpleamus referre licuit: verum vt nostri Medici tantorum virorum auctoritate æstiment huius scopi prę stantiam, difficultatem, eandem, ceu maximi momenti in actuosa præcipuè Medicinæ parte obseruent, colant. Nam cuncta auxilia, vt pulchrè dixerat Herophilus aut nihil sunt, aut manus Dei sunt. nihil sunt, si in vsum flectantur sinistrum, aut præter occasionem: manus Dei sunt, si in tempore, ac dextrè vertantur. Toto igitur aberrant cœlo, qui in pharmacis sanitatem contineri rentur: cum potius illorum vis in vsu recto, in opportuno tempore, in occasione inquam consistat. cum namque artis sint organa, per se non absoluunt opus, vt in Vulcani officina, nisi pariter & nacta fuerint dexterrimum artificem, qui doctè, iuxta medendi tecmarsin in optimum illa flectat vsum.

in optimum iugiter & opportunum tempus. Occasionem eruditè definiens Galenus lib. ad Thrasyb. ca.35. tempus ad agendum opportunum: vti Cicero lib. de inuentione Rhet. (libri & docti ambo, & vtrisq; auctoribus ascripti) temporis partem vocat in se habentem alicuius rei idoneã faciendi, aut non faciendi opportunitatem. Hanc igitur quicunque oblatam arripiunt, quiq; cum tempus maximè postulat aut aliquid dicunt, aut faciunt, rectè proculdubio illi sapere dicuntur. Vnde consultò Lysippus statuarius Sicionius, vt Posidippus refert, occasionem capillitio faciem depinxerat tectam, alatisque pedibus, quia, vt diuinus dixerat Hippocrates lib. 1. Aphor. sen. 1. ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς: volucris enim cum sit præsens tantum arripi potest. calua autem cum in occipitio, si per imprudentiam abscedit ipsa, nihil nobis præter metanoeam, seu pœnitentiam relinquit. Præstantiam itaque hæc, & captandi pariter difficultatem commonstrant, & quàm ieiunè, inconsultò potius affirmant quidam in actuosa Medicinæ parte, in qua rapidæ, ac velocissimę occasiones occurrunt, *Quod differtur non aufertur;* cum dilatione rapidè transcurrat ipsa. Subruitur opinio lepido Nasonis dicterio li. de remed. amoris,

Principijs obsta, serò Medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Occasio namque alatis pedibus cum concitatissimo volitet cursu, differendo haud dubiè præterlabitur, omnis aufertur auxilio: ũ occasio, omnis euertitur morborũ curatio, certa in acutis infanda mortaliũ strages. Hinc accuratè Seneca Hispanus noster li. de consolat. ad Mart. c. 16. vt in damna, ita ad incremẽta rapidum, velóxque tempus est. Et adhuc fortè ac-

curatius Lucanus, lib. 1.

Tolle moras semper nocuit differre paratis.

Princeps Aristoteles libr. 1. Analyt. cap. 36. occasionem ab opportuno tempore sic distinguit, quia illa in Deo, nequaquam hoc. Deo etenim adferre vtilitatem, aut commodum nihil potest, opportunum tempus potest creaturis. Verum hæc ambo, & apud Medicos, & apud reliquos sapientes inuicem confunduntur. nobis igitur promiscuè sumitur, pro tempore quod & cōmodum, & vtilitatem ad morbos tollendos parat. Hinc ars Medica ab eodem dictatore Hippocrate 1. Aph. sen. 1. vocatur longa, quia vt interpretatur eius paraphrastes Galenus agendorum occasionem volucrem habet maximè, seu angustissimam, & vix per temporis aliquod momentum perdurantem; & ob id & captu nihilominus difficilis. Nemo autem exactè eam internoscit, nisi qui diu, multúmque in eius inuigilauerit fores. Dicitur Medicis occasio volucris, quia materies circa quam versatur ars, fluxilis, inconstans, repentinísve mutationibus subiecta. Hæc mutuatus fuit Galenus ex eodem Hippocrate libro de locis in homine, nu. 50. dum refert, *Medicinam citò discere non est possibile, propterea quod impossibile est statam, ac certad doctrinam in ipsa fieri, veluti verbi gratia, Qui scribere didicit, iuxta vnum modum quem omnes docent, nouit, (semper enim constant sibi aliæ artes cùm non mutentur ab occasionibus.) Medicina verò nunc, & paulò post non idem facit, & ad eundem contraria facit, & hæc etiam contraria sibi ipsis.* Hinc huius Hippocratis loci versionem, ceu reliquis multò dilucidiorem amplectimur à perdocto viro Roderico Fonseca desumptam, ex eius videlicet commentario in

librumHippocratis de Lege.Demonstrat itaq; Hippocrates inter cunctas artes Medicinam subiectam materiem habere variis obnoxiam mutationibus, inconstantem, ac fluxilem. vnde cogitur nunc & paulò post non idem facere; quia volucris occasio cum sit,volucris itidem operatio, cum teneatur insequi occasionis vestigia, iuxta quam opportunus est vsus.Rursus prosequitur hanc eandem doctrinã Hippocrates dicens, *At verò Medicina breuem occasionem,& qui hoc nouit,illa stata,ac certa habet, & scit,quæ consueta sint,& quæ non consueta (ad quæ cognoscenda non est occasio in Medicina) & quod aluum subducentia, non subducentia fiunt, & reliqua quod contraria sunt, & contrariißima, non contrariißima.* Oportet igitur nosse occasionem breuem esse, ac volucrem, quam qui nouit, non solum exactè Medicinæ scientiam didicit, verum & exactè fruitur eiusdem optimo vsu. Concludit tandem non semper contrariorum vsu tolli morbos, cum aliquando & similibus auferantur. vtrumque liquet elegãti exemplo lustrare, & vt ne ab Hippocrate recedamus palam fit in diarrhoea,ac dysenteria.quibus vtrisque affectibus consulto subducẽtia propinamus pharmaca,rhabarbarũ inquam, mytobalanos, aut quid simile.his,ceu firmãtibus aluum,morbũ sanamus,alui videlicet laxatione,opponuntur enim hęc inter se inuicẽ,mox eisdem,tãquam subducentibus aluum,pariter eundẽ morbum tollimus,hęc autem similia inter se sunt. Verum tamen contraria per se morbos tollunt,similia per accidens. quidquod & hæc eandem similia, quatenus auxiliantur, & sua oppositione fruuntur, cuius ratione etiam per se operantur.nam si vomitus vomitum curat, & deie-

ctio

ctio deiectionem, ambo similia: tamen quatenus retentam, redundantiam tollunt, quæ indicat sui vacuationem, ceu inuicem contraria retentio, & expulsio, illa eadem per se iuxta hanc contrarietatem dicentur auxiliari. hæc verò solam morbi causam respectant, qua ablata, facilis morbi sanatio, & symptomatis cessatio, cuius ratione similia fiunt. Semper verò *immotus stat primus ille omnium quæ præter naturam sunt index*, contrario videlicet esse tollendum, ex Galeno lib. 11. Meth. capite 12. Hæc breuiuscula hac paraphrasi illustrare decreuimus, arrepta occasione à difficili illo Hippocratis oraculo de occasione. Cæterum ad scopum reuersi, concludemus cum Hippocrate & maximam esse in arte Medica occasionis præstantiam, & maximam itidem difficultatem, quod in actuosa Medicinæ parte persæpe nos experimur, in morbis præcipuè biliosis, & acutis, in quibus rapax occasio. iuxta illud Hippocratis lib. 2. Epidem. sect. 3. qui dum præsagium consulit Medico, addit, *Et in quibus valde biliosis, in febribus potissimum.* his enim verbis, frequentissimum proponit acutorum genus. quod cum in motu sit concitatissimum; huius potissimum medela in occasione requiritur. verum sub biliosarum febrium nomine omnem morbum per se acutum intellexisse Hippocratem autumandum: cum ab humore bilioso tantum hunc exoriri sit certum. bilescit etenim etiam & sanguis in vtraque synocho, dum flagrat ille, aut putrescit. Quare in cunctis acutis sedulò exploranda, & nuper explorata pariter commodè capienda occasio: occipitium namque caluũ cum sit, ne fugiens quidẽ tenetur, & præsẽs tãtũ arripitur, quia eius frõs capillata

Operandum igitur dum præsens. Cæterum cum omnia artis præcepta ad opus referantur, vti hoc omne ad finis consequutionem, sanitatem inquam vel seruandam, vel consequendam: hinc inuenta operandi occasione, facillimo negocio (si possibile) adipiscitur Medicus, quod sibi propositum est consequi, iuxta illud prædictum Hippocratis oraculum ex lib. de loc. in homine, *Medicina breuem occasionem habet, & qui hoc nouit, illa stata, ac certa habet, & scit*, quasi dicat, etiam vt ipsemet epistola ad Gratæuam interpretatur, qui occasionem inuenit haud dubiè cognoscit, & assequitur Medicinæ finem, qui sanitas est: in cuius consequutione omnis ars versatur, & ad illam omnia diriguntur artis præcepta. Proinde clarissimus vates Virgilius li. 12. Æneid. (velint nolint Grammatistæ quidam) hanc sacram artem mutam seriò appellauit, dicens,

Ille vt depositi proferret fata Parentis,
Scire potestates herbarum, vsumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Solerter quidem hanc sacram Medendi artem princeps Poëtarum mutam appellauit, quia *Medico melior multò dextera, linguâ*, vt alter Naso appositè dixerat. in Metamorph. Hippocrates præceptor veritatis hoc idem innuit eleganti illo libro de elegantia num. 3. dum Medicinæ præstantiam, & vtilitatem commõstrat, dicens, *Pulchra enim ac decora est ex opere, quod quis vsu didicit, manans oratio. Quicquid enim artificiosè actum est, ex ratione profectum est. Quod verò artificiosè dictum est, at non ita factum, methodi ab arte alienæ symbolum existit.* Quibus verbis insinuat dilucidè, Medicinam artem esse mutam, consisteréque potius in exercitatione

&vsu

& vsu à ratione profectò, haudquaquam in ornatu verborum; qui citra vsum à ratione dimanantem, sicut æs tinniens æstimandus. Quare cum omnia theoremata artis opus respectent, & artificis officium sit operari, exigitur necessariò tempus opportunum ad agendum, quod in omni re fastigium obtinet. Hinc argutè ab codē Hippocrate lib. de morbō sacro num. 18. Medicus definitur *occasionis inuentor.* quia omnis Medici industria, solertia iugiter in huius occasionis inuentione consistit. Porrò à Galeno lib.6. Epidem. com.5. sen.1. eo dicitur nomine Medicus præstantior auxiliis in vtraque valetudine, quia illa neque tueantur, aut efficiant sanitatem, nisi in tempore, quod munus artifici competit. *Quis igitur*, inquit, *est faciendi auxilij auctor? occasionis scilicet inuentor. Quo nomine autem hunc Græci appellant? Nonne & hoc hominibus patet, Medicum scilicet ipsum appellari?* Hanc eandem doctrinam prudenter sanè Hispanorum sapientissimus confirmat lib. de consolat. ad Albinam ca.1. dicens, *Nam in morbis quoque nihil est magis periculosum, nec perniciosum, quam immatura Medicina.* Immaturū namque medicamentum, & extra tempus datum, ne auxilij quidem meretur nomine, quin veneni potius: quasi vis omnis ex occasione dependeat.

Cæterum sciendum est modò quid per occasionem, seu opportunum tempus intelligamus. Reuera occasio idoneum tempus dicitur ad agendum, vt Auctor refert ad Thrasyb. c.36. nequaquam morbi aliquod peculiare tempus, vt innuere visus est Galenus lib. de totius morbi temporibus. ca.4. & 8. Ratio est, quia morborum tempora nec sunt scopi,

nec quicquam illa indicant, vt perdoctè aduerſus Methodicos demonſtrat idem Auctor ad Thraſyb. cap. 40. tum accuratè itidem Galenus lib. 4. Methodi cap. 5. Ineptit tamen cum Methodicis Argenterius, ſed hos modò in cœno relinquamus. Principium itaque verbi gratia morbi, quà tale tempus, cum ſit menſura in anima menſurante, ne indicat quidem quicquam, nec vt ſcopus æſtimandum, cum recedat longè ab ſcopi natura: indicat tamen morbi diſpoſitio ſub principio, & eſt ſcopus in mente artificis, quo mouetur ad deliberandum de indicatis auxiliis, iuxta indicantem illam morbi diſpoſitionem. qua ratione hoc tempus à Græcis vocatur περίφασις, ſeu occaſio mouens animum artificis. ποιήσου rem luſtremus. Febris patridæ principium, qua tempus haudquaquam vacuandum eſſe indicat, ſiue per venæ ſectionem, aut aliâs: ſtatus verò febris, diſpoſitio inquam febris in eo ſtatu, cum fluxum humorum ad putredinis latem ruentium in ſe contineat, multitudinem iugiter eorumdem, cōpeſcationem, & vacuationem indicat, vt diuinè Galenus docet lib. meth. 11. cap. 10. Hanc denique confirmat temporis ſignificationem Galenus lib. 9. meth. ca. 14. cum ſub temporis nomine intelligat affectus conſtitutionem, ſiue morbi potius diſpoſitionem tempori comparatam, haudquaquā temporis interſtitium, menſura videlicet durationis morbi, aut cuiuſque particularis partis.

Præterea occaſio, ex tribus potiſſimum rebus comparatur ex natura videlicet morbi, ſeu diſpoſitione quæ cauſſas, & ſymptomata amplectitur vnà, virtutis robuſtæ præſentia, & quorumcumque impedientium abſentia. Prior illa pars ex nuper dictis

ſatis

satis superque paret. altera virtutis, constat ex au-ctore ad Thrasyb.ca.38. vti & impedientium absen-tia ex Galeno lib.9. methodi ca.5.

Tandem occasio in morbis duplici via æstimatur, quatenus vniuersalis, maximam in se amplectens latitudinem, & proinde inuentu facilis.rursus & quatenus singularis, & hæc angustissima; exinde etiam ex eodem auctore ad Thrasyb. ca. 37.38. tum Galeno lib.1.ad Glauc. ca.1. & inuentu difficillima,& cognitu.propter quam,vt idem Galenus ex Hippocrate refert,visum est, plurimos non vulgares solum,verum & præexcellentes Medicos hallucinatos fuisse. Neque alia ratio, quàm varia morborum constitutio,symptomata varia, singulorum hominum dispar natura,ineffabiles eorundem proprietates; quæ omnia cum idoneum tempus ad agendum disterminent, ceu in se inuicem dissimilia, captu pariter difficillimum; quid quod & aliquando ferè incomprehensibile, hoc tempus opportunum. qui opperiuntur, si serius cœperint, maturius etiam conficiunt. Quare & illud seriò,ac cautè opperiri par est,& aduentante solerter frui ad cunctorum morborum halosim: quod maximu, & optandum sanè in Medico. nam inuitante præsente occasione,vrgente pariter necessitate inconsiderati Medici est oblatam negligere opportunitatem:vti extremæ ignauiæ forti animo, & prudenti audacia aduersus morbum non dinnicare: præsertim cum auxilij vis spem incolumitatis præbeat.

De scopo occasionis secandi venas in acutis morbis consociatis cum mensium, aut hæmorrhoidum fluore.

CAP. XXXVIII.

PHσιν artificiosam, ab vniuersali artis ratione profectam, πείρησις consequitur, singulorum exemplum cum in artibus illa non sufficiat; immo in singulis nos exerceri ius. deriuatur autem omnis singulorum vsus, & exercitatio à theorematis vniuersalibus, per quandam ἄτεχνον methodum, quam semper in animo habere dum agimus decet. Methodus itaque illa artificiosa docet, quod vniuersale tempus opportunum vacuandi, in morbis præsertim acutis, principium est, seu totum illud cruditatis interuallum (omisso particulari, quod calamo scribi nequit.) Huiusce theorematis manifestissimus astipulator est cum diuino dictatore Galenus tum lib. 2. Aph. sen. 29. tum lib. de curandi rat. per venæ sect. ca. 7. 10. & aduersus Iulianum, cap. 7. tū & Auctor ad Thrasyb. c. 38. Itaque in morborum principiis per venæ sectionem monemus, per cathartica tantum turgente materia. verum in declinatione venæ sectionis nullus vsus, purgationis autem opportunum tempus. in reliquis temporib. quiescendum. Adest igitur in illis temporibus postulans auxilia illa, abest rursum & impediens, vires pariter robustæ, etiam in vtroque tempore, cum minus tunc lancinentur ægrotantes à symptomatum sæuitie.

Cæterum in morborum acutorum principiis, qui angustissima fruuntur occasione, si mensium

aut

aut hæmorrhoidũ fluores contigerint, remorantes illorum auxiliorum vsum, venæ sectionis inquam, aut purgationis, & eos pariter dimanantes cõtemplemur, aut omnino illorum remediorum deperdetur occasio, aut fortè æger sine remedio peribit. Nam Medicus si illorum fluxuum opperietur cessationem, aut occulatè fluentis sanguinis speculetur impetum, vt innuere videtur lib. citato 9. meth. Galenus, ca. 5. hauddubiè aut morbus neglectus incrementum accipiet, & non ablata causa tẽpora sua breui percurrens ingrauescet durius, aut maximus denique fiet vnà virium lapsus, à superuenienti sæuissimorum symptomatum germinatorum syndrome. Quamobrem vt à tantis vindicemur malis, opportunúmve tempus ad illorum auxiliorum vsum captemus, & seriò amplexari, in manibúsque semper habere methodum decet, & assiduo vsu eandem sæpe fouere. Hanc rem, cedro digna sententia illustrat Hippocrates lib. de Lege, num. 2. *Tempus tandem*, inquit, *hæc cuncta firmat*. quasi dicat vsus & studium, quæ tempore diutino parantur, hæc cuncta, quæ ad perfectionem Medicinæ capescendam expectant, firmant, & absolutum Medicum reddunt.

Porrò Galenus li. citato 9. meth. ca. 5. eo loco, quẽ modò nos illustrandũ proponimus, duo præcipua refert occasionem venę sectionis impedientia, alimentorum videlicet cruditatem, mensium rursus, aut hęmorrhoidũ fluxũ. de priori mẽs nobis modò non est aliquid pertractare, de altero morbum excipiente diffusus erit sermo. Quod autem eo capite Galenus inter reliquos scopos quã maximè instituat explorare occasionẽ mittendi sanguinem

in synochis febribus, subsequēte ingiter mēsiū, aut hęmorrhoidū fluxu, pręterclarissimū doctorē meū Ludonicū Colladū Valentinórum, & totius Medicæ exedræ decus lib. suo Isagogico ad Medicinam faciendam, ex verborum itidem serie liquet. palā.

Postquā etenim duo præstātissima remedia ad soluendas synochas febres præscripserit ipse, potionē videlicet frigidam, tum venæ sectionē, scopum in qualitate remedij: mox statim ad demonstrandum accingitur eorū remediorū vsum, iuxta cuiusq; opportunum tēpus. Eius hæc sunt diuina verba, *Verū illa nullo nō tēpore, modo vires sustineāt, hæc cū in pulsu, & vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem est maxima.* Inquit igitur in hac morbi specie tempus opportunum mittendi sanguinem semper adesse, frigidę autem potionis nequaquam, verum adstante coctione.

Nihilominus hinc quāprimum exurgit dubitandi occasio, qua ratione Galenus venę sectionis in hoc morbo latissimum hunc astruxerit campum, amplāq; huius auxilij vtēdi occasionem, cū passim idem ipse, & præsertim lib. 11. meth. ca. 15. intra carceres principij eādem reperiri retur, *Qui febricitāt,* ait, *si valentes viribus sint, omnibus ab initio sanguinem mittes.* Ex quo Galeni insigni loco duo præstātia eliciuntur axiomata, alterum, quod venæ sectionis occasio intra carceres tantum inueniatur principij: quia eo tempore postulantia tale remedium vrgent tantum. alterum est, quod in cunctis febribus à putredine ortis, dum modo alter sit scopus, sanguis sit hauriendus: quia in cūctis his aliquod indicans adest, ex quo ex vi methodi cogimur de huiusmodi remedio decernere. quid-

quid

quid cum Augenio garriant, coaxent potius Nouatores quidam, solam inscie respectantes plenitudinem, de qua re suo loco.

Subruitur difficultas, si dixerimus, quod eo capite à nobis ad illustrandum proposito, vti in toto eo libro, mens sit Galeno de synochis tantum agere, in quibus cum totum illarum existere ac cõseruari in plethora totius corporis, aut saltem maximorum vasorũ consistat, proinde cum in omni tempore adsit necessariò plenitudo, morbi efficiens causa, aderit simul & indicans illud remedium, aderit pariter & occasio eiusdem, cum sit postulans, citra præsentiam impedictis: nisi istud æstimemus coctionem humorum, quæ indeclinatione, & vigore viget. quidquod, & cum plethorã hãc supponamus in toto corpore etiam ex qualibet corporis parte sanguinẽ haurire licebit: cum & quælibet vena ex Gal. li. de venæ sect. aduers. Erasistrateos ca. 4. vniuersum vacuet corpus primariò, vel secundariò vt cũ nostris Logicis loquamur. secus se habet res in reliquis putridis, in quibus transacto vniuersali principio abest venæ sectionis postulans particularis scopus alter, cũ intermisso fluxu, coctioni tantũ intendat natura, cui obstare, nefas obstat omnis cõmotio. hoc voluit insinuare diuinus Præceptor li. 2. Aph. sen. 22. cum tantum circa initia mouere in morbis suadeat, vti in statu (sub quo saltem maior incrementi pars cõtinetur, ceu tẽpus itidẽ coctionis) quiescere potius præcipiat ille, & seriò. verum si fortè, quia serò, extra principium aduocatus fuerit Medicus, aut propter aliquam incuriam, aut ægrotantis potius repugnantiam (quod accidit sæpè) vena secta non fuerit,

licebit tunc quidem,in priori prȩfertim incrementi parte, & eo magis, si adfuerit aliqua plenitudo eandem exercere, vt maior pars,morbi causa tollatur,& reliquum mox,& facilius natura concoquat, & exactius vincat.quamuis ob multas, & maximas itidem vtilitates satius multò sit, statem initio venas tundere, quàm ignauè in aliud tempus tantum remedium differre. compescenda namque quamprimum est fluxio, ne maior fiat materies putredinis,augeatúrve obstructio fiens, quæ vrgent maximè in principio: rursus etiam coniuncta materies vacuatione minuatur,qua imminuta,quàm citò reliquam materiem aggreditur natura coquendam, & potentius multò vincendam, imminutis maxima ex parte hostibus, cum quibus luctari cogebatur.Quare valenter opus coctionis aggressa,nec vllatenus interrupta (quod maximum est) per breue temporis interuallum morbus succumbet, & æger victoriam reportabit. Hanc doctrinam replicat abundè Galenus tum lib.1.de Cris.cap.9.tum com.in illud diuinum Hipp. oraculum lib. 2. Aph. sen. 12. quod nouatores quidam perperam, & longè ab Hippoc.mente interpretantur. verum de hac re fusius infrà.

Occasio, tertiúsne scopus,à quali, & quanto distinctus? exoluitur apparens Galeni dißidium.

CAP. XXXIX.

MVltis encomiis suprà occasionis prȩstantiam celebrauimus, & seriò eandem prudentium iudicio

iudicio expendimus: verum adhuc occasio se offert modò dubitandi, an ipsa per se, ceu ab aliis distincta, sit scopus, etiam in vtraque Medicinę parte. Negantem opinionem obnixè videtur astruere clarissimus Galenus (si fortè eius fuerit opus) synopsi illa Artis Medicæ cap. 85. oppositam autem, ceu vtriusqua Parentis germanam, sedulò supra defendimus. Nec loquimur modò de occasione inquantum causam externam significat, causis internis occasionem præbentem, vt morbos in corpore excitent, quam πρόφασιν, aut ἀφορμὴν volant Græci: verum de occasione, quam & ipsi itidem καιρὸν appellant, quatenus significat opportunum agendi tempus, distinctum pariter à morborum tempore, similiter & eodem nomine condonato. quæ morborum tempora neque scopi, neque indicantia sunt, vt accuratè tum Auctor ad Thrasyb. ca. 5. tum lib. 4. meth. Galenus insinuat cap. 6. sit difficultatis conclusio. occasionem, seu opportunum tempus reapse, vt multis in locis, etiam ex Hippocratis mente Galenus reperit, scopum tertium esse, à reliquis tribus distinctum. Sed rem auctoritate, ac ratione pro vtraque parte lustremus.

Negās quamprimum opinio roboratur testimonio Galeni lib. Artis Medicæ ca. 85. quo loco & occasionem, & vtendi modum apertis verbis à cœtu scoporum relegat, sed eius verba proponamus. *Atq; hæ duæ sunt circa salubre, & insalubre intētiones* (seu scopi) *rei scilicet quæ adhibetur qualitas, & quantitas; neque enim est rationi consentaneum etiā temporis occasionē, quæ in his quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum introducere. Si enim tali, & tanta re allata egeat corpus, nemini du-*

bium, quin etiam in tempore opportuno afferatur occasio. siquidem occasionis inde est ortus, quoniam fluxile, ac facilè mutabile est mortale corpus, ac pro trāsmutationis modo, alijs alio tēpore eget auxilijs. Quare nō est tertium aliquod præter ea quæ dicta sunt tēpus: sæpius autem eo tanquam tertio quodam, ob eam, quam diximus causam ad docendum vti consueuimus. Hæc sentētia si corticem tantū inspexerimus, ardua quidē, ac difficilis, adeo vt à nemine (quod sciam) huc vsque, iuxta veram, ac legitimā Galeni mentem, ac veritatem apposite sit enodata. immò in grauia interpretes omnes deduxit discrimina: & dū Galenum obseruant sibi ipsi imparem, strenuè alibi occasionem, vti scopum, amplectentē frigidè cōciliare intēdunt, in plurimas distracti opiniones. In primis clarissimus Præceptor meus Ludouicus Colladus libro suo Isagogico ca. 24. arbitratur loquutum fuisse Galenum tantū de occasione, in quantū ad salubrem partem spectat, in qua nulla ipsa est, quia cum præceps tunc non sit, si corpus tali, & tanta re eget, tempus semper adest opportunū, vnde tantum confert illa ad doctrinā. secus autē in therapeutica parte, quia & præceps in ipsa, ac cita, ac strictè amplectenda, vt censet reliquis in libris Galenus, ceu scopus necessarius ad medendi methodū. Hanc eādem tenent sententiā in cōmentariis in hunc Galeni librum, tum Ioannes Baptista Montanus, tum Martinus Akakia, viri illustres.

Ioannes Fernelius lib. 1. Methodi ca. 1. Non solum à salubri parte, verum etiam à therapeutica occasionem itidem repellit, tribus aliis contentus scopis. Michael Gauassetius li. 1. de indicationibus curatiuis ca. 23. 24. & occasionem, & vtendi modum

dum, iuxta galeni mentem, vt ipse. sentit, à numero scoporum exulat, nec rationem signat.

Thomas Rodericus à Veiga, & Saluus Sclanus cōmentariis in citatum Galeni librum, cum quadā limitatione rem interpretantur, dicētes per se, ac primò tam in cōseruatrice sanitatem, quàm curatrice qualitatem, & quantitatem spectari tantum, occasionem verò frustraneā, nisi per accidens ad eandē qualitatem, & quantitatem coniectādam. quod insinuat Galenus, inquiunt, dum ad doctrinam hanc tantum conducere affirmat. Renuunt itaque hi occasionis scopum, & vtendi itidem modum. Altimarus porrò eandem ferè insequitur viam, parte prima de febribus cap.37. inquit enim, quia fluxile, & mutabile corpus, hinc aliis alio tempore eget auxiliis. vnde per accidens, & ad doctrinā tantum egemus occasione, vt præsens innotescat corporis status, qualitatē, & quantitatē per se indicans remedij.

Marcus Oddus, dum Patris vices gerit in supplemēto commentarij in hoc artis Medicæ opus, aniliter quidem argumentatur, demonstrando occasionem hanc neque scopum, neque indicationem esse: hoc, quia occasio neque consequitur, neque fit à præsentia eorum quæ remedia postulant, & absentia eorum quæ eadem impedire valent: quod quidem de indicationis ratione esse retur. illud autem, quia occasio non est res in corpore existens potestate, quæ cæteras moueat causas ad agendum, vt actu fiat: quod itidem est de ratione scopi.

Ioannes Argenterius tandem vtramque opinionem, ceu probabilem admittit, tum com. in hoc caput, tum libro 1. de offic. Medici ca.10. probabiliorem tamen censet partem affirmantem, distin-

ctum videlicet re esse scopum occasionis à reliquis.

Nec est quod amplius modo in recensendis aliorum opinionibus immoremur, his præsertim contenti. Cæterum & inter hos lubet nunc & nostram sententiam proponere, auctoritate, & ratione nihilominus, nec leui sanè eandem confirmare. Sed antequam rem aggrediamur, vt methodo prosequatur oratio, difficultatem hanc in triplicem diuidemus partem, omnem ex ambiguitate verborum Galeni partam: deinceps cuique illarum seriò satisfacere mens est. Primum igitur est an occasio, ceu tertius scopus ad vtramque Medicinæ partem spectet. rursus an affirmans opinio rationi sit consona. tandem an ad doctrinam tantum aliquandò se nobis offerat occasio, vt videntur innuere Galeni verba.

Cæterorum opinionibus postpositis, scopum hunc occasionis in vtramque Medicinæ partem se intromittere & Galeni doctrina, & ratione itidem nobis demõstrare licet. Quod in Therapeutica Medicinæ parte nõ vtilis tantum, verum & necessarius sit, replicat passim Galenus tum lib. 1. ad Glauc. & libro de puero epileptico, tum assiduè theorematis, & exemplis per vniuersum illud amplissimum, ac penè diuinum methodi medendi opus. in qua parte ob maximam eius celeritatem in morbis præsertim acutis, & ob non leuem eius in arte difficultatem, & corporum lubricitatem, ac mutabilitatem vix, ac ne vix quidem ab exercitatissimis captatur Medicis. Porrò & in salubri parte, in qua haudquaquam volucris, immo latissimus est occasionis cãpus, suum nihilominus principatũ exercet,

& vt

& vt, ne ab eodem Galeno recedamus, testatur & eodem loco citato Artis Medicæ, dum saltem ad doctrinam in vtraque Medicinæ parte eandem admittit: & apertius multò ex instituto, dum omni arte illam procurandam censet in venereo vsu, vt salubris fiat eodem pariter libro cap. 86. Et vltrò, citróque cādem amplectitur, à reliquis itidem scopis distinctam lib. 1. de tuéd. valetud. c. 15. dum etiam ex professo eandem doctrinam de opportuno veneris vsu exagitat. quamuis libro 5. c. 5. eiusdē operis silentio eandem obuoluat: nisi fortè per facultatem, quam tertium assignat scopum, illam intellexerit: quasi referatur illud ἐν δύναμιν ad facultatem, seu opportunitatem exercentis Medici, vt Stephanus Athen. com. in lib. 1. ad Glauc. nu. 4. appositè interpretatur, huic vocabulo tria attribuens significata.

Præterea adest ratio, qua inducimur ad credendum etiam in vtraque artis parte hunc scopum suam necessariò, ac per se habere sedem, quæ huiusmodi est. Materies conseruans sanitatem, aut efficiens, singula seorsum respectans suam peculiarem Medicinæ partem, postquam rationali methodo fuerit inuenta, congruum itidem necessariò requirit vsum: sed claudicat necessariò vsus cuiusque illius materiei, immò nec congruus, occasione repulsa, quæ iuxta vsum præstantior cæteris: quia reuera inde habet materies, vt sit salubris caussa. Ergo hęc suas vicesnecessariò gerit in vtraque artis parte.

Propositio nulla indiget probatione, quia quod inuenit methodus, vsus perficit, vt consequatur hoc medio artis finis.

Assūptio rursus patet ex his quæ superiori capite c. 37. diximus de præstantia, atq; necessitate occasio-

nis, in cunctis rebus agendis, in actuosa præsertim Medicinę parte, complectente conseruationem sanitatis, & morbi expulsionem. Hinc Hippocrates, lib. de morbo sacro, à solo hoc scopo, seu præcipuo ad consequutionem finis, Medicum definit inuentorem occasionis, & idem, lib. 6. Epidem. comm. 5. sen. 1. Cõfirmat eius illustrator Galenus. Probemus nihilominus modò vsum materiei claudicare citra occasionem. Sit inuenta qualitas auxilij, compescendam inquam fluxionem in putrida febri, & si mauis per venæ sectionem: rursus sit inuenta & eiusdem auxilij quantitas, ex quantitate morbi, & eius causæ, tum robore virium metita. Quis mentis compos dicet, inuenta qualitate auxilij, indicata à fluxione, tum quantitate eiusdem, indicata pariter à quantitate morbi & eius causæ, instantibúsque his indicantibus, congruum semper esse indicati auxilij vsum? nam si semper istud licet, ergo & in principio particularis paroxysmi, dum affligatur sæpè natura variis, ac grauissimis symptomatis: ergo & cruditate existente in ventriculo: ergo & fluentibus copiosè mensibus. ô delirium! ô insania! nam tunc tantum abest, quod citra occasionem indicatum auxilium sit materies, seu causa salubris, quin potius funestæ mortis, occasio igitur per se æstimanda, per se colenda, & ceu tertius scopus à reliquis longè distinctus sedulo à nobis amplectenda. Neque opinandum, vllatenus hanc contineri sub qualitate, aut quantitate auxilij, cùm dissideat valdè. nam si quatenus indicata æstimemus illa, respuunt quidem, ceu futilem occasionem ipsam: si quatenus scopi ad congruum vsum, sub ratione formali occasionis cõtinetur aliqua, quæ omnino negligũt illi,

illi; verbi gratia, sub ratione formali occasionis cõtinentur, inter cætera impedientia, quæ sanè nec qualitas auxilij, nec per se, nec per accidens respe-ctat, nec quantitas: cum illa tantum qualitatem & ideã morbi, hæc verò excessum seu quantitatem eiusdem, aut caussæ respiciat. occasio autem, seu tempus opportunum & præsentiam indicantium obseruat, & absentiã impedientium explorat. Sed locum hunc Galeni difficilem interpretemur modo, vt hinc huius doctrinæ magis elucescat veritas, & illustris reddatur altera pars difficultatis.

Dependet quàm maximè huius difficultatis solutio ex distinctione caussarum efficientium, aut conseruantium sanitatem, circa quarum vsum expetitur occasio. Duplici itaque ratione considerantur hæ caussæ, aut in vniuersum, quatenus indicata, haudquaquam primariò ad curationem vel valetudinis conseruationem conferentes caussę: vel rursus æstimantur in particulari, quatenus materies iã sunt indicatorum auxiliorũ, & tunc iã sub methodi scopis explorantur, & primariò vel efficiũt sanitatẽ, vel conseruant. auxilium namque nequit hoc nomine cõdonari, quousq; nactũ fuerit & qualitatẽ, & quãtitatẽ, ocasionẽ & vtẽdi modũ. Si primo illo modo accipiantur caussæ, theoremata vniuersalia sub methodo cõprehẽsa scopos illos respuũt, solãqualitatẽ inueniũt, quãtitatẽ cõiectãtur. Ratio est, quia methodus, ceu vniuersalis cognitio vniuersa intendit, & à primis ac supremis generib. ad infimas vsq; species ꝑgreditur, expũgit īdiuidua, & auxiliorũ materies, q̃ sub vsu cadũt; vsus autẽ cõgruus scopos illos quatuor æstimat, & q̃ maximè occasionem, cuius ratione, vt diximus suprà, artifex verus Medicus appellatur. Quid quod & method⁹ vsu fraudata infirma,

& theoremata pariter ſine vſu ſuſpecta. Præſtans igitur vſus,nam Vulcani arte Pallas è Iouis cerebro proſiliit. Vtendi igitur modus,& occaſio vſum tantum per ſe materierum auxiliorũ reſpectãt: vti methodus vniuerſalis qualitatis,ac quantitatis cauſſarum ſalubrium per ſe,& inuentionem, & deliberationem ſpeculatur. inuentio per indicationes paratur,vti deliberatio per eaſdem, & per proprios deliberatiuos ſcopos.occaſio autem,& vtendi modus in hac methodi contemplatione tantum indigitant carcerem,vnde promouetur quantitatis,& qualitatis indicatum. quare continentur ſub vtriſque his ad doctrinam tantùm.reuera igitur ſub his methodi legibus vniuerſalibus qualitatis, & quantitatis ſcopi per ſe continentur, reliqui verò virtute. In quo ſenſu doctiſſimus Galenus eo Artis Medicæ libro occaſionem recepit,dum dicit, *alienum à ratione eſſe hanc à reliquis diſtinguere.* reddénſque huius rei rationẽ inquit,*ſiquidem occaſio à fluxibilitate & mutabilitate corporis oritur.* hæc autẽ occaſio tãtũ docet ſtatum præſentẽ corporis, cuius ratione nos exactè quantitatem,vel qualitatem cauſſarum ſalubrium & inuenimus,& metimur.vnde tunc re non diſtinguitur occaſio à quali,& quanto, cùm in vnũ concurrant.Nam cum corpora noſtra in continuo ſint effluuio, diſſipentúrque perpetuò à triplici noſtrę ſubſtantię fluore,mutentur rurſus alterentúrve tot, tantiſque cauſſis tàm internis, quàm externis,proinde hæc aſſidua corporis noſtri alteratio, atque mutatio omni obſeruatione digna cenſenda, quaſi nos manu ducat ad abſolutam qualitatis, & quantitatis cauſſæ efficientis in vniuerſum ſanitatem, inuentionem Adeſt igitur

in

in vniuersali methodo occasio, quotiescunque adest qualitatis, & quantitatis scopus, iuxta eorundem tantum inuentionem, nec re in se inuicem tunc distinguuntur haud dubiè.

Verum si altero modo caussæ illæ salubres considerentur sub indiuiduo, quatenus materies sunt victus videlicet, aut remediorum; cum hæ, ceu res indiuiduæ ne indicentur quidem, immò ab ipsis primò conseruatio, vel sanatio præstatur: haudquaquam sub vniuersali contemplatione cadunt, verum sub vsu opportuno, ac congruo, vt homini salubres fiant. Particularia namque experientia, & vsu comprobantur, vti vniuersa iudicio & ratione; duo quidem artium organa. Vsus itaque indiuidua intuetur, methodus & ratio vniuersa potius. illa difficile sub doctrina continentur, facilè hæc. vnde in se inuicem hæc adaptantes raro spe, euentúque frustramur: & ex singularum perpetua historia veritas elucet vniuersalium. cum testante Hippocrate libro de Elegantia, *quàm recta sit scientia ipse finis aperiat*. finis autem vsu consequitur, vti vsus circa singularia versatur. Quare cum materiem caussarũ salubrium exercemus, aduocata prius vniuersalia illa per indicationes inuenta, mox & scopos ad deliberationem inuentorum, accersitis pariter propriis scopis indicantium, & indicatorum, tandem ad cõgruum vsum inuentæ, ac deliberatæ materiei requiruntur quàm maximè, præter qualitatem, & quantitatem eiusdem materiei, & alij bini eiusdem vsus scopi, occasio, inquam, seu opportunum tempus, & modus vtendi. hinc Galenus, vt diximus, ad hunc congruum remediorum vsum, tum lib. 1. ad Glauc. & lib. de venæ sect. adu. Erasistratæos c. 1.

tum alibi quatuor scopos assignat: vti in arte tuendæ valetudinis, ad vsum opportunum caussarum sanitatem conseruantium, eosdem itidem connumerat, vt videre est lib. 1. de tuenda valetudine, c. 14. Idem doctissimus Stephanus Atheniensis com. iii citatum ad Glauc. locum num. 3. censet, cum ad ipsa artis opera nos quatuor istis scopis necessario indigere affirmet. quasi per hos necessariò omnis curatio procedat, & sine ipsis ne vllatenus quidem perfici queat. occasionem autem inter reliquos commendat, quia & reliquis cognitu difficilior, & vnà cum quantitatis scopo, ceu difficillimus Medicis in arte peritis peculiaris, ac proprius, sicuti reliqui doctis, ac idiotis communes. Occasio igitur difficilis cum sit ac volucris, quam si quispiam cum reliquis comitari nequeat, materiem caussarum salubrium inopportune adhibendo, & infortunia, speique frustrationes haud dubiè consequetur tam doctus artifex, quam idiota pariter, ac iners. Est tamen discrimen, quod huic ob eius imperitiam, accident illa: illi verò, tum ob rei incomprehensibilitatem, tum iudicij difficultatem. requirit itaque occasio exercitatissimum artificem, & acerrimi ingenij virum, ad cuius captum congruus consistit materierũ caussarum salubrium vsus: peculiariter autem per hanc in therapeutica omnis absoluitur morborum curatio. quare in vsu huius materiei, tanquam proprius artificis scopus à reliquis longè distinctus, quàm maximè occasionis occurrit obseruatio.

Galenus doctissimus idem confirmat lib. 6. Epidem. com. 5. sen. 1. dum innuat omnem vim curationis morborum attribuendam occasioni, dicens,

Quis

Quis faciendi auxilij auctor? & statim respondens subiungit, *occasionis inuentor*. quasi omnis curatio in congruo auxiliorum vsu consistat, vti hic in opportuna occasione, cuius ratione Artifex perfectus appellatur Medicus.

Rationi igitur consentaneum erit, immò necessarium ad vsum remediorum seu materiei caussarum salubrium occasionis vnà concurrere scopum, & hunc reapse à reliquis distinctissimum. A ratione itidem alienum non est hunc in methodica inuentione per indicationes earundem caussarum nullum haud dubiè habere locum, nisi fortè ad doctrinam, vt exactius videlicet specifica auxilia inueniantur. Ergo caussæ salubres ἐμμεθόδῳ inuentæ, & per suos mox scopos artificiosè deliberatæ sub doctrina vniuersali cadunt: verum dum artis opera exercemus, singularia explorantes, his, vniuersa adaptamus; in qua ratione, vt optima procedamus methodo, quatuor illa, singulis materiebus remediorum, seu caussarum salubrium propria, sibi debet proponere Medicus, vt congruum earundem consequatur vsum. quæ cum inter se, nec minimum sint distincta, ne confundere quidem fas; immò singula per se, ac seorsum itidem, & sibi proponere, & replicare decet.

Tandem & illud exponendum arbitramur modò, qua ratione Galenus, occasione dixerit tantum nos vti ad doctrinam. Ex nuper dictis fit palam. nam occasio (non vt scopus curatiuus, verum vt dependet ac exoritur ex fluxibilitate, ac mutatione varia corporum) doctrix est aliquando tum qualitatis, tum quantitatis specifici auxilij. Status

namque corporis præsens hoc remedium indicat, & tantum. quare in hac inuentione specifici auxilij, re non distinguitur occasio à quali, & quanto. vnde hi ambo scopi requiruntur tantum in methodica inuentione remediorum inspecie, seu caussarum tam conseruantium sanitatem, quàm efficientium. Reuera namque occasio insinuat affectionem corporis, siue secundum naturam fuerit, siue præter, illam tali, ac tanta salubri caussa egere, quoad eius videlicet specificam inuentionem, haud quaquam quoad eius materiei caussarum congruũ vsum. Primo itaque illo modo occasionem assumpserat Galenus ibi, in quantum videlicet statum corporis præsentem declarat, ex quo indicatio specificæ qualitatis, aut quantitatis caussę efficiẽtis, vel conseruantis sanitatem elicitur. Scopi quidem methodi inueniendi has caussas specificas. Nec mirandum quod eandem rem indicatum, & scopum vocemus. cùm eadem per diuersos respectus, seu varias rationes formales vtrumque munus præstare valeat. vti qualitas remedij indicatum est, in quantum à suo indicante indicatur: in quantum autem menti est propositum inueniendi, per methodum auxilia, iam tunc scopus. Hoc idẽ comprobatur in deliberatiua methodo remediorum. Magnitudo namque morbi indicans est magnum auxilium: & tamen hæc eadem morbi magnitudo scopus alter est, quo assidente de magnis remediis deliberamus, venæ sectione, vel purgatione, vt passim testatur cum Hippocrate Galenus. In vsu denique cõgruo remediorum hoc idem fit euidens, cum qualitas, & quantitas indicata quidem in hac methodo vltima, scopi pariter dicantur requisiti vna

cum

cum aliis duobus ſcopis ad congruum materierum auxiliorum vſum, quatenus videlicet huius methodi propoſita ſunt.

Illuſtratur exemplis ex vtraque Medicina deſumptis occaſionem tertium ſcopum eſſe.

Cap. XL.

QVæ nuper diexodicè expoſuimus, lubet nunc & exẽplis luſtrare et, iam in vtraque Medicinæ parte. Inſalubri itaque Galenus occaſionem cõmendat lib. Artis Medicę ca.86. dum veneris vſum, ceu cauſam tradit ſeruantem ſanitatem, mox quantitatem declarat, & tandem infert, *Tempus verò ad vtendum opportunum, cum omnium in rerum circumſtantium exquiſita mediocritate corpus fuerit conſtitutum &c.* Conſtat igitur hunc ſcopum reapſe diſtinctum à reliquis: non enim ſufficit inuenire qualitatem, & ideam cauſæ, vtilem videlicet eſſe veneris vſum, tum eius quantitatem, vſquequo homo non ſentiat aliquam virium exolutionem, immo leuior ipſe fiat, & ſpiret melius: verum ad hanc actionem oportet quàm maximè obſeruare alterum ſcopum temporis opportuni, qui nullatenus ſub illis prioribus continetur. non enim venus materies erit cauſæ ſalubris, ſi frigido exiſtente corpore exerceatur, aut nimium calido, pleno rurſus aut vacuo &c. quæ per ſe neque ſpectant ad qualitatem illius cauſæ, aut quantitatem, ſi congruum eius vſum reſpectemus. Quid ad hæc clariſſimus, & longè præſtans Præceptor noſter Ludouicus Colladus? Quid illuſtris Martinus Akakia, & egregius

Iohannes Baptista Montanus? cum respuant ab hac salubri parte ipsam occasionem, in qua viget valdè, ac præstat sanè.

Ad Therapeuticam conuersi demonstremus modò & altero Galeni exemplo, occasionis scopum re à cæteris distingui, & maximi momẽti esse ad morborum curationem. Galenus igitur, nę à consilij nostri ratione recedamus, lib. 9. meth. cap. 5. (quem locum nos in hoc libro primo interpretandum suscipimus) postquam qualitatem, & quantitatem materiei remedij, venæ inquam sectionis in sananda synocho febri exposuerit, statim subiungit ipse, *Attendenda verò cum vena secanda indicationibus sunt, tum quæ eam præcedunt, tum verò quæ omnino excipient* &c. Palàm igitur Galenus in hac historia curationis synocharum febrium inquit, postquam fuerit inuenta per suas indicationes salubris causa, tum peculiari altera methodo deliberata materies auxilij, venę inquam sectio, ad vsum huius materiei congruum quàm maximè attendenda pręcedentia, & excipientia. quasi dicat, non sufficit habere inuẽtam specificam causam salubrem, tum deliberatam auxilij materiem, verum decet & occasionem supra modum eiusdem materiei auxilij ęstimare; hoc fiet, si præter obseruationem postulantium illam auxilij materiem, & impedientia vnà considerauimus. impedientia sunt aliqua quæ præcedũt statum præsentem morbi, & adhuc eorũ effectus perseuerant, qualia sunt inter cætera ciborum cruditas in vẽtriculo: rursus sunt & alia quæ eundem morbi statum excipiunt, qualia sunt fluxus mensium, aut hæmorrhoidum. Occasio igitur adest illius deliberatæ materiei auxilij, si neque cruditas in ventriculo adfuerit,

neque

neque aliqua ex dictis fluxio excipiat, quasi absens sit, omne materiem illius auxilij impediens. Captare itaque tempus opportunum in hac morbi historia longè distat ab inuētione, & deliberatione materiei causæ salubris, paratis his, tum variis indicationibus, tum & diuersis scopis, neglecta omnino absentia impedientium: quid quod & occasio ipsa cuncta illa necessariò supponit, & æstimat, haudquaquam qualitas, aūt quantitas occasionem in vsu congruo, etsi in inuentione earū non negligat. Quare eo loco Galenus nihil aliud intendit, quam demonstrare in congruo venæ sectionis vsu in febribus synochis occasionem & opportunum tempus, æstimatis præter postulantia, impedientibus, præcedentibus videlicet, & excipientibus.

Constat itaque ex his duabus historiis occasionem rem esse distinctam. reapse à qualitate, & quantitate, siue æstimentur hæc vt indicata, siue vt scopi. Nam quamprimum in ratione indicatorum distinguuntur, quia occasio nullatenus indicatum, cum nihil sit à quo indicetur, sed ex diuersis, & oppositis comparetur. rursus nec in ratione scopi conueniunt, quia quamuis omnes sint scopi, tamen occasio absentiam impedientium includit ad congruum materiei auxilij vsum, methodo prius & inuenti, & deliberati: respuunt autem illam tū qualitas, tum quantitas, quatenus scopi. bene quidē occasionē hæ admittunt, ad docendū statum corporis, quo cognito exactius multò inuenimus causam salubrē, & de materie eiusdē deliberamus. verū tunc occasio curatiuus scopus nō est, sed requisitū quoddā obseruatione dignū ad εὐμέθοδον, seu ad optimā te-

medij specifici inuentionem per suas indicationes: res quidem distincta à dextero eiusdem remedij, seu materiei potius remedij vsu.

Quare ex predictis cõstat, quod predicta Galeni verba Artis Medicę haudquaquã affirmari possint de occasione, vt scopus est ad dexterum vsum materiei auxiliorũ in singulis morborũ curationibus. ratio est, quia sequeretur, quod quotiescunque adessent scopi illi qualitatis, & quantitatis, adesset simul & opportunum tempus materiei remedij, quod nefas. quia vnà cum illis prioribus scopis adesse posset impediens aliquod, reddens sanè inopportunum tempus, ac sinistrum materiei auxlij vsum. Præterea in obseruatione indicationum, non eo tempore statim quo indicans indicat, expletur opus: verũ inuento indicato specifico aduocamus methodum deliberatiuam, & cunctis æstimatis indicationibus, & scopis de materię auxilij deliberamus, & tandem per proprios methodi medendi scopos rem in congruum vsum vertimus. hinc falsitas apparet illius conclusionis, Præsens est indicans, ergo & opportunum tempus agendi. benè quidem contra, Præsens est agendi tempus opportunum, Ergo necessariò & præsens indicans. Quia requiritur necessariò ad agendi tempus opportunum non solum indicantium præsentia, verum & impedientium absentia. Doctrinam hanc accuratè doctissimus Philothęus lustrat com. in libr. 1. Aphor. sen. 1. quo loco, postquã cum Hippocrate præcipitẽ statuerit occasionẽ, ex cuius rapacitate maxima difficultas exoritur captandi eam: mox inquit, *sæpe solet vsu venire, vt cum nutrimento indigeat ægrotus, &*

iam

iam cibandus sit , inuadat eum febris accessio, vel aliquod aliud symptoma , quod impediat quominus cibari poßit. Indicantis igitur præsentia qualitatem , aut quantitatem remedij sufficiens non est , ad congruum vsum causarum sanitatem conseruantium , aut eandem efficientium, cum & alia ęstimanda veniant ; quę earundem causarum opportunitatem temporis confirment: scopus quidem alter, & re distinctus ad vsum dexterum remediorum , & absolutam medendi methodum , vti & causæ conseruantis sanitatem , in altera methodo de tuenda valetudine.

De methodo occasionem captandi tundendi venas in acutis morbis,non instante tantum,verum & præsente menstruo,aut hæmorrhoido fluxu.

Cap. XLI.

PRopter maximam huius scopi tum præstantiã, tum necessitatam, campus in quo potest vberrimè exultare oratio , licet nobis modò hanc doctrinam fuso adhuc sermone contexere. Diximus hactenus quæ ad absolutam occasionis dignotionem in vniuersum spectabant:eandẽ rem nunc penitius aperire,studiosúsve diffundere lubet. trademus inquam methodũ,qua iuxta huius nostri cõsilij rationem compotes simus,affabrè,ac seriò occasionẽ arripiẽdi in morbis acutis sanandis,tutissimi illius,atque pręstantis auxilij : videlicet venæ sectionis, aut instante iam aut adstante mensurno

fluxu, aut hæmorrhoïdo. diuinissimus Galenus hanc methodum lib.9.meth. ca.5. vt fusè supra iam diximus, sub synocharum febrium historia breuissimis quibusdam verbis, ac leui manu pertractat: verum nos, pro eiusdem rei excellentia, difficultate, ac pariter necessitate eandem doctrinam diffusa oratione replicabimus, haudquaquam tanto neglecto rectore. Verba ex eius sacrariis subscribimus, cardo quidem totius enarrationis. *Attendenda verò cum vena secandæ indicationibus sunt, tum quæ eam præcedunt, tum verò quæ omnino excipient. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ sectionem iubebis, quantum satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant videbitur. Sin sequetur necessariò euacuatio quæpiam tantum illi de eo quod superfluum est relinquendum, quantum est per eam vacuandum. Itaque si tempore mittendi sanguinis menses moueri contigerit, siue etiam hæmorrhois sit reclusa, si inspecto fluentis impetu ipse satis fore videbitur, qui solus quod requiris vacuet, naturæ rem omnem permittes: sin minus tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulas.* Hanc sententiam Galeni, eisdem ferè verbis perdoctus Aëtius in suo tetrabibli.2.serm. 1.capite 71.& refert, & interpretis pariter munere fungitur. Cæterum cum Galeno teste lib.de venæ sect. aduers. Erasistratæos cap. 1. *nec sit facilè cognitu quibus omnibus huius auxilij vsus conferat: tum vel mensura, vel vena quæ secari debet, vel sectionis tempus, non sine negocio reperiatur:* proinde in illa insigni methodi sententia cuncta hæc lustranda censet, & vnà sub methodi præce-

pris

pris perbellè eadem omnia amplecti. Nos reliquis omissis scopis, solius occasionis modò rationem habebimus.

Occasio itaque, cùm duobus potissimum fruatur attributis, præsentia morbi postulantis auxilium, absentia itidem impedientium idem postulatum auxilium: in Galeni historia adest quidem prius attributum, morbus venæ sectionem postulans, febris inquam synochus: de cuius curatione mens est Galeno eo libro disputare. abest tamen alterum, cum adsint impedientia illud auxilium, instans, vel præsens mensurna purgatio, vel hæmorrhoidum (vtramque eo loco supponit.) Quamlibet igitur ex his vacuationibus, siue instantes fuerint, siue præsentes illius auxilij occasionem tollere, dilucidè ibidem retur Galenus, instans inprimis, dum scribat, iuxta Aëtij clariorem interpretationem, *Si verò suspectam habes post venæ sectionem, aliam fore sanguinis vacuationem, velut muliebrem purgationẽ, aut hæmorrhoidum in sede fluxum, relinquere oportet in venæ sectione tantum sanguinis, quantum per alios locos euacuandum putas.* Quibus verbis insinuat (iuxta Aëtij interpretationem) Galenus deperdi quidem tundendi venas occasionem ab instanti fluxu mensium, aut hæmorrhoidum: aut saltem minuendi totam illam sanguinis quantitatem, quam morbus tollendam postulabat, cum sit relinquendum naturæ, mox operanti. Porrò & præsens idem præstat, cum iugiter dicat, *Itaque si menses fuerint commoti, aut reserata hæmorrhois tempore mittendi sanguinem, si inspectio fluentis impetu ipse satis fore videbitur, qui solus quod*

requiris vacuet, natura rem omnem permittes. Quare instante, vel adstante aliqua ex his vacuatione, ex Galeni mente occasio deperditur scindendi venas, etiam reclamante morbo acuto, qualem supponit Galenus, synocham scilicet febrem.

Fortè eandem doctrinam videtur confirmare diuinus dictator lib. Epidem. 6. comment. 2. sen. 26. dum sua laconica breuitate inquit, *Per adiectionem contraria adhibere, & interquiescere.* Quasi insinuet Hippocrates his verbis, adhibenda contraria, præsente morbo ea postulante, nec præsente impediente: interquiescere autem ius præsente impediente, etsi præsentia contraria postulantia. Ergo tantum adest occasio, quantum absunt impedientia: & deperditur rursus, eisdem vnà præsentibus. Quare qui occasionem ignorat abhibendi contraria, reus fit, confundens omnia, & cum semper occasionem operandi adesse arbitretur, interquiescere nescit. cum persæpè interquiescere multò præstet, quàm temerè contraria adhibere. omnia namque cum tempus habeant, etiam & morbi tempus habent vacandi, & tempus operandi. quæ tempora seriò, ac consultò sanè præuidere prudens tenetur Medic. Vnde perniciosior censendus, qui interquiescere nequit, aut nescit, imò per singulas diei horas, ad popularem potius auram singula machinatur, quàm ignorans contraria adhibendi. quia huius defectum Natura emendat sæpè; hæc enim, vt summus Dictator libro de Aliment. numero quarto, scribit, omnino sufficit. alter verò occasionem omnem interturbat remediorum, circa quam vnicam ægrotantium versatur salus, omnia rursus inuertit, molestúsque tandem fit Naturæ,

turæ, nullum ei relinquendo operandi locum. Hos eleganter arguit clarissimus Galenus libro 1. de diebus decret. capite 11. his præclaris verbis. *Quædam à Medicis his admirandis committuntur peccata, putantibus, si quis introgressus ad ægrum, deinde succingens se, vel cataplasma imposuerit, vel perfuderit, adusserit, vel clysterem indiderit, vel venam inciderit, vel cucurbitulas adiunxerit, vel confricuerit, vel nutriuerit, aut huiusmodi aliud factitauerit, nihil ab ipso gestum artificiosum: hi enim quoties ad ægrum accedunt, toties peccant.* O pestis adhuc hisce nostris temporibus populariter grassans! O dolenda hominum clades! O Medici abortiui! Prudentes igitur Medici Christiani vtrumque illud Hippocratis amplectantur, & adhibendi occasionem, nihil negligendo eorum, quæ circa opportunam auxiliorum adhibitionem requiruntur, & cessandi rursus illa absente occasione, ne temerè quicquam circa ægrotantes perpetrent. hoc ipso, temerarij aufugient nomine, altero verò prudentis pariter adsciscent. Sed ad pensum redeamus.

In synocho itaque febri diuinus Galenus occasionem sectionis venæ abesse arbitratur, si iugiter mensurni adsint, vel instent fluxus, vel hæmorrhoidum: legitima sanè tanti auxilij impedimenta. Verum cum febris hæc synocha & ardentissima sit, & sub genere morborum exactè acutorum comprehensa, & affectus quidem inter reliquos non venæ sectionem simpliciter postulans, sed ad hypothimiam vsque, si Galeno credimus, tum libro 1. Aphorism. sen. 23. tum libro 9. meth. capite 4. hinc facilè inferen-

dum, hanc doctrinam, ex Galeni mente, ita vniuersalem esse, vt cunctis acutis morbis valeat conuenire.

Cæterum si hanc studiosè, ac seriò contemplemur, aliter multò arbitramur censendum: cum dispar longè sit ratio huius febris, & cæterorum acutorum morborum, illa enim causam, & putredinis larem (si putrida) in toto corporis habitu, aut in maximis saltem vasis: horum verò priuata est pars affecta, & caussa morbi particulari circumscribitur termino. vnde synocho quælibet sanguinis vacuatio est ex vsu, ex qualibet videlicet corporis parte fluat: æquè valens omnis, vniuersalem tollere plenitudinem. reliquis verò morbis haudquaquam quælibet incisio adiumento fit, cum loca vtiliter conferentia requirenda sint, qualia quæ coniugium cum loco affecto habent; valente quamprimum auxilio tunc caussam morbi coniunctam deponere, idque citius quantum acutior fuerit morbus. Quare copiosè in synochis per menses, aut hæmorrhoidas operante natura, omnino artificem interquiescere ius, ac fas: cum quælibet vacuatio ex his, sufficiens sit omnem illius morbi caussam auferre: ceu quælibet locus vtiliter conferens ac sufficiens ad omnem totius corporis sarcinam deponendam. Secus autem in reliquis morbis, cum nec quælibet æstimetur sufficiens (nisi rarò, & per accidens:) quia distans via, nullum, aut dissitum coniugium cum loco peculiariter laborante. Quod si fortè aliquando sufficiant, tardè id præstant, & maximo cum ægrotantis vitæ discrimine, moras, ob acutiem, renuente morbo acuto.

Quam-

Quamobrem assignanda Methodus, qua occasionem seriò captemus tundendi venas in cunctis acutis morbis, instante, vel adstante altero ex his fluxibus. Itaque connexio est morbi acuti indicantis sui ablationem per maximum contrarium, & fluxus, secundum naturam res, indicantis itidem sui conseruationem per similia. Hæc & diuersa postulant, & si simul tempore ad sunt, etiam simul tempore diuersa indicant, cæterum cum hæc diuersa opponantur inter se, vtrique affectui simul tempore nequimus sanè occurrere. vnde quod morbus postulat, prohibet fluxus, & contra. Quare in hoc connexu postulantis vrgentia æstimanda, vti & prohibentis dignitas: vrgent autem morbi: naturalia dignitate pensantur.

Decet igitur vtrumque gemina lance libræ ancipitis suspendere, & quod ponderosum amplius, amplecti. grauius igitur cum sit, maiorisque momenti illud ex quo maius vitæ pendet discrimen, haud dubiè ratio, ædilis fungens munere, morbi vrgentiam grauiorem censet, ad quam omne Medici consilium dirigendum. oblita namque ipsa, breui temporis interstitio è medio tollet ægrotantem: neglecta verò dignitate fluxus, aut nullum subsequetur incommodum, aut fortè chronicum aliquem germinabit affectum. Præsens igitur vrgentia, præsentem pariter offert occasionem tundendi venas, etiam illo pseudoimpedimento (si ita appellare fas est) neglecto. Hæc est methodi vis, hæc ratio, hic candor. Nam quis amabo, fluentibus ipsis mensibus (ceu res naturales, sui cõseruationẽ indicantes & vnà respuentes quidquid

valens fuerit illos remorari) aliqua mox succrescat grauis, ac vrgens angina, celerrimus morbus celerrimam iugiter postulans venæ sectionem, cunctanter non accingetur, arrepta volucri occasione ab vrgentia morbi, etiam neglecto fluxu, ad illius tanti auxilij vsum? Quis quæso idem non consectabitur sæua aliqua adstante apoplexia, aut acutissima pleuritide, aut alio huius farinæ morbo? Verum enim verò cum æstimationem præcedat cognitio, oportet hanc, quam modò æstimamus vrgentiam, & fluxuum dignitate grauiorem, prius itidem cognoscere: qua cognita, iustum de re tanta feramus iudicium.

Vrgentia igitur ex tribus potissimum fontibus elicitur, ex maxima morbi acutie & magnitudine caussæ, ex partis affectæ præstantia nec leuiter læsę, tandem ex symptomatum germinatorum grauitate, atque sæuitie, quæ cacoëthiam haud dubię morbi declarant. Hæc seorsum, seu per se singula minātur quidem maximum periculum, implicata breui funestam calamitatem. succurrendi igitur quàm citissimè tunc ægrotātes. Sedulò autem succurrimus, ac citò, cum præsentem ac coniūctam morbi caussam quàm primum, statim inquam omnino tollimus: quam caussam coniugis venæ sectio respicit. vrgentiori itaque morbo sanando, quàm citò nos addicemus venarum coniugum sectioni, quolibet neglecto mensium, aut hemorrhoidum fluxu. Hanc methodum ab vrgentia petitam in his connexis affectibus, dilucidè noster grauissimus declarat Galenus lib. 7. methodi cap. 12. ex quo fonte nos hanc limpidissimam hausimus doctrinam.

Verum si morbus connexus (quamuis in sua specie

cie acutus) vrgens non fuerit, nec vehemens, nec motus cōcitati, sed mitis, placidus, ac signis securitatis firmatus, interquiescere potius tūc iubet, quia abest occasio. Satius namque multò fuerit tunc instantem, vel adstantem fluxum contemplari, an pro multitudinis ratione, an verò si imminutus, iuxta caussæ postulatum, & fluentis impetum, vacuare tunc posteà decet, vt ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulat morbus: neque temerè motum naturæ turbare, aut confundere fas, cum alioquin valens sæpe fuerit morbos connexos sanare. Quamobrem concludamus oportet, iuxta rationalem methodum ius esse coniuges secare venas, instante, vel præsente mensurno fluxu, aut hæmorrhoido, idque quantum & morbus postulauerit, & vires vnà ferent: dummodò pręsens vrgeat affectus, & ex dilatione auxilij auguremur pariter maximū morbo insequi incrementum, & ægrotanti vnà ingens vitæ periculum. Hæc intelligenda veniunt de statis, ac periodicis fluoribus, in morborum acutorum principio contingentibus. quia illi tantum æstimandi, & tempus istud venæ sectioni potissimū locum probet. Symptomatici autem fluxus, & qui extra statam naturæ periodum accedunt, ceu pręter naturam, sui conseruationem haudquaquam indicantes, immò & læsam esse naturam, ac irritatam pronuntiant, nec occasionem tollunt remedij, nec obseruatione digni censentur, nisi sua copia vires fortè prosternant: tunc enim virium dignitate æstimata firmandos potius iubet methodus, mox ad sanandum morbum conuolare par est. idem sentiendum & de symptomaticis alui deiectionibus.

Obiectiones soluuntur valentes infringere propositam de occasionis scopo doctrinam.

CAP. XLII.

PORtum adhuc non attigimus in quo acquiescere possimus, aliò nos impellit occasionis suauis aura. in qua nauigatione & difficiles, & ardui occurrunt nobis scopuli. ille in primis, qui ducto argumento à minori ad maius omnem prædictam methodum succidere tentat: huius hæc est vis. In symptomaticis excretionibus, cum præter naturam sint, semperque sui ratione ac per se, & vt signũ & vt caussa malæ, ex Galeno lib.1.sen.12.& 4. Aph.sen.22. læsam namque naturam significant, vtile cum inutili simul excernerent, nec licet cuique venas scindere, aut easdem excretiones quomodolibet sistere, cum aliquando (etsi per accidens, morbi imminuta materie) prosint, ac iuuent: aliquando tamen & morbum augent, & vires labefactant, & tunc ad se curationem conuertunt. Ergo multò minus licebit in mensurno fluxu, qui ex Galeno lib. de differen. sympt. c.6.& secundum naturam est, ac per se, & semper cum animalis fit commodo.

Antecedens probatur Hippocratis auctoritate, ex lib.4.de rat. vict. sen. 116. tum Galeni in eius sententiæ comm. ca.14. tum ex instituto lib.1.ad Glauc. Hippocrates in primis, in hæc ferè scribit verba, *si cuipiam sanguinem auferre confert, ventrem confirmare oportet, & ita auferre.* Rursus Galenus in eiusdem sententiæ comm. hoc idem confirmat dicens, *Fluente aluo sanguinem non detrahes. Nam, si post detra-*

detractionem perseuerat fluor, virtutem prosternit. Diffusè tandem altero ad Glauconem loco, *sed neque si fuerit febris cum profluuio ventris, alia est opus vacuatione: verum hæc sola sufficit, quamuis non sit pro multitudinis ratione: quicunque enim his plus adimere fore necessarium putantes aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentauerunt, in grauiora pericula duxerunt.* Hactenus clarissima hæc duo totius Medicinæ luminaria. Cæterum quamprimum illud est obseruandum, quod per alui fluorem vterque diarrhœam intellexerit, haudquaquam dysenteriam, cum legamus in Greco codice διάρροιαν: quæ copiosa per aluum excretio est humorum qualitate peccantium. quid quod & in dysenteria licet quidem scindere venas, tum vt præcaueamus in intestinis inflammationem vlcere obsessis, tum humorem reuellamus ad eadem intestinâ ruẽtem, attemperemus pariter iecur, humoréſque tandem in temperatiorem reducantur naturam. in diarrhœa verò ne vnquam eius ratione licet: siue ex ventre, hepate, aut toto corpore traxerit originem, cum nullus adsit in ipsa affectus huiusmodi postulans auxilium. immò symptoma istud per se protinus illud prohibet, cùm sectio sursum humores illos retrahat, quos, ceu molestos irritata natura expellere, foras contendit. Quare cum sæpè (etsi per accidens) iuuent hi alui fluores suppressi nihilominus, & morbos sæpè augent, & nouos aliquando germinant. In his igitur & vires quàm maximè consulendæ: neque tentanda altera vacuatio, ne vtrisque commotis supra modũ vires labantur. quod consulere intendunt viri illi

insignes citatis nuper locis. Si itaque vacuatio hæc præter naturam ac morbosa, per se inutilis, & noxia quidem, ex Galeno lib. 1. Prorhet. com. 2. sen. 58. occasionem mittendi sanguinem omnino respuit, optima sequetur ratione, alteram toto genere secundum naturam, maximo cum commodo fœminæ contingentem, idem auxilium omni ex parte aspernari. quæ euidens est consequentis probatio.

Præterea & altera se offert ratio, cuius hoc momentum; Quò matura vergit, diuino testante dictatore & lib. 1. Aph. sen. 21. com. 1. & lib. de humoribus, sen. 2. eò ducere oportet, & præsertim si secundum naturam, ac benè operetur, & per vias iridem vtiliter conferentes. Hæc cuncta sanguis mensurnus adimplet, hæc & hæmorrhoidum fluxus, cum vterque fiat & benè operante natura, & cum animalis commodo; & per loca simul conferentia, à natura destinata ad has expulsiones vtiles. Ergo insequendus huiusmodi naturæ motus, & tantum ducere, quo illa vtiliter vergit, haudquaquam retrahere expediet vnquam. quare dum bene ipsa operatur nec impedienda, nec alibi reuocanda, sed contemplari potius, & eius insequi vestigia. quod si fortè ante statutum tempus pedem sistat, emendanda, & simul per eandem regionem, quantum fas, ducere. Nulla igitur adest occasio scindendi venas, saltem supernas, quæ motum naturæ, siue instans sit, siue præsens, exagitant, interturbant.

Videntur haud dubiè hoc ratiocinium confirmare Galeni illa verba eiusdem lib. 9. meth. cap. 5. *Tantum est illi de eo quod superfluum est relinquendum, quantum est per eam vacuandum.* Quibus verbis abesse opportunũ tempus illius auxilij seriò innuit,

innuit, instante videlicet fluxu aliquo ex dictis, valente vnà cum præcedentibus venæ sectionibus, omnem amplius morbi causam deponere. Vacuandum igitur instáte & relinquendum naturę expulsioni, materiem sufficientem.

Nec pręsente porrò occasio adest, sed obseruanda natura, quę si parcè & auarè reddat, per eãdem partem, per quam ipsa vergit, motus iuuãdus: tẽpus verò opportunum, quando àb opere iam cessant ipsa. quia si fortè motus sufficiẽs, occãsio aufugit Medico: lubet igitur adhuc operantem contemplari. Si verò absoluta operatione adhuc remanserit aliqua redundantis humoris copia, adest iam occasio, & defectũ naturæ emendare ius, ducendo si licet etiã per loca, per quæ illa iustè solet excernere. hoc insinuat & subsequentibus verbis Galenus dicens, *Si inspecto fluentis impetu satis fore videbitur, rem omnem natura permittes, sin minus, detrahes quod morbus postulauerit.* Nihil itaque præstare debet Medicus, quin prius vltimum naturæ operantis carcerem prospexerit, an satis ille ad morbi sublationẽ, an secus. Spectat nãque ad Medicũ meditari, & ęmulari naturã, defectus eius emendare, impedimenta quæ ipsi obuiam fiunt, radicitus euellere.

Hisce obiectiũculis facillimo negotio satisfaciemus. Priori antecedẽs simpliciter negãdo. Subruitur autẽ, quia præsente symptom. vacuatione. (dũmodo adsint scopi) si morb⁹ vrgeat, tutò nos scindemus venas. Neq; his Hippoc. reluctatur, aut Galenus, nã hi in citatis suprà locis, symptomati potissimũ prospiciũt, valẽti vires deijçere, haudquaquã morbi vrgẽtię. supppònit nãq; Hipp. morbũ, propter eius lenitatẽ, dilationem auxilij sustinere posse. hinc ait,

ventrē firmax prius expedit. hanc autem dilationē, ne patitur quidē vrgētissimus affectus. Galenū etiā vtrobiq; idē cōsuluisse credimus, cùm vtraque vacuatione simultanea vires supra modū labefactari autumet. constat, quia li. de rat. vict. subiungit, *virtutem prosternit*, altero ad Glauc. *in grauiora pericula duxerunt*, ob virium videlicet nimiam exolutionē à simultanea vacuatione partam. Verum cum satius multò sit aliquod quàm nullum experiri auxilium: meliórque multo cum sit spes dubia, quàm desperata salus, proinde vrgente morbo funestū minãte exitiū, venas scindemus; si huiusmodi auxiliū postulauit ille: etsi id fiat cū aliqua effatu digna viriū iactura. Testãte namque clarissimo Gal. li. 12. meth. ca. 1. *læsio potius quàm mors sit optanda: nam si hæc admodum magna non sit, saltem postea spacio longiore eã sarcire licebit.* Ab inferis autem quempiam reuocare nequit ars. Quare satius multò erit ægrotantem partim lędere, quàm breui viriliter mori, fortunæ commissum.

Cæterum copiosissimo adstante fluxu, morbo pariter aut non vrgente, aut viribus imbecillimis existentibus alterã vacuationē tētare ne ius quidem. verum illi fluxui (etsi præter naturam) sedulò attendemus, an sufficiens morbi causam euellere, & morbum vnà tollere. nam tunc interquiescere fas, sin aliter emendare. Quod si alui ille fluxus nec copiosus adsit, morbus autem magnus fuerit, & acutus (haudquaquam vrgentissimus) vires iugiter robustæ, tunc venas certè scindemus: aut si forte mauis, nullo ex dilatatione auxilij incommodo expectato, ventrem cum Hippocrate firmabimus. Quæ de alui fluore diximus

mus modò, idem de vteri, & hæmorrhoidum fluxū censendum arbitramur. quia quamuis ipsi naturæ sint opera, vti alter symptoma: tamen cum sæpè, etiam ex ipsis symptomaticis dictionibus maximam capiemus vtilitatem, per accidens quidem, quatenus nobis morbi causam minuunt: proinde & illud consulendum: hoc solo intercedēte discrimine, quod nusquā liceat flux⁹ mēsium (secundum naturam supponimus) firmare prius: vti alui fluorem aliquādo cum Hippocrate firmādum diximus, & fortè idē de hæmorrhoido fluxu cēsendum, si immodicus & præter naturam.

Porrò de cunctis fluoribus in morborum principiis contingentibus illud vnū æstimandū, quod vt plurimū difficiles reddāt morbos, longos inquā, aut malæ terminationis, tantum abest vt fiāt vtiles: Ratio est, quia Naturā, & eius ministrū Medicum à suo scopo aberrare, & auertere faciunt. vtriq; nāq; prius humores morbi causam concoquunt, secernunt mox vtile ab inutili, tandem foras expellunt. quod intra carceres principij accidere impossibile, Rursus mēsiū, & hæmorrhoidū fluxus rarò morbi causā deponūt, cū per hos canales ne ducatur quidē humor, causa morbi in aliqua peculiari parte affecta obsessa: tū nullū, aut minimū cōiugiū, tū fortè magnā partiū distātiā. Alui deinceps fluores nihil in principio cōmodi prçstāt, cum nihil ex peculiari affecta parte detrahāt sæpè, vniuersos itidē cōmouent humores, & inde maiores fluxiones ad partē affectā cōcitant: aut quod cunctis vacuationibus in morborū principio obortis cōmune fit, quia cruda materies, etiam cum inutili materie, vtilem alteram maxima cum virium & çgrotantiū iactura,

deponunt. Prosunt autem aliquando, idque per accidens, & rarò. anceps quidem, & periculi plena curatio. quæ nec imitanda, nec optanda: cum longè recedat ab artificiosa methodo, per se intendens sēper suos consequi fines. Absint proinde temerarij Medici, abortiui potius, qui cathartica minorantia (vt ipsi vocant) in morborum principiis, aut eorū incremētis, quod adhucdetestabilius impudicè largiuntur. Rationalis itaq; Medicus artificiosa methodo ductus, hac eâdē, auxilia inuenit, deliberat, eisdem vtitur. & cū hæc via certa, ac indubitata sit (haudquaquā anceps, & ambigua) hac ipsa fretus Medicus auxiliis vtitur certis, ac indubitatis, ratione tantum, aut experientia rationi innixa inuentis, quorum effectus pariter & ratione confirmantur, & vsu, respuit itaque methodus effectus, scopi ratione per accidens contingentes, quales purgantium in morborum tum principio, tū incremento.

Quamobrē in hoc affectuū cōnexu, morbi vrgētis respectu venæ sectionē postulantis, istud præstabimus: haudquaquā curātes prius fluxuū illorū accisionē, quod cōtingēter accidit Medico, ex vi methodi aliud intendēti. quid quod & rarò illud accidit, cū sæpe exonerata natura sarcina qua premitur, agilior fiat, ac robustior, inde valentius accingatur ad reliqui tū coctionē, tū & expulsionem. Vnde experimur, nec rarò, in vsu Medico, post venarum superiorū scissiones, statim prosilire menses, ac quibusdam pro iusta multitudinis copia, aliis aliquanto parcius. cuius quidem effectus ratio, præter cōmotionem sanguinis à secta vena concitatā, nulla alia præter assignatam dilucidior describi quit. Neq; fas propter hoc contingēs in suppressione mensium ex

sium ex supernis vasis hauriri sanguinem: cum & effectus iste per accidens, ac rarus. vtrumque respuunt seriò artis canones.

Ad alteram & vltimam mox argumentationem exoluendam dicemus, libenter nos omnem illam concedere, dummodo de criticis tantum vacuationibus sit mentio; veluti Hippocrati cordi fuit, in eo oraculo. Nam siue per aluum, siue per vterum, siue per aliam quamcunque partem critice moueatur natura insequenda, nec vllatenus impedienda. Sin vacuationes hæ in morborum principiis occurrant (etiam & illa quæ per vterum, toto genere secundum naturá cum sit) omnes inquam, morbi respectu, per dispositionem quã habet in principio, symptomatis habent rationem, quia irritata natura accidunt: vnde mistum imperium, & oppositorum, naturæ videlicet, & morbi. quare actio per se mala, funesta sæpè. sin autem per se operetur natura, vt in typicis mẽsibus, etiam vt plurimum citra cõmodũ, cum dependentiã non habeant, aut colligantiã cum causa morbi (synochos semper excipio) hinc quasi symptomata æstimandi. Quare adstante vrgenti affectu, mensibus implicato, postulante vnà venæ sectionem, animus sedulò ad hunc tollendum cõuertetur: quia in his mensiũ fluxibus, cũ non spectemus naturæ actionẽ, & morbi causę simul expulsionem, vti in criticis vacuationibus par est, neglecta partim natura, vrgentiæ morbi occurrimus. Nõ concurrũt autẽ natura & morbus spectãdi, quia quod morbus indicat, causæ videlicet coniunctæ expulsionẽ, istud efficit sectio venarum coniugum, κατ' ἰξιν, ne præstat quidem natura: immò irritata, aut læsa per loca non conferentia mittit: quod si per se agit, vt in

typicis mensibus, tardè tamen & obliquè operatur, maxima cum noxa in vrgenti morbo. In criticis autem vacuationibus secus se res habet, nam tunc & per se agit natura, à nullo commota spiculo, & humores, de quibus victoriam reportat, ceu truculentos hostes sua vi, ac facultate viriliter foras expellit. Et cum sit vndequaque humores hos, morbi causam vincens, per loca conferentia, & ab eadem natura commodè destinata, maximo cum ægrotantis commodo, conferenter inquam, & cum euphoria, foras impetu detrudit, depellit. Quod discrimẽ, nec leue intercedit inter symptomaticas vacuationes, quæ in morborum initiis, ac incremento accidunt, & quę critico more, in vltima saltem vigoris parte, aut declinationis principio, cocta iam materie, & absolutè victa contingunt: nam priores illæ, noxiæ, infidæ, incertæ, difficiles, & aliquando funestæ, ferè semper occurrunt: hæ verò salubres, fidæ, certæ, optimæ, & omni encomio celebrandæ censentur. Interest itaque multum causam morbi coniunctam non solum per loca conferentia, & à natura destinata, iuxta loci affecti vicinitatem depelli, verum etiam & cum naturę victoria, cocta iam ipsa materie. vnde ad causæ pleuritidis expulsionem locus conferens, aut tutus nec vterus est, nec hæmorrhois, quia per hæc loca & tardè, & obliquè illa deponitur. quamuis aliquando, ac rarissimè, sanè fœliciter istud accidat, vti & per vesicam lotij. hanc vasorum rectitudinem, ac directionem, ceu tertiam optimę crisis conditionem commendat Galenus li. 1. Aph. sen. 20. tum lib. 3. de Crisibus. cap. 3.

Confirmatio præterea, ex illo sæpè repetito Galeni loco 9. meth. cap. 5. desumpta nullius sanè momenti:

menti: cum doctrina illa primò synochas febres respectet, quæ locum patientem destinatum, ac peculiaré non habent. potest tamen secundariò accommodari hæc doctrina morbis, quibus etsi locus passus sit priuatus, leui tamẽ cursu, ac citra vrgentiam sua omnia percurrunt tempora. nam in his, & motum naturæ contemplari, & eius vltimum carcerẽ expectare periculo quidem vacat. vti in synochis etiam optima fit crisis, iuxta hanc conditionem, per quancunque partem exerceatur plethoræ vacuatio, dummodo sit effatu digna: hinc optima, quæ per vterum, aut hæmorrhoidas fit. Neq; assentior modo perdocto viro Oddo de Oddis, qui lib. 1. Aph. sen. 20. dum interpretatur locum illum lib. 9. meth. ca. 5. scribit, Galenum eò loco fuisse loquutum de fluxu mensium aut hæmorrhoidum critico. Verùm quãtum fuerit allucinatus Oddus, palam fiet cuiq; accuratè verborum Galeni seriem exploranti. nam eo loco Galenus impedimenta proponit quæ possunt anteuertere venæ sectionem, auxilium à morbi causa deliberatum, qualia recenset ciborum cruditatem in ventriculo, tum mensurnos, aut hęmorrhoidos fluxus. Criticè autem dum operatur natura, aut iam iam ad hoc opus accingitur, occasio nulla adest tundendi venas. nec ita de Galeno viro diuino sentiendum, proposuisse auxilium, in consultationem non cadens, occasione videlicet absente; abest autem tempore crisis, cocta iam materie morbi causa. In alium mox, ac penè similem errorem deformiter incidit doctor Altimarus, vir qui in Medicina familiam ducit; hic namque libr. 1. de medendi morbis cap. 73. cum explanasset illam supra à nobis citatam Galeni sententiam libro primo ad

Glauc. de ventris profluuio in febribus, quod eo existente alia non sit opus vacuatione, perperam itidem sentit de critico intelligendum. Nam alienum istud à Galeni instituto, vt pariter interpretatur Stephanus. Instituit namque eo capite agere Galenus de febrium curatione, cum variis symptomatis implicatarum, valentibus ægrum per se affligere, obseruatione itidem dignis: crisima verò nec per se ęgrum affligunt, cum potius leuantia sint, & conferant, neque ad curationem artis æstimanda. Denique & futilis esset sententia, & tanto ingenio digna, quis enim fluente aluo criticè, alteram consuleret vacuationem, aut in dubium verterit? Cæterum nec admiremur hos insignes viros tam leui de causa errasse, quia dum ad cæspitem offendere hos prospiciàmus, palàm humani generis leuitas, mensisque fragilitas insinuatur.

Dicet fortè quispiam consultò hos viros illas Galeni sententias interpretasse de vacuationibus criticis, nam & in his, si morbus plethoram habuerit causam, potest etiam adesse occasio scindendi venas, si auarè ac parcè crisis ratione hæmorrhagiam tentarit natura, iuxta illud Galeni lib. 1. Aph. sen. 20. *Quod si aliquid ad perfectam crisim deesse videbitur, id addendum erit, nostráque opera, supplendum.* Quare cum morbi càusa sit plethora, sanguinis videlicet multitudo, tum vacuationem criticam supponamus eiusdem farinæ, qualem mensium, aut hæmorrhoidum: necessariò quod addendum, & supplendum, idem præstare par est. Liquet igitur post crisim sanguinem aliquando haurire. nec licet fluente aluo criticè eam moliri, cum cacochymia non sit deponenda eo auxilio, ceu non adæquato.

Sub

Subruitur obiectio, dicendo & verum esse aliquando licere tundere venas post crisim, illa existente imperfecta, si sanguinis excretionem tentarit natura, quia testante diuino dictatore lib.1. Aph. sen. 21. quando nostra opera supplemus defectum naturæ educere nobis fas est quæ oportet, videlicet morbi causam, & peccantem humorem, idque quò vergit natura, insequendo conferentes eius vias. rursus & iridem verum, & adstante alui fluxu critico nec fas scindere venas, non solum vt non exoluantur vires, verum & per nuper dictam rationem, quia & oportet educere peccantem humorem, & per conferentem viam, quæ non consequitur tunc venæ sectio. Cæterum negandum est de his criticis vacuationibus illis in locis loquutum fuisse Galenum; quia vtrobique eas considerat, vt symptomata anteuertentia venæ sectionem, vt dilucidè constat ex Galeni verborum serie, & peculiari singularis loci instituto. lib. enim 9. methodi cap. 5. inquit, *Attendenda verò cum vena secanda indicationibus sunt* &c. quasi dicat, obseruandæ sunt non solum indicationes quæ possunt nos mouere ad deliberationem venæ sectionis, cum ad occasionem auxilij non sufficiat præsentia postulantium, verum & necessaria absentia impedientium, qualia inter cætera sunt tum cruditas ventriculi, tum mensium aut hæmorrhoidum fluxus. Sed quid hæc ad crisim? cum tunc nec obseruanda veniant hæc, quia nequit tunc adesse cruditas, nec eam excipere menses, cum hi crisis potius rationem obtinerent, quàm mox subsequi, nec cruditas adest exoluto potius in ægrotante appetitu. intelligit itaque de his quæ superueniunt in morborum principiis, dum adest occasio secandi.

venas. Porro inquit Galenus paulò infrà, *Itaque si tempore mittendi sanguinem menses moueri contigerit* &c.Ergo prius adsunt,quę cogunt Medicum de venæ sectione deliberare, quàm appareant menses; ergo menses non sunt critici, qui suadeant ob eius paruitatem sectiones venarum. Sed cur amplius in re trita moror? Præterea Galenum replicemus libr. 1.ad Glauc. cap. 14. dicentem, *Sed neque si fuerit febris cum profluuio ventris, alia est opus vacuatione.* Hoc loco non scribit, si fuerit in febri crisis cum profluuio ventris, alia est opus vacuatione. Sed si forte accidat hoc symptoma fluoris ventris in febri ex sua natura postulante venæ sectionem, hanc non præstandam censet, quia impedita occasio ab illo symptomate, copiosa videlicet alui fluxione. Sed de his satis.

De fluxu mensium critico.

Cap. XLIII.

Non ardua tantum, verum & periculo plena res est, nudè in morbis acutis cum mensurno aut hæmorrhoido fluxu implicatis affirmare superiores scindendas esse venas, si istud affectus indicarint, etiam vndequaque illis neglectis fluoribus. Nam hoc & vepribus septum, & dumetis vestitum. Quamuis etenim ex cōstanti Galeni methodo li.7.c.12.fatali quadam necessitate constet, in cōplexis affectibus, indicantibúsq; discordibus, vrgentius ad se trahere curationē, & ceu reliqua vincens, magis itidē æstimandum: tamen cum fluxus illi secundum

dum naturã, quæ omnia dignitate præcellunt, opeřeprætium cuncta replicare ius, & quæ ad dignotionem, & quæ ad deliberationem viã spectãt. Dignotio præcedat oportet. Est itaque menstrua purgatio duplex, prętęr naturam altera, deprauata videlicet vteri fluxio quantitate, qualitate, aut tempore deuia. quod symptoma lib. 3. de causs. sympt. cap. 4. Galenus muliebrem fluxum potius nũcupat: in quo quod excernitur, semper ideam refert redundantis humoris. alteram præterea secundum naturam est, per singulos contingens menses periodicè, ac stato tempore, quæ cum nullum præter naturã sequatur affectum, immodica nunquam, sempérque sanguinis repręsentat speciẽ. De illa præter naturam modò mẽs non est verba facere, quia vti res præter naturam nec seruandæ, nęc valens remorari venæ sectionem, nisi per accidens, quando immodica & vires labascens. Altera igitur dignitate præcellẽs cum sit, aut accidit cruda existente materia, in morborũ principiis, aut iam cocta, habẽs crisis rationẽ. si fortè primo illo modo, vrgente affectu (vt supra iam dictum) nec scindendi venas tollit occasionem: sin verò altero, & naturæ leges seruauerit circa quantitatem, qualitatem, ac tempus naturæ eidem rem omnẽ permittemus, neq; tunc quidpiam mouere decet; iuxta illud Hippocratis oraculũ lib. 1. Aph. sen. 20. cum & naturæ familiaris vacuatio, & per locum conferentem à natura pariter destinatum ducta, etiam ex Galeno lib. 2. de loc. affect. cap. 1. potens omnem sarcinam morbi deponere, maximo cum animalis cõmodo, & euphoria. quid quod, & valet omnẽ mulierem ab omni ferè morbo acuto absolutè liberare, vt apud Hippocratem videre

est lib.3. Epidem. comm. 3. sen.82. & 83. in virgine Larissea, & altera muliere Thasia. Hæ vtræque morbo acuto cum laborassent, alteri cum labores in paribus sexto sole, alteri cum tertio per copiosos menses fuere absolutè iudicatæ. qua vacuatione ceu critica & à grauissimis morbis, & ferinis symptomatis omnino extitêre saluæ. de virgine aduertit Galenus in commentario quòd fuit sexto sole tyrannide absolutè iudicata, quia (etsi fideliter nusquã decernat sextus, vt idem censet Galenus lib. 1. de dieb.decret. ca. 7.) vacuationis per menses perseueratio satis fuit, vt firmum seruaretur iudicium. vnde morbus illi nullatenus rediit, vt perbellè, ceu admirandum in ea historia diuinus obseruat Hippocrates. Lubet modò & hoc idem testari, dum nobilis fœmina, quã à primo morbi insultu inuisimus, sexto itidem sole per copiosissimum sudorem fuit iudicata, qui cum per totum septimum perseuerasset, rato seruato iudicio, omnino ab acuta febre, citra metum recidiuæ liberatur. idem testamur de altero nobili religioso Benedictino, cui cũ die quarto sudor etiam copiosus contigisset, immunis fuit à febre quadam ardenti seruatus. Sed hæc missa faciamus. Deinceps de altera muliere Thasia Galenus retur, quod mensium critica multitudo decessionẽ morbi etiam confirmarit, dum tertio die, criticorũ primo illi apparerent. Hanc eandem doctrinam cõfirmat itidem Auctor libri septimi Epidem. num. 57. Hippocrati ascripti, duabus etiam aliis lustrans historiis, Philistidis videlicet Heraclidæ vxoris, & alterius Cleomenis vxoris. quarum prior, cùm febre laborasset acuta, & conuelleretur, typicis, ac copiosis mensibus apparentibus quarto, ac quinto sole,

le, luce septima absolutè iudicatur. Altera mox lacessita pleuritide, quarta luce, cum menses abundè prosiliissent, à morbo vndequaque fuit soluta.

Tandem dictator diuinus lib. 1. Epidem. comm. 2. dum tertium pestilentem statum, qui apud Thasios vagabatur, eleganter describit, plurimis ac assiduis compulsus experimentis, eandem sanxit doctrinam, dum in hæc prorumpit verba, *Mulieres mox multæ ægrotarunt, pauciores autem quàm viri, & pauciores etiam mortuæ sunt. Plurimæ verò ex partu grauiter laborarunt, & post partus insuper ægrotarunt, & hæ maximè perierunt, veluti Telebuli filia, quæ sexta à partu die mortua est. Plurimis itaque in febribus menses apparebant. quibusdam verò ex naribus sanguis erupit: & virginibus multis id primum factum est. quibusdam & ex naribus sanguis & menses proruperunt: veluti Dethar-sei filiæ virgini apparuerunt tunc primum, & sanguis largus è naribus fluxit. Neque vllam mortuam noui ex his, quibus aliquid probè factum esset.* Hactenus Hippocrates summus. Insurgimus itaque concludendo, quod si probè, ex præscripto videlicet Naturæ, typicè inquam & stato tempore, abundè itidem fiant menses, à grauissimis haud dubiè morbis, ac penè funestis fœminas liberare. Quæ cum animo concepisset verax Præceptor, tot, tantisque experimentis factus certior, libro illo Patriæ inscripto, num. 1. hoc idem immoto, ac æterno sanciuit oraculo, dicens, *Septimo die, aut nono, aut decimo quarto fluxiones sanguinis è naribus contingentes, plerunque febres soluunt, similiter & alui fluxio biliosa, & qualis in dysenteria fieri solet: & genuum, & coxendicum dolor, & vrina concocta ad iudicationem. in muliere etiã*

menstruæ purgationis fluxus. Fluxus inquam copiosus, ac multus, altera quidem conditio optimæ crisis. hinc idem dictator lib. 2. Epidem. sect. 1. ait, *hæmorrhagiæ multæ difficilia multa dissoluunt.* Quare in illa coaca sententia apposite Hippocrates nostram lustrat doctrinam, cum demonstret menses criseos ratione apparentes, præcedentibus videlicet coctionis signis in vrina, vti in die critico septimo, nono, aut decimoquarto, (quæ accuratè innuit illis verbis, *si probè factum est*, in priori altera Epidemica sententia repetitis) morbum omnino exoluere. Nam hæc muliebrium per vterum vacuatio, priuilegio quodam Naturæ, seu ex Dei potius edicto salutaris, etiam in vtraq; valetudine. & ita sanè quod quæ in viris non rarò insanabilia sunt, mensium ille fluxus absolutè persanet. vti conuulsionis finē, ex eisdē Coacis oraculis muliebria adferūt, quæ quam primū apparēt. Nulla igitur arte impedienda Natura, sed cōsulenda si probè facit, probè autē si criticè.

Verum si parcè, si imminutè aut sui ipsius respectu, aut morbi caussæ, tunc cum Galeno lib. 1. Aph. sen. 20. quod reliquum fuerit vacuabimus, eundem naturæ motum iuuantes, cum secundum naturam sit, & per locum conferentem exerceatur. quod & Hippocrates consulit, & vnà Galenus, tum lib. 2. Epidem. sect. 1. & lib. 1. Aphor. sen. 21. tum lib. de humoribus commen. 1. sen. 2. idque variis artibus atque modis, tum pharmacis menses ducentibus, sectis crurum venis, malleolis scarificatis, frictionibus vnà, ligaturis itidem in eisdem infernis partibus factis, tum tandem & pestis per vteri stomachū iniectis, dummodo virgines non fuerint, quibus ob hymenæon, si fortè concedendum, nefas quidem.

His

His itaque iunctis, natura inquam, & arte vacuatio perficitur, & morbificæ caussæ omnimoda fiet expulsio. aliter namq;, si ex caussa morbi, post imperfectam crisim quidpiam relinqueretur, haud dubiè, testante Hippocrate lib. 2. Aph. sen. 12. recidiuam excitaret, nouos germinans morbos. Neque interest omnem redundátem, ac vitiosum humorem deponere, siue arte, siue à natura fiat, immo persæpe illud tantum vacuare sufficiet quod & multum, & simul valens nouos producere affectus: reliquam autem Medici auxilio ne eget, cum valens sit natura per se ipsa illud vincere, ac superare. Nam ex Galeno lib. 1. de loc. affect. cap. 2. *ea tantum, quæ ob magnitudinem impedimento sunt naturæ ad victoriam, externo auxilio indigent Medici.* quod itidem proculdubiò insinuat lib. 1. ad Glauc. c. 14. dum de diarrhœa in febribus disputans, hæc refert, *verum hæc sola sufficit, nec alia est opus vacuatione, quamuis non sit pro multitudinis ratione.* Quibus vltimis verbis consilij nostri rationẽ pandit, non esse videlicet omni ex parte vacuandum noxium humorem, sed relinquendũ vincenti naturæ illud minimũ in vasis relictum, quod proculdubio sufficiens, illa erit vndequaque superare, regere, ac fortè vnà foras propellere. In hoc autẽ naturæ satisfactorio opere illud obseruandum arbitramur, quod si vnà cum plethora, aut citra illam aliqua adfuerit in corpore cacochymia, illo mensurno fluxu prius sedato, ad cacochymiam tollendam conuertatur Medicus, haudquaquam venæ sectione, verum adæquato altero auxilio purgationis, iuxta redundantis humoris ideam. Concludamus itaque, in breui quadam synopsi cuncta ratione colligentes, quod quotiescunq; mẽses criseos apparuerint, concocta videlicet morbi materie, in

die pariter critico, iam prius indicato, ablata iam omnino secandi venas occasione, adstantibus vnà mensibus copiosis, valentibus iugiter omnem multitudinem morbi caussam deponere, citra aliquam reincidendi suspicionem ob adæquatam pro multitudinis ratione vacuationem, ne tunc quidem Medico fas, aut mouere quicquam, aut tentare, sed tantum negocium Naturæ relinquere. Sin autem accisi illi fuerint, & imperfecti, tunc artificiosa methodo per eandem regionem, perquam vergit ipsa natura, vergemus & nos, & arte naturæ defectum compensabimus, iuxta redundantis humoris copiam.

De fluxu hæmorrhoidum critico.

Cap. XLIV.

QVamuis, quæ nuper de critico sanguinis menstrui fluxu æstimanda consulimus, ferè inquam omnia, & hæmorrhoidibus, ac reliquis pariter criticis hæmorrhagiis conuenire appareant: tamen libuit modò peculiarem de hæmorrhoidibus contexere orationem, cum & hæ peculiare quidpiam includant omni iugiter animaduersione dignum. Ansam quamprimum nobis præbuit Galenus, dum citato sæpius lib. meth. 9. cap. 5. cardine totius huius nostri libri primi, inter remorantia venę sectionem in synochis post mensium fluxus, hęmorrhoidum vnà connumeret: illi toto genere secundum naturam, hi verò, etsi opera naturæ, toto genere tamen præter naturam, quia sanguinem, viuificum nectar, aliquo pręter naturam intercedente

te affectu (etsi leuissimo) podicis venulæ prosiliunt.

Tres sagax natura fabricauit canales, per quos ipsa sobriè, & maximo cum hominis commodo, & ad tuendam sanitatem, & ad eandem redintegrandam illud nectar demittit. λυτῆειαν, hanc vacuationem Græci vocant, quasi expiatoriam, seu soluendi morbos vim habentem. Meatus illi tres, sunt vterus, anum, & nares: in quibus organis capaces fabricatæ sunt venæ, per quas sanguis dimanare poris sit; ita, vt quod vterus in fœminis præstat, illud idem in vtroque sexu, hæmorrhoides, & nares; idq; quasi per auxiliares manus, natura exercet, demolitur. Porrò, quod hæmorrhoides, (si secundum naturæ rationem, criticè inquam fluant) grauissima quęque sanent mala, ac arceant, diuinus dictator scriptis reliquit, tum in libro de Coacis prædict. libr. 6. Epidem. tum & in Aphoristicis oraculis, & libro de humoribus, num. 3. Coaca oracula lubet modò referre, *Apoplecticis hæmorrhoides supernatæ vtiles.* rursus, *In tabidis suppreßio sputi mentem in nugacem insaniam emouet: spes est vt hæmorrhois iis appareat.* Horum quorumcumq; affectuum exolutionis causam accuratè Galenus exponit commentarijs in 11. & 21. sententiam libr. 6. Aphor. quia inquit, per hæmorrhoidas melancholia, insaniæ melancholicæ causa vacuatur; veluti humor apoplexiam germinans, & per μετάπλωσιν ortam, aptè per easdem ani venas repurgatur. Reuera namque & repletio depletur hoc medio, tum venarum impuritas, ac cacochymia similiter expurgatur. vnde hæmoptoicis, pleuriticis, perineumonicis, melancholicis, insanis, nephriticis, varicosis, lienosis, & variis cutis mor-

bis infectis, quàm maximam propugnationem adferunt, siue sua sponte se prodant per κατάστασιν, siue Medici artificio. Arcent namque & abigunt mala, quorum fœtura esse solet, quando humores in abundãtiæ vitio sunt, vel impuritatis. Hęmorrhoides autem quę per ἐπιγένεσιν & sympathiam ferũtur, tantum abest, vt aliquid opis adferant, vt grauioribus, ac calamitosis aliquando augeant malis. Cum æstimasset commoda salutaria Parens Hippocrates lib. 6. Aphor. sen. 12. lege sanxit, *Diuturnas curãti hæmorrhoidas, nisi vna quæpiam seruetur, periculum aquæ intercutem, vel tabis impendet*; quasi insinuet Hippocrates accisione hæmorrhoidum non solum noui fœtantur morbi, verum & plurimi iam oborti, immedicabiles fiunt. declarat istud illa Alcippi historia lib. 4. Epidem. num. 30. tum idem replicat Galenus lib. 6. Epidem. com. 5. sen. 25. Quę de hæmorrhoidum vtilitate recenset Galenus lib. aduersus Erasistratum ca. 5. expendenda pariter modò, cum enim eo loco maxima lustrasset commoda, quæ fœminis ex tempestiuo mensurno fluxu accidũt, mox & de hæmorrhoidum commodis sic fatur, *Quibuscunque pro consuetudine, superflua per hæmorrhoidas euacuantur, hi omnes vitam morbis minimè impeditam agũt: quibus item inanitiones supprimuntur, hi in perniciosissima quæque labuntur.* cuius quidem rei acutissimam signat rationem idem Galenus lib. 2. de loc. affect. ca. 1. quia per hæmorrhoidas, vti & per menstruam purgationem vniuersum plerumque vacuatur corpus, & perquam sincerus, mitisque sanguis excernitur, veluti plerumque limosus, ac cacochymus. Quare sicuti in tempore, ac opportunè fluentes hęmorrhoi-
des

des innumera arcent mala:sic ipsæ inconsideratè restrictæ grauiora hauddubiè inferunt damna, quàm quę arcere solebant.

Hæmorrhoidum omnis vacuatio duplici ratione accidit, vel vtiliter natura victrice expellente plenitudinem, vel aliquam sanguinis copiam, quantitate vel qualitate inutilem:& istud apparet in crisibus. rursus, vel contingit vasis reseratis, siue per anastomosin, aut erosionem, consequente iugiter, non secundum naturam, verum violento aliquo sanguinis fluxu, opus sanè extra naturæ scopum, quod tantum abest aliquid auxilij adferat, quin grauioribus potius damnis augeat plures videlicet, nec leues germinando affectus. vacuato autem prius fœculento humore, iam mox sanguinis vtilis consequitur immodica profusio, diutius permanente aperto vase ob morborum contractum affectum; ex qua vacuatione immodica, hœmatoseo refrigerato, haud dubiè, illud idem quod reclusis hæmorrhoidibus accidit, hydrops consequitur. Prioris vacuationis secundum naturam vtilitates diffusè clarissimus recenset Galenus, illo præsertim doctissimo commentario in 26. sententiā sect. tertiæ libr. Hippoc. de humoribus. Thoracis itaque iam facti morbi huius beneficio exoluuntur, futuri prohibētur. porrò & ab humore melancholico exorti morbi, funesti vt plurimum cum sint aut difficiles sanè exitum citò liberalem habent ac liberū. Hanc insignē doctrinam illustri quadam sententia confirmat summus dictator, ob eius grauitatem bis eādē reperēdō tum li. 6. Epid. com. 3. sen. 37. tum li. de humoribus, cō. 3. sē. 26. verborū hęc est series, *Hæmorrhoidibus, seu mariscis laborātes, neq; morbo laterali*

neque pulmonario, neque phagædena, neque furunculis, neque terminthis, fortasse verò neque lepris, fortasse neque aliis corripiuntur. Elucet ex hoc diuino oraculo vtilitas maxima fluxuum hæmorrhoidarum non ad soluendos morbos tantum, verum & ad eos præcauendos, illos præsertim, qui à succo melancholico, vel atra bile, vel à sanguine fæculento traxerint ortum, quomodocumque illi se prodant, vel sponte naturæ, vel Medici artificio, opportunè tamen si occurrant. Tutius itaque præcauentur, ac exoluuntur morbi hoc salutari medio, quam si arte, sectione videlicet venæ, vel cathartico illos arcere conténderemus. quia natura sagacissima cum sit, si ex præscripto, & secundum legem operetur ipsa, longè quidem artis excedit ministeria. Quare omni arte sunt procuranda hæc naturæ opera, his præcipuè, qui ab huiusmodi morbis infliguntur, aut quibus etiam nigra per aluum excernuntur, natutis videlicet, quibus huius humoris nigri maxima accumulatur copia. aliis haudquaquam, cum & vtrumque extremum periculosum habeat, neque fas est cuique, citra vrgentiam aliquam huiusmodi imponere molesta tributa. Multa igitur & admiranda ex hoc fluxu corporibus suppetunt commoda, quæ si seorsum cuncta recensere libuisset, diexodica sanè vti compelleremur oratione, vt fusè Galenus citato de humoribus commentario replicat.

Cum igitur criticè se habeant hi hęmorrhoidum fluores, varios opportunè exoluentes morbos, & priuatæ crises sua quæque peculiaria habeant indicia, quibus indigitentur; inquirendum modo an sint huiusmodi signa indicantia hunc fluxum per hæmorrhoidas, vti quæ per nares, & vomitum hæmor-

morrhagiæ fiunt, plurimis atque manifestis fruuntur. Sed de hac re insignem nostrum audiamus illustratorem Galenum li.3, de crisibus ca.11. sic fantem, *Sanguinis igitur fluxus* (videlicet per nares) *& vomitus propria, & manifesta sunt signa: post hæc verò sudorum. Si verò per excretionem alui crisis fit subsequutura, manifestum quidem nullum est signum, nec proprium: sed, ex eo, quod adsunt quidem crisis signa, desunt autem vomituum, & fluxus sanguinis, & sudorum, colligere licet. Quamquam etiamsi nullum horum signorum adsit, nondum hoc tantum, sed etiam per hæmorrhoidas crises fieri contingit, & mulieribus per menstrua. Non tamen est impossibile omnino distinguere. Grauitas enim lumborum effatu digna, & dolor, & tensio, hic menstrua antecedit: hæmorrhoides verò non omnibus consueta sunt, quibus autem sunt consueta, in his solis non facilè quis distinguet. Aliis autem omnibus, quando affuerint signa coctionis, & crisis, vomitus verò signa non affuerint, vel fluxuum sanguinis, vel sudorum, omnino venter perturbabitur. Ita quidem distinguere oportet tum propria, tum communia modorum crisium indicia, in hisce scilicet morbis, qui per excretiones iudicandi sunt.* Ex his Galeni verbis sole illustrioribus, ferio colligimus huius nostri capitis consilij rationem, & crises fieri opportunè, ac commodè per hæmorrhoidum vacuationem: hancque nec propria habere signa, nec manifesta, sed per negationem eandem obseruari, ex signis videlicet præsentibus coctionis, tum crisimis ac tecmeriis, ex absentibus vnà propriis, & manifestis hæmorrhagiæ per nares, vomitus, & sudorum. Porrò cum vacuatio hæc per hæmorrhoidas duplex sit, aut assueta, aut

insolita: si vltimo isto accidat modo, & cum reliquis iugiter signis prædictis appareat, critica existimanda: sin verò assueta, tunc nec facilè discernere an criticè, an typicè, vel alio quouis modo contingat, cum sola periodi ratione accidere illa queat, haudquaquã decernẽte natura, etsi coctionis adsint indicia, & dies vnà criticus fuerit. Verũ tunc à posteriori res innotescet, & euphoria æstimata, & cõferentia, vt de symptomaticis vacuationibus iudicium fecimus, ex eadem conferentia, aut tollerantia, an prauæ illæ, an verò optimæ.

Quare cum huiusmodi hæmorrhoidum vacuatio critica esse possit, vti & altera quæ per vterũ fit: cúmque in criticis vacuationibus iustè operãte natura, nihil mouendum sit, etiam testante dictatore lib.1.Aph.sen.20. cum potius fas bene operantẽ naturam contemplari: idem & nos præstare ius adstãtibus illis fluoribus mensurnis, aut hæmorrhoicis. quod si imminutè, auarè, imperfectè tã causę morbi respectu, quàm ægrotantis consuetudinis, natura excernat, tunc motus iste omni arte, omniq; studio iuuandus, aut reseratis ani vasis variis pharmacis, hirudinibus, foliis ficus, aut taurino felle, vt perbellè Galenus scribit lib.10.de simp.med. fac.ca.10. & 19. aut chirurgico instrumento, vt li.de cur.rat. per venæ sect.idem Galenus testatur, misso videlicet sanguine ex cruribus, vti ex cubito quando immodicam compescere mens est, vt idem etiam Galenus lib.de hirudin.reuul.&c.cap.4.dicebat, tum Oribasius ex Antyllo lib.7.collect. quæ ex Galeno potius mutuata censemus, cum eisdemmet verbis Galeni vtatur. Aëtius itidem idem confirmat tetrabibli 2. ser.1. cap.49.quo loco cum Oribasio eadem Galeni

verba

verba replicat, quæ nuper ex lib. 3. de crisibus retulimus.

Illustratur Hippocratis locus, de quibusdam morbis, qui per hæmorrhoidas sanantur.

CAP. XLV.

ΠΑρεκβάσει vtendum, intricata plurima, & alta, quæ in sacro illo dictatoris oraculo bis repetito, & li.6.Epid.com.3.sen.37.& lib. de humor. com. 3.sen.26.nos commouent. Oraculi argumentum superiori capite lustrauimus, & Hippocratis mentem in eo: verum adhuc difficilia quædam occurrunt, & ardua, quæ diexodicè exponenda ius esse arbitramur. In primis vltima oraculi pars quandam retinet homonymiam, illa inquã verba *ἴσως ἢ οὐδὲ ἄλλην, fortasse neque aliis.* nam Galenus etiã ex aliorum sententia inuersam lectionem censet, & potius legendum *ἴσως ἢ οὐδὲ ἀλφοῖσι, fortasse neque alphis.* qui morbus à duplici exoritur causa, albus à pituita, & niger ab atra bile, quæ vltima species accuratè hæmorrhoica exoluitur vacuatione. Hæc lectio acuta, & à viris grauissimis pariter amplexa, Marinello Hippocratis peritissimo interprete, & Hollerio doctissimo, com. in sen.11.lib.6.Aph. & Mercuriali vtrobique in sua versione accurata. Cæterum, pace tantorum virorum dixerim, seruandã potius alterã, cum Ioanne Baptista Rasario diligẽtissimo iugiter, & docto Hippocratis interprete, quam nec respuit quidem Gal. in comm. in citatam sententiam lib. de humoribus.com.3.sen.26. nã hæc vniuersalis cũ sit, non solũ alphos amplectetur, verũ & plurimos alios

morbos, tum à melancholia, ſanguine fœculento, ac atra bile, etiam & alios ex ſanguinis copia enatos, cum maximus ex hac vacuatione, in plurimis præcauẽdis, ſanandis morbis, ac vberrimus fructus exiſtat, etiã citato nuper cõmentario teſtãte Galeno. dixit autem Hippocrates *fortaſſe neque aliis*, iuxta eius morem, cum eius Laconiſmus renuat multiplicare verba, quidquod & artificio pleniorẽ ſentẽtiã reddit.

Præterea diuinus Hippocrates peculiares aliquos morbos recenſet, quibus auxilio præſto ſunt Hæmorrhoici fluxus, inter reliquos autem inquit, οὔτε τερμίνθοισιν ἁλίσκονται, *nec terminthis corripiuntur*, videlicet qui hæmorrhoidas habent proſilientes. Sed quid terminthus, tum ob apparentem cõtradictionem in Galeni verbis, tum ob diuerſas à diuerſis interpretationes, maximus nobis iniectus ſcrupulus, quem euellere, ſi fas, modò contendimus. Galenus itaque, ſeu quiuis alius introductorij auctor terminthum definit affectum toti corpori, cõmunem. In exegeſi verò amplius rem declarat, dicens, τέρμινθοι, *Terminthi arboris fructui ſimiles in cute præter naturam conſiſtentes tumores.* quo loco vacillant interpretes tum Marius Niſolius, tũ Hieronymus Mercurialis, cum morbum hunc ſimilem dicant fructui terminthi arboris, cum nulla ſit arbor in tota lingua latina Terminthus vocata, benè quidẽ terebinthus. hinc Erotianus in procœmio onomaſtico, iuxta accuratã Barthol. Euſtachij verſionem τὰς τερμίνθας, vertit tubercula terebinthi fructui non abſimilia. & in annotationibus cenſet idem Euſtachius, ſimiliter vertendum eſſe Galeni locũ in exegeſi. Potrò Galenus in com. 3. in lib. de humoribus ſen. 26. eundem morbũ ſic definit, iuxta Raſarij verſionẽ, *Therminthi*

thi verò sunt eminentiæ in cute consistentes rotundæ, colore ex nigro & viridi, similes ciceris fructui. Verum Galenus sibi ipsi dispar videtur, cum com. in lib. 6. Epid. com. 3. sen. 37. in sententiã suprà citatam, terminthum non morbum toti corpori communem, sed postulas nigras tibiis tantum peculiares esse affirmet, quales exoriri retur Hippocrates lib. 2. Epidem. sect. 2. sen. 7. fratri vxoris Aristæi. Sed horum locorũ facilis concordia, cum vtrũque verum. nam morbus reapse toti corpori communis, cum per vniuersam cutem hæ pustulæ efflorescere valeant, vt plurimum autem in tibiis oboriuntur, ob humoris crassi & melancholici pondus, qui suo quasi nutu infernas partes petit; vti varices etiam, eiusdem humoris fœtura, tibias potissimum fœdant.

Est & altera mox exponenda non leuis difficultas, quid pro termintho semine intelligẽdum, cum circa hanc rem varia sit interpretum censura. quidam enim tuberculum hoc terebinthi semini assimilari, alij verò nigris potius ciceribus arbitrantur. Hippocrates verò, vt patet in codice Græco vtrobique, τερμίνθοισιν ἁλίσκονται, idest, *terminthis corripiuntur.* refert tantum, vti & lib. 2. Epidem. nec semini alicui assimilari tuberculum retur, hoc enim liberè dictum ab interpretibus, ab aliquibus æstimata vi nominis, ab aliis morbi idea, par est. Hinc Iunius Paullus Crassus interpres librorum Epidemion terminthum referre cicerem sentit, idem Ioannes Baptista Rasarius interpres libri de humoribus. quasi innuant ipsi hunc affectum non in figura tantum, ac magnitudine, varum & in colore nigros ciceres repræsentare, quamuis hic fructus apud Græcos, vt videre est apud Galenum, Theo-

phrastum,& Dioscoridē ἐρέβινθος appelletur: re quidē,& nomine lōgè recedens à τερμίνθῳ.hos interpretes pariter insequitur Desiderius Iacotius suis commentariis omni laude dignis in Hippoc.coaca presagia.com.6.sect.2.sentent.12.Alij,nec ignobiles sanè viri,aliter multò sentiunt,cum potius hunc affectum referre terebinthi semen seriò iudicent, inter quos quāprimū occurrit Princeps Galenus in exegi.Erotianus itidē antiquus Auctor in procemio onomast.vna cū eius interprete,ac paraphrasteEustachio.hic itaq; Crassum,& Rasarium, interpretes librorū Epid. & de hum. deceptos fuisse cēset. cū pro τερμίνθου terebinthi fructu, ἐρεβίνθου,ciceris legāt.Mox & Galenū sumpsisse interpretationē scribit, à Dioscoride Alexandrino, vt constat ex iis, quæ Paulus Ægineta refert lib.4.ca.24.quod certè est diuinare, quasi Phœbus astri alicuius indigeat luce. Porrò & Ioannes Marinellus Hippocratææ doctrinæ assecla strenuus,&omnium eius operū fidelis interpres,vti & alter Hieronymus Mercurialis huius nostri æui splendor vtrobique,& li.6.Epid.& li.de humoribus terebinthi fructum vertunt, veluti etiam & interpres vetustus operum Galeni. Franciscus Vallesius itidem idem aggreditur iter, commentariis suis in hos Hippocratis Epidemicos libros. adhuc & ipso Vallesio prius, Caluo relicto, clarissimus Petrus Iacobus Esteue commentariis illis amplissimis in librum 2.Epidem.Nósque hanc, ceu probabiliorem, dum incorruptum seruetur Græcum nomen, amplectendam sententiam iudicamus. τέρμινθος enim apud Græcos idem esse ac τερέβινθος ita notum, vt cuique etiam mediocriter in lingua Græca versato peruium.

Cæte-

Cęterum cum huius arboris diuersæ sint species, diuersas itidem fructuum ideas germinantes, explorandum, cui ex his terminthus affectus fiat similis. Terebinthus itaque ex Theophrasto lib.3.de plant.hist.ca.15. & Plinio lib.13.Nat.hist.cap.16.duplici constat sexu, mari sterili, ac fœmina fœcunda. Rursus & hæc duplex, & vtraque ferax: altera semen habet rufi coloris, & lentis magnitudinis, altera viridis potius, & rufum postmodum tingit, & cum vua maturescentem nigrum nouissimè facit, in magnitudine autem fabam repręsentat. Iulius Cæsar Scaliger vir acerrimi ingenij, & Naturæ quasi miraculum in suis annotat. in has Theophrasti historias, illud nomen ἐρυθρός, quo vsus est Theophrastus, ad illam speciem fœminæ declarandam non rufus cum Theodoro Gaza interpretatur, πυῤῥὸς potius, à Græcis à flammæ ignis colore dictus, verum rubrum cum Plinio accuratè vocat. quæ Gazæ versio haud dubiè decepit peritissimum Iacobum Dalechampium, cum in suis itidem annotat. in citatum Plinij locum, illud rubrum emendet rufum, colores in se nec parum distantes. Præterea quo loco Gaza scribit rufum postmodum tingit, legit Scaliger viridem rubore tingit. non enim, inquit, rufum permaneret, si rufum tingeret. Hæc colorum distinctio maximè itidem aduertenda in vrinarum iudiciis: cum interpretes aliquando confundant ἐρυθρὸς, & πυῤῥὸς, cum hic ex bile dimanet, alter vero ex sanguine. aut eius sero. quod serum ignauè aliqui bilem rubram appellant. Nicander post modum vir & doctrina, & antiquitate celebris libello de Theriaca, dum alexi-

pharmaca aduersus veneratorum animalium morsus recensct, inter reliqua illud meminit τειμίθοιο καρπὸν, quod perdoctus Pet. Iacobus Esteue eius libri interpres, ac simul elegans paraphrastes non mutata dialecto interpretatur,& rrimithi fructum. in paraphrasi autem rem declarat, dicens, *trimithum terebinthum vocat Nicander, cuius rei Scholiastes nos fecit certiores, nullibi enim id nomen apud probatum aliquem auctorem comperimus.* Tandem Petrus Ioannes Nunnesius huius nostræ Scholæ Barcinonensis peritissimus oratoriæ facultatis professor, bonarum literarum doctor insignis, & de lingua Græca benè meritus, vt ex eius ore accepimus, arbitratur terminthum apud Hippocratem,& Galenum significare illam terebinthi speciem, quæ à nostris Catalanis *garrofert bort*, appellatur, notha videlicet species ceratoniæ, siliquas iugiter effœtans, in quarum visceribus reconduntur etiam semina quædam lupinorum ferè magnitudinis, coloris rubri paullulum ad nigredinem tendentis. quæ mutatio fit maturescente fructu, vt lib. de coloribus Theophrastus in plurimis accidere fructibus demonstrat. Hæc opinio quantum par est coniectari, reliquis fortè probabiliter, cum dialectum seruet Greçam terminthum, terebinthi sanè altera species. rursus cum nec aliqua ex terebinthi fœminæ speciebus, nuper à Theophrasto, ac Plinio descriptis semen proferat, affectui simile, iuxta doctorum descriptionem. nam tuberculum istud & maior lente est,& minor multo faba: nec figura eadem, cum non depressum vt lens, nec longum vt faba. reuera namque in magnitudine, figura & ferè in colore nigrū cicerem repræsentat. quod forsam animum Paulli

Crassi

Crassi induxit, tum Rasarij, & Iacorij, vt cicerem interpretarentur, magis acutè, quàm verè. Magnitudo igitur semini siliquarum huius nothæ ceratoniç quam similis, vti color, & figura; quamuis hoc sit cicere depressius.

Lubet modò hanc doctrinam duabus historiis comprobare. Accessere ad nos, sub diuersis tamen temporibus, viri duo religiosi, sub diuersis pariter regulis militantes: vtriusque temperamentum calidum & siccum, cum maxima sanguinis atrabiliarij redundantia. his, cum quinquagesimum attingerent annum, populæ, seu tubercula per vniuersum corporis habitum, & alteri etiam per totam faciem eruperant, ciceris magnitudine, atque figura, colore autem ex viridi nigro, parum itidem in gyrum rubescentia: quæ, dum scalpello diuidebantur, pus inueniebatur, quo absterso, nigra subiacebat caro: quasi albedo puris supra carnis subiectæ nigredinem, colorem illum ex viridi nigrum, phantasticum quidem germinasset. Hos ægrotantes, cum doctores aliquot huius nostri Cataloniæ principatus, nec inferioris sanè notæ, sparsim sub diuerso regni tractu inuisissent (quos illi sedulò explorabant) aut propter affectus raritatem, aut eorum in curiam, vnanimiter omnes, (terminthorum neglecta idea) elephanticos, me viriliter discrepante, iudicarunt. Verum enim verò longè hic affectus distabat à vero satyriasmo: si attentè cuiusque pathognomonica æstimassent signa. quid quod & exitus acta probauit, cum tempus veritatem prodi[illegible]. vixerunt enim per aliquot annorum decadas (vn[illegible]ò & alter adhuc viuit) citra elephantiasis suspicionem aliquam: quamuis vtriusque affectus

antecedens caussa eadem, humor videlicet atrabiliarius, qui non vnicum specie parit morbum, verum eius iliados maxima, cum distantes, feroces itidem, atque funestos sæpè morbos germinet, fatendum, metamorphosim facilem. Apparebant igitur horum tubercula quamprimum rubra, ob sanguinis in vtroque redundantiam, cum & faciem etiam pluris antè rubentem haberent: mox ex nigro viridia facta in pus vertebantur, quamuis tardè, quia ex atrabiliario sanguine disrupta, & à pure absterfa (vt diximus) cauitas nigrescebat valdè: cum plena pure potius ad vnguem repræsentassent colorem illum, quem Galenus affabrè iudicauerat com. in lib. de hum. ex nigro viridem. quæ Oribasius inter Græcos doctissimus lib. 7. Synopseos cap. 36. confirmat: tum ex eiusdem Oribasij sententia Paulus lib. 4. ca. 24. vtrisque Aëtius subscribit tetrabibl. 4. serm. 2. c. 62. tum cunctis his prius Alexandreus Dioscorides, iuxta eiusdem Paulli mentem, describentes excrescentias has rotundas, nigro virides, fructum denique terebinthi referétes. vti alter Anazarbeus Dioscorides lib. 5. ca. 180. Iaspidis quandam speciem terebinthizusam, à similitudine coloris terebinthi resinæ appellauit. Sed de his satis.

De prognostico mensium, aut hæmorrhoidum, in morborum acutorum principiis exortorum.

CAP. XLVI.

Diuinum quidpiam includit in sacræ Medicinæ claustro Prædicendi scientia. Nam futura præ-

præſagire,munus ſanè Dei;quod & Medicum ſummis,ac diuinis ſanè honoribus afficit, vulgi mentem in ſui admirationem rapit, animum vniuerſæ plebeculç ſuſpendit,&cunctos homines ſibi reddit beneuolos. In hac præcellenti ſcientia ſummus dictator familiam duxit:cuius diuina oracula,ceu abſoluta,ac quaſi ineffabilia,neLigurini Momi vſquã tentare fuere auſi. immò ne calumnia quidem in tanta vetuſtate dentem in hæc figere potuit aliquãdo. Curationes eiuſdem, partim ipſo recentiores mutarunt quidem,vt Celſus teſtatur lib.2.ca.1.præſagia verò firma, immutabilia ſeruarunt ſemper: cum vno ore omnes hunc optimè præſagiſſe palàm faterentur. quid quod & tam fallere hunc quàm falli neſcire, inter reliquos, ſcriptis mandauit Macrobius libro 1. in ſomnium Scipionis,cap.6.

Cęterum prognoſtica doctrina ex iudiciis, aut ſignis ſuos facit progreſſus, vnde eliciuntur ſingularum rerum prognoſtica. Iudicia verò, vel ſigna triplici elucent idea, coctionis videlicet, aut cruditatis,ſalutis aut mortis, & denique criſimis. Ex his quædam morbi declarant ſpeciem,& magnitudinẽ,qualia pathognomonica: alia morem potius, qualia epigenomena, & ſicuti priora inſeparabilia à morbo ſunt,ſic iſta ſeparabilia, nec perpetuò illi iuncta: alia tandem motum ſignant morbi, qualia epiphænomena.& hæc ad ſalutem,vel mortem demonſtrandam apparent, ad tempus etiam, & criſis ideam, qualia ſigna coctionis, & cruditatis, bonitatis,& prauitatis excremẽtorũ omnium tam communium,quã peculiaris partis affectę propriorum. Horũ omniũ ſignorũ aliqua ardua ſunt,difficillima

obſcura,quibus ob rei grauitatē maximā comparatur dignitas:alia rurſus manifeſta, & cognitu facillima, quæ minori, ac vulgari indigent tantum ingenio.

Signa præterea hæc ex triplici itidem fonte petuntur,ex morbi eſſentia,tum corporis malè affecti natura,ex morbificis cauſſis cum ſuis effectibus,& denique ex vtriſque complicatis. Ad corporis eſſentiam excrementa reuocantur, & eorum vnà vacuatio;lachima igitur,alui deiectio,ſputum, vrina, ſudor, vomitus, flatus, & omnis hæmorrhagia, ſiue per nares, ſiue per menſes, ſiue per hæmorrhoidas excernatur ſanguis. Hæc cuncta,etiam teſtante Galeno in comment.in lib.1. Epidem. com.3.ſen.1.innuere videtur Senex optimus. Cum itaque (vt ad noſtram hypotheſin deſcendamus) & menſium, & hæmorrhoidum fluxus vacuationes ſint, ex quibus ſigna eliciuntur prognoſtica, vel ad ſalutem vel ad mortem, vel ad melius, vel ad deterius prædicendum: proinde, ceu epiphænomena obſeruanda. & cum hæc in quocunque morbi acuti tempore queant accidere, conſociari quidem poſſunt,aut cum ſignis cruditatis, aut coctionis, item aut cum ſalutis,aut mortis ſignis,aut criſimis. Si igitur cum prauis ſignis implicentur, malum quidpiam haud dubiè annunciant:ſin cum optimis, bonum. Quare cum in morborum principiis ſemper ſigna adſint cruditatis, abſint verò neceſſariò criſima,haudquaquam ex his, ſi in morborum contingant principiis, quidpiam bonum prædicemus. Quæ enim criſima ſtatim apparent peſſimorum affectuum ſunt indicia: qualia vacuationes omnes quæ accidunt in morbis præſertim, quorum cauſſa

morbi

morbifica ad vnicam seruatur expulsionem. Mensi igitur & hæmorrhoidum fluores,cum,ceu crisima sint æstimanda, ad optimum de illis ferendum iudicium,morbi respectu, necessariò & precedere illos debent coctionis signa , qualia in morborum principiis contingere ne possibile quidem. vnde & impossibile in morborum principiis per se vtiles, in declinatione autem,cocta iam materia, & apparentibus crisimis signis,& commode , & in totum morbum exoluere queunt.

Cæterũ cũ vtriq; fluores duplici ratione accidere valeat, aut stata lege,periodicè,inquã mota natura, aut inordinatè,inopportunè, & irritata potius eadem natura: sin hoc modo,ceu res preter naturam, & symptoma,difficiles morbos acutos,quibus associabitur,haud dubiè reddet. difficile autem, quod Græcis δύσχολον, iuxta Galenum lib.1.Proreth. sen. 14.illud vocamus,quod inter dubiam spem,& certum interest metum. Infida igitur vtraque hęc vacuatio,cum dubia spes sit, propter earũ consortiũ an æger, vel pereat,vel in chronicum aliquem incidat morbum. Nec omnino commendandi, qui statis temporibus etiam dimanant : cum aut causam morbificam nullatenus, aut nec commodè,ob morbi causæ cruditatem vacuent,aut cõmodum aliorum auxiliorum postulatorum impediant vsum,ac remorentur. Quare hi fluores typici non boni,priores per se mali.

Hanc doctrinam potissimum quibusdam Hippocratis historiis confirmare,tum ex li.1.Epid.com.3. sen.31. desumptis, tum & ex lib.3.com.3.sen.78.Ibi Melidiam commemorat apud Iunonis templum commorantem,& fortè illius sacerdotissam (cum

fas esset Græcis, secus quàm Ægyptiis, vt Herodotus refert lib. 2. fœminas Deorum fieri sacerdotissas, hic verò virginem quandam Abderam. hæ vtræque cùm morbis afficerentur acutis, & in eorum principiis mensturus sanguis stillasset, & difficulter & periculosè laborarunt ambæ. De hac virgine Galenus scribit in commentario quod illi mors fuisset timenda, nisi bonus vrinarũ color, maximum esset signum, & cum maximo itidem simul esset virium robore. obseruat in eadem statum virginitatis: neque enim parum interest, ad affectus, & causæ cognitionem mulieris explorare statum, iuxta illud Hippocratis tum libr. de morb. virginum, numer. 1. & 3. tum lib. de morb. mulie. num. 1. quod diuersis morbis tenteantur virgines, seu quæ viros ingressæ non fuerint, à defloratis, & quæ hymæneum iam celebrarunt. Tandem, ceu obseruatione dignum tetur Hipp. quod itidem huic virgini nõ solum in morbi principio apparuerit mẽsurnus iste sanguis, verum & quod hic primitię fuerint, & prima Cinthiæ libamina. quod vtrumq; non minimam ægrotanti concepit difficultatem. nam prima illa tributa difficiles, contumaces etiam, ac perniciosos, vt plurimum, si malè respondeant, concitant morbos, vti & in morbi principio reddita, idem præstare experimur. Et quamuis Hippocrates id nõ significarit, an certa ac stata naturæ lege mẽses accidissent, an secus: à posteriori tamen nos artificiosè coniectari quimus, ex morborum videlicet difficultate, ab aliqua præter naturam causa potius commota natura, stillasse. Quamprimũ, in primis morbi diebus, seu in vniuersali eorum principio contigisse, clarè Hippocratis verba testantur: quamuis

Mer-

Mercurialis de Melidia illud in suis Pisanis lectionibus verterit in dubium, cum sentiat præcessisse potius mensium stillicidia morbum. Sed hallucinatur haud dubiè, si Hippocratis attentè series verborum perpendatur, inquit enim, *Incipit capitis, & collis & pectoris dolor fortis: statim autem febris acuta corripuit: muliebria verò exigua apparebant.* Accuratè Dictator summus ordinem disponit rerũ succedentium. in primis symptomata describit, quæ futuri morbi quasi certa erant indicia: mox morbum signat, febrem videlicet acutam: tertiò & symptomata epigenomena, quale inter cætera mensurnus ille sanguis stillans, symptoma quidem in excretis facultatis expultricis læsæ. nec negligit & alia symptomata epiphænomena, morborum illorum germina. Verùm hoc idem in assiduo actuosæ Medicinæ vsu valemus comprobare, dum fœminas malè & auarè purgantes curare intendimus: in his namque ex humorum omnium concitatione, accincta natura ad expulsionem, haudquaquam valẽte, sursum à commotis humoribus vapores quidam transmittuntur acres, hos cõsequitur suo quasi nutu, ignea, seu tenuis aliqua sanguinis pars, caput autem vnà repentes, ibi, & in aliis fortè subiectis partibus, nec leues excitant dolores, valentes pariter febrem aliquam symptomaticam, citra putredinem aliquam effœtare; solùm ex concitatione humorum accensis spiritibus. Quòd si fortè aliquis adfuerit in corpore morbosus apparatus, etiam & putrida mox consequetur. Porrò si adhuc commota ipsa natura in hac operis absolutione finem non attingat, cum accidant menses imminuti, irritata, nec valente iustè decernere, partim per quandã

anadromen expellit ipsa, partim suo quasi nutu sursum humores feruntur, inflammationesque lystrophicas germinant, aut in capite, collo, faucibus, aut in pectore etiam, ibi restagnato sanguine. rubescunt partes hæ, maxillæ simul, ac genæ, à feruenti illo sanguine sursum elato. Quæ quidem omnia, si Hippocratis verba consultò rimentur, eâdem serie Melidiæ huic contigisse fiet palam. Quare cũ ambabus fœminis, & in quantitate minima, & intra carceres principij actu apparuissent menses, hos à causa potius præter naturam, quàm typicè, accidisse arbitramur, & difficiles his facti sunt morbi.

Præterea & difficiles illis facti sunt morbi, quia statim mensurnus sanguis apparuit. nam ex Hippocrate li. 2. Epi. sect. 1. sen. 15. *Quæ in melius iudicant non statim apparere oportet. quæ enim statim apparent peßimorum affectuum sunt indicia.* Nec difficilis ratio, quia ex eodem Hippoc. eodẽ itidem li. sen. 17. & 1. prorhet. cõ. 2. sen. 17. quę ἀσήμως segregatur, seu sine signo, infida sunt, recidiuá, vel mortẽ minãtia potissimũ σημεῖον coctio est: q̃ in morborũ prncipiis emittere, inauditũ ac impossibile quidem: testatur istud passim Galenus, lib præsertim 1. Aph. sen. 12. & libr. 4. sen. 21. & 22. quibus locis eleganter demonstrat, omnes vacuationes in principiis obortas morborũ, & vt signũ, & vt causæ, malas semper. quid quod & exitiosa symptomata, quæcunque citra coctionis signa excernuntur. Hinc animaduertant temerarij Medici, qui, ceu à Galeni methodo, ac ratione abhorrentes, in morborum principiis, aut rudi tantum coctionis apparente σημείῳ aggrediente fortè natura coctionem, & inchoante

morbi

morbi incremento, aut quod ignauius est lustrante in vrina crassa, ac iumentorum simili, contento aliquo rudi, indigesto, quod longè abest, naturam aggressam esse coctionem indigitet, cum ipsa potius à fusura incipiat, mox colorem perficit, & tandem contentum, cathartica, maxima cum ægrotantium clade largiuntur.

Hos adumbrata quadam ratione fulciri conspicio, in principio affirmantes minoranda materia, in augméti ingressu quod coctum, ne iterum recrudescat tollendum, vt in vtroque tempore exonerata natura, facilius quod reliquũ est vincat. O vesania! ô cordis duritics! Attendite amabò vtrosque Medicinæ parẽtes, consulentes semper cocta materia, nõ cruda, neć dum coquitur catharticorum vsum. coctionem respuit vtrumq; illud tempus. Videte rursus Hippocratẽ, iuxta accuratissimã Galeni explanationẽ in com. li. inquam 4. de rat. vict. sen. 43 sic fantẽ, *conferre purgationem, quibus vrinæ cocta, mediocres inquam in substantia, & vnà cum nebulis albis, ac perfectè elaboratis.* sic enim πεπελασμένα interpretatur Galenus. *Secus autẽ tenuibus existentibus vrinis, ac crudis, quales in morborũ initiis apparere solent*; quibus temporibus, vt exponit Galen. in cõmẽtario, sangui nis missione potius est opus, aut clystere etiã, vt in sequenti sententia ait idẽ Hippocrates: nequaquam autẽ licet (vt temerarij illi amethodi affirmant) vẽtrem aliter mouere, quia, inquit, vrina nõ maturabitur, tantum abest, vt exonerata natura, vt illi insciè senserãt, melius, quod reliquũ est, cõcoquat. Minorãda igitur, vt barbarè cum ipsis loquamur, tũ clysteribus, tum venæ sectione potius. haudquaquam catharticis, siue clementibus, siue fortibus, cum o-

mnia æquè respuat rationalis methodus, vt fusè alibi enucleabimus proprio de hac re à nobis conscripto libro.

Si itaque (ad pensum reuersi) mensium, aut hæmorrhoidum fluxus in morborum principiis, sub tempore inquam cruditatis per se mali, infidi: quãto magis imminuti, incontinentes, stillantes, στάξεις Græcis, detestandi? Ancipites typici, etsi vnà copiosi. De prædictione stillicidij sanguinis, abunde tum Hippocrates, tum Galenus & lib.4. de rat. vict. sen. 67.68. lib.3. Epidem. lib.1. Prorhet. com.3. sen.35. & diffusius adhuc passim in Coac. prædict. com.1. sen.1. Hoc symptoma proprium quidem censet Galenus febribus ardentibus malignis. Quare cum stillantes isti menses in morborum principiis contingentes, cacoëthiam annuntient, & facultatis langorem, & discreti erunt morbi, cum laboriosas ac difficiles promittant morborum terminationes. Satiúsque multò fuisset, quare ita non se gessisse naturam, nequeuntem hoc medio soluere morbum, & coctioni tranquillè intendere, quam ab incœpto opere, cum maximo ægrotantis periculo desistere. Sed Hippocratem audiamus, quamuis de nariũ stillicidio, verũ cuicunq; tribuere istud par est. hic igitur in Coacis prænot. n.2. sic fatur, *In febre ardente fluxio sanguinis ex naribus quarto die mala est. verũ quinta minus periculosa.* Hæmorrhagia princeps crisis ardẽtis febris. ad hoc autem vt sit illa critica ad ægri salutẽ, requiruntur præcipuè duo, opportunum tempus quale dies quarta non est, cum optimè ipsa dies nõ iudicet; requiritur & conueniens modus, qualis nõ est si stillatim, & parca manu sanguis prosiliat. hinc alibi inquit, sanguinis stillæ pusillæ malæ. quia quã-

to minor vacuatio, tanto minor conueniens, & ne ad salutem quidem habilis; quid quod & index languoris facultatis, & morbi cacoethiæ. Porrò & Auctor libri Prorhet. com. 3. sen. 49. sic scribit, *Quæ ex naribus cum surditate, & ignauitate parua est stillatio sanguinis, difficile quidpiã habet.* Galenus accuratè in cõmentariis demiratur, quare auctor paruũ malum, seu difficile quidpiã habere stillicidiũ scribat, cum hoc de rebus paruis dicatur: nõ enim paruum istud, si cum surditate, & ignauitate consociatum fuerit. nam sanguinis è naribus fluor, stillicidij instar, vnà cũ his, quę cerebrum affectũ esse indicãt lethale potius signum, ex eodẽ Prorhet. Auctore, lib. 1. com. 1. sen. 1. Pestifera namq; omnis quæ nõ iuuat hæmorrhagia. nam vnde natura commeatum parat, quo se tueatur, & à morbo vindicet, inde eo defraudata labascit potius. & adeo illa funestior, quæ causã post se relinquit mortiferam, maior videlicet & acutior febris, tum aliqua systrophica inflammatio, in parte aliqũa interna. Deinceps & idem Auctor Prorhet. etiam & in eadem stat sententia, dum eodẽ lib. 1. com. 3. sen. 56. dicat *Vndecimo die sanguinis stillicidij instar, fluores difficiles.* Galenus ibidem in eiusdẽ sententiæ com. omnes è naribus stillationes difficiles esse affirmat vnicum Hipp. li. Coac. nu. 3. propter nuper iam assignatas rationes, perniciosas verò, & crassas, & nigras: etiamsi in die fiant iudicatorio. nam inquit, quę de indicibus diebus, qualis vndecimus, idem de iudicatoriis dixisse par erat. confirmatur ex eodem dictatore lib. 4. de rat. vict. sen. 68. dicente, *In iudicatione sanguinis destillatio perniciosa, nisi multus abunde effusus sanguis viam redundantia fecerit, vel per nares, vel per sedem &c.*

Quo loco per illud in iudicatione non intellexisse Hippocratem diem tantùm decretorium, in quo natura morbos exoluere solet, arbitramur, sed totum iudicij actum, qui vnà & indicem diem, & decretorium pariter includit: vti crisis, ac decretorius dies coctionem ambigunt. Nam ex Galeno lib. 1. de Cris. cap. 7. dies criticus tempus opportunum est: hinc hæmorrhagiæ inquit, si in tempore opportuno fiant prodesse possunt, si inquam, simul copiosa: in intempestiuo autem nihil iuuant, nocent potius. quare cum tempus opportunum iudicij præter dierum numerum, septenariorum præsertim, includat iugiter quàm maximè coctionem absolutam, & perfectam, quæ tantum in vltima vigoris parte, ac declinatione existit, proinde tantum in hisce morbi temporibus opportunæ crises, prauæ, ac pessimæ quidem in reliquis, eò præsertim, quò magis ad principium accedent, in quo viget summa cruditas. Et vt vltimam operi imponamus manum, lubet modò altero Hippocratis testimonio, & exemplis denuo confirmare. Testimonium desumptum est ex lib. 4. de rat. vict. sen. 63. quod est huiusmodi, *Sanguis è naribus si multus fluxerit, morbi solutionem portendit: si non multus morbi prolixitatem. quo minus verò profluxerit eo deterius, & prolixius erit malum.* Tres statuit in hac sententia hæmorrhogiæ ideas Dictator summus, quas omnes in morbi principio accidere posse arbitramur. Prima, copiosa inquam, quæ omni tempore contingere valet; in vigore autem si accidat, supremum attingit perfectionis gradum, cum tuto, ac citra recidiuæ metum sit nata morbum omnino exoluere. Altera, mediocris videlicet, respectu prioris, cum & malum morbi mo-

rem,

rem,& naturæ aliquem langorem significet,& hæc diuturnitatem morbi indicat:quia longiori tempore indiget natura ad eius causæ victoriam.quæ idea accidit quàm maximè aut in morbi principio, aut incremento. vti & tertia in principio potissimum, cruda existente materia, & maligna, vnà cum maximo virium langore: quia cum sit imminuta valdè,& stillans,deterius, ac prolixius malum portendit & ipsa.

Porrò & historias licet ex eodem Hippocrate depromere ex libro videlicet 1. Epidemion comm.3. sen.19. Altera vxoris est Dromeadæ,enixæ; huic cũ pauca è naribus destillassent die quarta,omnibus aliis secundum rationem factis,cùm vna febri corriperetur acuta,sexta die animam reddidit. Est & altera Philisci historia acutè laborantis,cui die quinta circa meridiem parum è naribus stillari sincerum contigit, & die itidem sexta suum diem obiit. Concludamus itaque ex his, quod omnis vacuatio spontè orta in principiis morborum, diuturnitatis eorundem,laborum,ac interitus sæpè,sit indicium, quia cum à prorîtata fiat natura, frustranea; quid quod & in malos sæpè abscessus vertitur, plurima secum adferens incommoda.

Quare cum vtraque fluxio mensium, ac hæmorrhoidum valeat illud referre,necessariò & hinc huiusmodi mala effœtare quit, & ex eisdem malum prædicere, ac aliquando exitium fas.Excipio modò periodicas vacuationes, quæ opera sunt naturæ, & excretum quantitate, & qualitate secundum naturam,namque hæ, vt plurimum salubres,& morbos exoluentes. etsi in valdè acutis hoc vnum habeant noxium,quod quia lentè percurrunt, tardè opitu-

lentur, morbi illius idea, citissimum proclamans auxilium. Cæterum vacuationes illæ, si præter naturam, ratio diuersa, cum pessimæ sint signo, & caussa, cum è malis oriantur: quorum malorum hæc est series.

Mensurnus, aut hæmorrhoidum sanguis si immodicus, tam vitium, quàm morbi ratione, pessimum. pessimum itidem, ac aliquando funestum, si stillet, & paucę appareant stillæ. sin verò medio modo se habeat, moderatúsve fuerit, per accidens bonum, cum aliquando iuuet. Minus malum si non multus fluxerit, medium seruans inter copiosum, & stillans: etsi morbi diuturnitatem, labores, ac difficultatem annunciet.

Rursus si præter excreti sanguinis quantitatem, eius qualitatem obseruauerimus, varia, ex eius qualitatis varietate, elicere prognostica lubet. nam si sincerus, malũ prædicit, vt Philisco contigit: cum sanguis suo sero dilui debeat. pessimum autem si crassus ille, ac niger, & eo peius, quo magis à sua naturali recesserit idea, vt supra iã ex Galeno diximus.

Quæ de inordinatis fluxibus diximus, hoc idem & de typicis censendum, de his inquam, qui non solũ stato temporis interstitio prosiliunt, sed in quantitate itidem imminuti, aut stillantes fuerint. nam & hi quãto minores, tanto deteriores, iuxta illud Hippocratis oraculum libro de Virginum morbis, n. 1. *Cum sanguis nõ exierit, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transuersum, vnde cor fatuum fit, ac delirium apprehendit.* Reapse naq; paucitas mẽsiũ, etiã typicorũ, signo, & causa malũ, signo, quia aliquem præter naturã affectũ certò prędicit, illos circũcidẽtem. vt signat idem Hippocrates lib. 1. de morb. mul. nu. 15.

n.15. *Pauci*, dicēs, *menses morbosi sunt: nisi natura ipsa morbosa & sterilis fuerit*. Quasi dicat, certò declarant mēses pauci, aut vitiū connatū, aut morbū. Prȩterea & vt caussa malum, quia sanguis commotus, nec repulsus, per quādam anadromem ad partem aliquam principem fuit, affectus aliquos, nec minimos effœtans, sin ad cor, vel diaphragma, delirium; quod symptoma, sympathicum sanè, ab inflammatione illarum partium idiophaticè laborantium haud dubiè gignitur. Neque credendum diuinum dictatorem cor, aut diaphragma mentis arcem constituisse. In quo errore versatur Naturæ genius Aristoteles lib. 3. de part. animal. ca. 4. deceptus fortè ab ipso Hippocratico oraculo, à quo mutuatus est plurima, quæ physicos eius libros reddidere longè illustriores. Doctissimus Iacobus Carpentarius insigni illo opere de Platonis cum Aristotele comparatione digress. 6. innuit, & ignauè sanè, ex hoc Hippocratis de Virginum libro, dictatorem summum cor animæ, ac mentis arcem arbitrasse, & in eo Principes facultates exerceri. Verum si alterum replicasset librum, ac ipsi genuinum, illum, inquam, de morbo sacro, istud de tanto viro perperam non affirmasset, cum cerebrum potius ex instituto demonstret mentis sedem, quo sapimus, intelligimus, insanimus, cor haudquaquam. conuellitur tamen illud viscus, per quandam sympathiam, nec minimā arteriarum cōmunionē, vti & neruorū cum ipso diaphragmate, φρένας proinde ab Antiquis appellatum, quia eo inflammato delirium consequitur continuum, aut parum à continuo recedens. vt perdoctè Galenus refert lib. 5. de loc. affect. capite 3. Cum igitur maximus sit inter has partes

consensus, affecto cerebro, vt in animi pathematibus videre est, potentiis illis principibus circa aliquod phantasma operantibus, statim & cor afficitur, & vnà patitur. si lubet exemplis lustrare, apparet quamprimum istud in ira. nam viso, & cognito inimico, æstimante pariter voluntate hunc odio esse prosequendum, statim cor compatitur, feruet in eo sanguis, ac excandescit. accensis itaque spiritibus, vnà & sanguine intrà arterias contentis, iterum ad cerebrum resiliunt, & statim παράζει afficitur mens: & exurgit inde appetitus vindictæ. Simili ratione inflammato septo transuerso, membro quidem cordi vicino, præcipuo itidem respirationis organo, quo & refrigeratur cor, & calidissimæ eius fuligines expirantur, necessariò & cor exardescit, & quanto ipsa deprauata respiratio perdurauerit, nequeunte ipso ægro liberè ac ne audente saltim, ob intensissimum dolorem respirare, tanto in corde accensio illa continuabitur, ac peragetur, non attracto de nouo aere frigido, nec fuliginibus vnà expulsis. à quibus vtrisque caussis accedentur, quasi in flammam versi spiritus, & arterialis sanguis, quæ ad cerebrum delata sympathicum delirium germinabunt, & propter stabile harum partium principum connubium, continuum apparebit illud. Quare accuratè dixerat diuinus Præceptor, resiliente humore ad cor, vel diaphragma delirium fieri: sympathicum tamen. Neque vnquam cordi ipsi fuit, affirmare arcem animæ cor esse. neque de tanto viro ita sentiendum.

Concludamus itaque vniuersum hoc caput, quod stillantes menses, aut hæmorrhoides, sint pessimi, difficiles, laboriosi, ac funesti aliquando, hocque

omni in tempore: copiosi verò, crisis ratione, & adstante coctionis signo, optandi, laudandi. In morborum principiis hi copiosi, etiam vt plurimum optimi: quia maior vtilitas ex imminutione morbificæ caussæ, quàm noxa, ex aliqua vtilis materiei anagoge. Nam si ars istud commodè præstat, venæ sectione in morborum principiis tollendo copiam, quanto magis natura, medicatrix optima, id præstare valebit? vnde assiduo vsu experimur, fœminas à plurimis, & grauissimis liberari morbis, solo intercedente mensurno fluxu, etiam in morborum principiis occurrente.

De methodo deliberandi sectionem venæ in acutis morbis, dum mensium instat periodus, aut hæmorrhoidum.

CAP. XLVII.

PLurima de hac re suprà iam diximus, quamuis implicitè: verum propter rei grauitatem, & vt nostræ satisfaciamus consilij rationi, amplius hoc idem prosequemur. Quod autem non præsentes tantum, verum & instantes periodici fluxus æstimandi, præter Galenum citato sæpius lib. 9. Methodi, ca. 5. quo loco apertis verbis istud declarat, ipse idem manifestissimus astipulator est, etiam libro de curandi rat. per ven. sect. c. 9. dum dicat, *Anteuertit Hippocratis doctrina, qua nos docet, quæcunque morbis iam præsentibus rectè perageremus, melius esse vt ipsa morbis incipientibus, aut imminentibus anteuertendo faciamus.* Quæ, etsi ad literam dicantur de præuisione caussarum tam in morbis futuris, quàm

præſentibus: accuratè tamen queunt adaptari & fluoribus cum morbis acutis conſociatis, ſiue inſtãtes illi ſint, ſiue preſentes, cum & hi fluores perſæpè etiam cauſſæ rationem habeant, præſertim ſi diſtrahantur, recurrendo mox ad affectum locum, ſeu ad putredinis larem; tanquam robuſtum mittens, ad debile recipiens, vnde quod rectè perageremus iſtis præſentibus, videlicet naturæ benè operantis impetum obſeruare, & imminutum omni arte corrigere: ſic inſtantibus ipſis naturam aliò auertere, & iam iam operi quaſi accinctam impedire, nefas. hinc lib. de præcognitione ad Poſthumum doctiſſimus noſter Galenus cap. 12. inſtante hæmorrhagia, & morbo viã venæ ſectionem conſulente, ab ea ſe abſtinuit, ne ius exiſtimans, illud opus naturæ (etſi grauatæ) remorari.

Cæterum methodum iam exerceamus, iuxta quatuor medendi ſcopos. Adſit itaque, ex hypotheſi, morbus acutus venæ ſectionem ex ſua natura poſtulans, qualitate remedij ſuppoſita, quantitatem eiuſdem exploremus. hæc ex quantitate cauſſæ æſtimatur. verum cum neceſſariò iam inſtet typica excretio, actio naturæ benè operantis, & actio ità dignitate præſtans, quod cunctas artis præcellat: hinc ex vi methodi cogimur relinquere materiem naturæ ad hoc munus præſtandum; vt coniunctis ambabus vacuationibus, artis, & naturæ, quod intendimus perficiatur, deponere videlicet omnem morboſam plenitudinem. nam ſi arte hanc omnem tolleremus, ſubſequuta naturæ periodica vacuatione, ſymmetron naturæ haud dubiè deſtrueretur. Hanc methodum abundè exponit Galenus citato

lib.

lib.9. methodi, ca.5. his verbis, *Sin sequetur necessario vacuatio quapiam, tantum illi de eo quod superfluum est relinquendum, quatum est per eam vacuandum, &c.* Hæc singula verba, quauis ambrosia dulciora lensim, ac serio replicanda censemus. in primis illud *sin sequetur necessario:* sequuntur namque necessariò periodicæ vacuationes, à natura typicè per suos circuitus repetitæ, nisi ab aliqua præter naturam caussa accidantur. hæ sunt, quæ cunctis fœminis, sexus ratione natiuæ, & consuetæ sunt, menses inquam; tum, & quæ viris, ac aliquibus pariter fœminis peculiares, ob indiuidui proprietatem, hæmorrhoides videlicet. his itaque vtrisque, adueniente iam periodi altero carcere, necessariò insequi illas, affirmandum, & certò expectandæ sunt, typi ratione æstimatæ. Ad absolutam autem quantitatis remedij deliberationem, iuxta id quod morbus postulat, & natura consulit, præter dictam typicam periodum, obseruanda & consuetæ quantitatis fluxuum proprietas. hac enim habita, & vnà vitiosi humoris redundantia facilè nos aucupabimur sufficientem quantitatem detrahendam, & relinquendam, vt idonea sit arti materies, & naturæ, quibus consequamur & finem. Hoc eleganter Galenus consulit lib. de cur. rat. per venæ sect. cap. 11. dum inquit, *Expedit enim, non eo vsque sanguinem educere, dum ad extremum vires ducantur, sed quoad quod symmetrum, moderatumque sit eductum videatur.* Quæ noxa, & calamitas contingeret haud dubiè, si intrepidè, ante periodicam vacuationem, nos per venæ sectionem omne illud plethoræ superfluum emiserimus: subsequente namque mox

necessaria altera vacuatione, symmetron, moderatúmque, certò periret. vnde corpus etiam necessariò in prauum duceretur statum, ac fortè priori peiorem. Ex immodica namque nectaris viuifici vacuatione, etiam calor natiuus, omnium totius corporis actionum architectrix, supplantatur, spiritus vtrique vltrò iugiter exoluuntur, principes omnes partes labascunt, iecur hæmatoscon frigidam contrahit intemperiem: hinc cachexia exoritur, deprauata ὁμοίωσις tandem & aqua intercus, vt testatur etiã Galenus eodem libro de cur. rat. per venæ sect. cap. 19. & lib. 9. meth. cap. 10. tum & lib. Aphor. 2. sen. 51. dum interpretaretur illud Aphor. oraculum, *Omne nimium naturæ inimicum*, inquit enim, *Naturæ siquidem substantia in symmetria, idest certa, & commoda elementorum proportione consistit. quam quidem symmetriam, cum omne nimium corrumpat, & labefactet, mirum videri non debet si idem quoque animatis constitutionem resoluat.* Hoc idem præterea etiam ex instituto repetit Galenus ex Hippocrate lib. de Natura humana, sen. 19. *Sanum* (cum dicat) *est potissimum cum hæc* (quatuor videlicet elementa & humores, hominis quidem natura) *virtute & copia inter se mediocriter habent.* Neque his videtur reluctari Galenus, dum dicat libro Artis Medicæ, cap. 94. *Immoderatam repletionem* (qualem in synochis obseruamus) *immodica vacuatione curari.* Nam vt apprimè perdoctus Martinus Akakia itidem interpretatur, per immodicum, non id quod simpliciter præter modum est, sed quod aliquam medio critatem superat, intelligendum. Cum igitur sanguis abundat immodicè, tantus vacuandus, quantus mediocritatem excedit: non tamen tantus, quod vires ab im-

modico

modico labantur, & symmetron vnà corrumpatur. quid quod & ægrotãtem tenemur in eũ statum reducere, in quo ante quã ægrotasset, seu dũ ægrotare incepit, seruabatur. hoc astipulãte Galeno li. 8. meth. ca. 9. neque morbi tempore perficiendus status, etsi vitiosus: sed reducendus ęger in hũc priorem, & reductus, sensim, si emendatione indigeat, in optimum statem reuocandus. distincta quidem pars, cum istud, opus sit artis tuendæ valetudinis, vti & illud ad therapeuticam spectet. Galenus lib. 5. de tuenda valet ca. 10. & 11. huius rei hãc signat rationem, quia facilius multò quidquid intemperatum est ad propriam redit naturam, quam ad optimum, & perfectum perueniat temperamentũ. Pręterea & alia ratione illustratur illud, immodica vacuatione curatur immoderata repletio. nam cum morbus omnis immoderata res sit, nequit redigi in moderatum statum, in quo sanitas consistit, nisi à contrario proportionato illi immoderato, hoc autem nequit quidpiam immoderatum, quia ab eo nouus potius in corpore concitaretur morbus, etiam ex Galeno libr. 9. meth. cap. 15. Quare oppositum illud debet vim obtinere vincendi immoderatum, istud præstabit, si tot gradus habuerit, quot immoderatum, in quantum videlicet à mediocri recedit, testante accuratè & eodem Galeno libro Artis Medicæ ca. 89.

Porrò & aliam particulam lustremus par est. inquit igitur iam rursus Galenus, *tantũ illi de eo quod superfluũ est relinquendũ.* consulit quidem his verbis Galen. licere nobis (postulante morbo venę sectionem) ex causæ morbificæ mole, totũ illud superfluũ demere, donec ex illo immoderato sufficiens por-

tio feruetur naturæ ad vacuandũ,quantã assueta periodica vacuatio demonstrabit esse futurã.Hæc methodus simpliciter in synochis febribus locũ habet quia in his, dummodo tollatur morbi plenitudo morbi causa,nihil interest:potis quidẽ venę sectio, potis itidẽ & æquè menstruus fluxus,& hæmorrhoidum illud præstare. Amplectuntur & eandem pariter methodum lenti morbi ac mites, etsi in sua specie acuti, si signis firmentur securissimis. quia in his, etiam & fas motum naturæ, iam iam imminentem expectare,& eidem sufficientem relinquere materiem, vt vtrisque commodè omnis morbi causa deponatur. vti & Galenus postulante affectu venæ sectionem, & imminente iugiter infida illa crisi, libro de præcognitione ad Posthum.ca.13. ab huiusmodi abhorruit auxilio, quid quod & naturę operi, etsi irritatæ,insistit,vnà & morbo acuto existente.quare multò magis debita opera insistendum operibus naturæ vtiliter consuetis,& toto genere secundũ naturã. Nã Galenus lib.4.meth.ca.6.etiã ex Hipp.li.de vlceribus num.1 inquit,*debere scilicet imitatorem esse Medicũ non tãtum naturæ.sed etiam eorum,quæ,cum sua sponte veniunt,conferunt*. Verum enim verò si vrgens fuerit morbus,vel ex aduentus typici fluxus morula aliquod incurrat periculũ,vel propter distantiã partiũ aut nullã earũdẽ colligantiã nulla expectetur ex eo vtilitas,tunc tẽporis neglecto fluxu,ad morbi vrgẽtiã sedulò nos accingemus,arte tollendo omnẽ redundantis humoris inutilem ac immoderatã quãtitatẽ.sub qua methodo occasio auxilij,& vnà vtẽdi eius modus comprehenditur. supposita namque vrgentia ad se curationèm conuertente, & iugiter absentia

abſentia languoris virium, occaſio adeſt quidem in genere & vtendi modus: cum vrgens morbus quã primum indicet eſſe ſanandum, quod ſi per venæ ſectionem, & locus paſſus indicat per coniuges venas ſtatim ſanguinem eſſe fundendum, non ſolum obſeruandum iſtud, inſtantibus ipſis typicis fluoribus, verum & eiſdem præſentibus.

Tandem & abſolutam huius methodi dignotionem, obſeruanda veniunt aliqua, cognitu neceſſaria, in primis, an exiſtente ſynocho, vel alio quopiã morbo acuto, etiã & ſecuriſſimis ſignis firmato, inſtãs periodicus fluxus, ſi ex cõſuetudinis proprietate expectetur parcus, & imminutus, liceat hunc tuſis internis venis iuuare, an contra potius ius ſit plenitudinem tollere, brachiorum ſectis vaſis. Nam imminutos menſes, vti & reſtrictos iuuandos eſſe Galenus li. de cur. rat. per venæ ſect. ca. 18. conſulit, præmiſſa ſectione crurum, per tres aut quatuor dies ante typicam periodum.

Dicemus in ſynocho ſimpliciter licere, ob nuper aſſignatã rationem, cum vndecũque fas ſit vniuerſalem plethoram tollere, vti fortè & aliis morbis paruis, ac lenibus. verum im morbis magnis cũ aliqua vrgentia, ſeu cum aliquo vitæ periculo ne fas quidem, cũ ſatius multò ſit coniuges venas ſecare, & quãtitatẽ minuere peccantẽ, dũmodò illud minimũ, naturę aſſuetum periodicè vacuare, relinquatur, quo morbo exoluto, ſuppreſſos denique menſes ſanabimus. Eſt & aliud nota dignũ, An morbus implicatus, ab vtero fortè traxerit ortum, an ab hæmorrhoidibus: ita vt, quod per has partes emiſſura erat natura, iam per metadoſin ad aliquam priua-

tam sedem transferatur, morbum ibi germinans magnum, eo videlicet tempore, quo accingebatur ad illud opus excretionis, seu dum instabat typica periodus.

Huius difficultatis portum attingemus, si prius morbum distinxerimus in suas partes, in simpliciter fientem, & alium, qui etsi fiens, plurimas tamen habet partes factas. Si itaque primo contingat modo, cum & mandans pars innotescat, cui propriè debetur præuisio, ceu causæ principio, ex mandante parte, vterò videlicet, ex hypothesi, humoris impetum compescemus, hócque venas infernas, ceu vtero coniuges secando. quid quod & vnico lapidis iactu binos capiemus passeres, nam & prçuidebimus fienti morbo, & mensurnos fluxus promouebimus, iuxta Galeni doctrinam lib. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18. docẽtem, in suppressione mensium sananda oportere nos per tres vel quatuor dies venę poplitis sectionem anteuertere, periodũ mulieri consuetã. cuius auxilij vsum copiosè nos disputabim⁹ infra li. 4. Verũ si affectus in parte firmetur, plurimis cõstãs partibus factis: tũc mãdãte neglecto, etiã, & instãte typica periodo, ex parte ad quã fluit humor, & fluxus stabulatur, reuellemus, & vacuabimus obseruata quamprimũ possibili oppositione, coniugio itidem, cũ naturę rectitudine. dummodo factus morbus, & vrgens, & cũ periculo, & typica periodus instãs, ob assuetã proprietatẽ nõ expectetur copiosa, hæc nãq; valens aliquando opportunè exoluere morbũ. huic itaq; aliquid cõdonandum, ad instar vrgentię morbi. Quæ methodus etiam seruanda in morbis citra dependentiam ab vtero, vt suprà docuimus.

An

An omnis ciborum cruditas in ventriculo, vena sectionem differat.

CAP. XLVIII.

Occasionem nobis à clarissimo nostro Galeno oblatam gaudemus, vt promamus animi nostri sententiam de mittẽdo sanguine, crudis in ventriculo existentibus alimentis. Occasio præripitur ex toties repetita insigni Galeni methodo, à nobis iugiter in toto hoc libro copiosè lustrata, de ratione mittendi sanguinem instantibus, vel adstantibus mensurnis fluxibus, aut hæmorrhoidum, in acutis præsertim morbis. quo loco, cum nobis ante oculos ponat duo, quę per aliquot tempus remorari valent auxilium venæ sectionis, alterum hoc præcedens, alterum verò cõsequens: explicato vltimo, ceu nostri consilij cardine, alterum intactum relinquere ne ius quidem arbitramur. sed Galenũ prius aduocemus, sic lib. 9. methodi ca. 5. alloquentem, *Attẽdenda verò, cum vena secanda indicationibus sunt, tũ quæ eam præcedunt, tum verò quæ omnino excipient. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre vena sectionem iubebis, quantum satisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excremẽta descendãt, videbitur.* Idem videtur sentire & de alimenti cocti in ventriculo facta corruptela com. 1. in li. de hum. sen. 11. Ex illa igitur Galeni sententia nudè elicitur, crudis existẽtibus in ventriculo cibis, nec adhuc ad intestina descensis eorum excrementis, cuipiam ius nõ esse venas tundere, etiam cum morbo acuto huiusmodi cruditate consociata, qualis hauddubiè synochus, circa quam versatur apud Galenum disce-

ptatio,& methodi ratio. Hanc igitur doctrinam rationali methodo cōprobat ex indicationibus parta, dum dicat, *si venæ secandæ indicationibus sunt*, idest, si ex vi methodi per suas indicationes decreuerimus hauriēdum esse sanguinem, & simul ac eodem tempore ciborum cruditatem in ventriculo adesse attenderimus, quæ hauddubiè cruditas coctionem indicat, & hæc præstatur roborato natiuo calore, præstanti coctionis organo, quod rursus exoluitur (etsi per accidens) venæ sectione, ne hæc imperanda sanè, quare cum hæc naturæ actio præstans sit, & toti corpori vtilis, seu necessaria potius: qua viriata, irreparabilis, aut maxima saltem consequitur noxa, iuuanda proinde omni studio, procuranda omni arte. vnde toto illo tempore, quo sagax natura proindè huic operi incumbit, ne distrahenda quidem, aut exoluendo calorem venæ sectione, aut corpus mouendo simili, aut alio irritamento: quousque non solum fuerit facta coctio, verum & segregata excrementa, & ad intestina descensa. quasi tunc pro certo habendum & absolutam esse coctionem, & inutilis substantia ab vtili separata, neq; amplius iam valebit natura vtrasque has consociatas, præmissa venæ sectione sugere, & vnà rapere ad vacui replerionē: immò vtilem chilum ad se tantum attrahet, & in hæmatoseo, in sanguinem optimum quamprimum conuertet. Hæc est Galeni mens, hic sensus.

Cæterum doctores quidam nouatores, nodum in scirpo quærentes circa hanc rem, diuersas, ac varias suscitant difficultates, nænias potius. In primis illa, an saciatis cibis, vti an famelicis venę tundēdæ. rursus, an aliquis propinandus quibusdam cibus ante venæ sectionem. Et tandem, an expectandus excremen-

mentorum ad intestina descensus, ante sanguinis missionem, an potius clystere vtendum ad eorundem foras expulsionem.

Primam enodabimus, morbi cõsociati præmisso discrimine. nam si hic vrgentissimus, vt breui temporis interstitio mortem quidem minetur, adstante pariter altero virium scopo, tunc quamprimum venas tundemus, quia preponderat indicatio vrgẽtiæ; nisi fortè aliqua breuis fuerit interiecta occasio, saltem prius infundendi clysterem, aut vomitum concitandi. huius farinæ apoplexia præsertim est, tum & exquisita angina. Verum si vrgentia absit, tunc iuxta saturitatem, seu crudorum ciborum copiam, tempus expectabis, antequam venas scindas li. 3. Epidem. com. 3 sen. 2. & lib. 11. meth. ca. 14. Galeno testante: quousque videlicet & coctio ventriculi sit absoluta, & descensa excremẽta ad crassa saltem intestina. hoc tempus in æquale est iuxta caloris natiui robur, & alimentorũ tum copiã, tum qualitatẽ, cum alicui sufficiant sex horę robusto præsertim existente calore, moderatæ copiæ, & facilis coctionis alimento. alteri, ne singularis ac integer naturalis dies, ob rationes contrarias. Porrò & circa hãc methodum est & illud discrimen obseruãdum, quod si morbus istę, ex hypothesi, mitis, ac lenis, tolleret quidem citra vllam noxam totum illud tempus sufficiens ad alimentorum coctionem, tunc & relinquamus istud naturæ, & inedia imperanda, neq; arte quicquam mouẽdum. sin autem velox ille, & ob acutiem aliquod intra se contineat periculum, aut fortè ob remedij dilationem sperandum illud sanè: tunc, iuxta Aëtij consilium tetrabibli 3. se. 4. ca. 23. cruditas statim per vomitum deponẽda, mox

& clystere. quod si æger iners ad vomitum, pharmaco eccoprotico, hiera videlicet, cassia, aut rosarum infusione illud deponere quàm primum ius, aut mercurialis decocto.

Horum eccoproticorum vsus laudabilis, ac necessarius quidem, quotiescunque vrgentissimo non adstante morbo, ad epulones accesserimus sanandos, plurimis, crudis, vel iam corruptis, & in alienam naturam translatis cibis, in ventriculo redundantibus. quamuis quæ cruda, satius multò sit illorum coctionem expectare, ac iuuare, quàm foràs demittere. haudquaquam quando corrupta, & in alienam naturam mutata, vt ne quidem spes sit redigenda amplius vtilia per laudabilem coctionē, cum potius vomitu tunc, aut prædictis eccoproticis vacuanda, ex Gal. lib. 4. de tuend. valet. ca. 3. quid quod & sæpissimè sufficit eadem clystere acri deponere, cum citissimè istud præstet, & exactè, iuxta Galeni mentem lib. 2. de comp. med. secund. loc. ca. 1. *Atq; ob id probè in his quæ scripsit Archigenes non simpliciter dixit, Euacuatio alui per clysterem, sed addidit validum: multū enim in huiusmodi clysteri situm est, quātum ad reuulsionem attinet, vltra hoc quod non solum ea quæ circa ventrem, & mesaraum sunt, euacuat, sed etiam quæ circa hepatis sima hærent.* vti in cauæ iocinoris inflammatione, quod exsudat per clysterem vacuare iubet, mulsæ immisto sale, nitro, vel aphronitro, lib. meth. 13. ca. 15. Quare opportunè, ac affabrè clysteres ipsi fortes, non solum intestina vacuāt, verū primas ipsas venas, quę in mesenterio textę sunt, adhuc & cauā iecoris, & circa eiusdē simā ab excrementis repurgāt, multóq; magis & ventriculū, ceu vicinius, & ob amplā, ac continuā cauitatē ad hoc

præ-

præstandum munus facilius,& aptius.nam testante Gal.lib.3.de causis sympt.cap.2.visum est aliquando hunc in ventrem vsq; subire, ita vt vomeretur. Imprudenter itaque amethodi quidā Medici in morborum acutorum curatione,etiam citra discrimen, cunctis ferè ægrotantibus præmittunt cathartica, vt vtrumque vētrem repurgent,& mesaræum; quæ omnia perbellè,citò, ac tutò præstare posset iniecto valido,seu acri quodam clystere,mox quamprimū, etiam & eodem die venas tundere,morbo istud postulante,& fortè vrgente. Nec moror,istud iam in consuetudinem sit redactum,apud plurimos vulgates Medicos per diuersos orbis tractus: cum sit omnino à rationali methodo alienum,& ceu piaculum detestandum : tum quia differtur longè remedium inter cuncta præstantius, sanguinis videlicet missio,etiam per aliquot dies, tum quia aliquando, nec rarò irritatur ad expulsionem natura,non lenis medicamenti ratione,verum ab acri, & immorigera humorum qualitate;quæ omnia detestanda sunt, cum perniciem certò minentur. Satius igitur fuerit acri clystere deponere; quod ex Galeni doctrina lib.4.de cōm.med.sec.loc.ca.8.ęquiparatur carthartico. inquit enim, dum affectus oculorum sanare intendit, *Conuenit solutio ventris valida, siue per purgatorium conueniens medicamentum, siue per clysteres robustos.* quasi innuat clysterem robustum idem præstare posse in ipsis sanandis oculorum affectibus, quod purgatorium medicamentum. nam bis eodē li.6.de cōp.med.sec.loc.c.1.& c.3.clysterem totum corpus,aut humorū multitudine refertū, aut eorundē malitia vitiatum,vacuare contendit.cōuolandum igitur ad clysteris vsum, ceu tutiorē, velo-

ciorem, ac omni ex parte opportuniorem, quod Hippocratis, & Galeni acclamat methodus, & proclamat sæpè morbi vrgentia. Hinc eandem rem seriò tuetur & doctus Plutarchus lib de tuend. bon. valet. cum longè præferat clysterem catharrico.

Porrò dubitandi se offert occasio, an hæc methodus, quam docuimus seruandam in sectione venarum adstante in ventriculo ciborum cruditate, sit vtique amplectenda, adstante copia excrementorũ crudorum in ventre, ac mesaræo. Verum ad huius dilucidationem distinctione pariter indigemus, nã si hęc cruditas succorũ adsit in corpore, adhuc sub latitudine sanitatis contento, etsi venæ sectione indigente, ob plethoram in vasis, aut aliâs, prius, docente Galeno accuratissimè lib. de tuenda valetudine. 4. c. 5. ante horum eductionem, quiete, cibis, potu, medicamentis incidentibus, & attenuantibus citra calorem, illa sunt disponenda: mox, iuxta illud Hippocratis oraculum lib. 1. Aph. sen. 22. cum concocta tantum medicamento tēranda, pharmaco deiicienda. Nam ante coctionem inquit Galenus illorum deiectio tormina, rosiones creat, & animi deliquia, nec notatu digna fit eductio, quia inepti ad motum, & obstructiones parant, cum ferantur per vias angustas, & aliis tenuioribus succis fiunt impedimento ad expulsionẽ. his itaq; venę sectio futilis, quousque fuerint cocta excrementa illa cruda, nec purgatio locũ habet, donec prius victa. Verum si morbus præsens, iterum distinguendum, si enim chronicus, & mitis, vt ne ex dilatione venæ sectionis sit aliqua sperãda noxa, sensim ea arte, quã Gal. tum citato li. 4. de tuẽd. valet. tum li. 12. meth. ca. 3. docet, cruditatem succorum emendabimus: deinceps si adhuc

præ-

perstiterint postulantia venæ sectionem, hoc idem prȩstabimus.sin autē morbus acutus sit,aut magnus iuxta eiusdem Galeni consilium lib.de cur. rat. per venæ sect.ca.9.& ca.13.ad instar eius acutiē,aut magnitudinem, adstante pariter virium robore venas tundemus.Galenus autem sic fatur, *Quibus ambobus scopis præsentibus*, morbi videlicet magnitudinis,& roboris virium,*constat,vt ante diximus*,ca.scilicet 9. *nullam esse crudorum humorum tantam,talémque plenitudinem,quæ hoc inhibere auxilium possit*. Quasi insinuat Galenus, si vices robustæ sint, tanta ac talis crudorum humorum copia nequit adesse, quæ valeat auxilium venæ sectionis impedire. Quare non propter succorum crudorum copiam anteuertitur curatio,& impeditur venæ sectio,verum ob virium langorem, qui adest necessario, maxima existente crudorum humorum copia,vt citato lib.de cur.rat. per venæ sect.ca.9.dixerat Galenus.Et hȩc cruditas succorum non solum spectanda in vasis,verum etiā & quæ in ventriculo,& intestinis: cui cruditati aliquid est condonandum, nec ita liberè & audacter sanguis mittēdus,ac si cuncta coindicarēt illud auxilium. Quid quod etsi adsit plethorica affectio cū febre postulante venæ sectionē, hæc præstāda iuxta Galeni mentem lib.1.ad Glauc.ca.14.si pariter cum recenti cruditate,ab hac eadem coprimatur ac mordeatur os vētriculi,quin prius occurratur huic symptomati,cardialgiæ videlicet,efficiēti aut hypothymiā aut syncopem.Qui Galeni locus affirmatiuè legendus,cū grauissimo Stephano nu.156. *& adsit plethorica affectio*,secus quā cuncti interpretes vertunt, *citra plethoram, aut humorum plenitudinem.* nam hæc affectio maximè commendat venæ sectionem, quā præsente nec hauriendus quidem sanguis,

adstante vnà cardiogmo à crudis succis, quin prius huic succurratur, iuxta accuratissimam Galeni methodum, libro 12. methodi traditam cap. 3. Et quod magis est, nec purgatione vtendum, consulente eodem Galeno nuper citato 12. meth. libro propter syncopen, qua citra vacuationem etiam prehenduntur, sed & fricationibus, & aliis prius cruditatibus medendum.

De famelicis idem sentiendum arbitror. Nam si vrgentissimus connexus fuerit affectus, & adhuc robur adsit virium, vena quidem secanda, si huiusmodi auxilium morbuspostulauerit. verū si morbus moras aliquas inducat, nutriēdum sanè prius; mox tundēda vena. quod præstitit clarissimus Gal. dum illustrem Romanā sputo sanguinis laborantem sanaret, libro methodi 5. & idem lege sanciuit lib. 2. Aph. ca. 13. dum oraculum illud Hippocratis sen. 16. lustraret, *vbi fame laborandum non est.* Quare perbellè Galenus his locis, aduersus abortiuos quosdam Medicos, oppositum sentientes, rem demonstrat, ac lustrat. Sed de his satis.

An expediat quibusdam ante venæ scißionem cibum offerre, an & clysterem iniicere perptuò.

Cap. XLIX.

Sed nos opportunè gradum promoueamus ad vlteriora: an liceat quibusdam, his videlicet, qui facilè animo linquunt, cibum offerre ante venæ sectionem. Vlteriorem Hispaniam colentes affirmantem partem tuentur, & assiduè in

actuosa

actuosa Medicina in vsum illud rédigũt, conuincti aliquib. rationib. tũ auctoritatib. Interest inter reliquos Petrus de Peramato vir doctus, libro de vacuãdi ratione, cap. 19. hi opinionem hanc stabilire conantur auctoritate ab vtroque Arabum principe petita. Auicenna, & Auerrhoë: cum hic lib. Colliget. 7. cap. 17. ille lib. 4. fen. 1. tract. 2. ca. 31. consulant, iis qui sensile admodum ventriculi orificium habeant, & amarum, cibis adstringentibus eam stomachi partem roborandã, ne à vellicatione in syncopem incidant. hinc inferunt, cũ per venæ sectionem humores agitentur, ichores itidem eorundem præcipuè biliosi perfacilè ad orificium ventriculi recurrant, iis præsertim, qui hanc partem habent imbecillem, necessariò hæc eadem pars fulcienda, roboranda. & tandem concludunt ad hoc munus præstandum debere Medicum ante sectiones venarum cibo, eandem partem munire. perfectior sanè roboratio, vt ipsi sentiunt, quàm quæ medicamentis paratur. deinceps post aliquam morulam, breuem sanè, post semisis videlicet horæ saltem interuallum sanguinem imperant esse fundẽdum. Quid quod & idem Peramatus affirmat, quibusdam ita esse corporis cõstitutionem resolutioni subiectam, aut ob carnium laxam texturam, aut ob tenuitatem humorum, ceu syncope facilè obnoxiis, quod iis ne sufficiat quidem per aliquot horas cibum præcedat, verum & ius sit, iterum paullò ante sectionem, aut gallinæ iecore, aut aliqua carne parca, & assa, corpora reficiantur, vt prædicta vitentur incommoda.

Verum enim verò, vt expertus sum apud Aulicos Medicos, & alios, ita in promptum iidem habent passim

passim huiusmodi resolutioni, & syncope obnoxios ægrotantes, vti & alij assiduè turgentiam exploratam inueniunt, quam cum Hippocrate Galenus perrarò hanc reperiri inuiolabili sanxere lege. Quisquilias igitur nobis obtrudunt.

Cæterum, vt omnem hanc difficultatem exoluamus, illud quàm primum supponendum, & explodenda epicrasis, & aduocandi venæ sectionis scopi. Opinio itaque illa absolutè Galeno reluctatur, dicenti lib.9.meth.ca.5. *Si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ sectionem iubebis, quantum satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur.* Porrò & lib.11. method. ca.14. in hæc subscribit verba, *Quippe & si vires eius, qui ex putredine humorum, vt positum est, febricitat, valentes sint, mittendus sanguis statim est, si cruditas ventris non sit, statim morbo incipiente.* Respuit igitur, ac remoratur venæ sectionem cruditas alimentorum in ventriculo: etsi adsint scopi eiusdem auxilij, & præcipuum indicans à quo decernitur: prohibet namque illud in totum, vt nunc cruditatis alimentorum præsentia: immo nec istud solum, verum & indigent excrementa separata iam sint, & in intestinis descensa. & quod magis est, etiã eodem testante Galeno libr. de cur. rat. per venæ sect. ca.20. indiget chilus iã semicoctus sit in primis venis, & ab hepatis facultate ferè in sanguinem mutatus, ad captandum opportunum tempus venæ sectionis. Hinc lib.9. meth. cap.3. Iuueni synocho laboranti per tres soles illud auxilium distulit, & quia assumptus cibus (pòst quem febris statim corripuit) ægrè fuerat coctus, & tardè: tum quia etiam & primis diebus, nec idea febris adhuc ipsi absolutè fuerat

rat perspecta. Si igitur Galenus, vt luce meridiana patet, ventriculum etiam à chilo, tum ab eius excrementis exoptat liberum, & iam ferè in sanguinem mutatum expectat, & per tres dies, etiam vrgente synocho auxilium distulit; qua ratione licere putandum, post quartum horæ punctum, aut ad summum eiusdem horæ semissem, vt illi inconsultò arbitrantur, deuorato nequidem liquido, verum solido, iecore inquam, aut ventriculo gallinæ, etiam & frustulo carnis assæ, permisto simul panis fragmento, ientaculi more, sanguinem haurire? ô delicati viri! ô mysteriorum anilium characteristici! certè magis hi cubantium delicias, & popularem auram perquirunt, quàm rei veritatem, & eumethodum, quid quod & iniuriam faciunt belligeræ huic nostræ Hispaniæ genti, cum ad bellum fortes, strenui, ad labores pariter patientes, constantes.

Quare ex prædicta Galeni doctrina elucet palàm, sectionis venæ tempore ventriculum ab omni alimento debere esse mundum, vt ne calore destitutus, cruditas illius consequeretur, & vnà sursum fuga vacui ad hepar raperetur, maximo cum ægrotantium discrimine. raptus namque crudus, & venas obstruit, & putredinem concitat: aut si corruptus, aliquos effœtat præter naturam morbos. hoc idem etiam ex Antyllo Oribasius scribit lib. 7. Collect. cap. 16. & non in venæ sectione tantum præstandum, coctionem videlicet alimentorum, & eorundem excrementorum descẽsum, verum & quod magis est, etiam in scarificatis cucurbitis.

Dicent forte, ob minimam cibi portiunculam, ne isthæc incommoda consequi: quid quod & symptomata illa, à quibus vires quàm maximè labascũt,

cardiogmon,ac syncopem aufugere multò præstat. Assentimur planè,iis præsertim, quibus, aut ob biliosam temperiem, texturæ corporis laxitatem, & orificij ventriculi exquisitissimum sensum, aut aliâs lipothymia, aut syncope facilè prehenduntur, & roborandum esse eiusdem ventriculi os, & noxę futurę pręuidendum.verum istud ne alimentis quidem fas,ob nuper assignatas rationes, sed medicamentis potius tum exterius appositis, tum interius assumptis.nam vti hæc nullam in se includunt noxã:ita cibi,semper quidpiã damni, ad proportionẽ, minimum parci, multum multi. Satius itaq; multo est concoctis alimentis,ac ferè distributis, tum excremẽtis descensiș ad intestina venas cunctis ægrotantibus scindere.nã etiã & in his,qui per epicrasim sanãtur,expectamus hanc coctionem:sed cum vires obseruemus lãguidas,promiscuè easdem reficimus. Quamobrem iuxta rationalẽ methodum consulerẽ, quibus scindenda vena, & vires iugiter languidæ, aut fortè timeatur lipothymia,per aliquod adæquatũ tẽpus iusculũ pullæ porrigere,mox simul ea arte qua diximus os ventriculi roborare, quia illud alimentum iuris citissimè concoquitur, velociter aufugit,nullũ crassum in intestinis relinquit excremẽtum,vt ne horã quidẽ sustineat:quo tẽpore expectato,aut si mauis duplicato seriò vena tundẽda venit. elimino crassa illa alimẽta:& quia diutius morãtur in ventriculo,cum tardè concoquantur,& lentè distribuantur,&quia excrementis pollent crassis,quę omnia & longum desiderant tempus, & necessariò consulenda,& expectanda illa.

Tandem ignauè doctus Peramatus suam fulcitur opinionem auctoritate Auicennæ, & Auerrhois

rhois, cum vtrique ne istud quidem somniarint. hi etenim ambo in vniuersum, methodū tradūt curādi syncopem, siue ab orificio ventriculi ortam, aut aliâs: immò & vtriusque hæc est capitis peculiaris inscriptio, hoc institutum: neque vllibi affirmāt ante venæ sectionem cibis esse roborandum os ventriculi. quod si forte dixissent, id flocci penderemus, cū tutelares habeamus & rationē, & diuinissimū Galenū. à quo nec ipse Auicena eo loco recedit, cū dicat, & accurate, *quando aggregatur syncopis & febris, tunc syncopis dignior est curatione: & si indiget pauco vino detur permissū cū drachmis trib⁹ vini antiqui, aut si nō, syrupi malorum antiqui, cuius resoluta est superfluitas, & phlebotomia quidem multoties addit in syncopi.* quasi dicat, venæ sectio sæpenumero excitat syncopem, verum hanc ne aliter sanandam præcipit, quam nuper assignata methodo: vti & idem Auerrhoes, roborando ventriculum mastiche, nardi spica, succo cytoneorum, foliorum vitis, si caussam habuerit calidam, sin frigidam diatrion pipereon. verum nec de cibis fit mentio, veluti neque de venę sectione. Hoc idem consulere videtur Galenus, à quo ipsi potarunt doctrinam, li. ad Glauc. cap. 14. *Prius ori ventriculi*, inquit, *prouidebimus, prædictis videlicet auxiliis, atque ita deinceps, vbi ipsum bene nobis sese habuerit, conuenientem totius corporis vacuationem faciemus.* Quare ante venæ sectionem, prædictis auxiliis est roborandus ventriculus, si timeatur ab illa syncopes, vel præcesserit aliquis affectus illorum, quos connumerat citato ad Glauc. loco, incoctio recens, morsus, & compressio eiusdem oris, vomitus praui alicuius succi, à cuius transitu molestia, & anxietas excitetur in eo. Quod si

istud fortè non præcaueant Medici, aut perire ægrotantes à venę sectione, aut in extremum periculum perduci, pro certo habet Galenus. Videant igitur quantum à Galeni mente recedant, ac veritate, nostri hi vlteriores Hispani.

Intereſt modò alteram replicemus difficultatem, cum Galenus consulat ante venæ sectionem esse excrementorum descensum, inquirēdum, an sufficiat ista secretio, & expulsio ad intestina an potius illa, si sponte non mittantur ius sit foras extrahere. Hæc anilis quidem difficultas, ita copiosè exagitatur ab Horatio Augenio, viro huius nostræ ætatis docto li. 8. de sāg. miss. ca. 22. quod ne cęteris fiat in scandalum, quasi coacti, lustrare eam decreuimus. Hic itaque à quibusdam Galeni locis, à se haudquaquam intellectis, concludit alienum à ratione non esse prius aliquando venas tundere, mox clysterem iniicere.

Cæterum illud quamprimū obseruandum est, nos modò non explorare an liceat clysterem infundere per reliqua omnia morborum tempora, post factas in eorum principio sanguinis vacuationes. hoc enim perquirere non puerile tātum, verū fatuū. liquidò enim constat, vt comprobant vtriusque Parentis auctoritates, ab ipso Augenio recensitas, præstandum hoc quidem esse, & huius auxilij pariter necessitatem assiduus nobis approbat vsus. verū an liceat aliquando, solo descensu excrementorum ad intestina contenti venam scindere, an perpetuò prius per infusum clysterem, aut glandē eadem foras emittere.

Hæc difficultas vertitur in vtrāque partē à variis Medicis, vt testatur inter reliquos Frācïscus Vallesius

sius com.in libr.4.de rat.vict. Horatius Augenius accuratè rem definit,sed perperam Hippocratis, & Galeni locos ex libro 4.de rat.vict.sen.20. & 21.desumptos in sui defensione m refert.nam omnes quidem eò tendunt,vt demonstrent post sectas venas, si amplius ob virium languorem occasio absit eiusdem remedij vsus,cũ causam tunc morbificam, nequidem fas,quin prius cocta, cathartico vacuare, accedat iam vtriusque auxilij loco,& venæ sectionis,& cathartici,clysterum vsus,quo tuto, citra discrimen aliquod expurgetur aliqua eiusdem causæ morbificę portio.hoc idẽ & li.4.met.ca.4.&li.1.de humoribus sen.12.appositè cõmẽdat Gal.non sufficientibus viribus plures venarũ sectiones leuioribus auxiliis sensim molẽ vitiosi humoris sustinere, deponere,inter quę clysteres iugiter replicat. vti & Hippocrates consulit lib. de purgan. medicament.

Sit itaque totius difficultatis conclusio, sufficere quidem vrgentissimo præsertim existente morbo, inducias nullas præbente, descensis iam excrementis ad inferiora intestina venam tundere. quid quod & non descensis,quamuis rarò,vt suprà diximus,& idem præstare liceat.verum exactius multò erit non solum expectare illorum descensum, sed si aluus non respondeat, ante venæ sectionem aut iniecto clystere, aut imposita glande foras illa demittere,ne fuga (vacui quod paratur venarum scissione)fugantur excrementa illa inutilia,ac sæpè deterrima,quæ ceu talia natura ipsa foras intendit expellere.tum,cum in dies intestinis vti totius corporis cloaca plurima coaceruetur diuersorum excrementorum colluuies, tum à iecore ac venis, tum ab ipso ventriculo traiecta, &

Aa 2

expulsa, maxima hinc consequetur vtilitas ex clysterum vsu, absterfa omnino, & repurgata omni illa excrementorum colluuie ab intestinorum cauitate, ne suctionis ope iterum rursum reperetur, maximum inde corpori inducens detrimentum. Quare cum nulla offeratur tam breuis morula, etiam vrgentissimo existente affectu, quæ aliquem non præbeat locum infusioni clysteris: hic, venę sectionem totis viribus præcedat oportet. Hæc doctrina videtur deprompta ex ipsomet Galeno, etiã ex Archigene libro 3. de comp. med. sec. loc. cap. 1. dicens, *At verò vbi vehemens sit dolor*, auris videlicet, *aluus per clysterem validè subducatur, & sanguis à cubito detrahatur.* quo loco præmittit quidem clysterem venæ sectioni. rursus & libro 6. eiusdem de comp. med. sim. loc. cap. 3. *Si verò nihil tale apparuerit, augescat tamen malum, ita vt ægrè transglutire possint ægri, & suffocationis principium sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & vena cubiti secanda, cucurbitæque cum scarificatione collo ac mento affligendæ. quod si ad nullum horum præsidiorum cedat, sed augeatur, vena sub lingua secentur &c.* Ex his libris, in quibus axiomata in vsum redegit Galenus, & methodum exercet remediorum, iuxta singulas morborum ideas, appositè rem aperit, & horum auxiliorum accuratè prosequitur ordinem, clysterem præmittit, ob nuper assignatas causas, mox venas tundit, vt à parte affecta reuellat, ac vacuet, iam, vt deriuet, cucurbitas affigit, quarum vsus inopportunus, corpore existente pleno, & proinde venæ sectionem sequantur est necesse, tandem sectionem consulit venarum quæ sub lingua sunt. harum enim sectio ne tuta quidem, quin

prius

prius omnino cessarit fluxus: hinc vltimo loco eandem disponit. O diuinum viri artificium! ô genium naturæ!

Anacephaleωsis totius methodi in hoc libro I. expositæ: de curatione morborum acutorum per venæ sectionem in menstruatis.

CAP. L.

EST hoc in more positum, institutóque maiorum nec à nostro Phœnice Galeno haud dubiè neglectum. dum in diexodica doctrina, tum ob rei subiectæ difficultatem, tum variam dicendi copiam sparsim vagantur doctores, mox illa eadem quasi per summa capita sub breui quadam periocha artificiosè comprehendere: vt hac compendiosa methodo, & cuncta illa fœlicius intelligi, & facilius multò in memoriæ ærario recondi queant. Nec est quod in tradendis exemplis immoremur; habemus antesignanum Galenum, qui pro mille sufficit vnus. hic itaque, post diffusas, ac sanè immensas, quantum diuinas, de pulsibus disputationes, quas acri, ac ineffabili eius ingenij vi industriè contexuit ipse, denuò illa cuncta sub synopsi, vniuersum illum oceanum, quasi sub corcyla comprehensus est. Nos hunc virum Medicorum exemplar prosequemur modò; & quæ diffusè interiectis plurimis scitu dignissimis, nostri huius consilij rationem lustrare valentibus, quamuis fortè frigidè, per totum hunc librum primum explanata fuere, tandem per summa capita, sub astricta nunc sylloge illa cuncta aperire con-

tendimus. qua, cunctis hoc iter aggredientibus, curationem inquam morborum acutorum per venæ sectionem in menstruatis, facilius multò fit, ac expeditius. Sed rem adoriamur.

Morbus ex hypothesi acutus, præter magnitudinem, quandam in se includit vehementiam, cuius acutiei ratione & breuis ille, ac celer, & periculum vnà coniunctum habet. quatenus hic magnus, magnum quidem auxilium indicat, quatenus acutus eiusdem auxilij sedulitatem, non respectu tantum suiipsius, quàtum motoris artificis. ita sanè, vt propria facultate celerrimè obsistat causæ, ac morbo, & concitatè pariter, cum volucris in his occasio, quàm citissimè à Medico adhibeatur.

Præterea & morbi acuti diligenter æstimanda efficiens causa, quæ in humoribus perpetuò existit. Rursus hæc causa, quatenus morbi fientes sunt, aut per illud quod fit simpliciter appellatur efficiens causa: quatenus verò morbi iam facti sunt, & adhuc persistit causa, iam non efficiens simpliciter, verum efficiens augens, aut conseruans vocatur. Et vtroque modo contingat, semper sui ablationem indicat per magnum remedium. ablationem, quia res præter naturam. per magnum remedium, quia & ipsa in suo esse magna, & magnum pariter germinat, aut fouet morbum. Quare, cum supponamus hanc magnam causam in humoribus existere, humores autem aut vacuatione, aut alteratione vincantur: si vacuatione, magnum vacuans indicabunt quidem, quod duplex tantum, aut venæ sectio, aut purgatio. hæc materies auxilij deliberabitur methodicè ex primis

in-

indicantibus, & reliquis coindicantibus, tum scopis, & tandem ex obseruatione naturæ eiusdem auxilij.

Deliberemus modò, reliquis omissis, ex duobus præcipuè fontibus petita methodo adæquatam causæ morbificæ auxilij materiem, quamprimum ex naturâ humoris vacuandi. si itaque humor extrahendus (siue quia motus, reuulsionem indicans; siue quia multus vacuationem potius) eius naturæ fuerit, quod sanguis in eo & vincat, & suam adhuc seruet ideam, ex Galeno passim, & libro præsertim quarto methodi capite sexto, venæ sectione præstandum: sin maximam ille corruptelam contraxerit, separatus itidem, aut cacochymus redundet sola purgatione educendus: quamuis aliquando possimus promiscuè de alterutro auxilio deliberare, ob peculiares quasdam indicationes. verum adæquatum huic vitio auxilium est purgatio. Porrò & ex altero fonte auxilium decernimus ex consideratione videlicet futuri auxilij. Cum itaque venæ sectio tutò, citò, nulla præmissa præparatione, nulla consequente in corpore commotione humores vacuet: purgatio nec citò, cum humorum requirat coctionem, vasorum itidem reserationem; nec tutò cum corpus valdè exagitet, humores concitet, hæc in morborum principiis incommoda, grauis, ac sæpe funesta, illa opportuna, vtilis, commoda, ac salutaris, non vt reuellamus solum, verum & vacuemus, hinc de venæ sect. potius deliberandum.

Selecta remedij specie, quam licet auxilij materiem appellare, ad quantitatem mox conuolandum; hanc demetiemur ex morbi, eius causæ,

& virium quantitate. hæc enim cuncta insinuant quantum sit futurum auxilium; cum non modò morbo, & eius causæ postulantibus illud, æquandum sit: verum & viribus consentientibus tribuendum; coniectrix sanè doctrina.

Habita remedij tum qualitate, tum quantitate in simplici morbo acuto: eandem methodum exercebimus in complicato, siue cum menstruo sanguine, siue cum hæmorrhoido, instante, vel adstante. Hi fluxus si non typici, siue, si præter naturam, nisi copia excedant, nihil per se indicant: sin periodici; ceu secundum naturam, aut naturæ opus, sui conseruationem indicant potius. Quare illos seruabimus, haudquaquam vrgente affectu: nec vlla ratione accidemus, siue præsentes, siue instantes. sin affuerit vrgentia, aut ex auxilij dilatatione aliquod impendat vitæ discrimen, etiam illis fluxibus instantibus, aut præsentibus venas secabimus: dummodò morbus suam sedem non habuerit, aut in vteri corpore, aut eius vasis. quia tunc commoda exurgit, tam quæ per vterum, quã quæ per anum fit excretio, neque aliam nos moliri oportet, si vniuersam illa deplet multitudinem, seu morbi causam: sin minus, tunc arte supplendum, vt coniunctis ambabus vacuationibus, moles vniuersa inutilis deponatur. quod itidem & in priori illa instantia obseruandum.

Occasio consequitur; hæc, adstante morbo postulante, haudquaquam viribus reluctantibus, semper adest. verum ad priuatam occasionem, iuxta vsum materiei auxilij non solùm requiritur consideratio naturæ morbi postulantis, verum etiam & fluorum

fluorum præsentium, aut instantium obseruatio. quod est impedientium absentia, vel eorundem æstimatio. nam si morbus in sua essentia exactè peracutus fuerit, aut symptomatum superuenientium ratione, ob eorum videlicet cacoëthiam, aut sui ratione, quia vehemens, ingens impendet ab eo periculum, tunc temporis quamprimum nos accingemus ad morbi illius curationem, etiam neglectis illis fluoribus. vnde peculiaris ista occasio indicabit tundendas esse venas. neque prohibens illud sufficiens, cùm præponderet magis morbi vrgentia. sin autem morbus mitis sit, aut etsi in sua essentia acutus securissimis tamen firmatus signis, citra symptomatum vrgentiam aliquam: tunc respectandus fluor, an cum impetu progrediatur, aut futurus expectetur, & sic captanda occasio. Si namque fluor ille quia imminutus morbi caussam deponere non sufficiat, occasio adest compensandi naturæ defectum, iuxta copiam redundantis humoris, æstimata quantitate illa imminuta iam reposita, aut futura ad instar typicæ consuetudinis.

Tandem modus vtendi, seu locus vacuationis per venæ sectionem indicabitur, tum ex consideratione loci præsertim patientis, ac eius situ, tum ex venarum coniugio, tam partis secandæ, quàm affectæ. Æstimandus igitur morbus acutus an toti corpori sit communis, qualis synochus, an priuatam in corpore habuerit sedem. si communis quidem, quælibet pars commoda ad caussæ ablationem: quamuis fortè brachiorum interna vasa aptiora. Si igitur huius notæ fuerit affectus, & menses iugiter imminentes, vel præsentes, & vtrique imminuti, tam qui actu fluunt, quàm qui futuri expectantur (quod

typica consuetudo declarat) tunc temporis vtendi ratio postulat, ex venis infernis nos sanguinem hauriamus: vti & si fortè ob accisos menses, aut mãcos plethora aliqua fuerit in corpore collecta. dummodò si instantes fuerint relinquamus naturæ, quod per vterum, vel hæmorrhoidas reddere sibi moris est. Quod si abundè, iuxta typicam consuetudinem cuiusque indiuidui iam emanarint, cessato illo fluxu, quod superfluum adhuc relinquitur, respectu morbi tollemus; istud autem commodius, etiam in hac hypothesi, per supernas partes: ne fortè ducendo ad inferna profluuium aliquod maximum excitaremus.

Sin morbus acutus peculiari fruatur sede, & hæc pariter supra centrum hominis, etiam tunc status morbi est obseruandus: nam si hic in fieri, quam minus adhuc partes factas possidens, & ab vtero simul dependens, methodus docet, cùm huic ferè simplex debeatur reuulsio, à parte mandante potius reuellamus, & si innotescat vterus, etiam ab ipso, infernis sectis venis fluxum retrahemus, si nullus, aut auarus & imminutus fuerit alter mensium fluxus. Inspiciẽdus namque si solus iste sufficiat, dum præsens est, & emendandus si parcus. porrò facta reuulsione ex mandante parte, si adhuc aliquis in parte perseuerarit affectus, per aliquas in ea partes factas, statim mox nos conuertemur ad morbi causæ coniunctæ deriuatiuam vacuationem, idque per viciniam & coniugium cum loco patiente. Sin autem morbus plurimas iam habuerit partes factas, & vrgens itidem sit, siue ab vtero, siue ab alia quacunque parte dependeat, tunc opportunè coniuges secabimus venas, locum affectum directò respicientes, neglectis men-

mensium aut hæmorrhoidum fluoribus. verum si medio modo se habuerit morbus, nec vrgentiam aliquam contraxerit, tunc præmissis supernis venarum sectionibus, iuxta locum affectum illas postulantem, & instantes iugiter fuerint menses, tum iuxta consuetudinem expectentur copiosi, naturæ illa copia relinquenda, consueta sibi ab vtero deponere, vt vtroque medio omnem vacuemus morbi caussam. quod si præsentes fuerint, inspiciemus tunc fluentis sanguinis impetum, quo non sufficiente, arte nos perficiemus, hauriendo sanguinem ex parte locum affectum respectante.

Hæc Philiotre sunt, quæ ad hanc spectant doctrinam, quam intactam huc vsque (quod sciam) reliquerunt omnes, vno dempto Galeno, qui adumbrata manu, ac perfunctoriè rem indixit, lib. meth. 9. ca. 5. Tu interim benignè hæc accipe, vtere, aut meliora redde.

IOHANN. RAPHAELIS MOXII GERVNDENSIS DE curandi ratione per venæ sectionem morbos acutos, in vtero gerentibus,

LIB. II.

De conceptione, eius excellentia, & caussis.

CAP. I.

SEMPITERNVS Vniuersi Architectus, postquam ineffabili eius sapientia hoc theatrum mundi ad filij exemplar construxerat, Ioan.1. abyssum, ex quo elementa cuncta, variis exornata viuentibus solo nutu crearit: elemẽtorũ firmamentum, tornatilésq; cœlos, & eorum cardines sursum firmarit venustè: terræ tandem globum omniparentem, illis cunctis subiecerit: hominem, tanquam totius fabricæ coronidem, aut colophonem, ad eius similitudinem plasmauit, atque imaginem, Genes.1. Porrò sibi quasi congratulatus tanta rerum venustate, tantóque decore potitus, vidénsque tam admirabili harmonia sub mensura, & pondere vniuersa creata; & optima, & pulchra esse, Sap.11. ne iterũ in pristinam resoluerentur deformitatem (cum summũ sit creato,

to malum in nihilum redigi) æternitati ille, qui æternus, & solus est bonus hæc pulchra, hæcque optima serio consecrauit. Arbitrans fortè malum esse, vt Plato in Timęo censerat, pulchrum, & optimum velle dissoluere: quamuis Deus O.M. ex Angelico Thom. 1. p. quæst. 101. artic. 3. qua bonitate ductus cuncta creauit, eadem quando sibi placuerit dissoluere valeat, nos latente exolutionis ratione. Æternus igitur Auctor æternum & opus hoc æternum κατηχητικῶς appellamus. Inter opera verò cuncta præstantiori modo æternus homo. Innuit istud apertè optimus ille Philosophiæ Parens Termagnus Mercurius in Pimandro cum tria demonstret æterna Deum, Mundum, & Hominem. Deus, inquit, sui ipsius est sempiternus, Mundus restitutione cuiusq; indissolubilis: homo verò propter generis nobilitatem (cum iuxta D. Paullum, Act. 17. etiam ex Arato genus simus Dei) propagatione, resurrectione, & formæ immortalitate æternus. Deus itaque sempiternus, non alicuius vi, cum sit ipse sine principio principium, sed sui ipsius virtute. Mundus restitutione cuiusque (vt diximus) indissolubilis: qui etsi per particulas immutetur, non tamen interit, iuxta illud Hesiodi, lib. opera & dies:

Genitum nihil emoritur:
Sed transpositum vltrò, citròque
Formam priorem alterat.

Cum Hesiodo diuinus etiam congruit Ecclesiastes, cap. 4. dicens, *Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseuerent in æternum.* Reuolutione igitur, & occultatione, vt Termaximus innuit in æternum perseuerant. reuolutio conuersio est à non ente tali

istud fortè non præcæueant Medici, aut perire ægrotantes à venę sectione, aut in extremum periculum perduci, pro certo habet Galenus. Videant igitur quantum à Galeni mente recedant, ac veritate, nostri hi vlteriores Hispani.

Interest modò alteram replicemus difficultatem, cum Galenus consulat ante venæ sectionem esse excrementorum descensum, inquirēdum, an sufficiat ista secretio, & expulsio ad intestina an potius illa, si sponte non mittantur ius sit foras extrahere. Hæc anilis quidem difficultas, ita copiosè exagitatur ab Horatio Augenio, viro huius nostræ ætatis docto li. 8. de sāg. miss. ca. 22. quod ne cęteris fiat in scandalum, quasi coacti, lustrare eam decreuimus. Hic itaque à quibusdam Galeni locis, à se haudquaquam intellectis, concludit alienum à ratione non esse prius aliquando venas tundere, mox clysterem inijcere.

Cæterum illud quamprimū obseruandum est, nos modò non explorare an liceat clysterem infundere per reliqua omnia morborum tempora, post factas in eorum principio sanguinis vacuationes. hoc enim perquirere non puerile tātum, verū fatuū. liquidò enim constat, vt comprobant vtriusque Parentis auctoritates, ab ipso Augenio recensitas, præstandum hoc quidem esse, & huius auxilij pariter necessitatem assiduus nobis approbat vsus. verū an liceat aliquando, solo descensu excrementorum ad intestina contenti venam scindere, an perpetuò prius per infusum clysterem, aut glandē eadem foras emittere.

Hæc difficultas vertitur in vtrāque partē à variis Medicis, vt testatur inter reliquos Frācíscus Valle-
sius

sius com.in libr.4.de rat.vict. Horatius Augenius accuratè rem definit,sed perperam Hippocratis, & Galeni locos ex libro 4.de rat.vict.sen.20. & 21.desumptos in sui defensione m refert.nam omnes quidem eò tendunt,vt demonstrent post sectas venas, si amplius ob virium languorem occasio absit eiusdem remedij vsus,cũ causam tunc morbificam, nequidem fas,quin prius cocta, cathartico vacuare, accedat iam vtriusque auxilij loco,& venæ sectionis,& cathartici,clysterum vsus,quo tuto, citra discrimen aliquod expurgetur aliqua eiusdem causæ morbificę portio.hoc idẽ & li.4.met.ca.4.&li.1.de humoribus sen.12.apposite cõmẽdat Gal.non sufficientibus viribus plures venarũ sectiones leuioribus auxiliis sensim molẽ vitiosi humoris sustinere, deponere,inter quę clysteres iugiter replicat. vti & Hippocrates consulit lib. de purgan. medicament.

Sit itaque totius difficultatis conclusio, sufficere quidem vrgentissimo præsertim existente morbo, inducias nullas præbente, descensis iam excrementis ad inferiora intestina venam tundere. quid quod & non descensis,quamuis rarò,vt suprà diximus,& idem præstare liceat.verum exactius multò erit non solum expectare illorum descensum, sed si aluus non respondeat, ante venæ sectionem aut iniecto clystere, aut imposita glande foras illa demittere,ne fuga (vacui quod paratur venarum scissione)fugantur excrementa illa inutilia,ac sæpè deterrima,quæ ceu talia natura ipsa foras intendit expellere.tum,cum in dies intestinis vti totius cor poris cloaca plurima coaceruetur diuersorum excrementorum colluuies, tum à iecore ac venis, tum ab ipso ventriculo traiecta, &

expulsa, maxima hinc consequetur vtilitas ex clysterum vsu, absterſa omnino, & repurgata omni illa excrementorum colluuie ab intestinorum cauitate, ne suctionis ope iterum rursum reperetur, maximum inde corpori inducens detrimentum. Quare cum nulla offeratur tam breuis morula, etiam vrgentissimo existente affectu, quæ aliquem non præbeat locum infusioni clysteris: hic, venę sectionem totis viribus præcedat oportet. Hæc doctrina videtur deprompta ex ipsomet Galeno, etiã ex Archigene libro 3. de comp. med. sec. loc. cap. 1. dicens, *At verò vbi vehemens sit dolor*, auris videlicet, *aluus per clysterem validè subducatur, & sanguis à cubito detrahatur.* quo loco præmittit quidem clysterem venæ sectioni. rursus & libro 6. eiusdem de comp. med. sim. loc. cap. 3. *Si verò nihil tale apparuerit, augescat tamen malum, ita vt ægrè transglutire possint ægri, & suffocationis principium sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & vena cubiti secanda, cucurbitaque cum scarificatione collo ac mento affligendæ, quod si ad nullum horum præsidiorum cedat, sed augeatur, venæ sub lingua secentur &c.* Ex his libris, in quibus axiomata in vsum redegit Galenus, & methodum exercet remediorum, iuxta singulas morborum ideas, appositè rem aperit, & horum auxiliorum accuratè prosequitur ordinem, clysterem præmittit, ob nuper assignatas causas, mox venas tundit, vt à parte affecta reuellat, ac vacuet, iam, vt deriuet, cucurbitas affigit, quarum vsus inopportunus, corpore existente plenio, & proinde venæ sectionem sequantur est necesse, tandem sectionem consulit venarum quæ sub lingua sunt. harum enim sectio ne tuta quidem, quin

prius

prius omnino cessarit fluxus: hinc vltimo loco eandem disponit. O diuinum viri artificium! ô genium naturæ!

Anacephaleωsis totius methodi in hoc libro I. expositæ: de curatione morborum acutorum per venæ sectionem in menstruatis.

CAP. L.

EST hoc in more positum, institutóque maiorum nec à nostro Phœnice Galeno haud dubiè neglectum. dum in diexodica doctrina, tum ob rei subiectæ difficultatem, tum variam dicendi copiam sparsim vagantur doctores, mox illa eadem quasi per summa capita sub breui quadam periocha artificiosè comprehendere: vt hac compendiosa methodo, & cuncta illa fœlicius intelligi, & facilius multò in memoriæ ærario recondi queant. Nec est quod in tradendis exemplis immoremur; habemus antesignanum Galenum, qui pro mille sufficit vnus. hic itaque, post diffusas, ac sanè immensas, quantum diuinas, de pulsibus disputationes, quas acri, ac ineffabili eius ingenij vi industriè contexuit ipse, denuò illa cuncta sub synopsi, vniuersum illum oceanum, quasi sub cotyla comprehensus est. Nos hunc virum Medicorum exemplar prosequemur modò; & quæ diffusè interiectis plurimis scitu dignissimis, nostri huius consilij rationem lustrare valentibus, quamuis fortè frigidè, per totum hunc librum primum explanata fuere, tandem per summa capita, sub astricta nunc sylloge illa cuncta aperire con-

tendimus. qua, cunctis hoc iter aggredientibus, curationem inquam morborum acutorum per venæ sectionem in menstruatis, facilius multò sit, ac expeditius. Sed rem adoriamur.

Morbus ex hypothesi acutus, præter magnitudinem, quandam in se includit vehementiam, cuius acutiei ratione & breuis ille, ac celer, & periculum vnà coniunctum habet. quatenus hic magnus, magnûm quidem auxilium indicat, quatenus acutus eiusdem auxilij sedulitatem, non respectu tantum suiipsius, quàm motoris artificis. ita sanè, vt propria facultate celerrimè obsistat causæ, ac morbo, & concitatè pariter, cum volucris in his occasio, quàm citissimè à Medico adhibeatur.

Præterea & morbi acuti diligenter æstimanda efficiens causa, quæ in humoribus perpetuò existit. Rursus hæc causa, quatenus morbi fientes sunt, aut per illud quod fit simpliciter appellatur efficiens causa: quatenus verò morbi iam facti sunt, & adhuc persistit causa, iam non efficiens simpliciter, verum efficiens augens, aut conseruans vocatur. Et vtroque modo contingat, semper sui ablationem indicat per magnum remedium. ablationem, quia res præter naturam. per magnum remedium, quia & ipsa in suo esse magna, & magnum pariter germinat, aut fouet morbum. Quare, cum supponamus hanc magnam causam in humoribus existere, humores autem aut vacuatione, aut alteratione vincantur: si vacuatione, magnum vacuans indicabunt quidem, quod duplex tantum, aut venæ sectio, aut purgatio. hæc materies auxilij deliberabitur methodicè ex primis

in-

indicantibus, & reliquis coindicantibus, tum scopis, & tandem ex obseruatione naturæ eiusdem auxilij.

Deliberemus modò, reliquis omissis, ex duobus præcipuè fontibus petita methodo adæquatam causæ morbificæ auxilij materiem, quamprimum ex natura humoris vacuandi. si itaque humor extrahendus (siue quia motus, reuulsionem indicans, siue quia multus vacuationem potius) eius naturæ fuerit, quod sanguis in eo & vincat, & suam adhuc seruet ideam, ex Galeno passim, & libro præsertim quarto methodi capite sexto, venæ sectione præstandum: sin maximam ille corruptelam contraxerit, separatus itidem, aut cacochymus redundet sola purgatione educendus: quamuis aliquando possimus promiscuè de alterutro auxilio deliberare, ob peculiares quasdam indicationes. verum adæquatum huic vitio auxilium est purgatio. Porrò & ex altero fonte auxilium decernimus ex consideratione videlicet futuri auxilij. Cum itaque venæ sectio tutò, citò, nulla præmissa præparatione, nulla consequente in corpore commotione humores vacuet: purgatio nec citò, cum humorum requirat coctionem, vasorum itidem reserationem, nec tutò cum corpus valdè exagitet, humores concitet, hæc in morborum principiis incommoda, grauis, ac sæpe funesta, illa opportuna, vtilis, commoda, ac salutaris, non vt reuellamus solum, verum & vacuemus: hinc de venæ sect. potius deliberandum.

Selecta remedij specie, quam licet auxilij materiem appellare, ad quantitatem mox conuolandum; hanc demetiemur ex morbi, eius causæ,

& virium quantitate. hæc enim cuncta insinuant quantum sit futurum auxilium; cum non modò morbo, & eius causæ postulantibus illud, æquandum sit: verùm & viribus consentientibus tribuendum; coniectrix sanè doctrina.

Habita remedij tum qualitate, tum quantitate in simplici morbo acuto: eandem methodum exercebimus in complicato, siue cum menstruo sanguine, siue cum hæmorrhoido, instante, vel adstante. Hi fluxus si non typici, siue, si præter naturam, nisi copia excedant, nihil per se indicant: sin periodici; ceu secundum naturam, aut naturæ opus, sui conseruationem indicant potius. Quare illos seruabimus, haudquaquam vrgente affectu: nec vlla ratione accidemus, siue præsentes, siue instantes. sin affuerit vrgentia, aut ex auxilij dilatatione aliquod impendat vitæ discrimen, etiam illis fluxibus instantibus, aut præsentibus venas secabimus: dummodò morbus suam sedem non habuerit, aut in vteri corpore, aut eius vasis. quia tunc commoda exurgit, tam quæ per vterum, quã quæ per anum fit excretio, neque aliam nos moliri oportet, si vniuersam illa deplet multitudinem, seu morbi causam: sin minus, tunc arte supplendum, vt coniunctis ambabus vacuationibus, moles vniuersa inutilis deponatur. quod itidem & in priori illa instantia obseruandum.

Occasio consequitur; hæc, adstante morbo postulante, haudquaquam viribus reluctantibus, semper adest. verum ad priuatam occasionem, iuxta vsum materiei auxilij non solùm requiritur consideratio naturæ morbi postulantis, verùm etiam &

fluorum præsentium, aut instantium obseruatio. quod est impedientium absentia, vel eorundem æstimatio. nam si morbus in sua essentia exactè peracutus fuerit, aut sympthomatum superuenientium ratione, ob eorum videlicet cacoëthiam, aut sui ratione, quia vehemens, ingens impendet ab eo periculum, tunc temporis quamprimum nos accingemus ad morbi illius curationem, etiam neglectis illis fluoribus. vnde peculiaris ista occasio indicabit tundendas esse venas. neque prohibens illud sufficiens, cum præponderet magis morbi vrgentia. sin autem morbus mitis sit, aut etsi in sua essentia acutus securissimis tamen firmatus signis, citra symptomatum vrgentiam aliquam: tunc respectandus fluor, an cum impetu progrediatur, aut futurus expectetur; & sic captanda occasio. Si namque fluor ille quia imminutus morbi caussam deponere non sufficiat, occasio adest compensandi naturæ defectum, iuxta copiam redundantis humoris, æstimata quantitate illa imminuta iam reposita, aut futura ad instar typicæ consuetudinis.

Tandem modus vtendi, seu locus vacuationis per venæ sectionem indicabitur, tum ex consideratione loci præsertim patientis, ac eius situ, tum ex venarum coniugio, tam partis secandæ, quàm affectæ. Æstimandus igitur morbus acutus an toti corpori sit communis, qualis synochus, an priuatam in corpore habuerit sedem. si communis quidem, quęlibet pars commoda ad caussæ ablationem: quamuis fortè brachiorum interna vasa aptiora. Si gitur huius notæ fuerit affectus, & menses iugiter imminentes, vel præsentes, & vtrique imminuti, tam qui actu fluunt, quàm qui futuri expectantur (quod

typica consuetudo declarat) tunc temporis vtendi ratio postulat, ex venis infernis nos sanguinem hauriamus: vti & si fortè ob accisos menses, aut mãcos plethora aliqua fuerit in corpore collecta. dummodò si instantes fuerint relinquamus naturæ, quod per vterum, vel hæmorrhoidas reddere sibi moris est. Quod si abundè, iuxta typicam consuetudinem cuiusque indiuidui iam emanarint, cessato illo fluxu, quod superfluum adhuc relinquitur, respectu morbi tollemus; istud autem commodius, etiam in hac hypothesi, per supernas partes: ne fortè ducendo ad inferna profluuium aliquod maximum excitaremus.

Sin morbus acutus peculiari fruatur sede, & hæc pariter supra centrum hominis, etiam tunc status morbi est obseruandus: nam si hic in fieri, quam minus adhuc partes factas possidens, & ab vtero simul dependens, methodus docet, cum huic ferè simplex debeatur reuulsio, à parte mandante potius reuellamus, & si innotescat vterus, etiam ab ipso, infernis sectis venis fluxum retrahemus, si nullus, aut auarus & imminutus fuerit alter mensium fluxus. Inspiciēdus namque si solus iste sufficiat, dum præsens est, & emendandus si parcus. porrò facta reuulsione ex mandante parte, si adhuc aliquis in parte perseuerarit affectus, per aliquas in ea partes factas, statim mox nos conuertemur ad morbi causæ coniunctæ deriuatiuam vacuationem, idque per viciniam & coniugium cum loco patiente. Sin autem morbus plurimas iam habuerit partes factas, & vigens itidem sit, siue ab vtero, siue ab alia quacunque parte dependeat, tunc opportunè coniuges secabimus venas, locum affectum directò respicientes, neglectis men-

mensium aut hæmorrhoidum fluoribus. verum si medio modo se habuerit morbus, nec vrgentiam aliquam contraxerit, tunc præmissis supernis venarum sectionibus, iuxta locum affectum illas postulantem, & instantes iugiter fuerint menses, tum iuxta consuetudinem expectentur copiosi, naturæ illa copia relinquenda, consueta sibi ab vtero deponere, vt vtroque medio omnem vacuemus morbi caussam. quod si præsentes fuerint, inspiciemus tunc fluentis sanguinis impetum, quo non sufficiente, arte nos perficiemus, hauriendo sanguinem ex parte locum affectum respectante.

Hæc Philiotre sunt, quæ ad hanc spectant doctrinam, quam intactam huc vsque (quod sciam) reliquerunt omnes, vno dempto Galeno, qui adumbrata manu, ac perfunctoriè rem indixit, lib. meth. 9. ca. 5. Tu interim benignè hæc accipe, vtere, aut meliora redde.

to malum in nihilum redigi) æternitati ille, qui æternus, & solus est bonus hæc pulchra, hæcque optima seriò consecrauit. Arbitrans fortè malum esse, vt Plato in Timæo censerat, pulchrum, & optimum velle dissoluere: quamuis Deus O.M. ex Angelico Thom. 1. p. quæst. 101. artic. 3. qua bonitate ductus cuncta creauit, eadem quando sibi placuerit dissoluere valeat, nos latente exolutionis ratione. Æternus igitur Auctor æternum & opus hoc æternum καταχρηστικῶς appellamus. Inter opera verò cuncta præstantiori modo æternus homo. Innuit istud apertè optimus ille Philosophiæ Parens Termagnus Mercurius in Pimandro cum tria demonstret æterna Deum, Mundum, & Hominem. Deus, inquit, sui ipsius est sempiternus, Mundus restitutione cuiusq; indissolubilis: homo verò propter generis nobilitatem (cum iuxta D. Paullum, Act. 17. etiam ex Arato genus simus Dei) propagatione, resurrectione, & formæ immortalitate æternus. Deus itaque sempiternus, non alicuius vi, cum sit ipse sine principio principium, sed sui ipsius virtute. Mundus restitutione cuiusque (vt diximus) indissolubilis: qui etsi per particulas immutetur, non tamen interit, iuxta illud Hesiodi, lib. opera & dies:

Genitum nihil emoritur:
Sed transpositum vltrò, citróque
Formam priorem alterat.

Cum Hesiodo diuinus etiam congruit Ecclesiastes, cap. 4. dicens, *Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseuerent in æternum.* Reuolutione igitur, & occultatione, vt Termaximus innuit in æternum perseuerant. reuolutio conuersio est à non ente tali

ad ens tale: occultatio indiuiduorũ interitus. Ad reuolutionis munus, adiunxit summus Naturæ Opifex, ceu partibus cuiuscũque generis mundi mutuorum officiorum natiuam quandam propensionem, & effectionem. istud eleganter, inter cætera, virgulta testantur, in quibus auida quædam inest, non in semine tantum, verum in toto corpore gignendi propensio, ardens ad reuolutionem cupiditas. Hinc illa fatalis exurgit Parcarum necessitas, quarum altera generationi, vitæ altera, & tertia tandem morti præficitur. Hincque reuolutio, & occultatio. illa igitur per generationem, vti hæc per priuationem mundum conseruant æternum. Fabuloso velamine replicarunt istud Antiqui, dum Priapum sinistra manu mentulam, altera verò falcem præ se ferentem pingebant, accurata ortus, & interitus symbola. Hippocrates diuinus hanc rerum omnium vicissitudinem, qua mundus seruatur æternus lib. de septimest. partu, num. 10. aureis his explanat verbis, *Quæ natura constant, transmutationes per temporum vicissitudinem habent, & mors eisdem per fatum est sorte designata. Declaratur autem in singulis, cum alia nascantur, alia corrumpantur.* Cum itaque per fatum, & vita, ac mors insinuetur, fatum quidem erit diuinus ordo, & naturalium caussarum series, vt Seneca Hispanorum doctissimus interpretatur, cui & homines, & reliqua sanè subiiciuntur. Huius igitur fati principium vita est ac generatio, finis per mortem transmutatio. Quare & fatum erit illud Apostoli, ad Rom. 9. *statutum est hominibus semel mori.* Nascendi semel, & semel moriendi lex. Vnde mors Græcis μόρος, quasi μοῖρα, id est fatum. Docet Homerus Græcorum honor, Iliad. Λ.

dum

dum de Menelao inquit, καὶ μοῖραν ἀναπλήσῃς βιότοιο, *Et fatum adimpleueris vitæ.* Et cum mortem vitâ præcedat sit necesse, ita ortum, & vitam necessariò subsequatur mors. Prius diuino Apostolo Æschylus appositè dixerat, *Statutum verò opus est, fatū perferre.* quod & vates insignis Virgilius Æn.8. perbellè, ineluctabile appellat. Verū enimverò cum singularia omnia crearit omnipotens principia habentia corruptionis obnoxia, elementáque in eis (sublunaribus saltem, si cum Peripateticis sentimus) in seinuicem pugnantia coniunxerit semper, aut in amica quadam discordia, vt seriò Empedocles innuit, aut vt Heraclitus, ex differentibus pulcherrimum concentum oriri censet, & simul per discordiam fieri omnia, vt libro etiam 8. Ethicor. capit. 1. Aristoteles refert: haud dubiè hæc omnia cunctis creatis certam quandam præsagiebant ruinam. Quod igitur fatum appellabant Philosophi, Poëtæ nihil minus acutè, vt Hesiodus in Theogonia, sub ænigmatico Parcarum velamine idem lustrarunt. quæ & ortus, & interitus ab illis fingebantur auctores, & Iouis pariter, ac Themidis filiæ: à quibus vtrisque iustus omnis, ac diuinus promanat ordo, omnísque recta caussarū series, dependet.

Cæterum in hominibus (proh dolor) per peccatum intrauit mors, ad Rom. 5. huius enim stimulus peccatum est, veluti virtus peccati lex, 1. Corint. ca. 15. qua lege neglecta homines impij manibus & verbis accersiuerunt eam, Sapient. 1. summa namque Dei benignitate in hoc genus humanum per origineam iustitiam homines inexterminabiles fuissent, omnique ex parte seruati immortales, vt ne per principia quidem naturæ corruptionem vnquam paterentur (etsi ab eisdem internis

principiis, quibus corpora constant corruptioni, & morti essent secundum naturam expositi 1. Corint. ca. 15: nisi Protoplasti culpa, & in eo omnes nos vnà peccauissemus. Vnde auito quodam statu, & hęreditario simul iure omnes nos mortem gustamus inexorabilem, omnes eodem ducimur, omnium versatur vrna. Culpa itaque nos fecit filios iræ, & abalienauit nos à summo illo honore filiationis Dei. & vt inquit Psalmographus psal. 48. ita abiectos nos reddidit, quod vsque ad brutam viuendi, & mouendi rationem nos deiecerit. O infelicior cunctis mutatio! iuxta illud Boëthij, in consol. *infelicissimum infortunij genus fuisse fœlicem.* Hęc igitur communis est sors, communis & reuolutio hominis cum viuentibus reliquis; per quam indiuidua cuncta fatali quadam necessitate in non ente tali terminantur: per alteram autem occultationis legem, summam Dei sapientiam indicantem, eadem renouantur indiuidua, & cunctarum rerum species seruantur æternę. Eleganti hoc descripsit metaphora diuinus Plato li. 6. de leg. dum inquit, *Quod gignentes, & alentes liberos vitam, tanquam lampada aliis ex aliis tradunt.* quam eandem allegoriam, etiam perbellè Lucretius, li. 2. de Natu. his versibus declarat,

Sic rerum summa nouatur
Semper, & inter se mortales mutua viuunt,
Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur.
Inque breui spatio mutantur secla animantum,
Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

De hoc ἀγῶνα λαμπαδέχους, apud Athenienses vsitatissimo, nostrisque temporibus in choræis frequens; plurima Aristophanis Scholiastes refert, tum adhuc

adhuc diffusius Harpocratius in voce λαμπάδιον, nec minus & aliqua Isæus Græcus Rhetor.

Sapientissimus itaque huius orbis theatri gubernator admirabili quadam arte, ne suo frustraretur opere, rerum omnium species propagatione ineffabili, vt docet etiam Aristoteles lib. 2. de Gener. animal. ca. 1. æternitati addixit: æquiuocum tantum quibusdam tribuens patrem, elementa matris rationē habentia. aliis verò, ceu nobilioribus, quales sunt perfectorum animalium species, in Zoogomia insigniori quodam modo, duplicem constituit sexum. in qualibet autem illarum, hos sexus distinxit ita, vt maris extra, fœminæ verò in proprio vteri claustro germinet. quid quod & vterque horum animalium sexus venereis quibusdam concitati illecebris, turgenterq; ab eisdem igniculis commoti, mutuo capti appetitu, in se inuicē tandem ingrediuntur. quo insigni artificio, accuratissimè à doctissimo & sanctissimo viro Clemente Alexandrino libr. 2. Pædag. ca. 10. exposito, conceptio fit. Neque amabò hic sermo alicuius delicati aures offendat, cum nobis præsertim arcanorum naturæ sedulis exploratoribus, vti nec reliquis, ex eodē Clemente turpe non sit ad auditorum vtilitatem rem pressius explanare, nominaréve partes, in quibus fit fœtus conceptio, quas Deum non puduit fabricari. Hoc igitur medio artifex diuinus affabrè, ac seriò suum attingit finem & augendi, & conseruandi cunctorum perfectorum animalium species, Galen. libr. 14. de vsu part. cap. 2. Reparat enim interitum fœtus, & dum senio conficitur animal, nouos iterum emittit partus ad auras, nunquam his fatalibus legibus

Natura deficiendo. Almæ huius Veneris imperium in cuncta animalia, (nam *nec solos tangit Atridas iste dolor*.libr.nono Æneid.eleganter demonstrat perdoctus Lucretius libro primo de Natur.his verbis,

per te quoniam genus omne animantum
Concipitur,visitque exortum lumina solis.

Et rursum paulo post,iuxta veteris codicis lectionē

Inlecebrísque tuis omnis natura animantum,
Te sequitur cupidè,quò quamque inducere pergis.

Vnde Catullus Epithal. in Manl. & Iuliam, sic accinit,

Nulla quit sine te domus liberos dare, nec parens
Stirpe dicier,&c.

Homo, diuinum animal, operum summi Artificis periocha,& perfectissimarum eius actionum extremum,tanquam totius vniuersi decus, etiam mutuis nexibus corporis & animi exornatur, coagmentatus. Porrò, mirabile factu,vt pius & doctus refert Lactantius li.2. de orig.err.ca.13. extremis conglomeratur homo,spiritu & corpore,æterno & corruptibili, cælesti ac terreno, luce ac tenebris, vita & morte, vt ex tam ineffabili opere, admirabilis facta sit scientia Dei:vt vatem interpretantur Basilius,Nicetas,cum Eugubinus,psl.138. Hic itaq; homo nō solum per corpus, ignobiliorem sanè partem, cōmunioni illo mixus medio,fit æternus:verum &per formam, auram videlicet diuinam, omni forma præstantiorem,vt canit idem vates diuinus psal.8. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*,æternitatem pariter adipiscitur fœlicem. Quid quod & secundi Adami meritis, ac gratia, in quo omnes nos resurgemus;2. Cor.4.cū qui suscitauit IESVM Dominū, & nos

nos cũ Iesu suscitabit,totus homo fœlici illa,ac beata fruetur æternitate.Veritas hæc infallibilis carnis resurrectionis, nec oculatissimum latuit Trismegistum,quam fortè à Patriarha doctissimo Abrahamo per traditionem acceperat ipse. hic enim , testante Iosepho lib.1.Antiq.Iudaic. ca. 9. & Eusebio Cæsarienli ca 4.tum lib.de temp.tum lib.de præparat.Euangel.ca. 24. D.Isidoro Hispalensi Episcopo lib.3. Orig.Ægyptios per aliquot erudiit annos, plurimisque,ac maximis quidẽ scientiis eosdem imbuit; quas ipse oretenus ab humani generis instauratore Noëmo, veluti iste ab illustrissimo viro Henoco,& tandẽ Henocus à cõmuni omniũ Parente, & primo satore Adamo studiosè receperat. *Verum* clarissimi Mercurij in Pimand.hæc sunt verba;*Sensus corporei partes animæ facti.suos in fontes refluunt,aliquando in suos actus iterũ surrecturi.* Ægyptij itaq;, quorũ præceptor, ac princeps Trismegistus fuit,diuinã sapiẽtiã proculdubio àChaldeis suscepere,&ab his rurs⁹, fortè per medios Phœnices (vt quidã arbitrãtur)cũ potẽtia,& sciẽtiis per aliquod tempus floruerint)ad Græcos fuit vberrimè trãslata:quãuis etiã ab his cũctis, permultis impiis idololatriæ erroribus menstruata.Hinc Plato ingenio præstãs vir,& inter Græcos Philosophos familiã ducens,hanc itidẽ resurrectionis veritatem,ab eiusdẽ hauddubiè Mercurij in Phædon. fõte haustã,his verbis explicat;*Vetus quidẽ hic extat sermo, cuius memores sumus, abire quidẽ illuc animas defunctorũ,rursusque huc reuerti,fierique ex mortuis &c.*Sed quod in hac sententia istud velit insinuare Plato,grauissimus D.Eusebius li.11.de præpar.Euãg.c.18.exsertè defẽdit, hoc idẽ eiusdẽ Platonis interpres, & paraphrastes doctissimus Marsilius

Ficinus,in arguméto eiusdē Plat.li.necnō & eruditissimus vir Augustinus Eugubinus li.9 de Perenni Philosophia ca.29.& 30.haudquaquam animarū per corpora transmigrationem , vt fœdè quidam censuêre.

Cum igitur tot,tantisque muneribus hominē illustrarit Omnipotens,cúmque inter reliqua beneficia,hoc conseruationis per propagationem cunctis viuētibus cōmune,infimum fortè locū teneat: tamen id ipsum eminētiori quodā modo insigniuit,in hac mirabili hominum specie,Gene.1.2.cum sub matrimonij fœdere, mutuus ille diuersorum sexuum amplexus,magno & indissolubili sanciuerit sacramentoquo(vt naturalis coniunctio)rato & consummato,maréve fœminā ingrediēnte,prolifica vtrique effundentes semina, muliebribus locis sequestrata,homo generatur nouus, reparatúrque nunquam his naturæ legibus deficientibus occultatio & speciei humanæ mortalitas. Quod nec mediocre munus Dei,imò & præstans matrimonij scopus, dare liberos generis propagatores:vti iubar illud splendidū D.Ambrosius com.illo insigni in D. Lucam ca.1.repetit,*à quibus cupit, & vult coli ipse Deus.*cuius dulces deliciæ sunt, cū filiis esse hominū.diuinus Plato li.6.de leg.diuinè itidem hoc cecinit prius,*Oportet eam ob causam liberos propagare & post se relinquere,vt singuli Deo alios ministros,siue cultores suo loco substituant.* Antiquissimus rursus Trismegistus,adhuc ipso Plat. prius itidē cōfirmat inPimād.*Generatio* inquit,*hominū ad diuinorū operum cognitionē*,&c.Scopus igitur aliter matrimonij est,liberos habere contēplātes sūmi opificis opera, Deum exaltantes, & cultum erigentes,innuūt hęc,

illa

illa diuina verba Raphaelis Archangeli ad Tobiam, Tob. 6. *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus: vt in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.*

Cæterum ad hunc finem consequendum, quatuor præcipua, secundum naturam requiruntur, locus conceptionis, & hic vteri claustrum benè dispositum est, sua proprietate, ac caloris viuifici facultate vim generatricem exigens, in semine pressam nuper iacentem. Semen vtrunque deinceps; quod itidem vtrumque (renuente Aristotele) non solum ad fœtus opificium materiem præbet, verum in vnam numero causam iugiter concurrendo, generationis, ac formationis fit auctor, opúsque architectatur. tandem spectatur & menstruus sanguis, qui tantum se offert vt materies, & ex eo, vna cum vtroque semine promiscuè fœtus generetur, & augeatur, cum hoc tamen discrimine, quod menstruus sanguis, tantum se habet passiuè (vt cum nostris Theologis loquamur) semen autem vtrumque & passiuè, quatenus subiicitur, & materiem subministrat, & actiuè, quatenus vim continet generatricem, ac formatricem. Occurrunt igitur quatuor ad hoc mirabile condendum opus, locus, artifex, & duplex specie distincta materies. Neque approbo Aristotelis panificij analogiam: in qua quatuor illa reperiri inquit, farinā, fermentum, aquā, & furnum. cum in hac absit præstans causa efficiēs, ab Aristotele ibi neglecta, nisi fortè impropriè sub fermento contineri arbitretur, res quidem dissitæ. nam quod in panificio est panifex, in conceptione facultas generatrix, & formatrix, in vtroque inhærens semine. quę vis in fermento quidem abest, tum

& in Aristotelica analogia. Hæc autem vis, diuina sanè, & admirabilis, à cunctis suspicitur naturæ exploratoribus, maximísque effertur laudibus, etiam & ab vno pręclaro D. Hieronymo, epist. contra Rufinum, dum in admirationem trahitur, & quod magis est, etiam in illa seminis colluuie recondita.

Supremus Architectus, Sapient. 8. qui attingens à fine vsque ad finem cuncta disponit & suauiter & fortiter, hoc mediante organo facultatis, admirabilem hanc totius corporis humani fabricam generat, disponit, perficit; & istud tanto artificio, quantum accuratissimè describitur à summo illo Philosopho, & tragico viro Iobo, cap. 10. vt ne à sacra veritate recedamus. huius itaque hæc sunt diuina verba; *Nonnę sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, & neruis compegisti me, vitam, & misericordiam tribuisti mihi?* Haudquaquam modò assentior elumbi Ioannis Pinedæ interpretationi, vers. 10. illud referentis (coactè sanè) ad primam illam Protoplasti ex limo formationem, in c. 10. Iob. de qua iam nuper loquutus fuerat Iobus. Verum iuxta doctissimorum virorũ mentem, Olympiadori, Lyræ, & aliorum referenda sunt verba ad communem reliquorum hominum generationis ideam. Appositè itaque pius Philosophus seriem generationis hominis ex semine describit: & quo ordine, Naturæ Auctor in hoc condendo opificio se habet, similiter & eodem verborum ordine, ac serie ipse eleganter procedit. Semen itaque per priores conceptionis dies in vteri hortulo, quasi lac mulsum apparet, fluxile, ac diffluens: sic enim vsus postulabat, vt difflueret à maris receptaculo ad fœminæ vsque claustrum. Concentum

autem

autem habent vtraque hæc, tum quia ambo tertiæ coctionis sunt excrementa, ab eadem efficienti causa, calore videlicet natiuo elaborata, tum quia vtriusque eadem materies, sanguis scilicet. hoc solo potissimum intercedente discrimine, quod alterum in mammis, alterum verò in vasis parastatibus, ac testibus gignatur. quæ partes cuique excremento specificam tribuunt formam, & specificum temperamentum, vnde exurgunt distinctissimæ illæ facultates. Sub eodem autem dierum septenario, illud quasi lac, semen inquam, ad instar casei coagulatur, mediante spiritu spermatico, quoquo versum se per semen pandente, & viuifico vnà calore vteri. Coacto mox semine, vt iam externam figuram recipere queat, quamprimum pelle vestitur, non secundinis tantum, membraneæ naturæ, à fœminæ spermate ortum trahentibus, officinaque naturæ suis edendis actionibus conueniens: verum & cute postea, à qua vniuersum ambitur corpus, & summo decore exornatur, Porrò in intimis embryonis visceribus caro parenchyma generatur, primum iecur hæmatoseos, statim & cor caloris fons, mox & vtriusque sanguinis vasa: nam cum affirmante Hippocrate Galenus libro de fœtuum format. capite quinto etiam fœdè renuente passim Aristotele tum 2. de generat. animalium, capite quarto, tum tertio de partibus eorundem, capite quarto, & libro de Adolescentia &c. capite secundo, iecur quamprimum gignitur, cor deinde, ac reliqua sensim, vnà cum instrumentis ab hisce fontibus exortis. cerebrum tandem, alterum ex tribus præcipuis organis, & neruorum pariter origo, formatur: atq; ita opifex causa se

habet in his, vt dum membrum aliquod absoluit, à fœtu non excedat, mandátque ei, vt reliqua prosequatur. verum istud præstat magno artificio, vni præsertim intenta, & aliis non neglectis. Ossa denique, ceu fulcra, ac totius corporis stabilimenta vltimò architectatur natura, à semine ortum trahentia, vti cerebrum, & nerui. cerebrum primum sensorium, & pręstans animæ arx ac metropolis, nerui, organa sensum ac motum deferentia; ossa corporis quasi bases, quod innuunt verba illa, *ossibus compegisti me.* Carnes verò omnes à sanguine mēstruo exoriuntur, tam parenchymæ, quā quæ musculosæ appellantur, & ceu distinctæ, distinctis pariter fruuntur officiis, quæ Lector prudens ex Galeno, libro illo ineffabili de vsu totius corporis humani partium, perbellè sibi poterit comparare. Huius itaque admirabilis ordinis hæc est ratio; cum natura à minus perfectis ad perfectiora vsque semper progrediatur; quamprimum embryon vita fruitur plantæ: hinc prius fabricantur organa, ad hunc vsum necessaria. iam rursus vita gaudet perfectiori, seu animali: & similiter opportuna ad hoc munus finguntur instrumenta. ad meliorem vitam tribuuntur fulcra, vt partes omnes per illa solidentur, ac firmentur. Cuncta hæc ceu præuiæ dispositiones sunt ad nobiliorem introducēdam formam. Quare celebri, ac insigni hoc tentorio affabrè elaborato, etiam in eodem naturæ instanti, ac temporis, ab extrinseco aduenit, non de potentia materiæ educta, nec à Naturæ visceribus emanans, vti in reliquis viuentibus, immo immediatè ac singillatim à summo opifice Deo O.M. creata, Psalm. 32. anima videlicet rationis capax, aura sanè diuina, Plasmatori

ri ſimilitudo, & imago, in illúdque corpuſculum infunditur, & ei aſſociata eius actus, & forma fit, ἐντελέχεια, & ἐνέργεια. Præclarum hunc opificis progreſſum, & ineffabilem rerum ordinem dum contemplaretur idem Diuus Philoſophus Iobus vltimo concinit, in hæc prorumpens diuina verba; *vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.* Vitam, etiam vt interpretantur omnes ſacri doctores, animam, cuius actus vita eſt: miſericordiam, Thomas Angelicus com. in ca. 10. Iob. interpretatur virtutes, alij liberum arbitrium, alij verò ſenſus internos, & externos. fortè & clementiam Dei reſpectat, quia non meritis cuiuſq;, verum per viſcera miſericordię Dei noſtri, (haudquaquam naturæ nutu) hanc animam, tam altioris originis, vt verè imago, & ſimilitudo dicatur, & ſit, Gen. 2. afflatu quodam diuino nobis clementer impartitur. Concludit diexodon, confitendo, & laudando huius Artificis, tum ſummam potentiam, tum pariter & eiuſdem prouidentiam, dicens, *Et viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum,* Quod eſt illud diuiniſſimi Pauli Actorum 17. *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* iam à Græcis Poëtis, Arato præſertim antea dictum, tum à Cicerone Orat. pro Sex. Roſc. aureis hiſce verbis, *Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, ſpiritum quem ducimus à Deo nobis dari, & impartiri videmus.* Diuina itaque prouidentia ſeruamur in vtero; aliter enim hauddubiè mille modis periiſſemus, in illo anguſto, & obſcuro vteri ergaſtulo: extra vterum luce etiam fruimur, & commodis non minimis quotidie ab illo largitore emanantibus vtimur. Quamobrem hæc ſunt, quæ in illo exiguo fœmineo clauſtro, per totum grauidationis tempus ſum-

ma prouidentia operantur: in quo per varios casus, variáque rerum discrimina fœminæ ipsæ grauissimis solent lacessiri morbis, ferinis sæpè, hostilibus, ac funestis cruciari symptomatis, magna quidem cum fœtarum, ac fœtus concepti iactura, & clade.

Nos igitur vt tot, & tantis sedulò prouideamus incommodis methodum trademus exactam, qua per venæ sectionem earundem morbos sanemus. in qua doctrina dædalei apparent labyrinthi, inextricabiles se offerunt mæandri, quos, impetrato prius diuino auxilio, nostra tenui diligentia expeditos reddere modò conabimur; quantum & nobis fas erit, & per artem nostram vnà licuerit. lubet autem in hoc vastum mare aliquantisper periclitari.

De grauitate morborum vtero gerentium.

Cap. II.

Qvemadmodum officiosa, tum sagax Natura, miro quodam artificio disponit omnia, eadem ineffabili serie instituit, temporibus, atque locis opportunis seriò collocat, admirabili tandem vicissitudine munia sua obeuntia perficit: similiter & nos eius debitores: eo artificio, eóve ordine, quo cuncta illa prosequitur, in hac nostra Iatrologia, ceu solertes eius æmulatores, exagitanda modò proponimus. Cæterum cum ipsam videamus in iocundissimo veris tempore virentibus plantis luxuriare, statim eiusdem vi germinatos iam flores prosilire, grauidari mox per æstatem, & maturos fructus pro-

prodere. Fœminas pariter in ipſo veris tempore obſeruamus, ſub pubeſcenti videlicet ætate eadem ſerie ſuas primas emittere efflorеſcentias, iam rurſus viros ingreſſas effœtari, ſuóſque tandem maturos iam partus in lucem edere. Tenemur & nos, poſtquam prima illa florum tempora tranſegerimus; in quibus methodum tradidimus curandi morbos acutos cum menſium efflorеſcentia connexas: eodem ſeruato ordine, mox ad grauidas tranſlari, eorum morbos & curandi methodum explorare, enixas in ſequenti examinaturi.

Conſilium nobis itaque in hoc libro eſt, methodum tradere morbos acutos curandi, in vtero gerentibus: verum & illo ab Antiquis tantopere in hac hypotheſi deplorato remedio, venæ ſcilicet ſectione, ardua quidem res, difficilis, & omni exceptione maior. difficultatem auget, quod in grauidis morbi ex ſua natura difficiles, grauiſſimi, ac ſæpe lethales, qui, qua tales maxima, ac ſæpe extrema auxilia poſtulant, reſpuit eadem conceptio. Iſtud comprobat accuratè Galenus lib.5. Aph. ſen, 55. dicens, *Neque enim Medici propterea quod pregnans eſſet mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquiſitam victus rationem imperare ipſis ſuſtinuerunt.* Si igitur morbis exiſtentibus acutiſſimis illa vehementia auxilia non adhibeantur, & ad inſtar eorũdẽ morborũ exquiſita victus ratio non imperetur, exitium ſanè expectandum, & funeſta mors. Grauitatem morbi rurſus declarat Hippocrates lib.1. de morbis, nu.3. quo loco, cum tres traderet morborum differentias lethalium, ancipitum, & ſalubrium, hæc infert, *Si mulier vterò gerens perineumonia, pleuritide, phrenitide,*

& ardente febre corripiatur, aut erisipelas in vtero fiat, necessitatem habet vt ab ipsis perimatur. Apposite & has easdem obseruationes lib.5. Aph. sen.30. diuino quodam sanxit oraculo, *Mulierem grauidam,* dicens, *morbo quopiam acuto corripi θανάσιμον, lethale.* Et quamuis istud ex Galeni mente, non vt semper, sed vt plurimum intelligendum: tamen illud superioris sententiæ *necessitatem habet*, si conferamus cum hoc, *lethale*, dicendum, morbos fœtarum acutos, non vt plurimum tantum, verum quasi ex necessitate, grauidas in lethe submergere. præsertim cum Hippocratis, ac reliquorum antiquorum temporibus, etiam & Galeni, infelices grauidę maximo illo auxilio, ac penè vnico ac necessario ad morborum magnorum sublationem, omnino priuarentur. quo quidem nunc auxilio, plurimos ab orco redimi passim videmus, experimur.

Grauitatis, ac vehementiæ horum morborum caussam videtur Naturæ genius Aristoteles assignare lib.4. de animal. gener. c.6. cum dicat: Bruta dum vtero gerunt magna ex parte optimè valere, mulieres contra plerunque ægrotare: quia illa consumũt labore excrementa, hæ verò otio, ac sedentaria vita maximam illorum accumulant copiam. Et proinde mulieres quæ multum se exercent prægnantes, & melius degunt, & facilius pariunt. Huic & altera quit addi ratio, copia videlicet alimentorum praui succi, quibus illæ per totum grauidationis tempus & intemperanter, & intempestiuè vescuntur. Inter hæc, nec infima altera ratio est, pathematum inquam, quibus & maximè subiiciuntur ipsæ, & facilè permutantur. irascuntur enim citò, timent, miserentur, mœrore conficiuntur, excandescunt, à quibus

bus durè lancinatur corpus, ſiccatur, corrumpitur, & omnis denique ſanguis viuificus in vaſis ſtabulatus, torrefit, exuritur, aſſatur. hinc languent vires, exoluuntur ſpiritus, partes cunctæ ſuo dulci depauperantur nectare. Quare ex hac, variis artibus coaceruata excrementorum colluuie, quadam ſimul prauitate infecta, ab ipſo pariter fœtu ſibi vtili ac dulciori attracto ſanguine, fœculento, inutili, ac prauo per vniuerſos corporis tubos redundante; quid mirum ſi lethales ab his, ferini, ac funeſti in fœtis generentur morbi? Proinde diuinus Hippocrates ſolers explorator, ceu rariſſimum exemplum (vt accuratè itidem adnotat in commẽtario Galenus) hiſtoriam refert cuiuſdam vtero gerentis, etiam in littore decumbentis lib. 1. Epidem. comm. 3. ſen. 30. quæ cùm grauiſſimo laboraſſet morbo, comitantibus vnà ſæuiſſimis, ac ferinis ſymptomatis, abſque vlla matris, ac fœtus iactura, à cunctis his decimoquarto ſole abſolutè liberatur. Cum igitur fœtarum morbi vehementes ſint, quibus, ex vi methodi vehementia, & magna debentur auxilia; qualia illa duo præſtantia, illorum morborum cauſſas vnicè reſpectantia, venæ ſectio, & purgatio, antiquis illis viris ferè omnino fœtis interdicta: per conſequens, & lethaliores multò erunt huiuſmodi morbi, ex illorum auxiliorum defectu. Si namque ferini illi, etiam appoſitis, ac ſedulò adhibitis auxiliis; quid fiet in arido ligno? in morbis videlicet, in ſua ſpecie, ac cauſſæ ratione funeſtis, omni præſtanti deſtitutis auxilio?

Quod purgationem etiam ſeculum illud interdictam habuerit Præceptor declarat lib. 4. Aphor. ſen. 1. cùm tantum turgente materia eam admittat,

adhuc & parcè, religiosè, ac cautè adhibitam. eius hæc sunt verba, *Prægnantes purgabis, si materia turgeat, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has parcius. Minore verò, aut grandiore conceptu cautius, religiosiúsque agendum.* Interdicit itaque Hippocrates manifesto fœtis ipsis cathartica. admittit tantum, turgente materia, à quarto ad septimum, quia robústior fœtus, & tenacius hærens, parcè tamen: in aliis verò temporibus, siue ante quartum, per oppositam rationem, siue post septimum, quia copiosiori tunc fœtus indiget alimento, & quia difficilius multò tunc mutationes sustinet fœta, non solum parcè, verum & cautè, ac religiosè largienda: idque semper, in cunctis temporibus turgente tantum materia, haudquaquam aliter, ius. Neque confugiendum cum plurimis ex Neotericis, licere nobis, ob nostri æui pharmacorum lenitatem, quibus carebat antiquum illud sæculum. nam ridiculum sanè, ætatem illam caruisse clementibus pharmacis, & crassa ignorantia: cum & horum frequens esset apud illos vsus, vt aloës, mercurialis, seminis enici, prunorum, senæ, agarici, absinthij, fumariæ epithymi, polypodij, lactis seri, iuris galli veteris, ac etiã mellis aërei, quod mannam nostra vocat ætas, & iugiter aliorum. non igitur horum interdicebatur vsus, quia fortiora, vel clementiora. sed quia nullus horum in grauidis, iuxta illorum sententiam tutus erat vsus. à vehementioribus abhorrebant maximè, quia multum illorum agitant corpus, ac fœtum vnà. vnde hæc in grauidis vllatenus admittenda. à clementioribus verò, quia & hæc nihil minus, & corpus commouent, & humores exagitant, & per consequens etiam in abortus

abortus periculum inducunt. verum quia mitius se habent hæc turgente materia, ad maiorem incommodum prohibendum, locum ista habent; quid quod & istud adhuc præstandum cautè, parcè, ac religiosè. Fœminæ namque à leuissima sanè caussa, vt plurimum abortiuntur, à minima videlicet pedum offensione, ab exiguo corporis flexu, à leui timore, à fœtore elychnij, quod magis est, vt accuratè obseruat Plinius lib. 7. de nat. hist. & ab aliis quamplurimis parui momenti rebus. Ius est igitur eas ne commouere quidem, ne partum abigant, vt hoc medio in vitæ discrimine deducantur vtrumque. Hæc est Hippocratis, & Antiquorum sententia de pharmacorum vsu in grauidis.

Cæterum, quod maximũ est, in omni grauidationis tempore, in omni pariter occasione respuit Hippocrates venæ sectionis vsum in fœtis: admissa purgatione, turgente saltem materie, ceu res deploratа, nisi ei hoc auxilio quamprimum succurratur, legem condit lib. 5. Aph. sen. 31. quæ sic habet, *Mulier in vtero ferens secta vena abortitur, eòque magis, si fœtus sit grandior.* Simpliciter itaque venæ sectionem abortum facere declarat, nulla præmissa distinctione. omnem igitur morbum, & omne opportunum tempus obseruat. nusquam igitur admittendum auxilium. Ratio, qua inducebatur Hippocrates hæc est, quia cum venæ sectio directò retrahat sanguinem, omni tempore ad nutricatum fœtus necessarium, hinc in quolibet grauiditatis tempore valens fœtum corrumpere, suo viuifico nectare destitutum: & quia, nec leue quidem, mater in maximũ pducitur vitę discrimẽ. hoc innuẽ te iugiter eodẽ Dictatore, eodẽ itidẽ lib. 5. Aph. sen. 55. cũ dicat, *Quæ gestantes vterum, febribus corripiun-*

tur,& difficulter, & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.quib. vltimis verbis apertè insinuat contrahi periculum ex abortu. nec difficilis ratio,quia ceu res præter naturam,& violenta,symptomata pariter inducens maxima, nihil minus & virium exolutionem, quid ni matrem exponet periculo?Quare fugiendum tale auxilium omni tempore,& in omni occasione, ceu vndequaque nociuum, & maximis incommodis circumscriptum Constat itaque ex his, iuxta Hippocratis, & Antiquorum sententiam,cui plauditGalenus,prægnantes illis magnis auxiliis,tantum in morborum acutorum curationibus commendatis omnino priuari: quibus haud dubiè destitutis, melioris spei ferè nihil amplius superest.graues igitur fœtarum morbi,immò & funesti.

Verum hæc modò diligenter,ac seriò examinanda veniunt; an scilicet venæ sectio simpliciter, ob abortus metum abdicanda, an & fœtis vitæ periculum inducat: nobis itidem, an liceat per venæ sectionem morbos grauidarum acutos sanare:& tandem,an pars affirmans huius quæstionis Hippocrati reluctetur, tum & methodo vtriusque Medicinæ Parentis:sub manu alia emergent fortasse.

An vtero gerentibus morbo acuto lacessitis sit vena scindenda.

CAP. III.

LIs grauis inter celebres Medicos iam dudum versatur, An grauidis etiam acuto quopiam morbo laborantibus venam scindere ius, nec ne.

Ingens

Ingens opus:ſed ſtringam. Hippocrates inuictiſſimus Græcorum coryphæus, læneus inuulnerabilis negat: affirmat conſularis vir Aurelius, Cornelius, Celſus, alter Latinus Hippocrates, vtroſque inſequuntur ſtrenui viri. Lubet modò litem hanc in rem noſtram vertere, & vtriſque conteſtantibus componere, ac dirimere. quia Silio Italico teſte lib. 11. belli Pun.

Pax optima rerum,
Quas homini nouiſſe datum eſt, pax vna triumphis
Innumeris potior.

Innumeris potior, quia ex Demoſthene in orat. de reb. Cherrhon. tranquilla, optima, ſalutaris, nihilominus & effectus belli, & Iuſtitiæ filia. Iuſtitia autem, cum cuique ſuum ius tribuat, ſpe ducti quique mentem aperiunt. Ad δίκαιον tribunal quamprimum concurſabat inſignis Romanus Celſus, & cum ipſo plures, ac nobiles viri, Iudicem prenſantes, orantéſque vt cauſſam illorum cognoſceret, ne grauidarum numerus, tanto deſtitutus auxilio damnatum vellet: verum impetrato ſilentio, in oratoris habitum formatus, ſic cœpit libro 2. capit. 10. *Sanguinem inciſa vena mitti nouum non eſt, ſed nullum penè morbum eſſe, in quo non mittatur, nouum eſt. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus eſt: in pueris verò idem experiri, & in ſenioribus, & in grauidis quoque mulieribus vetus non eſt: ſiquidem antiqui primam, vltimámque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij genus iudicabant, perſuaſerántque ſibi mulierem grauidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſteà verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſque potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi cu-*

& in Aristotelica analogia. Hæc autem vis, diuina sanè, & admirabilis, à cunctis suspicitur naturæ exploratoribus, maximísque effertur laudibus, etiam & ab vno præclaro D. Hieronymo, epist. contra Rufinum, dum in admirationem trahitur, & quod magis est, etiam in illa seminis colluuie recondita.

Supremus Architectus, Sapient. 8. qui attingens à fine vsque ad finem cuncta disponit & suauiter & fortiter, hoc mediante organo facultatis, admirabilem hanc totius corporis humani fabricam generat, disponit, perficit; & istud tanto artificio, quantum accuratissimè describitur à summo illo Philosopho, & tragico viro Iobo, cap. 10. vt ne à sacra veritate recedamus. huius itaque hæc sunt diuina verba; *Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, & neruis compegisti me, vitam, & misericordiam tribuisti mihi?* Haudquaquam modò assentior elumbi Ioannis Pinedæ interpretationi, vers. 10. illud referentis (coactè sanè) ad primam illam Protoplasti ex limo formationem, in c. 10. Iob. de qua iam nuper loquutus fuerat Iobus. Verum iuxta doctissimorum virorũ mentem, Olympiadori, Lyræ, & aliorum referenda sunt verba ad communem reliquorum hominum generationis ideam. Apposité itaque pius Philosophus seriem generationis hominis ex semine describit: & quo ordine, Naturæ Auctor in hoc condendo opificio se habet, similiter & eodem verborum ordine; ac serie ipse eleganter procedit. Semen itaque per priores conceptionis dies in vteri hortulo, quasi lac mulsum apparet, fluxile, ac diffluens: sic enim vsus postulabat, vt difflueret à maris receptaculo ad fœminæ vsque claustrum. Concentum

autem

autem habent vtraque hæc, tum quia ambo tertiæ coctionis sunt excrementa, ab eadem efficienti causa, calore videlicet natiuo elaborata, tum quia vtriusque eadem materies, sanguis scilicet. hoc solo potissimum intercedente discrimine, quod alterum in mammis, alterum verò in vasis parastatibus, ac testibus gignatur. quæ partes cuique excremento specificam tribuunt formam, & specificum temperamentum, vnde exurgunt distinctissimæ illæ facultates. Sub eodem autem dierum septenario, illud quasi lac, semen inquam, ad instar casei coagulatur, mediante spiritu spermatico, quoquo versum se per semen pandente, & viuifico vnà calore vteri. Coacto mox semine, vt iam externam figuram recipere queat, quamprimum pelle vestitur, non secundinis tantum, membraneæ naturæ, à fœminæ spermate ortum trahentibus, officinàque naturæ suis edendis actionibus conueniens: verum & cute postea, à qua vniuersum ambitur corpus, & summo decore exornatur. Porrò in intimis embryonis visceribus caro parenchyma generatur, primum iecur hæmatoseos, statim & cor caloris fons, mox & vtriusque sanguinis vasa: nam cum affirmante Hippocrate Galenus libro de fœtuum format. capite quinto etiam fœdè renuente passim Aristotele tum 2. de generat. animalium, capite quarto, tum tertio de partibus eorundem, capite quarto, & libro de Adolescentia &c. capite secundo, iecur quamprimum gignitur, cor deinde, ac reliqua sensim, vnà cum instrumentis ab hisce fontibus exortis. cerebrum tandem, alterum ex tribus præcipuis organis, & neruorum pariter origo, formatur: atq; ita opifex causa se

habet in his, vt dum membrum aliquod absoluit, à fœtu non excedat, mandátque ei, vt reliqua prosequatur. verum istud præstat magno artificio, vni præsertim intenta, & aliis non neglectis. Ossa denique, ceu fulcra, ac totius corporis stabilimenta vltimò architectatur natura, à semine ortum trahentia, vti cerebrum, & nerui. cerebrum primum sensorium, & pręstans animæ arx ac metropolis, nerui, organa sensum ac motum deferentia; ossa corporis quasi bases, quod innuunt verba illa, *oßibus compegisti me*. Carnes verò omnes à sanguine mẽstruo exoriuntur, tam parenchymæ, quã quæ musculosæ appellantur, & ceu distinctæ, distinctis pariter fruuntur officiis, quæ Lector prudens ex Galeno, libro illo ineffabili de vsu totius corporis humani partium, perbellè sibi poterit comparare. Huius itaque admirabilis ordinis hæc est ratio; cum natura à minus perfectis ad perfectiora vsque semper progrediatur; quamprimum embryon vita fruitur plantæ: hinc prius fabricantur organa, ad hunc vsum necessaria. iam rursus vita gaudet perfectiori, seu animali: & similiter opportuna ad hoc munus finguntur instrumenta. ad meliorem vitam tribuuntur fulcra, vt partes omnes per illa solidentur, ac firmentur. Cuncta hæc ceu præuiæ dispositiones sunt ad nobiliorem introducẽdam formam. Quare celebri, ac insigni hoc tentorio affabrè elaborato, etiam in eodem naturæ instanti, ac temporis, ab extrinseco aduenit, non de potentia materiæ educta, nec à Naturæ visceribus emanans, vti in reliquis viuentibus, immo immediatè ac singillatim à summo opifice Deo O.M. creata, Psalm. 32. anima videlicet rationis capax, aura sanè diuina, Plasmatori

ri ſimilitudo, & imago, in illúdque corpuſculum infunditur, & ei aſſociata eius actus, & forma fit, ἐντελέχεια, & ἐνέργεια. Præclarum hunc opificis progreſſum, & ineffabilem rerum ordinem dum contemplaretur idem Diuus Philoſophus Iobus vltimo concinit, in hæc prorumpens diuina verba; *vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.* Vitam, etiam vt interpretantur omnes ſacri doctores, animam, cuius actus vita eſt: miſericordiam, Thomas Angelicus com. in ca. 10. Iob. interpretatur virtutes, alij liberum arbitrium, alij verò ſenſus internos, & externos. fortè & clementiam Dei reſpectat, quia non meritis cuiuſq;, verùm per viſcera miſericordię Dei noſtri, (haudquaquam naturæ nutu) hanc animam, tam altioris originis, vt verè imago, & ſimilitudo dicatur, & ſit, Gen. 2. afflatu quodam diuino nobis clementer impartitur. Concludit diexodon, confitendo, & laudando huius Artificis, tum ſummam potentiam, tum pariter & eiuſdem prouidentiam, dicens, *Et viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum,* Quod eſt illud diuiniſſimi Pauli Actorum 17. *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* iam à Græcis Poëtis, Arato præſertim antea dictum, tum à Cicerone Orat. pro Sex. Roſc. aureis hiſce verbis, *Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, ſpiritum quem ducimus à Deo nobis dari, & impartiri videmus.* Diuina itaque prouidentia ſeruamur in vtero; aliter enim hauddubiè mille modis periiſſemus, in illo anguſto, & obſcuro vteri ergaſtulo: extra vterum luce etiam fruimur, & commodis non minimis quotidie ab illo largitore emanantibus vtimur. Quamobrem hæc ſunt, quæ in illo exiguo fœmineo clauſtro, per totum grauidationis tempus ſum-

ma prouidentia operantur: in quo per varios casus, variáque rerum discrimina fœminæ ipsæ grauissimis solent lacessiri morbis, ferinis sæpè, hostilibus, ac funestis cruciari symptomatis, magna quidem cum fœtarum, ac fœtus concepti iactura, & clade.

Nos igitur vt tot, & tantis sedulò prouideamus incommodis methodum tradémus exactam, qua per venæ sectionem earundem morbos sanemus. in qua doctrina dædalei apparent labyrinthi, inextricabiles se offerunt mæandri, quos, impetrato prius diuino auxilio, nostra tenui diligentia expeditos reddere modò conabimur; quantum & nobis fas erit, & per artem nostram vnà licuerit. lubet autem in hoc vastum mare aliquantisper periclitari.

De grauitate morborum vtero gerentium.

Cap. II.

Qvemadmodum officiosa, tum sagax Natura, miro quodam artificio disponit omnia, eadem ineffabili serie instituit, temporibus, atque locis opportunis seriò collocat, admirabili tandem vicissitudine munia sua obeuntia perficit: similiter & nos eius debitores: eo artificio, eóve ordine, quo cuncta illa prosequitur, in hac nostra Iatrologia, ceu solertes eius æmulatores, exagitanda modò proponimus. Cæterum cum ipsam videamus in iocundissimo veris tempore virentibus plantis luxuriare, statim eiusdem vi germinatos iam flores prosilire, grauidari mox per æstatem, & maturos fructus pro-

prodere. Fœminas pariter in ipso veris tempore obseruamus, sub pubescenti videlicet ætate eadem serie suas primas emittere efflorescentias, iam rursus viros ingressas effœtari, suósque tandem maturos iam partus in lucem edere. Tenemur & nos, postquam prima illa florum tempora transegerimus; in quibus methodum tradidimus curandi morbos acutos cum mensium efflorescentia connexas: eodem seruato ordine, mox ad grauidas translati, eorum morbos & curandi methodum explorare, enixas in sequenti examinaturi.

Consilium nobis itaque in hoc libro est, methodum tradere morbos acutos curandi, in vtero gerentibus: verum & illo ab Antiquis tantopere in hac hypothesi deplorato remedio, venæ scilicet sectione, ardua quidem res, difficilis, & omni exceptione maior. difficultatem auget, quod in grauidis morbi ex sua natura difficiles, grauissimi, ac sæpe lethales, qui, qua tales maxima, ac sæpe extrema auxilia postulant, respuit eadem conceptio. Istud comprobat accuratè Galenus lib. 5. Aph. sen. 55. dicens, *Neque enim Medici propterea quod pragnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt.* Si igitur morbis existentibus acutissimis illa vehementia auxilia non adhibeantur, & ad instar eorũdẽ morborũ exquisita victus ratio non imperetur, exitium sanè expectandum, & funesta mors. Grauitatem morbi rursus declarat Hippocrates lib. 1. de morbis, nu. 3. quo loco, cum tres traderet morborum differentias lethalium, ancipitum, & salubrium, hæc infert, *Si mulier vterò gerens perineumonia, pleuritide. phrenitide,*

& ardente febre corripiatur, aut erisipelas in vtero fiat, necessitatem habet vt ab ipsis perimatur. Apposite & has easdem obseruationes lib.5. Aph. sen.30. diuino quodam sanxit oraculo, *Mulierem grauidam,* dicens, *morbo quopiam acuto corripi θανάσιμον, lethale.* Et quamuis istud ex Galeni mente, non vt semper, sed vt plurimum intelligendum: tamen illud superioris sententiæ *necessitatem habet*, si conferamus cum hoc, *lethale*, dicendum, morbos fœtarum acutos, non vt plurimum tantum, verum quasi ex necessitate, grauidas in lethe submergere. præsertim cum Hippocratis, ac reliquorum antiquorum temporibus, etiam & Galeni, infelices grauidę maximo illo auxilio, ac penè vnico ac necessario ad morborum magnorum sublationem, omnino priuarentur. quo quidem nunc auxilio, plurimos ab orco redimi passim videmus, experimur.

Grauitatis, ac vehementiæ horum morborum caussam videtur Naturæ genius Aristoteles assignare lib.4. de animal. gener. c.6. cum dicat: Bruta dum vtero gerunt magna ex parte optimè valere, mulieres contra plerunque ægrotare: quia illa consumũt labore excrementa, hæ verò otio, ac sedentaria vita maximam illorum accumulant copiam. Et proinde mulieres quæ multum se exercent prægnantes, & melius degunt, & facilius pariunt. Huic & altera quit addi ratio, copia videlicet alimentorum praui succi, quibus illæ per totum grauidationis tempus & intemperanter, & intempestiuè vescuntur. Inter hæc, nec infima altera ratio est, pathematum inquam, quibus & maximè subiiciuntur ipsæ, & facilè permutantur. irascuntur enim citò, timent, miserentur, mœrore conficiuntur, excandescunt, à quibus

bus durè lancinatur corpus,ſiccatur,corrumpitur, & omnis denique ſanguis viuificus in vaſis ſtabulatus,torrefit, exuritur,aſſatur.hinc languent vires, exoluuntur ſpiritus,partes cunctæ ſuo dulci depauperantur nectare. Quare ex hac,variis artibus coaceruata excrementorum colluuie, quadam ſimul prauitate infecta, ab ipſo pariter fœtu ſibi vtili ac dulciori attracto ſanguine, fœculento, inutili, ac prauo per vniuerſos corporis tubos redundante; quid mirum ſi lethales ab his, ferini, ac funeſti in fœtis generentur morbi? Proinde diuinus Hippocrates ſolers explorator,ceu rariſſimum exemplum (vt accuratè itidem adnotat in commétario Galenus) hiſtoriam refert cuiuſdam vtero gerentis, etiam in littore decumbentis lib. 1. Epidem.comm.3. ſen.30.quæ cùm grauiſſimo laboraſſet morbo, comitantibus vnà ſæuiſſimis, ac ferinis ſymptomatis, abſque vlla matris, ac fœtus iactura, à cunctis his decimoquarto ſole abſolutè liberatur. Cum igitur fœtarum morbi vehementes ſint,quibus, ex vi methodi vehementia, & magna debentur auxilia; qualia illa duo præſtantia, illorum morborum cauſſas vnicè reſpectantia,venæ ſectio,& purgatio, antiquis illis viris ferè omnino fœtis interdicta: per conſequens, & lethaliores multò erunt huiuſmodi morbi, ex illorum auxiliorum defectu. Si namque ferini illi, etiam appoſitis, ac ſedulò adhibitis auxiliis;quid fiet in arido ligno?in morbis videlicet,in ſua ſpecie,ac cauſſæ ratione funeſtis,omni præſtanti deſtitutis auxilio?

Quod purgationem etiam ſeculum illud interdictam habuerit Præceptor declarat lib. 4. Aphor. ſen. 1. cùm tantum turgente materia eam admittat,

adhuc & parcè, religiosè, ac cautè adhibitam. eius hæc sunt verba, *Pragnantes purgabis, si materia turgeat, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has parcius. Minore vero, aut grandiore conceptu cautius, religiosiúsque agendum.* Interdicit itaque Hippocrates manifesto fœtis ipsis cathartica. admittit tantum, turgente materia, à quarto ad septimum, quia robustior fœtus, & tenacius hærens, parcè tamen: in aliis verò temporibus, siue ante quartum, per oppositam rationem, siue post septimum, quia copiosiori tunc fœtus indiget alimento, & quia difficilius multò tunc mutationes sustinet fœta, non solum parcè, verum & cautè, ac religiosè largienda: idque semper, in cunctis temporibus turgente tantum materia, haudquaquam aliter, ius. Neque confugiendum cum plurimis ex Neotericis, licere nobis, ob nostri æui pharmacorum lenitatem, quibus carebat antiquum illud sæculum. nam ridiculum sanè, ætatem illam caruisse clementibus pharmacis, & crassa ignorantia: cum & horum frequens esset apud illos vsus, vt aloës, mercurialis, seminis cnici, prunorum, senæ, agarici, absinthij, fumariæ epithymi, polypodij, lactis seri, iuris galli veteris, ac etiā mellis aërei, quod mannam nostra vocat ætas, & iugiter aliorum. non igitur horum interdicebatur vsus, quia fortiora, vel clementiora. sed quia nullus horum in grauidis, iuxta illorum sententiam tutus erat vsus. à vehementioribus abhorrebant maximè, quia multum illorum agitant corpus, ac fœtum vnà. vnde hæc in grauidis vllatenus admittenda. à clementioribus verò, quia & hæc nihil minus, & corpus commouent, & humores exagitant, & per consequens etiam in abortus

abortus periculum inducunt. verum quia mitius se habent hæc turgente materia, ad maiorem incommodum prohibendum, locum ista habent; quid quod & istud adhuc præstandum cautè, parcè, ac religiosè. Fœminæ namque à leuissima sanè caussa, vt plurimum abortiuntur, à minima videlicet pedum offensione, ab exiguo corporis flexu, à leui timore, à fœtore elychnij, quod magis est, vt accuratè obseruat Plinius lib.7.de nat.hist.& ab aliis quamplurimis parui momenti rebus. Ius est igitur eas ne commouere quidem, ne partum abigant, vt hoc medio in vitæ discrimine deducantur vtrumque. Hæc est Hippocratis, & Antiquorum sententia de pharmacorum vsu in grauidis.

Cæterum, quod maximũ est; in omni grauidationis tempore, in omni pariter occasione respuit Hippocrates venæ sectionis vsum in fœtis: admissa purgatione, turgente saltem materie, ceu res deplorata, nisi ei hoc auxilio quamprimum succurratur, legem condit lib.5.Aph.sen.31.quæ sic habet, *Mulier in vtero ferens secta vena abortitur, eóque magis, si fœtus sit grandior.* Simpliciter itaque venæ sectionem abortum facere declarat, nulla præmissa distinctione. omnem igitur morbum; & omne opportunum tempus obseruat. nusquam igitur admittendum auxilium. Ratio, qua inducebatur Hippocrates hæc est, quia cùm venæ sectio directò retrahat sanguinem, omni tempore ad nutricatum fœtus necessarium, hinc in quolibet grauiditatis tempore valens fœtum corrumpere, suo viuifico nectare destitutum: & quia, nec leue quidem, mater in maximũ pducitur vitę discrimẽ. hoc innuẽ te iugiter eodẽ Dictatore, eodẽ itidẽ lib.5. Aph.sen. 55. cũ dicat, *Quæ gestantes vterum, febribus corripiun-*

Ingens opus:ſed ſtringam. Hippocrates inuictiſſimus Græcorum coryphæus, læneus inuulnerabilis negat: affirmat conſularis vir Aurelius,Cornelius, Celſus, alter Latinus Hippocrates, vtroſque inſequuntur ſtrenui viri. Lubet modò litem hanc in rem noſtram vertere, & vtriſque conteſtantibus componere, ac dirimere. quia Silio Italico teſte lib.11.belli Pun.

Pax optima rerum,
Quas homini nouiſſe datum eſt, pax vna triumphis
Innumeris potior.

Innumeris potior, quia ex Demoſthene in orat.de reb. Cherrhon. tranquilla, optima, ſalutaris, nihilominus & effectus belli, & Iuſtitiæ filia. Iuſtitia autem,cum cuique ſuum ius tribuat, ſpe ducti quique mentem aperiunt. Ad διχονοίας tribunal quamprimum concurſabat inſignis Romanus Celſus, & cum ipſo plures,ac nobiles viri, Iudicem prenſantes, orantéſque vt cauſſam illorum cognoſceret; ne grauidarum numerus, tanto deſtitutus auxilio damnatum vellet:verum impetrato ſilentio,in oratoris habitum formatus,ſic cœpit libro 2.capit. 10. *Sanguinem inciſa vena mitti nouum non eſt, ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non mittatur, nouum eſt. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus eſt: in pueris verò idem experiri, & in ſenioribus, & in grauidis quoque mulieribus vetus non eſt: ſiquidem antiqui primam, vltimámque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij genus iudicabant, perſuaſerántque ſibi mulierem grauidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſtea verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſque potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi cu-*

Cc

rantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier) quæ grauida non est) parum valet, malè sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si qua supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur. Maximè tamen in his Medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus faciendum est: cum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, possit necne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in muliere duo corpora simul sustineat. Hactenus de hac re perbellè facundus Celsus.

Quamuis acutè, & doctè eloquentissimus iste Orator, ac celebris Medicus mentem aperuerit: tamen, vt facilius de ipsius iure criticus iudicium ferat, amplius eandem sententiam explanandam, & roborandam esse arbitramur.

Instrumenta igitur, quibus morborum nos inuenimus auxilia, & mox inuenta probamus, cum ad duo tantum reducantur capita, experientiam ad vsum, & rationem, hoc passim testante Galeno, & ex instituto libr. 1. Aphor. sen. 1. vtroque medio, admirabili artificio, perdoctus Celsus demonstrat tutò nos posse grauidis ipsis sanguinem haurire (relictis modò pueris, ac senibus) vt quod duce iudicio comparatur, comite ex-

perientia

perientia firmetur. Et in primis veterum timiditatem redarguit circa vsum huius auxilij, idque medio experimento dicens, *postea vsus ostendit nihil ex his quæ Veteres affirmabant esse perpetuum*, fœtis videlicet scissionem venæ partum abigere. Quod experimentum, vsu longissimo fuit comprobatum, etiam à grauissimis viris, sedulis rerum naturalium indagatoribus, à Celsi temporibus, ad hoc vsque nostrum æuum. Quid quod, non solum plurimis experimentis comprobatur partum non abigere, verum & mirabile factu eundem in vtero potius seruare. Porrò altero organo, & oppositam sententiam conuellit, & propriam stabiliit. Ex doctrina Hippocratis, & Galeni duo requiruntur scopi tantum ad venę sectionem, horum alter postulans censetur, alter verò consentiens, postulat hoc auxilium morbus magnus; eidem consentit robur virium. Si igitur in grauidis adsit morbus magnus venæ sectionem postulans, & vnà adsit robur virium sufficiens, non solum ad fœtam sustinendam, ac fœtum, verùm etiam vltrò: tutò nos sanguinem hauriemus, quantum postulauerit morbus, & vnà consenserit vtriusque robur virium. neque grauiditas quidquam, extra sui conseruationem indicat, seruatur autem quotiescunque eius necessarium robur non exoluimus. permittit igitur venæ sectionem stantibus viribus robustis: cum hoc præpositum, maximum sit ad accuratam deliberationem huius magni auxilij. Adstante itaque robore virium *firmus puer, robustus Senex, & valens grauida mulier tutò hoc sanantur auxilio.*

Seruata curiæ disciplina, dum finem fecerit suis

Ficinus,in arguméto eiusdē Plat.li.necnō & eruditissimus vir Augustinus Eugubinus li.9 de Perenni Philosophia ca.29.& 30. haudquaquam animarū per corpora transmigrationem, vt fœdè quidam censuêre.

Cum igitur tot,tantisque muneribus hominē illustrarit Omnipotens,cūmque inter reliqua beneficia,hoc conseruationis per propagationem cunctis viuētibus cōmune,infimum fortè locū teneat: tamen id ipsum eminētiori quodā modo insigniuit,in hac mirabili hominum specie,Gene.1.2.cum sub matrimonij fœdere, mutuus ille diuersorum sexuum amplexus,magno & indissolubili sanciuerit sacramentoquo(vt naturalis coniunctio)rato & consummato,maréve fœminā ingrediēnte,prolifica vtrique effundentes semina, muliebribus locis sequestrata,homo generatur nouus, reparatúrque nunquam his naturæ legibus deficientibus occultatio & speciei humanæ mortalitas. Quod nec mediocre munus Dei,imò & pręstans matrimonij scopus, dare liberos generis propagatores: vti iubar illud splendidū D.Ambrosius com.illo insigni in D. Lucam ca.1.repetit,*à quibus cupit, & vult coli ipse Deus*.cuius dulces deliciæ sunt, cū filiis esse hominū.diuinus Plato li.6.de leg.diuinè itidem hoc cecinit prius,*Oportet eam ob causam liberos propagare & post se relinquere,vt singuli Deo alios ministros,siue cultores suo loco substituant.* Antiquissimus rursus Trismegistus,adhuc ipso Plat. prius itidē cōfirmat inPimād.*Generatio* inquit,*hominū ad diuinorū operum cognitionē*,&c.Scopus igitur aliter matrimonij est,liberos habere contēplātes sūmi opificis opera, Deum exaltantes, & cultum erigentes,innuūt hęc, illa

illa diuina verba Raphaelis Archangeli ad Tobiam, Tob. 6. *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus: vt in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.*

Cæterum ad hunc finem consequendum, quatuor præcipua, secundum naturam requiruntur, locus conceptionis, & hic vteri claustrum benè dispositum est, sua proprietate, ac caloris viuifici facultate vim generatricem exigens, in semine pressam nuper iacentem. Semen vtrunque deinceps; quod itidem vtrumque (renuente Aristotele) non solum ad fœtus opificium materiem præbet, verum in vnam numero causam iugiter concurrendo, generationis, ac formationis fit auctor, opúsque architectatur. tandem spectatur & menstruus sanguis, qui tantum se offert vt materies, & ex eo, vna cum vtroque semine promiscuè fœtus generetur, & augeatur, cum hoc tamen discrimine, quod menstrunus sanguis, tantum se habet passiuè (vt cum nostris Theologis loquamur) semen autem vtrumque & passiuè; quatenus subiicitur, & materiem subministrat, & actiuè, quatenus vim continet generatricem, ac formatricem. Occurrunt igitur quatuor ad hoc mirabile condendum opus, locus, artifex, & duplex specie distincta materies. Neque approbo Aristotelis panificij analogiam: in qua quatuor illa reperiri inquit, farinā, fermentum, aquā, & furnum. cum in hac absit præstans causa efficiēs, ab Aristotele ibi neglecta, nisi fortè impropriè sub fermento contineri arbitretur, res quidem dissitæ. nam quod in panificio est panifex, in conceptione facultas generatrix, & formatrix, in vtroque inhærens semine. quę vis in fermento quidem abest, tum

& in Aristotelica analogia. Hæc autem vis, diuina sanè, & admirabilis, à cunctis suspicitur naturæ exploratoribus, maximísque effertur laudibus, etiam & ab vno præclaro D. Hieronymo, epist. contra Rufinum, dum in admirationem trahitur, & quod magis est, etiam in illa seminis colluuie recondita.

Supremus Architectus, Sapient. 8. qui attingens à fine vsque ad finem cuncta disponit & suauiter & fortiter, hoc mediante organo facultatis, admirabilem hanc totius corporis humani fabricam generat, disponit, perficit; & istud tanto artificio, quantum accuratissimè describitur à summo illo Philosopho, & tragico viro Iobo, cap. 10. vt ne à sacra veritate recedamus. huius itaque hæc sunt diuina verba; *Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? pelle, & carnibus vestisti me, oßibus, & neruis compegisti me, vitam, & misericordiam tribuisti mihi?* Haudquaquam modò assentior elumbi Ioannis Pinedæ interpretationi, vers. 10. illud referentis (coactè sanè) ad primam illam Protoplasti ex limo formationem, in c. 10. Iob. de qua iam nuper loquutus fuerat Iobus. Verum iuxta doctissimorum virorũ mentem, Olympiadori, Lyræ, & aliorum referenda sunt verba ad communem reliquorum hominum generationis ideam. Appositè itaque pius Philosophus seriem generationis hominis ex semine describit: & quo ordine, Naturæ Auctor in hoc condendo opificio se habet, similiter & eodem verborum ordine; ac serie ipse eleganter procedit. Semen itaque per priores conceptionis dies in vteri hortulo, quasi lac mulsum apparet, fluxile, ac diffluens: sic enim vsus postulabat, vt diffluerct à maris receptaculo ad fœminæ vsque claustrum. Concentum

autem

autem habent vtraque hæc, tum quia ambo tertiæ coctionis sunt excrementa, ab eadem efficienti causa, calore videlicet natiuo elaborata, tum quia vtriusque eadem materies, sanguis scilicet. hoc solo potissimum intercedente discrimine, quod alterum in mammis, alterum verò in vasis parastatibus, ac testibus gignatur. quæ partes cuique excremento specificam tribuunt formam, & specificum temperamentum, vnde exurgunt distinctissimæ illæ facultates. Sub eodem autem dierum septenario, illud quasi lac, semen inquam, ad instar casei coagulatur, mediante spiritu spermatico, quoquo versum se per semen pandente, & viuifico vnà calore vteri. Coacto mox semine, vt iam externam figuram recipere queat, quamprimum pelle vestitur, non secundinis tantum, membraneæ naturæ, à fœminæ spermate ortum trahentibus, officinaque naturæ suis edendis actionibus conueniens: verum & cute postea, à qua vniuersum ambitur corpus, & summo decore exornatur. Porrò in intimis embryonis visceribus caro parenchyma generatur, primum iecur hæmatoseos, statim & cor caloris fons, mox & vtriusque sanguinis vasa: nam cum affirmante Hippocrate Galenus libro de fœtuum format. capite quinto etiam fœdè renuente passim Aristotele tum 2. de generat. animalium, capite quarto, tum tertio de partibus eorundem, capite quarto, & libro de Adolescentia &c. capite secundo, iecur quamprimum gignitur, cor deinde, ac reliqua sensim, vnà cum instrumentis ab hisce fontibus exortis. cerebrum tandem, alterum ex tribus præcipuis organis, & neruorum pariter origo, formatur: atq; ita opifex causa se

habet in his, vt dum membrum aliquod absoluit, à fœtu non excedat, mandátque ei, vt reliqua prosequatur. verum istud præstat magno artificio, vni præsertim intenta, & aliis non neglectis. Ossa denique, ceu fulcra, ac totius corporis stabilimenta vltimò architectatur natura, à semine ortum trahentia, vti cerebrum, & nerui. cerebrum primum sensorium, & prętans animæ arx ac metropolis, nerui, organa sensum ac motum deferentia; ossa corporis quasi bases, quod innuunt verba illa, *oßibus compegisti me*. Carnes verò omnes à sanguine mẽstruo exoriuntur, tam parenchymæ, quã quæ musculosæ appellantur, & ceu distinctæ, distinctis pariter fruuntur officiis, quæ Lector prudens ex Galeno, libro illo ineffabili de vsu totius corporis humani partium, perbellè sibi poterit comparare. Huius itaque admirabilis ordinis hæc est ratio; cum natura à minus perfectis ad perfectiora vsque semper progrediatur; quamprimum embryon vita fruitur plantæ: hinc prius fabricantur organa, ad hunc vsum necessaria. iam rursus vita gaudet perfectiori, seu animali: & similiter opportuna ad hoc munus finguntur instrumenta. ad meliorem vitam tribuuntur fulcra, vt partes omnes per illa solidentur, ac firmentur. Cuncta hæc ceu præuiæ dispositiones sunt ad nobiliorem introducẽdam formam. Quare celebri, ac insigni hoc tentorio affabrè elaborato, etiam in eodem naturæ instanti, ac temporis, ab extrinseco aduenit, non de potentia materiæ educta, nec à Naturæ visceribus emanans, vti in reliquis viuentibus, immo immediatè ac singillatim à summo opifice Deo O.M. creata, Psalm. 32. anima videlicet rationis capax, aura sanè diuina, Plasmatori

ri ſimilitudo, & imago, in illúdque corpuſculum infunditur, & ei aſſociata eius actus, & forma fit, ἐντελέχεια, & ἐνέργεια. Præclarum hunc opificis progreſſum, & ineffabilem rerum ordinem dum contemplaretur idem Diuus Philoſophus Iobus vltimo concinit, in hæc prorumpens diuina verba; *vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.* Vitam, etiam vt interpretantur omnes ſacri doctores, animam, cuius actus vita eſt: miſericordiam, Thomas Angelicus com. in ca. 10. Iob. interpretatur virtutes, alij liberum arbitrium, alij verò ſenſus internos, & externos. fortè & clementiam Dei reſpectat, quia non meritis cuiuſq;, verum per viſcera miſericordię Dei noſtri, (haudquaquam naturæ nutu) hanc animam, tam altioris originis, vt verè imago, & ſimilitudo dicatur, & ſit, Gen. 2. afflatu quodam diuino nobis clementer impartitur. Concludit diexodon, confitendo, & laudando huius Artificis, tum ſummam potentiam, tum pariter & eiuſdem prouidentiam, dicens, *Et viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum,* Quod eſt illud diuiniſſimi Pauli Actorum 17. *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* iam à Græcis Poëtis, Arato præſertim antea dictum, tum à Cicerone Orat. pro Sex. Roſc. aureis hiſce verbis, *Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, ſpiritum quem ducimus à Deo nobis dari, & impartiri videmus.* Diuina itaque prouidentia ſeruamur in vtero; aliter enim hauddubiè mille modis periiſſemus, in illo anguſto, & obſcuro vteri ergaſtulo: extra vterum luce etiam fruimur, & commodis non minimis quotidie ab illo largitore emanantibus vtimur. Quamobrem hæc ſunt, quæ in illo exiguo fœmineo clauſtro, per totum grauidationis tempus ſum-

ma prouidentia operantur: in quo per varios casus, variáque rerum discrimina fœminæ ipsæ grauissimis solent lacessiri morbis, feriuis sæpè, hostilibus, ac funestis cruciari symptomatis, magna quidem cum fœtarum, ac fœtus concepti iactura, & clade.

Nos igitur vt tot, & tantis sedulò prouideamus incommodis methodum trademus exactam, qua per venæ sectionem earundem morbos sanemus. in qua doctrina dædalei apparent labyrinthi, inextricabiles se offerunt mæandri, quos, impetrato prius diuino auxilio, nostra tenui diligentia expeditos reddere modò conabimur; quantum & nobis fas erit, & per artem nostram vnà licuerit. lubet autem in hoc vastum mare aliquantisper periclitari.

De grauitate morborum vtero gerentium.

Cap. II.

Qvemadmodum officiosa, tum sagax Natura, miro quodam artificio disponit omnia, eadem ineffabili serie instituit, temporibus, atque locis opportunis seriò collocat, admirabili tandem vicissitudine munia sua obeuntia perficit: similiter & nos eius debitores: eo artificio, eóve ordine, quo cuncta illa prosequitur, in hac nostra Iatrologia, ceu solertes eius æmulatores, exagitanda modò proponimus. Cæterum cum ipsam videamus in iocundissimo veris tempore virentibus plantis luxuriare, statim eiusdem vi germinatos iam flores prosilire, grauidari mox per æstatem, & maturos fructus pro-

prodere. Fœminas pariter in ipso veris tempore obseruamus, sub pubescenti videlicet ætate eadem serie suas primas emittere efflorescentias, iam rursus viros ingressas effœtari, suósque tandem maturos iam partus in lucem edere. Tenemur & nos, postquam prima illa florum tempora transegerimus; in quibus methodum tradidimus curandi morbos acutos cum mensium efflorescentia connexas: eodem seruato ordine, mox ad grauidas translati, eorum morbos & curandi methodum explorare, enixas in sequenti examinaturi.

Consilium nobis itaque in hoc libro est, methodum tradere morbos acutos curandi, in vtero gerentibus: verum & illo ab Antiquis tantopere in hac hypothesi deplorato remedio, venæ scilicet sectione, ardua quidem res, difficilis, & omni exceptione maior. difficultatem auget, quod in grauidis morbi ex sua natura difficiles, grauissimi, ac sæpe lethales, qui, qua tales maxima, ac sæpe extrema auxilia postulant, respuit eadem conceptio. Istud comprobat accuratè Galenus lib. 5. Aph. sen. 55. dicens, *Neque enim Medici propterea quod prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt.* Si igitur morbis existentibus acutissimis illa vehementia auxilia non adhibeantur, & ad instar eorūdē morborū exquisita victus ratio non imperetur, exitium sanè expectandum, & funesta mors. Grauitatem morbi rursus declarat Hippocrates lib. 1. de morbis, nu. 3. quo loco, cum tres traderet morborum differentias lethalium, ancipitum, & salubrium, hæc infert, *Si mulier vterò gerens perineumonia, pleuritide, phrenitide,*

& ardente febre corripiatur, aut erisipelas in vtero fiat, necessitatem habet vt ab ipsis perimatur. Appositè & has easdem obseruationes lib.5. Aph. sen.30. diuino quodam sanxit oraculo, *Mulierem grauidam,* dicens, *morbo quopiam acuto corripi θανάσιμον, lethale.* Et quamuis istud ex Galeni mente, non vt semper, sed vt plurimum intelligendum: tamen illud superioris sententiæ *necessitatem habet*, si conferamus cum hoc, *lethale*, dicendum, morbos fœtarum acutos, non vt plurimum tantum, verum quasi ex necessitate, grauidas in lethe submergere. præsertim cum Hippocratis, ac reliquorum antiquorum temporibus, etiam & Galeni, infelices grauidę maximo illo auxilio, ac penè vnico ac necessario ad morborum magnorum sublationem, omnino priuarentur. quo quidem nunc auxilio, plurimos ab orco redimi passim videmus, experimur.

Grauitatis, ac vehementiæ horum morborum caussam videtur Naturæ genius Aristoteles assignare lib.4. de animal. gener. c.6. cum dicat: Bruta dum vtero gerunt magna ex parte optimè valere, mulieres contra plerunque ægrotare: quia illa consumũt labore excrementa, hæ verò otio, ac sedentaria vita maximam illorum accumulant copiam. Et proinde mulieres quæ multum se exercent prægnantes, & melius degunt, & facilius pariunt. Huic & altera quit addi ratio, copia videlicet alimentorum praui succi, quibus illæ per totum grauidationis tempus & intemperanter, & intempestiuè vescuntur. Inter hæc, nec infima altera ratio est, pathematum inquam, quibus & maximè subiiciuntur ipsæ, & facilè permutantur. irascuntur enim citò, timent, miserentur, mœrore conficiuntur, excandescunt, à qui-

bus

bus durè lancinatur corpus, ſiccatur, corrumpitur, & omnis denique ſanguis viuificus in vaſis ſtabulatus, torreſit, exuritur, aſſatur. hinc languent vires, exoluuntur ſpiritus, partes cunctæ ſuo dulci depauperantur nectare. Quare ex hac, variis artibus coaceruata excrementorum colluuie, quadam ſimul prauitate infecta, ab ipſo pariter fœtu ſibi vtili ac dulciori attracto ſanguine, fœculento, inutili, ac prauo per vniuerſos corporis tubos redundante; quid mirum ſi lethales ab his, ferini, ac funeſti in fœtis generentur morbi? Proinde diuinus Hippocrates ſolers explorator, ceu rariſſimum exemplum (vt accuratè itidem adnotat in commẽtario Galenus) hiſtoriam refert cuiuſdam vtero gerentis, etiam in littore decumbentis lib. 1. Epidem. comm. 3. ſen. 30. quæ cùm grauiſſimo laboraſſet morbo, comitantibus vnà ſæuiſſimis, ac ferinis ſymptomatis, abſque vlla matris, ac fœtus iactura, à cunctis his decimoquarto ſole abſolutè liberatur. Cum igitur fœtarum morbi vehementes ſint, quibus, ex vi methodi vehementia, & magna debentur auxilia; qualia illa duo præſtantia, illorum morborum cauſſas vnicè reſpectantia, venæ ſectio, & purgatio, antiquis illis viris ferè omnino fœtis interdicta: per conſequens, & lethaliores multò erunt huiuſmodi morbi, ex illorum auxiliorum defectu. Si namque ferini illi, etiam appoſitis, ac ſedulò adhibitis auxiliis; quid fiet in arido ligno? in morbis videlicet, in ſua ſpecie, ac cauſſæ ratione funeſtis, omni præſtanti deſtitutis auxilio?

Quod purgationem etiam ſeculum illud interdictam habuerit Præceptor declarat lib. 4. Aphor. ſen. 1. cùm tantum turgente materia eam admittat,

adhuc & parcè, religiosè, ac cautè adhibitam. eius hæc sunt verba, *Prægnantes purgabis, si materia turgeat, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has parcius. Minore verò, aut grandiore conceptu cautius, religiosiúsque agendum.* Interdicit itaque Hippocrates manifestò fœtis ipsis cathartica. admittit tantum, turgente materia, à quarto ad septimum, quia robustior fœtus, & tenacius hærens, parcè tamen: in aliis verò temporibus, siue ante quartum, per oppositam rationem, siue post septimum, quia copiosiori tunc fœtus indiget alimento, & quia difficilius multò tunc mutationes sustinet fœta, non solum parcè, verum & cautè, ac religiosè largienda: idque semper, in cunctis temporibus turgente tantum materia, haudquaquam aliter, ius. Neque confugiendum cum plurimis ex Neotericis, licere nobis, ob nostri æui pharmacorum lenitatem, quibus carebat antiquum illud sæculum. nam ridiculum sanè, ætatem illam caruisse clementibus pharmacis, & crassa ignorantia: cum & horum frequens esset apud illos vsus, vt aloës, mercurialis, seminis cnici, prunorum, senæ, agarici, absinthij, fumariæ epithymi, polypodij, lactis seri, iuris galli veteris, ac etiã mellis aërei, quod mannam nostra vocat ætas, & iugiter aliorum. non igitur horum interdicebatur vsus, quia fortiora, vel clementiora, sed quia nullus horum in grauidis, iuxta illorum sententiam tutus erat vsus. à vehementioribus abhorrebant maximè, quia multum illorum agitant corpus, ac fœtum vnà. vnde hæc in grauidis vllatenus admittenda. à clementioribus verò, quia & hæc nihil minus, & corpus commouent, & humores exagitant, & per consequens etiam in

abortus

abortus periculum inducunt. verum quia mitius se habent hæc turgente materia, ad maiorem incommodum prohibendum, locum ista habent; quid quod & istud adhuc præstandum cautè, parcè, ac religiosè. Fœminæ namque à leuissima sanè caussa, vt plurimum abortiuntur, à minima videlicet pedum offensione, ab exiguo corporis flexu, à leui timore, à fœtore elychnij, quod magis est, vt accuratè obseruat Plinius lib.7. de nat. hist. & ab aliis quamplurimis parui momenti rebus. Ius est igitur eas ne commouere quidem, ne partum abigant, vt hoc medio in vitæ discrimine deducantur vtrumque. Hæc est Hippocratis, & Antiquorum sententia de pharmacorum vsu in grauidis.

Cæterum, quod maximũ est, in omni grauidationis tempore, in omni pariter occasione respuit Hippocrates venæ sectionis vsum in fœtis: admissa purgatione, turgente saltem materie, ceu res deploratam, nisi ei hoc auxilio quamprimum succurratur, legem condit lib.5. Aph. sen.31. quæ sic habet, *Mulier in vtero ferens secta vena abortitur, eoque magis, si fœtus sit grandior.* Simpliciter itaque venæ sectionem abortum facere declarat, nulla pręmissa distinctione. omnem igitur morbum, & omne opportunum tempus obseruat. nusquam igitur admittendum auxilium. Ratio, qua inducebatur Hippocrates hæc est, quia cum venæ sectio directò retrahat sanguinem, omni tempore ad nutricatum fœtus necessarium, hinc in quolibet grauiditatis tempore valens fœtum corrumpere, suo viuifico nectare destitutum: & quia, nec leue quidem, mater in maximũ pducitur vitę discrimẽ. hoc innuẽ te iugiter eodẽ Dictatore, eodẽ itidẽ lib.5. Aph. sen. 55. cũ dicat, *Quæ gestantes vterum, febribus corripiun-*

Ingens opus:sed stringam. Hippocrates inuictissimus Græcorum coryphæus, læneus inuulnerabilis negat: affirmat consularis vir Aurelius, Cornelius, Celsus, alter Latinus Hippocrates, vtrosque insequuntur strenui viri. Lubet modò litem hanc in rem nostram vertere, & vtrisque contestantibus componere, ac dirimere. quia Silio Italico teste lib. 11. belli Pun.

Pax optima rerum,
Quas homini nouisse datum est, pax vna triumphis
Innumeris potior.

Innumeris potior, quia ex Demosthene in orat. de reb. Cherrhon. tranquilla, optima, salutaris, nihilominus & effectus belli, & Iustitiæ filia. Iustitia autem, cum cuique suum ius tribuat, spe ducti quique mentem aperiunt. Ad δίκαιον tribunal quamprimum concursabat insignis Romanus Celsus, & cum ipso plures, ac nobiles viri, Iudicem prensantes, orantésque vt caussam illorum cognosceret, ne grauidarum numerus, tanto destitutus auxilio damnatum vellet: verum impetrato silentio, in oratoris habitum formatus, sic cœpit libro 2. capit. 10. *Sanguinem incisa vena mitti nouum non est, sed nullum penè morbum esse, in quo non mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus est: in pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoque mulieribus vetus non est: siquidem antiqui primam, vltimámque ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabant, persuaserántque sibi mulierem grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliásque potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi cu-*

perientia firmetur. Et in primis veterum timiditatem redarguit circa vsum huius auxilij, idque medio experimento dicens, *postea vsus ostendit nihil ex his quæ Veteres affirmabant esse perpetuum*, fœtis videlicet scissionem venæ partum abigere. Quod experimentum, vsu longissimo fuit comprobatum, etiam à grauissimis viris, sedulis rerum naturalium indagatoribus, à Celsi temporibus, ad hoc vsque nostrum æuum. Quid quod, non solum plurimis experimentis comprobatur partum non abigere, verum & mirabile factu eundem in vtero potius seruare. Porrò altero organo, & oppositam sententiam conuellit, & propriam stabiliit. Ex doctrina Hippocratis, & Galeni duo requiruntur scopi tantum ad venę sectionem, horum alter postulans censetur, alter verò consentiens, postulat hoc auxilium morbus magnus; eidem consentit robur virium. Si igitur in grauidis adsit morbus magnus venæ sectionem postulans, & vnà adsit robur virium sufficiens, non solum ad fœtam sustinendam, ac fœtum, verùm etiam vltrò: tutò nos sanguinem hauriemus, quantum postulauerit morbus, & vnà consenserit vtriusque robur virium. neque grauiditas quidquam, extra sui conseruationem indicat, seruatur autem quotiescunque eius necessarium robur non exoluimus. permittit igitur venæ sectionem stantibus viribus robustis: cum hoc præpositum, maximum sit ad accuratam deliberationem huius magni auxilij. Adstante itaque robore virium *firmus puer, robustus Senex, & valens grauida mulier tutò hoc sanantur auxilio.*

Seruata curiæ disciplina, dum finem fecerit suis

sermonibus illustris Celsus, statim surgit dictator summus Hippocrates,& legi sanctoris ritu infit. Ad Hippocratis autem nomen subitum fuit factum silentium, propter viri magni admiratione, quem, ceu oraculum,omnis suspicit ætas, *Mulier in vtero ferens secta vena abortitur,eóque magis si sit fœtus grandior.lib.5.Aph.sen.31.*

Diuinus igitur iste vir sua graui & Laconica breuitate,qua potissimum gaudet in cunctis Aphoristicis oraculis apertissimè vt nullus reliquis concedatur dubitandi locus, sectionem venæ cunctis denegat vtero gerétibus,idque & in omni tempore, etsi magis interdicenda quò grandior fuerit fœtus.Neque senténtiam ratione defraudat, quia hoc auxilium inquit,grauidis abortum facit,maximum ac detestabile scelus, in maximū itidē discrimē fœtā perducēs,vt li.5.Aph.sen.55.& li.1.de morbis mulierum,nu.40.& 98. idem testatur Senex optimus. Rursus & huius effectus probabilis assignatur causa à Galeno in eius sententię com.quia inquit, detrahit alimentum venæ sectio, quo ad sui conseruationem fœtus indiget. eo autem mox destituto necessariò & corrūpitur,& abscedit. Hāc sentētiam proculdubiò amplexi fuēre tum & Hippocratis coętanei,tum & clarissimus Galenus,eius doctrinæ quàm valdè addictus.

Cæterum cum huius optimi Senis,veluti & reliquorum veterum monumenta, etiam consulente Galeno lib.2.de caus.sympt.ca.5.candidè sint interpretanda, hostiliter autem nunquam insectanda. Nos à Senatusconsulto τῆς διατριβῆς concessa dicendi facultate, de hoc litigio inter hos illustrissimos viros habito,déque pace in posterū incunda è tabella

bella sententiã hanc recitamus, *Licet grauidis morbo magno correptis venas tundere, quantum ad sustinendam fœtam, ac fœtum virium robur consenserit.* Hócque conuenit consulari viro Celso, cum diuino dictatore Hippocrate.

Lustratur amplius Celsi sententia, & Hippocratis consensus.

CAP. IV.

Antea bellum fuit, iam nunc accessit pax. Διάνοια omne iurgium ab hac doctrina exuit, & calcauit. lustremus amplius, concordes illos Principes, concordem & doctrinam proponamus. Aduocemus quamprimum methodum. in hac, scopi adsunt præponendi, qui in omni magni auxilij deliberatione; alterum venæ sectio, alterum purgatio. Scopi autem, qui in sectione venarum proponuntur ab Hippocrate cum Celso recensentur lib. 4. de rat. vict. sen. 19. & sub ternario cõprehendit, morbi magnitudo, robur viriũ, & ætas florens. vltimũ hũc respuit Gal. li. de cur. rat. per venæ sect. c. 9. dum inquit, *dicemúsque minus perfectè politam ætatis dignotionem ab eo, qui conscripsit ea quæ adiecta sunt libro de victus ratione acutorum. Satis enim sunt ad incidẽdam venam hi duntaxat scopi.* innuit itaq; frustra ab auctore illius libri Hippocrati ascripti additum esse ætatis scopũ, quasi sufficiant priores duo; & accuratè sanè. Circa priorem, postulantẽ auxilium lis quidẽ nulla, cum ex omnium ore morbus magnus, magnũ postulet auxiliũ, venæ sectionẽ inquã, aut purgationẽ: difficultas verò vrget circa alterũ, an cõce-

ptio contineatur sub scopo virium, & an prohibeat illa auxilia. Præceptor, vt nuper diximus, videtur sentire, quia valentia partum abigere, venæ præsertim sectio, prohibens esse. Celsus contrà, *quia non interest ait qua ætas, aut quid in corpore intus geratur, sed qua vires.* neque Hippocrates, aut Galenus cum connumerent ætatem inter scopos, annumerant fœtus priuationem, quasi hæc, & alia plurima ad vires referantur hauddubiè. Itaque præsente postulante scopo, vnàque adstante robore virium ad fœtam, & fœtum vltrò sustinendum, citra abortus metum venas quidem secabimus. quia, quantum morbus postulat, tantum vires consentiunt; quibus adstantibus vnà, etiam iuxta vtriusque Parentis doctrinā, nemo mentis compos à tanto se abstinebit auxilio.

Præterea conceptio, non quatenus sub viriū scopo contentá, verum quatenus res secundum naturam, sui conseruationem indicans, nec speciem auxilij mutat, tollit, aut in aliud tēpus differt, sed quātitatem eius moderatur, cum ei sit aliquid condonādum, vt seruetur. quare adstantibus vnà scopis tutò per venæ sectionem sanantur vtero gerentes. Hoc consequens, Hippocraticis alligatum vinclis longa firmat experientia Celsus, vsus ab ipso mox stabilitit assiduus: quibus certè carebat Dictator sūmus, quia Hippocratis tempore, etiā hoc ipsum quod sub obscuro quodam velamine ratio dictitabat, ne experiri quidem veteres illi ausi fuere. nunc solis iam orbe pleno, fugatísque à longè tenebris, audenter ac seriò illud intendimus, & maximo cum grauidarū commodo, & Medicorum iugiter ornamento. Neque minima vis est ad veritatis probationē, habere experientiam rationī addictam. Et quamuis fœtarū morbi,

morbi, dictãte Hip. li. 5. Aph. sen. 30. funesti, *Mulierẽ*, inquiens, *grauidã morbo aliquo acuto corripi, lethale.* tamen & illo venæ sectionis auxilio, etiam & sæpè reperito, plurimæ ab orci faucibus liberantur: quia auxiliũ hoc, si methodicè deliberetur, inter reliqua & præstantius, & vtilius ad morbos acutos soluendos, etiã & testante ex Hippocrate Gal. li. 3. Epid. cõ. 1. in hist. Pythi. Lethaliores autem fiunt in grauidis morbi ob multiplicẽ rationẽ, ordinem omnem dicentem ad conceptionẽ; quia, vt dixerat Gal. com. in nuper citatã Aphoristicã sententiam, *magnitudini, ac vehementiæ morbi, par grauida esse nullo modo potest.* tum quia hęc victus rationem tenuem, à morbi vehementia indicatã, citra fœtus maximũ discrimẽ sustinere nequit: tum neq; auxiliorũ magnitudinẽ morbo adæquatam, propter eandem rationem. quare his, iuxta morbi ideam non præstitis, ferè est necesse, incidat in barathrum fœta, certò eidem minãs perniciem. Si nanque fœtus negligatur, & omnia, ad instar indicationum vim, in morbo acuto exercęãtur, corrumpetur hauddubiè fœtus, quòd secundario fiet fœtæ pernicies. verum si oblito fere morbo, mens omnis ad sustinendum fœtum cõuertatur, ingrauescet tunc proculdubio morbus, & matri itidẽ germinabitur periculũ: & morbi acuti ratione ingrauescentis, ob ipsius neglectũ (acutie ac vehemẽtia auctis) quasi expes fœta succũbet, & fœtus. Quãobrem si, vt Hipp. astruit lib. 1. de rat. vict. sen. 8. *Maximè laudandus Medicus, qui in acutis morbis plurimos occidentibus homines, præ aliis insigniter ad meliorem partem excellat:* potissimum laudandus venit, qui excellit in curatione morborum acutorum vtero gerentium, per eas rationes, quas

nuper attigimus, plurimas in nobis effœtantes ambiguitates, nec ad curationem minimas difficultates: tum quia ex Hippocrate huiusmodi morbi, vt plurimum per se funesti: tum quia adæquato priuantur auxilio. Si igitur nos eumethodo seruata, huic tanto auxilio occurramus seriò, plurimas quidem à Cerberi faucibus redimemus. etsi aliquãdo sola natura medicatrice, citra sectionẽ venæ aliqua liberari valeat, vt scriptũ est, etiã apud Hippocr. lib. 1. Epid. com. 3. sen. 30. mulieris cuiusdã in littore decũbẽtis, quæ cũ acutissimo laborasset morbo, citra abortum; decimoquarto sole iudicata conualuit. verũ, vt quotidiana nos docet experientia in multitudine copiosa, indies incolumes seruantur, etiam ab acutissimis morbis vindicatæ, quibus non semel tantum, verum & quinquies & vltro fuit extractus, & quod magis est, etiam in diuersis conceptionis mensibus, adhuc & nixu vicinis septimo, aut octauo mense. ex quibus nos non paucas seruauimus, & summa Dei clemẽtia, & tenui hac nostra industria.

Constat igitur ex his, hanc grauiditatis indicationem curatricem non esse, vti neque alteram, quæ ab ætate, aut viribus sumitur: neque simpliciter illam admittere, aut respuere venæ sectionem. Secundariò autem hoc admittunt magnum auxilium robustæ vires, vti respuunt imbecilles. Conceptio itaque cautos præsertim, ac consultos reddit Medicos circa eiusdem auxilij quantitatem. Indiget autem Medicus ad hoc munus obeundum in grauidis, ea redundet ipsa sanguinis copia, quæ & fœtui sufficientẽ materiẽ ad eius alitionẽ cõpenset, & pariter remedio. quid quod & ferè quantũ redundarit extra illud sufficiens ad fœtus alitionem, postulante morbo, fas

erit

erit haurire. Et hæc eſt vera de hac re ſententia, & hic abſolutus tantorum virorum conſenſus.

An inuſitatum fuerit Hippocrati, & eius doctrinæ repugnet prægnantibus venas ſecare.

CAP. V.

CVm Græcorum ſcriptorum ferè omnia teſtimonia, ac vnius præſertim Hippocratis, huius gentis vnici ornamenti, tantā ſibi apud omnes auctoritatem vindicarint, ac ſanè meritò, vt ne infringi quidem vlla ratione, aut conuelli poſſe videantur, quæ videlicet eorum calculo comprobata reperiuntur. proinde modò operæpretium curandum duximus, hanc Celſi accuratam ſententiam, noſtram iugiter interpretationem, ne aliqua ex parte ſummam illorum afficiat fidem, aut diſpolietur honorem. Cæterum, quamuis ex dictis nuper, nulla fortè inter vtroſque Hippocrates occurrat antipathia: tamen, quia aliquorum forſan non acquieſcerent animi, imò quadam procacitate turgentes, ex verbis Celſi inſurgerent aduerſus noſtrum, ac illorum conſenſum, dicentes, & nouum & inuſitatum fuiſſe Hippocrati, ſemper venas grauidis aperire, veluti pueris, ac ſenibus. Aſtipuletúrque iſtud Celſus, cum ſcribat, ſenioribus ipſo, & nouum, & inuſitatum illud auxilium fuiſſe, ac piaculum ſanè. Et cum ſub ſeniorum nomine neceſſariò & Hippocratem comprehendat, ipſo Celſo multò vetuſtiorem, vt cuique in chronologicis lectionibus quā minimè verſato videre eſt. hinc autumādum, etiam ex Celſi mente, & auxilium nouum, & inuſitatū pariter fuiſſe Hippocrati, venę ſectionem.

Lubet modò replicare quanto antiquior fuerit Hippocrates Celso, vt dissonantia pateat. Inprimis consularis Celsus, ex Quiritum ordine fuit vir, & hic Romæ vixit anno à mundi creatione 4181. ab vrbe Romana condita 821. sub Imperatore nostro Hispano Traiano, anno itidem à Christo Iesu, Domino nostro nato 93. etsi aliqui, & fortè rectius sub Tiberio hunc vixisse existimarint, anno à Christo nato 34. & sub eiusdem Domini Iesu passione ac nostra redemptione. verum fortè sub Tiberio natus, vsque ad Traiani imperium vitam protraxit; & fiet concors illa disparilitas.

Hippocrates, ille inquam diuinus vir, inter Hippocrates aliquot, ordine secundus & Magnus meritò appellatus, natus Coo, insula insigni minoris Asiæ, iuxta Rabbi Abram in historia Cabbala, etiam, vt doctissimus refert Genebrardus, lib. 2. Chron. vixit Mardochæi temporibus, ac Hester, potentissimi Assueri Persarum, ac Medorum regis vxoris. Hic Assuerus est, quem Iosephus lib. 11. Antiq. Iud. ca. 6. Cyrum, cum Græcis, Chaldęis, ac Septuaginta duobus interpretibus vocat: aliqui, & fortè rectius Artaxerxem, illum videlicet Longimanum, à brachiorum longitudine sic dictum, & Darij filium. Isidorus li. de tẽporib. etiam sub hoc Longimano Artaxerxe Hippocratẽ vixisse retur. Beda venerabilis sub Xerxe Assueri, seu Artaxerxis patre natum assignat, lib. etiam de tempor. ætat. 5. Et omnes verùm affirmant, cùm Hippocratis vita centenarium excesserit. nam sub altero natus Xerxe per annos 20. imperante, sub Artaxerxe Longimano per annos 40. regnante, septem tantum intermediis mẽsibus inter vtrosque, quibus Artabanus regno præfuit, reliquum vi-

tæ poterat haud dubiè ille transigere. Confirmat hanc rem Epistolarum liber, cum in eo epistolę existant ipsius Artaxerxis ad Pætum, Hystanidem, & Coos de ipso Hippocrate; quem supplex orabat ad se venire, vt pestem, omnem eius exercitum depopulantem sua ineffabili arte extingueret. Artaxerxes igitur iste imperauit anno mundi 3730. ante Christum dominum 437. vrbis conditę 363. Alij anno secundo belli Peloponesiaci, à mundi ortu 3537. quod minus probabile Eusebius lib. suo Chron. floruisse opinatur Olympiade 86. seu Vrbis conditæ 344. vnaquæque autem olympias tetractericà erat.

Porrò Hippocrates iste, filius Heraclidis, fuit genere Doriensis, quamuis Coo natus, vt pariter doctissimus Pius II. scribit, hist. Asigmi. à quo fuit valdè insignita. Huius familia illustris ac regia Medicinam semper coluit scientiam, per annos amplius mille. Heraclides igitur huius pater, filius fuit primi Hippocratis, qui fuit Gnosidici, qui fuit Nebri, qui fuit Sostrati 3. qui fuit Theodori 2. qui fuit Crisamidis 2. qui fuit Sostrati 2. qui fuit Theodori, qui fuit Crisamidis, qui fuit Cleamitidis, qui fuit Dardani, qui fuit Sostrati, qui fuit Hippolochi, qui fuit Podalirij, qui fuit Æsculapij, qui fuit Apollinis, qui fuit & Iouis sũmi Gẽtiũ Regis, etiã & apud illas obcœcatas nationes Deorum, & hominum patris. Fuit itaq; hic diuinus Hippocrates octauus à Crisamide rege, 17. ab Æsculapio, 19. à Ioue, per masculinam lineam; vti per maternã decimus octauus ab Hercule, cum eius mater Praxiæa filia fuerit Phaneretis, veluti hic filius Cadmi, Coorum Principis, & hic decimus quintus ab Hercule. Ex his videant ambò quanto semper in precio fuerit habita sacra

Medendi ſcientia, cum ſummi reges, eam ſummis profiterentur laudibus: intelligant rurſus hunc virum Celſo multo antiquiorem eſſe, cum inter hos interſint ſaltem anni 470. Quare, & inter ſeniores, cum & ætate ſenior, & dignitate ac literis prę-ſtantior reliquis fuerit, hunc proculdubio Celſum repoſuiſſe, neceſſariò fatendum. Hic namque Medicinæ fuit quidem inſtaurator, vt his verbis etiam teſtatur Pætus, epiſt. ad Artaxer. *Hic diuina natura præditus eſt, & ex paruis, ac vulgaribus ad magna, & artificioſa Medicinam euexit.* Idem & noſter recenſet Galenus lib. 9. methodi, cap. 8. Idem & Soranus in ſua Iſagogis præfatione, dum Medicinam hunc dicat in artem redegiſſe, & perfeciſſe, cum plurimos annos poſt Æſculapium in tenebris latuiſſet. Senior igitur erit Hippocrates ipſo Celſo, & inter Seniores, ceu primus inſtaurator, ac præcipuus, æſtimandus. Inuſitatum itaque & huic auxilium, & incultum: neque de ipſo in grauidis mentio vlla, in cunctis eius operibus: vno dempto lib. 1. de morb. mul. numer. 105. præſente iam partu, dum fœmina in nixu difficili laborat. conſulit autem tunc venę ſectionem plethoricis fœminis, vt inanitis ſubiectis vteri vaſis, ac circumſtantibus, & partes quæ nixu deſeruiunt facilius cedant, ac dilatentur amplius, & phlegmonoſa affectio vna præcaueatur, ac ne à difficili, ac dolorifico partu concitetur. Hinc vtraſque inferiores venas ſecandas eſſe iubet Hippocrates. Et quamuis hunc librum, tum Hyeronymus Mercurialis lib. 4. de morb. mul. c. 22. tum Ioannes Baptiſta Montanus lib. de vterinis affect. ſtatim initio, ceu nothum explodant. tamen grauiſſimus vir Mauricius Cordæus doctiſſimis com-

commentariis, ceu partum Hippocrate dignum illustrat, & ceu genuinum, ac natiuum amplectitur, stilum, ac doctrinam Hippocratæam haud dubiè redolentem, primum inquam. Quod si & hic fortè Hippocratis non fuerit legitimus (vt quidem reor) saltem aut alteri eius filio, aut peritissimo alicui discipulo referendum. concludendum tamen vtcumque sit, Hippocrati, & reliquis veteribus inusitatam fœtis venæ sectionem: & ceu inusitatum fortè fatur lib. 1. de morbis, nu. 3. ex necessitate prægnantes occumbere, acuto aliquo lacessitas morbo, cum tanto, ac tam singulari auxilio ad illatum curationem, eo tempore infœlices mulierculæ destituerentur. Hæc sunt quæ nobis poterant obiici aduersus ea quæ nos superiori diximus capite.

Cæterum, quamuis hæc ferè cuncta, ceu vera admittenda: nihilominus tamen firma ac rata stat nostra altera opinio. cum tantum absit, quod Hippocratis axiomata, & medendi eius methodus è grauidis abdicent venæ sectionem; quod hanc eandem omni potius encomio suadeant. imò & Aphoristica illa sententia hanc nullatenus è medio tollit, cum concludat illam potius partum abigere, præsertim grandiore iam existente fœtu. quæ intelligitur haud dubiè de illa sectione nec religiosè, aut cautè præstita, verum imprudenter, aut intempestiuè. Si itaque nos hoc auxilium demonstremus abortum non facere, ruet itidem Hippocratis sententia, iuxta illorum interpretationem. Hoc nos sequenti capite abundè, & ex instituto ostendemus. Quare stat doctrina Hippocratis in fauorem huius præstantis auxilij, ad redimendas fœtas à morborū acutorū tyrannide. Neque mens est Hippocrati ve-

næ sectionem semper ac quasi necessariò abortum facere, sed vti de reliquis ferè oraculis Galenus interpretatur, vt plurimum: quando scilicet demitur sanguis ad fœtus alitionem, ac conseruationem vtilis, ac necessarius, ac ita pariter labascunt fœti, ac fœtæ vires. destituto namque nectareo pabulo, ac vnà marcescente fœtu abortus necessariò consequitur. & proinde, vt infrà mox dicemus, venæ sectio etiam inter caussas abigentes partum annumeranda, non per se, verum per accidens operando.

Demum & vltima oraculi verba, etiam præter medendi methodum, idem affabrè attestantur: cum Hippocrates dicat, *eóque magis*, videlicet partum abigere, *quo grandior fuerit fœtus*. quibus verbis videtur innuere, veluti de catharticis in altera dixerat sententia, libro quarto Aphorismorũ sen. 1. *Prægnantes purgabis si materia turgeat*, in Græco legitur ἢν ὀργᾷ, *quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has parcius. Minore verò aut grandiore conceptu, cautius, religiosiúsque agendum.* A quarto igitur ad septimum tutius purgatur materies, quia tunc ceu minori fœtu, minori pariter indiget alimento, vnde & minus sugente, maior sanguinis exundat copia, sufficiens materies remedij. vnde quo magis accedit ad septimum, tanto cautius agendum; quod declarant illa verba, *sed has*, scilicet septimestres *parcius*. Turgentia itaque, affectus sanè vrgens, postulans erit illud auxilium, veluti & robur virium alter scopus consentiens. hoc quàm maximè consistit in illa humorum redundantia, quæ fœtæ, ac fœtui inutilis est, & commoda purgationis exinde materies. Pari ratione vrgentia præsens, vel imminens, postulans venæ sectio-

nem,

nem, & adstante vnà robore virium, omne illud redundans, ceu inutile fœtui ac fœtæ, materies vtilis erit ad tutam venæ sectionem. cum igitur, vti turgentia, sic morborum acutorum vrgentia, ac eorum acuties, ac si mauis etiam & cacoëthia, fœtas, quasi ex necessitate succũbat, in tanto vitę discrimine, cùm nulla præstantior, tutior, aut commodior adsit via, vt à tali pressura redimantur, ipsa venæ sectione, etiam ex mente Galeni lib. 2. de rat. vict. sen. 11. istud anceps Hippocrati auxilium sanè experiundum, necessitate vrgente, etiam necessariò. quid quod & tantum abest hoc anceps, & infidum sit, quod plurimas ab orco vnà cum fœtu persæpè liberarit. Qua commotus experientia, acutissimus ille Aben Rhois, li. 7. collect. cap. 4. nihilominus & acutè consulit, *Mulieri pregnanti sanguine repleta, quo fœtus non indiget commodè nos posse mittere sanguinem.* Apprimè auctor iste eam præstantem, ac solam præscribit conditionem ad venarum in fœtis sectionem, sanguinis videlicet redundantiam, qua fœtus nõn indigeat. quæ, in quolibet mense, siue septimo, octauo, aut nono si apparuerit, vrgente tamen morbo præsente, vel imminente, venas audacter, ac religiosè tundemus. cautius tamen id in vltimis mensibus præstandum; quia fœtui maturo illud condonandum, cum facilius multo abigatur à sanguinis motu: vti & fructus maturi, spontè, vt refert Galenus lib. 4. Aph. sen. 1. ac ferè citra vllam externam vim decidant.

Hanc doctrinam rerum omnium mater experientia, comite ratione cõprobat vnicè. vidimus nãque dũ Valẽtiæ Medicinę insigni ẽporio actuosam Me-

an illud auxiliū, ad instar Hippocratis placitorū admittat ille, ambigūt aliqui. Perdoctus Horatius Augenius li.6.de sag. miss.c.12. haudquaquā Auerrhoë intellecto, hunc ex mente Hippocratis consulere astruit. Sed ne perperam hæc referamus, huius Augenij verba quamprimū proponere lubet, *Auerrhoes magnus Medicus, aut certè maior Philosophus in hanc eandem opinionem peruenit, dum inquit, dicit Hippocrates, Mulier pragnans non debet phlebotomari, nisi quando embryonis virtus fuerit fortis. hoc est à quarto mense vsque ad septimum, nisi humores fuerint furiosi, & pharmaciam concedit tunc. Ego autem dico quod phlebotomia, quando adest repletio, qua embryo non indigeat, non est mala: sed pharmaciam non credo ad bonum peruenire finem, &c. Hac ille. Ex quibus duo colligito, primum quod secundum sententiam Hippocratis mittendus est sanguis vtero gerentibus, non enim dixisset Auerrhoes hac verba, dicit Hippocrates quod mulier pragnans debet phlebotomari, nisi constitisset illi opinio Hippocratis; & quamuis non inueniamus in aphorismis conscriptam hanc fuisse sententiam: tamen alibi id explicasse credere quidem absurdum minimè videtur, eóque volumine carere nos, vt aliis quampluribus. Secundò, quod plenitudine existente in vtero gerentibus, qua non indigeat fœtus mittendum esse sanguinem.* Hæc Augenius, & hi eiusdem errores. horum cardo, ignorantia instituti illius capitis Auerrhois, & ignaua interpretatio verborum. vnde à tenello exorto ac minimo accrescente errore, & maximus fit mox, & in difficiles hunc cogit incidere mæandros. quorum alter, quia ex Hippocratis mente arbitratur censisse Auerrhoem fœtis venas tundendas: idque di-

ctus futili ac elumbi quadam ratione, *non enim inquit, ipse dixisset, dicit Hippocrat. quod mulier prægnans debet phlebotomari, quo libro carere nos, in quo Hippocrates illud conscripserit.* Alter rursus, cum ex Auerrhois verbis & falsò inferat, & eius perniciosam sententiam stabiliat, quòd in prægnantibus, etiam sola existente plenitudine sit hauriendus sanguis. quam execrandam opinionē in nostro spicilegio infra ex instituto aduersus hūc Augeniū totis viribus redarguemus. Verum quamprimum irridendus, cum palynodiam obseruet in ipso Hippocrate viro sanè ineffabili, & quam nunquam hâc cecinisse omne testatur sæculum. Si igitur lib. 5. Apho. sen. 29. genuino quidem oraculo, vtero gerentibus interdicit venæ sectionem: cur in altero codice, quo nos carere arbitraris, à solo Auerrhoë inuento, oppositum sentire autumas? O piaculum! quid quod si nos caremus, haudquaquam Galenus eius doctrinæ addictissimus eo frustraretur: neque Celsus veteribus illud auxilium inusitatum affirmasset. omnes enim hi per alterum ferè annorum milliare Auerrhoëm hunc præcedunt. vixit enim Auerrhoës in nostra Hispania in eo Beticę tractu, in quo Cordubensis conuentus extat, olim Mahometanorum infaustæ gentis litterarum celebre emporion, tempore Audelach Sempse Miramamolini Marochi in Africa regis potentissimi (cuius itidem imperio subecta erat Corduba) per quatuor annorum centurias, ab exortu videlicet illius nefariæ Pseudoprophetæ Mahometi sectæ. anno autem à Christi Domini nostri natali centesimo supra millesimum, vt ipsemet testatur in principio collectaneorum libri, ad ipsum relati

Mira-

Miramamolinum. Quare probabile multò Galenum, & Celsum eo libro non caruisse, quam ad manus denique ipsius Auerrhois prouenisse.

Quod autem Augenius mentem Auerrhois non perceperit abunde ex eius capitis instituto elucet: eo enim, si verborum seriem sensim exploremus, & simul capitis inscriptionem, videbimus, consiliũ sibi esse de purgatione potius agere, cum iam capite præcedenti de venę sectione disputasset. Hoc igitur capite 3. lib. 7. collect. methodum tradit deliberandi venæ sectionem, & ita præter scopos consulit æstimanda esse plurima, ætatem, consuetudinem, temperamentum, anni tempus, loci affecti situm, eius naturam, atque præstantiam, & morbi tempus, & alia. verum in capite immediatè sequenti, in quo de pharmacia instituit agere, statum corporis ęgrotantis obseruat, an scilicet prægnans vel secus. De prægnantibus autem, circa vtrumque deliberandum auxilium, etiam cum Hippocrate sentit, eorum nullum esse locum. vnde & duplicem refert ibi sententiam, etiam ex duplici Aphorismorum sectione ex lib. 4. & 5. desumptã, in quibus palàm Hippocrates ab vtroque abhorret auxilio: alteram, in qua simpliciter grauidis venę sectionem denegat, alterã in qua purgationẽ, nisi turgente materia, & forti existente embryone: atque tunc cautè ac religiosè prętandũ. Sed quamuis Hippocratem ita sentientem referat Auerrhoes, dissentit tamen & vtrique oraculo, cum ipse pharmaciam simpliciter respuat, etiam turgente materia: quia arbitratur omnia pharmaca veneficam habere vim, humoresque prauos ad vterum ac fœtum ducere, menstrua simul concitare. admittit porrò

venæ sectionem, dummodo fœta sanguine repleta sit, quo fœtus non indigeat. Deprauatè igitur in vnum coaluit, ac confundit Auerrhois interpres; & cum ipso Augenius, etiam vtrasque Hippocratis sententias confundentes: cum sint à parte rei distinctissimæ, & libro, & sententiarum numero longè diuersæ. Meminit autem prius illius, in qua de venę sectione in fœtis sermo habetur, in disputatione de catharticis, dum de eorum vsu in grauidis tractat: quia cum sint de eadem materię subiecta, diuersimodè exponit vtriusque auxilij vsum, cum venæ sectionem simpliciter abroget, admittat verò cathartica, à quarto ad septimum, turgente videlicet materie. quasi insinuet ex mente Hippocratis ad deliberandum de vtroq; auxilio non solum indigere nos scoporum obseruatione, verum & aliorum coindicantium, inter quos ne status grauidarum negligendus retur, qui simpliciter venæ sectionem respuit, amplectitur aliquando pharmaca. Ex quibus apposite concludit, quod etsi hæc sit Hippocratis *διάνοια*, ipse tamen longè multò sentire, cum status ille cõtra, simpliciter interdicat cathartica, amplexetur aliquando scissionem venæ. Quare hæc erit legitima lectio huius Auerrhois loci, *Dicit Hippocrates, mulier prægnans non debet phlebotomari:* (mox interpositis duobus colis) *purgari autem* (subintellecto) *nisi quando embryonis virtus fuerit fortis.* Hæç itaque lectio absoluta, & Hippocrati quammaximè consona, ac genuina; quid quod & seriem verborum Auerrhois omni ex parte connectit. Periodus namque hæc necessariò duobus constat colis, quorum alterum de venæ sectione, alterum verò de purgatione tractat. hoc ostendunt illa vltima periodi

periodi verba, *& pharmaciam concedit tunc*: quando videlicet embryonis virtus fuerit fortis, & humores iugiter furiosi fuerint, quod est ὀργᾶν, turgere: quæ nulla ratione queunt venæ sectionem respectare.

Possumus tandem & eandem lectionem, nullatenus immutata sententia, & aliter interpretari, si conditionalem illam coniunctionem nisi, interpretemur nec, quasi hæc sit lectio, *Dicit Hippocrates, mulier prægnans non debet phlebotomari, nec quando embryonis virtus fuerit fortis*; hoc est, nec à quarto ad septimum. quasi simpliciter abnuat, omníq; tempore fœtis illud auxilium, *nisi humores fuerint furiosi, & pharmaciam concedit tunc*. videlicet, si vna cum turgentia embryonis virtus fuerit fortis. Philiatri, quam placebit eligent.

Conuellenda igitur ob duplicem rationem Augenij lectio; primum, quia illud sectionis venæ in grauidis nullibi apud Hippocratem legimus, neq; legisse quempiam audiuimus, verum oppositum, vt nuper diximus. Somniũ itaque Augenij. rursus & imperitè scripsisset Hippocrates, fœtis non est vena scindenda, nisi robusto fœtu, & turgente materia, cũ ad venæ sectionem fœtus robur simpliciter non requiratur, sed materies superuacanea: multóque minus humorum turgentia, quæ potius vacuationem per pharmaca indicat consultò. quid quod & certissimum est, vt Cellus accuratè refert, Veteribus inusitatum remedium venæ sectio ad morbos fœtarum sanandos: inusitatatum autem, quia arbitrabantur hunc partum abigere, nec altera erat ratio, ob quam ab hoc tanto auxilio in grauidis abhorrebant. si igitur, quia partum abigit, illis inusitatũ au-

xilium, qua ratione ductus alibi Hippocrates methodũ traderet de eius vsu in grauidis? Aberrat mox idem Augenius, quod illa quæ Hippocrates lib. 4. Aph. sen. 1. & iterum stando dictis li. 5. sen. 29. obnixè, ac distinctè affirmat pharmaca aliquando fœtis licere: verum quæ semel de venæ sectione in fœtis li. eodem 5. Aph. sen. 30. scripsit, velit in dubium vertere, atq; mutuò confundere, quasi oppositum senserit in alio imaginario opere.

Concludamus itaque cõsilium esse AbenRhoi demonstrare, licere fœtis tundere venas, sanguine repletis, quo fœtus haudquaquam indigeat: vti fas itidem fuit Hippocrati pharmaca propinare, robusto existente fœtu, & vnà turgente materia. quam opinionem omnes ferè à Celsi temporibus ad hoc vsque nostrum æuum, vsu maximo comprobatam seriò amplectuntur.

An oraculum Hippocratis de vena secanda in grauidis copiosam vacuationem tantum respuat.

Cap. VII.

CVm Dictator summus Hippocrates, summo honore sit semper habitus: eius pariter doctrina Mercurij quadratura stabilior: hinc, vt à Criticorum calumnia tantum hunc virum liberè vindicent, aduersus quem in dies vrgenter vsus clamitat, nescio quo fato viri aliquot docti, & classici eundẽ excusare, ac fortè p[illegible] totis contendunt viribus. Inter hos quamprimum insurgit infœlix Germanus ille Leonarthus Fuchsius, cuius doctrinã quãtum

tum admiror, tantum exhorrescit infidum nomen. & hunc insequuntur mox viri aliquot, nec infimæ notæ, inter reliquos perdoctus Hieronymus Mercurialis 29. lib. 5. Aph. ille igitur dum hanc sententiam interpretaretur inquit, Hippocratem simpliciter non damnasse venæ sectionem, sed copiosam illam, ac magnam, qua vtebantur antiqui. hoc autẽ quibusdam Galeni locis conatur astruere, in quibus copiosissimas consulit, ad tres videlicet, vel quatuor sanguinis libras, vel ad animi vsq; deliquium. quæ sectiones venarum & detestandæ vtero gerentibus, & infaustæ, cum hauddubiè ab his suo genio defraudetur fœtus, & simul abortus, quasi ex necessitate consequatur.

Hieronymus Mercurialis in suis Pisanis lect. in Hipp. historias, hist. 13. huic errori alium subiungit, & absurdè affirmat, *quamuis verum sit, quod Fuchsius interpretatur, Hippocratem in fœtis copiosas & per grandes venæ sectiones damnare, haudquaquam mediocres: potissimum tamen detestari vsitatissimam partium infernarum sectiones: quæ cura vllum discrimen valentes sunt partum abigere.*

Horum virorum partim tollerabilis interpretatio, ex eo quod innocua. instruit enim Medicũ, ceu debẽtem auersari temerariã illam sanguinis vacuationẽ, tam ingentẽ, quã infernã in vtero gerẽtibus. detestabilis tamẽ, quia lõgè recedens à mẽte Hipp. in eo oraculo, tũ ab illius auxilij simplici vsu, à cunctis illis Veteribus omnino neglecto, si Celso, ac veritati fides adhibẽda. Inprimis, quod auersetur Hippocratis mentem lib. 5. Aph. sen. 29. docet loquendi stylus, *Mulier*, inquit, *in vtero ferens secta vena abortitur.* Si enim omnẽ sãguinis vacuationẽ per sectã

venam non respuisset, haudquaquam absolutè pronuntiasset de hoc auxilio, ceu infrequenti Hippocrati, etsi Laconicus sit eius sermo. nam res graues perpetuò distinguit, in quibus potissimum aliqua consistit ambiguitas, aut difficultas. nec est quod modò in exemplis commoremus, ceu cuique peruium. quid quod & hoc saltem Galenus obseruasset in commentario, tantum dissuadere copiosas, aut infernas venarum sectiones: non autem parcas quas itidē & ipsis vsui fuisse mox demonstrabimus in variis sanandis morbis. Istud innotescit ex variis Hippocratis, & Galeni testimoniis, tū & probabili cōiectura: quid probabili? imò & necessaria. Hippocrates igitur, vnà & eius discipuli, tātò præceptore edocti, rationali quadam methodo per indicationes ipsam exercebant Medicinā, vt passim de ipso Hipp. attestatur Gal. & ab ipso gloriatur hanc rationalem hausisse methodū. Sed hæc, iuxta vrgētiā affectus, & virium, tum reliquorum coindicantium cōsensum docet, iam aliquando copiosas, iam rursus aliquādo præstandas parcas sanguinis vacuationes. Ergo.

Testimonia modò cōgero. hic itaq; Hipp. li. 4. de rat. vict. cū 23. sententia curationē inchoasset apoplexiæ, ex vasorū videlicet interceptione, quā certò efficit plethora: mox in sequenti 24. ex morbi natura qualitatē remedij decerneret, & vtēdi modū ex situ partis affectæ cōsulens, brachij dextri internæ venæ sectionē: tādē ad quantitatē huius auxilij accedens, hæc inquit in altero oraculo 25. *Sanguinémq; auferre inspecta secundū habitū, ætatēq; pluris, minorísque ratione.* Cōstat igitur ex Hipp. mēte, in hoc affectu copiosè vacuādū, si ætas florēs adsit, vnà & robur viriū ad instar corporis habitus, nec dissenserint reliqua: parcè

parcè verò, si contra & habitus laxus, robur virium mediocre, ætas recedat ab illa media, regio, anni tẽpus, ac temperamentum extremum. Quod si insurgant, dicentes, hunc librum genuinum non esse Hippocratis: saltem concedent alicuius discipuli eiusdem, in eius schola beneversati: vnde meruit, pro eius summa doctrina clarissimum habere Galenum eiusdem paraphrastẽ. Quare ne ius quidem eruditissimis illis viris tantum crimen imponere, promiscuè imperantibus cunctis copiosas sanguinis profusiones, robustis ac languidis, plenis, ac minus plenis, sub vere aut sub æstate degentibus. Nam copiosam moliri vacuationem, ne fas quidem alicui, nisi vrgente morbo, viribus vnà robustis adstantibus, ac reliquis mox consentientibus.

Tandem si Hippocrates lib. 1. sen. 3. Aphor. simpliciter extremas omnes vacuationes periculosas vocat: & libro secundo sententia 51. multum, ac repentè vacuare etiam sentit periculosum, quia omne nimium naturæ inimicum, & quod paulatim vacuatur tutum. quanto magis periculosum grauidis ad extremum vsque vacuare. Inane igitur dictum, ac futile sanè, extremas vacuationes fœtas non ferre.

Ad Fuchsij probationem, ex Galeni testimoniis desumptam, ex quibus ipse elicere intendit, quod Veteres semper copiosas consulant ægrotantibus vacuationes, dicemus, alienum id à ratione, tum à Galeni rescriptis; cum non solum copiosas, verum & medias, ac minimas quidem, iuxta affectuum magnitudinem, ac robur virium consulat ipse. Sed hunc amabò attentè replicemus. In primis impro-

prio libro de hac re conscripto, libro inquam, de curandi rat. per venæ sect. ca. 12. in quo, quamuis ob maximam plethoram, ophthalmico, altera die quatuor hauserit sanguinis libras, copiosa sanè vacuatio, ac ingens: tamen eodem loco mediam consulit vacuationem, dum cotylam, vncias continentem ponderales septem cum semisse, mensurales autem nouem. mox & sequenti capite minimam, dum ad cotylæ tantum dimidium imperet. frequens nobis quantitas hoc æuo. concludens autem illud 12. caput, sic inquit, *Proinde satius est tam copiosis vacuationibus abstinere, nisi magna incumbat necessitas.* Quare ex his verbis mediocres potius vacuationes ipsi erant in vsu, cum damnet copiosas, nisi vrgente necessitate, quod rarò accidit. tunc enim iuxta Hippocratis consilium lib. 1. Aph. sen. 6. ceu extremum, & extremum adhibendum auxilium. Satius igitur copiosas respuere, amplecti mediocres. has & vnà parcas commendat itidem lib. 11. meth. ca. 14. Galenus, his præsertim qui mollis, & laxi sunt habitus, obesi pariter, & venas habuerint graciles, regionem calidam incoluerint, sub cœli statu calido ac sicco, & æstiuo tempore fuerint. Sicuti igitur his, ob has diuersas indicationes minorem detractionem consulentes, hanc eandem ex vi methodi consulit: simili ratione & adhortaretur eandem in grauidis, ceu indicatio prohibens copiosam vacuationem, si assuetum fuisset auxilium illo sæculo fœtis.

Porro & multò magis irridēdus doctissimus Mercurialis, in Hippocratæa doctrina iugiter versatissimus, cum in illud inciderit barathrum, arbitrans Hippocratis oraculum venarum inferiorum sectiones potissimū respuere. Subruitur hui⁹ opinio, quia de

de his quę rarò accidũt, nulla lex. rarissimus vsus sectionum infernarũ in fœtis. ergo anilis esset sententia. Lubet demonstrare assumptionem, quia in grauidis tantum præsente, vel imminente morbo magno, ex quo, ob eius acutiem, futurum timetur aliquod periculum, venæ secantur; huiusmodi morbi ferè semper supra renes sedem habent, vno dempto vtero, in quo exoriri queũt acuti morbi synochus, phlegmon, aut erysipelas. quid quod & in his, nisi iam fœtarum salus & vita expes, tutius superiores secantur. cum igitur in morbis supra renes arcem habentibus, tum ob loci vicinitatem, ac vasorum coniugium tantum sit fas venas supernas secare. Ergo infernarum aut nullus, aut rarissimus vsus: frequentissimus supernarum. Elumbis igitur Mercurialis interpretatio. Quamobrem existimandum arbitror Hippocratis verba nudè omnem venæ sectionem in vtero gerentibus prohibere: neque ipsi, vti neque reliquis veteribus vnquam hãc visui fuisse: cum nec vllibi de hac sit facta mentio, siue in fœminarum historiis, siue in aphoristicis oraculis, aut alibi. efficax sanè argumentum. Verum summa Dei O.M. prouidentia factum, quod cum doctrinæ omnes sensim, ac in dies crescant, tempore itidem veritas prodat: cum nec instantaneum earum incrementum, aut vigor: hanc lucem tempore Celsi exortam, dum iam lux vera, illuminans omnem hominem in terris apparuit: & hanc veritatem in Aula Medica productam, sub eodem Celso creditam accepimus.

De abortu, & eius caussis in genere.

Cap. VIII.

Sapiens ille Philosophus Secundus, vt Maximus Tyrius serm.39. antiquus auctor refert, interrogatus quid mulier; facetè quidem, ac seriò respondit, Est viri naufragium, est exornata scylla. hanc seriam responsionem & moribus, & earum physi adaptari assiduus vsus commonstrat. Sed tamen ethicis omissis cunctis, vt stemus instituto, passim experimur harum culpa, seu fragilitate sexus, tanquam viri naufragium, aut exornata scylla fœtus plurimos abortientes (proh dolor!) in lethe submergi funesto. Sunt enim ipsæ tot, ac tantis expositæ mutationibus, vt præ multitudine caussarum hos calamitosos effectus germinantium nec comprehendere, aut præ grauitate (etsi notæ) opportunis auxiliis, eisdem non valeamus occurrere. Quam rem cum perpendisset suauissimus Poëta Euripides in Hippoly. lepidè, quasi de Ioue conquerens, sic fatur,

O Iupiter quid hoc mali? mortalibus
Cur protulisti fœminas olim viris?
Virile seminare si velles genus,
Non id decebat fœminas producere:
Sed in tuis templis viros deponere, &c.

Cùm igitur productio generis virilis fœminis commendetur, quæ scylla, quæ naufragium, quid mirum si in naufragio pereat fœtus, inter scopulos scyllæ pariter submergatur?

Verum oportet quàm maximè huius naufragij caussas exponere, scyllam pariter accurata hydrogra-

graphia describere, vt cognitis perbellè cunctis scopulis, perspicuè vnà notis euripis, ac syrtibus, Medicus dexterrimus fiat nauta, vt instabilem hanc cymbam, & leuem ratem, virile asportantem semen, à cunctis hisce funestis incommodis industriè liberatam, ad portum fœlicis nixus, dexterè simul per nimbos illos, fluctúsque vndosos valeat ipsa perferre. Occasio arrepta ex diuino Dictatore, clamante impunè, Venæ sectionem partum abigere. Quare hoc interest diligenter examinare, & ponderare iugiter ipsius oraculi momentum, ne metu exoluti tanto priuaremur auxilio: præsertim, in morborum acutorum curatione ipsarum fœtarum. nequit autem istud commodè conspici, non percensitis cunctis abortus caussis. hęc enim doctrina haud dubiè nos quasi manu ducet ad absolutam huius nostri consilij rationem, & eiusdem iugiter perfectam dignotionem.

Cæterum vt disputatio hæc optima procedat methodo, expedit, imo ius est, quamprimum abortum definire. Sed cum res præter naturam, & omne contrarium alterum connotet, atque lustret, fas modò partum prius iterum definire, rem secundum naturam, dignitate, ac natura etiam, & çognitione altero priorem. Partus igitur (quem Græci τόκον vocant) absoluti in vtero est, ac perfecti fœtus, in legitimo simul tempore, editio. Ad hanc fœtus perfectionem non requiritur solum omnium partium absoluta dearticulatio, & vnà perfecta structura, verum & robur partium earundem dearticulatarum, ac iusta pariter corporis moles. rursus nec quodlibet tempus opportunum ad hanç secundum naturam editionem: sed quod Naturæ Auctor summa

ſapientiā legitimum, ac vitale deſtinauit. poſuit enim in cunctis rebus ſuos carceres Deus, quos non præteribit natura. Hoc tempus, ob ſummā Dei clementiam in genus humanum maximam includit latitudinem. nam ſeptimus menſis, nonus, decimus, ac vndecimus communiora extrema ac media huius latitudinis ambiunt. Cum itaque contrariorum eadem diſciplina: ſi partus, ex Galeno lib. 2. de cauſſis ſympt. cap. 3. & lib. 3. de nat. fac. cap. 11. de naturali actione expultricis facultatis dicitur, à qua in lucem editur vitalis infans, ipſo iam perfecto, & in tempore ſecundum naturam opportuno: Abortus neceſſario actio erit præter naturam expultricis facultatis, aut fortè retentricis, aut vtriuſque ſimul, mediante qua deprauata actione fœtus editur imperfectus, & immaturus, aut ſub illegitimo vnà tempore, aut vtramque concurrente. Abortus igitur eſt præcox, & immaturus exitus iam concepti animalis. In vtraque definitione additum eſt tempus, quia & cunctis animalibus certum pariendi ſtatutum eſt tempus: brutis omnibus promiſcuè, ac ſeorſum vnicum, hominibus multiplex ſub quadam latitudine: nec tamen omne opportunum, quamuis perfectus exiſtat fœtus. hinc aptè abortum exponit Feſtus lib. 1. de verb. ſignif. iuxta etymon, quaſi non ſit tempeſtiuè ortus. vnde & partus octauus propriè abortus; quia etſi perfectus fœtus, inopportunum tamen, ac intempeſtiuum illud tempus.

Andreas Laurentius vir apprimè doctus oppoſitum ſentit lib. 2. hiſt. Anatom. c. 16. q. 36. & partum potius vocandum fetur, qui octauo editur menſe, & iugiter craſsè errare cenſet aliter ſentientem.

nam

nam inquit, vitalis & non vitalis, legitimus & illegitimus differentię potius partus: haudquàquam de partus essentia. Verum allucinatur, pace eius dixerim, quia, vt diximus, præter partium absolutionem, quam quidem fatemur adesse octauo mense, quid quod etiam & quarto, ac quinto, requiritur mox & opportunitas temporis, quam statuit Legis sanctor Deus, & ipsi Naturæ eius ministræ indixit. vnde hæc semper per suas typicas mouetur periodos, numeros strictè obseruat, æstimat. Quis quæso his præstabit fidem, vt Præceptor Hippocrates docet lib. de septim. partu, num. 1. & eius confirmat paraphrastes insignis Galenus in comment. quod propter partem dici sesqui alteram, supra 182. dies; fœtus ita omnem perfectionem accipiat, vt omni ex parte illius particulæ ratione secundum naturam nascatur? Neque autumandum sub illo breuissimo tempore sesquialteræ diei particulæ aut corporis organa perfici, aut iusto robore solidari: sed quia opportunum tempus ac decretorium, cum per illam particulam fruatur nixus actio 27. hebdomada decretoria; quo septenario ad omnes absolutas crises gaudet quàm maximè natura, veluti & quadragenario in chronicis. quare partus legitimus iste & opportunus accidet quadragenario quinto, & septenario vicesimo septimo, numeris quidem imparibus, & decretoriis. Octauus itaque cùm hisce numeris non fruatur decretoriis, intempestiuus potius & inopportunus. ergo non propriè partus, verum abortus. vti crisis non est, nisi præter caussæ morbificæ coctionem & indicata sit, & in die decretorio pariter exerceatur.

Nonius Marcellus indifferentiis nonnullarum dictionũ in significato, discrimen statuit inter abortum, & abortũ, quasi ille dicatur de exitu immaturo, in primis mensibus contingente, cum iam cõceptui exordium factum: hic verò, quando grandiusculo existente fœtu, & prope nixum naturalem fit editio: tunc enim inquit, moritur quod nascitur, in plurimis hoc reconditum inuenimus. Verum hęc haud dubiè à plurimis confũduntur, cum vtrumque nomen pro eadem re sumant significandando. Porrò error detegitur Laurentij ex mente Nonij, cum dicat abortum esse, quando editio fit prope nixum naturalem, qualis octaui sanè mensis, & moritur tunc necessariò fœtus.

Græci abortum diuersis condonarunt nominibus, iuxta varium abortiendi tempus. nam qui intra primum dierum septenarium accidit ἔκρυσις vocatur: qui verò intra primum quadragenariũ ἐκτρωσμὸς: vti qui vltra, ad tempus vsque opportunum, & à natura statutum ἀμβλυωσμὸς, seu ἄμβλωσις, & ἀπφθορὰ. de his aliqua Aristoteles lib. 7. de hist. animal. ca. 3. quo loco, plurima ab Hippocrate ex lib. de sept. partu, mutuata ingratissimè refert, tacito quidem tanti viri nomine. quod idem præstitit, non solum in hisce libris, verum & aliis de generat. & partibus animalium, ita erat ipse gloriæ cupidus, vt veteres puduerit præceptores venerari, sibi semper attribuens, quod aliis fuerat ornamentum. Ex his Gręcis nominibus, iuxta varia abortiendi tempora, elucet itidem aduersus Laurentium, partum extra tempus opportunum, & à natura statutum vocandum potius abortum, qualem censemus octimestrem.

Præter

Preterea obseruandum esse arbitramur, abortum non solum dici de editione extra vterum fœtus immaturi, & in tempore non opportuno, verum & de corruptione, & eiusdem fœtus in vteri claustro extinctione. cōprobatur Hippocratis, & Gal. testimoniis; illi*, cū dixerit li. 1. de mor. mul. nu. 44. *cū abortitur mulier, & puer non excluditur* &c. alterius cum li. 3. de nat. fac. ca. 11. dinumerās abortus causas, mox dicat, *vel etiam totus partus corruptus, ac putris, ac in noxiam saniem dissolutus.* His probè iam expositis lubet modo ad abortus differentias lustrandas accedere.

Celebris itaq; Galenus nuper citato lib. 3. de nat. fac. ca. 11. huius abortus, seu deprauatæ actionis facultatum & expultricis, & retentricis, vnicam statuit ac communem causam cū legitimo partu, vteri videlicet offensionem. hæc autem offensio facultatē irritat expultricē spontè naturę in partu, violenter verò, ac pręter naturam in abortu. rursus & eiusdem offensionis triplicem assignat causam, molem, pondus, & morsum. Moles ad vteri spectat capacitatem, si præter modum magnus fuerit fœtus, vt ne hūc quidē amplius capere vterus valeat: túncque abortitur fœmina. Pondus ad vteri vires refertur quando ipsę ita languent, vt ne iam amplius queāt fœtus pondus sustinere. Morsus tandem à rebus tū acribus, tum mordacibus excitatur, vti ab assumptis pharmacis acribus, aut ab excrementis etiam ad vterum impetum facientibus, morsum, & erosionē ibi excitātibus. Ad hęc igitur summa capita omnes quot quot fuerint abortus causæ, tam internæ, quā externæ reuocantur hauddubiè, & potissimum ad duas posteriores pondus, & morsum: quia necessa-

rio omnis abortus aut expellente vtero fit, à mordenti causa irritato: aut nequeunte retinere abolita vel imminuta retentrice, siue fœtus, siue vteri. fœtus namque siue imbecillis sit, siue iam extinctus, decidens suo pondere vterum grauat, quo grauato, etiã vnà deprimitur, & prosilit. vterus verò (cum ambo in vnum concurrant sit necesse) non secundum naturam retinens fœtum, aut continens (quę actio ipsi potissimum vtero attribuitur) facillimo negotio abortitur. Moles tãdem ad hanc retentricis facultatis partem reduci potest; quia moles, cum nimis ponderosa fit vtero, nequit exinde eam continere, sed pondere depressa, eliminat.

De abortus causis in specie.

CAP. IX.

Abortus omnis, testante Galeno lib. 2. de causs. sympt. cap. 3. symptoma est, in actione læsa. & quamuis actio facultatis expultricis secundum naturam, tamen cum morbum, seu affectum aliquem præter naturam semper abortus sequatur, hinc accuratè symptoma in actione deprauatè læsa facultatis expultricis, vti & aliquando retentricis simul. Expositis suprà genericis causis, lubet modò, non solum morborum causas recensere, quæ abortum inducunt, verum & omnes eas morborum ideas dinumerare, quæ huiusmodi symptomatis legitimæ sint causæ. quare hinc eliciemus, an & venæ sectio inter eas causas sit habenda.

Verum cum causæ omnes affectuum præter naturam ternario claudantur numero, cum aut procathar-

catharticæ sint, aut antecedentes, aut coniunctæ: & cuiusque generis valeant abortum germinare; singula replicare oportet, à procatharticis exordium sumentes. Hæ innumeræ ferè sunt, casus videlicet, ictus, contusio, quælibet causa vterum vulnerans, pedum offensacula, curuatio corporis, fœtor, tempestas varia, aëris inclementia, cæli status duritas, astrorum forsan influxus, ex quibus aniliter conantur Astrologi abortus, vti & alia plurima prędicere; strepitus maximus, tonitrui inquam, bombardæ, seu alterius æramenti bellici, terręmotus, alicuius ædificij casus, immodicus veneris vsus, nimia saltatio, vociferatio vehemens, aut alius quilibet motus magnus, vt in curru vectio, lectica, aut naui: deinde crapula, inedia, assumptio medicamenti apophtori, grauis oneris asportatio, horror subitò præsertim factus ex alicuius rei horribilis aspectu, vel saltem antipathiam habentis cum fœta, cathartici exhibitio, vti & sanguinis missio, aut nimia sanguinis per aliquod vulnus effusio. Tandem ad has externas causas animi pathemata referuntur: affectus sanè potentissimi abortum procurare: quibus impensè & fœminæ subiiciūtur. inter reliqua vrget quammaximè ira intensam inducens corpori commotionem; à qua lancinantur valdè, iuxta illud Sapientis Ecclesiast. 23. *non est ira super iram mulieris*. excandescentia itidem idem præstat, quæ summus vigor iræ est: timor, pauor, mœror, immodicus risus, gaudiū procax. his igitur, et iā à leui causa commotis infliguntur fœminæ, ob earum & cordis leuitatem, & sexus natiuam fragilitatem.

Quare videant quæso quàm solerter affirma-

rit secundus Philosophus, mulierem & viri naufragium & exornatam scyllam.

Præter has causas externas sunt & abditæ, ac penè innumeræ; quæ & immorigeræ, & ferè itidem ineluctabiles: vti contra procatharticæ vitari aut difficulter queunt. Causæ abditæ ad tria summa capita potissimum reducuntur, ad vterũ, ad fœtum, ad grauidam. Vterus, vel vt similaris pars, vel vt organica lacessitur, vt similaris, aut per intẽperiem nudam, aut cum humoris affluxu. hæc itidem aut cum inflammatione, aut citra eandem cõsistit. inflammatio systrophica rursus, vel phlegmon vel erysipelas, qui vterque affectus ceu grauissima ac funesta mala censentur in vtero, iuxta vtrumque parentem libr. 5. Aphoris. sen. 43. Intemperies autem systrophica citra inflammationem, aut scyrrhus, aut œdema, aut aliud quidpiam simile. Est & pituitæ confluxus valens & vterum reddere lubricum, & acetabula eâdem impleta simul laxare, & partum ob vtramque rationem iugiter abigere, li. 5. Aph. sen. 45. valet & idẽ pręstare humor aliquis acris & mordax ad vterum confluens. Vterus pręterea, vt organum, affici potest cunctis illis vitiis, quæ abundè Galenus recenset lib. de morb. different. ca. 6 hæc autem vel sunt in magnitudine, numero, conformatione. & cõpositione. In magnitudine vti quãdo vterus ita paruus est, vt nequidẽ valeat fœtus suum iustum incrementum suscipere. quicquid aliter, & futile sentiat clarissimus Mercurialis lib. 2. de morb. mul. ca. 1. vel quando vteri osculũ magnũ est, ceruicis potius angustus meatus. In numero deinceps, quando aliqua pars in vtero deficit, vel abundat, vt si tumore afficiatur,

ca-

caruncula, aut cicatrice. In conformatione rursus, quando vteri cauitas, aut ceruicis meatus à tumore aliquo obstruitur, & eius figura vitiatur. In compositione tandem, quando vteri situs deprauatur, aut distorquetur, vt in hysterica passione contingit; à qua forti præsertim hauddubiè accidere quit abortus. Morbo denique vtrisq; partibus communi infligitur etiam vterus, solutione videlicet continui. quæ, iuxta partis subiectæ naturam, suo peculiari finitur nomine: in ligamentis namque si occurrat διάσπασμα, in parte carnosa ἕλκος seu Latinis vlcus, in neruis σπάσμα, conuulsio, carnosarum autem partium ruptio ῥῆγμα potius appellatur. quæ omnia accidere possunt vtero, cum & cunctis his partibus in sua compositione fruatur, & vnà abortus fieri causæ.

Porrò causæ abortum inducentes grauidarũ ratione, nihilominus & plurimæ sunt. quæ istud afficiunt, vel quia in consensum ducitur vterus, vel fœtus, vel vtrumque. Inter reliquas causas febris est, & præsertim acuta, quæ quidem grauidæ per se morbus, sympathicè autem & fœtus ac vterus afficiuntur; vnde ex ipsa, Hippocrate & Galeno testantibus, lib. 5. Aph. sen. 55. abortus consequitur, & abortientes fœminæ periclitantur. atque id ne febris tantum ratione supplantantis fœtus calorem natiuum, verum & curationis. hæc enim victum imperat tenuem, sanguinem fundere iubet, & alia iuxta morbi vrgẽtiam mandat, quæ aut imbecilliorem reddunt fœtum, aut enecant fame, nectareo pabulo destitutum. Plurimi itidem alij morbi acuti idem exercẽt, tam febris connexæ necessitudine, quàm grauitate ac sæuitie superuenientium symptomatum, aut eo-

rundem aſtricta curatione. Nihil minus & alij citra febrem morbi idem præſtare valent, vt Hippocrates innuit lib. 5. Aphor. ſen. 31. dicens, *Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi, perniciosum.* Galenus in comm. affabrè exponit ſiue cum febre, ſiue citra accidat acutus morbus; qualis citra febrem apoplexia, epilepſia, conuulſio. nam morbi tum magnitudini, tum vehementiæ par grauida eſſe nullo modo poterit. vnde ſubmergitur nauis vnà cum merce. Inter reliquos, ceu frequentior acutiſſimam experior epilepſiam: quæ breui temporis interſtitio & partum abigit, & vnà fœtam interficit. diuellit autem fœtum violentus, ac ferinus ille vniuerſalis motus, ſeu totius corporis concuſſio. obſeruauimus namque fœtas aliquas hoc execrando morbo laborantes, quæ infra triceſimam horam vnà cum fœtu in lethe fuêre ſubmerſæ. Præter acutos morbos, ſunt & alij magni quidem, eundem procedentes effectum, quales Hippocrates recenſet libro 1. de morb. mul. num. 41. huiuſmodi ſunt fluxiones à capite pituitoſæ, ventris ac lumborum dolores, immodicus aliquis fluxus, ſiue ſanguinis, ſiue alterius cuiuſque humoris, per quamlibet partem proſiliat: ſiue diarrhœa ſit, ſiue dyſenteria, ſiue vomitus, ſiue per nares hæmorrhagia. Rurſus tuſſis contumax, & nauſea idem præſtāt, vti & vitioſa partium aliquarum cōformatio & ſtructura ipſius grauidæ, vt gibboſitas, & claudicatio, aut ſi à prima conformatione aut à cauſa præter naturam id accidat. præſertim ſi os coxendicis extra ſedem fuerit verſus vterum, húncque compreſſerit, tunc enim aut abortiuntur fœminæ, aut difficillimus, aut impoſſibilis quidem

dem nixus : vt expertus ſum in vxore cuiuſdam mercatoris,cui hoc vitio affectæ, cùm nono menſe ſibi excitaretur partus,poſt tres dies fruſtra in nixu laborando, manu tandem chirurgica, in fruſta fuit fœtus extractus. Pinguedo ſupra modum adaucta, & nimia craſſities, & obeſitas, vti maxima corporis gracilitas, & habitus tenuitas, paucitas itidem ſanguinis, aut eiuſdem maxima corruptela, aut ſi cum impetu maximo ad aliquam corporis partem ruat, ab vteró reuulſus cauſæ abortus ſunt, deſtitutó nimirum ſuo nectare fœtus, aut compreſſo.

Denique fœtus culpa abortus contingit, quia & ipſe multifariam lancinatur. interdum namque febre per ſe afficitur,à qua corrumpitur aliquádo,putreſcit, & in noxiam diſſoluitur ſaniem,vt lib. 3.de nat.facul.ſcripſerat Gal.c.11. interdum concuſſoriis ac vehementibus motibus,à cōuulſione,rigore, aut alia quacunque cauſa irritante: à quibus & mēbranæ ipſum obuoluentes diſrumpuntur, ac vaſa quæ acebatulis adhærent diuelluntur,vnde quamprimū cōſequitur abortus. ſunt & alij morbi,à quibus pariter corrumpitur fœtus, vti moles grandior & pōderoſior ipſius fœtus,vtero moleſta,eundem abigit: nihil minus&ſuffocatio à nimia ſanguinis copia,& vterū cōmouet,& ad eius expulſionem vnà cōcitat.

Hæc ſunt quæ ad cauſarum partum abigentiū dignotionem ſpectant.de his abundèHippocrates diſputat tum lib.1. de morb. mul.à num. 40. vſque ad numerum 57. incluſiuè: tum libro 3.Aphor. & lib. 5. & 7. tum altero libro ſanè doctiſſimo de aërib. aq. & loc. & alibi. Galenus itidem diffusè, tum in comm. in dictas Aphoriſticas ſententias. & paſſim

li.6.de loc. affect.c.5.& lib.3.& 6.Epid.com.2.sen.8. & ex instituto lib.3.de nat.facul.c.11.com.1.sen.2.& alibi. Cæterum harum omnium causarum seorsum rationem exponere, ceu immensum & à nostro instituto alienum, cõsultò prætermittimus. & eo presertim cum omnes ad tria illa referantur capita, molem, pondus, & morsum: ex quibus reliquę specificæ suum consequuntur effectum.

Superest tandem inquirere (quod est huius nostri consilij ratio) an purgatio, an & venæ sectio legitimæ sint causæ abortum inducentes. Hipp. li.5. Aph. sen. 30. absolutè renuit venæ sectionem, eóque potissimum grandiore existente fœtu: libro autem 4. sen.1.& 5.Aph.sen.29. simpliciter haudquaquã purgationem respuit, cum hanc à quarto ad septimum vsque mensem admittat, turgente, non vrgente, vt perperam Plantius interpretatur materia. De hac suo loco agemus, cùm venæ sectio modò nos aduocet.

Verum antequam rem aggrediamur illud supponendum prius cẽsemus venæ sectionem, vti & purgationem, ac reliquas ferè omnes causas partũ abigentes, contingenter potius operari. haudquaquam necessariò, ea præsertim dempta, quę pharmacis exercetur apophtoris. Dico autem contingenter operari, quia per se non agunt, neq; primò partum abigere intendunt, sed hoc accidit aliquando iuxta dispositionem maximam, parietis corporis, cuius dispositionis ratione, non quælibet causæ efficacia, verum & minima eiusdem vis suum consequitur effectum. vnde experimur, aliquibus fœminis, non ob occursum singularis causæ, etsi grauissimę. abortiri, verum nec multiplicium, ac maximarum hęret

namq;

nãq; aliquando ita fortiter fœtus, ac si ferreis vinclis vtero alligaretur, vt nè febri acuta, tenui victus ratione, purgatione, venæ sectione etiam sæpe repetita, etiam & quod magis est, inscio Medico, conceptionem, tusis infernis venis, diuelli, aut abiungi quidem valeat. Mirandum profectò! Hęc autẽ fiunt, in vnum concurrentibus plurimis, tum fœtus præsertim robore, tum partium quibus ipse hęret optima constitutione. Accidit nihilominus aliquando nec sanè rarò, etiã à leuissima causa fœminas abortiri, vt à fœtore lucernæ extinctæ, vt pei bellè adnotauit Plinius lib. 7. de nat. hist. ca. 7. recalcitratione, corporis leui incuruatione, minima pedum offensione, timore exiguo, leni currus vectione, nutu quasi, si fas dicere. quæ quidem tribuenda non sunt energiæ causæ efficientis: cum hanc minimam, ac leuem supponamus; sed morbosæ corporis dispotioni, virium pariter vtriusque & vteri, ac fœtus lãgori, tum quàm maximè & vteri lubricitati. Hinc appositè dixerat diuinus noster dictator libro 1. de morb. mul. nu. 42. *Mirari non oportet mulieres quod inuitæ corrumpant: nam custodia, & scientia multa opus est, vt in vteris gestent puerum, & enutriant, & vt euadant ab ipso in partu.*

Concludamus itaque ex cunctis partum abigentibus causis, aliquas vt plurimum operari, reliquas omnes contingenter ac rarò, nullatenus ex necessitate. nam ex Aristotele li. 2. Phys. ca. 5. cum quædam ex necessitate eueniant, alia vt in pluribus, alia verò, vt in paucioribus: his vltimis modis proculdubio se habent ferè omnes hæ causæ, quæ partum valent abigere: cum vt nuper diximus, agant, & non agant. quod de ratione causæ contingentis est.

De venæ sectione, an abortus sit caussa efficiens.

Cap. X.

Expansa mappa, hydrographia descripta, patefactísque cunctis abortus periculis, quæ in hac insunt fœtarum ancipiti nauigatione: restat modò iuxta nostri consilij rationem seriò exploremus, an aliqua latitet, & obsidat implacata charybdis, in sectione venarum vtero gerentium. Si proximas caussas æstimemus, hanc partum abigere planè censebimus. proximæ caussæ in triplici sunt differentia, aliæ robur dissoluendo naturæ id præstant, aliæ expultricem irritando & commouendo corpus, aliæ demum & vtroque modo id efficiunt. quare venæ sectio hoc vltimo modo partum abigere arbitrandum, cum hæc & robur dissoluat, & corpus agitet. illud primum constat ex Galeno palam lib. 5. Aph. sen. 30. dicens, *Non modò sectione venæ, sed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimenti defectu.* nemo enim non scit, ex defectu alimenti, quod præstat cum inedia venæ sectio, robur virium exolui. Alterum itidem constat hac ratione, quia impetuosas fluxiones, reuellendo fluxum versus partem sectam sistit; vniuersum sanguinem extra typicam mēsium periodum, pluries commouet, ac prouocat, à commotione eiusdem sanguinis, & spirituum exolutione lipothymia, ac sincopes sæpè excitatur, dum secantur venæ. valens agitatio hæc, expultricem potis pariter irritare. Quare languescente retentrice dissoluto robore, & commoto sanguine expultrice irritata, quid mirum abortum consequi?

Hæc

Hæc cuncta, licet nobis, ex Galeni sacrariis oblatis auctoritatibus, ex dictatore iugiter excerptis, confirmare. In primis alimenti defectum robur exoluentem, insinuat huius abortus caussam Galenus lib. 5. Aphor. præsertim commentario in sen. 53. sent. 31. 34. 37. 38. 44. 52. cuius hæc sunt verba, *An non quando citra aliquam eiusmodi caussam mammarum fit extenuatio sanguinis in venis vteri, mammarumque communibus penuriam in caussa esse dicendum? propterea enim ἀτροφίᾳ, id est alimenti defectu enecari fœtum dicebat.* De commotione autem in eadem Sententia sic scribit. *An saltantibus ipsis, aut multum vociferatis, aut ira excandescentibus, aut repentino aliquo timore perculsis, mammarum aliquando non præcedente extenuatione fœtum interimi accidat.* Si igitur altera quælibet caussa ex his partum abigere est habilis, multò facilius illæ, quæ vtroque modo se habent, vtroque pulsant pede. quales omnes effatu dignæ vacuationes, cum concitent, & corpus agitent, & pabulum vnà auertant. istud primum perbellè insinuat Galenus lib. 4. Aph. sen. 1. illa eleganti fructuū analogia, qui vehementi arborum concussione, etiam fortiter hærentes diuelluntur: idem prægnantibus purgatio præstat. alterum mox declarat lib. 5. Aph. sen. 34. cum exponit illud Hippocratis oraculum, *Mulieri vterum gerenti, si aluus multum fluat periculum est ne abortiatur.* Et inquit, *Vacuationis ratione nunc quoque Hippocrates abortionis periculum imminere dicit grauidæ, aluo immoderatius fusa, quemadmodum paullò supra in missione etiam sanguinis fieri ostendebamus.* Postmodum infert, *Non modo sectione venæ, sed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimenti defectu.*

Quare vacuationes omnes effatu dignæ vtroque modo haud dubiè valentes partum abigere:hinc & funestum fœtis auxilium.

Opposita sententia multo quidem probabilior, & rationi, & experimento itidem longè consona. Rationes plures, quibus ius nobis demonstrare tutam,ac citra vllum abortus periculum esse venæ sectionem vterum gerentibus. Altera ex auxilij huius præstantia petitur. Sanguinis missio cautè, ac religiosè facta,placidè,tranquillè,citra dolorem,ac fastidium suum promit effectum:tutò etiam, testante Galeno lib.de venæ sect.aduers. Erasist.cap.7.& lib. de cur.rat.per venæ sect.c.12.quia ne administrante fortuna fit:cum in manu sit artificis fluxum ad eius libitum sistere: citò itidem, ac sub breui morula omnis quæ requiritur, extrahitur sanguinis copia, nulla indigente ad hoc munus obeundum humorum præparatione. habet igitur cunctas conditiones,quæ in tranquillo,ac placido auxilio requiruntur. sed placidum auxilium nequit certè partum abigere.Ergo.Propositionē Galeni auctoritate firmare possumus. hic náq; lib.2.de rat. vict.sen.11. cū pleuritidis traderet curationē, vsum purgantiū dissuadet,nec eius loco leuibus commendat encomiis ipsam venæ sectionem,dicens, *Atque per venæ sectionem vacuandum magis,etiamsi ad hypochondrium dolor pertingat. nempe & si minus quidem auxilium, quàm per purgationem sequatur, securius tamen multo existit.immo nullum ex eo, quod per venæ sectionem fit,periculum impendet, eo discrimen maximum subeunte,quod per purgationem tentatur.* Eiusdem auxilij securitatem amplius vsus Naturæ declarat,ac familiaritas,in vtraque etiam valetudine:in fœmineo sexu

sexu per typicum mensurni sanguinis fluxum, in adolescentibus, ac iuuenibus per narium hæmorrhagiam, in aliis ætatibus, etiam in vtroque sexu per frequentes hæmorrhoidas. Assueta itaque, & maximè familiaris est Naturæ sanguinis profusio, & per consequens cum maximo animalis commodo: quia hæc benigna, tuta, secura, citra alterationem, aut quàm minimam saltem, exercetur, si vltrà naturæ limites non procedat.

Assumptio nihilominus & ratione stabilitur, ex Galeni pariter doctrina petita. Non quodlibet alterans partum abigit, sed per se violentum, ac maximum. sed venæ sectio auxilium est placidum, & quàm minimum alterans, & concitans, tantum abest quod violentum sit. Ergo valens non est per se partum abigere. Propositio itidem confirmatur illa eleganti Galeni analogia, [illegible]aph. sen. 1. dum concludit, *Quare mulier in vtero ferens potest vehementiores motus sustinere, sine fœtus offensione.* vti fructus primis temporibus, etsi infirmis pediculis contineantur, non decidunt, nisi quando ventus vehementior concusserit. vehementes igitur commotiones requirit Galenus ad abortus consequutionem, vti ad fructus decidentiam, & auulsionem. Et cum venæ sectio sit quasi aura quædam leuis, ac blanda, haudquaquam fructum vteri abiunget, ac diuellet: dummodò religiosè, ac parcè exerceatur: Præterea, & idem Galenus lib. 3. de nat. fac. cap. 12. abortum fieri inquit, ab aliquo agente violenter incidente, non autem sponte naturæ. Si enim partus (quæ res secundum naturam, ex dictatore lib. de nat. pueri, num. 37. cum & maturo existente fœtu fiat) à vehementissimis eiusdem fœtus motibus suc-

cedit: quanto magis abortus, & res præter naturam, & immatura, vehementes supponit motus, validásque alterationes? eo præsertim cum in vtraque actione ex Galeno lib. 2. de causs. sympt. ca. 3. vna & eadem facultas sit agens, expultrix nimirum, quæ in partu sponte mouetur, in abortu irritata ac violenter commota. Quare in vtero benè disposito, & vnà fœtu existente robusto, ad eiusdem abruptionem vehemens necessario, ac violenta caussa requiritur: qualis haudquaquam venæ sectio.

Porrò est & altera ratio. Natura, redundante sanguine sibi molesto per varios canales in fœta, per vterum inquam, hæmorrhoidas, ac per nares etiam tutò, ac benignè ac citra abortum corpus ab illa sarcina exonerat: si igitur Natura, quidni Medicus, eius assecla, in his quæ optimè ipsa procedit, eandem rectam non insequetur viam? Nam, si in illa redundantia materia adest sufficiens ad illam secundum naturam vacuationem; quidni ad alteram illam, quæ arte fit, & ad fœtus simul nutritionem? quis igitur amabò, vrgente affectu præsente, vel imminente, fœtis sanguinem haurire timebit? Quid quod, si obseruata hac rationali methodo fortè cōtingat fœminam abortiri, nec proinde auxilium damnandum. vti enim Lacon interrogatus (vt ne à fœminis discedamus) cur satis pusillam duxisset vxorem: respondit facetè, quia è malis, quod minimum, eligendum. Brusonius lib. 4. ca. 1. Similiter expedit in hisce malis, etiam quod minimum eligere. minus autem malum matrem seruare, quàm vnà perire omnes.

Præterea possumus & altero medio hanc nostram roborare sententiam, si sanguinis missio abortum faceret,

faceret, hoc ideo, quia præsertim fœtui alimentum detrahit. Sed alia præter venæ sectionem hoc præstant, citra abortus incursum. Ergo. Propositio Galeni est, comm. in illam 30. sententiam. lib. 5. Aph. Assumptio probatur. Quàm plurimæ grauidæ in primis conceptionis saltem mensibus, & vlterius aliquando, ingenti afficiuntur anorexia, ita sanè vt omne ferè alimentorum genus auersentur; qua ineunte grauiditate & tenuissimo victu, etiam & aliquando cum aliqua lenta febri tempus percurrunt omne conceptionis. Sed hęc tantum abest partum abigāt, quod iuxta assiduum vsum, & sæpè fœlici quodam nixu gaudeāt, fœtum ensarcum, ac robustum potius edant. Ergo. Si igitur sagax Natura (in cuius contemplatione, vt dixerat Charmides Massiliensis, nihil occurrit incredibile) tanto alimenti defectu, non solum abortum non concitat, verum robustum edit fœtum: quanto minus illud auxilium potēs est, si cautè ac prudenter fuerit adhibitum, partum abigere? Quod si fortè accidat, tunc, haudquaquam auxilio, verum morbosæ fœtus, aut fœtæ dispositioni potius condonandum.

Tandem est & altera ratio, ex assidua, ac diuturna experientia elicita: à Celsi videlicet ad hæc vsque nostra tempora. fœliciter namque & cum magno auxilij encomio, & artis honore venas nos fœtarum tundimus, citra abortus incursum: istúdque per varia conceptionis tempora tutò passim exercemus: non solum vt acutos earum morbos exoluamus, etiam & simpliciter magnos, verum etiā (& quod magis est) vt fœtus in vtero seruemus, ne à nimia sanguinis copia auellantur, aut suffocentur. hausto namque sanguine vasa supra modum

replente, ac distendente commodius multò calor ventillatur, plenitudo vnà tollitur, vasa dilatans, & eorum oscula hiantia simul reddens, quæ fœtum haud dubiè abiungunt, & à suis pariter cotylidonibus separant: vt apertè Galenus innuit lib. 5. Aphor. sen. 53. In diuulsione autem cum dolor vehemēs cōcitetur, & natura ad partem dolentem maximo cum impetu & spirituum, tum sanguinis non exiguam transmittat copiam, non valente amplius continere fœtum, ob disruptos cotylidones, & diuulsa vincula ad illius quamprimum cōcitatur expulsionem: vnde abortitur necessariò fœmina. Quibus exactè venæ sectio prouidet, religiosè tamen, & cautè in vsu posita.

Offensacula denique remouenda, vt liberè procedamus. Auctoritatibus itaque, ac rationibus opinionis oppositæ simplici responsione satisfaciemus. Sanguinis missio, quamuis alterans auxilium, tutissimè tamen, ac blandè istud exercet, vt ne quidem vlla ratione per se valens partum abigere. quod si aliquando extra terminum mensium typicum, ipsa præmissa, concitantur ipsi, per accidens contingit; leuata à pondere quo premitur natura, & reliquum excernere aggrediente: haudquaquam à valida aliqua commotione, cum lentè, ac placidè istud auxilium prosequatur. Rursus negandum, alimentum fœtui demere, ac ab ipso venę sectionē detrahere, dummodò redundans illud tantum tollatur, quod præ multitudine valens fœtum opprimere, aut fœtus nutritioni inutile fuerit. Quare copiosæ, & vltra iustam mensuram timendæ, cum hę tantum nectareum pabulum demant, quo deficiente, necessariò abortus consequitur. Sic igitur, hac

præ-

premissa distinctione Galeni auctoritates recipiendæ,& assentiendum opinioni eiusdem.

Illustratur Hippocratis Aphoristicum oraculum, & mens Galeni de phlegmone vteri.

CAP. XI.

NEc leuem nobis præbuit dubitandi ansam diuinissimus Galenus,an phlegmones vteri inter abortus causas recensendę.Et quamuis nos,ceu ratũ,dũ omnes eius causas supra replicaremus,hãc vti & erysipelam inter legitimas,ac internas connumererauimus:nihilominusoppositũ videtur sentire Galenus lib.5.Aphor. sen. 53. cum proponens quandam problematicam quæstionem , sic infit, *Cur inflammato vtero partus non corrumpetur ?* Videtur namque his verbis in dubium vertere, quod nunc quęrimus , & insinuare pariter, seu veriorem affirmantem partem. quasi ibi intendat perquirere causam,ob quam phlegmoni vteri nequeat partum abigere : res quidem admiratione digna,tum propter affectus huius magnitudinem, ac vehementiam,loci affecti cum ipso fœtu vicinitantem , contiguitatem potius , ac colligantiam,valentem hauddubiè natiuum partus calorem supplantare,ac corrumpere quidem. Cæterum vt cuncta perspicua nobis reddantur, orationis Galeni seriẽ quamprimum obseruandã arbitramur.Hic itaque ex Hippocrate demõstrare intẽdit duras mãmas fœtus corruptionem non portendere,quia hæ redundantiam ac multitudinem indicant humoris tantum inutilis,ad quarum mammarum duritiem dolor consequitur , aut ad easdẽ mammas,aut ad

coxas,oculos,aut ad genua, idque citra abortum. His positis, statim quæstionem subiungit,& trimembrem proponit, quam sibi occurrere eo inquit loco.Huius altera pars est,quã ob causam ad corpus vteri natura nũquã materiem reponat inutilem.altera mox,cur illa materies ante repulsionẽ, inflammationem in vtero non excitet. tertia tãdẽ, cur si fortè fiat inflammatio in vtero, ab ea fœtus non corrũpatur.Hæc quæstio ardua cum sit,& difficilis, præter eius morem, problematicè satisfacit,dicens *An quod ab Hippocrate dicitur,aliud est?* proinde illustriori indiget elucubratione, & ampliori simul oratione:præsertim cũ & reluctari videantur his,quæ suprà affirmauerat in hac eadem 5. Aphoristica sect. sen. 43. dum & ab erysipelate, & vteri inflammatione, veluti & à febre acuta fœtum corrumpi scribat. Sed cum Lucifer splendorem non quærat, omnem difficultatis caliginem,eiusdem Galeni mentis splendor latius dissoluet. Huic igitur cordi est, iuxta Hippocratis oraculum,in illius sententiæ commentario, de mulieribus disputare mammas duras habẽtibus,& rursus quid durities illa portendat exponere. hinc occasione arrepta,causam mox inquirit, cur materies illa inutilis,in mãmis duritiem concitans,quã Plantius redundantem vertit, nunquã ad vteri corpus reponatur à natura: qua non reposita, ne vllatenus quidem phlegmone excitabitur, quæ intemperiem calidam dicit,cum affluxu itidem humoris calidi.

Verum vrget modò maior difficultas, si inutilis materies nusquam ad vteri corpus reponatur, nec per consequens quit generari phlegmone

cur de

cur de re impoſſibiliter contingenti cauſam ille inquirit, dicens, *cur inflammato vtero fœtus non corrumpitur?* mox problematicè ſatisfacit, *An, quod ab Hippocrate dicitur, aliud eſt?* Dependet igitur huius problematis illuſtratio ab interpretatione mentis Hippocratis, in illo oraculo. Præſumit itaq; hauddubiè eo loco Hippocrates demonſtrare, mammas duras redundantiam indigitare, ſeu copiam potius inutilis alicuius humoris in vteri vaſis contenti: vt pariter in commentario confirmat Galenus. qui humor aut copia, aut qualitate, aut vtroque modo expultricem concitat vteri, à cuius robore maximo quaſi per anadromen ad vbera detruditur. commodè id præſtat vterus per vaſorum vtriuſque partis coniugium maximum, & aptam iugiter vtriuſque diſpoſitionem, vteri tranſmittentis robur, laxitatem, ac natiuam imbecillitatem recipientium vterum. ſpongioſa namque cum ſint, ſuo quaſi nutu humores ad ſe alliciunt, & tenaciter vnà continent. Vnde ibidem ſtabulati, dureſcunt ſanè: non tumeſcunt tantum, vt cunctis vtero gerentibus ſecundum naturam contingit: verum illa, duritie quadam afficiuntur præter naturam, quando ille redundans, tranſfunditur ab vtero humor. Indicant igitur mammæ hæ duræ facultatis expultricis vteri robur, valentis omnem illam inutilem materiem repellere, ac in vberibus ipſis reponere. quo conſequuto, vterus à phlegmoni liberatur, repulſo aliâs à ſe humore, hanc generare valente. Quare ex his accuratè inferemus, has mulieres, duras mammas habẽtes, haudquaquã abortiri. Cũ etenim inter pręcipuas abortus cauſas annumerẽtur, tum atrophia, tũ humorũ

recursus maximus, siue ab interna, siue ab externa aliqua causa ad vterum concitatus, morbū ibi nec leuem sua præsentia generans: & hic, vnà cum eius causa, cùm expultricem vteri valeat irritare, ad expulsionem itidem fœtus: aut saltem eiusdem partis robur exoluere, quo exoluto, amplexus vnà tollitur necessariò in vtroque affectu propter maximam vteri ac vberum colligantiam, & gracilescent, ac tenuabuntur mammæ. Vnde dictante Hippocrate li. 5. sen. 36. 37. vberum attenuatio omnem abortum necessariò præcedat oportet: non eum tantum, qui ab alimenti defectu exoritur, vt perperam Philotheus existimauit comm. in sen. 54. huius 5. sect. Aph. cum omnis abortus comitem habeat doloré, ac cruciatum, quia res præter naturam, & violenta. dolor autem spiritus ad se allicit, ac sanguinem à toto corpore, à mammis præsertim, propter colligantiam maximam; hinc affatim, ac repentè in abortu attenuantur. verum in defectu alimenti extenuatio affatim procedere nequit, imò sensim, ad instar alimenti defectum. Neque ius, quod illud *repētè & affatim*, modo, pro nullo præcedente symptomate intelligamus, aut pro sine causa manifesta, cū in hac breui morula vtrūque contingere queat: sed pro breuissimo temporis interstitio. Cæterum cum existentibus mām̄is duris nulla ex his possit adesse causa: neque tunc quidem continget abortus. Hinc insignis noster Galenus dubitandi arripuit occasioné, cur natura redūdātem illam materiem, in vasis vteri contentā, potius in vteri corpus, ceu in eius inania spatia non transfundat, ad vbera autem, aut ad aliam quamcunque transmittat partem. vti in melancholia accidit, ex eodé dictat. lib. 6. Epid.

sect.

sect.7.circa finem,Galenus etiam lib.3.de loc. affec. cap.7.in qua humor, si repat cerebri corpus, epilepsiam excitat, sin mentem, melancholicum delirium: nec cerebrum relinquit, demisso humore in aliam distinctam partem.

Dubitationi satisfacit Galenus breui illa ac compendiosa oratione,dicens,*An diuersum est, quod ab Hippocrate dicitur*? quasi dicat,haudquaquam. Et implicitè rationem reddit iuxta mentemHippocratis. Quia cum ab aliqua grauatur sarcina vterus, simúlque irritatur ad eiusdem expulsionem, ad vteri corpus hanc facultas non transfundit,sed(extra typicam periodum) ad peculiare vteri penu, ad vbera videlicet,cum quibus,nec leuis affinitas vt perbellè declarat lib.14.de vsu part.ca.8.Galenus, vti & consensusinnuit,dum in omni abortu attenuantur.quę pars cum à prima origine spongiósa sit,& laxa, nec minus plurimis septa glandulis, transfluentem ad se humorē habilis,vt recipiat,&receptum in se diutius teneat.quare hæc dispositio, & formatio, vnà cum imbecillitate expultricis,efficiunt,ne alibi cōtentum in se humorē transponant vbera. quidquod nec humor iste,ceu inutilis, ac excrementitius quit in ipsis mammis à natura in lac côuerti:imò duriores potius reddere,ibi stabulatus:& quāto duriores, tāto arctius os vteri clauditur, & fœtum vnà ad opportunúm vsque nixus tempus continet, vt accuratè Oribasius interpretatur comm. in lib. 6. Aphor. sen.26.

Neque quidquam aduersus nos valet instantia melancholiæ; quia in hoc morbo, humor eius efficiens causa,quatenus sua frigiditate, ac siccitate cerebrum alterat, delirij melancholici fit auctor, &

hoc est si repat ad mentem: quatenus autem ille idem humor in ventriculis cerebri contentus eosdem obstruit, epylepsiam germinat, & hoc est repere ad cerebri corpus, vt organicum: verùm huius epilepsiæ ratione humor iste ad substantiam cerebri non transfunditur, sed aliquando per patenres meatus, seu per os palati expultrix foras depulit, aut aliquando ad neruos, etsi rarò, & tunc ex hoc motu conuulsiuo consequitur vera conuulsio, nunquam paralysis. Verùm cum cerebrum à molesto quopiam humore afficitur, vt videre est in morbis aliquibus acutis, & cacoëthis, robore facultatis cerebri, noxius ille humor transponitur, & expellitur in proprium ipsius penu, & tunc apparent germinatæ parotides: vti iecur, & cor in sua itidem statuta penuaria, & emunctoria noxios eosdem propellunt humores. Pari ratione & vterus, dum ab inutili humore concitatur, ne hunc quidem transponit in eiusdem vteri corpus, sed ad eius statutum penu, mammas videlicet: quibus existentibus duris, cum longè abscedat ab vteri corpore, haud quaquam phlegmone in ipso germinabitur; & certò tunc prædicemus insequuturum non esse abortum. quia absunt abortus causæ, illis consistentibus duris, atrophia, & concursus fluentis cum impetu humoris ad vteri corpus: cuius ratione hauddubiè liberatur vterus ab erysipelate, aut phlegmoni: neque proinde suo nectare destituitur fœtus, cum inutilis tantum humor deponatur. Appositè igitur Hippocrates, quem sibi testem aduocat Galenus, duras mammas habentes fœminas non abortiri scribit.

Porrò cum vterum robustiorem statuamus vberibus

bus, cum hæc recipiant, illo pellente, dolor in suscipiente excitatur, in mammis inquam, aut si altera quæpiam fuerit pars recipiens, in eisdem, vt coxis, genubus, & oculis. sólet autem natura ad ignobiliorem semper, & imbecilliorem partem humorem sibi inutilem transfundere. quare cum robustior supponatur, humor non repelletur iterum, semel profusus ad ipsum vterum. vnde remanentibus duris mammis, cum quibus non leuis est colligantia, si adhuc in vtero fuerit inutilis copia, nequeuntibus amplius mammis ob repletionem colligere, eâdem facultatis vi, qua nuper ad vbera depulerat, ad alias imbecilliores mox partes transmittet. tenui igitur existente humore, sursum verget, suo quasi nutu, & vnà oculos infligit, crasso verò deorsum, articulósque, coxas, aut genua inuadendo: doloréq; has partes, receptus humor, vexabit.

Quod autem hæc sit genuina huius loci explanatio (etiam inuitis quibusdam) apparet manifestò cuique, seriem verborum Hippocratis seriò contemplanti libro quinto Aphor. sen. 53. hic etenim, postquam illo oraculo litteris mandasset, *Quæ fœtum sunt perditura, iis mammæ extenuantur*: statim subiungit, *Contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit*; *nec abortiuntur*. quasi dicat, vt coniunctio illa disiunctiua ἢ, id est *aut* declarat, si mammæ duræ appareant (cum & redundantiam inutilis excrementi, & vnà vteri robur indicent) non abortiuntur fœminæ, siue ariditatem vberum, vt vox denuò innuit, siue non vberum subsequatur durities. Rursus verò, si redundante amplius humore illo

inutili, & iugiter vtero existente valido, aut adhuc decumbet illic in easdem mammas, & tunc ob nimiam distentionem dolor excitabitur, aut aliò vergente in oculos, aut genua, aut coxas, nec minus & in eisdem partibus dolorem suscitabit: expellente quidem vtero ad illas partes excrementa, haudquaquam mammis: quia hæ imbecilles & laxæ, vterus verò robustior multum, ac valens à se excrementa huiusmodi depellere, & ad diuersas pariter propellere partes. Nulla igitur ratione admittenda Plantij lectio, etsi fautorem habeat Philoteum, com. in hāc sententiam, cum & ipse legat in Galeni com. *A quibus rursus mammis duris, cum id quod redundat natura deponat in alias partes, &c.* Innuit enim his verbis Plantius, vbera humorem collectum, & ab vtero transmissum, iterum ipsa renuere, & ad alias mox repellere partes. quod falsum, tum propter partis naturam imbecillem, & laxam, tum quia deposito alibi humore arescerent potius, pathognomonicum abortus signum, aut saltem languoris fœtus, vt dictator dixerat libro 1. de morb. mul. num. 44. Quare Leoniceni lectio, & eorum, qui codices operum Galeni nouiter repurgarunt, insequenda; cui itidem & doctissimus Oribasius adhæret, etiam comment. in hanc eandem sententiam, cum scribat, dolere vbera propter communionem venarum cum vtero, oculos verò propter affinitatem neruorum cum eodem. Leonicenus igitur, loco illius propositionis *à* quę terminum declarat, à quo incipit motus, legit *in*, vnà cum codice Græco, qui sic habet, *ἐφ᾽ ὧν πάλιν ἀποτιθεμένης*, &c. Idest, in quibus rursus reponente: præpositio enim *ἐπὶ*, cum genitiuo, vt hoc loco, *in*, vel *supra* significat, haud-

q ua-

quaquam *à*, legit itaque accuratè Leonicenus, *In quibus rursus*, mammis videlicet duris, *reponente natura ad quasdam partes materiem inutilem, illa dolent.* per præpositionem namque *in*, terminum potius ad quem, insinuat; quasi dicat Galenus, mulieribus duras mammas habentibus, si adhuc, ob multam superflui, & inutilis humoris copiam ab vtero in mammis fluxio persistat, præter duritiem, perseuerante fluxu, & supra modum mammas distendente, dolor ibidem proculdubiò excitabitur; vt in puerperis etiam apparet, in primo lactis exordio, dum stabulatur sanguis in mammis, & inculcatur, dolorem, ac febrem etiam germinando. verum si in alias partes à mammis, amplius concitato cursu vterus depulerit, ibidem nihilominus eundem germinabit dolorem: neque abortientur tunc. sic itaque hærebit nostra commentatio in re proposita.

An vteri phlegmon abortus causa.

Cap. XII.

Non vulgaris modò occurrit quæstio, imò vastum hic sese disputationis æquor aperit, cur si in vtero inflammatio fiat, ab ea fœtus non corrumpatur. nam si Galeni verba replicemus, eadem 5. Aphor. sect. sen. 43. istud palam videre est, *An verò*, inquit, *vtero inflammationem patiente possit aliquando fœtus vitam tollerare, digna quæstione res est.* Quod autem hæc res digna quæstione sit, videtur perperam dictum, cum Hippocrati è diametro reluctetur basis disputationis, cuius causam ipse in-

uestigat Galenus. retur enim ibidem Hippocrates, *si pragnanti fiat in vtero erysipelas, θανατῶδες*. Si funestum erysipelas, ergo aut fœtui, aut grauidæ. si fœtui, necessariò abortus: si grauidæ, etiam continget cum vtriusque interitu. Quare erysipelas vteri, (sub quo omnem inflammationem intellexisse Hippocratem innuere videtur libro secundo ad Glauc. capite primo Galenus) necessariò abortum, & corruptionem inducet. Hinc meritò erysipelas à cunctis Medicis recensetur abortus causa.

Porrò si disputatio hæc interpretetur iuxta oraculi scopum, multò adhuc à veritate illa discedet. Si namque supponamus vterum adeò robustum, vt ad longinquas partes potis sit humorem transmittere, mammas, oculos, aut coxas, & nusquam, vt Galenus retur in corpus vteri: qua ratione igitur ipse, quod sibi impossibile apparet, iam ceu possibile supponit, & eius causam iugiter explorat? quid quod & rem æstimat, quæstione dignam?

Cæterum antequam ad scopum perueniamus, & nostram de re tanta feramus sententiam, duo quamprimum nobis lustranda proponimus. In primis, an possibile mammis existentibus duris inflammatio contingat in vtero: & si contingat, qua ratione fiat. Rursus, cur inflammato vtero fœtus non corrumpatur, quod Galenus in hoc requirit problemate.

Ad primum dicemus accuratè Galenum affirmasse, quando natura materiem reponit inutilem in mammis; haud quaquam in vteri corpore eiusdem aliquam simul deponit quantitatem. vnde nequit itidem inflammationem parere. propter enim partis

tis robur ad longinqua potius detruditur illa inutilis materies, quodsi fortè etiam apparentibus mammis duris, accidat inflammatione obsedi vterum, & per accidens hoc fiet, & præter naturæ scopum. Sed, aut quia ab aliqua externa, vel interna caussa in vtero excitatur calor, ac dolor. quarum quælibet ex his, aut ambæ simul valentes quidem accersere fluxum, & in vteri pariter corpus reuocare: vt in eiusdem sententiæ comm. dilucidè Galenus testatur. hinc spatia replentur inania, & vteri corpus in tumorem attollitur, & systrophica germinatur inflammatio.

Quare phlegmone ne excitabitur à vi expultrice, depulso humore in vteri corpus, nec à mammis iterum, in idem vteri corpus repulso: verum attracto, ab aliqua ex illis caussa, calore inquam, vel dolore, efficaciter operante. Et hæc proculdubio ratio est, ob quam Galenus generationem inflammationis à vi expultrice ipsius vteri exortæ non admittat, aut ab ipsis mammis iterum in vtero retrudentibus. concedit autem, quam attrahens caussa germinat, etsi per accidens, & præter naturæ institutum accidat, duris existentibus vberibus: intendere potius per se natura ad longinqua noxium illum humorem repellere.

Lubet iam & alteram quæstionis partem exoluere, cur, inquam, inflammato vtero fœtus non corrumpatur? Huic simplex satisfacit responsio. Galenus ibidem per inflammationem phlegmonem propriè dictam tantum intelligit, à sanguine ortam: respuit erysipelatem, inflammationem à bile, vel à sanguine bilioso prognatam. Illam, nec necessariò, nec semper abigere partū, eleganter citato

commentario demonstrat Galenus, dicens, *Vtero inflammationem patiente potest aliquando fœtus vitam tollerare*. De erysipelate longè aliter sentit, imò assentitur Hippocrati, dum in vtero grauidæ genitum, lethale vt semper, arbitretur: atque ita sanè, vt & necessariò fœtus, vel fœta, vel vtrumque potius, ab illius sæuitie pereant. Phlegmon autem, etsi acutissimus affectus, non semper lethalis, cum aliquando superstes vterque remaneat.

Expedit itaque modò non solum nudam promere sententiam, verùm & eiusdem rationem reddere absolutam. Consistit igitur discrimen inter hos acutos affectus in caussæ efficientis energia. Nam phlegmon caussam habet efficientem sanguinem, omnium humorum mitissimum, magis familiarem, & concoctu pariter facillimum, etiam dictante Galeno lib. de const. Art. Med. cap. 16. Hic etenim cum fons sit caloris, vitæ nostræ fomes, nectareum ac viuificum totius corporis pabulum: mitissimis itidem cum fruatur qualitatibus, quibus etiam gratus sit naturæ, calore videlicet temperato, pariquè humiditate: cúmque eius substantia obsequentissima sit naturæ; hinc est, quod inflammationes ab ipso sanguine ortæ, auctorem hunc partim redoleãt, placidæ sint, mites, ac multò salubriores. Consentit his Galenus cum Hippocrate, tum lib. 6. Epidem. com. 3. sen. 44. tum lib. de humorib. com. 3. sen. 33. cum pleuritidem mitem itidem, ac placidam vocet, quæ caussam habet sanguinem & cruentum in ea expuitur: rursus propter morbi securitatem venæ sectionem respuit, clementioribus autem remediis eam sanare fas. contrà quæ à bile originem trahunt inflammationes, cum caussa omni ferè ex

parte

parte oppositas includat qualitates, & perniciosiores, ac funestiores, à sanguine concitatis: hinc à biliosa hac caussa, & vterus siccatur, languescit fœtus, quia inutile sibi alimentum, ab ingenti eiusdem caliditate, ac tenuitate substantiæ intima cuncta depopulantur, supplantatur natiuus calor, febris vnà generatur ardentissima, ex quibus omnibus fatali quadam necessitate fœtæ, ac fœtui mors præsentitur. A sanguine autem, benignior cum sit materies, minus multò afficitur fœtus, hic namque & humido, halituoso, ac temperato calore gaudet, dulci nutritur haustu. verùm quamuis hæc remissius respectu bilis seruentur in sanguine phlegmonem efficiente, nisi iam ob intensam putredinem omnino fuerit à sua natura abalienatus: tamen dummodò sanguis intra suos carceres seruetur, & mitiora sunt cuncta, & per consequens inflammatio ab eo genita placidior, nec semper, ac necessariò fœtus corruptionem portendens. Sin autem à sua idea recesserit, pari passu ambulabit cum altera inflammatione à bile exorta. Hęc igitur Galeni dianœa, dum inquirit, cur inflammato vtero fœtus non corrumpatur? Quamobrem concludamus, abortum omnem semper præcedat oportet mammarum extenuatio: etsi hæc abortum non pręsentiat semper. Deinceps, à mammis duris phlegmonem vtero nũquam generari: quamuis his duris existentibus ab altera caussa, ceu ab altero principio queat concitari. Tandem ab vteri phlegmone fœminam nec semper aborriri, etiamsi vt plurimum sanè ab eadem caussa abortiatur, vti ab erysipelate semper. Et quia vterq; affectus, aut vt plurimum, aut semper ac necessariò partum abigit, meritò inter caussas abortus vterque

recensetur. Porrò cum in hac abortuum doctrina plurima nobis in dies occurrant, scitu quidem digna, ac in actuosa Medicinę parte maximi momenti, hinc aliqua nobis modò dilucidius exagitanda veniunt, quæ & lectorem docebunt, & vnà delectabunt.

De abortu indirectè, an vti eo ius?

Cap. XIII.

Quoniam hæc grandis abortuum materies offensacula aliquot nostris pedibus latenter opponit, summa prudentia, per hunc campum, plurimis septum tribulis, incedendum, & doctrinæ vnà splendore seriò cuncta vitanda pericula. Verum quamprimum aliqui temerarium fortè videbitur existimanti, quod falcem nos modò in messem mittamus alienam, & illud Horatij pariter nobis obiicient,

Quod Medicorum est
Promittunt Medici, tractant fabrilia fabri.

Aut saltem illud Pindari acclamabunt, *Equus in quadrigis, in aratro bos.* Damnabunt fortè & quod nec ipsi norunt, æstimantes hunc nostrum laborem audaciam, tenuem hanc nostram industriam procacitatem, dicentes, oportere remum ducere, qui didicerit. quæ enim conuentio Medicinæ cum sacra Theologia? quæ cognatio eiusdem cum vtroque iure? Cæterum si omni deposita inuidiæ labe attentè cuncta considerent, neque temeritati, animi turgentiæ, aut procacitati hunc nostrum imputabunt laborem. cum incidenter, & quasi coacti ob seriem disputationis hanc nos rem simus aggressi: neque tan-

tanquam futores vltra crepidam. Alios plurimos hîc nunc referre ne opus quidem, solo Galeno contenti, qui certè pro mille sufficit testibus; & iste plus nobis vnus contulit, quàm reliqui omnes viri. hic itaque postquam acutissimo eius ingenio plurimos de hac re cōdiderit libros, in eo quod optimus Medicus sit Philosophus, sic fatur, *Verus Hippocratis discipulus teneat oportet omnes Philosophia partes, eam qua ad differendi rationem spectat, tum ad rerum naturam, tum tandem qua ad mores, quam τὴν ἠθικὴν Graci vocant.* Ad quam haud dubiè partem, hæ, quæ modò à nobis proponuntur quæstiones spectant. Porrò & cum scientiarum omnium admirabilis sit ordo, cognatio ineffabilis, & insignis encyclopædia, sorores cum sint summi Iouis filiæ, in Helicone monte excelso educatæ, ac mutuo simul deuinctæ amore, altera alteri semper porrigit manum. quid porrigit? immò consertis in choro manibus dulci modulamine diuinum Apollinem sepiunt, earum ducem, & sacræ Medicinæ parentem. Sorores igitur, ac symbolæ cum sint, valebit haud dubiè Theologia illa sancta, etiam inter Architectonicas præstantior, haudquaquam mutuato munere plurima exagitare, quæ simpliciter ad hanc nostram illustrem aspectant scientiam. Testatur hoc amplissimus ille diuinorum oraculorum campus, testantur & idem sanctorum Patrum præclara monumenta. Rursus potest è conuerso & insignis hæc nostra scientia, altera ex Architectonicis post sacram Theologiam, plurima etiam intra capacissimos eius carceres lustrare, idem magno affirmante Augustino libro quarto de doct. Christ. capit. decimosexto, quæ propriè aut ad hanc

rum pulcherrimarum sororum opem, tum scitè cũ accuratè discernere nõ valeamus, proinde has nunc aduocabimus, vt earum omnium industria, ac ingenio, variis, & odoriferis ex cuiusque amœnis hortulis lectis floribus hunc coronæ nexum apprimè componamus.

Disputationis hinc arrepta occasio: cum nobis consilij ratio sit, per totum hoc opus morbos mulierum acutos per venæ sectionem sanare, quos sequitur, aut efficit frequenter abortus: proinde expositis iam nuper eorum causis, in re difficili explorandum duximus, an aliquod fortè occurrat scandalum, quo nos offendi possimus, aut quatenus ciuiles Philosophi, aut quatenus Christiani Medici. Decet enim virum, ac christianum potissimum doctorem vndequaque fieri irreprehensibilem. Exposito itaque periculo, si adhuc quis offenderit, reus factus, illud appositè sibi poterit obiici, quod prudens in flammam immiserit manum.

Rem igitur hanc frequentiori doctorum calculo receptam, sic definimus, captiuantes semper intellectum nostrum in obsequium Christi, cum diuino Apostolo.

Licet Ciuili viro, & Christiano grauidis venas tundere vtrasque supernas, & infernas: illas, postulante morbo magno præsente, vel imminente, has verò illo vrgente. vti licet & reliquis auxiliis partum indirectè abigentib. eisdem postulantib. morbis. Hanc sententiam lubet modò, & grauissimorum virorum testimoniis, & tribus præsertim rationibus, nec sanè leuibus confirmare. quarum hæc prima.

Ille irreprehensibilis est, & insons, qui etsi, dum

operatur circa rem licitã, aliquod accidit malum. Sed Medicus, dum grauidis venas secat rem licitam operatur, quia intendit illo auxilio, iuxta artis præcepta à morbo, & vna à morte fœtam redimere. Insons igitur Medicus, & irreprehensibilis, quamuis ex eius opere subsequatur abortus.

Propositio tantum in se veritatem includit, quæ ceu axioma à cunctis Theologis, ac iuris Pontificij professoribus strictè recipitur. tamen nec minus ab eisdem, & altero comprobatur axiomate, nemo enim inquiunt, iure suo vtens peccat, nec sibi quod inde eueniat imputatur. ratio, quia istud indirectè, & præter operantis intentionem. & ius quemque à peccato redimit. Hoc idem forsan innuere voluit diuinus noster Hippocrates illo oraculo libri 2. Aphorism. sen. 53. dum dixerit, *Recta ratione facienti omnia, si secundùm eam minus succedat, protinus non est ad aliud transeundum.* quasi dicat, facienti Medico secundùm ius, seu rectã rationem, quamuis inopinatè, aut ob rei sæuitiem, aut incomprehensibilitatem, minus succedat, quod ipse intendit, cum varij itidem sint rerũ casus, ad aliud non est transeundum, sed standum iuri, seu rationi, quæ eum à peccato liberabit.

Assumptio probatur rursus, quoniam Medicus ratione, & frequenti vsu exploratum habet, venæ sectionem præstantissimum esse auxilium ad morbos magnos tollendos fœtarum, etiam, & quod magis est, & ad fœtus in vtero conseruationem. vnde suo iure vtẽs, seu ex artis præceptis illud præsentaneum decernit auxilium, ceu licitum opus. Quodsi post huius auxilij vsum fœminam abortiri accidat

accidat, ceu indirectè præter artificis consilium, à culpa haud dubiè redimit Medicum. Nam cum peccatum, testante D. Thoma 1. 2. q. 72. articul. 7. in voluntate sit determinata peccantis, reuera innocens, ac irreprehensibilis erit si fortè fœtam abortiri accidat: cum tantum absit ab eius voluntate partum abigere, quod hunc potius, vnà cum matre ab orco intendat liberare.

Altera ratio ex præstantia huius auxilij depromitur. Illud auxilium vnicè amplectendum, quod ceu saluberrimũ Natura ipsa inuenit, & ars vnà perfecit, vt tutò, citò, ac securè morbos tollat, etiam in quolibet sexu, & in quolibet pariter ægrotantis statu. Huiusmodi inter cętera præstantius venæ sectio, seu sanguinis profusio. Ergo vnicè amplectendum auxilium, etiam in quolibet statu, ad instar naturæ.

Propositio elucet ex eo, quod Natura, ex Hipp. 1. cõ. 2. sen. 51. & 6. Epid. com. 5. sen. 1. & li. de fracturis com. 1. sen. 4. Medicatrix optima, quam bene operantem semper imitari tenetur Medicus, vt Galenus censet lib. 1. Aph. 4. sen. 1. & 5. sen. 2. & sen. 32.

Illa autem auxilia iudicanda pręstantiora, quæ Natura ipsa inuenit, & ars vsu omnium magistrorum præcepta superante confirmat, ac perficit. horum namque tunc securissimus vsus, & tanquam Dei auxilares manus prosequenda.

Assumptio confirmatur. Nam venæ sectionem sagax docuit natura, in Hippopotamo Niliaco animali, Plin. lib. 8. de nat. hist. ca. 26. ab arte mox eius assecla perfecta. Et vti natura in varijs, ac plurimis morborũ generibus maximo cũ animalis cõmodo hęmorrhagias ipsa tẽtat, vacuãdo vnà cũ sanguine

perſępe omnem morborum cauſam, ſiue per nares, ſiue per vomitum, vterum, aut anum: quid quod nec rarò, etiam per eaſdem partes cum commodo in grauidis, ſoluens tutò & earum morbos. Nihilominus & Artifex Medicus, eius æmulator ac miniſter appoſitè ſub diuerſis occaſionibus, etiam in vtroque ſexu, ac ſtatu, Naturæ inſequendo veſtigia, venas ille tundet, & morborum pariter cauſam tutò ac commodè per eaſdem tollet. Vnde quod Natura tutum docet, & vſus iugiter frequens tutiſſimũ comprobat, vnicè amplectendum arbitramur. Neque damnandus Artifex ſuo iure vtens in vſu huius tanti auxilij: etſi (quod indirectè accidet) ab ſcopo aberret ille.

Vltima ratio. In re dubia, ſemper tutior pars eligenda: ſed in grauida morbo acuto laborãte, vt ſeruetur incolumis, tutius multò eſt auxiliis quibuſuis occurrere à morbo indicatis, quàm illam fortunæ committere. Ergo tutius illud potius eligendum.

Propoſitio axioma eſt à Morum Philoſophia excerptum, & à Theologis, Iuriſque Pontificij profeſſoribus, etiam & à Medicis vſu receptum. Prudentis namque viri eſt eam inſequi viam, quam morali probabilitate coniectamur & tutiorem, & commodiorem ad finem conſequendum.

Aſſumptio rurſus demonſtratur, ex eo, quod venæ ſectio nõ eſt abortus cauſa, niſi vt rarò, tùm nec prohibetur à conceptione. quare præſtanda, morbo poſtulante. quid quod & certius multò eſt fœtam perituram, vnà & fœtum à morbi grauitate, ſi citra poſtulata auxilia morbi tyrannidi relinquatur, quaſi morbo indicante, occurramus venæ ſectione; cum

cum plurimæ ex his maximas, & copiosas per vices sustulerint venarum sectiones: quæ proculdubio tanto interdicto auxilio, aut abortirētur, aut vitam cum morte commutarent, submersa videlicet naui, vnà cum mercibus. Quod si fortè fortuna contingat abortiri, saltem liberabitur fœta, illius auxilij beneficio; quod ne minimum quidem. verum si nec ipsa fœta eo auxilio à lethe vindicetur, excusatur tamen Medicus, faciens id quod in se est, suo videlicet vtens iure, quo non vtendo homicida potius & interfector, cum opportunum ipse non adhibuerit auxilium, à morbo indicatum. cui rei astringitur Medicus. Æquè enim homicida est, si suo iure non vtatur, & conferentia auxilia negligat, & cuncta fortunæ committat, altero directè præbente corruptorio pharmaco. quia, qui se ab opere abstinet rei licitæ, nulla ratione ab opere malo poterit se abstinere. hoc solo intercedente inter vtrosque discrimine, quod alter omittendo, alter verò committendo peccet.

Vsus deleterij, ac corruptorij pharmaci semper malus, obiecti ratione: sanguinis autem missionis vsus indifferens, cum ad sanitatem dirigi possit, tum ad noxam ac perniciem, qualis ille, à quo è medio sublatus fuit Hispanorum Sapientissimus, sub dira Neronis tyrannide. Si igitur illud auxilium ordinaretur ad fœtus corruptionem, tunc directè, obiecti ratione malum, & in eo opere mortale committeretur crimen: vti si contrà dispensaretur ad sublationem morbi, ac fœtus conseruationem, directè, obiecti etiam ratione bonum, ac licitum.

Tandem licet iam nobis hanc sententiam, etsi ex dictis satis confirmatam, etiam grauissimorum vi-

rorum auctoritate eandem illustrare. verum quamprimum nobis occurrit acutissimus Cayetanus, qui in 2.2.q.67.art.2.in sol.ad 1.& 2.argum, de re proposita, sic fatur, *Occidere innocentem per se, ita quod intendatur occisio innocentis, est contra omnia iura: sed occidere innocentem per accidens, dando operam rei licitæ, & necessariæ non est contra ius naturale, diuinũ, vel scriptum.* Roborat itaque manifestò Cayetanus superiorem sententiam. nam cum venas tundere operatio sit per se necessaria, & licita, ratione obiecti, cum respectet salutem grauidæ, etsi per accidens subsequatur abortus, fas quidem erit secundum ius diuinum, naturæ, & scriptum. Eandem rursus amplectitur sententiam Corduba lib.1.quęst.q.38.dub.2.quo loco refert quorundam anilem opinionem existimantiũ, ne licere quidem Medico medicamẽta, etsi per accidens abortum efficiãt, largiri, fas autẽ grauidis. neq; hoc figmentum nitũtur aliqua ratione stabilire. oppositũ autẽ ex eo innotescit, quod si fœtæ illud licitum, multo magis Medico, cui incũbit ex officio ęgrotis auxilia consulere, & de eisdem tutò deliberare. Syluester itidẽ idem sentit in verbo homic. 2. q.26. hac præmissa distinctione. quia ius, inquit, non est vti aliquo remedio, quãdo adest moralis certitudo de innocentis morte, ob illius remedij vehementiam, aut malignitatem, aut peculiarem vim corrumpendi, aut abigendi partum: verum quando nulla adest probabilis fiducia corrumpendi, aut abigendi ius, tunc & fas: quamuis spes decipiat. Quare ex huius Syluestri mente, in euentu moraliter dubio (vt ita cum ipso loquamur) ad certò liberandã fœtã, possumus nos citra homicidij incursum, operã dare vsui remediorũ per accidẽs abortum,

ortũ inducentiũ, inter quę veniæ sectio proculdubiò cõnumeratur. Quid quod nec tunc fœtus rationabiliter læditur, quãdo Medicus eius vitã haudquaquã certo dãno exponit, pro matre saluãda, directè illud intẽdẽs, alio nõ se offerẽte remedio ad matrẽ ab orco redimẽdã. Nam vti, qui currendo in via aliquem offendit, & occidit, vt se à certa vindicet morte, aliâs nequeũte illã mortẽ præuidere, reus mortis non est, & culpa vacat: Ita & Medicus, si per viã incedens rationalis methodi, intẽdat auxilio illo ancipiti (abortus respectu) à probabiliter certa morte fœtã liberare, aliâs etiã nequeũte illã indirectã mortẽ præuidere, nec reus mortis est factus Dixim⁹ de auxilio ancipiti, abort⁹ respectu, ad distinctionẽ alterius inexperti, cuius vis, nec vsu cognita, tam respectu salutis matris, quã fœtus. nã in hoc casu nefas simpliciter, ac lethale sanè experiri huiusmodi remedia, ex eodẽ Corduba in summa, tum Lud. Lopez. 1. p. instruct. q. 173. dist. 2. & Emanuel Dodrigues. 1. tom. summa. capite 63 §. sed in casu dubio. Etsi aliter sentiat, nec improbabili forsan ratione ductus, Thomas Sanches libro nono tomo 3. de Matrimonio disp. 20. numero 19. capite 5. concl. 3. num. 3. dicens tunc licere huiusmodi inexperti auxilij vsũ, quãdo omnino desperata, & quasi moraliter certa fœtus ac fœtę necis. illũdq; cõfirmat ex doctrina Corn. Celsi. l. 2. c. 10. quã etiã amplectitur Gal. li. 10. meth. c. 10. satius, inquiens, multò esse anceps auxiliũ experiri, quã spe prorsus destitutũ, sinere infirmum perire. quasi ex præceptorũ vi, & grauissimorũ virorũ auctoritate teneatur Medicus in desperata vita anceps aliquod præbere potius auxiliũ, quàm omnino ægrotantem fortunæ committere. Mox & altera ratione suam

tuetur opinionẽ: quia, inquit, ab vſu illius auxilij modicum nocendi periculum, cùm etiam eo non applicato nulla ſpes ſuperſit ſalutis.hinc, quòd magis eſt,mortem aliquantulum accelerabit: cùm tamen, ſi res feliciter accidat, ſpes magna ſit proficiendi,& ſaluandi vtrumque iam deſperatum.Rurſus & altero exemplo rem confirmat,quis enim negabit licere vbi mors certa imminet,fera inuadente ſeſe aliquem è loco altiori præcipitare, cum dubio mortis periculo?cùm priori caſu mors ſit certa, in altero dubia:cùm ſolo crure fracto, aut aliquo inflicto vulnere incolumis queat euadere. adde quod inter duo mala quorũ alterum neceſſariò eligendum,minus potius eligendum. Hinc multò minus malum, dubia mors aliquid habens ſpei ſalutis cum ſolo periculo alicuius exiguæ anticipationis, quàm omnino certa. Hanc ſententiam tandem ait, tuetur Adrianus 4. q. de correct. frater. art. 3. *& ex quo licet.* verum dubitanter affirmat, dicens fortè licere.eandem tenet Almain.

Verùm ſi rem attentè perſcrutemur, verior multò,ac ſecurior eſt prior ſententia:nam etiam in hoc caſu,deſperata iam vita, non licet tunc de nouo experiri anceps aliquod auxiliũ, ſed vſu iam receptũ, quod abortus tantum reſpectu ſit anceps, tanquam per accidens iſtud præſtare valens:morbo tamẽ occurrere per ſe valeat; etſi effectus ſit dubius, reſpectu curationis.nã non ſemper artifex,etſi methodo, & arte de cõmodo auxilio deliberet,ſuũ cõſequitur finẽ.neq; hoc recedit à mente Cornelij Celſi,tũ Galeni,cũ hi doctores grauiſſimi temeritatẽ non conſulãt.ſicq; rationesSanches tantũ tenẽtur cõcludere de auxilio,methodo ac arte,deliberato ad ſalutẽ ægro-

grotãtis, etsi respectu fœtus anceps sit, quia per accidẽs potẽs partũ abigere. neq; aliter illud cõsulendũ censemus. Et hanc doctrinam præter Gordubam, & Syluestrum, etiam ex neotericis insequuntur plurimi magni nominis viri, Emanuel Rodriguez non solum suprà citato loco, sed in expositionem bullæ S. Crucis, dum motum proprium de abortu fœlic. record. Sixti Papæ V. cap. 5. interpretatur. Petrus etiam à Nauarra lib. 1. de restitut. capit. 3. tum Alphonsus à Viualdo in expositione itidem eiusdem constitutionis Sixti V. tum & alij in multitudine copiosa, quos longum esset recensere, in eodem sunt albo.

Hoc posito, admittenda illa Sanches ratio, prædicta disput. 20. num. 18. dum inquit, *mater potius ius habet ad vitam propriam, quàm fœtus ipse*: cur ergo illa medicamenta per se salutem matris intendentia, per accidens abortum, præferenda non sunt, quia pręstat vita matris, incolumitati fœtus? eo pręsertim, quia matre perempta penè miraculosa sit fœtus euasio: & possibile vtrumque ab orco redimere, eo præstito auxilio. Quid quod & huius actus scopus (à cuius malitia, vel bonitate denominatur bonus, vel malus actus) non est fœtus exclusio, seu abortus, sed matris vita. quod si auxilium per se vitam matris respectat, & simul abortum, etsi per accidens, præponderat materna vita, vnà cum optimo agentis scopo: qui tantum abest abortum requirat, vt potius ab illo abhorreat, & matris tantum salutem exoptet. Teste enim D. Thoma 2. 2. q. 64. art. 7. in corpore. Actionis humanæ species, bonitas in quam aut malitia, ex eo pendent, quod per se est in operantis intentione, haudquaquam ex effectu per

accidens,ac præter intentionem ſubſequuto. Quare cõcludamus ius eſſe in omni grauidationis tempore,præſente, vel imminente magno morbo, & vrgenti,ex præſcripto rationalis methodi, auxilia cũcta præſcribere ad eius curationem,etſi per accidẽs, ac indirectè partum abigere valeant: cum per ſe vtrumque ſaluare eo medio intendat artifex,proximè matrem,mox fœtum;matri nihilominus perutile.

De abigendo partu directè. an vti eo fas,ſecundùm ius Diuinum,Naturæ,ac Gentium.

Cap. XIV.

Altera,ac difficilior multò occurrit explananda quæſtio;quæ, cum multis in ſe, niſi exponantur,ſcateat ambiguitatibus, Medicorum iugiter animi remorantur aſſiduè in opere ipſo Medico. ſubibo hoc diſcrimen, & pro virili aquam modò infundam in hunc ſacrum ignem.Cæterũ cum nullas opes viro Medico pulchriores cenſeam ipſa.Iuſtitia; cuius,vt flumen eloquẽtiæ Cicero li.2. offic. aſtruit, tanta vis, vt nec ij, qui ſcelere aut maleficio paſcuntur,poſſint ſine vlla particula Iuſtitię viuere. Ius proinde etiam in operibus Medicis ſedulò inquirendum: à quo teſtante Iſidoro lib.2.origin.denominatur Iuſtitia.Illa metaphorica Iuſtitia, quam Angelicus doctor ex Ariſtotele li.5. Ethic. definit 1. 2.q.21.art.3.& q.46.art. 7. in 2. rectitudo ordinis in partibus hominis, etiam ſcopus, ac finis Medicinæ eſt:cũ hæc nihil aliud ſit præter ſanitatẽ,vti-&altera propriè dicta,quæ rectitudo actûs eſt,ſpectat ad artificẽ potiusMedicũ.tenetur enim iſte ita ſuos actus dirige-

dirigere, vt cuiq; sub quadã æqualitate, ac rectitudine ꝙ suũ est reddat, quæ apud Iureconsultos distributiua vocatur. illa naturalis est, hæc verò moralis.

Est igitur modò de hac morali iustitia non lenis difficultas, An ius propter aliquod priuatum bonum aut corporis, aut fortunæ directè in quouis conceptionis tempore partum abigere, aut ne concipiatur prohibere?

Sed cum de iure sit facta mentio, ius itidem nunc id obseruare, quod in triplici differẽtia. Nam est ius diuinum lib. 1. Inst. Imper. de iure nat. gent. ac ciuil. Tit. 2. est & ius naturæ, & tandem ius gentium, sub quo ciuile, a c municipale continetur. Ius illud diuinum cœterorum archetypus est, quod & imitari omne, ac semper respectare ius: neque fas vllatenus ab eo recedere. cum & ius naturæ nihil aliud sit quam diuini quasi interpres, vti & ius gentium, illud præsertim quod sub primo gradu continetur, idem cum iure naturali in secundo gradu, eodem Tit. 2. vti denique ciuile, ac municipale est ius gentium in secundo gradu. vnde à primo ad vltimum omnia deriuantur ab illo absolutissimo diuino primæuo. hîc leges omnes ab illo archetypo recedẽtes tyrannicæ, iniquæ; quales ferè omnes sũt Polyticæ vulgares, quas vulgò Razõ de estado appellãt, à Diabolo inuẽtę (proh dolor!) aduersus Deũ, & ad sanctæ Ecclesię ruinã. Nec latuit hæc res Cicer. lib. 1. de Nat. Deo. & 2. Philip. d im legem definit, *Omnem rectam à Numine Deorum tractam rationem, imperantem honesta, prohibentem contraria.* & alibi mox, 2. de leg. *Aeternum quoddam, quod vniuersum mundum regit.* nullũ autem æternũ gubernãs mundum, præter Dei O.M. voluntatem, hæc igitur

archetypus cæterarum legum. Augustinus diuinus, diuinius adhuc rem definit, *legum* ait, *omnium inanis est censura, nisi diuinæ legis imaginem gerat*. Hanc iurium omnium encyclopædiam accuratè doctissimus refert D. Clemens Alexandrinus li. 1. strom. Lex igitur diuina, etiam & altera Naturæ, vsque ad Legislatorem Moysen fuere in hominum tantum mẽtibus, tanquam in ęrario seruatę. deinceps à summo Deo per Moysen data est lex Hebręis litteris in lapideis tabulis exarata. Gentibus pariter illa Naturæ, eodem modo seruata in hominum mentibus, etsi & hęc communis cunctis animalibus. Ius autem gentium solis hominibus concessum, & facit homines aut seruos aut liberos, cum de iure naturæ omnes liberi essent. hinc exortum & ius ciuile scriptum, & nõ scriptum. de his vide librũ primũ Inst. de iure naturali gent. & ciui. Titul. 2. Tandem Verbum diuinum Æterni Patris filius, homo factus ex Virgine, eiusdem diuinæ legis insignis fuit expositor ac interpres, per quem vniuerso orbi ineffabilis lex gratiæ, tanquam legis auctor verus, est data: supra quam legem, ceu totius diuinæ voluntatis firmissimam basim, inferiores reliquæ leges stabiliri est necesse.

Porrò antequàm difficultatem aggrediamur, est & aliud nobis supponendum de conceptione, circa quam versatur quæstio. Hæc itaque duobus modis consideratur, aut vt est in potentia siue remota, siue proxima, aut vt in actu. Hæc iterum quæ in actu, etiam per distinctas ideas distincta. nam aut obseruatur vt semen omni vita priuatum, ad vnguem albumen crudi oui repręsentans, & huius conceptionis esse. die clauditur septimo, à puncto videlicet con-

conceptionis. deinceps vlterius progrediendo, iam alteram exploremus ideam, quatenus iam ab illo vltimo momento semen illud vita plantæ fruitur; & tunc huius conceptionis meta vltima, instans illud temporis, in quo aura illa diuina in iam elaboratum ac formatum corpusculum à Deo O.M. inseritur, quod nobis est de fide: & tunc conceptio quamprimum vita hominis gaudet, à quo termino ad nixum vsque, est altera & vltima conceptionis idea.

Assignare autem huius animę rationalis infusionis momentum, ita difficile censeo, vt credam, quod solus ille, qui hanc ad eius imaginem ex nihilo creat, exquisitè cognoscat. Hinc infinitæ penè oboriuntur de hac re grauissimorum virorum opiniones, quarum plures in transcursu refert diuinissimus Hieronymus lib. aduersus Ruffin. Apol. 2. quo loco, & ipse palam profitetur quidpiam de hac quæstione definitum se non habere: tũ falsò ibi accendetur Lactantius, quasi affirmans, vnà cum Tertulliano, quod pariter cum corpore, per humani corporis traducem, etiam animæ diffundantur. De Tertulliano nimis verum, sed Lactantius (huius clarissimi Hieronymi pace dixerim) longè, & optimè sentit, si eius verba lib. de Opificio Dei c.19. replicemus, *Vtrũ anima ex patre, an ex matre, an verò ex vtroq; generetur? Sed ego de meo iure, ab ancipiti vindico: nihil enim ex his tribus verum est. Corpus ex corporibus nasci potest, quoniam confertur aliquid ex vtroq;, de animabus anima nõ potest, quia ex re tenui, & incomprehensibili nihil potest decedere. Itaque serendarum Animarum ratio vni, ac soli Deo subiacet.*

Denique cœlesti sumus omnes semine oriundi,

Omnibus ille idem pater est:
vt ait Lucretius, Nam de mortalibus non potest quidquam nisi mortale generari. Accuratè igitur, ac palam fatetur fieri animam à Deo. Quando autem, exsertè idem Hieronymus citato loco, dicens, *Figurato corpore, statim creari, & immitti.* Idem sentit doctissimus Lactantius citato nuper libro de Opificio Dei, cap. 17. *Anima non est aër ore conceptus,* vt falsò arbitrabatur Varro: *quia multò prius gignitur Anima, quàm concipi aër ore possit. Non enim post partum insinuatur in corpus, vt quibusdam Philosophis,* Stoicis videlicet, *videtur. sed post coceptum protinus, cum fœtum in vtero necessitas diuina formarit.* Hanc doctrinam Theologi huius nostri temporis optimè recipiunt, Animam, inquam, tunc venire, & insinuari in corpus, principalibus figuratis organis, hepate, corde, cerebro, domicilium iam Animæ rationali aptum. hæc, horum membrorum figuratio, si Hippocrati lib. de septimest. partu, numer. 8. & lib. de Nat. pueri, num. 10. Galeno itidem lib. 2. de semine cap. 4. & 5. diuinis Naturæ exploratoribus fides habenda est, tricesimo in maribus absoluitur sole, vti in fœminis quadragesimo secundo. quibus temporibus igitur, inquit, Hippocrates, in Stobæanis eclogis, anima insinuatur. veluti etiam Macrobius comm. 2. in somnium Scipionis, cap. 6. ex Hippocratis doctrina, Stratonis Peripatetici, & Dioclis Carystij quintum septenarium carcerem huius operis statuit, non multum à tricesima meta recedentem. Lactantius itidem Firmianus, eodem citato lib. de opificio Dei, cap. 12. huius configurationis vnicum cum Macrobio statuit terminum in vtroque sexu, quamuis ab ipso distinctum, & hunc quadragesimum

mum ſolem. Standum itaque Hippocrati, & Galeno, qui multis experimentis, vicem demonſtrationum habentibus, petitis ex variis abortubus, doctrinam confirmarunt, ſtatuentes figurata eſſe membra maribus triceſimo ſole, quadrageſimo ſecundo fœminis, termini pariter ſecundum naturam vltimi lochiorum. Si igitur figurato, cum diuino Hieronymo, & aliis, corpore, ſtatim creatur, & immittitur anima. Ergo triceſimo ſole maribus inſeritur, quadrageſimo ſecundo fœminis.

Cæterum Theologi noſtri, & vnà vtriuſque Iuris profeſſores elumbi quadam (vt reor) ratione fulciti, longè recedunt. arbitrantur namque terminos puerperij in ſacro Leuitico à diuino numine aſſignatos, fuiſſe præſcriptos ad naturæ imitationem, ad compenſationem temporis, quo in vtero fœtus exanimis perſiſtit, citra organorum abſolutionem. hinc cum in maſculino nixu ad puerperium reddendum ſignentur ſoles quadraginta, pariter iſte erit terminus, & abſolutionis organorum in vtero, & inſinuationis rationalis animæ. rurſus cum in fœmineo ſtatuantur octuaginta, iugiter & hic dierum terminus, & perfectionis, & inſitionis animæ erit carcer. Hanc, ceu ratam opinionem tenet D. L. diuus, & latius per gloſſam in Clement. vnic. in verbo vnitas. de ſumma Trinitate gloſſa final. in §. 1. diſtinct. 5.

Sed ſi rem penitius perſcrutemur ruit opinio, quia anile fundamentum. Nam termini illi à diuino Spiritu in ſacro Leuitico ſignati in vtroque ſexu, haud quaquam reales (vt ita dicam) quaſi termini ſint ſecundum naturam cunctis fœminis

discreti. neque enim enixę omnes per totū illud tēpus lochia reddunt. quid quod si fortè aliquæ metas illas attingant, hoc ideo quia præter naturam se habent, morbidæ sunt, & maxima redundant cacochymia. cum sanis, testante Hippocrate, & approbante vsu, vt diffusè infrà lib. 3. necessariis argumentis nos demonstrabimus, si marem enixæ fuerint, lochia vltra tricesimum solem non procedant, vti si fœminam, vltra quadragesimum secundum: immò & prioribus vicesimi sufficiunt dies, ceu aliis tricesimi. Quare cum lochiorum carceres variis, nec certo circumscribantur limite, nequimus vlla ratione ex his formationis fœtus, & infusionis animæ tempus elicere, exactius multò ex formationis organorum meta, peculiari quidem cuique sexui, ac certa, & stata.

Anima igitur organici corporis cum sit actus, ἐντελέχεια, & ἐνέργεια, iuxta Philosophorum principem lib. 2. de Anima, cap. 1. nec ante partium figurationem absolutam, quibus necessariò ad suos actus indiget, inseretur quidem, ne deses ipsa, ac otiosa, cuius esse est actus: nec rursus post aliquod formationis tempus insinuabitur, ne corpusculū illud, per illud tempus sua forma, ad quam dirigitur, & auidè insuper appetit, priuetur: defectum sanè (quod absit) summæ Dei prouidentiæ, quæ sollicitè cuncta gubernat, & sedulò, dispositionibus absolutis, quæ ad formæ introductionem requiruntur in physica materie, etiam in eodem instanti naturæ, omnia, sua forma illustrat. quare vti statim forma adest, organis informandis perfectis, sic & statim abest, eisdem destructis, & mox illicò consequitur mors, & corruptio, ne suo munere actus ille vacaret; hinc absce-

abſcedit anima,otium cum maximè abhorreat.

Nos itaque concentum naturæ in puerperio, cũ fœtu dum in vtero eſt libenter admittimus, vt nuper diximus,veluti enim die ſeptimo prima côcepti idea terminatur,ita prima & copioſiora lochia finiũtur ſeptimo.quia cu per totũ hoc tépus ſemen non nutriatur,copioſiori inde emendantur lochio. rurſum cũ ſemen quaſi ſepultũ,mox poſt diẽ ſeptimũ iã excitetur eius vis, nutriatur,& vita plãrę frui incipiat,hinc harmoniacè in nixu minora proſiliũt lochia prioribus.& tandem cum in maribus triceſimo ſole abſoluatur organorum efformatio, quadrageſimo ſecundo in fœminis,naturá iam tũc ſoli auctioni & nutritioni intẽta,minor multo coaceruatur in vtero ſanguinis vtilis copia: hinc nullum in nixu,poſt hos terminos ſecũdum naturam puerperium.hic igitur harum actionum ſecundũ naturam mutuus cõſenſus,& elegans harmonia,& ambo tantũ illi Hippocratici carceres ſecundũ naturã ſtatuẽdi in fœtu,ac puerperio:vti alteri ſacri Leuitici inſalubres,ac præter naturam amplectuntur. Hæc mouẽdo proponimus,& ceu probabilia æſtimãda cenſemus,verũ hæc,& cuncta correctioni S. Romanę Matris Eccleſię ſemper ſubiicimus.quod ſi veritatem fuerimus nos aſſequuti,videant amabo ſapientes,& hæc eadem æquè boniquè conſulant.

His poſitis,dicemus ſimpliciter verũ eſſe, directè qualibet arte partũ abigere,in quolibet ei⁹ tépore, vti cõceptioné impedire,tã propter bonũ fortunæ, corporis,quàm famæ,ne ius quidem, imò grauiter aut peccare,iuxta ius diuinum,naturæ ac gentium , tum qui partum inanimem abigit imperfecti homicidij reus,qui verò iam rationali anima fruenté,

perfecti, ac irregularitatis.

Nec ratione fraudatur hæc sententia. quia cum actus iste directè abigendi partum intrinsecè sit malus, prohibere videlicet, aut corrumpere, aut omni ex parte delere insigne illud opus naturæ, Deo perquam charissimum, hominem inquam, illicitum simpliciter, ac nefas: etiamsi propter aliquod bonũ creatum fiat. iuxta illud Diuini Apostoli præscriptum ad Rom. 3. ex naturæ iure peritum, *Non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona*, quia quodlibet illorum bonorum multò inferioris est ordinis, altero; cum hoc malum sit culpæ, quod præponderat cuilibet bono creato. quid quod & hominis generatio maximum bonum, à quo coli cupit ipse Deus, & hoc bonum præponderet itidem cuilibet bono fortunæ, ac famæ.

Testimonia mox congeram ad idem comprobãdum. Adsunt quamprimum eloquia sacra in vtroq; testamento, concilia nihilominus œcumenica, vtrumque denique ius, vnà cum suis professoribus. Ius quamprimum Pontificiũ text. in cap. Quod verò cum aliis 32. q. 2. & in cap. sicut de homic. inst. 32. q. 2. lib. 4. tit. de homic. §. antepenul. cum gloss. ibid. Porrò concilium 6. Constantino. 2. Toler. Anciran. Ilerdense, Tribur. Vormaciense, capite. 20. quod refertur in cap. si aliquis de homic. Porrò & D. Augustinus, vt constat ca. aliquando 32. q. 2. iam & D. Thomas 4. dist. 31. in fine. Cayetanus itidem 2. 2. q. 154. art. 1. circa sol. ad 4.

Ius præterea ciuile idem obnixè tuetur, text. in cap. si aliquid. & in lege, Cicero ff. de extraordinariis crim.

Deinceps summus Pontifex Sixtus V. sub motu, proprio

proprio Romæ dato 4. Kal. Nouemb. ann. 1588. Pōtificatus eius anno 4. idem sanxit. Quam constitutionem fortè rigidam successor eius Gregorius XIV. mox attemperauit altera constitutione Romæ data die 31. Maij ann. 1591. Pontificatus sui an. 1.

Inter doctores qui hanc eandem sententiam exsertè defendunt occurrit in primis doctissimus Didacus de Couarruuias 2. part. relect. de homic. §. 3. n. 1. Alter grauissimus Aspilcueta Nauarrus sum. cap. 16. nu. 33. tum Thomas Sanches tom. 3. de Matr. li. 9. disp. 20. n. 33. omnes isti Hispani clarissimi, & huius nostri sæculi gloria. Ex Antiquissimis Theologis, vt reliquos taceam, insignis ille, nisi caduca esset stella Tertullianus in apol. cap. 3.

Ethnicorum opinio de abigendo partu directè impugnatur.

CAP. XV.

SVperior sētētia ita orthodoxa, vt iam nequeat amplius Christianus Philosophus ambigere: verùm, ceu diuinum præceptum amplecti vnicè, venerari. Sed cum ex Ethnicis adsint aliqui doctrina, & morum integritate præstantes, qui nō solum oppositè sentiant, verum inter Gentium iura istud reponendum censeant: proinde horum vesaniam modò subruere lubet, & radicitùs euellere, vt ita exactius multò elucescat veritas. Inter cæteros ceu detestabiles, & obliuione dignos existimamus Cretēses, qui à Minoë, vt Arist. refert lib. 2. Polit. cap. 8. legem illam nefandam recepêre, stultè sancientem ad nimiam filiorū accessionē vitandam, post certū

illorum numerum acceptabilem, iam coitu nefando vtentur, hos, fortè diuino quodam afflante spiritu Erithræa sybilla sic carpit,

Adulteria caue, & masculi insanum cubile:
Propriam generationẽ filiorũ nutrias, & ne occidas.
Etenim ei immortalis succencebit, qui peccarit.

Eosdem eleganter redarguit grauissimus Lactantius lib. 6. de vero cultu. ca. 20. Verum & hisce nostris tẽporibus sunt & immanissimi Iapponẽses, qui ob eandem à Minoë æstimatam conditionem, filios etiam nuper iam natos impietate crudeli è medio tollunt. Sed hos omnes, ceu barbarissimos in angulo infidelitatis sedentes relinquamus, & vicem doleamus, ad sapientes alteros conuersi, Hippocratem, Aristotelem, Aspasiam, viros omni exceptione maiores, natos quasi in miraculũ, & gloriã illius æui. Hi itaque arbitrati sunt, propter varios scopos, ius esse ciuili viro partũ abigere, infra septimũ tamen à conceptione diem, idque aut propter bonã famã, aut propter bonæ fortunæ vsuram. Propter quos scopos Aëtius, lib. 16. ca. 16. tum Abẽsceni lib. 3. fen. 21. tract. 2. ca. 17. non solũ sterilitatem inducere directè affirmant ius, verùm & omnem abortum, etiam anima iam rationali informato fœtu procurare.

Galenus tandem libr. 6. de loc. affect. ca. 5. Diogenis Cynici falsam continẽtiam magnis celebrat encomijs, cum vir iste venereis quibusdam stimulis acriter concitatus ad se meretricem aduocarit, vt molestum illud seminis excrementum à se deponeret, quæ tardè cum accessisset, propriis tunc manibus, hymænæũ celebrauit, scorti neglecto vsu.

De hac re hæc sũt tãtorũ virorũ insane, ac impiæ opinio-

opiniones. verùm antequam conuellantur, prius Hippocratis, & Aristotelis acta, ac verba perpendere lubet. Hippocrates igitur postquam in iureiurando Deo vouerit se nunquam fœminæ pessum corruptorium iniecisse, tanquam conscelerario immanis, atque piaculum, fœtum ex illo naturæ hortulo præcipitare, in quo ceu insignis planta quam primum ille vita fruitur: deinceps libr. de Natura pueri, num. 4. cum puella quædam psaltria (hoc enim sonat μουσουργὸς haudquaquam mulieris nomen cum Linacro) famula cuiusdam mulieris magnæ existimationis, & Hippocratis familiaris, & hæc clàm cùm concepisset, vt eius opinio seruaretur illæsa, consuluit heram, vti & hæc rursus Hippocratem, qui iussit illam saltare, & postquam septies iam exiliisset, genitura cum quodam strepitu in terrá profluxit. Propter bonam famam igitur sibi visum fas, effluxionem hanc concitare. Rursus eandem hanc etiam propter bonæ fortunę vsuram licere, lege itidem sanxit Aristoteles libr. 7. Polit. ca. 16. his verbis, *Ad multitudinem euitandam nimiam,* videlicet filiorum, *anteuenire oportet, vt non cōcipiantur. nam postquam concepti sunt, & sensum, ac vitam acceperint, nefas est attingere eos.* His itaque verbis hauddubiè insinuat Aristoteles ius esse viro ciuili futuram cōceptionem prohibere, vti iam factam, infra tamē septimū solē eādem corrumpere. quæ corruptio intra hos dies 7. anteqā videlicet vitā, & sensum recipiat semē, effluxio potius, seu ἔκρυσις Aristoteli, nō abort[a] dicetur l. 7. de hist. anim. c. 3. quo loco, vnà cū Hipp. diē septimū statuit primū vitę terminū, cū & eo die iā appareāt sub quadā admodū rudi forma vitæ organa, hepar inquā, ac cor, & inde incipit iā illa geni-

tur vita plantæ frui, nutriri, & augeri, & simul iam fœtus appellari, vt itidem lib. 1. de semine ca. 11. Galenus testatur.

Constat igitur ex his, iuxta horum virorum sententiam ius esse ciuili viro ad quædam euitãda mala, infamiam, aut filiorum accessionem supra facultates parentum, aut vitare conceptionem, aut effluxionem inducere.

Hos, in tanto errore cœcutientes, liberare adhuc quidam huius nostri æui Doctores cõtendunt, Horatius videlicet Augenius l. 12. Epist. 71. tum Ioannes Bapt. Syluaticus li. controuers. cõtrou. 82. Ille Iusiurandi opus, ceu Hippocrat. germanũ admittit, negat alterũ de natura pueri, cùm Polybio potius tribuat. Syluaticus verò vtrumq; opus adscriptũ retur Hippocrati. qua arte vtriq; & cõtradictionẽ cõciliãt, & Hippocrati satisfaciũt. doctissimus Pręceptor meus Iacobus Segarra l. 2. de Nat. facul. c. 3. aliter sentit, cũ cõtradictionẽ soluat, affirmando iusiurandũ ne partũ quidẽ Hipp. cũ nec Gal. de ipso vllibi fecerit mẽtionẽ: tamẽ à crimine eundẽ nõ excusat, immò ceu inhumanũ, & impiũ condemnat, cũ psaltriæ effluxionem induxerit. Porrò pro Aristotele doctor Augenius respõdet, quod eo loco tantum loquatur de prohibitione futuri concepti, haudquaquã consulit effluxionẽ, vt verbũ illud declarat, *anteuenire*. quasi ad bonũ spectet Oeconomũ, iuxta ius illud Politicũ, vxorem eius, post numerosam filiorũ copiã, quã ne ipse enutrire valeat, sterilem fieri, & infœcundã.

Verum crassè errauerunt vtrique. Inprimis, quod Iusiurandum Hippocratis sit, etiam renuente doctore meo, auctoritate constat classicorum virorũ, D. Hieronymi quamprimum, testis omni exceptio-

ne

ne maioris. Opsopoeus itidem insignis Medicus, ex Suida idē affirmat; & quod magis est etiā huic operi inter Hippocratica primum tribuēs locum. Idem & Soranus, tum Scribonius Largus, ac deniq; Erotianus in catalogo librorum Hippocratis. Rursus quòd liber alter de natura pueri etiam illi sit genuinus, ex Gal. videre est lib. 1. de Semine, ca. 4. in quo, ob speculationis eiusdē libri subtilitatem, ac verborum pariter suauitatē, hunc ceu Hippocraticum recipit, vnà & l. 2. de nat. facul. c. 3. quamuis ceu ambiguus, si non Hippocratis, saltem eius discipuli Polybi eundem retur li. de fœtus format. Macrobius deniq; com. 2. in somnium Scipi. ca. 6. ceu legitimum amplectitur, & Hippocratis historiam de psaltria ancilla, ex eodem lib. de nat. pueri ca. 6. desumptam iugiter replicat. Quare cum vtrumq; opus Hippoc. germanum, anilis vtriusq; illorū conciliatio. Dicendum itaque cum Hieronymo Mercuriali libro 1. de mor. mul. c. 2. Hippocratē existimasse ius, effluxionē concitare, nefas abortum, quē proinde detestatur in iureiurando. idémque censisse Aristotelē. vnde Syluatici explanatio verborum Aristotelis futilis, & e-lumbis. nā vri ius videbatur ipsi sterilitatē inducere, similiter & effluxionē, cum in hac semen adhuc sufferret ideā, citra vitā, ac sensum. aliter enim frustra adiungeret verba illa sensum, & vitam acceperint: simpliciter namque dixisset, postquam concepti sunt, nefas est attingere eos. quibus verbis, procul dubiò respuit abortum, qui fœtus iam viuentis est exclusio, & admittit, simul cum sterilitate (quam verbum anteuenire declarat) effluxionem, sub quo tempore, nec primaria plantæ vita κύημα gaudet Quid quod nec

horum virorum defensio, ad nos modò quicquam fuit: nam siue sint Hippocratici libri, siue secus, siue suadeat Aristoteles sterilitatem, siue omnem deortetur conceptionis corruptioné: nobis modò omne illud, quemcunq; habeat auctorem, nefarium, iniustum, iuri diuino, naturæ, & per cōsequens & rationabili ciuili, seu Gentium reluctans, certò apparet.

In primis, quod aduersetur iuri diuino in meitris synæresi lucescente, lubet elegāti historia ex sacris oraculis excerptā demonstrare. inquit igitur Spiritus numē, Gen. 38. *Fuit quoque Her primogenitus Iuda, nequam in conspectu Domini, & ideo ab eo occisus est. Dixit ergo Iudas ad Onam filium suum, ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. Ille sciens non nasci sibi filios, introiens ad vxorem fratris sui, semē fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percußit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret.* Illustrat itaque hác veritatem Numen diuinum sub hac historia, & ius non esse declarat, hominis generationem impedire. quia præterquā quod nefas apud Deum, reluctatur itidem & iuri Naturæ; sub quo vitā ducebant hi primi parentes, quousq; data fuit Hebræis lex scripta per Moysen. Ratio itidē in promptu est. Omnia illa, siue pollutio, sterilitatis inductio, effluxio, siue quilibet abortus ad vnum tendunt finem, detestabilem, & execrandum, delere videlicet opus illud mirabile, Natura, & eius Auctor intendens. Ergo cum actionis humanæ species æstimentur ex intentione per se operantis, ex D. Thoma 2.2. q. 64. art. 7. in cor. necessariò omnis illa actio detestabilis, nefaria, & contra ius Naturæ æstimanda. Præstantiam huius Naturæ operis, quod intra cætera vnicè

cè ipsa exoptat, accuratissimè declarat sanctissimus ac doctissimus pariter D. Ambrosius in D. Luc. capite 1. & vnà nefariam perniciem lustrat ex illius per se impedimento commissam: *Impeditur enim*, inquit, *generis propagatio, mulieris fœcunditas, parentes priuantur liberis, fœtus vita, matres coniugij præmiis, terra quia ab his coleretur, mundus ab eisdem cognosceretur, Ecclesia quia deuotæ plebis numero aucta gauderet, Deus à quibus in terris venenaretur.* quid quod & sæpissimè interdicuntur animę, abnegato baptismate, à cælesti illa ac diuina fruitione. Vah! quot mala, quotque detestandæ clades! Cum hæc igitur tanti momenti sint, nulla se potest offerre occasio, quæ nos impellat tantum opus aut impedire, aut delere per se. quid fama? quid fortunæ vsura? imo nec clades aliqua, nec regnorum omnimoda ruina.

Quare concludamus aduersus hos Philosophos nullatenus ius esse directè conceptionem impedire, aut factam corrumpere: cum vtrumque contra ius diuinum, cæterorum archetypum, expositum iam ab ipso Deo in V. Decalogi præcepto Exod. ca. 20. itidem & contra ius naturæ fatendum, cum eius interturbet scopum, & per consequens etiam contra ius rationabile gentium, cum huius vis in illo primæuo consistat.

Crimmum horũ, à quibus fit homo æternæ mortis reus, hæc series. In primo loco collocatur qui directè aliquo medio conceptionem impedit, siue inducendo sterilitatem, siue illo Diogenis Cynici hymæneo, siue simplici pollutione, siue illo detestabili Onæ medio. quæ delicta ita grauia ex sua natura sunt, vt omnes asserunt Summistæ, ac si quis

cum

cum matre, aut sorore, immò ac cum moniali rem haberet: quia Naturæ ordini adu ersatur. De hac re vide Ioannem Baptistam Corradum in suis respons. casuum conscientiæ q. 29. relinquo modò Sodomorum nefarium crimen, ceu piaculum, & execrandum. Deinceps grauius adhuc peccat, qui effluxionem commouet, & partum itidem abigit ante rationalis animæ insitionem. Verùm grauius multò qui abortum facit, aura illa diuina iam informato fœtus corpusculo. Omnes autem hi primariò, vel reductiuè homicidæ vocantur, iuxta illud doctissimi Tertulliani in Apol. c. 3. *Festinatio homicidij est, quacunque ratione prohibere non nasci.* Quamuis in decret. in cap. Moyses 32. q. 2. homicida dicatur partum abigens anima rationali iam informatum, hósque maleficos vocat spiritus Numen, Exod. 22. & corporali morte itidem puniendos. Ioannes Brunellus in repetit, in 1. decret. de homic. part. 4. num. 3. hanc eandem tenet sententiam; *quia*, inquit, *homicidium est*, vt declarat etiam nominis etymon *hominis occisio*, cumque homo non sit ante animæ infusionem, cùm homo habeat cōpositionem ex materie seu corpore, & forma seu anima, vt etiam constat ex cap. in quadam, post principium, de celeb. miss. proinde non erit homicidium ante animæ receptionem in corpore. Hoc idem confirmatur ex c. sicuti, 32. q. 2. per eandem etiam rationem. Leges ciuiles itidem eandem amplectuntur sententiam, & seriò quidem, præmissa tamen distinctione, cum variè puniendos statuant. nam qui malis poculis directè partum nondum anima rationali informatum

tum abigit, decernunt solum exilij pœna puniendum, vt in L. si mulierem ff. de Sicar. L. diuus, de extraordin. crimin. ff. nisi talis pecunia fuisset corruptus ad illud præstandum: tunc enim vltimo supplicio plectendum esse censent, vt apparet in L. Cicero ff. de pœnis. Pro hac dissonantia tollendâ diccemus, quod reapse qui ante insitionem animæ abortum facit, vel conceptionem prohibet homicida non est, nec irregularitatem incurrit: reductiuè tamen dicitur homicida, vt significauit citato loco Tertullianus, & Concilium Vormaciense, relatum in cap. si aliquis, de homicid. dicens his verbis, *Si aliquis explendæ libidinis caussa, vel odij meditatione homini, vel mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, vt homicida teneatur.* Qua coniunctione caussatiua, vt innuit, non reapse homicida, sed tanquam homicida, quod est reductiuè. hoc idem voluit Tertullianus dum infert, *Nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet, homo est, & qui est futurus, nam fructus in semine est.* Similiter homo in potentia proxima est in semine: vnde reductiuè homicida, qui futuri hominis exordia destruit, cuius vis formatur in semine sepulta iacet. Omnia itaque illa crimina vel per se, vel reductiuè sub V. Decalogi præcepto, Deut. cap. 5. *Non mœchaberis*, haud dubiè reuocantur.

Quare concludamus oportet, cum omnis ille scopus, propter quem directè abortus tentatur multò minus prępōderet, quā actio cuius ratione cōmittitur peccatū mortale, nulla ratione ea vti ius est. hinc

Archid.c.Baptisandis 1.q.1.nu. 1. & 2. *illicitum esse,* inquit,*propter honestatem, aut bonam famam mulieris,aut pro occultando peccato, aut vitando scandalo, aut propter aliud quodcunque bonum fortunæ,aut corporis,aut etiam pro euitandis magnis cædibus, aut infortuniis partum abigere,siue animatum, siue inanime adhuc, & quouis modo genituram.*cum itidem ex Azpilcueta Nauarro sum.cap.16.num.33.*nullo bono fine honestari posse sumptionem potionis, qua prolis conceptioni obstetur.* Ratio est, quia vbi culpa adest, etsi ista leuissima sit vitam propriam potius,aut quodcumq; bonum creatum tenemur permittere quod pereat,quàm illam aliqua ratione committere. hoc comprobat Sotus in 4.dist.22.q.1.ar.4.iuxta Angelici doctoris insignem doctrinam, quodlibet asserentem, *præponderare multò magis bonum diuinum, contra quod agit culpa, bono qualibet Naturæ creatæ, cui opponitur pœna, quam perpetuitas pœnæ temporalitati culpæ,* vnde quouis modo generationem impedire directè,aut generatum corrumpere, vt testatur etiam Syluester in verbo Abortus, peccatum mortale est. Nefas igitur ex iure diuino,Naturæ,ac Gentium:Aberrarúntque à via veritatis insignes illi Philosophi, qui aduersus ius Diuinum, ac Naturæ, à quibus exoritur aliud Gentium, oppositum impiè lege sanxere. Verùm nihil mirum cum in tenebris sederent, & in vmbra mortis, ipsis extincta Fidei lampade,aut non lucescente.

An ius Medico directè sterilitatem inducere,an & partum directè abigere.

CAP.

Cap. XVI.

Curiosius forsitan hæc singula perscrutamur: non sine ratione tamen. Quid enim tantopere rimari ad nos spectat, sedulò, serióque prospicere, quàm quæ in vsu sunt propemodum quotidiano, nobísque ex officio incumbunt? Cum itaque ex nuper dictis viciniori capite interdicta videatur nobis via, occlusa pariter, iuxta Diuinum ius, Naturæ, ac Gentium directè ob quemcumque finem, & bonum creatum tum generationem vitare, tùm generatum corrumpere: explorandum modò, an Catholica hæc doctrinam in actuosa Medicinæ parte aliquam patiatur exceptionem? offertur enim occasio aliquando in ipsa, propter quam nullis perfractis iuris repagulis vtrumque videatur ius. res quidem alta, & intricata. Quamprimum ostendemus coactas nobis sese offerre huiusmodi occasiones, quarum ratione etiam ex vi methodi cogimur aliquãdo & procurare sterilitatem, & abortum concitare. quo præstito mox aperiemus & fas istud, & æquum iuxta diuinum ius, Naturæ, ac Gentium.

In primis itaque de corrumpendo fœtu, extat apud summum dictatorem illud oraculum lib. 2. Epidem. sen. 2. dicens, *Sexaginta dierum masculi corruptio, in detentionibus partus, salubris est.* Hanc lectionem doctissimus interpres seruat, Petrus Iacobus Esteue, Valentinus, vir in omni scientiarum genere, & vtraque lingua apprimè eruditus. Et hanc eandem rursus in eius sententiæ commentario illustrat, dum inquit, Hippocratem in eo oraculo de fœtus corruptione loqui directè facta, à vi medica-

mentorũ illud pollentium.quia eo loco vtitur Hippocrates vocabulo ἀπόσπαρμα, quod est in malam partem abire, istud pręstantia sola pharmaca ἀμβλωτικά, φθόρια, aut φθορεστικὰ à Græcis dicta, vti à Latinis fœtum corrumpentia, seu obortiua medicamenta. Hæc igitur post illum sexagesimi diei carcerem, citra maximum grauidarum periculum largiri, ne fas quidem censet diuinus Præceptor: vti saluberrimum, quamuis fortę raro, postulante videlicet, & vrgente necessitate infra illum terminum. Potest huius rei momentum ex clarissimo Galeno colligi lib. 4. Aph. sen. 1. quia vti fructus, in medio eorum tempore, inter eruptionem primam, & maturationem fortius cohærent: sic fœtus in medio conceptionis tempore, quod inchoatur mense tertio, protrahitur ad septimum vsque, fortius multò hæret, ac tenacius. vnde cùm hîc in medio tempore violentior, ac impetuosior requiratur motus, citra discrimen fœtæ ne fieri quidem potis. contrà verò in primis duobus mensibus cum minor sit cohęrentia, & imbecilliora omnia organa, facilè quidem decidit, leuiórque requiritur motus, & alteratio ad eius auulsionē. Si partus itaque ratione (vt sæpè fieri contingit) grauissimi, ac funesti excitentur morbi, ferina iugiter symptomata, cum maxima grauidarum clade: rursus si facilis intra sexagesimum solem fœtus corruptio: optimè sequitur saluberrimum esse abigere sub eo tempore partum, morbi caussæ principium, & tantorum malorum fontem. Optimè igitur eo oraculo dixerat Hippocrates; quasi nautarum exemplo, qui suis mercibus exonerantes nauim, à naufragio eam persępè liberare solēt, deposito iam onere, à quo submergitur. similiter & naufraga fœ-

ta

tain tempestate procellosa lethalium morborum, nullatenus per partem aliquā valente natura morbosum onus deponere, iam tandem tentato abortu, & mox copioso consequente puerperio, potis haud dubiè hęc metastasis & morbum omnino exoluere, & fœtam à mortis discrimine liberare.

De infœcunditate, aut sterilitate inducenda, quāuis iuxta nostrum scopum nulla sit facta mentio apud Hippocratem, aut Galenum: tamen de eadem re copiosè Aëtius tetrabibli 4. serm. 4. ca. 16. tum inter Arabes Aben Sceni lib. 3. fen. 21. tract. 2. c. 17. Hi igitur Auctores, tum vsus pariter, demonstrant dari aliqua vitia cōnata, aut caussas præter naturam, quarum ratione, non solum morali certitudine, verum & physica, impossibilis sit quibusdā fœminis nixus, citra fœtus certam corruptionem, aut quod frequētius, etiam simul & fœtæ necem. Vitia connata hoc præstantia sunt, quæ in formatione consistunt, vteri videlicet paruitas maxima, & stomachi eius angustia, ossis pectinis compressio; ad hæc reuocantur itidem, gibbositas maxima, tum dislocatio ossis fœmoris versus vterum, hæc namque cauitatem naturalem comprimūt ita, vt ne dilatari queat, aut augmento fœtus cedere, aut nixui, ob compressionem pariter oris stomachi vteri; quæ vitia aliquando à prima conformatione apparent, aliquando ab aliqua oriuntur caussa præter naturam, vti & tuberculum durum & magnum in vteri os exortum, vlcus in ipsa matrice, aut alius morbus magnus, tum vesicæ imbecillitas circa vrinę retētionem, ab aliquibus vlcusculis parta aut aliâs. Denique si horum Doctorum expectemus cēsuram, an liceat sterilitatem inducere, an & partū directè abigere; vtriq; ceu necessarium æstimant, vt grauidam à tanta pressura

ac calamitate liberemus, & ab orco fatali quadam necessitate obiectam vnà cum fœtu redimamus. Verum quia infideles, nec tuta censura, nec discreta, à catholicis igitur imploranda.

Sit hæc conclusio. Ius est, ac fas Medicis aliquando directè mulierem infœcundam reddere, ius & aliquando ante insitionem animæ tamen abortum concitare directè. Lubet vtrumque auctoritatibus, & rationibus confirmare.

In primis de abigẽdo partu illud tuetur D. Anton. in 3. parte, tit. 7. c. 2. §. 2. Syluester in verbo Medicus §. 4. part. 2. Ioã. de Neapoli lib. 10. Iac. de Graffiis lib. 2. c. 63. nu. 24. Didacus & Couarruuias in relect. de homicid. 2. part. §. 5. n. 1. vers. hinc est. tum idem in Clementina, si furiosus, part. 2. §. 3. num. 1. Armilla verbo Abortus num. 2. Corduba q. 173. dict. 4. Omnes itaque hi Iuris Pontificij doctores, vnà cum Theologis in vnum conuenientes affirmant, licere Medico ad præseruandam fœminam grauidam, iam expem; & morali quadam certitudine, ac necessariò perituram directè abortum excitare, dummodò tamẽ fœtus anima rationali non fruatur adhuc. Nec fraudatur ratione hæc opinio, quia necessariò, vt supponimus pereunte matre, nec locus conceditur fœtui ad eius animationem, cum & ipse vnà pereat necessariò. quare non seruandus, tanto imminente maternæ vitæ discrimine.

Porrò & idem sentiunt iidem de infœcunditate directè præstanda; si conceptura, ob aliquod inemendabile vitium connatum, vel præter naturam certò moraliter peritura fuerit in nixu: vti si conceperit, etiam vt nuper diximus, ante animæ insitionem, directè abortum procurare fas: haud quaquam

quam cõſulendo viro exoptanti infœcunditatem, ob prædictam cauſam, ſemen extra vas emittere: tũc enim conſentientes vtrique, etiam vtrique cõmitterẽt illud Onę deteſtabile ſcelus. Licet autẽ viro, præter hunc generationis ſcopũ, ad propriã ingredi vxorem, dũmodo rẽ habeat per locum à natura ad hunc vſum deſtinatũ, cum & alij ſint ſcopi huius ſancti ſacramẽti matrimonij, actus eiuſdem reddẽtes licitos, vt qui à diuino Apoſtolo Paulo 1. Corint. 7. aſſignatur fornicationis in hac imbecillitate naturæ corruptę deuitatio: rurſus, & qui à D. Chriſoſto. ho. 20. in Epi. ad Eph. in morali exhort. luſtratur, fidus, ac familiaris cõiugum inter ſe cõuictus, iuxta illud Geneſ. ca. 2. *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.*

Cęterũ pręter locupletiſſimos teſtes, nuper in ocii lis poſitos, licet modò & rationis indiſſolubili vinculo eandẽ confirmare doctrinã, tum & iuris ratione reddere. Ius eſt quãprimum infœcũdã reddere fœminã directè, quia cũ plus vita fœminæ præpõderet actu iã exiſtẽtis, quàm alterius quæ in potentia: hauddubiè fas erit Medico ſterilitatẽ inducere ad euitãdã fœminę perniciẽ, quaſi neceſſariò iuxta moralẽ certitudinẽ cõſequuturã. quid quod nec in opere, Medico primò hæc intẽditur, ſed ſecũdariò per ſe autẽ, ac primò fœminam ab orci faucibus liberare. hoc per ſe bonũ, illud haudquaquã malũ, cũ pręter intẽtionẽ artificis, imò per accidẽs ipſi, & indirectè: quãuis directè auxilia iſtud intendant, ceu media ad cõſequẽdũ finẽ alterũ, optimũ ſanè. Neq; his diuini Apoſt. ad Ro. 3. aduerſãtur illa verba, *Nõ ſunt faciẽda mala, vt inde eueniãt bona.* quia illud indirectè in noſtra hypotheſi malũ nõ eſt, cũ intẽtio

operãtis rẽ cõstituat sub idea boni. Hoc idẽ proculdubiò insinuare voluere tũ Marian. Socinus, tũ Felinus in D.C. si aliquis, & Simon à Brixia Clement. 1. eodẽ tit. cum dicãt, ius abortioni causam dare (dũmodò coli vita fœtus non gaudeat) ad fugiẽdã prægnantis mortem, ex puerperio moriturę. Nam si licet actu iam fœmina in vtero gerente, quid ni, imò multo magis licebit & futuræ tali?

Præterea, ꝙ & ius Medico, directè prę̃stãtibus auxiliis, abortũ cõmouere, hęc facilis ratio. quia dãna vtraq; æqualia cũ sint, & æquè tẽporalia: nostra tẽporalia potius, quã aliena intendere possumus: prę̃sertim cũ altionis sit notę matris vita tẽporalis, quã fœtus: quia illa suppositi absoluti est actus, seu hominis: hæc verò futuri, seu imperfecti viuẽtis, ad instar videlicet plãtæ, aut animalis. quare illa pluris multò æstimanda. Verum dispar ratio, fruente iam fœtu rationali anima: quia tunc, & vtriusque vita, & supposita pariter eiusdẽ notæ sunt, sed cum in abortu cõcurrat noxa grauis vitę spiritualis fœtus, proindè nefas, & piaculum dare operam abortioni directè, fœtu existente anima rationali informato. Nam cũ quisq; iuxta rectam charitatis seriẽ teneatur bona tẽporalia cõtemnere pro salute spirituali: hinc Medico non licet pro saluanda tẽporali matris vita, neq; matri ipsi fas, fœtus alteram spiritualẽ, quæ sacro baptismate cõsequitur, naufragio cõmittere. Quid quod & cũ matri sit commissus fœtus ad nixũ vsq;, tenetur & ipsa patienter quodlibet periculũ etiam vitæ pro eo sustinere, videlicet pro salute eius ac vita spiritualis: generationis quidem præstans scopus. præferenda itaque vita spiritualis proximi extremè indigentis, quolibet bono corporis,

ris,aut fortunę,vndeChriſt⁹ Domin⁹,vt nos à morte ęterna redimeret,crucē ſubiit,&pro nobis paſſus eſt,mortu⁹,& ſepultus.cui gloria in ſæcula,Amen.

Thomas Sanches tomo 3. de matrimonio libr. 9. diſp. 20. nu.17 accuratè ſentit,vti & aſſiduus cō probat vſus & rariſſimum eſſe,& moraliter impoſſibile,matrem lethaliter laborantem vnà non interire fœtum; tum quaſi miraculum, matre funeſto morbo pereunte,fœtum incolumem euadere:iuxta illud diuini dictatoris lib.5.Aph.ſen.31. *Mulierem grauidam morbo quępiam acuto corripi lethale*. Lethale autē,non ſolum fœtæ,verum,vt admonet Galenus in cōmētario,ob duplicē rationem & fœtui: quod ſi forte patiantur abortū in tanto vitę diſcrimine morbi ſæuitie,etiam & abortus ratione amplius multa periclitantur,vt eodem lib.ſen. 55. refertur idem Hippocrates.Quare in hac hypotheſi, ſerium inſequendum D Ambroſij conſilium,lib. de officiis,quod refertur in cap.deniq; 14.q.5.*Si alteri, inquit,ſubuenıri non poteſt,niſi alter lædatur,commodius eſt neutrum iuuare*.Sed totum ſummo Creatori eſt cōmittendum,ad Cynoſuram diuinæ prouidentiæ cōuerſi,eius iugiter clementiſſimū implorātes auxiliū,qui facit mirabilia ſol⁹,pſ.71.Obiiciet forte quis,ex duobus malis quod minus,eligendū: minus malum matrem à morte liberare , quàm vtroſq; atroci atropo cōmittere.ergo licet qualibet arte,matrem à mortis periculo,certò moraliter expoſitam redimere.Verum illud axioma tantū intelligēdū de malis pœnę,haud quaquam de malis culpæ,cum omnis culpa deteſtanda , etiam pro ſalute totius mundi (vt omnes aſſentiunt ſanctiſſimi) patres minus culpæ malum, veniale nimirū peccatū,

eligendum non est, iuxta illud Domini dictum Marc. 8. Luc. 9. *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima verò sua detrimẽtum patiatur?* infinitè itaque præponderat quoduis malum culpę, cum sit aduersus infinitam summi Dei bonitatem, totius mundi saluti, ceu bono creato, & tẽporali. Relinquendum igitur istud, vt diximus, diuinę prouidentiæ, in cuius potestate sunt omnia: & aduocata rationali methodo, per viam curationis tutò incedere, deliberatis per suas indicationes auxiliis, etsi per accidens aliqua illorum partum abigere valeant, dummodo cautè, ac religiosè exerceãtur. Et hoc ipsum, intendimus, comprobare valent rationes ab Horatio Augenio replicatæ libr. 12. Epist. epist. 71. quamuis ipse indistinctè auxilia directò partum abigẽtia respuat: cum nos supra in primo mense tutò cum Hippocrate decerni ostenderimus, & ius, auctoritate grauissimorũ virorum cõuincti. Neque ipsis temerè vtendum esse arbitramur, vehementiora cum sint expectando eorum vsum, dũ fœmina iã animam agit: verũ in deploratis morbis, quod declarant funesta signa, vires adhuc sustinere valentes auxiliorum vim, dũ pariter spes adest, q; ablata morbi causa, & huius cessãte principio, à mortis pressura redimendam mulierem. Possunt itaque maximum inferre auxilium pharmaca abortiua, si in tempore fiant abortus & tutiora adhibeãtur: non enim cuncta directò abortiua pharmaca deleteria sunt, vt falsò censerat cum Mercuriali Augenius. non enim dictamnus deleterium medicamentum cum eãdem habeat cum pulegio facultatem, testante Galeno lib. 6. simpl. med. ca. de dictam. quæ potius alexipharmaca sunt, &

qua

qua talia Theriacam ingrediuntur: rursus nec assa fœtida, arthemisia, cortex cassiæ fistulæ, & alia similia, vti fortè nec factitia chrysocolla, vulgo borax. quid quod & pessa corruptoria tutò idem præstant, ceu externa auxilia. Est tamē affabrè distinguendū, & à Medico explorandū singulorum facultates, ne videlicet in hac hypothesi, quę fœtū enecare valēt vtantur, pro his, quę tutò foras illum elidere valent.

Tandem si vtero gerens sub aliquo mense, partui secundum naturam dicato, funestè laboret, septimo inquā, nono, aut decimo, & cūctis iam auxiliis methodo & arte ad morbi exolutionē appositis, ne cedat quidem, & mors iam vltrò expectetur, nisi misera ipsa vteri illud pondus deponat, & consequantur mox copiosa lochia; viribus adhuc consentientibus, prudenter, ac religiosè non dubitarem, ceu fas, & curationem audentius aggredi, & quibusdam securissimis auxiliis partū directè excitātibus eundem promouere: quia, cum tunc sub vitalibus mēsibus existat partus, neque abortus censendus, & ceu fructus iam maturus, vt insinuat accurata illa analogia Gal. lib. 4. Aph. sen. 1. & facili negocio decidit, & fœtus simul expulsionem iuuat, citra vtriusque periculum. hinc fœtus ceu vitæ capax, habilis itidem (quod maximum est) cōsequi vitam alterā spiritualem, per sacrosanctū Baptismatis sacramētum. Hoc autem medio, videlicet consequente partu sponte Naturæ, à grauissimis ac funestis morbis plurimas fœminas fuisse liberatas, sępe experimur. In propriis itidem laribus, in vxore expertus sum, quæ cùm lethali dysenteria laborasset, iam quasi animā agēs, ob atroces dolores, ac ingētissimam febrem, etiam sub cane: mox permittente summo Deo, ob ineffabilem

eius in nos amoré, dum septimo mense esset in vtero ferens, & quinto à morbo die nixus accessisset, statim superstes remansit; deposita filia ab vtero, & consequéte copiosè lochio. habuit enim nixus, crisis rationem, & quæ per aluum ferinè deponebantur, per vterum deriuata morbum leuarunt. Si igitur Natura tanto cum commodo ac vtilitate istud præstat, quid ni Medicus eius sedulus æmulator, religiosè imitari non contendet?

An liceat Medico semen corruptum, mortem comminans directè foras elidere.

CAP. XVII.

EXortus appendix, ex his, quæ superiori diximus capite, intricata materies, necessaria pariter, nec excusanda. Difficultas itaque est, An semen, quod in nostro corpore corruptũ seruatur, ferina inducens symptomata, ac funesta, ius sit ad vitã redimẽdã foras directè elidere: sicut ius, pro eadẽ causa, semen iã cõceptũ, etiã vita plantæ, aut animali gaudens, directè itidem foras deiicere, supra scripsimus. Res sanè difficilis, & ardua, quę multorum animos hactenus contorsit. Verum antequam exoluatur, prius aliqua explanare lubet, rem hauddubiè faciliorẽ reddentia.

In primis hunc affectum vtrumque sexum infligere, etsi sępius multò, ac vehementius fœmineum, virgines præsertim, ac viduas, & reliquas à venereo actu diutius abstinentes. Vterq; autẽ sexus eo lancinatur, quia vterque semine fruitur prolifico, quidquid garriat Aristoteles, vnà & eius æmulatores. nã vterq; organa habet semen præparantia, vt demonstratione patet anatomica, coquentia, deferentia: v-

terque

terque rurfus polluitur, eadem in vtrifque in coitu voluptas, eadem titillatio, quamuis potior in mare. Neceffariò itidem argumento idem cóprobat Gal. li.2.de femine ca.1.ex mutatione præfertim fpeciei, coëuntibus animalibus diftinctę fpeciei, tú ex fimilitudine quã habent nati cum ipsis parentibus. hoc idem ftrenuè defendit, femper ftando dictis, idé clariffimus Gal.li.14.de Vfu partiú,ca.7. & vbicunque de hac re fit facta métio:neque varius vllibi, vt perperã Thomas Sáches tom.3.l.9.difp.17.n.9.de matr. hunc inconftantiæ accufat, quia inquit Gal.lib.1.de tuéd.valet.c.2.& l.2.de nat.facul.c.3.negare femé in fœmina neceffariò admittendú, & hanc actiuè concurrere in generatione. Quæ ne fomniauit quidem Galenus. quãprimú locus de tuend.valet. fic habet, *Sanguis, feménq; genitale generationis noftræ primordia funt: ille ceu materies quædam apta, concinnáq; & opifici ad quiduis fequax: hoc opificis rationē obtinens.* Accuratè Gal.verum vnde colligat Sanches, femen in fœmina non effe, nec concurrere actiuè, nefcio, imò demiror. nã pro femine ibi vtrúq; intelligit, vt luce meridiana patet, millies ab eodē Galeno repetitum. quafi vtrúq; femen, in vnã caufam efficientē & opificē vnú ex Hipp.l. de genit.cócurrat, & vim fuã exerceat in materiē, præfertim fãguinē; quid quod & idē femen vtrumq;, rennente itidē falfò Arift.li. 1.de fem.ca.7.& c.10.eidē actioni materiem præbet, cú organa fpermatica, vt à cunctis Medicis, ac Philofophis benè de hac re fentientibus ferio receptú eft, ab vtroq; femine ortum trahant. deinceps lib.2. de nat.fac.cap.3. *Quemadmodum magneti lapidi trahendi ferri, fic femini trahendi fanguinis facultatem ineffe dicemus: atque hic rurfus, quemadmodum*

Archid. c. Baptisandis 1. q. 1. nu. 1. & 2. *illicitum esse, inquit, propter honestatem, aut bonam famam mulieris, aut pro occultando peccato, aut vitando scandalo, aut propter alind quodcunque bonum fortunæ, aut corporis, aut etiam pro euitandis magnis cædibus, aut infortuniis partum abigere, siue animatum, siue inanime adhuc, & quouis modo genituram.* cum itidem ex Azpilcueta Nauarro sum. cap. 16. num. 33. *nullo bono fine honestari posse sumptionem potionis, qua prolis conceptioni obstetur.* Ratio est, quià vbi culpa adest, etsi ista leuissima sit vitam propriam potius, aut quodcumq; bonum creatum tenemur permittere quod pereat, quàm illam aliqua ratione committere. hoc comprobat Sotus in 4. dist. 22. q. 1. ar. 4. iuxta Angelici doctoris insignem doctrinam, quodlibet asserentem, *præponderare multò magis bonum diuinum, contra quod agit culpa, bono quolibet Naturæ creatæ, cui opponitur pœna, quàm perpetuitas pœnæ temporalitati culpæ*, vnde quouis modo generationem impedire directè, aut generatum corrumpere, vt testatur etiam Syluester in verbo Abortus, peccatum mortale est. Nefas igitur ex iure diuino, Naturæ, ac Gentium: Aberrarúntque à via veritatis insignes illi Philosophi, qui aduersus ius Diuinum, ac Naturæ, à quibus exoritur aliud Gentium, oppositum impiè lege sanxere. Verùm nihil mirum cum in tenebris sederent, & in vmbra mortis, ipsis extincta Fidei lampade, aut non lucescente.

An ius Medico directè sterilitatem inducere, an & partum directè abigere.

CAP.

CAP. XVI.

CVriosius forsitan hæc singula perscrutamur: non sine ratione tamen. Quid enim tantopere rimari ad nos spectat, sedulò, serióque prospicere, quàm quæ in vsu sunt propemodum quotidiano, nobísque ex officio incumbunt? Cum itaque ex nuper dictis viciniori capite interdicta videatur nobis via, occlusa pariter, iuxta Diuinum ius, Naturæ, ac Gentium directè ob quemcumque finem, & bonum creatum tum generationem vitare, tùm generatum corrumpere: explorandum modò, an Catholica hæc doctrinam in actuosa Medicinæ parte aliquam patiatur exceptionem? offertur enim occasio aliquando in ipsa, propter quam nullis perfractis iuris repagulis vtrumque videatur ius. res quidem alta, & intricata. Quamprimum ostendemus coactas nobis sese offerre huiusmodi occasiones, quarum ratione etiam ex vi methodi cogimur aliquãdo & procurare sterilitatem, & abortum concitare. quo præstito mox aperiemus & fas istud, & æquum iuxta diuinum ius, Naturæ, ac Gentium.

In primis itaque de corrumpendo fœtu, extat apud summum dictatorem illud oraculum lib. 2. Epidem. sen. 2. dicens, *Sexaginta dierum masculi corruptio, in detentionibus partium, salubris est.* Hanc lectionem doctissimus interpres seruat, Petrus Iacobus Esteue, Valentinus, vir in omni scientiarum genere, & vtraque lingua apprimè eruditus. Et hanc eandem rursus in eius sententiæ commentario lustrat, dum inquit, Hippocratem in eo oraculo de fœtus corruptione loqui directè facta, à vi medica-

mentorũ illud pollentium. quia eo loco vtitur Hippocrates vocabulo ἀπόσθαρμα, quod est in malam partem abire, istud pręstantia sola pharmaca ἀμβλωτικὰ, φθόρεια, aut φθορεστικὰ à Græcis dicta, vti à Latinis fœtum corrumpentia, seu obortiua medicamenta. Hæc igitur post illum sexagesimi diei carcerem, citra maximum grauidarum periculum largiri, ne fas quidem censet diuinus Præceptor: vti saluberrimum, quamuis fortę rarò, postulante videlicet, & vrgente necessitate infra illum terminum. Potest huius rei momentum ex clarissimo Galeno colligi lib. 4. Aph. sen. 1. quia vti fructus, in medio eorum tempore, inter eruptionem primam, & maturationem fortius cohærent: sic fœtus in medio conceptionis tempore, quod inchoatur mense tertio, protrahitur ad septimum vsque, fortius multò hæret, ac tenacius. vnde cùm hîc in medio tempore violentior, ac impetuosior requiratur motus, citra discrimen fœtæ ne fieri quidem potis. contrà verò in primis duobus mensibus cum minor sit cohærentia, & imbecilliora omnia organa, facilè quidem decidit, leuiórque requiritur motus, & alteratio ad eius auulsionẽ. Si partus itaque ratione (vt sæpè fieri contingit) grauissimi, ac funesti excitentur morbi, ferina iugiter symptomata, cum maxima grauidarum clade: rursus si facilis intra sexagesimum solem fœtus corruptio: optimè sequitur saluberrimum esse abigere sub eo tempore partum, morbi caussæ principium, & tantorum malorum fontem. Optimè igitur eo oraculo dixerat Hippocrates; quasi nautarum exemplo, qui suis mercibus exonerantes nauim, à naufragio eam persępè liberare solẽt, deposito iam onere, à quo submergitur. similiter & naufraga fœ-

ta

ta in tempestate procellosa lethalium morborum, nullatenus per partem aliquã valente natura morbosum onus deponere, iam tandem tentato abortu, & mox copioso consequente puerperio, potis haud dubiè hęc metastasis & morbum omnino exoluere, & fœtam à mortis discrimine liberare.

De infœcunditate, aut sterilitate inducenda, quãuis iuxta nostrum scopum nulla sit facta mentio apud Hippocratem, aut Galenum: tamen de eadem re copiosè Aëtius tetrabibli 4. serm. 4. ca. 16. tum inter Arabes Aben Scenì lib. 3. fen. 21. tract. 2. c. 17. Hi igitur Auctores, tum vsus pariter, demonstrant dari aliqua vitia cõnata, aut caussas præter naturam, quarum ratione, non solum morali certitudine, verum & physica, impossibilis sit quibusdã fœminis nixus, citra fœtus certam corruptionem, aut quod frequẽtius, etiam simul & fœtæ necem. vitia connata hoc præstantia sunt, quæ in formatione consistunt, vteri videlicet paruitas maxima, & stomachicius angustia, ossis pectinis compressio; ad hæc reuocantur itidem, gibbositas maxima, tum dislocatio ossis fœmoris versus vterum, hæc namque cauitatem naturalem comprimũt ita, vt ne dilatari queat, aut augmento fœtus cedere, aut nixui, ob compressionem pariter oris stomachi vteri; quæ vitia aliquando à prima conformatione apparent, aliquando ab aliqua oriuntur caussa præter naturam, vti & tuberculum durum & magnum in vteri os exortum, vlcus in ipsa matrice, aut alius morbus magnus, tum vesicæ imbecillitas circa vrinę retẽtionem, ab aliquib. vlcusculis parta aut aliâs. Denique si horum Doctorum expectemus cẽsuram, an liceat sterilitatem inducere, an & partũ directè abigere; vtriq; ceu necessarium æstimant, vt grauidam à tanta pressura

ac calamitate liberemus, & ab orco fatali quadam necessitate obiectam vnà cum fœtu redimamus. Verum quia infideles, nec tuta censura, nec discreta, à catholicis igitur imploranda.

Sit hæc conclusio. Ius est, ac fas Medicis aliquando directè mulierem infœcundam reddere, ius & aliquando ante insitionem animæ tamen abortum concitare directè. Lubet vtrumque auctoritatibus, & rationibus confirmare.

In primis de abigẽdo partu illud tuetur D. Anton. in 3. parte, tit. 7. c. 2. §. 2. Syluester in verbo Medicus §. 4. part. 2. Ioã. de Neapoli lib. 10. Iac. de Graffiis lib. 2. c. 63. nu. 24. Didacus & Couarruuias in relect. de homicid. 2. part. §. 5. n. 1. vers. hinc est. tum idem in Clementina, si furiosus, part. 2. §. 3. num. 1. Armilla verbo Abortus num. 2. Corduba q. 173. dict. 4. Omnes itaque hi Iuris Pontificij doctores, vnà cum Theologis in vnum conuenientes affirmant, licere Medico ad præseruandam fœminam grauidam, iam expem, & morali quadam certitudine, ac necessariò perituram directè abortum excitare, dummodò tamẽ fœtus anima rationali non fruatur adhuc. Nec fraudatur ratione hæc opinio, quia necessariò, vt supponimus pereunte matre, nec locus conceditur fœtui ad eius animationem, cùm & ipse vnà pereat necessariò. quare non seruandus, tanto imminente maternæ vitæ discrimine.

Porrò & idem sentiunt iidem de infœcunditate directè præstanda; si conceptura, ob aliquod inemendabile vitium connatum, vel præter naturam certò moraliter peritura fuerit in nixu: vti si conceperit, etiam vt nuper diximus, ante animæ insitionem, directè abortum procurare fas: haud quaquam

quam cõsulendo viro exoptanti infœcunditatem, ob prædictam causam, semen extra vas emittere: tūc enim consentientes vtrique, etiam vtrique cõmitterēt illud Onę detestabile scelus. Licet autē viro, præter hunc generationis scopū, ad propriā ingredi vxorem, dūmodo rē habeat per locum à natura ad hunc vsum destinatū, cum & alij sint scopi huius sancti sacramēti matrimonij, actus eiusdem reddētes licitos, vt qui à diuino Apostolo Paulo 1. Corint. 7. assignatur fornicationis in hac imbecillitate naturæ corruptę deuitatio: rursus, & qui à D. Chrisosto. ho. 20. in Epi. ad Eph. in morali exhort. lustratur, fidus, ac familiaris cõiugum inter se cõuictus, iuxta illud Genes. ca. 2. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi.*

Cęterū pręter locupletissimos testes, nuper in oculis positos, licet modò & rationis indissolubili vinculo eandē confirmare doctrinā, tum & iuris ratione reddere. Ius est quāprimum infœcundā reddere fœminā directè, quia cū plus vita fœminæ præpōderet actu iā existētis, quàm alterius quæ in potentia: hauddubiè fas erit Medico sterilitatē inducere ad euitādā fœminę perniciē, quasi necessariò iuxta moralē certitudinē cõsequuturā. quid quod nec in opere, Medico primò hæc intēditur, sed secūdariò per se autē, ac primò fœminam ab orci faucibus liberare. hoc per se bonū, illud haudquaquā malū, cū pręter intētionē artificis, imò per accidēs ipsi, & indirectè: quāuis directè auxilia istud intendant, ceu media ad cõsequēdū finē alterū, optimū sanè. Neq; his diuini Apost. ad Ro. 3. aduersātur illa verba, *Nõ sunt faciēda mala, vt inde eueniāt bona.* quia illud indirectè in nostra hypothesi malū nõ est, cū intētio

operãtis rẽ cõstituat sub idea boni. Hoc idẽ proculdubiò insinuare voluere tũ Marian. Socinus, tũ Felinus in D.C. si aliquis, & Simon à Brixia Clement. 1. eodẽ tit. cum dicãt, ius abortioni causam dare (dũmodò coli vita fœtus non gaudeat) ad fugiẽdã prægnantis mortem, ex puerperio moriturę Nam si licet actu iam fœmina in vtero gerente, quid ni, imò multo magis licebit & futuræ tali?

Præterea, ꝙ & ius Medico, directè prẹstãtibus auxiliis, abortũ cõmouere, hęc facilis ratio. quia dãna vtraq; æqualia cũ sint, & æquè tẽporalia: nostra tẽporalia potius, quã aliena intendere possumus: prẹsertim cũ altionis sit notę matris vita tẽporalis, quã fœtus: quia illa suppositi absoluti est actus, seu hominis: hæc verò futuri, seu imperfecti viuẽtis, ad instar videlicet plãtæ, aut animalis. quare illa pluris multò æstimanda. Verum dispar ratio, fruente iam fœtu rationali anima: quia tunc, & vtriusque vita, & supposita pariter eiusdẽ notæ sunt, sed cum in abortu cõcurrat noxa grauis vitę spiritualis fœtus, proindè nefas, & piaculum dare operam abortioni directè, fœtu existente anima rationali informato. Nam cũ quisq; iuxta rectam charitatis seriẽ teneatur bona tẽporalia cõtemnere pro salute spirituali: hinc Medico non licet pro saluanda tẽporali matris vita, neq; matri ipsi fas, fœtus alteram spiritualẽ, quæ sacro baptismate cõsequitur, naufragio cõmittere. Quid quod & cũ matri sit commissus fœtus ad nixũ vsq;, tenetur & ipsa patienter quodlibet periculũ etiam vitæ pro eo sustinere, videlicet pro salute eius ac vita spiritualis: generationis quidem præstans scopus. præferenda itaque vita spiritualis proximi extremè indigentis, quolibet bono corporis,

ris,aut fortunę, vndeChrist⁹ Domin⁹,vt nos à morte ęterna redimeret,crucē subiit,&pro nobis passus est,mortu⁹,& sepultus.cui gloria in sæcula,Amen.

Thomas Sanches tomo 3. de matrimonio libr. 9. disp. 20. nu.17 accuratè sentit,vti & assiduus cōprobat vsus & rarissimum esse,& moraliter impossibile,matrem lethaliter laborantem vnà non interire fœtum; tum quasi miraculum, matre funesto morbo pereunte,fœtum incolumem euadere:iuxta illud diuini dictatoris lib.5.Aph.sen.31. *Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi lethale.* Lethale auté,non solum fœtæ,verum,vt adnotat Galenus in cōmētario,ob duplicē rationem & fœtui: quod si fortè patiantur abortū in tanto vitę discrimine morbi sæuitie,etiam & abortus ratione amplius multa periclitantur,vt eodem lib. sen. 55. retur idem Hippocrates.Quare in hac hypothesi, serium insequendum D Ambrosij consilium,lib. de officiis,quod ref rtur in cap.deniq; 14.q.5.*Si alteri, inquit,subueniri non potest,nisi alter lædatur,commodius est neutrum iuuare.* Sed totum summo Creatori est cōmittendum,ad Cynosuram diuinæ prouidentiæ cōuersi,eius iugiter clementissimū implorātes auxiliū,qui facit mirabilia sol⁹,ps.71.Obiiciet fortè quis,ex duobus malis quod minus,eligendū: minus malum matrem à morte liberare, quàm vtrōsq; atroci atropo cōmittere.ergo licet qualibet arte,matrem à mortis periculo,certò moraliter expositam redimere.Verum illud axioma tantū intelligēdū de malis pœnę,haud quaquam de malis culpæ,cum omnis culpa detestanda, etiam pro salute totius mundi (vt omnes assentiunt sanctissimi) patres minus culpæ malum, veniale nimirū peccatū,

eligendum non est, iuxta illud Domini dictum Marc. 8. Luc. 9. *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima verò sua detrimētum patiatur?* infinitè itaque præponderat quoduis malum culpę, cum sit aduersus infinitam summi Dei bonitatem, totius mundi saluti, ceu bono creato, & tēporali. Relinquendum igitur istud, vt diximus, diuinę prouidentiæ, in cuius potestate sunt omnia: & aduocata rationali methodo, per viam curationis tutò incedere, deliberatis per suas indicationes auxiliis, etsi per accidens aliqua illorum partum abigere valeant, dummodo cautè, ac religiosè exerceātur. Et hoc ipsum, intendimus, comprobare valent rationes ab Horatio Augenio replicatæ libr. 12. Epist. epist. 71. quamuis ipse indistinctè auxilia directò partum abigētia respuat: cum nos supra in primo mense tutò cum Hippocrate decerni ostenderimus, & ius, auctoritate grauissimorū virorum cōuincti. Neque ipsis temerè vtendum esse arbitramur, vehementiora cum sint expectando eorum vsum, dū fœmina iā animam agit: verū in deploratis morbis, quod declarant funesta signa, vires adhuc sustinere valentes auxiliorum vim, dū pariter spes adest, ꝙ ablata morbi causa, & huius cessāte principio, à mortis pressura redimendam mulierem. Possunt itaque maximum inferre auxilium pharmaca abortiua, si in tempore fiant abortus & tutiora adhibeātur: non enim cuncta directò abortiua pharmaca deleteria sunt, vt falsò censerat cum Mercuriali Augenius. non enim dictamnus deleterium medicamentum cum eādem habeat cum pulegio facultatem, testante Galeno lib. 6. simpl. med. ca. de dictam. quæ potius alexipharmaca sunt, &

qua

qua talia Theriacam ingrediuntur: rursus nec assa fœtida, arthemisia, cortex cassiæ fistulæ, & alia similia, vti fortè nec factitia chrysocolla, vulgo borax. quid quod & pessa corruptoria tutò idem pręstant, ceu externa auxilia. Est tamē affabrè distinguendū, & à Medico explorandū singulorum facultates, ne videlicet in hac hypothesi, quę fœtū enecare valēt vtantur, pro his, quę tutò foras illum elidere valent.

Tandem si vtero gerens sub aliquo mense, partui secundum naturam dicato, funestè laboret, septimo inquā, nono, aut decimo, & cūctis iam auxiliis methodo & arte ad morbi exolutionē appositis, ne cedat quidem, & mors iam vltrò expectetur, nisi misera ipsa vteri illud pondus deponat, & consequantur mox copiosa lochia; viribus adhuc consentientibus, prudenter, ac religiosè non dubitarem, ceu fas, & curationem audentius aggredi, & quibusdam securissimis auxiliis partū directè excitātibus eundem promouere: quia, cum tunc sub vitalibus mēsibus existat partus, neque abortus censendus, & ceu fructus iam maturus, vt insinuat accurata illa analogia Gal. lib. 4. Aph. sen. 1. & facili negocio decidit, & fœtus simul expulsionem iuuat, citra vtriusque periculum. hinc fœtus ceu vitæ capax, habilis itidem (quod maximum est) cōsequi vitam alterā spiritualem, per sacrosanctū Baptismatis sacramētum. Hoc autem medio, videlicet consequente partu sponte Naturæ, à grauissimis ac funestis morbis plurimas fœminas fuisse liberatas, sępe experimur. In propriis itidem laribus, in vxore expertus sum, quæ cùm lethali dysenteria laborasset, iam quasi animā agēs, ob atroces dolores, ac ingētissimam febrem, etiam sub cane: mox permittente summo Deo, ob ineffabilem

terque rurſus polluitur, eadem in vtriſque in coitu voluptas, eadem titillatio, quamuis potior in mare. Neceſſariò itidem argumento idem cõprobat Gal. li.2.de ſemine ca.1.ex mutatione præſertim ſpeciei, coëuntibus animalibus diſtinctę ſpeciei, tũ ex ſimilitudine quã habent nati cum ipſis parentibus. hoc idem ſtrenuè defendit, ſemper ſtando dictis, idẽ clariſſimus Gal.li.14.de Vſu partiũ, ca.7. & vbicunque de hac re ſit facta mẽtio: neque varius vllibi, vt perperãThomas Sãches tom.3.l.9.diſp.17.n.9.de matr, hunc inconſtantiæ accuſat, quia inquit Gal.lib.1.de tuẽd.valet.c.2.& l.2.de nat.facul.c.3.negare ſemẽ in fœmina neceſſariò admittendũ, & hanc actiuè concurrere in generatione. Quæ ne ſomniauit quidem Galenus. quãprimũ locus de tuend.valet. ſic habet, *Sanguis, ſeménq; genitale generationis noſtræ primordia ſunt: ille ceu materies quædam apta, concinnáq; & opifici ad quiduis ſequax: hoc opificis rationẽ obtinens.* Accuratè Gal.verum vnde colligat Sanches, ſemen in fœmina non eſſe, nec concurrere actiuè, neſcio, imò demiror. nã pro ſemine ibi vtrũq; intelligit, vt luce meridiana patet, millies ab eodẽ Galeno repetitum. quaſi vtrũq; ſemen, in vnã cauſam efficientẽ & opificẽ vnũ ex Hipp.l. de genit.cõcurrat, & vim ſuã exerceat in materiẽ, præſertim sãguinẽ; quid quod & idẽ ſemen vtrumq;, tennente itidẽ falſò Ariſt.li. 1.de ſem.ca.7.& c.10.eidẽ actioni materiem præbet, cũ organa ſpermatica, vt à cunctis Medicis, ac Philoſophis benè de hac re ſentientibus ſeriò receptũ eſt, ab vtroq; ſemine ortum trahant. deinceps lib.2. de nat.fac.cap.3. *Quemadmodum magneti lapidi trahendi ferri, ſic ſemini trahendi ſanguinis facultatem ineſſe dicemus: atque hic rurſus, quemadmodum*

ſentit tum li. de nat. pueri nu. 1. tum li. 1. de Diæta, n. 23. vbi non ſolum ſemē admittit in fœmina, verum in vtroque ſexu duplex admittit genus, validum, & imbecille. Sed cum Galenus doctiſſimus in hac re ita ſpatietur cùm præſertim lib. 14. de vſu part. cap. 11. tum maximè li. 2. de ſemine, ca. 1. vt poſteris proculdubio gloriam pręripuerit, finem nos his imponemus.

Porrò eſt & aliud obſeruandum; ſemen vtrumque, poſtquā in labyrinthæis illis vaſis, epididyminis, ac teſtibus fuit generatum, quę partes ſibi tantū concoquunt, vt nutriantur, vti ventriculus chylo, ſanguine hepar eiuſdem hæmatoſeos: reliquum mox, ceu excrementum, ſibíque ipſis inutile depellunt, ac Natura generationi mox hominis intenta ad hunc vſum ſeruat, vt eo poſtulante, præbeat, in quo recondita, ac quaſi ſepulta iacet illa diuina vis generatrix, domicilium illud humani corporis efformans, auræ diuinæ templum, in quo ipſa iam figurato præeſt. In fœmina iſtud, in quibuſdam veſiculis coaceruatur ſtabulatum, iuxta ipſarum teſtes conſtitutis: & hinc per vas quoddam rotundum, in muliere meatu carens perſceptibili, propter eius paruitatem, & ſeminis mulieris tenuitatem, coitus tempore diffluit in vterum: quia vas iſtud per cornua vteri progreditur, & in eiuſdem obtuſum ſui lateris vteri inſeritur angulum; hinc in cauitatē ſuū habet ingreſſum. And. Veſalius in epitom. anat. ca. 6. vnde per hunc canalem demittitur ſemen, vt aduenientem hoſpitem, virile inquā ſemen, amplectatur. In viro autē, etiā & ſemen in aliis veſiculis adſeruatur in varicoſo paraſtate ſedē habentibus: qui vtrinque vnus ad pudendū vſq; fabricatur, ſub collo veſi-

cæ exporrectus & ad meatum qui illic est ad reddē-dam vrinā orificio pariter adapertus, vt per eandem mox viam, per quā emittitur vrina, semē iugiter eiaculetur, coitus tēpore, aut aliâs in pollutione. In his itaque vesiculis, etiam in vtroque sexu asseruato semine, si diutius morā fecerit, ceu humidum, & calidum natura, ob sanguinē arterialē quē continet, & vnà maximā spirituum copiam, tum quia in loco calido, & humido stabulatum seruatur putrescit, & amplius putrescente, quasi in venenum conuertitur, ferina atque funesta tunc excitans symptomata, ac mortem aliquando.

Tandem explorandum est an semē corrumpatur, & alienam ac venenatā naturā recipiat, & quo in loco accidat hęc corruptio. Quod semē vti & sanguis corrūpatur demōstratione nō indiget, cū fiat cuiq; palā: verum quod veneni naturā sibi vtrūq; assumat declarat apertissimis verbis Gal. ac diffusè sanè libr. 6. de loc. affect. c. 5. idē itidem innuit & li. 2. de semine c. 1. de sanguine, presertim puerperali, fatetur hoc idem Gal. lib. 1. Epid. com. 3. sen. 21. & 3. com. 3. sen. 73. citato verò l. 6. de loc. affect. ex grauitate affectuum, & lethaliū symptomatū, ab vtraq; causa, semine inquā, aut sanguine dimanantiā, accuratè colligit ingentē illorum prauitatē, ac virulentiā, cū paria illa sint, ac si venena quis sumpsisset, aut si esset à venenato quopiā animali demorsus. Inquit præterea inter omnes Medicos cōuenire histericā lethalē passionē à detento semine aut mensibus exortā, magna ex parte viduis euenire, iisque maximè, quæ antea probè purgarētur, ac parerent, atq; virorū concubitu gauderent. verum lethaliores multò affectus cēset, quos parat semen corruptum, vtrique pariter sexui

xui familiares. nam & viris accidere declarat illud Angeli Politiani de Michaële Verino epigramma,

Sola Venus poterat lento succurrere morbo:
Ne se pollueret, maluit ille mori.

De fœmina à semine ferme laborante elegantem historiam refert Galenus tum citato 6. de loc. affect. tum & citato 2. de semine. vtrobique dicens, *Cogitanti itaque mihi aliquando super hac re, tale quoddam accidens apparuit in muliere ex longo iam tempore vidua, quæ præter cætera mala, neruorum quoque distentione vexabatur, ac dicente obstetrice vterum esse retractum, remediis ad huiusmodi affectus consuetis vti decreuit: quibus adhibitis, partim ob ipsorum calorem, partim etiam quod inter curandum manibus tractarentur partes muliebres, oborta titillatione, cum labore, & voluptate, veluti per coitum vsu venire solet, excreuit crassum, plurimùmquè semen, atque ita à molestia sua liberata est mulier. Proinde manifesta coniectura assequutus sum, vitiato semini maiorem, quàm menstruis esse vim, ad noxam vniuerso corpori inferendam.* Constat igitur prauâ ac malignam adquirere qualitatem, tum sanguinē, tū semen. hoc enim natura comparatum, quò materies benignior, & nobis familiarior, eo si corrumpatur deteriorem, ac nobis magis infestam contrahere qualitatem.

Locus in quo semen corrumpitur, aut sanguis in hac histerica affectione haudquaquam vteri cauitas, verum conceptacula in quibus secundum naturam coaceruatur. seminis quàm primum vesiculæ, ex quibus coitus tempore dimanat, quod declarant verba illa Galeni nuper citata, *oborta titillatione cum labore, ac voluptate, vti per coitum vsu venire, solet, excreuit crassum, plurimùmque semen.*

delectatio autem illa certo innuit è locis illis diffluere,in quibus secũdum naturam stabulatum seruatur : cum , si ex vteri cauitate dimanasset vlla adesset delectatio excretionis tempore. quid quod & si in cauitate vteri contineretur , statim exiliret,vti & sanguis mensurno tempore. semper enim secundum naturam hiat os vteri , nisi conceptione facta, cum tũnc claudatur, vt ne specillum acus ingrederetur.

His ita substitutis rem ordiamur.Hæc res ita difficilis est in actuosa Medicina , quod nulla altera, meo iudicio,difficilior occurrat:quia omnes Theologi conueniunt semine existente optimo , sola peccante quantitate nefas vlla ratione directè elidere:rursum si ambigua fuerit qualitas, an quantitate,an qualitate potius peccarit, illicitum itidem: quia seminis profusionem in nullo euentu licet procurare.verum si à sua idea recesserit,corruptum inquam fuerit,ac maligna qualitate donatũ, adhuc lis sub iudice, an ius,vel secus. Pars affirmans probabilis videtur , si fœminam constituerimus, iam quasi animam agentem,seu in maximo vitę discrimine positam. Si enim licet fœtum inanimem , in potentia proxima hominem , vt redimatur fœta naufraga , ab vteri claustro abigere: quanto magis licebit semen illud veneficum , omnino iam generationi inutile,sopitis pariter cunctis fœminę sensibus,& vnà ferè abolita respiratione , & ipsa inuita, vt eandem ab orci faucibus liberemus, foras ab vtero directè abstrahere?Porrò & Thomas Sanches tomo 3.lib.9. de matrimonio disp.17. num.19.hanc amplectitur opinionem, nixus tribus, nec anilibus quidem rationibus , licere inquam corruptum, ac vene-

venenatum semen confricationibus, & aliis auxiliis expellere. & quod magis est, inquit, nec curandum si obiter, & præter intentionem sequatur iugiter seminis optimi emissio: quia auxilia illa per se potius intendunt venenosum semen elidere, per accidens autem, & præter scopum sequitur altera optimi seminis profusio. ad hócque mouemur ex re necessaria ad salutem, seu ad vitam potius hominis. Est & altera ratio, licet medicamētis naturæ occurrere, vt prauas, ac noxias materies depellat, etsi per accidens inde sequatur pollutio. ergo cum semen sit huiusmodi, licebit & naturā ad expulsionis munus adiuuare. Tertiò confirmatur, quia licet cuique verenda refricare ad sedandum pruritum: licet itidem & chirurgis eadem verenda ostendere, vt morbis medeantur, clausas etiam aperiat, licet inde præter intentionem sequatur pollutio. cóque dant operam rei licitæ & necessariæ. cur ergo non erit fas, prauam illam materiem seminis corrupti foras detrudere, etsi per accidens sequatur pollutio? eo vel maximè quod in hoc casu procul abest quoduis consensus periculum ac delectamentum: quoniam fœmina in hoc affectu sensus, ac mentis impos fit.

Hanc opinionem temerè, ac obscurè tenent tum Simon Petreius Med. Paris. consil. 2. tum ipso prius Matthæus de Gradibus. quæ, ceu piaculum, explodenda.

Oppositam sententiā, seu tutiorem tenent Theologi plurimi, ac sanè grauissimi quos consului, antequam ad nostras manus peruenisset opus Thomæ Sanches, ac postea itidem. omnésque inquiunt, obiecti ratione ius quidem esse, vti suprà de fœtu diximus, ita & semen foras elidere: quia in vtraque

hypothesi directè intendimus fœminam animam iam agentem, aut mortis periculo expositam, ab eadem vindicare. verũ in histerica passione medij ratione, seu illiciti vtendi modi, nefas. cum semen illud, etsi corruptum elidere haud quaquam possimus citra aliquam titillationem, ac veneream quandam delectationem, aut saltem quasi certò exponemus nos huic periculo, ob partium obcœnarum fricationem, & seminis à vesiculis illis abiunctionem; vt viduæ illi Galenus contigisse scribit: vtrumque nefas, & titillationem concitare, & huic periculo se exponere, vt ne probatione quidem indigeat. Illicitum igitur, & indecorum Medico illud imperare. Quare cum concurrat crimen, noxa sanè spiritualis, præferenda hæc cuilibet bono temporali.

Satius igitur erit, ac serius medicamentis purgantibus corpus exonerare, quamuis directè, ac per se nullum detur quod semen attrahat, ac vacuet: rursus & vti aliis auxiliis semen valentibus absumere, quæ in plurima occurrunt copia: deinde & quibusdam alexipharmacis prauam illam qualitatẽ exoluentibus. denique fortè & pessis acribus, ac mordacibus per vterum iniectis, fœminis tãtum iam corruptis, vt dolorifico illo modo attrahatur semen illud prauum. Detestandę itaque fricationes partium pudendarum, quæ directè intendunt titillationem mouere, qua excitatur natura necessariò cum delectatione, vt transmittat semen: nec possibile illud à vasculis illis, in quibus stabulatur per illa sensoria organa demitti, citra sensum aliquem delectationis; immò & ipsamet delectatio excitat naturam ad illius expulsionem, appetentem sedulò generationem. Quamuis autẽ in gonorrhœa, sæpè nulla adsit delectatio, in fusione illa seminis, hoc ideo, quia

ſemen aquoſum ac tenue ſine ſpiritibus facultas retentrix lāguida,& imbecillis, expultrix nihil præſtans,quaſi reſolutæ,ambæ:tamen in altera illa profuſione,fricationibus excitata,cum ſemen, & ſi prauum, craſſum ſit & calidū, vt teſtatur citatis locis Galenus,2. de ſemine, & 6. de locis aff. facultas expultrix neceſſariò à titillatione commota, nec imbecillis retentrix, proculdubiò, ac neceſſariò quidē aderit delectatio. cui,ſi voluntas ægrotantis aſſentitur,neceſſariò lethale peccatum. quod ſi fœmina, aut propter mentis comprehenſionem aliquam, aut pium in Chriſtum Dominum amorem,non aſſentiatur, tamen exponemus nos huic periculo, & æquè tunc nobis imp·tantibus lethale. quid quod & ſtatim violento illo motu expulſionis, & ingenti illa delectatione,& titillatione in ſeminis illa excretione quit excitari ſopita mens, & vnà ei aſſentiri. Verum & quod mens ſopita in illa affectione, fricationibus excitetur, declarat palam eadem viduæ hiſtoria: hæc etenim (vt ſuprà eiſdem Galeni verbis ſeriò expreſſimus) ob longam moram retenti ſeminis,cum vidua etiam ex longo iam tempore eſſet,inter cætera mala,quæ proculdubiò multa, ac ferina, etiam neruorum diſtentione vexabatur; in quo affectu nō ſolum nerui, verum & eorum principium cerebrum lancinantur, & vnà animales facultates ſympathicè ab vtero, eleuatis nimirū plurimis & acribus vaporibus ab ipſo ſemine retento, iam corrupto; vti declarant craſſities, & multitudo excreti mox ſeminis:& tamen huic, etiam ſi mente fuiſſet comprehenſa, dum inter curandum partes muliebres manibus tractarentur, ſtatim oborta titillatione; voluptate quadam venerea, ſemen excreuit. quia miſta actio ex animali, & naturali vi-

Quare igitur nos exponemus huic ferè certo periculo? Nulla itaque ratione ius ſemen, etſi corruptũ, elidere: non huius reſpectu, verum modi: qui per ſe reſpectat rem illicitam, titillationẽ, & voluptariam veneris alterationem, propter quam, vt idem fatetur Sanches eodem tom.3. lib.9. diſp.17. num.16. natura in omni euentu ipſius ſeminis effuſionis adminiſtrationem denegauit, non obſtante indiuidui vitæ periculo. ea enim in aliquo caſu conceſſa euidentiſſimum ſubiret periculum, vt homo paſſione libidinis obcęcatus paſſim ſibi perſuaderet cauſſam effundendi iuſtam adeſſe, atque ita ſemen eliderer: indéque fornicationes, adulteria, &c. aduerſus commune bonum pullularent præferendum ſanè priuato: ſecus in adminiſtratione cęterorum membrorum: in qua, cum ex ipſorum amputatione dolor maximus conſurgat, hinc coërcebit homo à neceſſaria, ne à prodiga dicam ipſorum adminiſtratione. Delectatio itaque, qualis itidem neceſſariò occurrit in effuſione corrupti ſeminis, parta à fricationibus partium pudendarum, obſtat quidem, quin concedatur huiuſmodi, niſi intra carceres ſacri matrimonij, quod conceſſum ad commune bonum, & ad occurrendum periculis ex ea adminiſtratione conceſſa orientibus.

His poſitis, prioris opinionis rationibus ſatisfaciemus facilè; & primæ, dicendo, quamuis ſopita ſit vis animalis, excitatur haud dubiè fricationibus illis, & delectatio neceſſariò excitatur, vt inſinuat apertè Galeni hiſtoria, aut ſaltem nos exponimus huic periculo. quod vtrumque rem facit illicitam.

Reliquis tribus Sanches rationibus ſic cenſeo reſpon-

respondendum, & primæ, quod fricatio per se intendit veneream delectationem excitare, & hoc nefas, & per accidens pollutionem, seu illius corrupti seminis expulsionem, cuius ratione fortè fas esset, si non intercederet illa delectatio necessariò.

Secundæ, concedimus licere medicamentis semē corruptum extrahere, si forsan dentur per se istud præstantia, haudquaquam fricationibus partium obscœnarum, quia per se delectationem parant, res quidem illicita.

Tertiæ, negamus consequentiam, quia si licet ob pruritum refricare pudenda, etsi per accidēs sequatur pollutio, hoc ideo, quia refricatio illa per se nō intendit veneream excitare delectationem, mox & pollutionē, verum primò ac per se satisfacere molesto illi sensui pruritus, quod est dare operam rei licitæ. Verum cum fricationibus intendimus expellere corruptum semen, & hoc nequeat consequi, nisi primò & per se per veneream delectationem, opus sanè illicitum, per consequens & propter hunc illicitum modum nefas hoc semen elidere. idem dicendum de reliquis chirurgicis operibus, quibus contingit per accidens delectatio, & pollutio. Nec valet quod ægrota mentis & sensus sit impos, quia fricationibus illis, excitata titillatione, excitatur pariter & mens & sensus.

De quantitate venæ sectionis in vtero gerentibus.

CAP. XVIII.

LONgè à scopo sumus digressi: παρέκβασις tamen elegans, ac vtilis, ne dicam necessaria solum.

Ad pensum itaque redacti, & vnà iam auxilij qualitate supposita, ad grauidarum morbos sanandos iugiter vtilissima, eadem vltrò nos aduocat methodus alterum replicemus medendi scopum, eiusdem videlicet auxilij, seu sanguinis missionis quantitatem. Scopus quidem inter reliquos in hac nostra hypothesi & fortè præstantior, aut omni saltem obseruatione dignus. Namque nisi auxiliũ istud ad vnguem sub æquilibrio, seu iusta ac debita quantitate collocemus, tantum abest fœtis auxilio esse, quod has potius ac fœtus vnà, in summum perducat discrimen. Quod igitur sapientes illos veteres remorabatur, dum grauidarum sectiones auersabantur, abortus inquam, id ipsum ius ob oculos nobis semper proponere, ac seriò obseruare, ne iustam mensuram excedentes in idem incidamus barathrum. Seruandi fœtus munus, in symmetra quamprimum consistit, ac commoderata sanguinis proportione, tam respectu matris cõtinentis, quàm contenti fœtus. Arescente nãq; dulci hoc nectare, persentientéque pariter fœtu eiusdem indigẽtiã, flaccescat statim necesse & mox abscedat.

Ad quantitatem itaque huius auxilij deliberandam in nostra hypothesi, iidem illi contemplandi veniunt scopi, qui in qualitate eiusdem remedij decernenda, assidunt potissimum. hi igitur sunt, tum morbi magnitudo, sub qua eiusdem causam iugiter complectimur, tum robur virium, tam ægrotantis fœtæ, quàm fœti. hos consequitur scopos, ex Galeno lib. de cur. rat. per venæ sect. ca. 9. ceu concordia vel discordia coindicãtia, & sanguinis plenitudo, & aëris temperies tum tẽporis, ac loci, ætas itidem &c. Verum vtero gerentibus quãuis cũcta hæc ęstimãda cõcurrãt quã maximè tamẽ

obseruanda moles,seu sanguinis copia,ad fœtę robur seruandum necessaria,vt cuncta morbi tempora percurrere valeat,tũ ad fœtus alitionẽ, tũ robur eiusdem sustinendum.vnde grauidæ haudquaquã detrahemus quantum morbus,eiúsve causa postulauerit,verum cum adsit prohibens copiosam,quantum patietur fœtus. Et cum in hac hypothesi duplex,& oppositus adsit scopus, & morbi ablatio,& fœtus seruatio:& vtrique præstantes,alter ob vrgẽtiam,alter ob dignitatem vtrisque pariter aliquid condonandum,iuxta eiusdem auxilij vsum. quare quantũ morbus postulat,tantũ cõceptio prohibet. Mediũ igitur inter vtrumque optandum:vt minus quàm postulauerit morbus detrahamus, & grauiditas prohibens,ne in totũ venæ sectionis tollat vsum,cum cautos potius nos reddat.Minuemus itaque plenitudinem,& quantum morbus postulauerit & sustinuerit conceptio.eadẽ autẽ seruanda methodus in hac hypothesi,quã supra obseruari licere ex Gal.docuimus in tollenda quãtitate,morbo pręsente acuto & adstante vnà mensium typica periodo.nam vti in illa docemur, haudquaquam illam quam morbus postulauerit vacuationis quantitatẽ moliendam esse,sed simul consulamus quantitatẽ in mensurno instanti,vel pręsenti fluxu à natura vacuatam, vt nihil,morbo satisfaciendo, de eo detrahamus,quod ab eadem natura per alteras typicas vacuationes erat solita vacuare: simili ratione in grauidarum etiam morbis, nec omne illud tollendum, quod postulauerit morbus,cum potius consulendus fœtus,vt nihil)satisfaciẽdo pariter in totũ morbo)de ea auferatur quãtitate, quæ ad eius alitionem necessariò requiritur.

Quid quod & multò maius contingit periculum ex huius methodi incuria ipsis grauidis, quàm sequatur in menstrnis fluxibus, cum in his neglecta methodo actio quædam naturæ lędatur, quamuis toto genere secundum naturam, læsio tamen emendabilis, haudquaquam funesta: in grauidis verò, cum nectareum pabulum fœtui deficiat, & tabescet ipse, ac corrumpetur, idque simul maximo cum matris vitæ periculo. Cautè igitur, ac religiosè istud præstandū, ne in hâc difficilē charybdim irretiti incidamus; vti perbellè diuinus Dictator in eisdem fœtis de pharmacia consulerat tum li. 4. fen. 1. tum 5. Aphorismorum sen. 29.

Hunc scopum grauiditatis nullibi aut æstimatum, aut descriptum reperies apud celebres illos Medicinæ Antistites, Hippocratem, aut Galenum in quantitate venæ sectionis æstimanda. Nec mirandum: quia si ideam huius auxilij in grauidarum morbis illi non admittunt, frustrà eiusdem quantitatem describerent. Verum nos cum ratione, experientia pariter cōmite libenter illud admittamus, & eiusdem quantitatem nihilominus sub methodo describere par erat. & eo præsertim, cum potior huius auxilij vsus pars, consistat in exacta quantitatis sanguinis detractione. Prudenter itaque Medici se gerant oportet, cuncta consulendo, quæ acri ingenio, & matura solertia fuerint speculari, ad absolutam quantitatem huius auxilij deliberandam, conferentis quàm maximè ad morborum acutorum in fœtis curationem.

Reliqua explorabit lector libro superiori ca. 32. & 33. quo loco abundè de hoc quantitatis scopo nos disputauimus, ne modò obstrepere Lectori videamur

mur crebrioribus istis disputationibus, hac sola adnotatiuncula contenti.

De vtendi modo scißionis venæ in sanandis morbis fœtarum acutis.

CAP. XIX.

SVperest alterum rursus lustrare scopum. Hic artificem perficit maximè, amplius verò perficiet, si eum ethodo auxilio venæ sectionis vtatur, in grauidarum morbis sanādis: in qua graues degent, nec tritæ sanè difficultates. Quærimus igitur modò (quæ huius capitis ratio est) an methodus à Galeno accuratè tradita, tum lib. 13. meth. cap. 11. & libro de cur. rat. per ven. sect. capite 16, & 18. tum iridem lib. 4. de tuend. valet. ca. 10. de venæ secandæ vtendi modo in morbis magnis, in grauidarum morbis pariter locum habeat: an grauiditas potius eandem inuertat, aut frangat, aut peculiarem alteram statuat. Porrò cum methodus illa nos doceat locum patiētem strenuè respiciendum, vt ab ipso reuellamus, & vacuemus, quod vtrumque venæ coniuges præstāt, patientes verò loci, cum aut superni sint, aut inferni (mediū nos cum Galeno statuentes li. de cur. rat. per venæ sect. capite 18. ipsos renes, quia vt apprimè Archytectorum coryphæus Vitruuius libro tertio suæ archict. capite primo mathematica demonstrat historia, vmbilicus, sub quo siti renes, centrum est humani corporis:) inquirendum est, an liceat, iuxta hanc methodum, etiam in fœtis, & infernas, & supernas tundere venas. Quæ cum bimēbris sit quæstio, etiam disputationem bimembrem cōstituemus, in altera explorabimus, an in fœtis fas,

morbo supra renes existente quamcunq; cubiti secare venam:in altera rursus,an ius, morbo infra renes sito inferiores scindere potius. Verum vt à priori inchoemus,habito in sequēti capite de altera sermone,duo de ipsa opiniones se offerunt.altera eorū qui existimant nullatenus,etiam postulante morbo secandam esse cubiti venam internam,licere autem reliquas. hāc obnixè inter reliquos tuetur tum Horatius Augenius li.6.de sang.miss.c.3.tum Hispanus noster Ludouicus Mercatus li.3.de morb.mul. c.22. cuius hîc subscribam verba, *Verum in omnibus sanguinis detractionibus,quæ grauidis profuturæ sunt, eā venam eligere conuenit, quæ maximè ab vteri venis dissideat,ita vt quamminimam cum eis communionem habeat, qualis est vena humeraria, vel vrgenti malo, communis: à reliquis verò abstinendum, quippe quæ facilè alimentum adimunt.* Augenius præterea eandem confirmat his verbis sententiam, *Illa potissimum venæ sunt eligendæ, quæ cum vtero minorem habuerint consensum. Interiorem hac de causa maximè suspectam habeo, quia maxima illius est cum vtero societas:multo minorem habet exterior: communis verò medio quodam modo se habet.* Ex vtriusque verbis hæc elici quit ratio.

Quidquid directò fœtum à suo priuat pabulo, abortum necessariò concitat. Sed internæ venæ cubiti sectio, non solum quatenus vacuas auxilium, verum quatenus directò venas vteri respectat, ex quibus fœtus suum nectareum sugit alimentum, hunc à suo pabulo directè priuat. Ergo & hæc sectio abortum proculdubiò excitat.

Si itaque abortum, res omnino à Medicis bene curantibus cauenda: ergo methodus, quæ hunc docet

cet vtendi venæ sectionis modum, coniugium videlicet spectando venarum cum parte affecta, haudquaquam locum habet in grauidarum morbis: imò vti perniciosa aufugienda.

Cæterum hæc opinio elumbis, tum leuiusculum argumentum. opposita verò Hippocraticis adligatur vinclis. Sit igitur prima ratio, Morbus indicat remedium, eius caussa etiam & eiusdem remedij quantitatem, pars affecta vtendi modum (loquor modò de morbis ab humoribus trahentibus originem.) Sed horum omnium indicantium vis tanta, quod nulla res intersit valens perturbare methodum, aut seriem inuertere: benè quidem aut prohibere, aut in aliud tempus differre. Ergo qua vi morbus auxilium indicat, & eius simul caussa quantitatem, locus itidem affectus vsum indicabit remedij.

Propositio luce meridiana nitet. Assumptio probatur, quia coindicantia, aut concordia, aut discordia: concordia idem iugiter cum præcipuo indicāte indicant, vti discordia prohibent, quod indicans præcipuum indicat, aut saltem indicatum à præcipuo indicante in aliud potius tempus differunt: nusquam verò inuertunt ordinem, aut methodum coindicantium concordium. Exemplo rem lustremus. Sit pleuritis reuulsionem, & vacuationem indicans; hæc deliberentur per venæ sectionem: sit rursus plenitudo, ruens cum impetu maximo in ipsam pleuram, quæ copiosam itidem reuulsionem, & vacuationē indicat: sit tandem locus inflammatione obsessus latus dextrum, qui secādam esse venā dextri brachij internam pariter indicat, ceu coniugiū habentem cum loco patiente, in hac hypothesi

omnes hucusque concordes coindicationes. verùm demus alias per suppositionem discordes; adsit inquam languor virium, adsit puerilis ætas, vnà & opera, caniculæ videlicet tempus: hæc, etsi discordia, methodum iuxta vsum deliberati nuper auxilij haudquaquam perturbant, verum prohibentia sunt, vt ne in huius affectus curatione illud consulatur auxilium. sin autem concordia hæc cum prioribus fuerint, & tamen menses apparuerint copiosi, aut aluus abundè fluxerit, hæc non prohibebunt simpliciter auxilium, verum in aliud tempus different, quousque scilicet alui, aut vteri vacuatio firmata, tempus sanè opportunum. nam his accisis vacuationibus, & affectu iugiter perseuerante, in vsum reuocabimus quod indicantia illa postulauerint. neque aliqua quit se offerre occasio, quæ modum vtendi inuertat, à loco affecto indicata. nam ad absolutam curationem morborum omnes curatiui scopi, tum reliqua congruum remediorum vsum perficientia concurrant est necesse. cum ad congruum vsum remedij non solum qualitatem habere inuentam requiratur, tum eius quantitatem, verum nihil minus & occasio adsit, & vsus eiusdem auxilij rectum habeat modum. Hinc irridebat Galenus quosdam amethodos libro 13. meth. cap.2. & lib.de cur. rat.per ven. sect. cap.1.15.16. 17. & 18. à quibus nulla habebatur ratio de locorum affectorum differentia. cum locus affectus doceat vnde, aut quomodo potiùs sit facienda vacuatio. quale namque erit remedium, si dum vacuandum affectum latus ex cubiti interna vena insinuat, nos secando externã, caput potius depleuerimus? ô irridenda ignauia! ô amethodicorũ temeritas! Quare in hac

hac hypothesi, si discors cóceptionis indicatio adest, approbans hanc auxilij speciem, nec certam respuens quantitatem, haudquaquam vtendi modum inuertere sit credibile; cum hic (supposito auxilio) tantum ex loco dependeat affecto. Et hinc fortè cum Hippocrate Galenus istud auxilium simpliciter renuit, ceu indicans discors ipsa conceptio; non inuertens sanè vsum methodi, verum simpliciter prohibens illud auxilium: quod tollerabilius, quia intra methodi carceres.

Altera ratio, si conceptio modum vtendi venæ sectionis inuerteret, maior sequeretur noxa ex istius auxilij inuersi vsu, quam commodum aliquod. Detestanda igitur huiusmodi methodus.

Antecedens probatur, quia venæ sectio cum vacuatio sit sanguinis, viuifici nectaris, & totius vitæ thesauri, vires quidem prosternit. hinc ad huius auxilij congruum vsum robur virium requiritur, scopus necessariò assistens. Rursus cum totum corpus in se inuicem compatibile, iuxta illud Hippoc. lib. de alimento, cum conspiratio vna, & confluxio vna, fœtus pariter, ceu vteri pars defectum sanguinis facilè quidem persentiet, ac compatietur. euidens igitur calamitas, vtilitas nulla. cum acutus morbus celer aduocet auxilium, quod & celeriter efficiat respectu artificis, & celeriter iugiter à parte affecta contentum vacuet humorem, tum fluentem reuellat: neque moras ille sustinet, aut inducias citra discrimen fert. Quare cum vtilitas adsit nulla, ex ipsa amethoda vacuatione, certa verò noxa, nec minima; respuenda omnino illorum opinio.

Tertiò, Morbi acuti qui partẽ adhuc fientem ha-

bent, etiam & per hanc celerem indicant reuulsionem: sed hæc non comparatur tantum coniugio vasorum, cum aliqua oppositione, verum & naturæ requirit quandam rectitudinem, κατ' ἴξιν Hippocrates vocat, seu naturæ, & habitudinis corporis æqualitatem quandam: quam reuulsoriam methodum commendat exactè Galenus, ac docet libro 4. de tuenda valet. cap. 10. Has cunctas conditiones amethoda illa reuulsio longè respuit: futilis igitur, ac perniciosa potius per ipsam curatio.

Verum si insurgant. Illud quod præstare cephalica nequit, cubiti vena media exigit perfectè quidem: cum omnes prædictas absolutæ reuulsionis obseruet conditiones. Sed hæc directè, sicuti interna ab vtero sanguinem non abstrahit. Ergo huius tutior vsus, quàm internæ.

Elumbis obiectio, & risum meretur. nam si exactè reuellit ac interna, similiter & æquè cauenda. Exactè autem reuellit per eam partem, qua cum vena interna communicat, ex qua sanguinem haurit ipsa. nam per eam partem, qua externam participat, cum caput depleat, nullius momenti erit reuulsio ad morbos sanandos partes infra collum obsidentes: quin potius citra vtilitatem aliquam sanguinem è corpore exhauriet. Porrò si fortè accidat, maior sanguinis trahatur copia ab ipsa externa vena, etiam & tunc nullius commodi ad morbi ablationem, cum nihil, aut quàm minimum sanè à parte reuellat affecta, aut vacuet. quod si rursus impetus contra concitetur, consequutione ad id quod vacuatur, ab ipsa vena interna tantum sanguinem hauriens, anilis prorsus præcautio, perperam sedulitas. cum idem quod per se sectio inter-

næ

næ venæ præstasset, potis est efficere. Damnanda igitur & eo, quia huius tanti auxilij euentus infidæ committitur fortunæ. Denique si ab vtroque tubo æquè exhauriat sanguinem, quod contingens quidem, æquè pariter ab vtero retrahet, quamuis parcius, ídque, morbi respectu, cum minima vtilitate, cum parcè, ac tardè simul à loco reuellat affecto. quid quod & per eam partem qua contingenter operatur, auxilium fiet viro Medico indignum: cùm morbo existente acuto, & per consequens vitæ includente periculo, ancipiti, ac ambiguo vtatur ille auxilio. quod phlegmonum exemplo lib. 2. de rat. vict. sen. 10. illustrat Galenus dicens, *Nos verò partem eã, quæ à phlegmoni obsidetur, tum celeriter, tum quam cæteras partes magis, in acutis præsertim morbis vacuare contendimus.* His satisfacere nulla quit ratione sectio externæ venæ; mediæ verò imminutè potius, ac imperfectè, nisi fortè ab ipsa fuerit præter modum vacuatio facta, quam vtero gerens perferre sine dispendio nequit. Quamobrem huius mediæ sectio tantum aduocanda, cum Galeno lib. 4. de tuend. valet. cap. 10. quando & per se affectus vtrisque partibus communis fit capiti, ac pectori: aut per accidens, quando collaterales venæ non apparent, vitium sanè formatricis facultatis.

Respuenda igitur venæ mediæ incisio, & complectenda altera, quæ directè affectum respicit locum, valens quam citò morbum exoluere, fœtúque vnà cum matre à mortis discrimine sedulò liberare: dummodò tamen alter quantitatis scopus æstimetur, vt ne tollatur quidẽ illa sãguinis portio, quę fœtui, ac fœtę est ex vsu. qui autẽ fœtũ cõtẽplatur,

etiam neglecta matre, ingrauescente tunc morbo & ipsa succumbet,& fœtus vnà cum illa supremum conficiet diem.

Augenij tandem,& Mercati verba,tum rationem ab eisdem petitam,hoc vno flatu dissipabimus, negando,& postulante morbo venam coniugem cum loco affecto,in grauidis istud non esse præstandum & venam cubiti internam per se facere abortum: quod est argumenti assumptio, & cardo illorum opinionis, quia inter hanc partem sectam & vterum maxima interiacet distantia,cum vterus non solum sit infra hepar,verùm & infra renes, tum à vena caua infra renes producta tubos respiciat:vnde copiosa valdè requiritur sanguinis missio ad hoc vt vasa vteri inaniri queant,quod grauiditas respuit.quare ob hanc distantiam nequit abigi partus, nisi vltrà modum efficiatur vacuatio.consulendus itaque potius quantitatis scopus, ne nimia detractione suo pabulo fœtus destituatur,aut maxima concitatione ex illa ingenti oborta vacuatione abortus succrescat periculum. haudquaquam vtendi modi inuertenda methodus, quæ ad absolutam & perfectam morborum præsertim acutorum curationem maximi momenti est. qua haud dubiè Diuinus Dictactor permotus lib. 2. de rat. vict.se.11. in plueritide ad hypochondria vergente, purgare potius, quam cubitorum tundere venas,iussit; quia ob loci inflammatione obsessi distantiam, cubitorum sectiones commodè reuellere, ac vacuari non posse arbitratur: hinc ad vicinius auxilium properandum censet,purgationem inquam,ceu valentius, ac opportunius,quia vicinius partis affectæ respectu. quare cum vterus adhuc inferior multo sit, ergo & mul-

to

to minus ab illo cubitorum sectiones sanguinem hauriet. Docet itaque Hippocrates hac sententia ad morborũ curationẽ quanti momenti sit methodus vtendi modi, ad cuius vsum perfectum, pręter vasorum coniugiũ, etiã vicinitas requiritur vtriusq; partis, & sectæ, & passæ, veluti itidem declarat apposite Galenus lib. 2. de nat. hum. sen. 9. cum reuellendũ à longinqua parte tempore sanitatis censeat, ex propinqua verò pręsente morbo. Neque nunc moror an amplectenda Hippocratis illa opinio, cum nihil in re sit mea: fateor tamen propter auxilij præstantiam, & tutiorem eiusdem vsum, etiam in hac pleuritide ad hypochondria vergente, cum Galeno, me semper potius secare venas.

Addit colophonem, huius methodi apud omnes assiduus vsus; cum & nos millies quidem, vnà cum clarissimis Valentinis, ac Catolanis doctoribus internas cubiti venas secuisse viderimus, etiã sub diuersis fœtationis temporibus, & quod magis est non solum acutis existentibus morbis, verum & chronicis, maxima cum fœtarũ vtilitate, ac fœtuũ. Trepidauerũt itaque doctores illi timore, vbi non erat timor. Ne igitur pertimescenda hæc sectio, dummodo sanguinis adsit copia, fœtus nutritioni sufficiens, & materiei auxilij: quia tunc tantum abest abortus fiat caussa, quod citissimum potius sit morbis auxilium. cuius nos audaces facti, pronœa semper præmissa, assiduò fœtum, ac fœtam à maxima morborum clade haud dubiè liberabimus.

An in vtero gerentibus postulante morbo acuto venæ inferiores secandæ.

Cap. XX.

MAgnum onus, dicebat Eloquentiæ Parens, 1. de nat. Deor. de rebus magnis in hominum conuentu magno, etiam omnibus silentibus, quidpiam vnum profiteri. Quare cum mihi vni, cunctis nihilominus silentibus, dicendi fuerit modò arrepta occasio, in hac orbis exhedra, in qua principes Medici conueniunt, de re sermocinari magna, quid magna? imò fortè ceteris maiori & grauiori in Medicinę actuosa parte, magnū igitur mihi onus: profiteri inquā methodū vtendi modi sectionis venarum inferiorū, vrgentibus morbis fœtarum acutis. Res, si dignotionem spectemus, ne ardua: verum si vsum, & ardua, & obscura, & difficilis. Si itaque consulamus morbum, aut vteri phlegmonem, aut eiusdem erysipelatē, aut synocham, putredinis larem in vteri venis habentem, liquet ex vi methodi, vt sequenti libro cum Galeno copiosè demonstrabimus tundendas inferiores venas: verum si fœtum respexerimus, pari passu hunc, illud auxilium respuere contemplabimur. rursus si affectus vrgentiam, breui fœtæ, ac fœtui interitum minitantem, quàm citò prædicto illo auxilio opitulari accingemur. quod, cum quasi certò partum abigat, hinc vtrunque in perniciem ducit. quare non auxilium, sed tunc execranda calamitas. Sectiones namque infernæ, ex Galeno passim, mensium præstant concitationes, ab vtero mox directè ac proximè & reuellunt, & vacuāt: quibus commodis quātum subleuatur natura, & morbus exoluitur, tantum & abortus succrescit discrimē, & nauis vna cum mercibus vrget naufragium, quod & Christiano, & ciuili viro (nisi ea arte, qua nuper diximus) nefas. Quamobrē si magni dictatoris vsquā

vrget

vrget eloquium, lib. de mulieb. nat. num. 1. dicens, *Qui rectè tractare vult mulierum morbos, ex diis quamprimum ordini oportere.* In hac præsertim hypothesi tempestiua se offert occasio, & ob rei præstantiam, & quæstionis pariter grauitatem.

In hac igitur offusa caligine, quæ diutissimè grauissimorum virorum exercet ingenia lux sedulò imploranda diuina, seriò luminum Patri, Iacob. epist. c. 1. occurrēdum, à quo omne datum optimum, & donum perfectum descendit, & diriguntur pedes nostri in viam pacis, Luc. cap. 1. Si itaque in cunctis morbis summo illo perfugio, & salutis præsidio procedendum obuiam: secus verò facientes acriter à diuinis corripiuntur oraculis, 2. paraly. ca. 16. quāto ocyus, efficacius, atque humilius in vrgentissimis, istud beneficentissimi Dei requirendum auxilium? Quod si rursus in cunctis consulit Spiritus Nūmen, Eccl. 38. prius reconsiliari se Domino, & holocausta ac oblationes simul offerre, quanto magis in quibus Natura quasi victa iacet, auxilia facta, fœmina expes? Quamuis hæc exemplorum commemoratione non egeant, tamē cum homines magis ducātur exēplis, quā verbis, & in hac sacra sciētia in oculis locupletissimi sint testes, Lact. lib. inst. 4. c. 23. hui⁹ diuini cōsilij strenui imitatores, inuictissimi inquā illi martyres, & hèroës pariter illustrissimi, qui & inter cæteros sanctos in cœlis sempiterna coruscant gloria, & eorum splendore vniuersa hæc nostra cōdecoratur sciētia, Lucas videlicet Euangelista, Pauli diuini comes indiuiduus, Cosmas, & Damianus, Eusebius summus Pontifex, Panthaleon, Antiochus, Alexander, Vrsicinus, Æmilianus, Cyriacus, Leontius, Carpophorus, Cyrus, & Ioannes, Isidorus Pontifex Hispalensis,

Ægydius Abbas, Ioannes Damascenus, Philippus seruorum B. Mariæ Patriarcha, & alij tandem in multitudine copiosa, quorum omnium infinita corona, & ineffabilis cœtus. Hi igitur Patres nostri, pariterque viri sanctissimi in lethalium morborum curationibus, dum Ars iam deficeret, & humanum laboraret ingenium, dum Natura itidem efficacibus destitueretur auxiliis, ad eiusdem Naturæ piissimũ Auctorem, piæ precationis pondere, vna cum gratiarum actione toto se conferebant corde; à quo tanquam omnium bonorum largitore, cum & illi Archiatro diuino essent charissimi, gratiam hanc consequebantur curationum: iuxta illud Vatis Regij eloquium Psal. 33. *Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.* Nos itaque tanti gregis ouiculæ, tales, tamque insignes imitemur parentes, horum iugiter clarissimorum Pastorum insequamur vestigia, vt cuncta hac diuina serie consequamur fausta, fœlicia.

Verum, & cum ab ipso Deo sit data ceu necessaria hominum generi ipsa Medicina, quæ, vt eadem testantur sacra Oracula, Eccl. 38. morbos sanaret, hæc iugiter quærenda, amplectenda, altero haud quaquam neglecto medio. Neque enim ita fidendum industriæ, promerendum arte, vt sacram ac diuinam respuamus opem; neque rursus ita ab ipsa pendendum, vt nostrum prætermittamus officium, artem non aduocemus. Neque fas oblita arte, neglectaque Natura quamprimum nos à Deo, miracula imploremus: vti neque fas Christiano viro cantionibus, veneficiis, susurrationibus ensalmistarum (vt loquar) ac dæmonum tandem artificiis valetudinem

procurare. Quare scientiam hanc, diuinæ sanè originis, hominibus ob necessitatem elargitam amplectamur, veneremur, & difficultatem modò suppositam, intra eius extensos expositam carceres, ne intactam relinquamus, verùm quantum ars ipsa patietur lustremus methodo, qua ducti fortè nos eiusdem optatum attingemus portum. Neque methodus in hac hypothesi coacta, aut irregularis, imò artificiosa, cum & vt decet operetur, & quantum artis docent præcepta. Id namque ceu stata regula commune Medico, vt cuncta pronœa, ac prudentia dirigat, seruet, gubernet. ad quam illud spectat, si non possis quod vis, velis saltem quod possis. Rem igitur sic habeto.

In morbis magnis infrà renes consistentibus, ex vi methodi, cum citam illi postulent vacuationem: directò valentem à partis affectę vasis reuellere, & vacuare, coniuges requiruntur venæ: cum aliqua distantia, saltem mediocri, oppositione, & κατ' ἴξιν. Hæ solum venæ sunt crurum, ac pedum. Ergo ex vi methodi, necessariò in illis morbis ipsæ tundendæ, cum omnia illa ipsæ solum adimpleant: etiam testante Galeno libro presertim 13. methodi. ca. 11.

Hanc infringere methodum nequit quidpiam. nā quamuis in vniuersali methodo possit adesse impediens qualitatem remedij, aut quod augeat, aut minuat eiusdem quantitatem, aut quod occasionem differat: tamen supposita qualitate remedij, coniecta vnà quantitate, & occasione pariter inuenta, hoc quod vltimum est in opere haudquaquam inuerti potest: cum & istud petatur necessariò ex natura, situ, & figura affecti loci, quid quod & ad inuentionem auxilij, etiam ex Galeno libr. 2. de comp. se-

cund.loc.cap. 1. multum facit & affecti loci indicatio, præter eam quæ præcipuè ab affectus natura desumitur. Hinc consurgit quanti momenti sit in executione cuiusque auxilij & naturam, & situm, & figuram affecti loci, tum huius indicationis vim obseruare.

Quamobrem fœtationis indicatio, quæ ceu res secundùm naturam sui conseruationem indicat, nulla ratione valens est, si remedij speciem non prohibet, aut occasionem non tollit, nec respuit aliquam saltem mediocrem quātitatem, modum vtendi perturbare, & eius conuellere methodum. Ponamus itaque vterum à phlegmoni obsessum, etiam existente fœmina grauida. Si morbus iste venæ sectionem admittit, ab eius natura indicatam, seu ex vi methodi potius deliberatam, occasio simul adest remedij, ex præsentia postulantis morbi, & impedientis absentia, languoris videlicet virium, si adest rursus sanguinis illa quantitas, quæ matri, ac fœtui sufficiat, tum ad remedij materiem, quis quæso sanæ mentis compos, neglecto morbo, respectans solùm conceptionem, ne sanguinis quidem missionem indicans, venas cubiti scindet externas? aut quis mox fœtum contemplans talem negligentem sectionem, morbum vnà negliget, funestam minantem vtriusq; perniciem? Non igitur conceptio, methodum, vsum venæ sectionis docentem, perturbat, aut mutat. Verum restat modò an prohibeat explorare.

Si conceptio venæ sectionem ex partibus infernis prohiberet, hoc ideo quia directè abortiuum auxilium. Huiusmodi autem non est. ergo.

Assumptio probatur. omnis venæ sectio contingenter

genter est abortiua, vt supra diffusè docuimus. abortiuntur enim fœminæ, non quia detrahitur sanguis ex vasis, quod directè ac per se intendit sectio, verum quia tollitur fœtui alimentum, quod indirectum sectioni. tollitur autem fœtui alimentum, quando aut copiosa nimis vacuatio fit aut minima rursus in fœta existente copia etiam ad vtriusque alitionem necessaria, aliqua effatu digna demittitur adhuc sanguinis portio.

Quare venæ sectio directè abortiuum non est auxilium, immò contingens: intercedente tamen hoc discrimine, quod cubiti externa minus, interna magis, media medium pariter teneat locum inter contingenter operantia. inferiorum autem scissiones venarum minus adhuc contingenter abortum operantur. Verum in re quasi desperata & ex spe, periculis vndequaque plena fidenter audendum aliquid. Si igitur contingenter omnis venæ sectio agit; ergo simpliciter non respuenda; cum & agere, & non agere valeat, & accuratissimum morbo auxilium sit. Quod autem hæc contingenter agat & ratione, & assiduo experimento demonstrare liquet.

Potest immodica aliqua, tum fœtui inutilis sanguinis copia in vteri vasis reperiri: sed huius inutilis ac immodicæ redundantiæ ablatio, fœtui non inducit defectum, ad hoc vt minus nutriatur, altera & præstans quidem abortus causa. Ergo tutò fortè licebit illud immodicum, tum inutile vacuare.

Prima propositio vera quidem; vt nuper diximus supra, ex vtroque Parente li.5.Aph.sen.53.dum

causam assignarent tumescentiæ, ac duritiei mammarum, retrudente vtero inutilem, ac redundãtem materiẽ (quia Galenus ibidẽ vtitur verbo τὸ περιττὸν Id est, quod superfluit) ad illas partes, vti aliquando ad oculos, coxas &c. Preterea cum ex hypothesi inflammationem systrophicam admittamus, admittenda vnà in maximis, tam minimis partis inflammatione obsessæ vasis aut plenitudo, aut maxima redundantia inutilis humoris ex vicinioribus partibus recurrentis, ad ipsum affectum locum, eandem ad se alliciens aut calor, aut sæpe & simul dolor. hinc citato com. Galenus ait, Natura sanguine, & spiritu dolentem ac inflammatam partem replere. concedenda igitur superflua, ac inutilis humoris redundantia in vtero concedenda & in vteri synocho, cum & hic affectus necessariò & eandem supponat. qua concessa liquet assumptio, & eius veritas palam elucet: quia tantum abest, quod illius redundantiæ ablatio abortum faciat, pabulum ad eius alitionem fœtui necessarium, quod potius, imò melius, exonerato ab illa praua, aut superflua copia, vtero, & nutriatur fœtus, ventiletur sanguis, purior seruetur, fœtus vnà eius robore excitato firmius hæreat: vt Galenus affabrè lib. 9. meth, ca. 10. innuit. Quare inferna venæ sectio non solum contingenter operatur, abortus respectu, verum & eidem abortui fit aliquando auxilium.

Obiicit aliquis, si non auferendo fœtui necessarium alimentum inferna venæ sectio partum abigit, concitando saltem sanguinem, & mouendo menses istud præstabit.

Satisfa-

Satisfaciemus dicendo; quid si menses mouerit; nec abortus sequetur necessariò? cum & assiduum commonstret experimentum, plurimas in vtero gerentes per singulos menses, etiam periodicè tributũ hoc reddere, & quibusdam abundè sanè, citra aliquod abortus discrimẽ. imò & hæ, vt plurimum, & tutius ferunt vtero, & facilius, ac lenius se habent in nixu. Si igitur commodè Natura istud præstat, quidni etiam vrgente vsu idem aliquando præstabit eius assecla Medicus? Quid quod nec per se hæc sectio menses mouet, cum tantum ad inferna sanguinem reducat, quo motu, conferentius multò per naturalem meatum molestantem deponit natura sarcinam, & hic huius auxilij scopus apud Galenum. superna autem sectio secus se habet, cum potius ad superna sanguinem retrahat. Per se inferna sectio & reuellit ab vtero, & vacuat, per tubos illos ex vena descendente per crura obortos, & in vteri corpus, ac eius vnà stomachum insertos, quare inutilis hæc ad menses fluentes actu concitandos, vt eos moueamus amplius, vtilis ex Galeno lib. 13. meth. cap. 11. huiusmodi morbos vteri tollendos ob predictos, quos illa adimplet scopos. Quod si humorum ipsi agitationem, ac commotionem patient (alteram, ac leuem abortus caussam) sensim hauriendus sanguis, cautè vnà, ac moderatè; audentem tamen in tam difficili, ac laborioso affectu Medicum consulo.

Præposita ratione, licet modò & experimentis idem ostendere quæ cum plurima sint, & ex his testante Aristotele lib. 1. de demonst. ca. 1. principia eliciantur, demonstrationum sanè elementa, non minimum hæc ad nostrum comprobandum sco-

pum hauddubiè fidem facient. occurrit quamprimum, vt reliquos taceam: Horatius Augenius hic libro 6. de sanguinis miss. capite 4. plurimas mulieres, simulantes conceptionem, ab aliquibus morbis citra abortum, liberatas fuisse eleganter scribit, tusis quamprimum pedum venis. Nos itidem aliquoties contigisse testamur, tum & nobis, tum & aliis grauissimis in arte Medica viris, vt & nos ab eorum ore accepimus. Decipiuntur namque non rarò Medici, etiam & solertissimi a fornicariis fœminis, quæ cum aut virgines, aut castæ publicè haberi cupiant, Cypriis Propœtidibus in occulto salaciores cum sint, cúmque abyssus inuocet abyssum, ardenti illi lasciuiæ, qua furunt & ipsæ, alia mox sceleratissima cumulant crimina, deteriora simul anhelantes. Cum igitur sibi persuadeant à crurum sectione has proculdubiò abortiri, eandémque in acciso mensurno fluxu Medicos quasi certò imperare, instigante pariter diabolo earum parente, conceptionem vnà callidè simulantes, acclamant ac fingunt se durè lacessiri, ac funestè quasi torqueri ab earum hostili accisione. hinc lacrymis, etiam illud exoptant auxilium, & sibi adiungi concitatissimè postulant. Rursus, cum & his ob mœrorem, quia in vtero habent, aut ipsiusmet fœtationis ratione febris accendatur, vomant, molesta mox aliqua accidant symptomata, nobis iugiter, ob rei incomprehēsibilitatem, eandem conceptionem semper celantes, ignota itidem earum impudentia, ac versutia, eas dicentes, proh dolor! facillimo negotio credimus: quarum natura fallax, mos fallere, & quod magis est aduersus eas nec humana valet ratio, quod hereditario quodam iure etiam à Protoplasta

plasta accepere, vti & hæc à callido serpente; hinc ab illarum maledictis decipimur., à mollitie vincimur, & incautè inferiores venas secamus. Verum permittente clementissimo, ac iustissimo Deo, ne insons pereat fœtus, impunitæve remaneant sceleratæ matres, maximo cum earum cordis dolore, & mentis agone, nec quod impiè sperabant, consequuntur. Attendant igitur amabò Doctores Medici mulierum exitia, versutias, & diabolicas fraudes, *Ne fidem habeant*, vt dicitur in prouerbium, apud Diogenianum, *etiam nec emorienti fœminæ*. Optimas, & castas à sermone excludo semper, quarum cœtus maximus, chorus insignis. Cautè itaque Medici, ac religiosè, illarum semper seruato pudore, nullatenúsque artis decore neglecto cuncta operentur, administrent.

Quare & manifestò hinc patet, infernas sectiones contingenter se habere, & citra abortum easdem opportunè aliquoties exerceri. quid quod, cum in ferè deploratis, aut in illis saltem morbis, in quibus ob sui grauitatem mors quasi expectatur, prudentius, ac viro Christiano sit dignius, maturo cum consilio (cum plurima assiduè fiant Naturæ quasi miracula, & præter spem quasi ab orco reuocentur plurimi) aliquid experiri, quàm infœliciter ægrotantem fortunæ, aut atropo inexorabili temerè committere: periculi semper in omnibus, præmisso prudenti prognostico. Hoc seriò consulit doctissimus noster Galenus libro decimo Metaphys. capite decimo, tum idem & eruditus Manardus lib. 6. Epistol. epist. 2. dum sub quadam metaphora dicat, *Satius est naufrago amico,*

vel tabellam porrigere, si manum non valemus, dummodo in portum amicus deueniat. Hinc illud auxiliũ venæ sectionis in nostra hypothesi consulendum censeo, ceu vltimam huius naufragij tabulam, qua, si non vtrumque, matrem saltem à naufragio liberabimus. nec minimum sanè, nauem in portum deducere, etsi mercibus submersis. Quare cum istud auxilium, vltimam quasi naufragij tabellam signemus, hinc nullus eiusdem vsus, nisi extremo, & vrgente morbo, cui etiam, ex diuino dictatore libr. 1. Apho. sen. 6, extremum pariter debetur auxilium. Præcedant igitur leuiora auxilia oportet, & hæc ex vi methodi per suas indicationes industriè deliberata: vtatur deinceps Medicus victu alterante ac tenui, medicamentis rursus alterantibus, tam assumptis, quàm appositis, adhuc & leuissimo aliquo cathartico: ingrauescente autem, ac ferè extremo morbo, consentientibus vnà viribus, nec non sanguinis redundante copia matrem ac fœtum iugiter sustinere valente, tunc perbellè de hoc auxilio venæ sectionis quimus deliberare. Nec fas expectare, quod deploratus sit morbus, & expes fœmina, (ne infamentur artis remedia, quæ aliis fuere ex vsu) quid quod nec tunc curatio, sed sola præuisio exercenda.

De tutiori tempore mittendi sanguinem in fœtis.

Cap. XXI.

Omnia tempus habent, & tempore data, testante Nasone libr. 1. de remed. amor. Medicina valet:

valet:vsus, vt cecinit Virgilius in Eleg.de mœcobitu tempora dispensat: quibus consocietatis acquiritur Ars. quare explorandum in fœtis tempus, & rimandus vsus venæ sectionis, vti namque, iuxta illud Hippocratis oraculum lib. 4. Aph. sen. 1. opportunum tempus ad catharticorum vsum interuallum à quarto ad septimum vsque, propter rationes seriò à Galeno in commentario assignatas, ità censendum, nec deesse tempus opportunum, & tutiorem vsum ad venæ sectionem. quæ ne exponunt quidem illa Medicinæ luminaria, cum huius auxilij omnino respuant qualitatem in grauidis, interdicant. quamuis adumbrata quadam subfiguratione dictator summus illud innuat, lib. Aph.5. sen.31. dicens, *venæ sectionem abortum facere, eòque magis, quo grandior fuerit fœtus.* quasi apertè insinuet, quo grandiore fœtu, tanto ancipiti auxilio. difficilè grandiorem hunc statum venari; an tantum contineat menses nixus, septimum inquam, ad vndecimum; an quartum itidem ad vndecimum vsque, cũ iam quarto moles corporis grandior sit, vndequaque absoluta corporis eiusdem organa, coarticulata pariter, extensionem, & augmentũm eorumdem tantum Natura procurans. Cæterum ex eodem Hippocrate facilè rem lustrabimus si eius verba rimemur, nam cum scripserit ipse circa carthartica, licere turgente materia à quarto ad septimum. his vti, mox statim infert, *grandiore autem cõceptu cautius, & religiosius agendum.* necessariò & in altera sentẽtia; etiam per grãdiorem fœtũ septimestrẽ intelliget ad nixũ vsq; quo tempore rursus periculosius, etiam ex eodem Hippocrate tundere venas, & per consequẽs tutius, aut minus periculosum in re-

liquis retrogradis mensibus. Ex his itaque videtur concludi posse ex Hippocrate, periculosius tempus ad venarum sectiones esse, quo grandior fuerit fœtus: reliquum à primo conceptionis instanti ad metam illam, non æquè periculosum.

Galenus clarissimus ad quamcunque alterationem duos priores menses tantum suspectos habet, dum commentario in illam 13. historiam Epidemicam 1. Epid. com. 3. his verbis scribat, *Operæpretium est sanè dictorum habere memoriam, vt cognoscas esse exemplum rarum prægnantes aliquas, præter abortionem talibus morbis defungi. Iam illud meminisse quoque par est, fœtum trimestrem, & quadrimestrem præter cæteros iniuriis resistere cuius non ignarus Hippocrates in aphorismis 4. aph. sen. dixit, Grauidæ purgandæ sunt, si materia turgeat à quarto mense vsque ad septimum, minus verò has. Minores, & prouectiores caueto. Itaque fœtus vincula, quibus adhærent vtero imbecillia habent, & vniuersum corpus tenerum. Qui verò propè partum sunt: quia sunt iā magni, multo indigent alimento: quo si deficiantur, crebrò in morbis acutis pereunt.* Ex hac sententia, quouis nectare suauiore elucet manifestò, duobus primis tantum mēsibus sanguinem haurire quamprimum, ne fas. Et quamuis Galeno, de catharticorum vsu sibi cordi sit in ea disputare: tamen per illa verba *trimestrem, & quadrimestrem præter cæteros iniuriis resistere,* compellimur necessariò & venæ sectionem includere; quia hæc, ceu alterans caussa, & defectum alimenti præbens inter iniurias haud dubiè reponenda, & in consultationem seriò deducenda. Quare accuratè cum Galeno concludemus, cum in duobus prioribus mensibus, & vincula quibus adhæret

vtero

vtero fœtus imbecillia, & corpus vniuersum tenerum, facile ab vsu venæ sectionis, alterante, & commouente auxilio, fœtus abotiri. Hoc idem eleganti commonstrat analogia, nuper citato com. in sen. 1. Aph. lib. 4. dum dicat, *Fructus qui prima generatione infirmis pediculis continentur, facile eo tempore à ventis concussi decidunt, aucti verò difficulter: maturi autem perfectè sua sponte, & absque vlla externa vi prosiliunt.* Hinc seriò Hippocrates consulit à quarto ad septimum, ceu opportunum tempus turgentes materies ducere, cum tunc fœtus valentiores possit sustinere motus. Cæterum cum vtrique auxilio sit commune (etsi cum aliqua distinctione) & agitare corpus, quia vtrumque magnum, & defectum alimenti præstare, quia vtrumque vacuans: ne admouenda quidem, nisi aut necessitate commoti, aut vrgente præsente, vel imminente affectu. Quamobrem abundè ex his constare videtur, etiam ex vtriusque Parentis mente, à tertio ferè completo ad septimum vsque inchoatum tutius multò posse nos de tanto auxilio venæ sectionis deliberare: secus in reliquis mensibus, in quibus aut non admittendum, aut religiosè & cautè exercendum. tum & quia tunc coalitus fortior, & robustior fœtus; quibus potentior, quibuscumque resistere iniuriis. Nam quod de purgatione astruunt illi, & nos hoc idem de vena secanda sentiendum arbitramur: cum vtriusque auxilij eadem ratio, vt nuper lustrauimus.

Sunt qui hanc conuellant opinionem, quorum mox rationum momenta fusè exoluemus, & rem dilucidius amplius aperiemus. verũ prius lubet cócordé facere Hippocraté, tũ Galenũ, dũ impares vi-

dentur in assignando altero carcere medij tempo-ris conceptionis.

Quisnam carcer temporis conceptionis medij: & illustratur Hippoc. & Galeni dissidium.

Cap. XXII.

Dictator summus, tum eius paraphrastes Galenus discordes videntur in statuenda meta téporis medij, in latitudine fœtationis, cum lib. 1. Epidem. com. 3. hist. 13. tertium mensem huius temporis signant initium, lib. autem 4. & 5. Aphor. sen. 1. & sen. 29. quartum potius. quid quod & in illius Epidemicæ hist. comm. sui quasi immemor Galenus, referens illa Aphoristica oracula, quartum itidem statuit. Hanc, nec leuem difficultatem exoluere tentarunt, & fortè perperam viri doctissimi, Hieronymus Mercurialis, tum Horatius Augenius, & ex nostris Hispanis Christophorus Auega, tum Franciscus Vallesius. Mercurialis quamprimum comm. in illam Epidemicam hist. & Franciscus itidem Vallesius comm. in vtramque sententiam Aphoristicam, & Epidemicam de tertio mense iam completo, & quarto incepto illud intelligendum censent, & ita vtrobiq; idem Hippocraté sentire autumant, Galenum autem hac habita dictatoris mente difficultátem hanc, quam non nouerat, neglexisse. Verum hæc interpretatio anilis, vt reor: cum impropriè loqueretur Hippocrates (quod ne fas) trimestrem grauidam appellando, quæ reapse quadrimestris esset, quartum sanè nondum ingressa mensem. Sed Hippocratem aduocemus, eius hæc verba, *Mulierem*

qua

quæ decumbebat in littore, trimestri fœtu grauidam febris magna corripuit. Si igitur explicitè trimestris, dum febre corripitur, haudquaquàm absolutus tertius, & iam intra vestibulum quarti, cùm potius, & appositè quadrimestrem appellasset. Quare reapse sub tertio, non completo sanè, febre fuit correpta mulier.

Doctissimus Christophorus Auega eruditis illis in Hippocratis Aphoristica oracula commentatiis, dum primũ sectionis quartæ interpretaretur, eundem hunc reuoluens lapidem, plurimas de hac re recenset opiniones, conates perperam hæc concordare; quas seu dissonantes vnà ipse refellit, & propriam statuit dicens, Illud trimestre Epidemicum Aphoristicam haudquaquam lædere sententiam, cum singulare aliquod rarum, nec vniuersum destruat, nec valens generalem per se construere sciẽtiam. quid quod, inquit, nec de purgatione ibi loquitur Hippocrates, sed de grauidæ statu sub tertio mense. Galeno deinceps satisfacit, quia cum in illa Epidem. sententia de purgatione mentio non sit, sed de statu trimestris morbo acuto laborantis: proinde & tertium, & quartũ mensem præfert, ceu ad ferendos acutos morbos aptiorem. & si funestum quolibet tempore grauidam acuto morbo corripi, ex dictatoris doctrina lib. 5. Apho. sen. 30. Mentem comprobat illis Galeni verbis, dum minores fœtus (infra tertium videlicet) imbecilla ligamenta habere, quibus vtero hærent, scribat, tum eorum corpus totum molle. hinc, ex aduerso, in Aphoristico oraculo tutiorem purgationem fieri à quarto ad septimum consulit Hippocrates: quod citatur in Epidemic. hist. à Galeno. non quod existimet ipse trime-

ſtrem reſiſtere poſſe commotionibus à cathartico excitatis; quem ob mollitudinem acetabulorum, ad huc ineptum eſſe ad pharmaci ferendas iniurias idem ſentit Auega, verùm compotem, eas, quæ ratione acciderent morbi.

Claudicat nihil minus, & hæc, etſi acuta Auegæ interpretatio. nam neque lubet hoc exemplum, quamuis rarum, à generali excipere regula, cum & ſub illa contineri haud dubiè coniectemur, vt mox oſtendemus. Rurſus, neque exemplum iſtud, alterum oraculum iam diu erectum ſolo æquat, aut aliquam aliam de nouo erigit diſciplinam. Porrò nihil moror, an in Epidemica hiſtoria loquutus fuerit Hippocrates iuxta purgationem, an ſecus: cum nobis modò ſit ſatis affirmaſſe, eò quod trimeſtris eſſet, morbi labores tolleraſſe. Si igitur morbi labores ſuſtinuit, cathartici nihilominus vim potis erat ſuſtinere, quod probo. Si grauidę abortiuntur, & agunt animam ob febrē continuam, quam implicitam ſemper habent acuti morbi, victus præterea tenuitatem, & feritatem ſymptomatum; quæ trimeſtris eadem valet tollerare, quidni & cathartici, clemētioris ſaltem, commotionem non feret? Hallucinatur igitur & noſter inſignis Auega. Nam ſi tempus illud valens ad morbos acutos ferendos, commodum ſanè & idem ad catharticorum vim ſuſtinendam. & hoc proculdubiò intendit Galenus innuere, dum aphoriſticum ibidem offert oraculum. Nec proinde negarim quartum menſem præſtantiorem, ceu medium, ad cunctas ferendas iniurias: verum nec inde reſpuendus tertius, quia, vti quartus, & quintus commodiores menſes ad cathartici ſuſtinendam

vim,

vim, sexto, cum in hoc iam grandior amplius fœtus factus, & vicinus sit septimi, primus secundùm naturam nixus terminus, cuius ratione & durius alimenti defectum persentit ille: tamen nec proinde contemnendus hic sextus, in vsu catharticorum; cum & hunc in eo oraculo admittat Hippocrates. admittendus similiter & tertius, quia tunc iam hæret fœtus, & robustior est, tanquam medio absoluto vicinior. Quare quę morborum iniuriis obstant, & pharmacorum haud dubiè sustinebunt alterationes. hinc Galenus ex hac alteram concludit rem. ex resistentia ad morbos, ad in catharticis resistentiam. quo proposito medio, historia epidemica, seriò ab ipso, altero Aphoristico stabilitur oraculo.

Tandem Horatius Augenius concurrit, vir diligens, & doctus, hic lib. 12. secundi tomi Epist. epist. 72. acutam sanè nobis offert explicationem, qua nō obstante, vt mea fert opinio, adhuc difficultas stat. Inquit itaque conceptionis menses in tres partes æquales partiendos, in quorum medio tutius purgandi consistit tempus. sed cum vltima nixus meta varia sit, cum aliquādo nono, aliquādo 10. aliquando 11. potius pariant mulieres, etiam ex Hippocrate libr. de septimest. & octim partu, in quorum omnium medio necessariò quartus includitur mensis: proinde in Aphoristicis oraculis hunc mensem, ceu medium certum affirmanter assignat, haudquaquam tertium. Nonimestris igitur termini, 4. 5. 6. menses medij erunt. decimestris quatternario dimidiatus, vti, & septenarioo dimidiatus. Vndecimestris vltima quarti pars, & totus septimus. Verum cum in septimo mense rarius mulieres pariant,

cuius termini pars media includit tertium mensem, proinde de ipso tertio multa facta mentio ab Hippocrate in Aphoristica doctrina, vniuersalia & frequentiora complectenti: cum hic mensis tertius, in sectione media non includatur partuum vniuersalium, ac frequentiorum; in qua tutior itidem censetur pharmacorum vsus. Ergo ratio tertij eadem (non relatione facta ad omnem nixum, sed ad septimestrem tantum) cum mense quarto. quæ ratio, quia in Aphoristicis comprehenditur, proinde Galenus in commentario in Epidemicam historiam iure confirmat Hippocratis sententiam Aphoristica auctoritate, & doctrina.

Hæc Horatij explanatio, etsi acuta, ad libitum tamen dicta; neque illa cōceptionis diuisio raro aliquo innititur fūdamēto, verisimile, incerto ac vario existēte parturitionis carcere (ob cuius varietatem æquè naturalis septimus ac vndecimus, neque hic altero frequentius) sub illa sectione media septimum mēsem magis contineri quàm tertium. quid quod & partus ille κατὰ φύσιν cum sit, nec infrequens, necessariò sub aliqua regula continetur, neque reiiciendus, aut ceu indiuiduum vagum æstimandus.

Hoc cum itidem Augenius obseruasset, alteram mox signat rationem priori multò probabiliorem, & ad medendi methodum retur spectare, quæ huiusmodi est: Cum in mensibus intermediis pharmaca sint propinanda, lustrandi menses, in quibus ius pharmaciam exercere. Sed hæc lustratio, ex vltimi carceris fœtationis cognitione dependet, varius & incertus cum sit. Ergo menses certiores intermedij signandi, de quibus apud nos certa extat notitia. cū igitur tertius sub hac certitudinis lege nequeat

am-

amplecti, quia huius terminus septimestris cum sit nixus, sub illa haudquaquam cadat, ceu infrequẽs, & sola experientia notus. Ergo alij menses à tertio potius statuendi intermedij, vti certiores.

Hæc ratio quamuis ceu acuta admittenda, difficultatem tamen non exoluit. cum illud tantum intendat demõstrare, cur hos magis, quàm alios Hippocrates signet menses medios. verum nihil ad Epidemici loci explanationem, dum de tertio mense loquitur, neque dispares conciliat locos.

Nostra intereſt modò, post tot, tantósque viros de hac re promere sententiam. quæ si metam attigisse videatur, suscipietis amabò, aliter & vos meliorem alterã proponetis, interim ipsa fruemini. Verũ istud quamprimum obseruandũ censeo. Anni tempora, vt Galenus refert lib. 1. de temper. ca. 4. admirabilem inter se habent concentum, ita, quod cuiusque temporis extrema symbola sint cum vicinioribus, principium namque vnius, eandem seruat rationem cum extremo præcedentis: propriam autem & exactam seruant ipsa naturam & ideam in centro, seu sub medij cuiusque temporis latitudine. Pari ratione tempora grauiditatis eandem æmulantur harmoniam, cum finis vnius mensis consequatur naturam subsequentis. nam mutationes physicæ, quę in nostris corporibus accidunt nec affatim quidẽ fiunt, aut repentina alteratione, sed sub temporis latitudine quadam, corrumperẽtur enim corpora nostra, quæ sedulò sagax natura seruare intendit, & eius diuinus auctor suauiter cuncta disponere. hinc hyemem paulatim ac sensim mitescere obseruamus, paulatim eius rigiditas retunditur, mansuescit asperitas lento gradu pla-

cida veris temperies ingreditur; qua rursus progrediente illa suaui temperie,iam sensim calor accenditur,solis ad nos accessu, & ad æstatis naturam lentè mox progreditur.vnde ver inter diuersa, ac symbola tempora constitutum in medio eiusdem latitudinis suam exactam seruat ideam, & vtriqueeiusdem carceres vicinorum natura participant.

Quare pari passu,si quartus mensis opportunus ad pharmaciam, opportunus erit & tertius;quia amborum extrema vicina symbolica. Si namque in primis mensis quarti diebus prohibens catharticum abest, quidni abfuerit & in vltimis mensis tertij? non enim imbecillitas ligamentorũ, tum mollities corporis in instanti,& iam iam primo mensis quarti accessu emendantur:cum sensim, ac temporis progressu quodam corporis illa mollities absumatur,ligamenta pariter roborentur. His itaq; substitutis facilis expositio. dicemus igitur mulierem illam (vt nudis verbis testatur Hippocrates)dum febre fuerat correpta, sub tertio grauiditatis mense fuisse constitutam:quam cum Galenus ita considerasset, saltem vltra medium tertij mensis,seu in vltimo eiusdem carcere,qui symbolicus cum principio quarti, proinde in commentario trimestrem, & quadrimestrem fœtum, præ cæteris, iniuriis resistere affirmat affabrè. Porrò, quod sub his temporibus fœtus iniuriis opponantur, auctoritate comprobat Hippocratis, petita ex illo aphoristico oraculo, dum grauidas, turgente materia,purgandas retur, à quarto ad septimum. Si enim Galenus, dum interpretatur trimestris historiam,

riàm, ſub quarto illo menſe aphoriſtico non comprehendiſſet vlteriorem tertij partem, vana eſſet probatio, & tanto viro indigna. Vnde accuratè Galenus Hippocratis fretus oraculo concludit, quod hæc mulier, quæ à morbi acuti ſæuitie, & ſymptomatum grauitate decumbebat, ſuum confeciſſet diem (quia lethale grauidam acuto morbo corripi) neque integrè citra abortum fuiſſet illa decimoquarto ſole iudicata, niſi trimeſtris actu, in fine ſaltem tertij, haudquaquam abſoluti. quod tempus, per ſymbolicam rationem, vti & quartus menſis, quammaximè cunctis reſiſtit alterationibus. Totum igitur iſtud tempori tribuēdum, & ceu rarum exemplum obſeruationéque dignum diuiniſſimus cenſet Galenus

Ex his igitur dilucida & clara occurrit Galeni loci explanatio, & concors locorum apparens diſſidium. quid quod & eleganter innoteſcit totius diſputationis baſis, tutius videlicet, & opportunius ſecandi venas tempus, medium eſſe conceptionis interuallum, à fine menſis tertij ad medium vſque ſeptimi. & rurſus in hac latitudine, eiuſdem medium, à fine ſcilicet quarti ad ſexti vſque principium. quia in prima huius medij parte fœtus fortius hæret, in vltima autem grandior adhuc non eſt, nec maturior. quæ ambo obſeruanda veniunt in tuta hac venę ſectionis deliberatione. quamuis vrgente morbo ſiue imminēte, ſiue præſente, ſub quolibet fœtationis tempore fas haurire ſanguinem (vt mox oſtēdemus:) verum modò opportunius inquirimus.

An medium grauiditatis tempus opportunius ad venæ sectionem, an principium?

Cap. XXIII.

INter hos sermones de inquirendo opportuno secandi venas tempore in morbis fœtarum acutis, intulit nobis Ioannes Fernelius Franciæ alter Galenus argutam quãdam opinionem, dum lib. 2. de venæ sect. ca. 12. aduersus ea, quæ supra nos diximus affirmet, conceptionis initium, seu priores ipsius menses opportunius esse tempus ad venæ sectionem in vtero gerentibus. Hanc mordicùs tenet Amatus Lusitanus centur. 1. cur. 57. tum Horatius Augenius lib. 6. de sanguinis miss. cap. 3. Rationum momenta, quibus Fernelius suam fulcitur opinionem, hæc sunt.

Fœtus in primis mẽsibus minori indiget alimenti copia. Ergo tunc magis redundabit sanguinis copia, huius auxilij materies: Deinceps & idem Naturæ exemplo demonstrat, quia hæc sub primis conceptionis mensibus spontè, ac persæpe sanguinis superuacui effusionem vtiliter tentat, siue per nares, siue per hæmorrhoidas, nec rarò per typicos menstruos fluxus. Sed hanc bene operantem æmulari decet. Ergo in primis mensibus vtilius sanguis haurietur. Horatius Augenius & has recenset rationes, & alteram adiungit. quamuis, inquit, interdicẽda nõ sit venę sectio vrgẽte affectu, in quolibet cõceptionis tempore, tutius tamẽ, per nuper dictas rationes in prioribus mensibus easdem secamus, quàm in intermediis. Neque valet, inquit, ratio de purgatione, quia hæc deorsum trahit, venæ sectio

cubi-

cubitorum sursum potius: cathartica deleteriam habent vim, venæ sectio tutum potius auxilium. In eadem rursus stat sententia tom.2. Epistol. libro 12. fol.166.

Amatus sola illa priori Fernelij ratione contentus rem definit. verùm eandem Galeni auctoritate fulcitur, petita tum ex com.31.lib.5. Aph. tú ex lib.1. de sympt.causs.cap.7. quibus locis manifestò declarat Galenus, sub prioribus mensibus maiorem copiam sanguinis redundare, quia fœtus minori indiget alimento.

Quamuis hæc opinio viris hisce doctis adrideat, nobis haudquaquam; immò alteram, ceu probabiliorem strenuè amplectimur, quibusdam, nec anilibus innixi rationibus, quarum hæc series.

Quo tempore tantùm tutò licet purgare, tutò & licet sanguinem mittere. Sed à tertio mense (vt nuper ex Galeno diximus) ad septimum vsque, tantum ex vtroque Parente purgare ius. Ergo & venas tundere.

Prima propositio demonstratur, quia vtraque auxilia, fœtus respectu in vnum conueniunt, propter quod vtrumq; cauetur maximè. hoc ipsum est corporis agitatio, cui hæret fœtus, tum eiusdem fœtus alimenti detractio. quæ ambo abortum in procinctu adesse proculdubiò declarant. Inter hæc autem aliquod est discrimen, quod venæ sectio vtiliorem magis materiem vacuet, quàm purgatio: sed nec minus credendum istud præstare purgationem, quia & cum inutili materie, vtilis aliqua portio, etiam & nec minima spirituum vacuetur copia. Porrò purgatio corpus agitat, nec minimum quidem alterat, venæ sectio quiete magis, ac placidius

idem efficit; vt & idem veritate conuictus admittit Augenius. Quare cunctis æstimatis, quo tempore licebit purgare, licebit & sanguinem mittere: quid quod & tutius multò fortè hoc ipsum licebit, quia hæc minus multò agitat, ac commouet corpus, & haudquaquam quicquam de alimento fœtui necessario abstrahit, cum redundans tantum illud fœtui inutile demat. Assumptio probatione non eget, cum sit ex Galeno desumpta.

Altera ratio huiusmodi est. Illud tempus tutius ad mouendum, in quo fœtus existit robustior, & firmius pariter hæret. Sed hoc tempus, etiam ex Galeno libr. 4. Aphor. sen. 1. à quarto ad septimum est. Ergo in hoc tempore tutius mouebimus siue per purgationem, siue per sanguinis missionem. vtrumque enim illud mouere includit, vt interpretatur idem Gal. lib. 2. Aph. sen. 29.

Hoc argumentum tantã in se includit vim, quod singulæ propositiones axiomata sint, ab Hippocrate, Galeno, & à cunctis classicis Medicis vsu recepta. Concludamus itaque ex his longè probabiliorem esse hanc nostram sententiam priori altera.

Cæterum, vt vndequaque sit firmior, lubet modò Fernelij rationes, & aliorum infringere. Primam nihil concludere (pace tanti viri dixerim) mea fert opinio; quia, etsi ex hypothesi concedamus in prioribus mensibus minori egere fœtum alimento, & per consequens maiorem tunc redundare sanguinis molem: tamen nec inde sequitur, ergo tutius tunc haurietur sanguis: cum ad tutam huius auxilij deliberationem haudquaquam sufficiat sanguinis redundet copia, auxilij quidem materies, circa

quam

quam illud versatur; quæ in quantum morbi efficiens causa, sub morbi altero scopo continetur; verum requiritur & alter simul adsit virium scopus, qui dignitate præstantior. hi itaque necessariò adsint ius est, in quolibet magno remedio decernendo. Quamuis igitur in prioribus mensibus adsit alter scopus, copia videlicet sanguinis morbi causa, & auxilij materies: tamen abest necessariò alter virium, cum tunc flaccescat fœtus, minus hæreat, facilè à leui quadam aura decidat, abortiatur. Quare quantum potest redundantia suadere auxilium, tantum dissuadet lenis coalitus, & teneritas fœtus, quæcum absint in medio conceptionis tempore, & adsint suadentia tunc; necessariò asserendum medium conceptionis tempus opportunius ad venarum sectiones.

Infirmabimus secundam, cōcedendo vtiliter quidem naturam sanguinis aliquam redundantem copiam deponere sibi inutilem, sub primis mensibus: verum ne sub his tantum; sed & sub mediis, vt comprobat assiduum experimentum, idque commodè, ac tutò, ad quintum saltem vsque mensem, & aliquando vltra. quid quod, etsi verum, sub prioribus duobus mensibus grauidas sanguinem reddere, aut per nares, aut per aliam quamcunque partem, hoc tamen redundantiæ ratione non præstare tantum, verum quia natura assueta per singulas typicas mensurnas periodos à sarcina exonerari, mox eo impedita, conniuenti scilicet ob conceptum vteri osculo, pulsa concitatur: vnde portio calidior suo quasi nutu sursum delata per nares prosiliit. consequitur igitur hic motus naturam haudquaquam sui muneris oblitã, quæ quam-

maximè in cunctis operibus typicas suas seruat periodos. neque ex hoc motu redundantiam coniectari arbitramur, cum itidem in morbis ipsis ac dum ægri conualescunt, inanitis à morbi sæuitie, aut auxiliorum ope suo nectare vasis, extenuatis pariter ægrotantibus, nihilominus accedente iam typica periodo, sui haudquaquam immemor natura, adhuc ex illo minimo seruato, quidpiam reddit aut per vteri canalem, aut si rursus hæc impedita via ab aliqua præter naturam causa per hæmorrhoidas, aut per nares. Præterea vlterius ferè præter hos priores menses sanguinem non reddit natura, aut quia post hos iam retentioni assueta; aut quia iam grandiori existente fœtu, maiori iam amplius indiget alimenti copia, & fit auara; quem vt natura foueat, ac alat, ad vterum sensim sanguinem transmittit, ac quasi in suo ærario deponit.

Ad Augenij rationem dicemus, verum sanè tutius in grauidis auxilium venæ sectionem ipsa purgatione: negamus tamen consequentiam, quod diuersa sit vtriusque auxilij ratio. cum tantum sub ratione maioris vel minoris commotionis distinguantur. vtraque enim commouentia, & alimentum detrahentia sunt. & hinc vtraque & robur fœtus requirunt, & coalitum ac vehementem cohærentiam exoptant. hinc tempus purgationi opportunum, opportunum pariter & venæ sectioni: intempestiuum rursus purgationi, intempestiuum iugiter venæ sectioni. non tamen contrà, quia venæ sectio tutius, ac benignius auxilium, cuius hæc idea, Medicorum excitat animos ad illius vsum, etiam in cunctis conceptionis mensibus, vti catharticorum potius eosdem deterret.

Rationi

Rationi Lusitani satisfaciemus ex instituto sequenti capite, & vnà Galeni locos interpretabimur.

An in primis conceptionis mensibus maior sanguinis copia, quàm in reliquis.

CAP. XXIV.

Relinqueretur fortè alicui scrupulus ex Fernelij exortus verbis, tum & Amati ratione, Galeni pariter doctrina stabilita: dum conentur ipsi probare sub prioribus mensibus conceptionis tutiorem esse venæ sectionem, reliquis, quia maior eo tempore redundet sanguinis copia: redundat autẽ maior, quia tunc minus nutritur ac alitur fœtus: minus verò nutritur, quia tunc natura ferè posita tota in partium coarticulatione. Si igitur maior sanguinis redundantia, & minor haustus, ac nutritio; ergo fœtus minus multò sentiet alimenti defectum, prçcipua sanè abortus causa. quare tunc opportunius tempus.

Decet igitur hunc nos tollamus scrupulum, & quamprimum exploremus, an verum, sub his prioribus mensibus maiorem esse in fœta sanguinis redundantiam. fundus quidem totius difficultatis, vt cum Fernelio sentit Amatus, & Augenius.

Cæterum occurrit nobis quædam opinio, plurimis fortè probabilis, cum & auctoritatis, & rationis momentis queat comprobari, copiosiorem potius multò esse sanguinem in vltimis conceptionis mensibus, quàm in reliquis. Adest imprimis

Ariſtoteles hoc innuens libro quarto de generat. animalium, capite octauo, dum dicat, *Sed cum fœtus magis, magiſque perficiatur, plus excrementi ſupereſt. Minus abſumitur, idque dulcius eſt, cum non æquè detrahatur, quod bene concoctum ſit. Non enim inſuper ad fœtus informationem conſumitur, ſed ad incrementum mediocre, quaſi iam fœtus conſtet adeptus finem ſuum.* Eleganter hoc loco Peripateticorum Princeps comprabat, in vltimis menſibus maiorem ſanguinis reperiri copiam, quia tunc, cum abſoluta vndequaque ſit partium omnium, conformatio, tantum abſumitur ſanguis ad earundem mediocre incrementum, quoad opportunum adueniat nixus tempus. quia ſi ſupra modum nutrirentur, ſupra modum accreſcerent, nec caperet vterus, aut potis expectare illum nixus ſtatutum carcerem.

Porrò hoc idem lubet rationibus fulciri, quibuſdam pariter autoritatibus munitis; quarum hæc prima, In vltimis menſibus coaceruatur multorum præcedentium menſium copia, quam ne fœtus quidem abſumere potis. Ergo in illis maior hauddubiè redundantia, maior colluuies.

Antecedens ſenſifica demonſtratione probatur. videmus namque fœminas per totum puerperij interuallum maximā ſanguinis copiam per dies plurimos copiosè excernere; & is qualis victimæ ſanguis, in his quæ ſanæ, & tales futuræ, hoc affirmante Hippocrate lib. de natura pueri. num. 12. Excernitur autem omne illud poſt nixum non ob aliam rationem, niſi, quia ex priuatis periodis ſanguinis illa moles ceu inutilis ſeruatur, cum fœtus nequeat illā abſumere, & proinde cū in vltimis mēſibus numero maie-

maiores hæ fuerint mensium suppressiones, necessariò & tunc plus sanguinis cogeriei redundabit.

Altera ratio. In eo tempore minor sanguinis erit copia, in quo plurimum fœtæ afficiuntur, & ægrè pariter degunt. Sed hoc sub primis accidit mensib. Ergo tunc minor redundantia.

Prima propositio & experimento comprobatur, & Aristotelis testimonio, hic igitur lib.4. de Gener. animal. cap. 6. sic fatur, *Principio potius cum concipiunt, perturbari solent magna ex parte.* Mox lib.7. de historia animalium. cap.4. *Nausea, vomitus plurimas capiunt, & præcipuè quibus purgationes constiterint, nec dum ad vbera transeant. Aliqua igitur principio magis laborant, alia post, cum iam fœtus plenius creuerit.*

Quo loco Aristoteles plurima recenset symptomata, quibus vtero gerentes sub primis lacessiuntur mensibus. & tandem concludit, *fastidiunt enim statim, quod modò vehementer appetierant.* Hanc doctrinam noster itidem doctissimus Galenus videtur amplecti, dum lib.1. de caussis sympt. capit. 7. de pica loquens sic scribat, *Prauas autem qualitates appetunt hi quibus ventriculi tunica, prauo aliquo excremento sunt imbuta. Atque consueuit huiusmodi affectus mulieres vitiosis humoribus refertas infestare, idque cum vterum gestant: vocatur pathos pica. Atque complures earum huiusmodi vitio laborant vsque ad secundum, & tertium mensem. in quarto verò quiescunt, partim quod vomitione vitiati humores expurgantur: partim quod concoquũtur vtpotè exiguum cibi tunc sumente muliere ob fastidium, partim etiam quod*

multitudo, vacuatione sit imminuta, Cum itaque in primis his mensibus tot subsequantur mala, anorexia, pica, nausea, vomitus, labor, anxietudo, hypothymia, quę omnia haud dubiè nectare illo viuifico corpus depauperant, sequetur hinc necessariò sub his mensibus, præ cæteris minorem sanguinis exundare molem. cúmque grandiore existente fœtu cuncta emendentur, probè & fœtæ nutriantur, copiosiori itidem sanguinis copia redundare censendum.

Nec fortassis satis verè hæc opinio exposita: nos propius accedentes, & velut manu admota veriorem reuelabimus. quærenda itaque sunt auctoritatis, & rationis pondera. Ratio huiusmodi: Maximus est consensus circa nutricatum infantuli iá in lucem editi cum genitura. Sed infans per priores menses ob corpusculi paruitatem quàm minima lactis indiget, ac fruitur copia, copiosiori, in dies augescente. Ergo simili ratione se habebit genitura in vtero. Quare si genitura tunc, quàm exigua indiget sanguinis copia, ad sui nutritionem, redundabit haud dubiè in matre omne ferè illud, quod per typicas periodos exernendum erat: in reliquis verò mensibus contrà, augescente fœtu, & copiosiori amplius in dies egente alimento.

Hoc primum argumentum ita censendum verum, vt ne probatione quidem indigeat. quis enim consensum non videt, & admiratur, nati iam fœtus cum genitura? quis non obseruat harmoniam alimenti cum re alita? sicuti namque vnumquodque nutritur pabulo sibi qualitate simili, ita & quantitate non dissimili.

Consequens, quod genitura aut nullo, aut quàm exiguo

exiguo, saltem per longum tempus, alimento vtatur, auctoritate fulcitur, & ratione. Andreas Laurentius vir huius nostræ ætatis doctissimus lib. 2. Anatom. cap. 13. acutè hoc eodem medio, hanc doctrinam comm. probat, *Prior*, inquit, *illa fœtus vita primis post conceptum diebus simplicissima est, & sine nutricatu perficitur. Quid enim nutritione opus, vbi partium nullus exhaustus? ipse suo se calore, & spiritu insito satis fouet conceptus: postquam verò discreta sunt, & delineata partes, statim & nutriri & augeri incipit embryo.* Quæ discretio, & delineatio prima, ex sola fit seminis materie, cum eiusdem excretam à viro molem non excedat; testante Philosopho lib. 7. de animal. hist. capit. 3. si septendialem geniturам in aquam coniecerimus, hanc, vix formicæ maiusculæ magnitudinem superabit. quid quod, & si fides struenda auctori lib. de principiis, num. 20. in septē diebus genitura habet quæcumque corpus habere debet; per quandam videlicet crassam adumbrationem. absoluitur enim opus figurationis membrorum in maribus tricesimo sole, vti in fœminis secūdo supra quadragesimum; reclamante dictatore summo lib. de nat. pueri. num. 10. & 14. Itaque cum per omne istud vtrumque formationis tempus, natura tantum formationi intenta, ferè nullus sanguinis menstrui exhaustus; hincque typica eiusdem congeries, tunc necessariò exundabit in fœmina.

Dicet fortè quis, Nutrix facultas generationi famulatur: ergo & in prima partium coarticulatione, etiam & vnà suo munere fungitur nutrix.

Dicemus, verum sub secunda conformatione, quando iam ex sanguine carnosæ partes formantur, quando scilicet & partes ipsæ spermaticæ con-

fictæ augeri incipiunt. nam cum in prima illa partum spermaticarum formatione semen sufficientẽ præbeat generatrici materiem (renuente, & falsò Aristotele:) haudquaquam nutrix tunc formatrici famulatur. vnde ne nutritur quidem virile tunc semẽ, vt dilucidè ex abortu videre est: cum demonstretur corpusculum illud minimum formicę maioris non excedere magnitudinem. aut si forsan nutritur, hoc fit ex aliqua minima fœminei seminis portione, quod ceu symbolum sibi facilè assimilat. Si igitur sub hoc tempore non nutritur genitura, & sub altero mense etiam vix nutritur, intenta potius natura absolutæ conformationi partium carnosarum, quam auctioni earundem, necessariò sequetur per binos hos menses, ob bina illa ferè suppressa vectigalia, maximam in fœta reperiri sanguinis copiã: & per consequens ob validiorem nutritionem, & grandiorem fœtus corpulentiam in reliquis mensibus, minorem multò redundantiam adesse. Testatur hanc rem eleganter sanè Princeps Aristoteles libro quarto de Generat. animalium capite sexto & octauo.

Excipit, & huic adhæret alterum argumentum, ex Galeno desumptum lib. 1. de caussis sympt. cap. 7. Cessat malacia mense quarto, quia tunc grandiore existente fœtu, & adhuc increscente, plurimo indiget alimento, & ideò non optimum tantum allicit è venis, verum cum & maiorem alimenti appetat copiam, etiam & vitiosum quidpiam attrahit: & sugit. vnde tunc vniuersum corpus plethoricum esse desinit, & à malacia leuatur fœmina. Quare ex mente Galeni minor est sanguinis copia supra quartum mense, quàm infra.

Quamuis

Quamuis hæc vera sint, non exinde concludendũ cum Fernelio, & Amato, in primis mensibus tutiorem venæ sectionem: cum præter materiem, quæ præbetur auxilio, robur requiratur, coalitus, & fœtus firmitas, quæ haudquaquam prioribus illis mensibus reperiri queunt.

Sed vt nostra hæc opinio firmior appareat, opus iam rationes oppositas infirmemus, & vnà Aristotelis, & Galeni mentem lustremus.

Primæ, quamprimum concedemus redundare in vltimis mensibus magnam sanguinis copiam, vt perbellè illud ingens, & chronicon declarat puerperium. verum simul concedemus & hoc ipsum maiori ex parte fortè coaceruari ex prioribus illis mensibus sub quarto; in quibus aut nullus, aut exiguus partium exhaustus, vti & vnà sanguinis inutilis, & impurioris reliquorum mensium adseruatur moles. Accrescens namque fœtus ad eius alitionem, & auctionem maximam, plurimo indiget alimento, vt ne sufficiat dulce nectar per singulas periodos sibi tributum, verum & sugere amplius cogitur, quod sub prioribus mensibus ceu in ærario reconditum erat in vteri vasis. istud apprimè Galeni ratio de pica declarat. Redundat itaque in vltimis mensibus sanguinis aliqua, excrementitia tamen, & inutilis copia, sugente sibi tantum fœtu dulciori, & nutritioni aptiori.

Conuellemus alteram dicendo, etsi verum suo nectare fœtam destitui ab aliqua præter naturam caussa primis illis mensibus, vti & vltimis: tamen istud per accidens. si namque conceptionis secundũ naturã attẽdamus statũ, per se fieri nequit, quod in vltimis mẽsib. copiosior redũdet sãguinis moles.

ob rapaciorem grandioris fœtus suctionem. vnde ad vsum huius auxilij ne satis quidem hunc statum secundùm naturam æstimare, verùm & alterum præter naturam: cuius ratione quidem, potest tam exigua in fœta coaceruari sanguinis moles, quod citra abortus discrimen ne liceat quidem venas aliquando cædere. Et hoc Aristotelis, & Galeni testimonia innuunt dilucidè, à caussis videlicet præter naturam (quibusdam mulierculis primis mensibus frequentibus) sanguinem depeculari, quod & nos libenter admittimus. Verum modò nos statum secundùm naturam contemplamur, quod est rem in sui ratione explorare, haudquaquam morbosum statum requirere. Quid quod & semetipsos oppugnarent, cum eisdem met locis palam vtrique affirment, grandiore existente fœtu copiosiori indigere alimento, nec sufficere sanguinis redundantiam, cum & natura excrementa concoquat, & in sanguinem vertat, vt eisdem cupidè fruatur. exolutio sanè malaciæ.

Aristotelis aliud testimonium ex lib. 4. de Gener. animal. deductum, difficile, & nisi exponatur oppositam perbellè firmans opinionem. Dicemus itaque ibi de redundantia sanguinis Aristotelem ne loqui quidem, sed excrementorum, quæ à sanguine separantur, sugente sibi fœtu dulciori, & non æquè detrahente. vt eodem loco testatur Aristoteles. Quare cum fœtus magis, magísque perficitur, quod sub vltimis accidit mensibus, plus excrementi superest, plus inquam inutilis materiei, ac fœcis ipsius sanguinis, attracto vtili ad fœtus alitionem. Aut tursus, ibi Aristotelem dicemus triplex conceptionis obseruare tempus, primum (cuius vltimus carcer

men-

mensis secundus) in quo non meretur adhuc, ex Galeno lib. I. de causis sympt. cap. 7. fœtus nomine, sed *κύημα*. sub hoc tempore, etiam ex eodem Arist. citato libr. cap. 6. conceptus typicam periodum circuncidit, & nequit præ exiguitate suppressam copiam absumere. Alterum tempus, quod medium, in fine sexti mensis terminatur, de quo hæc ab Arist. subsequuntur verba, *Quamquam post, vbi iam plenius absumere cœperit, leuat*. quasi dicat leuatur vtero gerens sub hoc medio tempore, quia tunc plenius omnem absoluit sanguinis redundantis copiam fœtus, tam ad perfectiorem partium conformationem, quàm ad maiorem accressionem. quod mox sequenti capite 8. apertè insinuat, *Nam & fœtus maiusculus iam factus plus assumat cibi, minúsque ob eam rem per id tempus supersit, ratio probabilis est*. Vltimum tempus est à septimo ad nixum vsque, de quo hauddubiè loquitur Aristoteles, loco à nobis illustrandum proposito, dum scribat, *Cum fœtus magis, magísque perficitur plus excrementi superest: minus absumitur &c.* Illa igitur repetitio aduerbij magis illud proculdubio innuere videtur: magis namque perficitur in medio, magis, magísque verò, seu absolutè perficitur sub vlterioris conceptionis parte. Tandem & amplius idem declarant illa vltima Aristotelis verba, *quasi iam fœtus constet adeptus finem suum*. nam tunc finis adeptus, quando absolutus, & perfectus fœtus, vt iam amplius nihil, præter nixum expectetur. Quare neque in verbis Aristotelis aliqua adest dissonantia, neque simpliciter sub mensibus vltimis copiosiorem adesse sanguinem tetur ipse. sed sub prioribus maximam, sub medio minimam, sub vltimo plus quàm

in medio, respectiuè, reperiri eleganter censet.

Cuncta hæc intelligenda veniunt habita comparatione temporum fœtationis inter sese, iuxta naturæ ordinem, exclusis cunctis præter naturam causis, & alijs super recensitis. quapropter redundantia hauddubiè copiosa quit reperiri, & maxima quidem, tum circa tempus medium tum & circa vltimum, vti & per alias causas sanguinem potius depeculari, & fœminam exanimari sub primis conceptionis mensibus. Interest igitur cuncta hæc in consultationem seriò veniant, & sedulò timentur, vt tanti remedij venæ sectionis in fœtarum morbis methodicus sit vsus.

An per omnem fœtationis intercapedinem tutò liceat haurire sanguinem.

Cap. XXV.

Satis diu hoc iam saxum verso, vt dicebat Comicus Eunu. act. 5. sce. 9. tempus nunc, pedem in vltimo velut spatio ponam. ostendam videlicet, an in quolibet fœtationis tempore, postulante morbo venas tundere, ius. Nam quamuis vsu receptum, & perdoctè, fœtarum nos tutò scindere venas, cana veritas Celsicæ Medicinæ alumna: tamen hoc auxilium cum fœtui pabulum detrahat, & concussionem aliquam præstet, hoc cauendum in principio, illud in reliquis potissimum temporibus, dehortantia forsan, vt se à tanto diuinissimi illi Medicinæ

Parentes

Parentes abdicarent, auxilio. Captanda proinde occasio explorandi opportunum tempus, in quo, nec fœtum istud auxilium diuellat, aut sibi defectum paret alimenti. Quæ simul tempore obseruari posse difficillimum: quia quando adest copia: adest robur, & coalitus fortior; & quando rursus hæc adsunt, abest sanguinis redũdantia. Verum, nec quia in se quandam ista includunt difficultatem, fortunæ committenda: imò cum fœtas viderimus funestè laborantes, & in tanta tempestate nauem itidem vnà cum mercibus submergi, in tam coacto ludo coactè ludendum, & ius quidem funem, aut manum simul porrigere, vt cuncta salua fiant, & nauem saltem ad salutis portum cursim perducere. Cum igitur inter cuncta Artis auxilia ad acutorum curationem præstantius, tutius, atque celerius venę sectio, hęc totis viribus amplectenda, vnicè insequenda. Colophonem addit cana magistra experientia, & clarissimorum virorum assiduus vsus: à quibus recipimus, & hanc prodesse quammaximè, fœminásque pariter à sæuis liberasse pressuris, etiam sub quolibet fœtationis tempore admotam. Nec testimonia congero in decantata sententia, in serio epilogismo. Ratio experientiam, & vsum confirmat. Quamprimum sub priori tempore, cum ingens adsit sanguinis copia, qua fœtus non indiget, cum etiam ex Galeni analogia, libr. 5. Aphor. sen. 1. ne minima quidem tunc sufficiat concussio, sed ventus concutiat adhuc vehemẽtior oportet ad fructuũ diuulsionẽ, hinc tutò nos venas scindere possumus, valentes appositè iustã quãtitatem tollere, nimiam illicò cohibere, cum & quietũ

ex se remedium, quam minimum corpus quatiens, ac commouens. in medio tempore, etsi iuxta φύσιν minor sanguinis copia: tamen per aliquot rationes coaceruari maxima quit. qua præsente, & venà ingenti existente robore, ac coalitu, quis ambiget circa huius tanti, ac tam tutissimi auxilij vsum? Denique in vltima intercapedinis parte, cautè semper nos geremus, cum infirmior tunc coalitus, & iam quasi suo nutu, aut sponte fructus omnes decidant. Verùm cum & in hoc tempore plurima sit sanguinis redundantia, vt lactis iam copia in vberibus stabulata eo grauidationis tempore declarat. instans pariter ingens illud puerperium, & vnà mox anadromes sanguinis ad ipsas mammas ad lactis generationem, statim post nixum futura, vt prouidè fœtum iam in lucem editum enutriat: vrgente igitur necessitate, dummodò cautè ac religiosè fiat propter fœtus maturitatem, audendum sanè fœtis venas ipsas tundere. Christophorus Auega Medicorum Castellæ citra aliorum iniuriam planè antesignanus hoc idem consulit, & vsu comprobat commentario in libro quinto Aphorism. sen. 31. dum nobilissimæ fœminæ octauo iam mense grauidæ sanguinem ipse fœliciter hauserit, & alteri eodem vnà mense, etsi semel, ad vncias tamen decem detraxerit; & vtrisque magno cum matris ac fœtus commodo. Præterea & nos à clarissimis Valentinis Medicis vsu recepimus, nec raro, à tantis viris edocti per nosmetipsos in praxi Medica maxima cum artis gloria & nostra, idem faustè prestitimus.

Quare concludere fas, in omni conceptionis tempore, postulante morbo præsente; vel imminente,

nente, adſtante ſimul ſanguinis redundantia fœtui, ac remedio ſufficiens, ius venas tundere: audacius à fine tertij menſis ad principium vſque ſeptimi, minus in primis menſibus, multò verò adhuc minus in vltimis.

Hæc manifeſtam habent redargutionem, cùm tempus prius tutius longè appareat ad huius auxilij vſum, quam reliqua, tum ob copiam ſanguinis præſentem, tum firmum coalitum. tutiſſimum igitur iſtud remedium, & quam minimum corpus commouens haudquaquam illud reſpuit tempus.

Porrò magis expendenda in huius remedij vſu redundantia, quàm coalitus. quia illud vacuans cum ſit, materiem detrahit fœtui ad alitionem neceſſariam, qua deficiente abortitur quidem: cohæſio autem non requiritur ob auxilij placiditatem, ac lenitatem.

Satisfaciemus iis, ſi dixerimus, quòd conditiones ambæ, quæ ad tutum huius auxilij vſum requiruntur, tantum ſub medio fœtationis tempore inueniri queunt: in reliquis haudquaquam ſit poſſibile, cum altera tantum ſiue per ſe, ſiue per accidens adſit. rurſus neque admittendum auxilium illud ita placidum, ac tranquillum, quod commotionem aliquam, nec leuem ſanè, in noſtro corpore non concitet. argumento eſt, reuulſio impetuoſi cuiuſpiam fluxus, cum huius beneficio retorquetur crebrò, compeſcitur. quod ſi lene, ne validum quidem concitatum ſiſtere fluxum, reflectere, retrahere, commouet igitur, nec minimum itidem concitat. teſtatur idem menſtruus fluxus, dum ſæpè excitatur, commoto ſanguine, cubiti

secta vena. Quare hæc, nec minima quidem commotio, leui existente coalitu, hauddubiè valens partum abigere, vti fætor extinctæ lucernæ, & alia minora commouentia hoc idem præstare possunt. Cum igitur sub medio tempore firmior coalitus, & adhæsio fortior, ita vt commouens maximum requiratur ad fœtus diuulsionem, tum, etsi per accidens, maxima valeat in fœta adesse sanguinis redundantia, & tutius tunc erit auxilium, quàm in reliquis, in quibus robur & firmitas fœtus, aut saltem firmus coalitus necessariò abest. sed quid moror in re trita?

An in prægnantibus tutius auxilium venæ sectio ipsa purgatione?

Cap. XXVI.

Expunximus quæstiones, quæ nudè venæ sectionem respectant in fœtarum morbis acutis: altera mox exeipit, quale, inquam, auxilium tutius in eadem hypothesi hoc, an catharticum? Difficilis. hoc ideo, quia catharticum vnà cum Hippocrate Galenus admittit, venæ autem sectionem purè respuit. quare illud longè tutius censendum.

Verum si rationem, & experimentum consulamus, omninò hanc opinionem ruere arbitrabimur. ne in grauidarum tantum morbis, verum in cunctis ferè sanandis. cum primas hauddubiè teneat inter auxilia magna ipsa venæ sectio, vt iam diffusè libro primo capite trigesimo primo nos demonstrauimus. Nec moror, quòd hanc Prin-

cipes

cipes illi Medici neglexerint: quia, vt dixerat Homerus Iliad. Δ. *Sed non simul omnia Dij dederunt hominibus.*

Cæterùm, vt inuoluta hæc quæstio fiat dilucidior, quædam prius, ex his quæ supra euoluimus, repetenda iure censemus, causam videlicet abortus, cuius ratione dicitur in fœtis tutum, periculosum, vel anceps auxilium. Inter reliquas causas, illæ præcipuè æstimandæ, etiam ex Galeni mente, quæ corpus nostrum exagitant, & quæ alimenti defectum parant. vtrunque, etiam vtraque auxilia præstant ex Galeno libr.4. Aphor.sen. 34. quamuis sub aliquo discrimine: hinc inter abortus causas meritò connumeranda. illa tutiora, ac securiora quæ minus concitant, & quæ minus de alimento detrahunt. Demonstrato igitur, venæ sectionem minus concitare corpus, déque fœtus alimento minus detrahere, victor palmam reportabo.

Scio quamprimum nobis aliquem obuiam fieri, catharticorum præmissa distinctione, cum horum alia clementia, alia rursus vehementia: neglecta modò facultatis ratione, an si attrahendo, an comprimendo, an leniendo humores vacuent. Dicent itaque vehementiora in nostra hypothesi ne proponenda quidem, cum hæc longè infida esse ipsa venæ sectione non ambigendum. quia hæc in corpore ingentem pariunt commotionem, grauia itidem tormina excitant, maximam rursus spirituum, tum vtilis substantiæ dissipationem, & vacuationem efficiunt, retractionem autem alimenti, nec minimam sanè. Hæc si in comparationem ducuntur cum audacissima venæ sectione quæ ad lypothimiam fit, ambo hauddubiè in

eodem ſtadio current; & ambo itidem periculi brauium accipient. Quare vtrumque, ceu deteſtabile fœtui ac fœtæ funeſtum reſpuendum omnino. nec admittenda comparatio inter extrema fugienda: verùm inter media amplectenda, clementem videlicet purgationem & moderatam venæ ſectionem.

Quæſtionem hanc Doctores plurimi & claſſici ſcitè exagitarunt. ſed cùm varij, varias itidem, ac difficiles inſequuntur vias, & fortè horum plurimi à veritatis carcere deuiarunt; quæ cum vna ſit, teſtante doctiſſimo Clemente Alexandrino, 1. ſtrom. in eam, tanquam in perennem fluuium influunt, & conueniunt aliunde alij riui. Nos riuos hos adnauigemus, miſſis lubricarum opinionum fluctibus, vt in perennem veritatis fluuium conueniamus.

Conciliator inprimis abſolutè diff.166. ceu tutiorem, pharmaci vſum admittit, quamuis venæ ſectionem in primis fœtationis menſibus concedat.

Horatius Augenius eandem proſequitur opinionem tom.2. Epiſt. Med. lib.12. etſi palynodiam canat, dum libr. 6. de ſanguin. miſſ. cap.2. & 12. oppoſitum ſentiat.

Hæc opinio, quamuis fortè adrideat magis Hippocrati, & Galeno, multo minus tamen vera, quia rationi ne conſona. Rationes præcipuæ nitentes hanc firmare opinionem ſunt hæ, ſi prægnantes tutò venæ ſectionem ferunt, ergo tutius multò purgationem. patet conſequentia, quia maius periculum ex ſanguinis vacuatione conſequitur, natiui fœtus pabuli, quàm ex vacuatione inutilium excrementorum.

Altera ratio, Cùm conceptionis tempora in tres secentur partes æquales, in prioribus quidem tribus mensibus fas haurire sanguinem, cum in reliquis partibus, ceu grandior iam fœtus, copiosiore egeat sanguinis copia; quam tollere ne ius quidem. Pharmacum autem, etiam testante summo dictatore à quarto ad septimum inclusiuè, propter maiorem fœtus coalitum, ac robur porrigere lubet. cum igitur sub pluribus adhuc mensibus purgare liceat, quam venas tundere; ergo tutius auxilium.

Oppositam sententiam grauissimi tuentur viri, inter reliquos acutus Auerrhoes lib.7. Collect. ca.4. quamuis anilibus argumentis hanc suam fulciatur opinionẽ. ineptissima, inquit, sunt fœtis pharmaca, tum ob eorum malignam substantiam, tum obvim eorundẽ vrinas ducendi, & vnà ad vterum. quare & facilè abigendi partum. Sed mirandum planè hunc Arabem ita fœdè trepidasse, cum apud ipsos plurima innotuerint pharmaca, & lenia, & clementia, quæ vllatenus nec malignam vim habent, tantum abest vrinas moueant, aut per vterum sanguinem. Quare cum horum latissimus sit campus, non est quod trepidemus timore, vbi nullus.

Hanc eandem sententiam doctissimus Amatus amplectitur cent.1. cur.57. qui etsi partim Conciliatori assentiatur, existimanti tutius multò sanguinẽ nos haurire sub primis grauidationis mensibus: tamen concludit nudè, etiam & nos tutius in quolibet eiusdem tempore venas scindere ius, quàm pharmaca porrigere; quod conciliator renuit. probat suam sententiam Amatus à Galeni auctoritate petita, tum ex lib. de cur. rat. per venæ sect. capite 8.

tum ex lib.2. de rat.vict.sen.11.

Nec minus in eodem stadio currit Doctus Augenius lib. 6. de sang. miss.cap.2.& 12.& ibidem quibusdam rationibus eandem firmat opinionem. verum nescio quo fato mox palynodiam canat, vt suprà iam diximus.

Hispanus tandem noster Franciscus Vallesius, vir omni litterarum genere ornatus sub eadem militat disciplina lib.7.controuers.cap.7.quo loco hanc & ex instituto,& perdoctè exagitat quæstionem.

Verum rationum momenta, quibus licet hanc sententiam confirmare, ex horum virorum auctoritate partim delibata, hæc sunt; sanguinis missio absolutè sumpta, in cunctis ferè morbis sanandis tutius auxilium, ex eo potissimum, quia non exercet suam vim administrante fortuna : iucundius rursus, quia citra fastidium,anxietates,dolores,cruciatus, & nauseam procedit : citius denique, quia nulla interposita morula, quamprimum secta vena sanguis prosiliit, nec dispositionem aliquam præcedētem requirit.quibus immunitatibus hauddubiè priuatur pharmacum, etsi clementissimum. Ergo grauidis securius multò auxilium venæ sectio, purgatione. Antecedens itidem ex Galeno probatur, tum libro secundo de rat. vict. sen. 11. tum ex libro de cur. rat. per venæ sect. capite octauo quibus locis,etiam in pari vtriusque auxilij necessitate, venæ sectionem præfert purgationi.

Altera ratio,Pharmacum per inferna ducit humores, ac sæpè cum tenesmo, seu cū aliquo in egerēdo conatu ac tormine:quę in præcipitiū,ob cōsensum, ducūt fœtū.Sed venę sectio huiusmodi priuatur incom-

cõmodis. Tutius igitur venas aperire. Primam propositionem, partim videtur Hippocrates lib. 5. Aph. sen. 34. roborare, dum scribat, *Mulieri vterum gerenti si aluus multum fluat, periculũ est ne abortiatur.* Et cum opus pharmaci sit fortunę committendum, fortè aut multum fluet aluus, aut cum torminibus, & conatu, vt passim videre est: & proinde timendum. Assumptio probatione non indiget, cum in vsu Medico passim videre est.

Tertiò, cathartica, etsi lenia, metus est ne plus iusto vacuent, aut saltem maximam in corpore, & humoribus pariant concitationem. hoc videtur insinuare summus Hippocrates lib. 1. Aph. sen. 22. & 24. cum illa tantum concedat aut concocta materie, victóque humore, exoluto iam morbo, in eius videlicet declinatione, aut si in eius principio vrgente necessitate, turgente scilicet materie: vti in grauidis etiam, iuxta eundem Hippocratem lib. 4. Aph. sen. 1. eadem vrgente necessitate, seu adstante solum turgentia, hócque in eo tantum fœtationis tempore, in quo fœtus magis vtero hæret, firmiórque est eius coalitus. Cum igitur multo minor sit concussio corporis & humorum, quæ à venæ sectione paritur: hinc & tutius auxilium. Probatur prima illa propositio; Pharmaca, quorum vsus in morbis magnis, cum venosum genus vacuent (eccoprotica, aut lenia ne sufficiunt quidem) vim habeant necesse succum familiarem, ex superioribus & longinquis vasis allicere: hoc citra agitationem maximam, & totius corporis commotionem ne fieri fas. ducetur itaque in consensum vterus, ac vnà fœtus, cum citra discrimen à vasis cunctis sibi familiarem succum attra-

hant,& humores simul concitent, etiam & in vteri vasis. Longè quidem hæc absunt à lenitate venæ sectionis. Tutius igitur auxilium.

Addo tandem, Mediocris venæ sectio (quam exigunt grauidæ) nihil de alimento fœtus detrahit: quid inutilem tantum fœtui redundantiam vacuat, idque blandè, ac leniter: purgatio verò contra, etsi lenis ac clemens, vniuersum tamen exagitat corpus, humorésve ducit ad centrum, in quo catharrici sedes. vnde violenter secum rapit & quod fœtui ad eius alitionem fuerat necessarium. Securius igitur āuxilium venæ sectio ipsa purgatione.

Cæterum liquet iam hostium infirmare rationes, vt horum opinio è studiosorum mentibus oblitteretur. Quamprimum satisfaciemus primæ, negando sequelam: nec rursus antecedens probationis admittendo, quia simpliciter falsum, maius nos periculum ex sanguinis vacuatione incurrere, quàm excrementorum; cum modus emendet, aut temperet potius periculum, si forsan aliquod. cum igitur modus vacuandi sanguinem per venæ scissionem blandus, tranquillus, ad libitum rationis, citra fortunæ concursum, securius proindè multò auxilium. quid quod, & sanguinem vacuaturum, remedij sanè materiem, inutilem fœtui supponimus, ac itidem matri: quod si non qualitate, vt ferè reliqua excrementa, saltem quantitate. In vnum igitur concurrunt hæc ambo auxilia, circa materiem, cum hæc in vtrisque, ceu inutilis æstimetur. porrò & iuxta vsum, vtriusque par potest adesse necessitas: cùm æquè, sæpè expediat in grauidis, aut ob minuendam plethoram, aut compescendam fluxionem sanguinem haurire, aut ob cacochymiam deter-

tergendam purgare.

Secundam rationem nudè negamus: cum æqualis illa partitio cõceptionis, propter distinctissimos nixus carceres, non admittamus: vnde ruit ratio. neque rursus admittimus sub primis tantum mensib. sanguinem haurire licere, cum per totum grauidationis tempus fas, vrgente necessitate, & pariter adstante materiei redundantia sufficienti. quid quod, & sæpè tutius, vt supra iam diximus, & tutius multò sub medio tempore. quod de pharmaco affirmare ne tutum, cum hoc tantùm concedatur, à quarto ad septimum, vrgente necessitate, seu turgente materia, & cautè adhuc, ac religiosè præstandum. Neque valet consequentia, per longius tempus valemus nos purgare, quàm sanguinem mittere: ergo tutius illud. cum præter falsitatem antecedentis, non sit petenda securitas ex his, sed ex aliis plurimis, quæ suprà nuper replicauimus.

Quare ex his inferemus, & quia nihil nostræ naturæ infestum habet venæ sectio, imò familiare nobis auxilium, à Natura ipsa pariter edoctum, variis artibus sæpè maximo cum animalis commodo tẽtatum: præterea quia ab vtero sursum sanguinem non retrahit, (moderatè si exerceatur) iucunda simul, vacuatio cita, ac placida, citra effatu dignam commotionem, libera ac rationi subiecta, tutior longè huius sit vsus in grauidis, quàm purgationis.

Verum ne aliquem detineat ratio illa, in primo quæstionis vestibulo à nobis proposita, de vsu purgationis in fœtis, apud vtrosque Medicinæ Antistites, omnino venæ sectione repulsa, satisfacere modò libenter eidem intendimus. Hippocratem, etsi

vnicum Græciæ oraculum, solúmque de ignorantia triumphantem, huius tanti auxilij vsus deterruit sanè, ceu adhuc illud inexpertum: Galenum itidem, qui cum illius fontibus hortulos suos irrigasset, eadem mox aquam infundit: sed vsus postea inualuit, & iugiter increbuit experientia, rerum omnium magistra, & huius auxilij edocuit vtilitatem, præstantiam, securitatem in cunctis grauidarum morbis sanandis; & quod magis est, etiam in firmandis fœtibus in vtero ipso, & ad eorundem cohæsionem maiorem. Quare quod grauissimi illi viri ratione comparatunt (apparenti sanè): mox vsus; & longum ac assiduum experimentum respuit, & omnem timorem excussit. vnde perdoctè à Manilio lib. 1. Astron. dictum,

Per varios vsus artem experientia fecit
Exemplo monstrante viam &c.

An in vtero gerentibus sanguis mittendus citra morbum ad solam fœtus præseruationem.

Cap. XXVII.

Diutius his institi: sed quia intricata, pro virili mea replicanda fuere. Nec acquiesco, fluctuo amplius. grauis occurrit quæstio, & fortè cæteris operosior. incredibile dictu. Si vrgente morbo, à Medicinæ Parentibus venæ sectio interdicta, ceu abortiua, qua ratione illo absente, ceu tutelaris fœtui, eadem consulenda? Ardua igitur, difficilis pariter. Verum cum nos à Veritate coacti illos abnegemus Antistites, & vsus multiplex in alteram

potius

potius amœniorem partem nos alliciat, pedem iam promoueamus. quamuis classicos doctores, adhuc & hisce nostris temporibus prior altera opinio assertores habeat: hac expuncta, strenuè affirmantem partem nos tuebimur. Nec diffundor in his euoluendis, aut extra porticum meam spatior: cum ad quem spectat curare, spectet iugiter & præuidere, imò & sæpe eodem auxilio. præuidemus igitur istud secta vena, ne à plethora diuellatur ab vtero fœtus. opus quidem ingens, & acutorum curationi æquiparandum. Porrò & ex huius quæstionis elucidatione pręcedens vniuersa doctrina simul roboratur. Si enim ad præcauendum abortum venas scindere licet, quantò magis in summo naufragio, vrgente morbo idem præstare fas? Sed rem ordiamur.

Negantem partem, inter alios huius nostri æui apprimè doctus vir Donatus Antonius ab Altomario tenet exsertè. hic inquam proprio de hac re conscripto libello, rationibus septem, eandem conatur defendere, & bimembrem constituere, dicens, citra morbum, ob fœtus solam præseruationem, ne licet scindere venas: tum, auxilium istud nequit fœtas ab abortu liberare, siue fluat sanguis, vel non, ex quibus ius vteri vasis, siue in maxima, seu minima dimanet ille quantitate. hoc autem interdictum, ac nefas cẽset per omne conceptionis tempus, dum fœtus in vtero gestatur. Rationum verò quibus ipse hanc suam nititur stabilire opinionem, hæc series.

Omne illud, quod per se efficit abortũ, nequit ab eo præseruare: sed huiusmodi est venæ sectio. Ergo. Maior ex eo patet, quia sequeretur quod idẽ simul

ac semel esset per se abortus caussa, & ab eodem præseruaret. quod nec verisimile, nec possibile. Minor Hippocratis redolet mentem lib. 5. Aph. sen. 31.

Altera ratio: Ex quacunque caussa fœtus per se destruitur, ab eadem vllo pacto nequit cõseruari. Sed per alimenti defectum fœtus per se destruitur. Ergo. Assumptio Galeni est in com. nuper citatæ sententiæ. ex qua sic Altimarus concludit: Ex venæ sectione fœtui sequitur per se alimenti defectus, vt videre est in vtroque Medicinæ Parente. Ergo ex eo remedio nequit vlla ratione fœtus conseruari.

Tertiò, si de quo minus videtur non inesse, inest, ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur fœtui inferri ex inedia, & tamen hæc inter abortus caussas recensetur etiam à Galeno lib. 5. Aph. sen. 31. & 37. Ergo cùm maior noxa inferatur ei ex venæ sectione, magis, & probabilius ex ipsa sequetur abortus.

Quarta ratio, si ex alui profluuio vacuationis tantum ratione abortiuntur fœminæ, testante Galeno citato lib. 5. Aph. quæ cæterorum humorum à sanguine vacuatio est: quanto igitur efficacius ex vacuatione sanguinis, vnici nectaris fœtus, consequetur.

Deinceps quinta ratio, præmissa hac hypothesi, sic se habet. Præseruatio fit per ablationem caussæ, valentis in futurum aliquem præter naturam affectum in corpore excitare. Mox argumentatur, Quæcumque corpora mediocria, absque manifesta occasione abortiuntur in primis conceptionis mensibus, necessariò ex Hippoc. lib. 5. Aph. sen. 45. copia aliqua muccoris in vteri acetabulis contenti in caussa est. Sed sanguinis missio non opponitur huic caussæ,

causæ, imò augere valet eandem. Ergo.
Sexta ratio, Crudis, & vitiosis in ventriculo cõtentis humoribus, nefas quidem haurire sanguinem, hoc consulente Galeno libr. de cur. rat. per uenæ sect. cap. 20. & libr. 9. method. cap. 5. Sed vtero gerentibus huiusmodi humores semper, aut saltem vt plurimum colliguntur, vt declarat malacia, ex Galeno libro primo, de caus. symptom, cap. 7. Ergo. Quod si sectio venæ tunc exerceatur, tria mox insequuntur incommoda, primum ad inanitionem istam quamprimum sequitur suctio, & consequutione ad id quod vacuatur etiam illorum humorum ad venas vsque attractio: qui attracti non solùm valentes sunt abigere partum, verum acutorum, ac funestium itidem morborum auctores fieri. Rursus & ex concitatione illorum humorum in ventriculo, perfacilè, aut hypothymia, aut syncopes excitatur, aliquando & mors sequitur. Tandem ex eâdem humorum concitatione germinatur anorexia, aut pica, quæ symptomata cùm necessariò consequatur inedia, alimentum pariter, etiam fatali quadam necessitate fœtui detrahitur, & mox consequenter partus abigitur.

Verùm hæc sexta ratio, cum tantum vsum conuellat sectionis venæ sub primis mensibus, hinc alteram adiunxit prohibentem eandem sub mediis, & vltimis; desumpto medio ex Hippocratæa sententia illam abdicans, grandiore iam existente fœtu, quasi ipse maiori tunc indigeat alimenti copia, quam ne minuere tunc ius.

Septima & vltima ratio, si venæ sectio valeus

esset fœtum ab ipso abortu redimere, illud quidem doctores classici, & in arte Medica exercitatissimi litteris mandassent, saltem Græci, qui ante nos in mittendo sanguinem fuere audacissimi. verùm cum à nullo sit scriptis notatum, imo ab antiquioribus, Hippocrate præsertim, atque Galeno, duo orbis Medicæ lucidissima luminaria, tanquam execrabile scelus omnino interdictum.

Ergo certò credendum illicitum esse huius auxilij vsum in grauidis ipsis ab ortu præseruantem.

His itaque rationibus fretus, abundè instituti rationem probasse retur, haudquaquam licere fœtis, citra affectus postulantis præsentiam, ad solam præseruationem venas secare, verùm tutioribus aliis auxiliis, iuxta postulantis morbi, & eius causæ naturam seriò occurrere. conceditque libenter huius auxilij vsum in grauidis morbo aliquo acuto lacessitis, vt hac arte nos eas liberemus.

Liquet igitur de Altimari sententia, non item de veritate. Sed iam ad veriorem lustrandam sententiam accedamus, duce iudicio, comite pariter experientia: quibus vtrisque pedibus recto progrediemur cursu.

Quamprimum omnium rerum mater magistra experientia per plurima secula, & vario ac frequenti vsu nobis vbertim declarat, quàm fidissimum sit auxilium, venas inquam vtero gerentibus scindere; quàm tutum sine vllo vento, aut morbosæ tempestatis nimbo fœtum adnixus portum perducere. Sed hæc experimenta profectò aliorsum ire, à pudore

dore abeat, qui neget. Cur amplius moror in re decantata? Porrò ne abnuat ratio. hanc comparemus.

Assiduè accidit aboriri fœminas ab ingenti plethora, aut suffocante calorem natiuum, aut diuellente fœtum ab vtero. Sed his incommodis nullo tutiori aut præstantiori occurritur auxilio, quàm venarum scissione, quæ ab hac præssura mirabili arte fœtum ac fœtam liberare potis est. Ergo ceu præstantius istud eligendum.

Prima propositio præter Hippo. lib. de sterilibus, num. 4. pariter demonstratur ex eo, quod ingens plethora, stabulato, & inculcato iugiter in aliqua nostri corporis parte sanguine, nec ventillari valente, cucurbitæ ritu, calorem natiuum quamprimum extinguit, mox, si patiens pars princeps fuerit, repentina simul sequatur mors.

Præterea ab eadem plethora maxima, ad vasa dicta, ipsis distensis, non solùm exoritur anastomosis, ex Galeno lib. 3. de causs. sympt. capite secundo, verùm & ruptio, qui ambo affectus simul partum abigere haud dubiè sunt valentes. Cúmque in vtero, tanquam in penu, grauidationis præsertim tempore hæc ingens sanguinis moles redundet, & vltra modum amplius in fœminis plethoricis, hinc est, quòd iis persæpè, ab eisdem sanè caussis, aboriri accidat. Testatur ratio, testatur experimentum, testatur & Hippocrates, vt diximus.

Assumptio rursus probatur, quia ingens illa plenitudo cum sit quidpiam magnum, magna nimirum caussa, fœtura iugiter magnum morbum, magnum proinde auxilium indicat.

hoc vel venæ ſectio, vel purgatio, ſed hæc inutilis, ſeu minus adæquata ad plenitudinem tollendam, minus itidem tuta grauidis, ergo altera potius eligenda.

Altera ratio. Auxilium quod reſpectat, imò & cauſam morbi fientis coniunctam aufert, reſpectabit, & tollet eandem paratam producere morbum. Sed venæ ſectio, etiam ex Altimaro tutè citra abortus periculum reſpectat, & tollit cauſas coniunctas morborum grauidorum fientium. Ergo & ſimili ratione tutò, ac ſecurè eaſdem tollet producere paratas illos pręter naturam affectus, ſuffocationem videlicet, aut fœtus diuulſionem. Hæc ratio ita veritati conſona eſt, ac facilis, vt probationem, ac ne expoſitionem quidem admittat. neceſſarióque ab ipſa vincitur Altimarus, cum ex Galeno libr. de curat. rat. per venæ ſect. capit. 9. eiuſdem remedijs quibus morbos ſanamus, eiſdem pariter & præcauemus.

Vltimò, ſicuti fœtus ſui conſeruationem indicat per ſimilia, ſic quæ hunc abijcere valent, ceu præter naturam, ſiue ablationem per cõtraria. Sed plenitudo fœtum diuellens ab vtero, res eſt præter naturam. Ergo ſui ablationem indicat per contraria. Plenitudo autem diuellens eſt, quæ ad vaſa, quæ rurſus maximam vacuationem indicat. Ergo tolletur tanquam à contrario, ac vacuatione maxima. hæç ſolum eſt vnica, & adæquata plenitudini, ſanguinis videlicet miſſio. Ergo & hæc exercenda ad tollendum affectum iam iam abortum minantẽ. Nec confugiendum ad virium imbecillitatem quaſi fœtæ, robore pri-

priuentur virium, dissuadente illud auxilium; vti senibus, ac pueris abesse retur passim Galenus. Nam adest quidem robur in fœtis vt sustinere valeant illud auxilium: his præsertim, quibus maxima redundat sanguinis copia. rursus nec suo robore fœtum priuabimus, si redundans tollimus abortus causam, haudquaquam nectareum eius pabulum. Tutò igitur venas tundimus, adstante plethora morborum germinatrice, vt fœtum in suo claustro, ad nixus vsque seruemus tempus. Commendat hanc eandem rem, & auxilij excellentia, & lenitas eiusdem, securitas, atque celeritas. quæ cum in ipso tantum, eminenter existant, reliquis neglectis auxiliis, ad hoc, tanquam ad sacram aram religiosè, & cautè confugiendum, eius poscentes numen.

Soluuntur rationes Altimari pro parte negante oblata.

CAP. XXVIII.

VT colophonem addamus huic nostræ opinioni, restat iam Altimari rationes infirmare, vt omni ex parte subruatur opinio. Et quamuis hoc munus præstiterit perdoctus Augenius libro 6. de sang. miss. cap. 15. & 16. & hanc nostram sententiam arctè pariter tueatur ibidem cap. 13. & 14. tamen nobis hanc eandem, diuersimodè pertractare libuit, & rationibus vnà aliàs satisfacere. An exactius, an & doctius, aliorum esto iudicium,

Inprimis itaque vtramque diuisionis partem Altimari, procul damnamus, ceu veras nugas. Affirmamus autẽ citra morbi præsentiam, vt fœtum in suo

hortulo seruemus, quem abigit plenitudo, venas scindere ius. Quod vbertim propositæ à nobis rationes demonstrant, rursus & hoc auxilium fœtas ab abortu liberare serio arbitramur: quod præter rationes, etiam in vtroque statu insalubri, ac neutra assidua commonstrat experientia: & quod magis est, etiam in omni grauidationis tempore. Sed rationibus occurramus.

Primæ, eius assumptionem non admittimus. nam venæ sectio simpliciter, & per se abortus causa non est, sed contingenter & per accidens, vti & purgatio, quam admittit Hippocrates. illa autem abortiuum fit auxilium, aut quando in corpore ea non adfuerit sanguinis redundantia, quæ fœtui non valeat præbere materiem, ac fœtæ, aut immodica fuerit vacuatio facta, & preter vtriusque vires. Non est igitur per se abortus causa. Nam etiam ex Aristotele lib. 1. de demonst. ca. 4. quod inest alicui per se, inest omni, & qua talis res. hoc de venę sectione affirmare & falsum, & eidem Altimaro reluctans, cum hanc in grauidarum morbis admittat ipse. non igitur omni; cum & sæpissimè citra abortum, operante Arte, aut Natura, accidat persæpè. Naturæ opus concedit etiam cum Galeno Philotheus. deinde nec qua talis res: nam ex sua natura funestum esset auxilium, si concitasset abortum. Quare cum per se causa abortus non sit, optimus eius vsus, hauddubiè valens erit, ab abortu redimere.

Ad secundam. Libenter concedimus omne illud primum argumentum, & alterius assumptionem negamus, quòd per se venæ sectio fœtui alimentum detrahat (vt nuper diximus) imò secundum

quid,

quid, & per accidens, seu per abusum. neque aliud intendimus Galenum affirmasse. nam vti menses periodici, & hæmorrhagiæ per nares moderatè si fluant, tantum abest, vt partum abigant, quòd fœlicius multò pariant fœminæ: similiter & methodica venæ sectio, eundem serium præstabit vsum.

Porrò tertiæ rationi dicemus, & mediam & venæ sectionem abortiua auxilia, non per se, imò per accidens: quando immodicè, & vltra vires se habuerint. nam si iuxta methodum exerceantur, tantum abest, vt sint abortiua, quod fœtum potius in vtero seruent. Quid quod, & multò infensior media vtero gerentibus, quàm venæ sectio. cum illam non ferant ipsæ, tum ob assiduum sectionis sensum in ventriculi orificio excitatum, assiduè cogantur, etiam intempestiuè alimenta capere, aliter enim animo linquent. Quare respuendum auxiliũ, ceu ipsis intolerabile ad minuendam plethoram, & ceu tutius, citius, ac lenius alterum eligendum venæ sectionis.

Quarta ratio anilis. quid quod, & idem Hippocrates, quem ad sui defensionem Altimarus replicat, omnem dirimit difficultatem. Sed hunc audiamus, *si aluus multum fluat, periculum est ne abortiat.* Viden', si multum. Sed quid miramur vberem alui fluorem partum abigere? huiusmodi enim plura in fœta germinat mala, concipit noxa; corpus quamprimum agitat valdè, humores longè ab vtero retrahit, ad aluum cum impetu ducit, tormina excitat vterus pariter ab ipso impetuoso excremẽtorũ descensu per partes sibi vicinas temerè cõcitatur,

ſpirituum maximam exſoluit copiam, & cum inutili materie alterius vtilis non minimam vacuat. Ex his rurſus non leuis conſequitur vitalis roboris iactura, deprauatur alimenti diſtributio, ac primò & ventriculi coctio, tum iecoris hęmatoſeos actio. hinc omnes corporis partes quamminimè nutriũtur, mox langueſcit totum corpus exhauſtum. Quid igitur mirum in tantis procellis, naufragium patiatur fœtus? cum tot, támque maximis, ac oppoſitis luctetur ipſe ventis? ſanguinis autem miſſio longè abeſt, ſi ſecundum rationem exerceatur, huiuſmodi pariat incommoda. Nam quamuis nectareum corporis pabulum detrahat, non tamen quod fœtui neceſſarium, ſed illud tantum redundans, quod ſua copia inutile ſit.

Hypotheſin rationis quintæ libenter recipimus: primam autem argumenti propoſitionem, ne quidem ſimpliciter; & rationem aſſignamus. quia quãuis muccor abortus ſit cauſa ſub primis menſibus, haudquaquam hæc alteras reſpuit cauſas, plethoram, caſum, alui vberem deiectionem, & reliqua. Quare cum omnes hæ concurrere valeant, & harum cuilibet vnica ſibi ſit indicatio: ſi venæ ſectio muccori non opponitur, opponetur ceu vacuans, plenitudini. quid quod & Hippocratis oraculum Altimaro reluctatur, lib. 5. Aph. ſen. 45. cum dicat, *Quæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt ſecundo menſe, aut tertio ſine occaſione manifeſta, iis cotylidones muccoris ſunt plenæ.* In qua ſententia tradit ille ſigna, quibus abortus cauſam inſinuet Medicus, à cotylidonum lentore. inter quæ ſigna preſſius notat fœminam corpulentam non eſſe, aut plethoricam, cum ab hac poſſit pariter fieri abortus,

& confundi iudicium: huic autem sola venæ sectio aptissimum fit remedium, haudquaquam muccori.

Sextam infirmabimus, si simpliciter negemus primam propositionem. neque enim simpliciter verum, neque hæc Galeni ἔννοια, crudis existentibus in ventriculo humoribus nefas secare venas. consulit namque diuinissimus Auctor lib. de cur rat. per venæ sect. cap. 6. quod quando vires languidæ fuerint, & crudus succus per vniuersum corpus collectus, vnà itidem frigidus à venæ sectione nos abstineamus: sin autem vires fuerint validæ atque robustæ, crudúsque ille humor sanguini permistus, & adhuc ab ipso victus, seruante videlicet sanguine suam ideam, opportunè tunc de tanto remedio deliberare nos valebimus. vnde concludit ipse, cap. 13. *Quibus scopis præsentibus constat* (*vt ante diximus* cap. 9.) *nullam esse crudorum humorum tantam, tálemque copiam, quæ hoc inhibere auxilium possit.* Et hæc est vera Galeni per ipsummet interpretatio. Hac igitur præmissa obseruatione accuratè de hoc auxilio deliberabimus in fœtis, etsi crudorum humorum, aut in solo ventriculo, aut in toto corpore adsit copia. differt tamen in aliud tempus auxilium ipsa cruditas ciborum, in ventriculo contenta, quousque sit facta eorum coctio, & excrementa in intestinis descensa, vt cum Galeno hanc rem superiori libro vberè replicauimus; nisi aliquis actu vrgentissimus adsit affectus, ad se velociter rapiens curationem, vti funesta angina, aut grauis apoplexia. Quare fas, præmissa hac Galeni mira obseruatione, malacia lacessita, aut humorum cru-

ditate redundante fœta in primis, ac vltrò, si à plenitudine timeatur abortus, venas ipsis rundere. Quod auxilium, ad fluxiones hepatis ad ipsum stomachum impetum facientes efficax; à quibus ne minimum sanè aut rarò lancinantur vtero gerentes, vt pluries experimur; & præsertim in nobili fœmina, cui iuuenis cum esset, ac benè carnosa, quarto iam mense grauida, tum ichores ab ipso hepate ad ventriculi orificium prosiliissent, ibidémque infensum cardiogmon concitassent, statim à nobis scissa vena, magna cum omnium admiratione, & nostro decore, ab illis pressuris illicò etiam liberata fuit. Obseruata itaque Galeni methodo, ne pertimescenda Altimari incommoda, confirmante istud ratione, & vnà experimento. cùm Altimari doctrina tantum habeat locum, existente fœta cum maxima crudi ac frigidi humoris redundantia, tum ne ideam suam seruante sanguine, vt in cachexia videre est, tum in reliquis hydropis speciebus, exantlato iugiter virium robore. Rursus si fœta malacia laborauit, citra sanguinis augmentum, à quo abortus timeatur, ne ius quidem sanguinem haurire, imo lenibus quibusdam pharmacis aluum ducere, clementer itidem citra succorum concitationem, mox & vicibus iteratis cacochymiam, & ichorum redundantiam deponentes.

Ad septimam, & vltimam rationem respondebimus, quod etiam iuxta Galeni sensa libro meth. 9. capite octauo, omnibus datum non est adire Corinthum, aut cum Homero Iliad Λ. *Sed non simul omnia Dij dederunt hominibus.* Porro, nec cuncta absoluêre Græci, quamuis ipsis plurimum debeamus

mus nos: cum quæ ab Ægyptiis illi acceperant, vt hi à primis Chaldæis in artem redegerint, & perfecerint amplius. tamen, nec proinde tam malè de posteris merita est Natura, vt illis omnem & inueniendi, & disponendi, & absoluendi etiam præripuerit caussam. Longa enim cum sit ars, testante dictatore maximo, adeo vt vitam hominis longo superet interuallo, plurima à posteris magna cum vigilantia, non minori industria atque labore fuere inuenta, quæ hanc nostram sacram scientiam & perficiunt apprimè, & seniorum doctrinam ad maximum perfectionis culmen perducunt fœliciter. Quorum omnium vberrima fructuum copia omnis hæc nostrã posteritas aurea abundè fruitur, congaudet vberè, in omni scientiarum genere illustris, & gloriosa. Quid quod, & ex vetustioribus adest Cornelius Celsus vir doctrina, & genere insignis, qui hanc sententiam litteris mandauit: eandem mox post aliquot annorum centurias acutus Auerrhois: eandem ex Neotericis, ob saluberrimum eiusdem auxilij vsum, grauissimi doctores Medici, tum Itali, Galli, Germani, tum denique & omnes nostri Hispani & scriptis commendarunt, & vsu comprobarunt: inter reliquos doctissimus Amatus Lusitanus centur. secunda, cur. octuagesimanona experimento itidem stabiliit. Cana igitur doctrina, cana iugiter & rata sententia, cana & experientia.

Quamobrem cum hæc ita sint, concludamus oportet, licere nobis plenitudine existente aptè nata fœtum abigere, robore insuper adstante virium, gerentibus vtero venas scindere: etiam

nullo, actu existente, morbo, sed ad fœtus tantum, in suo lectissimo vteri hortulo, conseruationem. hocque auxilium posse per se fœtam ab abortu redimere arbitramur, tam fluente, quàm non fluente ab vtero sanguine, etiam in quolibet conceptionis tempore, dummodo secundùm artis præcepta, ac methodi iura cuncta administrentur, prudenter simul obseruata.

De mola, & huius curandi ratione per venæ sectionem.

Cap. XXIX.

CElebris paroemia apud Græcos & Latinos in ore fuit, *Deuitat quicunque molam, fugit ille farinam.* Mola à mole saxi dicta, qua semina teruntur, laborum symbolum, vti farina eorundem fructus; ad quos capescendos, ceu vltimarum actionum nostrarum finem auidè mouemur, accingimur. quare qui finem appetit, molam non deuitet, stridorésve eius non auertat. Porrò, nec quæ mulieribus, ac Medicis pariter laboriosa, vitanda; cum omnis farinam promittat, laborum fructus, fœminæ ab inexorabili atropo liberationem lætam, Medico triumphatricé gloriam. hanc igitur molam amplectamur, & hunc librum seriò claudamus, vt quos nobis fructus mola promittit, iucundè fruamur.

De mola plurimi, plurima. inter reliquos argutè fortè meo saltem iudicio Alexander Massaria libello quodam nuper edito de mulierum morbis. Sed cum mens sit nobis in hoc opere curationem per rationalem methodum tradere, dignotionem eiusdem

dem quantum ad curationem ſpectat replicabimus.

Si Hippocratem conſulamus, & lib.de ſteril.nu. 20.& lib.1. de morb. mul.num. 62.mola conceptio modici,ac ſimul morboſi ſeminis eſt,vnà cum plurimis menſibus, in qua quidpiam præter naturam generatur,omninò informe,rude,ac otioſum.Hanc eandem amplectitur definitionem Naturæ genius Ariſt.lib.4.de gener. animal. cap.7.eandem mox & Medicorum Phœnix Galenus lib. 14.de vſu part.c. 7.& lib.14. methodi. cap. 13. horum opinioni ſeriò nos ſubſcribimus Moſchionem, Cleopatram, Aëtium,Paullum,Auicennam, & reliquos omnes, ceu in angulo ſedentes,conſultò relinquimus.

Molæ igitur materies ſemen, & ſanguis menſtruus: per quæ principia à vero conceptu haudquaquam diſtinguitur, cum vtrorumque ſint ſemẽ & ſanguis materialia principia. renuente Heurnio lib.de morb.mul.ca.6.cùm ſanguinem tantùm materiem ſtatuat,contra veritatem: Hippoc. & Galenum. rurſus efficiens cauſſa, eiuſdem ſeminis vis formatrix flaccida, ne potens quidem corpuſculum formare humanum.hæc impotentia,& ſuam habet cauſſam, morboſam videlicet ſeminis diſpoſitionẽ, & portionem minimã, vnà cum immoderata menſtrui ſanguinis quãtitate, omnem formatricem ſeminis vim obruente. hinc informe conſiſtit ſemen, ac inutile, vt citato nuper loco de vſu part. dixerat Galenus. mox ſumma ſanguinis vbertas paruitatem vincit ſeminis, & mola illa informis naturam ac ideam carnis potius repręſentat. Conueniunt igitur neceſſariò ad molæ generationem, duo illa communia omnium animalium per zoogoniam

orta principia, ſemen inquam, ac ſanguis. Illud quandam impartitur imperfectiſſimam vitam, vnà & facultates nutricem, & auſtricem, more tuberum, renuente pariter doctiſſimo noſtro Hiſpano Auega lib.3.c.14.de Art.Med.conuincitur quia mola chorio membrana inuoluta apparet, per quam vtero adhæret, multáque itidem habet efformata vaſa.& cum nihil citra vſum, nullum alium aſſignare lubet, quàm vt ipſa nutriatur, & augmentum vnà capeſcat, alliciendo ſibi ad hoc munus menſurnum ſanguinem: quo aliquoties tanta vi attractrice fungitur, vt præter modum ſibi alliciente ſanguine, & hepar refrigeret, eiuſdem metropolis, hydropem germinet, hæmorrhagiam per vterum vberem aliquando concitet. Liquidò igitur ex his conſtat, molam vita frui, tum ad eius generationem neceſſariò ſemen virile concurrere liquet. quare Virginibus interdictus affectus. Hanc admittunt ſententiam tum Hippocrates diuinus, lib.de ſteril.num.20. tum Princeps Philoſophorum Ariſtoteles, tum & acutus Abenthois commentario in citatum librum 4.Ariſtot.de animal.generat.cap.7. & cunctis his multò vberius, ac dilucidius diuiniſſimus Galenus lib.14.de vſu part.ca.7.

Cæterùm ſunt qui oppoſitam tenent ſententiam, ex antiquis ſcriptoribus diligentiſſimus Plinius lib. de Nat. hiſt.10.cap.64. tum Feſtus Pompeius lib.de verbo.ſignific.in verbo molucrum, Cloatius itidem in libris ſacrorum, tum Afranius in virgine, cuius verba, iuxta clariſſimi Ioſephi Scaligeri verſionem ſic habent,

fermè Virgini
Excreſcit vterus, tanquam mulieri

Mo-

Molucrum vocatur, transit sine doloribus.

Ex Neotericis rursus adest doctissimus Syluius, tum insignis doctor meus Iacobus Segarra commentar. in lib. 1. Hipp. de Nat. hum. scholio in 9. sen. lib. de ho. nat. Sunt & alij, idem asserentes, quos longum esset recẽsere. Syluius probabili quadam ratione commotus, in hanc sententiam ductus est, dum oua in volucribus plurimis obseruasset, citra coitum, interdicto omnino virili semine, quamuis in gressilibus huiusmodi quicquam nusquam apparuerit, tum forsan ob eorum humiditatem, & minorem calorem. vnde, vt omnes fatentur Philosophi, nullum animal, muliere dempta, molæ lacessitur affectu, cum monstra in dies plurima eorum generent; vt scribit Arist. lib. 4. de generat. animal. cap. 4. Nec facilis ratio, nisi ad intempestiuum huius speciei coitum istud reduxerimus: cum reliqua animalia sua obseruent tempora, mulier nullũ, cùm etiam plena naui coitam exerceat, aut vt debitum reddat viro, cui adstringitur, aut quia reliquis fortè animalibus salacior: tum & quia sola mulier, etiam ex Aristotele menstruata.

Cæterùm, quamuis priorem sententiam libentius multò amplectar, ceu probabiliorem, ad molæ veræ & exquisitæ generationem necessariò modicum ac morbosum virile semen concurrere: tamen alteram non improbo, cum & virginibus molucrum quoddam gignatur imperfectum, molæ fermè ideam representans, vnà & earum ventrem in tumorem attollens, cuius rei haud dubiè fidelis, & oculatus sum testis. quare propter rei grauitatem, ac raritatem licet modo quandam historiam nudè describere.

Virgo, nobilis genere, professione cænobita, habitus viraginis, temperamenti calidi & sicci, quadragesimum iam attingẽs annum, religione ac morum probitate insignis: dum vitam ageret in cœnobio sanctimoniæ, ac castitatis fama perillustri (vt omnis suspicionis auferatur occasio) chronica quidem & larga per vterum laborauit hæmorrhagia cui, postquam plurimis nos, vnà & alter grauissimus Doctor, frustrata ope, præsidiis occurrere seriò tentaremus, tandem inopinatè oblongum quoddam corpus, tenui quadam membrana omni ex parte inuolutum figuræ digitalis, & vltra geometricum palmum oblongum, latum verò vltra duos pedes, per vterum reddidit: quo expulso, statim fuit ab hæmorrhagia liberata, & inde fœliciter habuit semper. corpusculum autem illud membraneũ fartum concreto quasi sanguine erat, & rubri sanè coloris, quod cum ob rei huiusmodi raritatem in vase terreo seruaretur, sensim per tres soles sanguis fuit liquatus in cruentum serum redactus, & extra membranam diffluens. membrana autem tenuis cuiusdam intestini referebat substantiam & ideam: quæ, ceu spermatica, ac densa, imputris per plurimos soles fuit seruata, rugosa tamen ob corpusculi inanitionem, diffluente sanguine illo seroso.

Cum igitur in Naturæ contemplatione nihil occurrat incredibile, tanquam prodigium admittendum. Quod si philosophari in arduis licet, id ex nocturna aliqua, & inuoluntaria pollutione ortum traxisse sit probabile, cum necessariò vtrumque principium & in fœmina, & in mola concurrere arbitremur. nequit enim membrana illa à sanguine germinari. Virago itaque cum esset virgo, calidique

ac ſicci temperamenti energiam habuit ſemen ad illud efformandum rude corpuſculum : ruditas impotentiam fœminei ſeminis hauddubiè connotat , vnde & imperfectæ molæ itidem referebat ideam , vti & mola imperfectæ conceptionis. nam veluti hęc conceptionem ſecundum naturam mentitur, ſic & illud rude corpus, molæ. haud quaquam etenim liquaretur facilè farcimen illud concretum, ſicuti eliquari nequit molæ illa fungoſa caro, & toto genere præter naturam, vt Galenus ſcribit libr. 14. meth, ca. 13. Cum igitur in virgine abſit præſtans illud facultatis formatricis principium , quod excellens in maſculino reſidet ſemine , tanquam in propria arce, hinc imperfectiſſimum fuit illud farcimen membranæ , concreti potius ſanguinis referens ideam. Nec tamen proinde abſolutè negamus, dari aliquod principium efficiens in fœmineo ſemine. patet in eadem hiſtoria. vnde namque membrana illam recepiſſet formationem, vnde figurã? habuit itaque efficiens principium à formatrice vi in ſemine fœmineo ſuã ſedem habente, vti materies ex eodem, ac menſtruo ſimul ſanguine. Hác veritatem, Hippocraticis vinclis adligatis argumentis, à cũctis iam claſſicis Medicis, Philoſophis, atque Theologis huius noſtri aurei ſæculi vnanimi conſenſu receptam, quibuſdam tantum demptis Ariſtotelis hęreſim temerè in ſequentibus , clariſſimus noſter Galenus demonſtrat, aduerſus eundem Ariſtotelem lib. 2. de ſemine cap. 1. Nihil igitur mirum, ſi in hac virgine , ab inſita in eius ſemine vi, membrana illa germinaretur vti in Gallinis oua ſubuentanea , citra maris coitum indies generari experimur : tamen iſtud

principium ne sufficiens quidem fatemur ad molæ generationem, cum potentius requiratur, tenuente Galeno lib. 14. de vsupart. cap. 7. cuius verba, quasi ex tripode dicta, hic subscribam, *Non enim sicut gallinæ sine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquando viderunt sine viro, vel molam, vel huiusmodi quidpiam concepisse.* Quare illud virginis ne mola, sed adnatum quidpiam præter naturam, ipsa mola imperfectius adhuc, quod propter viraginis habitum, ac temperamenti caliditatem ac siccitatem potuit in ipsa generari, cum & in ipsa vtraque principia existant semen, ac sanguis menstruus. Sed tempus iam est longius pergamus.

Mola itaque multiplici ratione, accidere potest, aut sola, aut vnà cum fœtu: rursus aut vtero hærens, aut separata: deinceps aut parua, aut magna: tandem aut vnica, aut multiplex. Sola, parua, separata, siue vnica, siue multiplex facilius multò curatur: difficulter autem, ac maximo cum discrimine fœtu comitata, hærens, magna, siuè vnica, siuè multiplex. quamuis quo plures fuerint magnæ, tanto & difficilius abiguntur.

Morbus hic in numero aucto est: augetur enim in vtero res toto genere præter naturam. indicat sui ablationem, quam, an sperandum, æstimandũ prius hoc insinuat apprimè prædictarum rerum exacta obseruatio. nam si cum fœtu, maxima, ac hærens desperandum ferè: cum nefas tunc citra fœtus corruptionem detrahere. quod & periculosum, & sanè piaculum. Grandior autem, etsi citra fœtum, cautè, ac religiosè educenda, & vnà cum periculi prædictione. quia ex Hippocrate libro de

de sterilit.num. 20.ab ipsa mulier perit, neque vix quit ab ipsa, superstes fœmina remanere; exhausto iecoris calore, & exantlatis pariter viribus naturalibus, à nimia, ob eius maximum incrementum sanguinis suctione. quæ tam contumaciter aliquando perseuerat, quod non solum ad sui nutritionem nectar illud alliciat, verum plus iusto attrahat; vnde non minima subsequitur hæmorrhagia. habet se namque vti hirũdo, quæ tandiu sanguinis congaudet pabulo, vase appensa & hærens, quod amplius insistens suctioni, iam repleta, & vomat continuò, nequente attractum sanguinem colligere, & adhuc amplius de nouo semper eundem attrahat, ac sugat.

Hanc molæ differentiam, vsu præsertim recepi Valentię, clarissimorum Medicorum insigni emporio, in quadam nobili fœmina: quæ, cum molam in vtero gestasset annosam, eamque maximam, iuxta abdominis tumorem maximum, contumaci sanguinis profluuio, per longum tempus laborabat, & tandem periit.

Denique superstes non remanet fœmina, si mola ingens fuerit aut quia difficulter, aut nulla ratione foras abigitur. de his consule Hippocratem lib. 2. de morb. mul. num 62. & lib. de sterilibus. num. 20.

Omnis itaque mola, ex Galeno libr. 14. method. ca. 13. vnicum ac genericum habet curatiuum scopum. cũ enim morbus sit in numero addito, hanc, vti cuncta alia præter naturam summouere, in totum properemus oportet. detractionis methodũ, & varia itidem auxilia, describit Hippocrates nuper citato libr. de sterilibus num. 20. tum libr.

2: de morb. mul. num. 62. nullibi autem de venæ sectione facta mentio, quod est instituti nostri ratio: cucurbitæ tantum recensentur, retrò affictæ ad laterum mollitudinem: tum clystere per sedem iniecti, & collutiones in vterum. quibus auxilijs sanguinem multum vacuare monet idem Hippocrates. quare si sanguinis vacuationem tot artibus consulit, venæ sectionem, efficatius illud præstantem, respuere ne autumādum quidem vti neque quidquid menses, aut puerperium concitare quit siue internum, siue externum fuerit auxilium: tum quidquid valens sanguinem subducere molæ. porrò vterum mollit, laxat, vnà & cotylidones, quibus vtero hæret: facultatem rursus commouet expultricem. quæ omnia maximi censentur momenti ad eius opportunam dettractionem.

Cæterum explorandum, an venæ sectio habeat methodum iam aduocemus. Mola igitur res toto genere præter naturam sui ablationem indicans. hæc ablatio indicatur à morbi natura, eius causa, & reliquis coindicantibus hæc res præter naturam, causam habuit semen imbecille, & sanguinis menstrui accisi immodicæ copiam, & hæc vltima causa actu semper efficit, dum nutritionem, & augmentum parat, & simul fouet, est & aliud coindicans, cohæsioni quam maxima per venas quasdam insertas, hærentes simul ipsis acetabulis. hæc cohæsio separationem, ac diuulsionem indicat, vti morbus, & eius causa fouens ablationem per contraria. relinquo modò & alia minoris momenti. cum igitur causæ efficienti sit prius occurrendum, non neglectis aliis, ad hanc cōuertemur. quare quidquod valet causam

mllai

illam efficientem, & fouentem tollere,& vnà auulsionem præstare, appositissimum erit auxilium ad abigendam molam. Si autem vsus venæ sectionis obseruemus vtrumque affabrè exigit. Ergo. Assumptio liquidò demonstratur, cum ab vtero reuellat venæ sectio, & si magna, pabulum retrahat, partum abigat, vt apud Hipp. & Galenum videre est; commoueat deinceps, agitet per se corpus, etiam & per accidens diuellat, extenuationem parat, quia contentum in vtero, siue mola sit siue fœtus, suo nectare destituit. Quare deliberandum de venę sectione, ceu tutissimum, citissimum, & appositum auxilium.

Huius quantitatem metiemur tum ex morbi renitentia,& causæ magnitudine. si enim hæreat valdè mola,& sanguinis itidem vberior fuerit copia,& audacter,& abundè nos sanguinem hauriemus.

Occasio adest cum postulans adsit, & impediens adsit. sin autem multa fuerit hæmorrhagia, abundéque per vterum sanguis prosiliens, vt de dulci Guatdiola, eius vxore, refert lib. 1. obseruat. doctissimus Valleriola, vnà & exhaustæ sint vires, hoc neglecto auxilio, ad alia tunc confugiendum.

Vtendi modum, cum hunc affecta doceat pars, quæ vterus est, ab ipso proximè sanguinem retrahemus, ipsum pariter vacuabimus, & in ipso maximam circa sanguinem cōmotionem excitabimus. hos omnes sola inferna sectio affluenter adimplet. Porrò si quæ infantem corrumpunt,& partum abigunt, molam itidem & corrumpunt,& abigunt, istud promiscuè vena inferna secta, vt omnes testantur, & apposite præstat, exactiusque multò, quam quæ ex cubito fit. Ergo in abigenda mola, iuxta eu-

methodon, infernæ ſecandæ venæ. Hanc ſententiã inter cęteros perdoctus Leonardus Iacchinus tuetur lib.in 9.Raſis,c.71.Reſpuunt eandem tum Altimarus,tum Mercatus,& alij, cum turpiter in huius auxilij vtendi modo,errent, conſulentes prius ſecare ſupernas,mox infernas.Prior illa ſectio anilis,cũ nullatenus vteri vaſa depleat,ſanguinem in ipſo ne commoueat:inferna autem contrà,plurima germinat commoda,parat vtilitates, directò videlicet reuellat,detinet aptè,vacuet commodè,commotionẽ in vtero non leuem citat, expultricem vteri vim cõcitet,dilatationem oris vteri hauddubiè præſtet.vacuato namque vtero,& eius circumſcripta loca ſimul inanita,partes amplius cedunt,dilatari patiuntur, egreſſio exinde molæ facilis multò paratur. demum ſummo Dictator huic adridet opinioni, cum lumbis ſectas cucurbitas conſulat, ſubdititia per vtramque aluum ad ſanguinis hauſtum commendet tantopere, vt quæ moderatè illum per vterum reddant,incolumes ſeruari autumet; ſecus autem perire à fluxu correptas. verum nullibi ſupernas ſectiones commẽdat.Irridendus igitur & Heurnius, cum lib.de morb.mul.cap.6. & ſectionem cubiti conſulat,& vt præcaueamus inflammationem, eius vſum aſſignat.

Periocha huius ſecundi libri, de fœtarum acutis morbis ſanandis per venæ ſciſsionem.

Cap. XXX.

CVm plures Philoſophãtium viæ, plura itidem Medicorum ſenſa;eligenda via,per quam tutò inſi-

insistamus pede, citius, atque certius ad optatum perducat illa finem. Lustremus itaque vniuersum hunc librum secundum, & sub periocha, quæ sparsim exoluimus, seriò complectamur.

Cum igitur consilium fuerit nobis methodum tradere per suos curatiuos scopos, morbos sanandi fœtarum acutos per venæ scissionem, nobis quamprimum ardua occurrit difficultas, an admittẽdum auxilium in huiusmodi curatione. verum postquã necessariò admittendum viriliter ostenderimus, ratione duce, comite experientia, idem pariter Hippocratis, & Galeni methodus confirmante, presse amplectendum illud, tanta, ac tam præstanti auxilij qualitate supposita, ad quantitatem deuenti (maximi sanè momenti in hac hypothesi) declarauimus hanc desumendam ex morbi quantitate, & eius causæ, postulantium huiusmodi auxilium, ac simul ex virium quantitate, eidem auxilio assentiẽtium. Vires autem hæ in fœtis non solum expendendæ, quales ipsæ fuerint in matre continente, verum & quales in contento fœtu: & hæ rursus non vitales solũ, verum & reliquę, naturales pręsertim. ita vt notentur facultates naturales, & pabuli etiam vbertas ad fœtæ, ac fœti sustinendum robur. Vnde in vsu huius scopi quantitatis, relinquenda materies sufficiens, vires grauidę seruare ad omne morbi tempus facilè sustinendum, & vnâ fœtus, ne ob illorum defectum abortiatur. funestum sanè malum, piaculum potius.

Quantitate exposita, nihil minus vrget & alter scopus vtendi modi. verum cum in tota methodo curatiua nullum adsit indicans, valens modum vtẽdi destruere: benè quidẽ aut prohibere, aut in aliud tempus auxilium differre, haudquaquã id quod sco-

pus vtendi modi respectat inuertere: videlicet, vt ne ab scopo recedamus, si pars affecta fuerit dextera capitis pars, & affectus venę scissionem postulauerit, vt naturę, ac vasorum rectitudo seruetur cephalicam tundendam esse methodus docet: neque potest aliquod coindicans adesse, quod hanc sit potens methodū lędere: imo sedulò ad id quod methodus exigit accedemus. Risum meretur, eò, quia oculus dexter imbecillem edit visus actionē, etiamsi vigeat morbus, ex brachio sinistro, aut pede sanguinē iusserit haurire. Quare stantibus cunctis aliis, quæ debent concurrere ad venæ sectionis deliberationem in grauidis, methodus vtendi modi eâdem lege obseruanda venit, ac si grauida nō esset fœmina ægrotans. Liberè igitur cunctas cubitorum venas scindemus, iuxta indicationem morbi, non solum acuti, verū & magni, vnà cum partis affectæ situs. Nec si fortè abortiatur, ob vsum huius methodici auxilij, cum sit operator rei licitæ, reus erit Medicus. Quid quod, & vrgentissimo existente affectu, venarumq; pariter inferiorum postulantę scissiones, nulla alia adstante via, & debita quammaximè fœmina ob hostilem ac funestum morbum periclitante, hac gradiendum censemus; dummodò religiosè, ac cautè id fiat.

Vltimò alter scopus se offert occasionis: quæ occasio cum duplex obseruetur in laborante grauida, tum respectu morbi, tū respectu cōceptionis. prior illa, ad hoc nostrum non spectat modò consilium, cum pręsens semper, quotiescunque adest postulās, & impediens abest: verum altera æstimanda nunc venit, quæ præsens itidem semper, quotiescunq; & altera prior aderit. In omni itaque conceptionis tē-

pore

pore & poſtulante morbo, & viribus vnà aſſentiẽtibus fas grauidarum tundere venas, neq; vlliũ tempus inopportunũ ad eius auxilij vſum. quãuis illud ſit fatẽdum, quod tutius iſtud, ſub medio cõceptionis tempore, à tertij menſis fine ad principium vſq; ſeptimi, mox & tutiores menſes priores vltimis, in quibus præſertim religiosè, ac cautè exercendum.

Verum cũ quibus auxiliis morbos curamus præſentes, eiſdem, teſtante Gal. lib. de cur. rat, per venæ ſect. c. 12. futuros prçcauemus, vt & rationalis docet methodus, hinc arbitramur ad præſeruandũ fœtum in vteri clauſtro, mutante plenitudine eius ruinam, licere nobis, imò & ius eſſe venas ſecare, & plenitudinem illam ad vaſa calorem ſuffocãtem natiuum, & fœtum iugiter ab vtero diuellentem, hoc tutiſſimo artis auxilio vnà auferre. quod aſſiduus & longiſſimus vſus confirmat, ratio pariter tuetur, duæ Artis Medicæ firmiſſimæ baſes.

Hoc idem auxilium locum habet in ſananda mola, ſi præſertim ex partibus inferioribus exerceatur, ceu valentius depeculari pabulum molæ, concitationem efficerç maiorem, & eandem mox abigere. Hoc itaque nobis fuit conſilium, methodum exercere curandi per venæ ſectionem morbos fœtarum acutos. quam curare ac diſponere (à nemine adhuc factum) arduum fateor. nec ſcio, an pretium operæ apparebit: Deus ſaltem reddet. quod amabilius, & optatius. Si quid interim fuerim lapſus, aut fortè titubauerim Philiatrè excuſa.

IOANN. RAPHAELIS MOXII GERVNDENSIS De curandi ratione per venæ sectionem morbos enixarum acutos.

Lib. III.

De partus grauitate, & sanandi difficultate morbos enixarum acutos.

Cap. I.

Ogitanti mihi huius nostri consilij, & sermonis rationem, hanc, tanquam velocem in medio maris vehi, videor quidem videre. Postquam etenim nuper à portu mentis egressa, adnauigare iussit littus, materies alioquin primi libri typicarum mensium purgationum: vlterius iacta à rapidis ventis agitur, dum fœtarum curationem in altero prosequimur libro. verum nunc tandem in alto iam mari expulsa, illa fortunæ arbitrio, ventis ludibrio, & immensis fluctuum oblata æstibus, in hoc tertio enixarum libro, in naufragio versatur calamitoso. In hoc namque vasto morborum enixarum oceano, quamprimum grauium symptomatum se offerunt turgentes fluctus, oppositis, & procellosis enixæ agitantur morborum ventis, difficiles rursus causarum reperiuntur syrtes;

ſyrtes; quot ſcopuli, quot vada, quotque ſaxa in tanta curationum obſcuritate! intelligit profectò nemo, niſi qui ſeorſum in his ſe exercet. in quibus omnibus niſi mentis, obſeruationis inquam, ac prouidentiæ gubernaculo quis moderetur, atque regatur, haud dubiè illiſus, in aperto diſcrimine ſubmergetur. Cæterum cum in periculis audaces, ſeu cum Nonio audentes oporteat fieri, quos fortuna ipſa iuuat; cumque tam neceſſaria, ne vtilis dicam, hæc ſe offerat nauigatio, cuius grauitate, ac æſtu, etiam nolentes rapimur, littus potius legentes, & optantes, Elephātorum more (qui etſi amnibus delectentur impenſè, eos haud quaquam temerè ingrediuntur, cum natandi inſcij) cautè ac feriò hanc nos arduam proſequemur nauigationem. Repreſſit autem nos metus, & aperiatur mens, eo quod in tam difficili via, inuia adhuc, arcton abſit, ad quam flectendi oculi, vnà priuemur conſultiſſimo rectore Hippocrate, aut altero dexterrimo Argonauta Galeno. Ille etenim nudas, citra curationis ideam, quaſdam refert enixarum hiſtorias, hic, interpretis ſolum fungens munere cuncta ſilentij velo obnubit, tegit. vnicum tamen reſtat confugium, Auctor inquam libri primi de mulierum morbis, qui quáuis ductor obſcurus, ac plenè non fidus: director tamen digitum intendens, quô, & quâ contendamus, & ceu ſalutaris ſtellæ fulgor etiam & noſtros fluctuantes eriget animos. Ipſo igitur præuio, vnà cum noſtra tenui induſtria, nauigatoriam pyxidem, ex firma vtriuſque Parentis axiomatum materie, maturè conſtruemus. quâ, & ſumma præſertim Numinis ſplendore ducti, cuius nutu omnis ſermo gratiā recipit, ſperamus nos, & occul-

Virgo, nobilis genere, professione cœnobita, habitus viraginis, temperamenti calidi & sicci, quadragesimum iam attingēs annum, religione ac morum probitate insignis: dum vitam ageret in cœnobio sanctimoniæ, ac castitatis fama perillustri (vt omnis suspicionis auferatur occasio) chronica quidem & larga per vterum laborauit hæmorrhagia cui, postquam plurimis nos, vnà & alter grauissimus Doctor, frustrata ope, præsidiis occurrere seriò tentaremus, tandem inopinatè oblongum quoddam corpus, tenui quadam membrana omni ex parte inuolutum figuræ digitalis, & vltra geometricum palmum oblongum, latum verò vltra duos pedes, per vterum reddidit: quo expulso, statim fuit ab hæmorrhagia liberata, & inde fœliciter habuit semper. corpusculum autem illud membraneū fartum concreto quasi sanguine erat, & rubri sanè coloris, quod cum ob rei huiusmodi raritatem in vase terreo seruaretur, sensim per tres soles sanguis fuit liquatus in cruentum serum redactus, & extra membranam diffluens. membrana autem tenuis cuiusdam intestini referebat substantiam & ideam: quæ, ceu spermatica, ac densa, imputris per plurimos soles fuit seruata, rugosa tamen ob corpusculi inanitionem, diffluente sanguine illo seroso.

Cum igitur in Naturæ contemplatione nihil occurrat incredibile, tanquam prodigium admittendum. Quod si philosophari in arduis licet, id ex nocturna aliqua, & inuoluntaria pollutione ortum traxisse fit probabile, cum necessariò vtrumque principium & in fœmina, & in mola concurrere arbitremur. nequit enim membrana illa à sanguine germinari. Virago itaque cum esset virgo, calidique

ac ſicci temperamenti energiam habuit ſemen ad illud efformandum rude corpuſculum: ruditas impotentiam fœminei ſeminis hauddubiè connotat, vnde & imperfectæ molæ itidem referebat ideam, vti & mola imperfectæ conceptionis, nam veluti hęc conceptionem ſecundum naturam mentitur, ſic & illud rude corpus, molæ. haud quaquam etenim liquaretur facilè farcimen illud concretum, ſicuti eliquari nequit molæ illa fungoſa caro, & toto genere præter naturam, vt Galenus ſcribit libr. 14. meth, ca. 13. Cum igitur in virgine abſit præſtans illud facultatis formatricis principium, quod excellens in maſculino reſidet ſemine, tanquam in propria arce, hinc imperfectiſſimum fuit illud farcimen membranæ, concreti potius ſanguinis referens ideam. Nec tamen proinde abſolutè negamus, dari aliquod principium efficiens in fœmineo ſemine. patet in eadem hiſtoria. vnde namque membrana illam recepiſſet formationem, vnde figurā? habuit itaque efficiens principium à formatrice vi in ſemine fœmineo ſuā ſedem habente, vti materies ex eodem, ac menſtruo ſimul ſanguine. Hác veritatem, Hippocraticis vinclis adligatis argumentis, à cũctis iam claſſicis Medicis, Philoſophis, atque Theologis huius noſtri aurei ſæculi vnanimi conſenſu receptam, quibuſdam tantum demptis Ariſtotelis hęreſim temerè in ſequentibus, clariſſimus noſter Galenus demonſtrat, aduerſus eundem Ariſtotelem lib. 2. de ſemine cap. 1. Nihil igitur mirum, ſi in hac virgine, ab inſita in eius ſemine vi, membrana illa germinaretur vti in Gallinis oua ſubuentanea, citra maris coitum indies generari experimur: tamen iſtud

Virgo, nobilis genere, professione cænobita, habitus viraginis, temperamenti calidi & sicci, quadragesimum iam attingẽs annum, religione ac morum probitate insignis: dum vitam ageret in cœnobio sanctimoniæ, ac castitatis fama perillustri (vt omnis suspicionis auferatur occasio) chronica quidem & larga per vterum laborauit hæmorrhagia cui, postquam plurimis nos, vnà & alter grauissimus Doctor, frustrata ope, præsidiis occurrere seriò tentaremus, tandem inopinatè oblongum quoddam corpus, tenui quadam membrana omni ex parte inuolutum figuræ digitalis, & vltra geometricum palmum oblongum, latum verò vltra duos pedes, per vterum reddidit: quo expulso, statim fuit ab hæmorrhagia liberata, & inde fœliciter habuit semper. corpusculum autem illud membraneũ fartum concreto quasi sanguine erat, & rubri sanè coloris, quod cum ob rei huiusmodi raritatem in vase terreo seruaretur, sensim per tres soles sanguis fuit liquatus in cruentum serum redactus, & extra membranam diffluens. membrana autem tenuis cuiusdam intestini referebat substantiam & ideam: quæ, ceu spermatica, ac densa, imputris per plurimos soles fuit seruata, rugosa tamen ob corpusculi inanitionem, diffluente sanguine illo seroso.

Cum igitur in Naturæ contemplatione nihil occurrat incredibile, tanquam prodigium admittendum. Quod si philosophari in arduis licet, id ex nocturna aliqua, & inuoluntaria pollutione ortum traxisse sit probabile, cum necessariò vtrumque principium & in fœmina, & in mola concurrere arbitremur. nequit enim membrana illa à sanguine germinari. Virago itaque cum esset virgo, calidi-

que

ac ſicci temperamenti energiam habuit ſemen ad illud efformandum rude corpuſculum : ruditas impotentiam fœminei ſeminis hauddubiè connotat , vnde & imperfectæ molæ itidem referebat ideam , vti & mola imperfectæ conceptionis. nam veluti hęc conceptionem ſecundum naturam mentitur, ſic & illud rude corpus, molæ. haud quaquam etenim liquaretur facilè farcimen illud concretum, ſicuti eliquari nequit molæ illa fungoſa caro, & toto genere præter naturam, vt Galenus ſcribit libr. 14. meth, ca. 13. Cum igitur in virgine abſit præſtans illud facultatis formatricis principium, quod excellens in maſculino reſidet ſemine, tanquam in propria arce, hinc imperfectiſſimum fuit illud farcimen membranæ , concreti potius ſanguinis referens ideam. Nec tamen proinde abſolutè negamus, dari aliquod principium efficiens in fœmineo ſemine. patet in eadem hiſtoria. vnde namque membrana illam recepiſſet formationem, vnde figurã? habuit itaque efficiens principium à formatrice vi in ſemine fœmineo ſuã ſedem habente, vti materies ex eodem, ac menſtruo ſimul ſanguine. Hãc veritatem, Hippocraticis vinclis adligatis argumentis, à cũctis iam claſſicis Medicis, Philoſophis, atque Theologis huius noſtri aurei ſæculi vnanimi conſenſu receptam, quibuſdam tantum demptis Ariſtotelis hęreſim temerè in ſequentibus , clariſſimus noſter Galenus demonſtrat, aduerſus eundem Ariſtotelem lib. 2. de ſemine cap. 1. Nihil igitur mirum, ſi in hac virgine , ab inſita in eius ſemine vi, membrana illa germinaretur vti in Gallinis oua ſubuentanea , citra maris coitum indies generari experimur : tamen iſtud

principium ne sufficiens quidem fatemur ad molæ generationem, cum potentius requiratur, tenuente Galeno lib. 14. de vsupart. cap. 7. cuius verba, quasi ex tripode dicta, hîc subscribam, *Non enim sicut gallinæ sine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquando viderunt sine viro, vel molam, vel huiusmodi quidpiam concepisse.* Quare illud virginis ne mola, sed adnatum quidpiam præter naturam, ipsa mola imperfectius adhuc, quod propter viraginis habitum, ac temperamenti caliditatem ac siccitatem potuit in ipsa generari, cum & in ipsa vtraque principia existant semen, ac sanguis menstruus. Sed tempus iam est longius pergamus.

Mola itaque multiplici ratione, accidere potest, aut sola, aut vnà cum fœtu: rursus aut vtero hærens, aut separata: deinceps aut parua, aut magna: tandem aut vnica, aut multiplex. Sola, parua, separata, siue vnica, siue multiplex facilius multò curatur: difficulter autem, ac maximo cum discrimine fœtu comitata, hærens, magna, siuè vnica, siuè multiplex. quamuis quo plures fuerint magnæ, tanto & difficilius abiguntur.

Morbus hic in numero aucto est: augetur enim in vtero res toto genere prẹter naturam. indicat sui ablationem, quam, an sperandum, æstimandũ prius hoc insinuat apprimè prædictarum rerum exacta obseruatio. nam si cum fœtu, maxima, ac hærens desperandum ferè: cum nefas tunc citra fœtus corruptionem detrahere. quod & periculosum, & sanè piaculum. Grandior autem, etsi citra fœtum, cautè, ac religiosè educenda, & vnà cum periculi prædictione. quia ex Hippocrate libro de

de ſterilit.num. 20.ab ipſa mulier perit, neque vix quit ab ipſa, ſuperſtes fœmina remanere; exhauſto iecoris calore, & exantlatis pariter viribus naturalibus, à nimia, ob eius maximum incrementum ſanguinis ſuctione. quæ tam contumaciter aliquando perſeuerat, quod non ſolum ad ſui nutritionem nectar illud alliciat, verum plus iuſto attrahat; vnde non minima ſubſequitur hæmorrhagia. habet ſe namque vti hirudo, quæ tandiu ſanguinis congaudet pabulo, vaſe appenſa & hærens, quod amplius inſiſtens ſuctioni, iam repleta, & vomat continuò, nequente attractum ſanguinem colligere, & adhuc amplius de nouo ſemper eundem attrahat, ac ſugat.

Hanc molæ differentiam, vſu præſertim recepi Valentię, clariſſimorum Medicorum inſigni emporio, in quadam nobili fœmina: quæ, cum molam in vtero geſtaſſet annoſam, eamque maximam, iuxta abdominis tumorem maximum, contumaci ſanguinis profluuio, per longum tempus laborabat, & tandem periit.

Denique ſuperſtes non remanet fœmina, ſi mola ingens fuerit aut quia difficulter, aut nulla ratione foras abigitur. de his conſule Hippocratem lib. 2. de morb. mul. num 62. & lib. de ſterilibus. num. 20.

Omnis itaque mola, ex Galeno libr. 14. method. ca. 13. vnicum ac genericum habet curatiuum ſcopum. cũ enim morbus ſit in numero addito, hanc, vti cuncta alia præter naturam ſummouere, in totum properemus oportet. detractionis methodũ, & varia itidem auxilia, deſcribit Hippocrates nuper citato libr. de ſterilibus num. 20. tum libr.

2:de morb.mul.num.62.nullibi autem de venæ sectione facta mentio,quod est instituti nostri ratio: cucurbitæ tantum recensentur,retrò affictæ ad laterum mollitudinem:tum clystere per sedem iniecti,&collutiones in vterum.quibus auxilijs sanguinem multum vacuare monet idem Hippocrates. quare si sanguinis vacuationem tot artibus consulit, venæ sectionem,efficatius illud præstantem,respuere ne autumãdum quidem vti neque quidquid menses,aut puerperium concitare quit siue internum,siue externum fuerit auxilium:tum quidquid valens sanguinem subducere molæ.porrò vterum mollit , laxat , vnà & cotylidones, quibus vtero hæret:facultatem rursus commouet expultricem.quæ omnia maximi censentur momenti ad eius opportunam detractionem.

Cæterum explorandum,an venæ sectio habeat. methodum iam aduocemus. Mola igitur res toto genere præter naturam sui ablationem indicans. hæc ablatio indicatur à morbi natura , eius causa,& reliquis coindicantibus hæc res præter naturam,causam habuit semen imbecille , & sanguinis mensurni accisi immodicæ copiam , & hæc vltima causa actu semper efficit , dum nutritionem,& augmentum parat,& simul fouet, est & aliud coindicans,cohæsioni quam maxima per venas quasdam insertas,hærentes simul ipsis acetabulis, hæc cohæsio separationem , ac diuulsionem indicat , vti morbus , & eius causa fouens ablationem per contraria. relinquo modò & alia minoris momenti.cum igitur causæ efficienti sit prius occurrendum , non neglectis aliis, ad hanc cõuertemur.quare quidquod valet causam

mllai

illam efficientem, & fouentem tollere,& vnà auulsionem præstare, appositissimum erit auxilium ad abigendam molam. Si autem vsus venæ sectionis obseruemus vtrumque affabrè exigit. Ergo. Assumptio liquidò demonstratur, cum ab vtero reuellat venæ sectio, & si magna, pabulum retrahat, partum abigat, vt apud Hipp, & Galenum videre est; commoueat deinceps, agitet per se corpus, etiam & per accidens diuellat, extenuationem parat, quia contentum in vtero, siue mola sit siue fœtus, suo nectare destituit. Quare deliberandum de venę sectione, ceu tutissimum, citissimum, & appositum auxilium.

Huius quantitatem metiemur tum ex morbi renitentia,& causæ magnitudine. si enim hæreat valdè mola,& sanguinis itidem vberior fuerit copia,& audacter,& abundè nos sanguinem hauriemus.

Occasio adest cum postulans adsit, & impediens adsit. sin autem multa fuerit hæmorrhagia, abundéque per vterum sanguis prosiliens, vt de dulci Guardiola, eius vxore, refert lib. 1. obseruat. doctissimus Valleriola, vnà & exhaustæ sint vires, hoc neglecto auxilio, ad alia tunc confugiendum.

Vtendi modum, cum hunc affecta doceat pars, quæ vterus est, ab ipso proximè sanguinem retrahemus, ipsum pariter vacuabimus, & in ipso maximam circa sanguinem cōmotionem excitabimus. hos omnes sola inferna sectio affluenter adimplet. Porrò si quæ infantem corrumpunt,& partum abigunt, molam itidem & corrumpunt,& abigunt, istud promiscuè vena inferna secta, vt omnes testantur, & appositè præstat, exactiusque multò, quam quæ ex cubito fit. Ergo in abigenda mola, iuxta eu-

methodon, infernæ fecandæ venæ. Hanc sententiã inter cæteros perdoctus Leonardus Iacchinus tuetur lib. in 9. Rasis, c. 71. Respuunt eandem tum Altimarus, tum Mercatus, & alij, cum turpiter in huius auxilij vtendi modo, errent, consulentes prius secare supernas, mox infernas. Prior illa sectio anilis, cũ nullatenus vteri vasa depleat, sanguinem in ipso ne commoueat: inferna autem contrà, plurima germinat commoda, parat vtilitates, directò videlicet reuellat, detinet aptè, vacuet commodè, commotionẽ in vtero non leuem citat, expultricem vteri vim cõcitet, dilatationem oris vteri hauddubiè præstet. vacuato namque vtero, & eius circumscripta loca simul inanita, partes amplius cedunt, dilatari patiuntur, egressio exinde molæ facilis multò paratur. demum summo Dictator huic adridet opinioni, cum lumbis sectas cucurbitas consulat, subdititia per vtramque aluum ad sanguinis haustum commendet tantopere, vt quæ moderatè illum per vterum reddant, incolumes seruari autumet, secus autem perire à fluxu correptas. verum nullibi supernas sectiones commẽdat. Irridendus igitur & Heurnius, cum lib. de morb. mul. cap. 6. & sectionem cubiti consulat, & vt præcaueamus inflammationem, eius vsum assignat.

Periocha huius secundi libri, de fœtarum acutis morbis sanandis per venæ scissionem.

Cap. XXX.

CVm plures Philosophãtium viæ, plura itidem Medicorum sensa; eligenda via, per quam tutò insi-

insistamus pede, citius, atque certius ad optatum perducat illa finem. Lustremus itaque vniuersum hunc librum secundum, & sub periocha, quæ sparsim exoluimus, seriò complectamur.

Cum igitur consilium fuerit nobis methodum tradere per suos curatiuos scopos, morbos sanandi fœtarum acutos per venæ scissionem, nobis quamprimum ardua occurrit difficultas, an admittẽdum auxilium in huiusmodi curatione. verum postquã necessariò admittendum viriliter ostenderimus, ratione duce, comite experientia, idem pariter Hippocratis, & Galeni methodus confirmante, presse amplectendum illud, tanta, ac tam præstanti auxilij qualitate supposita, ad quantitatem deuenti (maximi sanè momenti in hac hypothesi) declarauimus hanc desumendam ex morbi quantitate, & eius causæ, postulantium huiusmodi auxilium, ac simul ex virium quantitate, eidem auxilio assentiẽtium. Vires autem hæ in fœtis non solum expendendæ, quales ipsæ fuerint in matre continente, verum & quales in contento fœtu: & hæ rursus non vitales solũ, verum & reliquę, naturales pręsertim. ita vt notentur facultates naturales, & pabuli etiam vbertas ad fœtæ, ac fœti sustinendum robur. Vnde in vsu huius scopi quantitatis, relinquenda materies sufficiens, vires grauidę seruare ad omne morbi tempus facilè sustinendum, & vnâ fœtus, ne ob illorum defectum abortiatur. funestum sanè malum, piaculum potius.

Quantitate exposita, nihil minus vrget & alter scopus vtendi modi. verum cum in tota methodo curatiua nullum adsit indicans, valens modum vtẽdi destruere: benè quidẽ aut prohibere, aut in aliud tempus auxilium differre, haudquaquã id quod sco-

ditate redundante fœta in primis, ac vltrò, si à plenitudine timeatur abortus, venas ipsis tundere. Quod auxilium, ad fluxiones hepatis ad ipsum stomachum impetum facientes efficax; à quibus ne minimum sanè aut rarò lancinantur vtero gerentes, vt pluries experimur; & præsertim in nobili fœmina, cui iuuenis cum esset, ac benè carnosa, quarto iam mense grauida, tum ichores ab ipso hepate ad vẽtriculi orificium prosiliissent, ibidémque infensum cardiogmon concitassent, statim à nobis scissa vena, magna cum omnium admiratione, & nostro decore, ab illis pressuris illicò etiam liberata fuit. Obseruata itaque Galeni methodo, ne pertimescenda Altimari incommoda, confirmante istud ratione, & vnà experimento. cùm Altimari doctrina tantum habeat locum, existente fœta cum maxima crudi ac frigidi humoris redundantia, tum ne ideam suam seruante sanguine, vt in cachexia videre est, tum in reliquis hydropis speciebus, exantlato iugiter virium robore. Rursus si fœta malacia laborauit, citra sanguinis augmentum, à quo abortus timeatur, ne ius quidem sanguinem haurire, imo lenibus quibusdam pharmacis aluum ducere, clementer itidem citra succorum concitationem, mox & vicibus iteratis cacochymiam, & ichorum redundantiam deponentes.

Ad septimam, & vltimam rationem respondebimus, quod etiam iuxta Galeni sensa libro meth. 9. capite octauo, omnibus datum non est adire Corinthum, aut cum Homero Iliad Δ. *Sed non simul omnia Dij dederunt hominibus.* Porro, nec cuncta absoluêre Græci, quamuis ipsis plurimum debeamus

mus nos: cum quæ ab Ægyptiis illi acceperant, vt hi à primis Chaldæis in artem redegerint, & perfecerint amplius. tamen, nec proinde tam malè de posteris merita est Natura, vt illis omnem & inueniendi, & disponendi, & absoluendi etiam præripuerit caussam. Longa enim cum sit ars, testante dictatore maximo, adeo vt vitam hominis longo superet interuallo, plurima à posteris magna cum vigilantia, non minori industria atque labore fuere inuenta, quæ hanc nostram sacram scientiam & perficiunt apprimè, & seniorum doctrinam ad maximum perfectionis culmen perducunt fœliciter. Quorum omnium vberrima fructuum copia omnis hæc nostrâ posteritas aurea abundè fruitur, congaudet vberè, in omni scientiarum genere illustris, & gloriosa. Quid quod, & ex vetustioribus adest Cornelius Celsus vir doctrina, & genere insignis, qui hanc sententiam litteris mandauit: eandem mox post aliquot annorum centurias acutus Auerrhois: eandem ex Neotericis, ob saluberrimum eiusdem auxilij vsum, grauissimi doctores Medici, tum Itali, Galli, Germani, tum denique & omnes nostri Hispani & scriptis commendarunt, & vsu comprobarunt: inter reliquos doctissimus Amatus Lusitanus centur. secunda, cur. octuagesimanona experimento itidem stabiliit. Cana igitur doctrina, cana iugiter & rata sententia, cana & experientia.

Quamobrem cum hæc ita sint, concludamus oportet, licere nobis plenitudine existente aptè nata fœtum abigere, robore insuper adstante virium, gerentibus vtero venas scindere: etiam

nullo, actu existente, morbo, sed ad fœtus tantum, in suo lectissimo vteri hortulo, conseruationem. hocque auxilium posse per se fœtam ab abortu redimere arbitramur, tam fluente, quàm non fluente ab vtero sanguine, etiam in quolibet conceptionis tempore, dummodo secundùm artis præcepta, ac methodi iura cuncta administrentur, prudenter simul obseruata.

De mola, & huius curandi ratione per venæ sectionem.

Cap. XXIX.

CElebris paroemia apud Græcos & Latinos in ore fuit, *Deuitat quicunque molam, fugit ille farinam.* Mola à mole saxi dicta, qua semina teruntur, laborum symbolum, vti farina eorundem fructus; ad quos capescendos, ceu vltimarum actionum nostrarum finem auidè mouemur, accingimur. quare qui finem appetit, molam non deuitet, stridorésve eius non auertat. Porrò, nec quæ mulieribus, ac Medicis pariter laboriosa, vitanda; cum omnis farinam promittat, laborum fructus, fœminæ ab inexorabili atropo liberationem lætam, Medico triumphatricē gloriam. hanc igitur molam amplectamur, & hunc librum seriò claudamus, vt quos nobis fructus mola promittit, iucundè fruamur.

De mola plurimi, plurima. inter reliquos argutè fortè meo saltem iudicio Alexander Massaria libello quodam nuper edito de mulierum morbis. Sed cum mens sit nobis in hoc opere curationem per rationalem methodum tradere, dignotionem eiusdem

dem quantum ad curationem spectat replicabimus.

Si Hippocratem consulamus, & lib.de steril.nu. 20.& lib.1. de morb. mul.num. 62.mola conceptio modici,ac simul morbosi seminis est,vnà cum plurimis mensibus, in qua quidpiam præter naturam generatur,omninò informe,rude,ac otiosum.Hanc eandem amplectitur definitionem Naturæ genius Arist.lib.4.de gener. animal. cap.7.eandem mox & Medicorum Phœnix Galenus lib. 14.de vsu part.c. 7.& lib.14. methodi. cap. 13. horum opinioni seriò nos subscribimus Moschionem, Cleopatram, Aëtium,Paullum,Auicennam; & reliquos omnes, ceu in angulo sedentes,consultò relinquimus.

Molæ igitur materies semen, & sanguis menstruus: per quæ principia à vero conceptu haudquaquam distinguitur, cum vtrorumque sint semẽ & sanguis materialia principia. renuente Heurnio lib.de morb.mul.ca.6.cùm sanguinem tantùm materiem statuat,contra veritatem: Hippoc. & Galenum. rursus efficiens caussa, eiusdem seminis vis formatrix flaccida, ne potens quidem corpusculum formare humanum.hæc impotentia,& suam habet caussam, morbosam videlicet seminis dispositionẽ, & portionem minimã, vnà cum immoderata menstrui sanguinis quãtitate, omnem formatricem seminis vim obruente. hinc informe consistit semen, ac inutile, vt citato nuper loco de vsu part. dixerat Galenus. mox summa sanguinis vbertas paruitatem vincit seminis, & mola illa informis naturam ac ideam carnis potius repræsentat. Conueniunt igitur necessariò ad molæ generationem, duo illa communia omnium animalium per zoogoniam

orta principia, semen inquam, ac sanguis. Illud quandam impartitur imperfectissimam vitam, vnà & facultates nutricem, & austricem, more tuberum, renuente pariter doctissimo nostro Hispano Auega lib.3.c.14.de Art.Med.conuincitur quia mola chorio membrana inuoluta apparet, per quam vtero adhæret, multáque itidem habet efformata vasa. & cum nihil citra vsum, nullum alium assignare lubet, quàm vt ipsa nutriatur, & augmentum vnà capescat, alliciendo sibi ad hoc munus mensurnum sanguinem: quo aliquoties tanta vi attractrice fungitur, vt præter modum sibi alliciente sanguine, & hepar refrigeret, eiusdem metropolis, hydropem germinet, hæmorrhagiam per vterum vberem aliquando concitet. Liquidò igitur ex his constat, molam vita frui, tum ad eius generationem necessariò semen virile concurrere liquet. quare Virginibus interdictus affectus. Hanc admittunt sententiam tum Hippocrates diuinus, lib.de sterilib.num. 20. tum Princeps Philosophorum Aristoteles, tum & acutus Abenthois commentario in citatum librum 4. Aristot.de animal.generat.cap.7. & cunctis his multò vberius, ac dilucidius diuinissimus Galenus lib.14.de vsu part.ca.7.

Cæterùm sunt qui oppositam tenent sententiam, ex antiquis scriptoribus diligentissimus Plinius lib. de Nat. hist.10.cap.64. tum Festus Pompeius lib.de verbo.signific.in verbo molucrum, Cloatius itidem in libris sacrorum, tum Afranius in virgine, cuius verba, iuxta clarissimi Iosephi Scaligeri versionem sic habent,

fermè Virgini
Excrescit vterus, tanquam mulieri

Mo-

Molucrum vocatur. transit sine doloribus.

Ex Neotericis rursus adest doctissimus Syluius, tum insignis doctor meus Iacobus Segarra comment. in lib. 1. Hipp. de Nat. hum. scholio in 9. sen. lib. de ho. nat. Sunt & alij, idem asserentes, quos longum esset recēsere. Syluius probabili quadam ratione commotus, in hanc sententiam ductus est, dum oua in volucribus plurimis obseruasset, citra coitum, interdicto omnino virili semine, quamuis in gressilibus huiusmodi quicquam nusquam apparuerit, tum forsan ob eorum humiditatem, & minorem calorem. vnde, vt omnes fatentur Philosophi, nullum animal, muliere dempta, molæ lacessitur affectu, cum monstra in dies plurima eorum generent; vt scribit Arist. lib. 4. de generat. animal. cap. 4. Nec facilis ratio, nisi ad intempestiuum huius speciei coitum istud reduxerimus: cum reliqua animalia sua obseruent tempora, mulier nullū, cùm etiam plena naui coitum exerceat, aut vt debitum reddat viro, cui adstringitur, aut quia reliquis fortè animalibus salacior: tum & quia sola mulier, etiam ex Aristotele menstruata.

Cæterùm, quamuis priorem sententiam libentius multò amplectar, ceu probabiliorem, ad molæ veræ & exquisitæ generationem necessariò modicum ac morbosum virile semen concurrere: tamen alteram non improbo, cum & virginibus molucrum, quoddam gignatur imperfectum, molæ fermè ideam representans, vnà & earum ventrem in tumorem attollens, cuius rei haud dubiè fidelis, & oculatus sum testis. quare propter rei grauitatem, ac raritatem licet modo quandam historiam nudè describere.

Virgo,nobilis genere, professione cœnobita, habitus viraginis, temperamenti calidi & sicci,quadragesimum iam attingẽs annum,religione ac morum probitate insignis:dum vitam ageret in cœnobio sanctimoniæ, ac castitatis fama perillustri (vt omnis suspicionis auferatur occasio) chronica quidem & larga per vterum laborauit hæmorrhagia cui, postquam plurimis nos, vnà & alter grauissimus Doctor,frustrata ope,præsidiis occurrere seriò tentaremus, tandem inopinatè oblongum quoddam corpus,tenui quadam membrana omni ex parte inuolutum figuræ digitalis, & vltra geometricum palmum oblongum, latum verò vltra duos pedes, per vterum reddidit:quo expulso, statim fuit ab hæmorrhagia liberata, & inde fœliciter habuit semper. corpusculum autem illud membraneũ fartum concretò quasi sanguine erat, & rubri sanè coloris, quod cum ob rei huiusmodi raritatem in vase terreo seruaretur, sensim per tres soles sanguis fuit liquatus in cruentum serum redactus, & extra membranam diffluens.membrana autem tenuis cuiusdam intestini referebat substantiam & ideam: quæ,ceu spermatica, ac densa, imputris per plurimos soles fuit seruata, rugosa tamen ob corpusculi inanitionem,diffluente sanguine illo seroso.

Cum igitur in Naturæ contemplatione nihil occurrat incredibile, tanquam prodigium admittendum.Quod si philosophari in arduis licet, id ex nocturna aliqua, & inuoluntaria pollutione ortum traxisse fit probabile,. cum necessariò vtrumque principium & in fœmina, & in mola concurrere arbitremur.nequit enim membrana illa à sanguine germinari. Virago itaque cum esset virgo, calidique

ac ficci temperamenti energiam habuit femen ad illud efformandum rude corpufculum : ruditas impotentiam fœminei feminis hauddubiè connotat , vnde & imperfectæ molæ itidem referebat ideam , vti & mola imperfectæ conceptionis, nam veluti hęc conceptionem fecundum naturam mentitur, fic & illud rude corpus, molæ, haud quaquam etenim liquaretur facilè farcimen illud concretum, ficuti eliquari nequit molæ illa fungofa caro, & toto genere præter naturam, vt Galenus fcribit libr. 14. meth, ca. 13. Cum igitur in virgine abfit præftans illud facultatis formatricis principium , quod excellens in mafculino refidet femine , tanquam in propria arce, hinc imperfectiffimum fuit illud farcimen membranæ , concreti potius fanguinis referens ideam. Nec tamen proinde abfolutè negamus, dari aliquod principium efficiens in fœmineo femine. patet in eadem hiftoria. vnde namque membrana illam recepiffet formationem, vnde figurã? habuit itaque efficiens principium à formatrice vi in femine fœmineo fuã fedem habente, vti materies ex eodem, ac menftruo fimul fanguine. Hãc veritatem, Hippocraticis vinclis adligatis argumentis, à cũctis iam claffícis Medicis, Philofophis, atque Theologis huius noftri aurei fæculi vnanimi confenfu receptam, quibufdam tantum demptis Ariftotelis hęrefim temerè in fequentibus , clariffimus nofter Galenus demonftrat, aduerfus eundem Ariftotelem lib. 2. de femine cap. 1. Nihil igitur mirum, fi in hac virgine , ab infita in eius femine vi, membrana illa germinaretur vti in Gallinis oua fubuentanea , citra maris coitum indies generari experimur : tamen iftud

principium ne sufficiens quidem fatemur ad molæ generationem, cum potentius requiratur, tenuente Galeno lib. 14. de vsupart. cap. 7. cuius verba, quasi ex tripode dicta, hîc subscribam, *Non enim sicut gallinæ sine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquando viderunt sine viro, vel molam, vel huiusmodi quidpiam concepisse.* Quare illud virginis ne mola, sed adnatum quidpiam præter naturam, ipsa mola imperfectius adhuc, quod propter viraginis habitum, ac temperamenti caliditatem ac siccitatem potuit in ipsa generari, cum & in ipsa vtraque principia existant semen, ac sanguis menstruus. Sed tempus iam est longius pergamus.

Mola itaque multiplici ratione, accidere potest, aut sola, aut vnà cum fœtu: rursus aut vtero hærens, aut separata: deinceps aut parua, aut magna: tandem aut vnica, aut multiplex. Sola, parua, separata, siue vnica, siue multiplex facilius multò curatur: difficulter autem, ac maximo cum discrimine fœtu comitata, hærens, magna, siuè vnica, siuè multiplex. quamuis quo plures fuerint magnæ, tanto & difficilius abiguntur.

Morbus hic in numero aucto est: augetur enim in vtero res toto genere pręter naturam. indicat sui ablationem, quam, an sperandum, æstimandũ prius hoc insinuat apprimè prædictarum rerum exacta obseruatio. nam si cum fœtu, maxima, ac hærens desperandum ferè: cum nefas tunc citra fœtus corruptionem detrahere. quod & periculosum, & sanè piaculum. Grandior autem, etsi citra fœtum, cautè, ac religiosè educenda, & vnà cum periculi prædictione. quia ex Hippocrate libro de

de sterilit.num. 20.ab ipsa mulier perit, neque vix quit ab ipsa, superstes fœmina remanere; exhausto iecoris calore, & exantlatis pariter viribus naturalibus, à nimia, ob eius maximum incrementum sanguinis suctione. quæ tam contumaciter aliquando perseuerat, quod non solum ad sui nutritionem nectar illud alliciat, verum plus iusto attrahat; vnde non minima subsequitur hæmorrhagia. habet se namque vti hirudo, quæ tandiu sanguinis congaudet pabulo, vase appensa & hærens,quod amplius insistens suctioni,iam repleta,& vomat continuò, nequente attractum sanguinem colligere, & adhuc amplius de nouo semper eundem attrahat,ac sugat.

Hanc molæ differentiam, vsu præsertim recepi Valentię,clarissimorumMedicorum insigni emporio,in quadam nobili fœmina:quæ,cum molam in vtero gestasset annosam, eamque maximam, iuxta abdominis tumorem maximum, contumaci sanguinis profluuio, per longum tempus laborabat,& tandem periit.

Denique superstes non remanet fœmina, si mola ingens fuerit aut quia difficulter,aut nulla ratione foras abigitur. de his consule Hippocratem lib.2. de morb. mul. num 62. & lib.de sterilibus. num. 20.

Omnis itaque mola,ex Galeno libr.14.method. ca.13. vnicum ac genericum habet curatiuum scopum. cũ enim morbus sit in numero addito,hanc, vti cuncta alia præter naturam summouere, in totum properemus oportet. detractionis methodũ, & varia itidem auxilia, describit Hippocrates nuper citato libr.de sterilibus num. 20. tum libr.

2. de morb. mul. num. 62. nullibi autem de venæ sectione facta mentio, quod est instituti nostri ratio: cucurbitæ tantum recensentur, retrò affictæ ad laterum mollitudinem: tum clystere per sedem iniecti, & collutiones in vterum. quibus auxilijs sanguinem multum vacuare monet idem Hippocrates. quare si sanguinis vacuationem tot artibus consulit, venæ sectionem, efficatius illud pręstantem, respuere ne autumādum quidem vti neque quidquid menses, aut puerperium concitare quit siue internum, siue externum fuerit auxilium: tum quidquid valens sanguinem subducere molæ. porrò vterum mollit, laxat, vnà & cotylidones, quibus vtero hæret: facultatem rursus commouet expultricem. quæ omnia maximi censentur momenti ad eius opportunam detractionem.

Cæterum explorandum, an venæ sectio habeat methodum iam aduocemus. Mola igitur res toto genere præter naturam sui ablationem indicans. hæc ablatio indicatur à morbi natura, eius causa, & reliquis coindicantibus hæc res præter naturam, causam habuit semen imbecille, & sanguinis mensurni accisi immodicæ copiam, & hæc vltima causa actu semper efficit, dum nutritionem, & augmentum parat, & simul fouet, est & aliud coindicans, cohæsioni quam maxima per venas quasdam insertas, hærentes simul ipsis acetabulis. hæc cohæsio separationem, ac diuulsionem indicat, vti morbus, & eius causa fouens ablationem per contraria. relinquo modò & alia minoris momenti. cum igitur causæ efficienti sit prius occurrendum, non neglectis aliis, ad hanc cōuertemur. quare quidquod valet causam

mllai

illam efficientem, & fouentem tollere,& vnà auulsionem præstare, appositissimum erit auxilium ad abigendam molam. Si autem vsus venæ sectionis obseruemus vtrumque affabrè exigit. Ergo. Assumptio liquidò demonstratur, cum ab vtero reuellat venæ sectio, & si magna, pabulum retrahat, partum abigat, vt apud Hipp, & Galenum videre est; commoueat deinceps, agitet per se corpus, etiam & per accidens diuellat, extenuationem parat, quia contentum in vtero, siue mola sit siue fœtus, suo nectare destituit. Quare deliberandum de venę sectione, ceu tutissimum, citissimum, & appositum auxilium.

Huius quantitatem metiemur tum ex morbi renitentia,& causæ magnitudine. si enim hæreat valdè mola,& sanguinis itidem vberior fuerit copia,& audacter,& abundè nos sanguinem hauriemus.

Occasio adest cum postulans adsit, & impediens adsit. sin autem multa fuerit hæmorrhagia, abundéque per vterum sanguis prosiliens, vt de dulci Guardiola, eius vxore, refert lib. 1. obseruat. doctissimus Valleriola, vnà & exhaustæ sint vires, hoc neglecto auxilio, ad alia tunc confugiendum.

Vtendi modum, cum hunc affecta doceat pars, quæ vterus est, ab ipso proximè sanguinem retrahemus, ipsum pariter vacuabimus, & in ipso maximam circa sanguinem cómotionem excitabimus. hos omnes sola inferna sectio affluenter adimplet. Porrò si quæ infantem corrumpunt,& partum abigunt, molam itidem & corrumpunt,& abigunt, istud promiscuè vena inferna secta, vt omnes testantur, & appositè præstat, exactiusque multò, quam quæ ex cubito fit. Ergo in abigenda mola, iuxta eu-

methodon, infernæ secandæ venæ. Hanc sententiã inter cęteros perdoctus Leonardus Iacchinus tuetur lib. in 9. Rasis, c. 71. Respuunt eandem tum Altimarus, tum Mercatus, & alij, cum turpiter in huius auxilij vtendi modo, errent, consulentes prius secare supernas, mox infernas. Prior illa sectio anilis, cũ nullatenus vteri vasa depleat, sanguinem in ipso ne commoueat: inferna autem contrà, plurima germinat commoda, parat vtilitates, directò videlicet reuellat, detinet aptè, vacuet commodè, commotionẽ in vtero non leuem citat, expultricem vteri vim cõcitet, dilatationem oris vteri hauddubiè præstet. vacuato namque vtero, & eius circumscripta loca simul inanita, partes amplius cedunt, dilatari patiuntur, egressio exinde molæ facilis multò paratur. demum summo Dictator huic adridet opinioni, cum lumbis sectas cucurbitas consulat, subdititia per vtramque aluum ad sanguinis haustum commendet tantopere, vt quæ moderatè illum per vterum reddant, incolumes seruari autumet; secus autem perire à fluxu correptas. verum nullibi supernas sectiones commẽdat. Irridendus igitur & Heurnius, cum lib. de morb. mul. cap. 6. & sectionem cubiti consulat, & vt præcaueamus inflammationem, eius vsum assignat.

Periocha huius secundi libri, de fœtarum acutis morbis sanandis per venæ scissionem.

CAP. XXX.

CVm plures Philosophãtium viæ, plura itidem Medicorum sensa; eligenda via, per quam tutò insi-

insistamus pede, citius, atque certius ad optatum perducat illa finem. Lustremus itaque vniuersum hunc librum secundum, & sub periocha, quæ sparsim exoluimus, seriò complectamur.

Cum igitur consilium fuerit nobis methodum tradere per suos curatiuos scopos, morbos sanandi fœtarum acutos per venæ scissionem, nobis quamprimum ardua occurrit difficultas, an admittẽdum auxilium in huiusmodi curatione. verum postquã necessariò admittendum viriliter ostenderimus, ratione duce, comite experientia, idem pariter Hippocratis, & Galeni methodus confirmante, presse amplectendum illud, tanta, ac tam præstanti auxilij qualitate supposita, ad quantitatem deuenti (maximi sanè momenti in hac hypothesi) declarauimus hanc desumendam ex morbi quantitate, & eius causæ, postulantium huiusmodi auxilium, ac simul ex virium quantitate, eidem auxilio assentiẽtium. Vires autem hæ in fœtis non solum expendendæ, quales ipsæ fuerint in matre continente, verum & quales in contento fœtu: & hæ rursus non vitales solũ, verum & reliquę, naturales pręsertim. ita vt notentur facultates naturales, & pabuli etiam vbertas ad fœtæ, ac fœti sustinendum robur. Vnde in vsu huius scopi quantitatis, relinquenda materies sufficiens, vires grauidę seruare ad omne morbi tempus facilè sustinendum, & vnâ fœtus, ne ob illorum defectum abortiatur. funestum sanè malum, piaculum potius.

Quantitate exposita, nihil minus vrget & alter scopus vtendi modi. verum cum in tota methodo curatiua nullum adsit indicans, valens modum vtẽdi destruere: benè quidẽ aut prohibere, aut in aliud tempus auxilium differre, haudquaquã id quod sco-

pus vtendi modi respectat inuertere: videlicet, vt ne ab scopo recedamus, si pars affecta fuerit dextera capitis pars, & affectus venę scissionem postulauerit, vt naturę, ac vasorum rectitudo seruetur cephalicam tundendam esse methodus docet: neque potest aliquod coindicans adesse, quod hanc sit potens methodũ lędere: imo sedulò ad id quod methodus exigit accedemus. Risum meretur, eò, quia oculus dexter imbecillem edit visus actionẽ, etiamsi vigeat morbus, ex brachio sinistro, aut pede sanguinẽ iusserit haurire. Quare stantibus cunctis aliis, quæ debent concurrere ad venæ sectionis deliberationem in grauidis, methodus vtendi modi eâdem lege obseruanda venit, ac si grauida nó esset fœmina ægrotans. Liberè igitur cunctas cubitorum venas scindemus, iuxta indicationem morbi, non solum acuti, verũ & magni, vnà cum partis affectæ situs. Nec si fortè abortiatur, ob vsum huius methodici auxilij, cum sit operator rei licitæ, reus erit Medicus. Quid quod, & vrgentissimo existente affectu, venarumq; pariter inferiorum postulante scissiones, nulla alia adstante via, & debita quammaximè fœmina ob hostilem ac funestum morbum periclitante, hac gradiendum censemus; dummodò religiosè, ac cautè id fiat.

Vltimò alter scopus se offert occasionis: quæ occasio cum duplex obseruetur in laborante grauida, tum respectu morbi, tũ respectu cõceptionis. prior illa, ad hoc nostrum non spectat modò consilium, cum pręsens semper, quotiescunque adest postulãs, & impediens abest: verum altera æstimanda nunc venit, quæ præsens itidem semper, quotiescunq; & altera prior aderit. In omni itaque conceptionis tépore

pore & postulante morbo, & viribus vnà assentiẽtibus fas grauidarum tundere venas, neq; vllũ tempus inopportunũ ad eius auxilij vsum. quãuis illud sit fatẽdum, quod tutius istud, sub medio cóceptionis tempore, à tertij mensis fine ad principium vsq; septimi, mox & tutiores menses priores vltimis, in quibus præsertim religiosè, ac cautè exercendum.

Verum cũ quibus auxiliis morbos curamus præsentes, eisdem, testante Gal. lib. de cur. rat, per venæ sect. c. 12. futuros prçcauemus, vt & rationalis docet methodus, hinc arbitramur ad præseruandũ fœtum in vteri claustro, mutante plenitudine eius ruinam, licere nobis, imò & ius esse venas secare, & plenitudinem illam ad vasa calorem suffocãtem natiuum, & fœtum iugiter ab vtero diuellentem, hoc tutissimo artis auxilio vnà auferre. quod assiduus & longissimus vsus confirmat, ratio pariter tuetur, duæ Artis Medicæ firmissimæ basçs.

Hoc idem auxilium locum habet in sananda mola, si præsertim ex partibus inferioribus exerceatur, ceu valentius depeculari pabulum molæ, concitationem efficerç maiorem, & eandem mox abigere. Hoc itaque nobis fuit consilium, methodum exercere curandi per venæ sectionem morbos fœtarum acutos. quam curare ac disponere (à nemine adhuc factum) arduum fateor. nec scio, an pretium operæ apparebit: Deus saltem reddet. quod amabilius, & optatius. Si quid interim fuerim lapsus, aut fortè titubauerim, Philiatrè excusa.

syrtes; quot scopuli, quot vada, quotque saxa in tanta curationum obscuritate! intelligit profectò nemo, nisi qui seorsum in his se exercet. in quibus omnibus nisi mentis, obseruationis inquam, ac prouidentiæ gubernaculo quis moderetur, atque regatur, haud dubiè illisus, in aperto discrimine submergetur. Cæterum cum in periculis audaces, seu cum Nonio audentes oporteat fieri, quos fortuna ipsa iuuat; cumque tam necessaria, ne vtilis dicam, hæc se offerat nauigatio, cuius grauitate, ac æstu, etiam nolentes rapimur, littus potius legentes, & optantes, Elephātorum more (qui etsi amnibus delectentur impensè, eos haud quaquam temerè ingrediuntur, cum natandi inscij) cautè ac seriò hanc nos arduam prosequemur nauigationem. Repressit autem nos metus, & aperiatur mens, eo quod in tam difficili via, inuia adhuc, arcton absit, ad quam flectendi oculi, vnà priuemur consultissimo rectore Hippocrate, aut altero dexterrimo Argonauta Galeno. Ille etenim nudas, citra curationis ideam, quasdam refert enixarum historias, hic, interpretis solum fungens munere cuncta silentij velo obnubit, tegit. vnicum tamen restat confugium, Auctor inquam libri primi de mulierum morbis, qui quāuis ductor obscurus, ac plenè non fidus: director tamen digitum intendens, quô, & quâ contendamus, & ceu salutaris stellæ fulgor etiam & nostros fluctuantes eriget animos. Ipso igitur præuio, vnà cum nostra tenui industria, nauigatoriam pyxidem, ex firma vtriusque Parentis axiomatum materie, maturè construemus. quâ, & summa præsertim Numinis splendore ducti, cuius nutu omnis sermo gratiā recipit, speramus nos, & occul-

tas,& mutas transfretare regiones.quibus expansis, via simul cuiq; reddetur facilis, vt methodicè quisque;per suas indicationes, de venæ sectione valeat deliberare,ad morbos enixarum acutos tutò, ac citò excluendos.

Morbi hi quantam amplectantur sæuitiem, quantam mox concipiant grauitatem, ac si maius cacoëthiam. & vberrimè sermo declarabit inferior, & palàm quotidiana experientia:cum & eorum grauitate, ac vi funesta persæpè infœlices enixæ acerbè terram petant. Verum huius lachrimosæ pressuræ caussas facilè nobis erit assignare,cruciatus partem ingentes, immanes ac hostiles partus dolores, tum partim excrementa teterrima, à conceptione accisa,& per vniuersum corpus redundantia,lethalium sanè morborum fœtura. Lege namque sancitum à summo Conditore Genes. 3. in peccati intrepidæ Protoplastæ pœnam, & hanc, vti & cunctas alias mulieres (vna dempta gloriosa deipara Virgine, quæ simul ab originali redēpta fuit labe) in dolore parere. Quæ pœna,nihil aliud fuit,quam mulieris committere caussis naturalibus, consequentibus suas secundum naturam operationes; quas originea iustitia represserat, ac vi coërcerat. Nec huic pœnę,alteram supra naturam autumandum adiunctam fuisse caussam:cum nec quidpiam simile contemplemur.Nam,referente Angelico doctore 1.p.q. 90.art.2. in rup. ea quæ κατὰ φύσιν homini,neque subtrahuntur,aut ei pèr peccatum dantur:imò per hoc illud impedimentum ὑπὲρ φύσιν tollitur, & Naturæ legibus,ac tenori exponitur. Ærumnæ itaque illæ, ac dolores κατὰ φύσιν germinantur, & à calcitratione fœtus, maxima pudendarum partium dilatatione, acce-

acetabulorum diuulsione,& à mordicatione,ac excrementorum erosione, à quibus illa acerba concitantur tormina, cruciatus pariter immanes. à quibus haud dubiè ferinis symptomatis, quæ diuinè innuit Christus dominus, in sæculum benedictus, Ioan.16.dum dicat,*Mulier cum parit tristitiam habet*,persæpè etiam inexorabilem mortem gustat,etiam simul amaritudine plenam.

De hac re,& elegantem,& funestam iugiter in sacris elogiis habemus historiam,Genes.35.pulcherrimæ illius Rachelis,Israelis vxoris,quæ, *cum parturiret*(vt diuina rentur eloquentia) *ob partus difficultatem periclitari cœpit.dixítque ei obstetrix, Noli timere,quia & hunc habebis filium. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij sui Berroni, id est filius doloris mei &c.* Occurrit mox & altera humana historia, apud Valerium Maximum lib. ipsius 4. de Iulia C. Cæsaris filia,cap.6.& Magni Pompei vxore,quæ *metu territa,ne morito vis aliqua esset allata,exanimis ipsa concidit,partumque quem vtero conceptum habebat, subita animi consternatione,& graui dolore corporis eiicere coacta est,atque ita expirauit.* Si igitur propter tot dolores sæuos, angores immanes, hostiles cruciatus,funestas ærumnas,tam grauis,ardua, & periculis plena ipsa parturitio, vt horrescant herclè fœminæ,vt Plautus cecinit, quoties fit tãtum paritionis mentio: quantò magis si post tot incommoda nixum,aut abortum consequentia, eiusdem miserrimis mulierculis grauis aliquis, & acutus succrescat morbus? tunc proculdubiò exantlato corpore (vt voce Sophoclis vtar)ęrumnis exhausto,omninò iam à partus in Trachiniis cruciatibus languescen-

te, & virium pariter amiſſo robore, à, non dicam magno, verum & à minori ſuccumbent ipſæ morbo. Præterea, quid de earum in huiuſmodi partione, funeſto animi perturbationum agone dicam? cum metuant. quid metuant? paueant potius, mœrore conficiantur, lancinentur præcordia, agonia fera tabeſcant. Ex quibus omnibus non animus ſolum contabeſcit, verum & corpus per quandam diaphoreſin omninò exoluitur, vt ne minori quidem malo penitus reſiſtere valeant. Quam igitur in tam difficili, & tam intricato labyrintho certam Medicus aggreditur viam? Meherclè res hęc diuino ediget Mercurio.

Porrò præter has cauſſas, à quibus immorigerè lancinatur animus, infligitur vnà enixæ corpus, quæ arduam ſanè parant eiuſdem morborum curationem, altera nec infima quidem occurrit, morborum antecedens cauſſa. nam cum per totum conceptionis tempus typi menſurni fluxus ſubſiſtant, fœtas iugiter dulcius tantum alliciat, & inſtar plantæ vtilius ſolum ad ſui alitionem ſugat, reſpuat impurius, teſtante diuino dictatore lib. de Nat. pueri num. 39. hinc maxima in vniuerſo mulieris corpore, prauorum ac teterrimorum exuberat ſuccorum colluuies. quæ nullam, quietá, præ ſe fert malignitatem, etſi per longam nouem aut decem menſium morulam iidem ſucci excellentem contrahant labem. iuxta illud Ouidij, li. 1. de Ponto. *Vitium enim ſapiunt, inmoueantur aqua.* Iſtud de excrementis pariter confirmat Galenus lib. 3. de Nat. fac. capite 12. Hi itaque ſuccit, poſt tam diuturnam quietem, impuritatis fœturam dum vehementibus illis nixus commotionibus agitantur, ceu

ceu camarina mota, suam corpori cacoëtham impartiuntur vim, exalationum nihilominus virulentarum energia, à ferinis illis succis eleuatarum, lethales, ac sæuissimi germinantur morbi, cacoëtha & immorigera simul symptomata, illorum quasi surculi.

Hanc rem videtur satis, supérque declarasse summum Præceptorem, quibusdam historiis, quas 1. & 3. Epidemicωn replicat libris. In his namque cum octo recenseat puerperarum historias, ex his omnes (vna excepta Epicratis vxore, quæ post plurimos, ac ingentes labores, octuagesimo sole fuit absolutè iudicata) & à symptomatum sæuitie, & à morborum grauitate, & caussarum cacoëthia, debitum reddidere Parcis tributum.

Si igitur huius optimi Parentis, Artis Medicæ vnici splendoris inualido auxilio, & ope tot periere enixæ, quis amabò euentum istud alteri attribuet caussæ, quàm morborum immanitati, caussarum cacoëthiæ, & sæuitiei symptomatum? quid igitur sperare poterunt inferiores Medici? quid rursus abortui, (quorum infinitus ferè numerus) in tanta rerum enixarum caligine? Excipit, & adhæret tandem altera caussa, quæ huius nostri consilij quam maximè grauitatem commendat, ardua inquam, obscura, nec non & difficilis morborum enixarum curandi methodus. hancque intricatam reddit, morborum implicatus cõnexus, tũ & series inexplicabilis lochiorum: dum, aut quia accisa, aut imminuta, inualida fit ad omnem morbi materiẽ eliminandã, quid quod & crebrò prohibẽtia præstantiũ remedrorũ vsum, nec rarò occasionẽ

eorundem submergentia. Hinc peritissimi Medici in re tam ancipiti, obscura, ac vnà funesta omninò terrentur, & in maximo versantur discrimine, tumultuantes, & anxij, quid præstare valeant, quo se vergant, quámque in tam vrgenti, & tot ambagibus circumscripta occasione viam insequantur. Quare certant sæpè numero in eorum cœtibus, clamitant, contentiosè efferuntur, an propter accisum, aut imminutum puerperium, vel quia vterus morbi fuerit principium, expede, an rursus, propter nouum germinatum affectum phreniridem, anginam, conuulsionem, aut pleuritidem ex cubito potius hauriendus sanguis. digladiantur mox consultissimis verbis, an catharticum porrigendum. an ab ipso abstinendum, potius. Deinde arguté replicant, an accida, an frigida alia auxilia ob synocham excretam, vt acria attemperent excrementa enixis largiantur, an secus eiusdem abhorreant, quia vterus illa, ceu inimica respuit, & ab illis iugiter, maxima cum enixarum iactura histericæ concitantur passiones. Denique contentiosum funem, alterno ductu in diuersa distendunt, an in vsu auxiliorum opportuno, motum expectent naturæ operantis in puerperio, an simul vergant, quo ipsa vergit, iuuantes omni studio hunc motum antidotis, mouendo pariter sectionibus venarum inferiorum, aut scarificationibus, aut pestis per vterum iniectis. Quid plura? Verum cum singuli, ob rei grauitatem, ac difficultatem, incomprehensibilitatem, si maius, singula etiam, etsi opposita, probabili quadam ratione tueri contendant. hinc disparatæ exurgunt sectæ, tot, ac tam distantes dimanant opiniones. Quamobrem ex his satis, superque constat

ſtat noſtri nos conſilij rationem demõſtraſſe, quàm arduum videlicet, quam difficile, quámque vaſtum ſit oceanum enixarum pertractare morbos; non in pathologia ſolum, verùm & in actuoſa Medicinæ parte, herculeos ſanè inducens labores.

In hac igitur doctrinæ caligine ſapientiſſimum nos Ezechiam imitabimur regem, qui cum à Sennacheribo Aſſyriorum potẽtiſſimo rege opprimeretur valdè, quaſi ex ſpes ad Dominum conuertitur, 4. reg. 19. dicẽs *Venerunt filij vſque ad partum, & vires non habuit parturiens. conuerſus proinde ad Dominum, miſertus eſt ei: & miſit Angelum qui percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia, adhuc & regem filij eius gladio percuſſerunt.* Nos itaque dum viderimus fœminam ad nixum venientem, & præ partus ſæuitie, ac dolorum immanitate ad partionem vires non habere, orantes, conuertemur ad Dominum, qui hauddubiè Angelum mittet de cœlis, ſeu mentem pij in eo ſperantis artificis ſuo diuino ſplendore illuſtrabit; vnde tyrannus morbus, & omnis funeſta ſymptomatum cohors gladio acuto peribit. Hoc idem diuinus Dictator inſinuare herclè voluit, illo ſæpius à nobis repetito oraculo, dum mulierum morbos quid diuinum habere ſtruat, & in earum rurſus curationibus ſemper à ſupremis Diis exordiendum retur.

De vehementia doloris in nixu, & plurima de partu

CAP. II.

PArtus, quem τόκον Græci vocant, tum vteri, tum maturi fœtus ſecundum naturam eſt actio. hàc,

cum inseparabile symptoma dolor sequitur, & hic intentissimus, vt plurimum. Homeri verbis, & sententia vtar, Iliad. λ, ut hoc explicem,

Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαι ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα,
Δριμὺ, τὸ, τε προϊεῖσι μογοστόκοι ἐιλείθυιαι
Ἥρης θυγατέρες πικρὰς ὠδῖνας ἔχουσαι.

His versibus bis vtitur verbo ὠδίνω, quo dilucidè innuit acutos, & immorigeros partus dolores, propriè enim significat illud verbum partus doloribus crucior. Tanto itaque impendio sæuit hoc immane symptoma in nixu, ac crebrò post nixum fluente puerperio, quod sine multorum auxiliorum ope obliterari nequeat, & parturiẽtes quasi elumbes, exantlato animo orci faucibus committat. Eleganti hieroglyphico istud lustrarunt tũ Ægyptij, tum Persæ, cum Lucinam partuum pręsidem dictamno redimitam illi dependerent, facem in altera manu præferentem accensam, arcu alteram armatam, cui pharetra simul sagittarum plena ex humeris illius pendebat, etiam testante Cicerone ora. in Verrem Latinæ eloquentiæ parente optimo. hoc idem insinuat suprà venustè, ac eleganter Homerus Grecorum Poetarum Antesignanus. Illa cuncta apposita sunt symbola, qua declarantur atroces, ac frendentes parturientium dolores, quos omnes Lucinæ auxilio leuari, inter reliquos Orpheus itidem scribit vnde hanc Græci, vt apud Homerum suprà videre est εἰλείθυιαν appellant, eò quòd maturos fœtus ex vtero euocet, ac parturientibus pręstò fiat in auxilium. Hinc Comicus eam compellit dicens, *Iuno Lucina fer opem.* Catullus itidem,

Tu lucina dolentibus, Iuno dictu puerperis.

Quan-

Quantum horum dolorum inmanitas, atque sęuities reliquas dolorum excidat ideas, appositè videntur declarare diuina eloquia, dum apud sacros vates ad vrgentissimos cordis dolores, & inexplicabiles animi ærumnas significandas, hac vtantur apposita parturientium dolorum metaphora: quasi nequeat res aliqua nobis ante oculos poni, in qua magis hoc symptoma sæuiat, vrgeat. hoc inter cæteros insinuat Psalmographus diuinus, psalm. 47. dicens, *Ibi dolores vt parturientis.* quæ verba, affirmante Genebrardo viro huius nostri æui sanè docto de sæuissimis tyrannis, ac infandis hæreticis interpretantur, omni arte sacram oppugnare Ecclesiam sitientibus, quamuis Lyranus seraphicæ Franciscanæ familiæ alumnus de Herode tyranno scribi censeat, dum per Magos Christi aduentus fuerat renunciatus, quem, tam acerbè passus fuit, quod ab immorigero dolore, in eo delirio, ac mentis implacabili rabie deuenerit, vt insontes à bimatu infantes, ad quatuordecim millia, vt Christum dominum inter eos interficeret non puduerit impiissimo percutere gladio, adeò, vt ne proprio quidem pepercerit filio: non Antipatro, vt decipitur Macrobius, quem iam adultum ante diem quintum eius obitus interire itidem iusserat; testante Iosepho lib. 17. Antiq. Iud. cap. 9. Illa igitur audita crudeli insania à tanto concitata dolore Cæsar Augustus, vt refert Macrobius, 2. satur. ca. 4. & acutè, & facetè inquit, *Malim porcum, quam filium Herodis.* Sed hæc missa faciamus: quia forsan aliquantulum ἔξω τ σκόπου.

Cæterum, vt hæc nixus dolorum doctrina sit cunctis facilis, præfari prius aliqua lubet, partus quamprimum essentiam & eiusdem rursus ideas varias replicare. Absolutus itaque, ac vndequaque perfectus fœtus, cupiens amplius copiosiori alimẽto, nec non liberaliori aëre, tandem, ardenter sanè de illo opaco carcere, obscuróve vteri claustro exilire exoptat, contendit. huius rei manifestus astipulator Hippocrates lib. de Nat. pueri, num. 37. tum Galenus & lib. 3. de Nat. fac. cap. 3. & libr. 14. de vsu part. cap. 8. Istud vt præstet, optatumxè consequatur finem manibus vtrisq; se exagitat, pedibus vnà calcitrando membranas, quibus vtero hæret lacerat, diuellit, vterum recalcitrat, quo valido commotus impetu tandem prosiliit. quo motu vias, per quas transgreditur dilatat præter modum, ossibus pubis, & illi haudquaquam distractis; sed mirabili quadam summi Dei prouidentia, locum cedentibus. Motum hunc septimo semper mense fœtus affectat vt lib. de septim. num. 6. & 7. partu recenset Hippocrates. quod si scopum non attingat, tunc aut propter eius imbecillitatem, aut continentis vteri resistentiam, idem nono, aut decimo tentat mense. vterus itidem, cum ægrè ac acerbè ferat, tum molestũ onus adaucti fœtus, tum ab eodem, & detrimentorum vnà copia nimiam distensionem, quasi turgida quadam distentione offensus, vt dixerat Galenus lib. 3. de Nat. fac. cap. 12. totis viribus, totoque conatu, expultrice vi excitata idem offensum onus deponere strenuè studet; accingitur ad opus, contrahitur, os eius dehiscit, quod strictè per totum conceptionis tempus fuerat clausum, fœtum denique mirabili arte eliminat. Et quamuis primus motus

fœtu, à

fœtu, ex Galeno lib. 5. Aph. sen. 37. vtriusque tamen contentione foras emittitur, non impedes quidem, aut obliquè, sed vt diuinus astruit Dictator lib. 7. de morb. mul. num. 50. & lib. de Nat. puer. num. 37. tum & lib. de octim. part. num. 2. in caput potius, si ipse secundum naturam exiliat. elegāti analogia ab ipsa statera perita demonstrat affabrè, in qua pars grauior deprimitur semper, leuior contra sursum attollitur. cum igitur partes ab vmbilico superiores (centum quidem hominis) grauiores proculdubiò fuerint, necessariò suo pondere prius feruntur deorsum. Aristoteles, tacito tanti huius auctoris nomine (cum callidè tibi moris sit Hippocraticis sæpè fontibus hortulos suos irrigare) hanc doctrinam li. 5. de Gener. animal. cap. 9. repetit, quamuis ne fideliter sanè, cum in hæc erumpat verba, ***Maiorem esse partem superiorem ab vmbilico, quam inferiorem, vnde maiora plus ponderis continent.*** Duplici nomine hîc peccat Aristoteles (& mirandum sanè hunc Naturę genium tam fœdè trepidasse in re facili.) inprimis errauit dum assignat partem superiorem ab vmbilico maiorem. cùm homo, qui duobus potest considerari modis, & rectus seu stans, & expansus, nusquam maior eius pars supra vmbilicum. nam si rectus obseruetur non vmbilicus, sed altera inferior pars, pudendum videlicet, medium erit totius longitudinis corporis humani, cum æquè hæc pars ab vtroque dissit extremo, in homine inquam perfectè formato, regula cæterorum. hinc fortè Varro libro 3. de Lingua Lat. hanc partem virilem Pithagoræ terram vocauit, quia vti terra orbis est centrum, ita organum virile centrum hominis, à quo lineæ omnes ad circumferentiam ductæ, inuicem

sunt æquales. rursus si æstimetur homo expansus potius orbicularem figuram repræsentans, extensis videlicet cruribus, & manibus, tunc hauddubiè, vt doctissimus confirmat Vitruuius lib. 3. Architect. cap. 1. huius figuræ centrum vmbilicus erit, æquè distans ab extremis digitis, si circini, collocato centro in vmbilico eius circumagendo rotundationem vtrarunque manuum, ac pedum digiti linea tangantur. Quare siue rectus, siue passus obseruetur homo, nunquam superior pars ab vmbilico maior erit, imò potius minor in recto, & vtraque pars æqualis in expanso. Conuellendus præterea Aristoteles, cum concludat falsò, *vnde maiora plus ponderis continent*. hæc enim simpliciter falsa, cùm magnitudo propriè de quantitate continua dicatur, & pondus propriè de qualitate. etsi libr. 5. Metaphys. affectionem quantitatis assignarit pondus, quia modum habet quantitatis, & vt Alexander Aphrod. inquit, excessum, vel defectum inclinationis ad motum significat: propriè tamen pondus ad qualitatem spectat. Porrò cum quantitas continua de linea dicatur, quæ sola longitudo est: de superficie, quæ preter longitudinem coniunctam habet latitudinem: corpore tandem, quod omnem trinam habet dimensionem: si Mathematico more sumantur, de nulla ex his quantitatis speciebus, cum mensiones abstractæ sint, verum erit affirmare, quò maior, eò ponderosior, cum omnem excludant materiem: nam cum magnitudo in sui ratione abstracta dimensionem certam non includat, sed hanc, vel alteram: similiter potest aliquod corpus maius esse altero in longitudine, & hoc altero latius, ac profundius, & per consequens propter exceden-

cedentes dimensiones illo ponderosius. quid quod etsi corpora æqualia sint in trinis dimensionibus: tamen propter diuersos substantiæ modos, iuxta commoderationem, & consistentiam materiei elementorum in mistione, vnde quia aut rarior, aut densior, vnum erit altero grauius. densius namque corpus & compactius, semper grauius erit rariori, quamuis sub æquali fuerint dimensione.

Hæc libaui, ne fortè quis relicto Hippocrate, solo de ignorantia triumphante, Aristoteli hæreat; cuius magni viri auctoritate commotus, hunc eundem offendat lapidem. Deprimuntur igitur partes superiores, quia cum Hippocrate grauiores, haudquaquam quia maiores, vt Aristoteles censerant. quod autem illæ grauiores fuerint, nulla indiget probatione, rem obseruanti.

Partus itaque cum vtriusque & fœtæ, ac fœtus iugiter ope fiat, vtriusque etiam notandæ veniunt actiones. alteri namque, si commissa fuisset actio, difficilis inde, ac amplius laboriosa: vti si languido, aut exantlato, aut mortuo iam fœtu omnis actio puerperæ relinqueretur, proculdubiò & difficilis partus, & laboriosus supra modum, etsi suam κτ φύσιν figuram, in nixu fœtus seruarit, operosus itidem accidit partus, ac grauis, si animam iam penè agente fœta, totum nixus munus, fœtui attribuatur. De causis facilis, aut difficilis partus plurimi plurima, & perdoctè sanè: verum inter reliquos non minori laude hanc prosequitur doctrinam doctor clarissimus Victor Tripcauelius libro vndecimo de curandi rat. capite vigesimoquarto idem & Ioannes Heurnius libro de morbis mul. cap. octauo quæ ceu à nostro

ſcopo aliena, longa pariter requirentia enarrationem, modò obliuioni committimus: ad cauſas dolorum in nixu tandem conuerſi.

De cauſis doloris in partione.

Cap. III.

Dolorum cauſæ in nixu, quas nuper adumbratè ſignauimus, ſub tribus continentur carceribus. Alter, ad fœtæ totius corporis commotionem ſpectat, quando agitatur illico vniuerſum obnixum, & fœtus expulſionem. abducuntur enim tunc, haudquaquam diſparantur fœtarum coxæ, ſtrictioribus inter ſe vinclis, & cum oſſe ſacro interiecto ſuapte natura connexæ, vimque tunc maximam in hac partium abductione, intollerabileſque ſimul cruciatus patiuntur. Dolent itidem, quia membranę fœtum inuoluentes cum arctiſſimè ſint per cotylidones cum vtero cõſtrictę motu illo violento diſiunguntur, ac vnà diuellũtur. ex hac actione intenſi, ac ferini neceſſariò oriuntur dolores, ærumnæ iugiter implacidæ. Tandem dolent, ob nimiam, ac prægrandem tenſionem vinclorum, quibus vterus vertebris adhæret ſpinæ. quia cum eorum ſubſtantia neruoſa, exquiſiti pariter ſenſus, neceſſariò hæc vinclorum extenſio immanes concitabit dolores; quibus non ſolum vincla lancinantur, verum & in conſenſum vicinæ partes ducuntur, vterus itidem, eius ſtomachus, ac pudenda à violento fœtus motu, dum foras proſilit, acerbè lacerantur, dilaniuntur. quæ coniuncta omnia, immanem pariunt ærumnarum coagmētationem,

tionem, immorigeram, ac hostilem laborum congestiem. Accedunt mox & alia dolorum symptomata, mixum consequentia, vlcera quamprimum in vteri præsertim stomacho oborta, ab infantuli violento exitu, quæ rursus cum à laceratione illarum partium contrahantur, nōn leuis excitatur dolor, inflammationem, vt plurimum, iuxta Galeni doctrinam lib. 5. Aph. sen. 53. concipiens: Galeni nūc verbis vtar, *Nam hæ communis ratio est, vt vbi natura aliquid violenter excernit, eo sanguinis, & spiritus motus fiat: quibus veluti instrumentis quibusdam vsa per vim propellit ea, quæ molestiam exhibent. hac siquidem ratione, & dolentibus partibus superueniunt inflammationes, doloris caussam excernere, & propulsare enitente, & properante natura, quæ vt præstet, sanguine & spiritu dolentem locum replet &c.* Et hæc haud dubiè caussa, ob quam itidem enixæ, etiam post partum multoties doleant, multísque vexentur torminibus. nam dolorifico ipso, ac violentè nixu sanguis & vnà spiritus, magno cum impetu, versus vterum ruunt, vasa vteri, tum vicina supra modum replentur, distenduntur pariter, & hinc dolor concitatur intensissimus: eò præsertim, si calidus & acris fuerit sanguis, aut in grumos coactus. vellicat enim acerbè sua acrimonia, vti inæqualiter replet, ac vasa distendit eiusdem θρόμβωσι. Rationem hanc, experimentum comprobat, dum post copiosum puerperium omninò sedetur dolor, & vnà mitescat mulieres. probl. 37. dum explorat caussam, cur mulieres, & oues mitiores, reliqua ferè animalia sæuiores post partum reddantur. quia inquit, in illis secedunt in partu, quæcunque onere, & molestia afficiunt: horum verò plurima, cum lochiis careant, &

ex his quæ benè habent in corpore partim auferantur, & excãdescunt tunc, & macie afficiuntur; vnde post partum exasperantur, efferatáve tabie sæuiunt; vt videre est in canibus, suibus, viperis, Plinius li. 8. de Nat. hist. ca 51.

Dolent igitur enixæ in partu, ac post, tum propter nuper signatas causas, tum reliquas noxam vtero valentes inferre, & vicinioribus eiusdem partibus: idque tandiu, quandiu corpus in pristinum salubrem statum fuerit redactum.

Tandem exponendum nobis, cum omnis nixus anxifer & dolorificus, quibus magis in vniuersum habendum, quibus laboriosior. Labor namque & dolor maximam inter se habent affinitatem contractam, tantam inquam, quod Græci, etiam vt in Onomastico adnotauit Erotianus, vtrasque passiones sub vnico amplectantur vocabulo, πόνος videlicet. vnde leuidenſe Tullius, arguendi Græcos occasionem arripuit, libr. Tusc. quæst. quasi breuiloquos, cum commune nomen haberent has dispares insinuandas affectiones. perperam sanè dictum. nam Græcia, ceu Eloquentiæ Parens, cunctis rationibus celebris fuit; Athenæ inter reliquas vrbes insignior, venusta quidem, ac decora altera Venus. quid quod Latina lingua omnem suum splendorem, nitorem, & facundiam, ab illa Græca, ceu rutilanti Phœbo, proculdubiò recepit, mutuauit. illa ceu Eupheme veneranda, hæc vt filia subiicienda. Propter autem symbolicam naturam, vtrumque, sub eodem nomine continere, ipsis libuit. & vt doctè Eustachius annotat in Erotiani onomastico, in verbo πόνοι σιτίων, genus censetur πόνος, ad varias læsionum species. Quare omnis partus laboriosus (vti res ipsæ

ipsę tanto maiores erunt dolores, quãto laboriosiores partus, æstimandus quamprimum, qui alterius tantum ope fœtus exiliit, aut mortuo iam existente ipso, aut elumbi, aut sub aliqua præter naturam figura constituto. quia tunc munus omne parturienti committitur absoluendum rursus, fœtu laboriosior ille censetur, in quo contra omne munus fœtu impartitur; quando videlicet exantlato corpore fœmina iacet, & animam penè agens. Porrò primiparæ partio laboriosior valdè, vt Hippocrates innuit lib. de nat. pueri, num. 42. quia cum neque facilis, neque velox potis; cum vterus minus apertus, fluxibiliores minus venæ, & coxendices strictiores multò adhuc, per symphisim cum tribus illis ossis sacri ossibus vnitæ, vim maximam primiparæ patiuntur. os pubis haudquaquam distrahitur in partione, aut diuellitur, vt seriò testatur Galenus lib. 5. de vsu part. c. 7. quamuis hoc sauciari insciè referat Auicennas lib. 1. fen. 21. tract. 1. c. 2.. quem insequuntur doctores aliqui, vnà & rudis obstetricum plebecula. nullæ namque in eo esse futuræ apparent, vt demonstratio Anatomica declarat, quibus possit in partione diuelli: neque rumpitur illud, vt quidam stultè somniarunt, esset enim improuida Natura. quod piaculum. Sed Galenum piè loquentem audiamus, nuper citato loco, *In mentem nobis venire debet, quæ bona is Artifex, qui nos conformauit, nobis sit largitus: tum autem agnoscere clarè debemus non eius modò sapientiam, verum etiam potētiam, &c.* Cum igitur ineffabile istud partionis opus omnē sapiētiā, & omnipotentiam iugiter summi declaret Artificis, hinc istud itidē nostrū humanū captū superarę

diuinissimus exclamat Galenus: supra omnia mirabilia mirabile opus Auicennas.

Denique primiparis difficiles fiunt partiones, quia ipsæ inexpertæ, inassuetæ. præter has, laboriosiores illis fiunt, quibus à natura pauciores apparent mensium fluxus, vti & iuuenculis, etiam ex diuino dictatore lib. de Nat. pueri, num. 43. & ex Aristotele, qui hanc aquam in ipso Hippocratæo fonte hausit, lib. 7. Polit. cap. 16. In eodem stadio currunt, tum quæ à prima conformatione vias strictas, minúsque capaces habent, tum quibus ossa ischij ac pubis deprauatè sunt conformata; tum quibus luxatum os femoris versus internam partem, & comprimens vnà partes vtero subiectas. Valemus nos insigni historia rem lustrare. Erat mulier candida & honesta, annorum 25. gibbosa pariter, & coxendix vnà à prima conformatione vitiata, versus vteri internam partem depressa: huic, cem post aliquot connubij annos, fortè contigisset in vtero ferre, accedente iam partionis tempore, per tres oles acerbè, omnibúsque neruis in ipsa partione contendit: verum cum frustra laborasset ipsa, tum nostris auxilijs plurimis, & appositis, obstetricúmve auxilio nullatenus exiliisset fœtus: tandem omni ex parte iam exspe, ad chirurgicam manum accessimus, cuius itidem auxilio difficulter admodum finem attigimus, cum puerum in partes fractum, & maximo cum conatu, ac violentia chirurgus extraxerit, in hac arte dexterrimus. comprimebatur enim ab osse coxendicis vteri stomachus, vt manibus idem chirurgus tractauit. Isto tanto labore, ac cruciatu enixa ipsa, sine pulsu iam, ac respiratione, saltem manifesta, per longum tempus fuit, hianti simul ore, & ocu-

oculorum nitore omninò amisso, ita vt animam, censerent omnes, iam egisset. exoluit namque vires dolor, vti & animam, ingens idē, vt Galenus astruit lib.1. Prognost. Cæterum ob summam sen.34. Dei O.M. benignitatem quasi reuixit iterum, & modò, adhuc vita fruitur, cęterum amplius hanc non concepisse, certò scimus, cum post hanc laboriosissimam partionem fœdum, ac contumax illi acciderit symptoma, profluuij cuiusdam muliebris mox post annorum decadem in phisim incidit.

Otiosæ tandem, ac sedentariæ fœminæ valdè iridem in partione laborant. rationem assignat Princeps Aristoteles, tum lib.7. de hist. anim. cap.9. tum lib.5. de eorundem Gener. ca.6. quia hæ spiritum retinere quam minimè valent; à qua actione partus facilitas conciliatur haud dubiè. exactius enim multò spiritu cohibito, musculi totius cauitatis naturalis expultricem iuuat. vtriusque alui. Ad hanc caussam accedunt & alię, rum corporis totius frigiditas. pinguedo, nimia obesitas, multáque excrementorū copia. quæ omnia etiam & otio comparantur; mox & horum ratione renitentes, ac difficiles partiones: quia partes fœtui difficilè cedunt. Hinc, citatis locis infert idem Naturæ genius, quod mulieres cæteris animalibus & laboriosiores, ac difficiliores habere partus, & magis in partione, quàm reliqua infestari, eò videlicet, quod otio amplius indulgeant.

Præterea, ex eodem Arist. lib.7. de hist. animal. ca. masculi partio & laboriosior, & dolore acutior, haudquaquam difficilior quam fœminæ. quia mares agiliores cum sint, promptius mouentur, ac vehementius, vnde & acerbiores concitant dolores, verum multò breuiores, ob eundem concitatum, ac

celerem motum. Testatur creber vsus, vt à plurimis accepimus fœminis. Hæ sunt igitur partionis secundum naturam caussæ, quas modò exponere decreuimus, aliis præter naturam omissis, quæ difficiliorem adhuc eandem reddere queunt, à nostro simul consilio alienæ.

De priori carcere humani partus.

Cap. IV.

Cvm summi χειρώνακτος sapientia, ac simul bonitate ferè sit comparatum, præstantiora in suo genere, aut vtiliora animantia, copia ac numero antecellere cætera: neque vsus abnuat, ineffabilem eius ordinem (quem Philosophi Naturam appellant) contemplati. vilia rursus, rapacia, ac funesta itidem, rariora. hinc fit, quod homo, diuinum animal, totiúsque orbis extremum, dignitate, mansuetudine, vtilitate pariter, longè reliquos vincens animantum species, & easdem numero, & copia haud dubiè superet, atque deuincat. Vt seriò, & commodè istud prçstat Omnipotens, cuncta semper disponens suauiter, illud, ceu conferentius præ elegit medium, latissimum, videlicet, hominis concipiendi, atque nascendi campum, varios iugiter vtriusque operis carceres. Huc pertinet illud Aristotelis lib. 7. de hist. anim. cap. 4. *Cætera*, inquiens, *omnia animalia singulari, ac simplici modo partum suum perficiunt*: vnum enim pariendi tempus statutum esse omnibus, cum eodem Arist. & lib. 4. de gener. animal. c. 4. asserit Plinius lib. 7. de Nat. historia. ca. 5.

homini

homini vni multiplex datum est. Verum quia numerus indiuiduorum in quorundam animalium specie, multiplici fœtu, etiam sub vnico partu edito accreſſit, quod non minimam arguit illius ſpeciei vilitatem, imperfectionem; inde in ipſa frugifera ac nobili humana ſpecie (quod, vt plurimum, ex eodem Naturę Genio, citato nuper lib. 7. de hiſt. animal. & locis plurimis agitur) mulierem conſtituit ſingulam, & concipere, & parere. Et quæ rurſus, ob fœtus ſingularitatem, ad numerum augendum deficiunt. admirabili ſanè artificio, ciuiliorique tenore omni ſapiens Artifex compenſat, perſoluit. quare multiiuges conceptuum, ac partionum ſtatuit carceres. Concipit itaque mulier ſub quolibet anni tempore, lunam, aut ſolem, aut aliud quodcunque aſtrum haudquaquam reſpectat, vti nec ingreſſum, aut egreſſum illorum per zodiaci ſegmenta, quia ſemper ad hoc munus parata, etiam plena naui. Porrò & partio maximam in ſe continet latitudinem, cum varij ac multiplices pariendi, & naſcendi termini. Vtrumque cunctis interdicitur, cum his ad vtrumque munus obeundum vis illa diuina admirabili ſerie & peculiare, ac opportunum ſignauit tempus.

Mulieri igitur politiori animali, ad ſummi Dei opera, ſimul cum eius viro, contemplanda creatæ, ne fœtuum quidem pluralitas decuit: quia pluribus intenta, cūctis ſeriò, ac ſedulò vacare nequiſſet. vnde citra cultum, citra decorem, citra curam, tantæ ſpeciei debitam, multiiuges fœtus enutriret. Mox cum eidem, varia, nec minima in re familiari competant munia, minor, aut nulla erit ipſa ad præſtādā ſingula, ſi multitudini natorum ſimul intenderet.

Hęc,per auram diuinam,quæ sumpte quasi nutu superna petit,Patrem Deum colere; venerari, crebróque in eius iucunda contemplatione versari tenetur.præterea per alteram inferiorem partem, ciuili quodam ornatu,cuncta,quæ intrà priuatos lares ad œconomiam spectant, & disponere sibi ius,& prudenter vnà dispensare. Maritum,affines,vicinos,amicos, ac familiares pudicè, vrbanè, iucundè, nec minus magna cum animi integritate tractare, alloqui,reuereri. Cum igitur tot,tamque ardua sint in œconomia, & vltrà, eius officia, fas quidem, ac ius, circa alterum tantum natum occuparetur educandum.quid quod, & hæc vnitas, initium numerorum,& perfectionis symbolum, perfectæ debebatur speciei.Deus O.M.cuius homo imago,omnium entium ens, & perfectio vnico gaudet filio, nec plures decebat, iuxta illud Iobi, *semel loquitur Deus* quæ verba de generatione vnius tantum verbi affirmari Angelicus Doctor exponit 1. p. q.27. art.5. Laudandum itaque pariter,& admirandum huius supremi Architecti in hoc humano condendo,ac seruando opere tum artificium, tum ordo ineffabilis.Nec mirum,cum dulci philantropia exarcescat,conflaret. Sed hæc missa faciamus, ad pensum redacti.

Latitudo, tum strata temporis intercapedo, in qua homo secundum naturam nascitur,iuxtaOptimi Parentis sententiam lib.de sept. partu à septimo mense est, numer.1.& 2.ad vndecimum vsque: vno dempto octauo, in quo, nixus, ex eodem Hipp.lib. de aliment.medium tenet inter partum, & abortū, quia vitalis nunquam. hunc sequitur ambitiosè,ac cau o Aristoteles & lib.7.de hist. animal.c.4.& lib.

7. de hist. animal. cap. 4. & lib. 4. de generat. eorundē ca. 4. Huius latitudinis quattuor, ac aniles assignat caussas doctissimus Mercurialis libello de hominis generat. cap. 29. & clarissimus And. Laurentius lib. 2. Anatom. ca. 38. quintam alteram illis adiungens, & fortè probabiliorem. Priorem caussam struunt ipsi, modum viuendi varium fœminæ, & victus vnà diuersitatem. Alteram, varia fœminæ pathemata, à quibus lancinatur ipsa. Tertiam, immodicum Veneris vsum, etiam plena naui. Quartam, naturalis, aut ascititij temperamenti varietatem. quam caussam refert Laurentius ex aliquorū sentētia ad seminis genitalis naturam diuersam, ita vt aliud serius, aliud maturius proueniat. Adiunxit iste quintam, & hanc finalem, & vt reor veritati consonam tantum, diuinæ videlicet naturæ singularem prouidentiam, in seruanda humana specie admodum sollicitæ. Huic vltimæ nos hærentes, reliquas ceu futiles & respuimus, & vno flatu simul dissipabimus.

Si cunctæ illæ caussæ admittantur legitimæ, in hac causarum syrte, haudquaquam esset ratio, obquam octauus mensis vitalis iugiter non esset, vti septimus, nonus, & decimus, cum & in ipso cunctę concurrant prædictæ caussarum differentiæ. potest itaque & octauus esse secundum naturam. Præterea neque illæ caussæ valent partum secundum naturam constituere, cum promiscuè se habeant ad partum & ad abortum: & queāt rursus partum potius concitare, aut retardare, nequaquam vitalē efficere, quę instituti ratio est. Quare illa non concludunt de legitimo, ac vitali partu, neque credendum partum in septimo, aut nono mense fieri vitalem,

quia fœmina variis vtitur alimētis, diuersis ac plurimis afficitur pathematis, nimio indulgeat coitu, vario fruatur temperamento. hæc enim qui dixerit, risum merebitur. nullatenus enim ex his effectus vis aut facultas. Quid quod, & cuncta illa falsitatem includunt, quod sola mulier multiplici gaudeat cibo, reliqua animalia simplici, sola effœta hymæneum celebret, respuant cætera, sola pathematis infligatur, reliqua ceu stoica quiete fruantur, sola vario exornetur temperamento, vnico tandē reliqua. Nam cuncta hæc eodem tenore, & ordinis serie, aut cunctis, aut fortè plurimis accidunt animantibus, vt fiat peruium cuique affabrè rem contemplanti. Domestica imprimis, vt feles, & canes, carnibus variis, etiā & varia arte conditis vescuntur, muribus iidē, stercoribus, cō dimētis, piscibus, leguminibus, isiciis, itriis, lacticiniis, bellariis, nec non & plantis, & aliis. Syluas colentia, vt lupi, vulpes, sues, & alia, eisdem pariter. Deinde, quis amabò apathiā inter ea cōstituet, cū crebrò irascātur, timeant, exultent, odio prosequātur, venereóq; percellātur amore. coitus intēperantia gaudēt plurima, immò & rei venereæ symbola fiunt, hirci, sues, canes, galli. Sed quis demq; credet in quaq; specie vnicā esse temperamēti ideam? quis nō ęstimat canē hunc altero esse pituitosiorem, aut biliosiorē, felem, mulum, equum, similia, sub latitudine videlicet cuiusq; speciei? Quāobrē alterā physicā rationē astruere pręter illā finalē, difficilè censeo. Naturæ auctor omnisapiens Deus in homine, ac reliquis animantiū differentiis statos indixit carceres, & nascēdi, & moriēdi, & accrescēdi, quos nō trāsgredietur vnquā, Sapiēt. 8. attingit enim à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia

mnia suauiter. vnde homini tanquã sibi longè charioti, & Naturæ quasi ludibrio (vt Plin. dixerat li. 7. de nat. hist. c. 1.) hoc singulare & insigne indulsit priuilegiũ, q in plurimis mẽsibus secundũ naturã nascatur, ab Atropo redẽptus inexorabili. inuenire autẽ formalẽ huius rei causã, & eandẽ indigitare, ceu perdifficile, nostrũ captũ excedit: nisi fortè dicamus hãc ppietatẽ consequi humanũ tẽperamentũ. vnde arb trãdũ, propter priuatã humani tẽperamẽti speciẽ, ad fœtus omnimodã & absolutã perfectionẽ requiri omne illud tẽpus, q est ab instãti cõceptionis ad septimũ vsq; mensem. quia hic mẽsis, vt à cũctis seculis est obseruatũ, prior, inter vitales nascẽdi terminos, etsi Suetonius in Claudio, & Auctor l. 4. Esdræ ca. 6. tertiũ assignent: vti Peramatus lib. de hom. procreat. cap. 8. quartum. perficitur autem amplius, & robustior fit, si nono, aut decimo prosilierit fœtus. quod si & adhuc elũbis, ad eius robur acquirẽdum, producetur amplius nixus ad vndecimũ vsq;, imò & longius, vt plurimi censent: octauus haudquaquã vitalis, cuius rei infrà rationẽ signabimus. Cũ igitur assiduo vsu obseruauerimus, & simul grauissimorũ virorũ auctoritate cõstiterit, varia in muliere esse puerperij spatia, diuersósq; gestationis limites, inquirẽda hæc nobis modò, vt abortũ à legitimo & secundũ naturã partu valeamus disparare. q nec minimũ ad enixarũ exactã curationẽ conducet.

Hæc doctrina, quamuis potissimum fautricem habeat experientiam: tamen propter mulierum simulatam vatritiem, aut si mauis ignorantiam, varias & intricatas in se incidit opiniones. Inprimis in assignanda priori meta discordes occurrunt sententię. Hippocrates, Galenus, & Aristoteles in vnum con-

ueniunt ſeptimum menſem ſtatuentes hunc terminum, & ante hunc nates viuere non poſſe conſtanter aſſeuerant. Galenus com. in illum Hipp. libellũ de ſeptim. partu huius effectus hăc aſſignat cauſsă, etiam ab ipſa obſeruatione petitam, quod nullus fœtus ſit perfectè abſolutus, quin prius per annum dimidium in vtero geratur, & deprehendiſſe nullum viuere, niſi naſceretur centeſimo, octuageſimo ſecundo ſole, cum horis ſaltem quindecim. Ariſtotelis itidem lib. 7. de hiſt. animal. ca. 4. tum Plutarchus lib. 5. de Philoſophorum placitis cap. 18. idem aſtruunt. Hanc eandem opinionem amplectuntur legum ſanctores omnes, & inter alios Adrianus Imperator, Artis Medicæ etiam profeſſor inſignis. hic igitur ad hæreditatis ius admittendos eſſe lege ſanxit vndecimeſtus, haudquaquam vltrà naſcentes: vti neque eos qui ante ſeptimum nati ſunt. Quod ſi teſtes alij adhuc deſiderantur, in eadem ſtant ſententia omnes Iuris ciuilis profeſſores, à longa ipſi obſeruatione, & antiquorum ac illuſtrium Medicorum doctrina conuicti. Iſta ipſa ætas fidem fidei illorum ſtruit.

Nec deſunt oppoſitum ſentientes, inter quos adeſt Arabum Princeps Abenſeni, ti. 9. de nat. ani. cap. vlt. cum hic ſextum menſem admittat vitalem, & per conſequens ſecundum naturam, hunc ſequuntur Neoterici quidam, conciliator, Nicolaus Florentinus, Hieronymus Cardanus, libr. 1. contrad. tract. 3. cont. 8. & noſter Hiſpanus Petrus de Peramato. li. 8. hom. procr. ca. 8. Alij inferius adhuc deſcendunt, & quintũ priorĕ ſtatuunt, inter hos ſunt quidă Hiſpani, Ferdinădus Mena, Franciſcus Valleſius, & nuper dictus Peramatus, quodă præſertim exem-

exeplo cõmoti. sunt & Itali,Cardanus,& Horatius Augenius lib.d.Epist.Med.tom.2.epist.ad Card.Bozutum.ductus hic præsertim illa historia, quam in Mena,ac Vallesio conscriptam reperit. Idem tenet Hieronymus Montuus dum Pincernam Henrici II. Gall.Regis, quinto mense vitalem edidisse partum refert. Verum hæc, neque simpliciter admittenda censeo,quamuis ne impossibilia quidem, cũ Naturæ legibus non repugnent. sed tanquam rarissima, & vltra communes Naturæ carceres seriò iudicanda,nec sub scientiam cadere arbitramur.nam, si quæ semel, aut iterum tantum eueniunt,sub vniuersali complectamur canone, multorum hauddubiè errorum parentes erimus. Hinc solertissimus Cornelius Tacitus lib.3.Annal.Historicorum Princeps *In omni lege*,inquit, *oportet,vt fiat aliquibus iniuria:nam legi ipsi sufficit, vt multitudini ex ea benè consulatur*.Rari autem euentus contemnendi haudquaquam omnino,immò seriò consulendi,& prius explorandi sedulò, an fraude, & dolo fiant, antequam aut absoluantur,aut condemnentur. His Aristoteles adstipulatur lib.5. Eth.cap.10.dicens, *Emendatio legis ea ex parte qua deficit ob vniuersale. hæc enim est causa, & vt non omnia sint in lege: quia de quibusdam impossibile est ponere legem.* Quare cum semper ab illis classimis viris Medicis, atq; Philosophis prior partus terminus vitalis,septimus extiterit mensis, hunc vti legitimum, ac primum eorum qui secundum naturam sunt, & amplectendum censemus, & reliquos, ceu figmentum, aut rarum prodigium à communi lege explodendos. Hinc Paulus Legum sanctor, cui Hippocrates auctor est, lib. 19. Resp. hunc partum septimum &

Primum, & perfectum definit. tum text. in leg. in text. §. fin. ff. de suis, & legitimis hæred. Bart. in leg. Gallus ff. de liberis, & Posthu. Baldus in leg. quidam cum testamentum C. de posth. hæred. instituend. & reliqui ferè omnes iureconsulti hanc eandem amplectuntur sententiam.

Verum præter dicta, idem ratione & experimento valemus confirmare. Agellius quamprimum li. 3. Noct. Attic. cap. 10. obseruatum esse, inquit, ante septimum mensem neque masculum, neque fœminam salubriter, ac secundùm naturam natum fuisse: & hoc idem ex Varronis obseruantissimi viri refert Auctoritate, lib. 1. de imaginibus numeri septenarij. qui liber non extat, vti & plurimi alij insignes eiusdem auctoris. Ratio, ex præstantia eiusdem septenarij numeri accepta refertur. Gaudet namque incredibiliter Natura eo numero, si Hippocratem consulamus lib. de hominis ętate, hoc ipsum in homine num. 1. & lib. de principiis num. 22. enitere fit palàm, cum hunc in cunctis septemdialem appellet: quia humanæ vitæ spatium septenario numero & assurgit, & circumscribitur. Quare partus, ceu altera crisis, per septenarios mouebitur menses, vel per hebdomadas. non igitur quintus, aut sextus mensis decretorius, quia facultate carent, ac præstantia partus secundùm naturam decernendi. quid quod, & alij numeri si quid boni præstant, hoc ideo, quia cum septimo connexum habent, ac colligantiam. In hoc enim crises absolutæ, fideles, tutæ, manifestæ, conspicuę, atque salubres quamprimum fiunt. quasi inter cæteros palmam ipse obtineat, & ceu Rex clemens, ac benignus decernat, & quos iudicat, vel supplicij partē admit, vel lustrat victoriā.

De

De vltima nixus humani meta.

CAP. V.

AMplius procedendum in hoc cursu, vt vltimum attingamus carcerem. verum hic inuẽtu difficilis, cum varij, varios assignent. Hippocrates sibi ipsi impar; impar & Aristoteles. ille libro de septim. & octim. partu vndecimum mensem vltimum statuit nascendi terminum: libro de nat. pueri decimum potius. hic rursus lib. 4. de Gener. anim. cap. 4. itidem decimum vltimum signat; libro verò 7. de hist. anim. vndecimum.

Exoluemus difficultatem, si dixerimus, vndecimum verè vltimum nixus mensem, rarissimum tamen: decimum frequentiorem. quare cum quę rarò accidunt, ceu per accidens facta æstimentur, vt Aristot. lib. 4. de Gener. animal. cap. 4. retur: proinde de hoc vndecimo dicemus idem, quod Dictator summus de octimestri refert partu, lib. de alimento, *&* *est, & non est.* quasi possibilè sit esse, verum rarò: non est, quia infrequens & præter communem vsum Naturæ. hinc Vlpianus legis sanctor, vti non possibilem, aut rarissimum saltem, vndecimum censet nixus mensem: & non obstante Adriani Cæsaris decreto, hunc per centuriam annorum præcedentis, statuit post decem menses natos ad legitimam hæreditatem admittendos non esse. Idem & decemviri, tum Imperator Iustinianus inuiolata sanxere lege. Iuris tamen consulti aliquot arbitrantur priores dies, in quibus vndecimestris accidit partus, decimi adhuc rationem habere, & decimestres potius appellandos; vt ex Gentili & Fulgineo

Socinus refert in L. Gallus, tum Iacob. Menochius libro de arbitr. Iudic. 2. cent. 1. quasi insinuent hi decimum potius vltimam esse partionis metam.

Hanc metam longius multò grauissimi quidam viri protrahunt, etiam ad decimum vsque mensem. Massurius, vt refert Plinius lib. 7. de Nat. hist. cap. 5. cum nullum certum pariendi tempus à Natura statutum crederet, Luc. Papyrium Prætorem, affirmante matre filium per meses tredecim gestasse, bonorum possessionem filio adiudicasse. Auicennas præterea lib. 9. de Nat. animal. cap. 5. se recepisse affirmat à viro fide digno mulierem quandam mahometam decimo quarto peperisse mense. deceptus fortè à decipiente fœmina, vt Cornelius Tacitus li. Annal. 13. scribit de Agrippina, quæ cum dolo, Nerone ignaro, concepisset, per annum Syllanum vtero gestasse credita fuit. cauenda itaque fœminarum versutia. Ista ipsa ætas fidem fidei illorum struit, dum Hieronymus Cardanus patrem suum decimo tertio mense natum fuisse retur. decimum quartum autem Petrus de Appono admittit, & com. in 41. problem. & lib. different. Med. quo loco & vltra decimumquartum part. 10. diff. 49. secundum naturam nasci posse, arbitratur. Poëtarum Phœnix Homerus duodecimestrem supponit partum, dum hæc de Neptuno referat,

Gaude mulier amore, circumuoluto autem anno
paries pulchros liberos.

Neque interpretandum, Homeri tempore annum decimestrem fuisse, vti ætate Romuli fortè existimarunt Varro, & Plutarchus. quam opinionem anilem esse & vberrimè, ac doctè doctissimus lustrat Iosephus Scaliger lib. 2. de emendat. temp. ca.

de

de Vet. anno Rom. opus, quod ceu prodigium parere valuit acerrimum Scaligeri ingenium.

Quamobrem in hoc difficili labyrintho, tot opinionum ambagibus circunscripto, Hippocratem quamprimum fidissimum ductorem insequendum arbitramur. frequentiores igitur partus apud hunc nonimestris tum decimestris, rarior septimestris, longè adhuc rarior vndecimestris, reliqui aut non admittendi, aut ceu prodigiosi habendi. huic assertioni fidem præstruit Agellius lib.3 Noct. Att. ca.16. etiam ex grauissimorum virorum Medicorum, Philosophorum, atque Poëtarum auctoritate.

Quod inter reliquos menses frequentior adhuc decimestris, numerus & perfectus, & absolutus, perfectissimæ humanæ speciei deuinctus, lubet modò rationum momentis, tum auctoritate confirmare: quicquid somniatint aliter Astrologi, cum hunc vitalem non admittant, eo quòd, inquiunt, episcopum habeat Martem, plurimis motionibus secundum naturam obnoxium. Somnium planè, & delirium, quod vix oppositionem meretur. Ratio autem ex Hippocratis petitur doctrina lib. de septem. partu num.5. sic scribens ille, *Qui enim in septem quadragenariis nascuntur, decimestris appellati, ob id maxime educantur, quod fortißimi sunt, & plurimum à vulgarium puerorum tempore absunt, in quo affliguntur quadraginta ægrotantes diebus, circa octauum mensem.* cum igitur decimestris nascatur sub numeris Naturæ præstantibus, septimo inquam quadragenario, seu quarta hebdomadarum decada, continente soles 280. cúmque hic carcere distet per alterum ac integrum quadragenarium ab octauo mense, laborioso, morboso, ac lethali, hinc necessariò

decimestris partus, & robustior multò, atque vitalior. Porrò cum Natura perfectius semper intendat, & exoptet, frequentius nihilominus decimestrem curabit partum. hanc eandem rursus sententiam amplectitur, & lib. de Principiis, num. 22. & lib. de Nat, pueri. nu. 39. eandem mox tum Galenus com. in lib. de sept. partu, & lib. 5. Aph. sen. 37. tum Aristoteles lib. 7. de hist. animal. c. 4. Philo preterea lib. quod mundus sit incorrupt. Poëtę itidem grauissimi, Virgilius quamprimum Eclog. 4. Ouidius lib. 1. & 3 Fastorum, Terentius in Adelphis, Act. 3. sce. 5. Plautus in Cistellaria Act. 1. auxil. & Theocritus Idyl. 30. Euripides in Elect. Aristophanes, in Cereal. Homerus. vt ex Phauorino interpretatur Agellius lib. 3. c. 16. Cicero tandem in orat. pro Cluentio, tum Alexāder magnus, dum matrem increpasset quod propter decem mensium moram in eius vtero, tam munificentissima postulasset obsequia. Ex Iureconsultis idem habet Renard. cap. 28 in leg. 12. tabularum. Et vt manum vltimam imponam, sacra Eloquia idem testari videntur; Salomon enim in Sapientiæ libro ca. 7. sic eloquitur, *Sum quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreno illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro, decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente.* Rabanus doctor insignis in huius loci interpretatione exponit decimo mense natos & perfectiores, & magis vitales, tanquam tempore perfectissimo editos. hunc sequitur Olcot Franciscanæ familiæ alumnus, lect. 88. & addit per synecdochen decem menses habendos, quasi nouem completos, & de decimo aliquot insuper dies. his assentitur Se-

raphi-

raphicus Bonauentura, tum Lyranus in sua exposit. & in hunc locum. Diuinus Augustinus li.83.q.56.& li.4.de Trin.ca.5.idem astruit, dum, Christum dominum in sæcula benedictum, post menses nouem, sexque dies, seu post 276.ab 8.vsque Kal. April. ad 8. vsque Kal. Ianuarij natum esse affirmat Bapt. Et D. Chrisostomus serm. de Ioa. itidem completis mēsibus nouem, decimo inchoato eundem Christum dominum natum fuisse scribit, vti & præcursorem eiusdem, Ioannem Baptistam. Hanc doctrinam confirmat insuper Spiritus sancti sponsa, sacrosancta Ecclesia, iuxta vtrosque, & Deiparam Virginem. Idem, & eodem loco Augustinus ca. 2. numerorum obseruator diligens, in illa Ioannis verba *Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc*, inquit, illud innuere quadraginta sex annis ædificatum Christi corporis templum; quoniam 276. diebus, quibus intra virginis vteri claustrum fuit, per sex & quadraginta affabrè multiplicantur, sumendo annos pro diebus. & hic numerus litteris Græcis nominis Αδαμ perspicuè continetur, cum duplex α. dualitatem constituat, δ. quattuor, vti μ. quadraginta, quasi sint dies, vel anni 46. qui numerus radix est vnde multiplicantur, vt diximus, 276. carcer perfectus & absolutus, perfecti & absoluti nixus, seu decimestris partus. Neque vllatenus autumandum Christi Domini corpus sensim, ac tenore naturali fabricatum fuisse, cum potius, vt doctissimus docet D. Basilius orat. de Natiuit. Chri. simul, ac in instanti perfecta fuit Christi Domini conceptio, quia artifex tanti operis Spiritus Numen. Tertullianus, auctor grauissimus illis adhæret, lib. de anima, c.18. dicens, *legitimā natiuitatem decimi mēsis fermè esse ingressum.* confirmant hanc candē senten-

tiam de frequentiori decimestri partu 2. de arbit. Iud.cas.89. num. 36. & 6.de præsump.in 52.num.6. &c. ex Neotericis Federicus Bonauentura lib. de octim est. partu, tum Iacobus Menochius pluribus in locis, Ioannes Pineda lib.1.de rebus Salomonis. c.10.numero 7.Brodæus 10.Miscellan. cap.11.ex Vlpia.L.intest.D.de suis,& legit.hæred.

Quamuis itaque frequentior decimestris partus, ceu robustior, ac vitalis magis, reiiciendus tamen non est vndecimestris, cum & hunc plurimi, & magni nominis viri serio amplectantur. Plinius quamprimum lib.7.de hist.nat. c.5.Agellius itidem lib.3. Noct.Att.cap.16.Varro etiam lib.14. rerum diuinarum:& Hippocrates nihilominus lib.de octimestri partu;num. 5.& hunc, vti nonum, & decimum sub septimo quadragenario contineri arbitratur, vnde vis eorum vitalis. Aristoteles itidem li. 7. de hist.animal. c.4. eundem recipit partum. tum Legis sanctor Adrianus Imperator, vt nuper diximus. ex Iureconsultis Barthol.in leg. Gallus num. 12.ff.de lib. & posth.& Andræas Alciatus lib.3.Parad.& lib.10. Parerg.capite 7. Arguitque hic & merito, ceu acerrimum Iustinianum, eo quod in §. vlt. in auth.de restit.tit.5.collat. 4. excluserit ab omni hæreditario iure vndecimestrem, & ceu πονικὸν hunc mensem neget. Nam etsi frequentiores nouimestres, & decimestres, tamen vt acute Marius Salomonius in leg. Gallus ait, *Quamuis perfectè operetur Natura, aliquando nequit tam repentè operari, quin plus temporis in suo absumat perficiendo opere.* hinc varij insequuntur termini in Naturæ actionibus, quod potissimum prouenit ex varia subiectæ materiei dispositione.

Deffen-

Deffendere à calumnia Iuſtinianum poſſumus; quia ipſe hominum dolos, ac vnà in peccando malitiam obſeruauit: hinc ne ipſis nimia peccandi daretur licentia,& frequens adeſſet occaſio, quod rariſſimum Naturæ,à lege abſcindendum ſeriò fortè ſanxit. cum leges tantum conſtare debeant ex his, quæ vt plurimum, non autem quæ rarò accidunt, vt doctè Franciſcus Duarenus in explicat.Leg.Gallus ad fin,de lib.& poſthum.interpretatur.idem & Flaminius de Nobilibus Philoſophus inſignis lib. 2. de hom.fœlicit.c.10.

Tandem, quid de octauo menſe, intra latitudinem vitalium partium, ac ſecundum naturam comprehenſo ſentiendum, capite ſequenti vberrimè diſputabimus, dum vitalis partus cauſſas nobis mens erit explorare.

De temporum diuiſione:menſis natura,ingeſtatione,ac nixu.

Cap. VI.

M. Varro inſignis Philoſophus lib.4.de ling. Lat. cum tempus obſeruaſſet originem trahens ex motu(quaſi,ex Ariſt.lib.4.Phyſ.c.10.& lib. de breuit. Vit.cap.12.motus ſit menſura ſecundum prius, & poſterius) in omni motu quattuor hæc, ceu neceſſariò concurrere,aſtruit. Corpus,quod agitatur; locus, vbi agitatur; Tempus, dum agitatur, Actio, quæ eſt in agitatu. Hæc mox Iuſtrat exemplo, Curſor, ſtadium, Hora, Curſio; Cum itaque conceptio motus, ſeu actio ſecundum naturam, omnia hæc pariter in ea, inuenien-

da censemus; Cursor: seu quod monetur, fœtus qui generatur; stadium, seu vbi agitatur, vterus; Hora, seu tempus dum agitatur, septimus, nonus, aut decimus mensis; Cursio, seu quod est in agitatu, conceptionis actio, cuius terminus nixus. Cunctis modò omissis, de tempore tantum erit dissertatio, mensura, iuxta Chrysippum, celeritatis, & tarditatis quia cuncta mensurantur corpora, vti æuo spiritus, æternitate diuinum Numen.

Tempus, quà mensura, duplici æstimatur ratione, vt interna mensura, & tunc motus est primò, & per se primi cœli, seu primi mobilis, æquabilis, & aliorum motuum norma: deinde vt externa, & tunc tempus illud metitur cũctarum rerum inferiorum motus. In hac sententia versatur Angelicus doctor in opusculo de instantibus. Verum cum hæc mensura externa, qua res omnes emetimur naturales multiiuga sit, iuxta varios ac distinctos corporum cœlestium motus, vt videre est, annus, mensis, dies, quæ potissimæ sunt temporum numerandi rationes, inquirendum modò, quâ ex his fœtus gestatio mensuretur, Galenus doctissimus lib. de septim. partu omni illa triplici mensura emetiri censet. Anni quamprimum, cum dicat, debere ad hoc vt vitalis sit partus obtinere dimidiam saltem anni partem. Mensis rursus, cum fœtus à mensibus denominet, septimestrem vocans partum, octimestrem, nouimestrem &c. Dies tandem, cum affirmet ad partum vitalem (cuius calcem septimum assignat mensem) dies requiri ad minus 182. cum sesquialterius diei parte. Sed cum communis appellatio sit à mensibus, quia rarissimè, aut nunquam partus annum attingant, tum dierum emensio fastidiosa,

ac

ac prolixa, hinc mensium mensura, ceu frequentior, & expeditior modò nobis exploranda venit.

Cæterum, cum in omni tempore duo adsint sit necesse, & motus cœlestis, & anima eundem motum mensurans: quid, quod cum in corporibus illis cœlestibus varij & distinctissimi obseruentur motus, varias nihilominus, mensurans anima, & distinctissimas constituit mensurationum differentias, & ex his, alteras eliciet, iuxta eius institutum. illas naturales, has verò Philosophi ciuiles appellant. Annum quamprimum in solarem, & lunarem diuidunt (relicto discreto, & altero magno, seu Platonico, qui vtrique iugiter eiusdem secundum naturam sunt differentiæ) & in alterum ciuilem annum, ex hominum videlicet instituto. Rursus mensis eandem sustinet diuisionem, cum secundum naturam alter, aut solaris, aut lunaris, ciuilis alter, ex eodem itidem hominum instituto. Dies tandem in naturalem, & artificialem secatur, & vterque secundum naturam. sunt & aliæ temporum diuisiones, quas ceu à nostro consilio alienas relinquimus, anni videlicet in menses, mensium in hebdomadas, hebdomadum in dies, dierum in horas, horarum in minuta, minutorum in secundas, & puncta.

Mensis itaque (qui fortè à mensura, non à Mene, seu Luna, vt arbitratur Macrobius, li. 2. in som. Scip. c. 11. appellatur) iuxta Philosophorum, ac Astrologorum sententiam duplex, naturalis alter, qui (vt cum logicis loquamur) materiale esse in renumerabili secundum naturam habet: & alter ciuilis, qui ex hominũ tantum instituto, vti & numerus numerãs. Priorẽ illum, ex varia obseruatione motuũ corpo-

rum cęlestum constituunt, vnde illa diuisio exurgit secundum naturam, in mensem solarem, ac lunarem. Et cum in sole alterum obseruent motum per zodiacum, respectu eiusdem medium motum, quo zodiaci peragrat segmenta, mensis, iuxta hunc motum diebus constabit 30. horis 10. cum minutis 29. sed est & alius motus etiam soli peculiaris, iuxta quem menses fiunt inæquales, respectu maioris, vel minoris moræ in quolibet peculiari zodiaci segmento. hinc, istæ tantum solaris mensis eliciuntur secundum naturam ideæ. Nam altera illa varia coagmentatio ex diebus 30. vel 31. vel 28. aut 29. nec secundum naturam, imò ciuilis, ex præscripto Iulij Cæsaris, & Augusti, vt Macrobius refert lib. 1. Satu. cap. 14. tum & Polyhistor Solinus. cap. 3. quæ in vtroque foro, apud omnem Catholicorum cœtum, iam ab initio vsu receptaest.

Præterea Luna velox planeta, inconstans, ac lenitatis symbolum, cum variis simul ac velocibus concitetur motibus, variæ inde ab ipsa constituuntur mensium ideæ. inter has tres illæ potissimum exoriuntur, quas nos lib. 1. cap. 8. abundè replicauimus, mensis videlicet peragratorij, illuminationis, ac consequutorij. prior ille diebus constat 27. cum horis 7. ac minutis 47. alter soles continet 26. cum horis 12. vltimus soles vnà amplectitur 26. cum horis 12. minutis 44. & tribus ferè secundis. Cum itaque multiiugæ sint horum mensium emensiones, nobis modò inquirendum, qua ex his mensuretur partus, cum hunc septimestrem, octimestrem, nouimestrem vocamus. Intricata, & controuersa res, in oppositas secta classes, insignes vtrasq; habetes duces.

Quidam

Quidam igitur à sole fœtus gestationem emetiendam astruunt. quæ opinio fautorem habet Macrobium libr.1. in somn.Scip.ca.6.vna & Auicennā li. 3.fen.21.tra.1.c.2. hos insuper ex Neotericis sequuntur viri quidam classici Petrus quàm primum de Peramato, vnà cum Andrea Laurentio, hic lib.2. Anat. capite 13. ille autem lib.de homin.procreat. q.37. Hippocratem adhuc nolentem conantur illis assentire. Porrò Fuchsius eandem tenet. Franciscus pariter Vallesius li.2.controuers.contr. 37. Hieronymus Mercurialis li.de hom.generat. ca.29. Ioannes Riolanus li.Physiol.sect.7.ca.8. & quod magis est etiā & hanc amplectuntur illi Valentinæ scholę alumni Petrus Iacobus Esteue li.2.Epidem.sen. 13. tum peritissimus præceptor meus Iacobus Segarra li.3.de natur.fac.ca.3. Sed ne immoremur in re leui, quisque poterit robur huius opinionis in propriis locis conspicere, cum & aliò veritas modò nos aduocet.

Hallucinati fortè doctores hi eò quod obseruassent Græcorum menses omnes τειακονθημέρεις, vt liquidò innuit inter reliquos Hippocrates libr.2.Epidem.sect.3. sen.43. dum dicat, *Aut à menstruis numerandi sunt nouem menses, aut à conceptione, & in 270. dies, Græcanica supputatione, absoluuntur.* Si igitur 270. dies nouem absoluunt menses, ergo quilibet mensis τειακονθήμερος. nam nouies triginta hunc numerum complent. Si itaque mensis Græcorum triginta dierum, ergo non lunaris, cum nullus horum hanc metam attingat. Hæc Græci ab Ægyptiis sunt mutuati, vt refert Herodotus lib.2.numer. 40. cum hoc discrimine, quod Græci tertio quoque anno mensem intercalarem intro-

ducebant, & annus ille embolismus tredecim constabat mensibus, Aegyptij verò æquabant annum hunc ciuilem cum solis cursu, adiiciendo quotannis dies quinos. Futiliter igitur Macrobius, & Solinus Græcorum annum merum Lunarem prodiderunt, vnà & cum ipsis Theodorus Gaza, vt acutè hos arguit acutissimus Iosephus Scaliger lib. 1. de emend. temp. ca. de æq. anno min. Græc. nam neque lunaris, neque solaris, sed ciuilis potius, ex gentium instituto, cùm nullus secundùm naturam mẽsis lunaris, vel solaris 30. constet diebus, neque annus 270. Quare res physicas potissimum numerabãt Græci, iuxta varios Lunæ motus, vt infrà mox sequenti capite ostendemus: autumandum etiam & conceptionem eâdem norma metiri: & Hippocratem ibi loquutum fuisse iuxta vulgi morem, vt sibi aliquando mos est.

De probabiliori sententia mensis conceptionis.

Cap. VII.

IGnoratio motuum vtriusque sideris multiiugas peperit veteribus anni formas: vetustissima omnium quæ annum ad Lunæ cursum describebat. & cũ neomeniæ incertæ hinc menses omnes tricenis diebus explicarunt, & annum dierum 360. cõstituerũt, recedẽtẽ maximè ab anno lunari secũdũ naturã cõstantem diebus tantũ 355. illa ciuilis per plurima sæcula apud Græcos seruata fuit anni forma, verùm propter quosdam ciuiles actus, olympiades præsertim, motus Lunæ exigebant, & tunc Græci alterum annum æquabilem maiorem construxerunt,

quo

quo motus Lunæ æquabant motui solis per duodecim zodiaci segmenta gradientis vnà cum embolismo. Quare ipsis frequentissimum erat lunares menses obseruare, eos præsertim, quos consequutorios vocant, à lunæ iugo ad alterum vsque protractos, quod autem hi mẽses partuum sint mẽsura & rationibus lubet confirmare, & grauissimorum pariter doctorum calculo astruere: inter reliquos, qui pro mille sufficit vnus, adest veritatis Præceptor Hippocrates: hunc sequitur Phœnix Galenus, insignis eiusdem paraphrastes libr. de septimest. partu. Mox eloquentiæ Parens Cicero libr. 2. de Nat. Deor. cap. 10. tum A. Gellius lib. 3. Noct. Atticar. qui & hanc eandem celebris viri M. Varronis, tum & Aristidis Samij auctoritate confirmat. Neoterici iugiter adsunt in multitudine copiosa, Hispanus quamprimum ille doctus Alphonsus Lupeius in annot. in Galeni libr. de septimest. partu, tum Burgundus alter doctissimus Ioannes Lalamantius, clarissimis illis comment. tam in libr. Hippoc. de octimestri partu, numer. 15. quàm in libr. Galeni 2. de dieb. decret. cap. 2. Currunt tandem in eodem stadio illustres Iureconsulti, qui hanc eandem sententiam ex medicorum perenni fonte haustam exertè amplectuntur, Andreas inquam Alciatus in leg. Gallus in princ. nu. 29. de lib. & posth. tum Iacobus Menochius libr. 2. de Arbitra. Iud. cent. 1. cas. 50. num. 19. quo loco hæc recenset verba, *Hinc potest inferri declaratio ad leg. septimo mense ff. de statu hominis, vt de mense lunari intelligatur: quasi partus menses sint computandi lunares veluti in rescriptionibus solares, ex diebus triginta*

constantes. Nec plura modò congero testimonia in sententiam decantatam.

Ad rationum momenta iam accedamus, & demonstremus quod polliciti nos fuimus, etiam aduersus doctissimum Laurentium, hanc sententiam esse Hippocraticam: quare hunc amabò audiamus, lib. de septim. partu, sic loquentem iuxta Calui versionem, *Partus quidem septimestres centum & octoginta duobus diebus eduntur, & fiunt, particula diei addita. Nam si primi mensis quinque & decem dies computes (quinque siquidem menses centum quadraginta septem, & diei dimidium sunt) si verò sexaginta minus vno, proximè circitérve duo menses perficiuntur.* Ex his Hippocratis verbis liquidò constat menses partus lunares esse, & cõsequutorios, haudquaquam solares, aut ciuiles Græcanicos. patet Arithmetica demonstratione. Si quinque menses medij septimestris partus constant diebus 147. cum dimidio: quinquies autem 29. cum dimidio (mensura lunaris mensis consequutorij) numerum hunc Hippocratis adimplent. Ergo menses partus Hippocrati lunares consequutorij.

Rursus inquit, iuxta eandem versionem Calui, quam sequitur Doctor meus insignis Iacobus Segarra libr. 3. de nat. fac. ca. 3. *Si verò sexaginta minus vno, proximè circitérve duo menses perficiuntur.* Si igitur duo menses perficiuntur sexaginta diebus vno dempto: ergo huiusmodi menses solares non erunt, cum solaris mensis tricenos contineat dies, cum horis 10. ac minutis 29. vnde menses duo, præter sexaginta dies completos, continent horas alteram ferè supra vicenam. Porrò nec ciuiles Græcanici, cum hi absolutè tricenos amplectan-

ctantur soles, & per consequens absolutè pariter sexaginta dies, menses duo. Nulla igitur ratione mensis partus, apud Hippocratem solaris, aut ciuilis Græcanicus, imò potius lunaris consequutorius, vt dilucidè Galenus itidem in commentario in eundem Hippocratis librũ de septim. partu insinuat dicens, *Nam mensem nominari spatium quod ab vno Lunæ coitu cum sole, vsque ad alterum intercedit, nemo est qui nesciat.* quid vberius, aut dilucidius?

Præterea & altera ratione hoc idem lubet ex Hippocrate demonstrare citato loco, dum scribit primis libri verbis, iuxta Cornarij versionem, ac Mercurialis, *Septimestres autem nascuntur diebus centum, & octoginta duobus ac dimidio, & insuper accedente diei particula.* Si itaque in hoc partu menses intermedij quinque, vt iam ex Hippocrate diximus completi, & ex Galeno lunares, & inter se æquales, soles continebunt 147. horas 15. minuta 20.

Primus autem mensis, quamuis ne absolutus, tamen maiori saltem mensis lunaris parte frui debet. secto itaque ipso in partes æquales, vnaquæque soles continebit 14. cum horis 18. ac minutis 22. redundans autem illud supra hanc sectam partem, saltem sesqui altera diei parte excellat est necesse, horis videlicet 16. cum minutis 30. vnde primus hic mensis fruetur diebus 15. horis 10. cum minutis 52. vltimus denique mensis, si itidem in tres æquales diuidatur partes, necessariò & hic etiam & sesqui altera eiusdem constare debet, diebus itaquam 19. horis 16. cum 30. minutis. quæ omnia, ac singula in vnam redacta summam, numerum con-

ficient illum ab Hippocrate decantatum ad ſeptimeſtrem partum, continentem dies 182. cum dimidio, & altera vnà accedente particula, ſeu horis 18. ac minutis 42. per quam horarum 18. particulam ſeptimeſtris partus gaudet hebdomada 27. decretoria: cum 26. hebdomadæ completæ dies contineant 182. & per ſeſquialteram alterius diei partem iam vi illa fruatur diuini numeri ſeptenarij, ſeu hebdomadarum 27. & hinc eſt, quod ſeptimeſtris partus, & ſecundùm naturam, ac vitalis, cum procedat ab actione bene operantis Naturæ, ſeptenarios quammaximè obſeruantis.

Eſt & altera ratio, etiam ex vtroque Parente lib. 8. & octim. par. excerpta. Septimeſtris partus ex horum mente debet conſtare ad minimum media anni parte: ſed hæc media pars ſoles includit 182. cum horis ferè 15. (recepta Alphonſi regis ſententia, ceu veriori de anni ſolaris duratione, dierum 365. cum horis 5. & minutis 49. ſecundis 16.) & hæc rurſus menſes continet ſex æquales, & horum ſinguli diebus conſtant 30. cum horis 10. ac dimidia. Ergo, ſi ſolares eſſent menſes, potius ſeptimeſtris partus, ſextimeſtris appellandus; quid quod & omnes eſſent integri, vt complerent numerum dierum 182. cum horis 15. ſumma mediæ anni ſolaris partis; quod vllatenus eſt neceſſe, vt fatentur palam Principes illi Medici, & magiſtra experientia comprobat. Quare cum partum hunc conſtantem diebus 182. cum ſeſquialtera diei parte ſeptimeſtrem appellet Hippoc. cum Gal. & quinque medij tãtum neceſſariò integri, neceſſariò itidem & hi mẽſes lunares.

Porrò & ex decimeſtri partu idem poſſumus concludere; qui cum omnium ſit perfectior, quia ex diuino

diuino Dictatore lib. de sept. par. ex quadragenariis constat septem, aut quadraginta septenariis, numeri ambo quammaximè à Natura exculti, ac obseruati, sibique familiares. Septem autem quadragenarij numerum absoluunt dierum 280. quo numero decimus mensis lunaris consequutorius gaudet, absolutis ac integris nouem prioribus, quod possibile, dies continentibus 264. cum horis 14. ac minutis ferè 13. vltimo autē mense vltra mediū saltē præpōderāte, soles videlicet amplectente 15. cum horis 10. ac minutis 52. quæ si in vnā reducantur summā, numerum adimplebūt prædictū Hippocratis, dierum 280. cum hora altera, ac minutis 4. Quæ quidem decimestri partu nequeunt conuenire, si menses solares extiterint, cum menses nouē solares integri soles contineant 273. cum horis 18. & addita mox alterius mensis maiori parte, numerum component dierum 289. longè à meta Hippocratica distantem, tum à quadragenario septimo, cum potius octauo iam frueretur numero infausto.

Tandem lubet, & alia Galeni auctoritate, hoc idem demonstrare; Galenus namque lib. de Nat. hum. sen. 41. interuallum illud inter opposita tempora menses septem includere retur, eius verba perpendamus, *Vult auctor, morbos, qui in vetustatem incidunt, & non dierum, sed mensium circuitu fiunt, contrario anni tempore, eo, quo generati sunt, hoc est septimo mense finiri.* Si igitur menses septem includuntur intra spatium temporum oppositorum, ergo necessariò menses lunares, quia solares potius sex erunt; cum tropicus alter, à sibi opposito, tantum per sex menses solares distet, vti æquinoctium ab altero sibi opposito,

& cum iudicatio perfecta septenario fiat, non sexto mense solari, sed septimo lunari, absoluetur. quid quod & morbi iuxta Lunæ motum suos habent assultus, & vis decretoria ab ipsa quamprimum dependet, vt & nos diffusè lib. 1. cum Galeno replicauimus. Quare partus, ceu altera iudicatio motus itidem Lunæ insequetur.

Relicto modò Hippocrate, tum Galeno, sufficientibus nobis sanè testibus, hoc idem fas, & vsu prisci illius sæculi comprobare. illud namque, etsi Idololatriæ conuolutum, & per consequens nefariis ac execrandis plenum erroribus, cum disciplinarum studiis pariter esset addictum, eorum mentes apprimè cultæ ita perficiebantur, quod plurima, nec cōtemnenda, vt omnes docent Mytologistici, sub fabularum velamine perdoctè obumbrassent. hi igitur cum affabrè recepissent, cuncta conceptionis, ac partus, vti reliqua omnia muliebria Lunam habere auctorem, hanc sub Lucinæ nomine, tanquam conceptionum, ac partuum fautricem, ac præsidem summa religione venerabantur: eidémque semestrem bouem cum filiis recenter natis, dum infantibus imponerent nomina, vnà immolabant: gratias illi agentes, quod eius ope maturè fœtus ab vtero exilisset. De hac re plurima sanè, ac doctè scripsit Natalis Comes lib. 4. mytologiæ, ca. 1. tum & Adrianus Iunius medicus insignis, & bonarum litterarum vir peritissimus in elencho auctorum in Nonium Marcellum, quo loco inquit, Lunam à priscis πεισδίτην vocari, ob varias, quas ipsa inducit figuras: mox πεπύλιον ab apertura locorum fœmineorum, cum ipsi vis magna in laxandis corporis meatibus insit. hinc sub plenilunio copiosiores fiunt vacua-

tiones

tiones assumpto pharmaco, parciores ipsa silente. cum igitur & ipsi magna vis insit ad partũ accelerandum, proinde à Timotheo dicitur ὠκυτόκος, seu partuum acceleratrix. de hoc instituto librum conscripserat doctissimus Varro, inscriptum περὶ ἀρίστης κυήσεως, seu de optato partu. quod opus ob temporum iniurias, vtí & alia plurima, non extat. ob varia itaque munera varium illa, ac diuersum sortita est nomen; Ἄρτεμις enim dicitur, eo quod Luna suo tẽpore partum facilem reddat, non vt falsò arbitratur Macrobius lib. 1. Satur. cap. 15. quasi ἀεροτόμην, quod aëra secet. vocatur deinde Εἰλήθυια, quasi parturientibus sit præstò, iuxta Sapphicum illud Horatij, in carm. secul.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Nihilominus & Leuanam Deam Gentiles appellabant, vt D. Augustinus refert lib. de ciuit. Dei cap. 10. quæ præerat leuandis de terra pueris, vti Statinam, cui sacra constitutio infantis super terram; & cum iuuisset stantes infantes Deistatilinus Deus vocatur, eodem referente Aug. citato libro, c. 1. & Varro lib. de puerorum educ. StatanumDeum facit pueritiæ præsidem.

Quare cum apud Græcos Philosophos, ac Medicos, tum etiam apud priscos Latinos conceptionis, & partus opus sine discrimine, Lunæ attribuatur, & ad eius motum conceptionem, ac partum vnà ab eisdem moueri arbitraretur; necessarium itidem, ac ius, per eundem Lunæ motum, illa eadem pariter metiri. Vnde Hippocrates, & Galenus, quibus subi-

da censemus; Cursor: seu quod mouetur, fœtus qui generatur; stadium, seu vbi agitatur, vterus; Hora, seu tempus dum agitatur, septimus, nonus, aut decimus mensis; Cursio, seu quod est in agitatu; conceptionis actio, cuius terminus nixus. Cunctis modò omissis, de tempore tantum erit dissertatio, mensura, iuxta Chrysippum, celeritatis, & tarditatis quia cuncta mensurantur corpora, vti æuo spiritus, æternitate diuinum Numen.

Tempus, quà mensura, duplici æstimatur ratione, vt interna mensura, & tunc motus est primò, & per se primi cœli, seu primi mobilis, æquabilis, & aliorum motuum norma. deinde vt externa, & tunc tempus illud metitur cũctarum rerum inferiorum motus. In hac sententia versatur Angelicus doctor in opusculo de instantibus. Verum cum hæc mensura externa, qua res omnes emetimur naturales multiiuga sit, iuxta varios ac distinctos corporum cœlestium motus, vt videre est, annus, mensis, dies, quæ potissimæ sunt temporum numerandi rationes, inquirendum modò, quâ ex his fœtus gestatio mensuretur, Galenus doctissimus lib. de septim. partu omni illa triplici mensura emetiri censet. Anni quamprimum, cum dicat, debere ad hoc vt vitalis sit partus obtinere dimidiam saltem anni partem. Mensis rursus, cum fœtus à mensibus denominet; septimestrem vocans partum, octimestrem, nouimestrem &c. Diei tandem, cum affirmet ad partum vitalem (cuius calcem septimum assignat mensem) dies requiri ad minus 182. cum sesquialterius diei parte. Sed cum communis appellatio sit à mensibus, quia rarissimè, aut nunquam partus annum attingant, tum dierum emensio fastidiosa,

ac

ac prolixa, hinc mensium mensura, ceu frequentior, & expeditior modò nobis exploranda venit.

Cæterum, cum in omni tempore duo adsint sit necesse, & motus cœlestis, & anima eundem motum mensurans. quid, quod cum in corporibus illis cœlestibus varij & distinctissimi obseruentur motus, varias nihilominus, mensuras anima, & distinctissimas constituit mensurationum differentias, & ex his, alteras elicict, iuxta eius institutum. illas naturales, has verò Philosophi ciuiles appellant. Annum quamprimum in solarem, & lunarem diuidunt (relicto discreto, & altero magno, seu Platonico, qui vtrique iugiter eiusdem secundum naturam sunt differentiæ) & in alterum ciuilem annum, ex hominum videlicet instituto. Rursus mensis eandem sustinet diuisionem, cum secundum naturam alter, aut solaris, aut lunaris, ciuilis alter, ex eodem itidem hominum instituto. Dies tandem in naturalem, & attificialem secatur, & vterque secundum naturam. sunt & aliæ temporum diuisiones, quas ceu à nostro consilio alienas relinquimus, anni videlicet in menses, mensium in hebdomadas, hebdomadum in dies, dierum in horas, horarum in minuta, minutorum in secundas, & puncta.

Mensis itaque (qui fortè à mensura, non à Mene, seu Luna, vt arbitratur Macrobius, li. 2. in som. Scip. c. 11. appellatur) iuxta Philosophorum, ac Astrologorum sententiam duplex, naturalis alter, qui (vt cum logicis loquamur) materiale esse in re numerabili secundum naturam habet: & alter ciuilis, qui ex hominū tantum instituto, vti & numerus numerās. Priorē illum, ex varia obseruatione motuū corpo-

rum cęlestum constituunt,vnde illa diuisio exurgit secundum naturam, in mensem solarem, ac lunarem. Et cum in sole alterum obseruent motum per zodiacum,respectu eiusdem medium motum, quo zodiaci peragrat segmenta,mensis,iuxta hunc motum diebus constabit 30. horis 10. cum minutis 29. sed est & alius motus etiam soli peculiaris, iuxta quem menses fiunt inæquales,respectu maioris,vel minoris moræ in quolibet peculiari zodiaci segmento. hinc, istæ tantum solaris mensis eliciuntur secundum naturam ideæ. Nam altera illa varia coagmentatio ex diebus 30. vel 31. vel 28. aut 29. nec secundum naturam, imò ciuilis, ex præscripto Iulij Cæsaris, & Augusti, vt Macrobius refert lib. 1. Satu.cap.14. tum & Polyhistor Solinus. cap.3. quæ in vtroque foro,apud omnem Catholicorum cœtum, iam ab initio vsu receptaest.

Præterea Luna velox planeta,inconstans,ac leuitatis symbolum,cum variis simul ac velocibus concitetur motibus, variæ inde ab ipsa constituuntur mensium ideæ. inter has tres illæ potissimum exoriuntur,quas nos lib.1.cap.8.abundè replicauimus, mensis videlicet peragratorij, illuminationis, ac consequutorij.prior ille diebus constat 27.cum horis 7.ac minutis 47.alter soles continet 26.cum horis 12.vltimus soles vnà amplectitur 26. cum horis 12.minutis 44. & tribus ferè secundis. Cum itaque multiiugæ sint horum mensium emensiones, nobis modò inquirendum, qua ex his mensuretur partus,cum hunc septimestrem,octimestrem,nouimestrem vocamus. Intricata,& controuersa res,in oppositas secta classes, insignes vtrasq; habētes duces.

Quidam

Quidam igitur à sole fœtus gestationem emetiendam astruunt. quæ opinio fautorem habet Macrobium libr.1. in somn.Scip.ca.6.vna & Auicennã li. 3.fen.21.tra.1.c.2. hos insuper ex Neotericis sequuntur viri quidam classici Petrus quàm primum de Peramato, vnà cum Andrea Laurentio, hic lib.2. Anat. capite 13. ille autem lib.de homin.procreat. q.37. Hippocratem adhuc nolentem conantur illis assentire. Porrò Fuchsius eandem tenet. Franciscus pariter Vallesius li.2.controuers.contr. 37. Hieronymus Mercurialis li.de hom.generat. ca.29. Ioannes Riolanus li.Physiol.sect.7.ca.8. & quod magis est etiã & hanc amplectuntur illi Valentinæ scholę alumni Petrus Iacobus Esteue li.2.Epidem.sen. 13. tum peritissimus præceptor meus Iacobus Segarra li.3.de natur.fac.ca.3. Sed ne immoremur in re leui, quisque poterit robur huius opinionis in propriis locis conspicere, cum & aliò veritas modò nos aduocet.

Hallucinati fortè doctores hi eò quod obseruassent Græcorum menses omnes τριακονθημέρους, vt liquidò innuit inter reliquos Hippocrates libr.2.Epidem.sect.3. sen.43. dum dicat, *Aut à menstruis numerandi sunt nouem menses, aut à conceptione, & in 270. dies, Græcanica supputatione, absoluuntur.* Si igitur 270. dies nouem absoluunt menses, ergo quilibet mensis τριακονθήμερος. nam nouies triginta hunc numerum complent. Si itaque mensis Græcorum triginta dierum, ergo non lunaris, cum nullus horum hanc metam attingat. Hæc Græci ab Ægyptiis sunt mutuati, vt refert Herodotus lib.2.numer. 40. cum hoc discrimine, quod Græci tertio quoque anno mensem intercalarem intro-

ducebant, & annus ille embolismus tredecim constabat mensibus, Aegyptij verò æquabant annum hunc ciuilem cum solis cursu, adiiciendo quotannis dies quinos. Futiliter igitur Macrobius, & Solinus Græcorum annum merum Lunarem prodiderunt, vnà & cum ipsis Theodorus Gaza, vt acutè hos arguit acutissimus Iosephus Scaliger lib. 1. de emend. temp. ca. de æq. anno min. Græc. nam neque lunaris, neque solaris, sed ciuilis potius, ex gentium instituto, cùm nullus secundùm naturam mēsis lunaris, vel solaris 30. constet diebus, neque annus 270. Quare res physicas potissimum numerabāt Græci, iuxta varios Lunæ motus, vt infrà mox sequenti capite ostendemus: autumandum etiam & conceptionem eâdem norma metiri: & Hippocratem ibi loquutum fuisse iuxta vulgi morem, vt sibi aliquando mos est.

De probabiliori sententia mensis conceptionis.

Cap. VII.

Ignoratio motuum vtriusque sideris multiiugas peperit veteribus anni formas: vetustissima omnium quæ annum ad Lunæ cursum describebat. & cū neomeniæ incertæ hinc menses omnes tricenis diebus explicarunt, & annum dierum 360. cōstituerūt, recedētē maximè ab anno lunari secūdū naturā cōstantem diebus tantū 355. illa ciuilis per plurima sæcula apud Græcos seruata fuit anni forma, verùm propter quosdam ciuiles actus, olympiades præsertim, motus Lunæ exigebant, & tunc Græci alterum annum æquabilem maiorem construxerunt, quo

quo motus Lunæ æquabant motui solis per duodecim zodiaci segmenta gradientis vnà cum embolismo. Quare ipsis frequentissimum erat lunares menses obseruare, eos præsertim, quos consequutorios vocant, à lunæ iugo ad alterum vsque protractos, quod autem hi mēses partuum sint mēsura & rationibus lubet confirmare, & grauissimorum pariter doctorum calculo astruere: inter reliquos, qui pro mille sufficit vnus, adest veritatis Præceptor Hippocrates: hunc sequitur Phœnix Galenus, insignis eiusdem paraphrastes libr. de septimest. partu. Mox eloquentiæ Parens Cicero libr. 2. de Nat. Deor. cap. 10. tum A. Gellius lib. 3. Noct. Atticar. qui & hanc eandem celebris viri M. Varronis, tum & Aristidis Samij auctoritate confirmat. Neoterici iugiter adsunt in multitudine copiosa, Hispanus quamprimum ille doctus Alphonsus Lupeius in annot. in Galeni libr. de septimest. partu, tum Burgundus alter doctissimus Ioannes Lalamantius, clarissimis illis comment. tam in libr. Hippoc. de octimestri partu, numer. 15. quàm in libr. Galeni 2. de dieb. decret. cap. 2. Currunt tandem in eodem stadio illustres Iureconsulti, qui hanc eandem sententiam ex medicorum perenni fonte haustam exertè amplectuntur, Andreas inquam Alciatus in leg. Gallus in princ.nu. 29.de lib.& posth.tum Iacobus Menochius libr. 2. de Arbitra. Iud. cent. 1. cas. 50. num. 19. quo loco hæc recenset verba, *Hinc potest inferri declaratio ad leg. septimo mense ff. de statu hominis, vt de mense lunari intelligatur: quasi partus menses sint computandi lunares veluti in rescriptionibus solares, ex diebus triginta*

conſtantes. Nec plura modò congerò teſtimonia in ſententiam decantatam.

Ad rationum momenta iam accedamus, & demonſtremus quod polliciti nos fuimus, etiam aduerſus doctiſſimum Laurentium, hanc ſententiam eſſe Hippocraticam: quare hunc amabò audiamus, lib. de ſeptim. partu, ſic loquentem iuxta Calui verſionem, *Partus quidem ſeptimeſtres centum & octoginta duobus diebus eduntur, & fiunt, particula diei addita. Nam ſi primi menſis quinque & decem dies computes (quinque ſiquidem menſes centum quadraginta ſeptem, & diei dimidium ſunt) ſi verò ſexaginta minus vno, proximè circitérve duo menſes perficiuntur*. Ex his Hippocratis verbis liquidò conſtat menſes partus lunares eſſe, & cõſequutorios, haudquaquam ſolares, aut ciuiles Græcanicos. patet Arithmetica demonſtratione. Si quinque menſes medij ſeptimeſtris partus conſtant diebus 147. cum dimidio: quinquies autem 29. cum dimidio (menſura lunaris menſis conſequutorij) numerum hunc Hippocratis adimplent. Ergo menſes partus Hippocrati lunares conſequutorij.

Rurſus inquit, iuxta eandem verſionem Calui, quam ſequitur Doctor meus inſignis Iacobus Segarra libr. 3. de nat. fac. ca. 3. *Si verò ſexaginta minus vno, proximè circitérve duo menſes perficiuntur*. Si igitur duo menſes perficiuntur ſexaginta diebus vno dempto: ergo huiuſmodi menſes ſolares non erunt, cum ſolaris menſis tricenos contineat dies, cum horis 10. ac minutis 29. vnde menſes duo, præter ſexaginta dies completos, continent horas alteram ferè ſupra vicenam. Porrò nec ciuiles Græcanici, cum hi abſolutè tricenos amplectan-

ctantur soles, & per consequens absolutè pariter sexaginta dies, menses duo. Nulla igitur ratione mensis partus, apud Hippocratem solaris, aut ciuilis Græcanicus, imò potiùs lunaris consequutorius, vt dilucidè Galenus itidem in commentario in eundem Hippocratis librū de septim. partū insinuat dicens, *Nam mensem nominari spatium quod ab vno Lunæ coitu cum sole, vsque ad alterum intercedit, nemo est qui nesciat.* quid vberius, aut dilucidius?

Præterea & altera ratione hoc idem lubet ex Hippocrate demonstrare citato locò, dum scribit primis libri verbis, iuxta Cornarij versionem, ac Mercurialis, *Septimestres autem nascuntur diebus centum, & octoginta duobus ac dimidio, & insuper accedente diei particula.* Si itaque in hoc partu menses intermedij quinque, vt iam ex Hippocrate diximus completi, & ex Galeno lunares, & inter se æquales, soles continebunt 147. horas 15. minuta 20.

Primus autem mensis, quamuis ne absolutus, tamen maiori saltem mensis lunaris parte frui debet. secto itaque ipso in partes æquales, vnaquæque soles continebit 14. cum horis 18. ac minutis 22. redundans autem illud supra hanc sectam partem, saltem sesqui altera diei parte excellat est necesse, horis videlicet 16. cum minutis 30. vnde primus hic mensis fruetur diebus 15. horis 10. cum minutis 52. vltimus denique mensis, si iterum in tres æquales diuidatur partes, necessario & hic etiam & sesqui altera eiusdem constare debet, diebus nequam 19. horis 16. cum 30. minutis. quæ omnia, ac singula in vnam redacta summam, numerum con-

ficient illum ab Hippocrate decantatum ad ſeptimeſtrem partum, continentem dies 182.cum dimidio, & altera vnà accedente particula, ſeu horis 18. ac minutis 42. per quam horarum 18. particulam ſeptimeſtris partus gaudet hebdomada 27. decretoria: cum 26. hebdomadæ completæ dies contineant 182. & per ſeſquialteram alterius diei partem iam vi illa fruatur diuini numeri ſeptenarij, ſeu hebdomadarum 27. & hinc eſt, quod ſeptimeſtris partus, & ſecundùm naturam, ac vitalis, cum procedat ab actione bene operantis Naturæ, ſeptenarios quammaximè obſeruantis.

Eſt & altera ratio, etiam ex vtroque Parente lib. 8.& octim.par.excerpta.Septimeſtris partus ex horum mente debet conſtare ad minimum media anni parte: ſed hæc media pars ſoles includit 182.cum horis ferè 15. (recepta Alphonſi regis ſententia, ceu veriori de anni ſolaris duratione, dierum 365. cum horis 5. & minutis 49. ſecundis 16.) & hæc rurſus menſes continet ſex æquales,& horum ſinguli diebus conſtant 30.cum horis 10.ac dimidia. Ergo, ſi ſolares eſſent menſes, potius ſeptimeſtris partus, ſextimeſtris appellandus; quid quod & omnes eſſent integri, vt complerent numerum dierum 182. cum horis 15. ſumma mediæ anni ſolaris partis; quod vllatenus eſt neceſſe, vt fatentur palam Principes illi Medici, & magiſtra experientia comprobat. Quare cum partum hunc conſtantem diebus 182. cum ſeſquialtera diei parte ſeptimeſtrem appellet Hippoc.cum Gal.& quinque medij tãtum neceſſariò integri, neceſſariò itidem & hi mẽſes lunares.

Porrò & ex decimeſtri partu idem poſſumus concludere; qui cum omnium ſit perfectior, quia ex diuino

diuino Dictatore lib. de sept. par. ex quadragenariis constat septem, aut quadraginta septenariis, numeri ambo quammaximè à Natura exculti, ac obseruati, sibíque familiares. Septem autem quadragenarij numerum absoluunt dierum 280. quo numero decimus mensis lunaris consequutorius gaudet, absolutis ac integris nouem prioribus, quod possibile, dies continentibus 264. cum horis 14. ac minutis ferè 13. vltimo autē mense vltra mediū saltē præpōderāte, soles videlicet amplectente 15. cum horis 10, ac minutis 52. quæ si in vnā reducantur summā, numerum adimplebūt prædictū Hippocratis, dierum 280. cum hora altera, ac minutis 4. Quæ quidem decimestri partu nequeunt conuenire, si menses solares extiterint, cum menses nouē solares integri soles contineant 273. cum horis 18. & addita mox alterius mensis maiori parte, numerum component dierum 289. longè à meta Hippocratica distantem, tum à quadragenario septimo, cum potius octauo iam frueretur numero infausto.

Tandem lubet, & alia Galeni auctoritate, hoc idem demonstrare; Galenus namque lib. de Nat. hum. sen. 41. interuallum illud inter opposita tempora menses septem includere retur, eius verba perpendamus, *Vult auctor, morbos, qui in vetustatem incidunt, & non dierum, sed mensium circuitu fiunt, contrario anni tempore, eo, quo generati sunt, hoc est septimo mense finiri.* Si igitur menses septem includuntur intra spatium temporum oppositorum, ergo necessariò menses lunares, quia solares potius sex erunt; cum tropicus alter, à sibi opposito, tantum per sex menses solares distet, vti æquinoctium ab altero sibi opposito,

tiones assumpto pharmaco, parciores ipsa silente. cum igitur & ipsi magna vis insit ad partũ accelerandum, proinde à Timotheo dicitur ὠκυτόκιος, seu partuum acceleratrix. de hoc instituto librum conscripserat doctissimus Varro, inscriptum περὶ αἱρετῆς κυήσεως, seu de optato partu. quod opus ob temporum iniurias, vti & alia plurima, non extat. ob varia itaque munera varium illa, ac diuersum sortita est nomen; Ἄρτεμις enim dicitur, eo quod Luna suo tẽpore partum facilem reddat, non vt falsò arbitratur Macrobius lib. 1. Satur. cap. 15. quasi ἀεροτόμον, quod aëra secet. vocatur deinde εἰλείθυια, quasi parturientibus sit præstò, iuxta Sapphicum illud Horatij, in carm. secul.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Nihilominus & Leuanam Deam Gentiles appellabant, vt D. Augustinus refert lib. de ciuit. Dei cap. 10. quæ præerat leuandis de terra pueris, vti Statinam, cui sacra constitutio infantis super terram; & cum iuuisset stantes infantes Deistatilinus Deus vocatur, eodem referente Aug. citato libro, c. 1. & Varro lib. de puerorum educ. StatanumDeum facit pueritiæ præsidem.

Quare cum apud Græcos Philosophos, ac Medicos, tum etiam apud priscos Latinos conceptionis, & partus opus sine discrimine, Lunæ attribuatur, & ad eius motum conceptionem, ac partum vnà ab eisdem moueri arbitraretur; necessarium itidem, ac ius, per eundem Lunæ motum, illa eadem pariter metiri. Vnde Hippocrates, & Galenus, quibus subi-

tum est præstandum silentium, hanc numerandi normam sunt sequuti.

Quod si occurrant dicentes, quod sol ad generationem maiorem potius habeat vim, quàm ipsa Luna, vnde dimanat illud axioma à Philosophorum Principe, Sol & homo generant hominem, & rursus lib. 2. Phys. solem vocat γεννητικὸν, seu rerum omnium & parentem, & germinatricem.

Infirmabimus ista, si dixerimus, quòd hæc, ac reliqua munera præstet Sol media coniuge Luna, cui ipse suas impertitur vires. Lunæ itaque illa proximè sunt tribuenda. quid quod & Luna cum planeta sit fœmineus, facultate humidus, rebus fœmineis, ac humidis quammaximè præest, quales principia nostræ generationis. quare hæc ad motũ mouebuntur Lunæ cuius subiacent imperio. Sed de his satis.

Conuelluntur rationes Laurentij, tum Peramati de mense solari in fœtatione.

Cap. VIII.

VT à calce ad carceres reuocemur, lubet modò doctissimi Laurentij rationes infirmare. Has omnes vno flatu hauddubiè dissipabimus, flatus erit medium illud, quo ipse Hippocratis pugnantes locos de hac re eruditè satis conciliat, dicendo, quod menses stati partus maximam sint consequuti latitudinem: vnde non sequitur, septimestris partus tres habet denarios, & quilibet horum 70. continet soles, & omnes summam efficiunt dierum 210. Ergo quilibet mensis 30. continet soles; cum

cum septies triginta cóficiant numerum 210. Quia si lunares itidem menses obseruemus, idem potest esse septenariorum, ac decadum syntagma, si vniuersam eius accipiamus latitudinem, ad vltimam vsque lunaris mensis metam. & proinde lib. de Principiis num. 22. Dictator summus ad numerorum vim ac rationem, septenarij præsertim conceptionem refert, vt iidem numeri quammaximè præstant ad omnes vitæ nostræ mutationes: quia natura iisdem gaudet, & secundùm eos, vti artifex diuinus cuncta operatur. Quare cum in omni latitudine partus cuiuslibet, siue septimestris fuerit, siue nouimestris, siue decimestris, decadum vigeat facultas & septenariorum, hanc vim, ceu omni obseruatione dignam libris citatis optimus Senex commendat: haudquaquam intendit demonstrare tricenos, aut solares esse menses, cum sibi ipsi proculdubiò reluctaretur; quod piaculum.

Porrò, & eundem Laurentium & altera ratione conuincimus. Si omnes conceptionis menses triceni, omnes necessariò completi; quod & Hippocrati, & eidem Laurentio reluctans: cùm neç primus, nec vltimus integer sit necesse. cum igitur necessariò integri non sint, nec inde valemus inferre solares esse illos, aut tricenos, cum varietas extremorum mensium variet mensuram mediorum. Astruit itaque Hippocrates distinctos illos, ac statos numeros, iuxta cuiuslibet partus terminos, vti in septimestri 210. in nouimestri 270. & tandem in decimestri 300. vt declaret partus vim, an vitalis, vel secus; dependeréque istud sanè ex Natura per septenarios, & quadragenarios seriò operante. vti in chronicis morbis, idem censet

quasi dicat Hippocrates, *dies vnus, existit fermè tricesima mensis pars.* quia mensis consequutorius deficiens est, ad hoc, vt tricesimum attingat dierum numerum per horas 11. & minuta ferè 16. cuius defectus ratione, dicimus proximè vel fermè diem, esse tricesimam mensis partem, vti dies duo quindecimam. Demiror itidem Cornarium, virum citra aliorum iniuriam doctissimum, & de lingua Græca bene meritum, vti & Marinellum, idem aduerbium ἐγγύτατα, quo vsus fuerat Hippocrates lib. de sept. partu, nume. 1. ibidem vertisse, quàm proximè, & accuratè, hoc verò loco exactissimè; cum longè recedant significata, & orationem reddat à vero alienam, & eidem Hippocrati proculdubio oppositam. Si enim exactissimè dies, tricesima pars mensis, ergo necessariò mensis adæquatè contineret dies 30. & huiusmodi mensis, potius Græcanicus ciuilis, non solaris, cum vltrò procedat, non lunaris, cum citrò. quare cum ex Hippocratis, & Galeni mente mensis conceptionis lunaris sit, & consequutorius, vt nuper ostendimus, interpretandum seriò illud aduerbium vtrobique quasi σχεδὸν, quamproximè, seu propè, aut fermè, vti ἐγγὺς, propè etiam interpretatur à cunctis de lingua Græca benè meritis.

De caussis, vnde vitalis partus.

CAP. IX.

NOn animus nobis fuit, contentiosum hunc funem, alterno ductu distractum, quantum

ſubiecta patietur materies modò componere: tum, quia campus eſt, in quo, quamuis poſſit exultare oratio, vndique tamen ſeptus, ac vepribus veſtitus, atque dumetis: tum, quia hanc difficilem quæſtionem crebrò, & accuratè viri luſtrarunt clariſſimi, inter reliquos præſtans ille Valentinæ Academiæ coryphæus Iacobus Segarra, cuius mihi chariſſimum in ore ſemper verſatur nomen, tum eius famę recordatio immortalitati erit conſecrata. hic itaque lib.3.de Nat.fac.dum omnes illos Galeni libros exactę perluſtraſſet, hanc cap.3.diſputationem (arrepta à Galeni verbis occaſione) perbellè, ac diffuſę ſatis exagitat: ipſo prius, alter eiuſdem Academiæ alumnus Petrus Iacobus Eſteue, vir in omni ſcientiarum genere clarus, & Hiſpanorum (pace aliorum dixerim) extremum, hanc eandem commentariis illis doctiſſimis in lib.2.Epidem.ſect.3.ſen.36. ſeria diſſertatione pertractat. Eundem mox reuoluit lapidem Hiſpanus alter peritiſſimus Petrus de Peramato lib.de hominis procreat.à cap.8.vſque ad 12.Cum igitur hi, & alij ſummi nominis viri abundè hũc agrum coluerint, ſatius multò erit nos illorum potius frui laboribus, & pacatè vnà eorundem veſci frugibus. Verum cogit argumentum, cogit & verborum ſeries, ne intactam modò hanc relinquamus rem. hanc itaque per ſumma nos capita percurremus, perfunctoriè inquam.

Quæritur quamprimum, cur ex partionis menſibus (quos nuper lunares ſignauimus) ſeptimus inter priores aſſignetur vitalis, haudquaquam octauus: cur nonus vitalis ſimiliter, tum decimus, ac vndecimus. Satisfaciunt variè Philoſophi, Aſtrologi, ac Medici, iuxta ſingulorum varia principia, à quibus

bus contentiosè hæc disputatur quæstio, vti etiam & à Iureconsultis, propter varios arbitrarios Iudicum casus.

Philosophi multiiugas assignant caussas. Pythagorici ad vim numero rum referunt; quasi numeri in sui ratione vitalem vel funestam includant facultatem. Alij alias potius replicant; iuxta cuiusque mentem. Chaldæi, & Genethliaci Philosophi, vti & Astrologi ad astra confugiunt, ad vim scilicet, & varios septem Planetarum influxus.

Nullis his assentior. prioribus, quia numeri, vt sunt in numerante, cum abstracta accidentia sint, quantitates videlicet discretæ, nullam per se vim agendi queunt habere. actiones enim suppositorum sunt, hinc meritò hos redarguit Arist. tum lib. 1. Metaphys. ca. 5. tum lib. 14. cap. 3. cum omnem vim numeris, iuxta horum rationem formalem tribuerent ipsi Pythagorici. A Chaldæis, & Astrologis rursus abhorreo. nam quamuis superiora corpora per influxus quosdam inferioribus aliqua impertiri concedamus, haudquaquam hanc æquiuocam, & planetarum vicissitudinem, quam aniliter fingunt ipsi admittendam censemus. Arbitrantur autem Saturnum in mense primo, ceu primum in ordine, semini præesse, & ipsi vitam largiri: octauo, iam reliquis prætergressis iterum exultare, & vim suam pariter exercere, lethalem sanè, ac funestam, ob qualitates vitæ oppositas. & hinc octimestris funestus, & exitialis.

De Marte, vt reliquos taceam, inquiunt etiam, & eius dominium decimo repetere mense: & cum planeta flammeus sit, vnde Pyrois, iracũdus, & cruẽtus, & ab Alchocode, seu annorũ datore natiuũ

calorem supplantante, infaustus decimestris. Sed garriant hi quantum libuerit, & lyræ celestis concentu vnà delirẽt & ipsi. Vt autem reliqua omittamus, dilucidè quæ de mense decimo inficiunt, maximam redolent insaniam, nam, vt supra nuper diximus, decimestris omnium securissimus est, reliquis magis vitalis, præstantior, ac exinde frequentior. vndecimus contra, cui præsidem signant solé, & vitæ episcopum & parentem, rarior, infirmior, ac imperfectior. quod si vitalis, vt testatur Hippocrates, hoc ideo, quia per priores decem dies septimo adhuc gaudet quadrágenario, numeris quàm maximè à Natura æstimatis. Sed hos ceu in angulo sedentes modò relinquamus.

Doctores Medici hanc serram vnà reciprocant, & varij occurrunt in huius dissertationis assignanda caussa. Quidam enim Hippocratis auctoritate fulciti, inter quos Auicenna libr. de alimento, existit, ex vario formationis tempore id autumant cõtingere: dicentes, tempus motus est duplex ad tempus formationis, tempus verò partus triplex ad tẽpus motus. Sed cum tempus formationis varium sit, ex Hippocrate, & hoc ipsum ceu basis omnem disponat harmoniam, hinc ad eius varietatem, vniuersa itidem variatur harmonia. Quare, qui 35. formatus est sole, mouebitur ad duplum tempus 70. scilicet luce. quod tempus cum triplum sit ad partum, nascetur fœtus sole 210. vltimus terminus septimi mensis. qui motus cum harmonicus sit, & ad proportionem Naturæ, hinc septimestris partus necessariò vitalis. Idem de reliquis dicendum, vno dempto octimestri; quin hic nullum seruat harmonicum concentum circa septenarios, & quadragenarios.

narios:

narios:& proinde nec vitalis.Hæc opinio,probabilis quidem,ſynonymam habet cauſam, obſeruatione notam.

Alij Medici, quorum fortè opinio longè probabilis, etiam cum Hippocrate lib. de ſeptim. partu num. 6. 7. & 8. exiſtimarunt partum vti quandam criſimi eſſe.cúmque criſes, in acutis morbis, vt fusè nos libro 1.replicauimus, per tetradas fiant, & hebdomadas; ſimiliter in chronicis, cum menſem lunarem iam excedant,per ſeptenarios itidem,& quadragenarios ſi ſalubris, ac vitalis expectetur eorum terminatio,habendum eſt;qualis conceptio omnis, & ſecundum naturam partio.Vnicè namque Natura, in cunctis ſuis operibus hos amplectitur numeros,& iuxta eos operari mirificè delectatur.Horum numerorum vis à Luna dependet, etſi homonyma cauſa: à rebus tamen inferioribus, quibus hæc vis ineſt numerica, tanquam à ſynonyma cauſa. Non igitur vis per ſe numeris ineſt, ſed naturalibus aliis cauſis, quæ numeris, lege quadam, atque naturæ præſcripto, gaudet.Quare partus ſeptimeſtris, cum fruatur 27. ſeptenariis, ſeu quinque quadragenariis, numeris quidem imparibus, & decretoriis, hauddubiè vitalis, tum hebdomadarum, quam quadragenariorum ratione. Eadem eſt ratio de nouimeſtri; cum partio fiat ſeptimo quadragenario, & hebdomada 34.ſole videlicet 270. Idem de decimeſtri, cum partio eiuſdem fiat ſeptimo quadragenario. Octimeſtris autem haudquaquam vitalis, quia partio hęc ſexto accidit quadragenario.Sextus autem dies exitialis, tyrannus,funeſtè iudicans, vt venuſtè Galenus recenſet lib.1. de dieb. decret. cap. 4.& hinc cunctis infelicior. Septimus contra, ceu

Tt

rex mitiſſimus, ſuauiter cuncta diſponit, maxi... rurſus, felicem, ac vitalem in decernendo facu... tem habet.

Hæc opinio nec minimam in ſe continet p... babilitatem, non ob prædictam rationem ſolu... vſu crebro & in conceptione, ac partu obſerua... verùm & in omni huius vitæ noſtræ decurſu, ... accuratè ex diuino dictatore lib. de princ. nu. 22. ... mõſtrat Macr. lib. 1. in ſomn. Scip. c. 6. dũ etiã e... vterum indicit, maximam ineſſe in ſeptena... vim. Hinc, inquit, ſeptimo menſe dentire i... piunt infantes, ſeptimo anno renouantur, bi... primo pubeſcunt, hirceſcunt, venereo prolubio ... mulantur, per ſeptenarios ætatum omnis fit ... ratio. Anni rurſus totius vitæ, quos Chaldæi ... mactericos vocant, vi quadam decretoria, ſept... rio ſeptimo, aut nouenario ſeptimo, aut ... dem nono nouenario abſoluuntur, ceu interca... ri decretorio alterius ſeptenarij. & hi ἐνεατικοὶ ... tiùs dicuntur, qui à nouenario oriuntur, vti ... ματικοὶ, qui à ſeptenario climacterico: de ipſo a... A. Gellius lib. 15. cap. 7. noct. Attic. Mouetur ... que, ſuóſque habet aſſultus Natura ad hæc ſua ... nera obeunda decretoriis hiſce diebus, menſib... aut annis.

Hanc ſententiam veritati quammaximè c... ſonam plurimi, & grauiſſimi ſequuntur docto... inter reliquos Franciſcus Valleſius, Hiſpano... doctiſſimus libr. 2. controu. ca. 10. Matthæus D... ſerus libr. 2. de partibus corp. hum. Iacobus ... dem Segarra lib. 3. de Nat. fac. cap. 3. tum A... dreas Laurentius lib. 1. Anatom. q. 37. qua ... tentia arbitramur nos, de hac re, ſubtilius hu...

que quicquam non excogitasse humanum ingenium.

Verùm eandē nihilominus obstringillabit quispiam, hoc ductus facillimo medio. Si veritati arrideret, quod propter defectum alicuius perfecti numeri decretoiij, quem in sua latitudine octauus non ambit mensis, imò septimus, nonus, ac decimus, ille funestus, vitales hi, sequeretur quòd in omni regione lethalis esset octauus: sed hoc falsum, falsum itidem vnde sequitur. Nam in Naxio, insula maris Aegæi, altera & maiori ex cicladibus octauo mense fœliciter accidit fœminas parere, vitalésque fœtus existunt. testatur hoc Plinius libr. 4. Nat. histor. cap. 12. & inde parœmia desumpta *Partus Naxius*, hanc vnà Asclepiades Baccho attribuit, eo quòd in ea octonanus fuerit natus. Aristoteles itidem libr. 7. de histor. animad. cap. 4. in Aegypto eundem fœlicem contingere scribit, ob aquas Nili, quas fœminas fœcundissimas reddere retur. Idem & in Hispania accidisse refert Auicenna, cuius regni incola ipse fuit, illius præsertim Mahometarum litterarum emporij Cordubæ, dum nefarij ipsi Barbari ditissimam hanc prouinciam occupassent. Adsunt & historici Græci, ac Latini idem affirmantes, inter reliquos citatus Plinius lib. 7. de Nat. hist. cap. 5. qui & Italicis exemplis idem lustrat. Quare cum tantorum virorum auctoritate constet, octimestrem faustum & vitalem, corruet haud dubiè opinio altera.

Expungemus hanc obiectiunculam cuncta negando. Nam proculdubiò fabulosum, in

Tt 2

omni regione, in omni climate, ac ætate octimestrem partum vitalem. neque experientiæ fit peruium, imò oppositum elucet: cum & hisce nostris temporibus ne accidat quidem illis prænominatis regionibus octimestrem vitalem: neque fas est, communem aliquam modò assignare causam huiusmodi effectum prohibentem. quid quod & ceu impossibile illud testatur summus dictator libr. de principiis, num. 22. Credendum itaque, aut quod priscis illis temporibus non contigerit, cum fortè deceptæ fœminæ nouimestrem æstimarint octimestrem: aut, quod possibile quidem (& tunc, ceu prodigium habendum) alicui contigit fœminæ. verum vti rarissimum, ita ne secundum naturam, imò extra eiusdem limites æstimandum. quia, quæ secundum naturam, aut semper, aut vt plurimũ saltem accidant, est necesse: & de his tantum legum sanctores suas condunt leges, haudquaquam de raris, vt in leg. ex his. D. de leg. sen. 67. Præterea idem Galenus censet, libr. 4. de rat. vict. & libr. 2. de difficul. resp. ca. 3. Physicam vniuersalem doctrinam, ne ob rarum aliquem euentum ruere, aut diffundi: cum nihil tam ratum, ac firmum in Natura queat existere (ob innumeras mutationum caussas obuersantes, quibus sunt physica omnia obnoxia) quod infringi, ac labefactari nequeat, aut aliquo peculiari casu, aut exemplo. Dicemus igitur Naturam potius obseruantem numeros synonymam, influxus verò celestes homonymam partuum vitalium, ac lethalium caussas esse, neque amplius hunc funem distrahere modò intendimus, his pauculis contenti.

De

De caußis efficientibus morbos enixarum acutos.

CAP. X.

HVc vſque prodagmata quædam expunximus, digna quidem ſcitu, ac iocunda, nec minus ad ſubſequentem diſertationem vtilia: tempus iam eſt, vt poſtliminio redeamus, & noſtri conſilij rationem ſtudioſè pariter proſequamur. Verum cum nec morborum curatio queat exactè progredi, citra eorundem abſolutam ideæ, & cauſſarum iugiter notitiam: obſtringimur nunc ad exoluendos per venæ ſectionem enixarum morbos, & de horum natura, differentiis, cauſſis, ſymptomatum diuerſitate, atque ſæuitie aliqua præfari prius. Flores quidem, qui maximas, & vberrimas fruges promittunt.

Puerperas itaque omni ferè acutorum morborum ſyndrome laceſſiri, plurimis, grauiſſimíſve, atque funeſtis ſæpe cruciari ſymptomatis & declarat ratio, & aſſiduus teſtatur cum Hippocrate vſus. Accedit quamprimum ſynocha febris, mox cauſodes, vteri phlegmones pleuritis rurſus, angina, phrenitis, conuulſio, apoplexia, lethargus, coma, epilepſia, leucophlegmatia, & alij tandem quamplurimi morbi citò ad interitum fatales. Et quamuis horum quiſque in ſua ſpecie grauiſſimus, ob cauſſæ tamen cacoethiam hæc cunctis ferè enixarum morbis communis) eiſdem lethalior amplius. Porrò & cum ferina, ac funeſta germinent ſymptomata non vulgares ſolum, verum & dexterrimi medici, in horum curatione terrentur, animus eorundem vnà frangitur. Denique, quod

nec minus eſt, & vehementiæ morborum, cauſſarum cacoethiæ, ſymptomatum feritati, inextricabilis mox accidit, eorum curandi methodus, tum & ob ingentem affectuum iliadem, languorem pariter virium, à partus ſummis cruciatibus exolutarum, tum ob puerperium, aut imminutum, aut omnino acciſum. Cuncta igitur hæc rimari ſeriò, replicare ſedulò tenetur artifex, vt exactè inuia, ac difficilis hæc procedat curatio, Delio haud dubiè indigens natatore. Cæterum cum omnis ſanatio à cauſſa exordiatur, & hæc in enixis, ceu peculiaris, cunctis ſit puerperium: huius idea quamprimum inquirenda.

Hæc igitur antecedens cauſſa, Græcis προηγουμένη, in qua omnes enixarum morbi conueniunt, omne illud excretum eſt, quod tenetur, poſt nixum fœtus, excerni, per dies triginta in maſculino partu, & per quadraginta duos in fœmineo profiliens: coaceruatum tamen, ceu inutile fœtui, ac fœtæ, per totum grauidationis tempus. iſtud λόχιον Græcis appellatur. Multorum affectuum hæc materies parens fit, ſi imminutè, aut ſupra modum diffluat, aut omnino circuncidatur. Adhærent huic, ex aliquorum ſententia, & aliæ cauſſæ, morboſa videlicet corporis diſpoſitio, aut eiuſdem apparatus morboſus, ſiue à laboribus, ſiue à partus ſimul doloribus germinatus, vitium præterea vteri in conformatione, & aliquæ tandem procatharticæ cauſſæ, antecedentes & abditas concitantes. verùm hæ ad priores reduci valent. nam apparatus morboſus, proinde fit cauſa, quia aut ſupprimendo, aut minuendo, aut vltra modum lochion vacuando, corpus enixæ diſponit, vt in eo

noui

noui germinentur affectus: idem rursus, & vitium illud vteri in formatione. nec caussa externa habilis in nostrum corpus agere, quin abditam caussam suscitet, quæ præsens, illud afficiat. & hæc caussa necessariò in enixis lochialis materies. Quare in hac lustranda caussa totis viribus incumbendum. Astruit hoc idem dictator summus, dum libr. 1. de morb. mul. à nume. 58. ad nume. 82. omnes enixarum morbos consulat hac vnica præuisa caussa sanare. Et cum hæc, (vt nuper diximus) trifariam lædat; cuiusque læsionis differentiã, admirabili (vt sibi moris est) perquirit methodo. De acciso binas signat ipse caussas, æstum ac phlegmonem vteri, siue ab vlceribus, putredine, aut altera caussa obortum: rursus & eius oris cum stomacho conniuentiam, aut occlusionem. de hac conniuentia illud dictum ab Hippocrate lib. 5. Aphor. sen. 51. *Quæ ventrem ferunt, iis vteri os conniuet.* Quod signum pathognomonicum & vnicum conceptionis est, vt & Paraphrastes Galenus in eius sententiæ commen. acutè insinuat, videlicet, si citra duritiem, immisso obstetrix digito, conniuentiam inuenerit: quia vtero secundùm naturam, nusquam instituta est conniuendi consuetudo, nisi suscepto semine: quia statim eo suscepto, & amplexu fouet, & os conniuet. Ab aliqua autem præter naturam caussa, non solùm conniuet à partu, & vteri os, & eius stomachus, verùm facilè omni ex parte ipse concidit. ratio casus, & conniuentiæ est, quòd cum à grandiusculo fœtu, quammaximè vterus dilatetur, ac præter modum distendatur, mox à violento illo motu, quo ad

fœtus exclusionem expultrix facultas accingitur, iam depulso, in sese, ac in rugas quasi contractus collabitur, vnde ipsius osculum vnà conniuet, & fit obliquum. hoc enim apud Hippocratem sonat verbum ἰδνῶται, obliquatur. Vterus itaque in accisis puerperiis afficitur, præsertim vt similaris pars, ab æstu, & inflammatione, rursus, & vt organica, idque triplici illo modo ab Hippocrate descripto lib.1.de morb.mul. num.3. occlusione, obliquatione, & contractione, morbis quidem in figura, ac situ, vti altero in intemperie.hi itaque morbi etiam auctores fiunt aliorum grauissimorum morborum, quamuis per accidens, in quantum videlicet detinent excrementum illud, materiès, in qua consistit vis efficiens procreandi morbos, puerperium inquam, quod ex naturæ instituto per vterum repurgandum erat. Vterus itaq; malè affectus caussæ principium est morborum, qui puerperis accidunt.

De caussis accisi, aut imminuti lochij.

Cap. XI.

CVm lochia præsertim tempore à mensibus distinguantur, cum vtrunque excrementum, eôdem etiam & ab eodem Hippocrate lib. 5. Aph. sen. 28. nomine condonetur, γυναικεῖον, inquit Galenus in com. *appellauit ea quæ mulieribus per vterum menstruis purgationibus, & à partu vacuantur.* quãuis propriè illa ἔμμηνα, hæc καταμήνια vocentur, muliebritas vtrunque latinè; vsu tamen receptum est, promiscuè apud Græcos muliebria cuncta, & mansiones ipsis dicatas γυναικεῖον nominare, vt

inter reliquos Andreas Tiraquellus peritissimus Iurecōsultus,& qui inter reliquos fortè familiam ducit lib. de leg. connub. à num. 21.vsque ad 24.in lege 10. lustrat perbellè.

Mancus haud dubiè videtur Hippocrates in assignandis accisi,aut imminuti puerperij caussis;dum tantum quatuor illas nuper in superiori capite recensitas,lib.1.de morb.mul. nu.3. astruat.Nam quæ caussæ accisorum mensium eædem proculdubiò & lochiorum,cum vtrorumque eadem sit ratio.quare cum plures ab illis assignentur à Galeno caussæ mensium circuncisorum, tum lib.3.de causs.sympt. ca.4.tum & vtriusque symptomatis lib.5.Aph.sen. 28.& 57. necessariò & eædem in accisis lochiis æstimandæ. octo illæ à Galeno citato lib.de causs. sympt.adnumerantur,quarum aliæ ad vterum,vt similaris pars, ad eundem aliæ vt organica, ad contenta rursus aliæ,& aliæ tandem ad vniuersum corpus spectant. quæ ad vterum, vt pars similaris pertinent, non solum est illa, quam supra Hippocrates recenserat,intemperies,inquam,vteri calida, æstus, & inflammatio, verum & eiusdem vteri substantiæ modus, si densus, si solidus, & durus per se,vel per accidens fuerit. Ab vtraque caussa vasa ipsius vteri coarctantur, comprimuntur; hinc circunciditur fluxio, omnino, si in totum coarctentur vasa partim, si minus comprimantur,& tertia exoritur huius symptomatis caussa à prioribus duabus distincta sanè. Porrò ob vitium vteri, vt organica pars, supprimuntur menses, aut ob vitium in formatione, exilibus & angustis formatis vteri vasis:aut ob generatam in eorundem vasorum cauitate obstructionem, citra defectum aliquem in fluxuris hu-

moribus, aut itidem horum culpa, quia multi, crassi, aut lenti. & hinc aliæ tres exurgunt caussarum differentiæ. Denique totius corporis, & venarum vteri vitio, idem concitatur affectus: illius quamprimum, si diu multum fuerit mulier exercitio, ac laboribus fessa, aut tenuissimo victu vsa, aut aliò humores irrepserint: alterius tandem, si robusta fuerint vasa, ita vt omnem ad se humorum confluxum respuant, nullatenus quidem admittant. Longè igitur plures caussæ, quàm quæ à Dictatore recensentur.

Reapse huius rei, ne difficilis sanè ratio: quia Hippocrates eo loco, ne lege aliqua obstringebatur, vt cuncta illa seorsum enarraret, cum ipsi sufficeret, præcipuas, aut enixis peculiares, ac frequentiores enumerare caussas, inflammationem, conniuentiam, occlusionem. quid quod & Galeni reliquas vtrique statui communes, fortè ad illas tres reduci posse arbitramur. vnde Laconicus Hippocrates, vt sibi moris est, breui ista sylloge, cuncta illa restringit.

Occurrit modò anilis difficultas aduersus Galenum, cum vterus languidus à natura sit, & ad recipiendum potius habilis, vti penu à Natura statutum, ad omnem totius corporis fœminæ colluuiem expurgandam, ne quidem illi robur validum, humorem ad se confluentem aliò transmittere valens. Satisfaciemus, Galenum, robur illud ipsius vteri corpori non tribuere, sed vasis eiusdem: quæ, ob fibras transuersas illud præstare posse, nullus non concedit. Neque admittimus nunc alteram responsionem, Galenum ibi supposuisse robur vteri à medicamentis adstringentibus, ac roborantibus contra-

contractum; ceu externa sit caussa, & fictitia quidem ad Galeni mentem.

Ab his igitur caussis accisi lochij in vtero non solum morbi germinantur, verum & in aliis corporis partib⁹, vt insinuat perdoctè Dictator li.5. Aph.sen. 57. dicens, *Subsidentibus menstruis accidunt ab vtero morbi.* Galenus in commentario, illud ab vtero eleganter sic interpretatur, quod excrementa illa in vtero retenta, morbos non leues temporis progressu pariant; ex quorum pręsentia & contumaciores fiunt primarij affectus, aliorum germinatrices. producunt itaque ex Galeno menses retenti (& quod de mensib. idem de lochiis habendum) phlegmonem, erysipelatē, schirrum, cancrum, & hi rursus morbi, contumaciorem reddunt suppressionem, ex qua contumacia, ducto in sympathiam corpore affectus alij exoriuntur toti corpori communes, febris, anasarca, & alij huiusmodi. Hæc autem incommoda, ab immodicis mensibus ne accidere quidem posse, testatur cum Hippoc. Galenus, vti nec puerperiis immodicè emanantibus; & proinde ad menstrua abundantia illud non adiunxit *ab vtero*: hæc enim immodica (nisi habeant aliquam permistam qualitatem) nequeunt generare in vtero, aut ab vtero morbos, cum ibidem non remorentur. quibus non genitis, nec corpus reliquum ducetur in consensum, quamuis per accidens calore natiuo dissipato, & vnà hepate refrigerato, etiam ex Galeno lib.1. de nat. fac. capite octauo, anasarca, vel leucophlegmatia gignatur. verum affectus hic per se, ne ab vtero quidem exortus, & consequenter, ne ab vtero morbus vocandus; cum in vtero permanens non sit affectus

calorem supplantante, infaustus decimestris. Sed garriant hi quantum libuerit, & lyræ celestis concentu vnà delirét & ipsi. Vt autem reliqua omittamus, dilucidè quæ de mense decimo inficiunt, maximam redolent insaniam, nam, vt supra nuper diximus, decimestris omnium securissimus est, reliquis magis vitalis, præstantior, ac exinde frequentior. vndecimus contra, cui præsidem signant solē, & vitæ episcopum & parentem, rarior, infirmior, ac imperfectior. quod si vitalis, vt testatur Hippocrates, hoc ideo, quia per priores decem dies septimo adhuc gaudet quadragenario, numeris quàm maximè à Natura æstimatis. Sed hos ceu in angulo sedentes modò relinquamus.

Doctores Medici hanc serram vnà reciprocant, & varij occurrunt in huius dissertationis assignanda caussa. Quidam enim Hippocratis auctoritate fulciti, inter quos Auicenna libr. de alimento, existit, ex vario formationis tempore id autumant cōtingere: dicentes, tempus motus est duplex ad tempus formationis, tempus verò partus triplex ad tēpus motus. Sed cum tempus formationis varium sit, ex Hippocrate, & hoc ipsum ceu basis omnem disponat harmoniam, hinc ad eius varietatem, vniuersa itidem variatur harmonia. Quare, qui 35. formatus est sole, mouebitur ad duplum tempus 70. scilicet luce. quod tempus cum triplum sit ad partum, nascetur fœtus sole 210. vltimus terminus septimi mensis. qui motus cum harmonicus sit, & ad proportionem Naturæ, hinc septimestris partus necessariò vitalis. Idem de reliquis dicendum, vno dempto octimestri; quin hic nullum seruat harmonicum concentum circa septenarios, & quadragenarios:

narios:& proinde nec vitalis.Hæc opinio,probabilis quidem,synonymam habet causam, obseruatione notam.

Alij Medici, quorum fortè opinio longè probabilis, etiam cum Hippocrate lib. de septim. partu num. 6. 7. & 8. existimarunt partum vti quandam crisimi esse.cùmque crises, in acutis morbis, vt fusè nos libro 1.replicauimus, per tetradas fiant, & hebdomadas; similiter in chronicis, cum mensem lunarem iam excedant,per septenarios itidem,& quadragenarios si salubris, ac vitalis expectetur eorum terminatio,habendum est;qualis conceptio omnis, & secundum naturam partio.Vnicè namque Natura, in cunctis suis operibus hos amplectitur numeros,& iuxta eos operari mirificè delectatur.Horum numerorum vis à Luna dependet, etsi homonyma causa: à rebus tamen inferioribus, quibus hæc vis inest numerica, tanquam à synonyma causa. Non igitur vis per se numeris inest, sed naturalibus aliis causis, quæ numeris, lege quadam, atque naturæ præscripto, gaudet.Quare partus septimestris, cum fruatur 27. septenariis, seu quinque quadragenariis, numeris quidem imparibus, & decretoriis, hauddubiè vitalis, tum hebdomadarum, quam quadragenariorum ratione. Eadem est ratio de nouimestri; cum partio fiat septimo quadragenario, & hebdomada 34.sole videlicet 270. Idem de decimestri, cum partio eiusdem fiat septimo quadragenario. Octimestris autem haudquaquam vitalis, quia partio hęc sexto accidit quadragenario.Sextus autem dies exitialis, tyrannus,funestè iudicans, vt venustè Galenus recenset lib.1. de dieb. decret. cap. 4.& hinc cunctis infelicior. Septimus contra, ceu

Tt

rex mitiſſimus, ſuauiter cuncta diſponit, maximam rurſus, felicem, ac vitalem in decernendo facultatem habet.

Hæc opinio nec minimam in ſe continet probabilitatem, non ob prædictam rationem ſolùm, vſu crebro & in conceptione, ac partu obſeruatam; verùm & in omni huius vitæ noſtræ decurſu, vt accuratè ex diuino dictatore lib. de princ. nu. 22. demõſtrat Macr. lib. 1. in ſomn. Scip. c. 6. dũ etiã extra vterum indicit, maximam ineſſe in ſeptenariis vim. Hinc, inquit, ſeptimo menſe dentire incipiunt infantes, ſeptimo anno renouantur, bis ſeptimo pubeſcunt, hirceſcunt, venereo prolubio ſtimularitur, per ſeptenarios ætatum omnis fit mutatio. Anni rurſus totius vitæ, quos Chaldæi Climactericos vocant, vi quadam decretoria, ſeptenario ſeptimo, aut nouenario ſeptimo, aut tandem nono nouenario abſoluuntur, ceu intercalari decretorio alterius ſeptenarij. & hi ἐννατικοὶ potiùs dicuntur, qui à nouenario oriuntur, vti ἑβδοματικοὶ, qui à ſeptenario climacterico: de ipſo anno A. Gellius lib. 15. cap. 7. noct. Attic. Mouetur itaque, ſuóſque habet aſſultus Natura ad hæc ſua munera obeunda decretoriis hiſce diebus, menſibus, aut annis.

Hanc ſententiam veritati quammaximè conſonam plurimi, & grauiſſimi ſequuntur doctores, inter reliquos Franciſcus Valleſius, Hiſpanorum doctiſſimus libr. 2. controu. ca. 10. Matthæus Dreſſerus libr. 2. de partibus corp. hum. Iacobus itidem Segarra lib. 3. de Nat. fac. cap. 3. tum Andreas Laurentius lib. 1. Anatom. q. 37. qua ſententia arbitramur nos, de hac re, ſubtilius hucuſ-

que

que quicquam non excogitasse humanum ingenium.

Verùm eandē nihilominus obstringillabit quispiam, hoc ductus facillimo medio. Si veritati arrideret, quod propter defectum alicuius perfecti numeri decretoiij, quem in sua latitudine octauus non ambit mensis, imò septimus, nonus, ac decimus, ille funestus, vitales hi, sequeretur quòd in omni regione lethalis esset octauus: sed hoc falsum, falsum itidem vnde sequitur. Nam in Naxio, insula maris Aegæi, altera & maiori ex cicladibus octauo mense fœliciter accidit fœminas parere, vitalésque fœtus existunt. testatur hoc Plinius libr. 4. Nat. histor. cap. 12. & inde parœmia desumpta *Partus Naxius*, hanc vnà Asclepiades Baccho attribuit, eo quòd in ea octonanus fuerit natus. Aristoteles itidem libr. 7. de histor. animad. cap. 4. in Aegypto eundem fœlicem contingere scribit, ob aquas Nili, quas fœminas fœcundissimas reddere retur. Idem & in Hispania accidisse refert Auicenna, cuius regni incola ipse fuit, illius præsertim Mahometarum litterarum emporij Cordubæ, dum nefarij ipsi Barbari ditissimam hanc prouinciam occupassent. Adsunt & historici Græci, ac Latini idem affirmantes, inter reliquos citatus Plinius lib. 7. de Nat. hist. cap. 5. qui & Italicis exemplis idem lustrat. Quare cum tantorum virorum auctoritate constet, octimestrem faustum & vitalem, corruet haud dubiè opinio altera.

Expungemus hanc obiectiunculam cuncta negando. Nam proculdubiò fabulosum, in

De caussis efficientibus morbos enixarum acutos.

Cap. X.

HVc vsque prodagmata quædam expunximus, digna quidem scitu, ac iocunda, nec minus ad subsequentem disertationem vtilia: tempus iam est, vt postliminio redeamus, & nostri consilij rationem studiosè pariter prosequamur. Verum cum nec morborum curatio queat exactè progredi, citra eorundem absolutam ideæ, & caussarum iugiter notitiam: obstringimur nunc ad exoluendos per venæ sectionem enixarum morbos, & de horum natura, differentiis, caussis, symptomatum diuersitate, atque sæuitie aliqua præfari prius. Flores quidem, qui maximas, & vberrimas fruges promittunt.

Puerperas itaque omni ferè acutorum morborum syndrome lacessiri, plurimis, grauissimísve, atque funestis sæpe cruciari symptomatis & declarat ratio, & assiduus testatur cum Hippocrate vsus. Accedit quamprimum synocha febris, mox causodes, vteri phlegmones pleuritis rursus, angina, phrenitis, conuulsio, apoplexia, lethargus, coma, epilepsia, leucophlegmatia, & alij tandem quamplurimi morbi citò ad interitum fatales. Et quamuis horum quisque in sua specie grauissimus, ob caussæ tamen cacoethiam hæc cunctis ferè enixarum morbis communis) eisdem lethalior amplius. Porrò & cum ferina, ac funesta germinent symptomata non vulgares solum, verum & dexterrimi medici, in horum curatione terrentur, animus eorundem vnà frangitur. Denique, quod

nec minus est, & vehementiæ morborum, caussarum cacoethiæ, symptomatum feritati, inextricabilis mox accidit, eorum curandi methodus, tum & ob ingentem affectuum iliadem, languorem pariter virium, à partus summis cruciatibus exolutarum, tum ob puerperium, aut imminutum, aut omnino accisum. Cuncta igitur hæc rimari seriò, replicare sedulò tenetur artifex, vt exactè inuia, ac difficilis hæc procedat curatio, Delio haud dubiè indigens natatore. Cæterum cum omnis sanatio à caussa exordiatur, & hæc in enixis, ceu peculiaris, cunctis sit puerperium: huius idea quamprimum inquirenda.

Hæc igitur antecedens caussa, Græcis προηγουμένη, in qua omnes enixarum morbi conueniunt, omne illud excretum est, quod tenetur, post nixum fœtus, excerni, per dies triginta in masculino partu, & per quadraginta duos in fœmineo prosiliens: coaceruatum tamen, ceu inutile fœtui, ac fœtæ, per totum grauidationis tempus. istud λόχιον Græcis appellatur. Multorum affectuum hæc materies parens fit, si imminutè, aut supra modum diffluat, aut omnino circuncidatur. Adhærent huic, ex aliquorum sententia, & aliæ caussæ, morbosa videlicet corporis dispositio, aut eiusdem apparatus morbosus, siue à laboribus, siue à partus simul doloribus germinatus, virium prætere a vteri in conformatione, & aliquæ tandem procatharticæ caussæ, antecedentes & abditas concitantes. verùm hæ ad priores reduci valent. nam apparatus morbosus, proinde fit causa, quia aut supprimendo, aut minuendo, aut vltra modum lochion vacuando, corpus enixæ disponit, vt in eo

noui

noui germinentur affectus: idem rursus, & vitium illud vteri in formatione. nec caussa externa habilis in nostrum corpus agere, quin abditam caussam suscitet, quæ præsens, illud afficiat. & hæc caussa necessariò in enixis lochialis materies. Quare in hac lustranda caussa totis viribus incumbendum. Astruit hoc idem dictator summus, dum libr. 1. de morb. mul. à nume.58. ad nume.82. omnes enixarum morbos consulat hac vnica præuisa caussa sanare. Et cùm hæc, (vt nuper diximus) trifariam lædat; cuiusque læsionis differentiâ, admirabili (vt sibi moris est) perquirit methodo. De accisso binas signat ipse caussas, æstum ac phlegmonem vteri, siue ab vlceribus, putredine, aut altera caussa obortum: rursus & eius oris cum stomacho conniuentiam, aut occlusionem. de hac conniuentia illud dictum ab Hippocrate lib. 5. Aphor. sen. 51. *Quæ ventrem ferunt, iis vteri os conniuet.* Quod signum pathognomonicum & vnicum conceptionis est, vt & Paraphrastes Galenus in eius sententiæ commen. acutè insinuat, videlicet, si citra duritiem, immisso obstetrix digito, conniuentiam inuenerit: quia vtero secundùm naturam, nusquam instituta est conniuendi consuetudo, nisi suscepto semine: quia statim eo suscepto, & amplexu fouet, & os conniuet. Ab aliqua autem præter naturam caussa, non solùm conniuet à partu, & vteri os, & eius stomachus, verùm facilè omni ex parte ipse concidit. ratio casus, & conniuentiæ est, quòd cum à grandiusculo fœtu, quammaximè vterus dilatetur, ac præter modum distendatur, mox à violento illo motu, quo ad

fœtus exclusionem expultrix facultas accingitur, iam depulso, in sese, ac in rugas quasi contractus collabitur, vnde ipsius osculum vnà conniuet, & fit obliquum. hoc enim apud Hippocratem sonat verbum ἰδνοῦται, obliquatur. Vterus itaque in accisis puerperiis afficitur, præsertim vt similaris pars, ab æstu, & inflammatione, rursus, & vt organica, idque triplici illo modo ab Hippocrate descripto lib.1.de morb.mul. num.3. occlusione, obliquatione, & contractione, morbis quidem in figura, ac situ, vti altero in intemperie.hi itaque morbi etiam auctores fiunt aliorum grauissimorum morborum, quamuis per accidens, in quantum videlicet detinent excrementum illud, materies, in qua consistit vis efficiens procreandi morbos, puerperium inquam, quod ex naturæ instituto per vterum repurgandum erat. Vterus itaq; malè affectus caussæ principium est morborum, qui puerperis accidunt.

De caußis accisi, aut imminuti lochij.

CAP. XI.

CVm lochia præsertim tempore à mensibus distinguantur, cum vtrunque excrementum, eôdem etiam & ab eodem Hippocrate lib. 5. Aph. sen. 28. nomine condonetur, γυναικεῖον, inquit Galenus in com. *appellauit ea qua mulieribus per vterum menstruis purgationibus, & à partu vacuantur.* quãuis propriè illa ἔμμηνα, hæc καταμήνια vocentur, muliebritas vtrunque latinè; vsu tamen receptum est, promiscuè apud Græcos muliebria cuncta, & mansiones ipsis dicatas γυναικεῖον nominare, vt

inter

inter reliquos Andreas Tiraquellus peritissimus Iureconsultus,& qui inter reliquos fortè familiam ducit lib. de leg. connub. à num. 21.vsque ad 24.in lege 10. lustrat perbellè.

Mancus haud dubiè videtur Hippocrates in assignandis accisi,aut imminuti puerperij caussis;dum tantum quatuor illas nuper in superiori capite recensitas,lib.1.de morb.mul. nu.3. astruat.Nam quæ caussæ accisorum mensium eædem proculdubiò & lochiorum,cum vtrorumque eadem sit ratio.quare cum plures ab illis assignentur à Galeno caussæ mensium circuncisorum, tum lib.3.de causs.sympt. ca.4.tum & vtriusque symptomatis lib.5.Aph.sen. 28.& 57. necessariò & eædem in accisis lochiis æstimandæ. octo illæ à Galeno citato lib.de causs. sympt.adnumerantur,quarum aliæ ad vterum,vt similaris pars, ad eundem aliæ vt organica, ad contenta rursus aliæ,& aliæ tandem ad vniuersum corpus spectant. quæ ad vterum, vt pars similaris pertinent, non solum est illa, quam supra Hippocrates recenserat,intemperies,inquam,vteri calida, æstus, & inflammatio, verum & eiusdem vteri substantiæ modus, si densus, si solidus, & durus per se,vel per accidens fuerit. Ab vtraque caussa vasa ipsius vteri coarctantur, comprimuntur; hinc circunciditur fluxio, omnino, si in totum coarctentur vasa partim, si minus comprimantur,& tertia exoritur huius symptomatis caussa à prioribus duabus distincta sanè. Porrò ob vitium vteri, vt organica pars, supprimuntur menses, aut ob vitium in formatione, exilibus & angustis formatis vteri vasis:aut ob generatam in eorundem vasorum cauitate obstructionem, citra defectum aliquem in fluxuris hu-

moribus, aut itidem horum culpa, quia multi, crassi, aut lenti. & hinc aliæ tres exurgunt caussarum differentiæ. Denique totius corporis, & venarum vteri vitio, idem concitatur affectus: illius quamprimum, si diu multum fuerit mulier exercitio, ac laboribus fessa, aut tenuissimo victu vsa, aut aliò humores irrepserint: alterius tandem, si robusta fuerint vasa, ita vt omnem ad se humorum confluxum respuant, nullatenus quidem admittant. Longè igitur plures caussæ, quàm quæ à Dictatore recensentur.

Reapse huius rei, ne difficilis sanè ratio: quia Hippocrates eo loco, ne lege aliqua obstringebatur, vt cuncta illa seorsum enarraret, cum ipsi sufficeret, præcipuas, aut enixis peculiares, ac frequentiores enumerare caussas, inflammationem, conniuentiam, occlusionem. quid quod & Galeni reliquas vtrique statui communes, fortè ad illas tres reduci posse arbitramur. vnde Laconicus Hippocrates, vt sibi moris est, breui ista sylloge, cuncta illa restringit.

Occurrit modò anilis difficultas aduersus Galenum, cum vterus languidus à natura sit, & ad recipiendum potius habilis, vti penu à Natura statutum, ad omnem totius corporis fœminæ colluuiem expurgandam, ne quidem illi robur validum, humorem ad se confluentem aliò transmittere valens. Satisfaciemus; Galenum, robur illud ipsius vteri corpori non tribuere, sed vasis eiusdem: quæ, ob fibras transuersas illud præstare posse, nullus non concedit. Neque admittimus nunc alteram responsionem, Galenum ibi supposuisse robur vteri à medicamentis adstringentibus, ac roborantibus

contra-

contractum; ceu externa sit caussa, & fictitia quidem ad Galeni mentem.

Ab his igitur caussis accisi lochij in vtero non solum morbi germinantur, verum & in aliis corporis partib⁹, vt insinuat perdoctè Dictator, li. 5. Aph. sen. 57. dicens, *Subsidentibus menstruis accidunt ab vtero morbi.* Galenus in commentario, illud ab vtero eleganter sic interpretatur, quod excrementa illa in vtero retenta, morbos non leues temporis progressu pariant; ex quorum pręsentia & contumaciores fiunt primarij affectus, aliorum germinatrices. producunt itaque ex Galeno menses retenti (& quod de mensib. idem de lochiis habendum) phlegmonem, erysipelatē, schirrum, cancrum, & hi rursus morbi, contumaciorem reddunt suppressionem, ex qua contumacia, ducto in sympathiam corpore affectus alij exoriuntur toti corpori communes, febris, anasarca, & alij huiusmodi. Hæc autem incommoda, ab immodicis mensibus ne accidere quidem posse, testatur cum Hippoc. Galenus, vti nec puerperiis immodicè emanantibus; & proinde ad menstrua abundantia illud non adiunxit *ab vtero*: hæc enim immodica (nisi habeant aliquam permistam qualitatem) nequeunt generare in vtero, aut ab vtero morbos, cum ibidem non remorentur. quibus non genitis, nec corpus reliquum ducetur in consensum, quamuis per accidens calore natiuo dissipato, & vnà hepate refrigerato, etiam ex Galeno lib. 1. de nat. fac. capite octauo, anasarca, vel leucophlegmatia gignatur. verum affectus hic per se, ne ab vtero quidem exortus, & consequenter, ne ab vtero morbus vocandus; cum in vtero permanens non sit affectus

aliquis, ad cuius consensum vniuersum ducatur corpus. quamuis in vtero sit illius symptomatis in excretis caussa, quæ per accidens, & alium producere affectum est habilis.

Subsidentis lochij caussis expositis, iam imminuti caussæ nos aduocant. hic affectus eisdem ferè gaudet caussarum generibus, sola tantum maioris, & minoris ratione distinctis. hoc innuit palam Galenus citatis commentariis, dum differentias has, & earum caussas inter se mutuò confundit: cominus accisionem mensium modò purgationem parcam appellat, iam rursus puerperij defectum, mox suppressionem, iam tandem aliquando eiusdem paucitatem. Hippocrates prius ipso, in eadem stat sententia, si verba eiusdem attentè perscrutemur. lib. itaque 1. de morb. mul. num. 64. tres imminuti puerperij assignat caussas, angustiam oris vteri, distortionem eiusdem, seu diuersionem in aliquam partem, & partis alicuius vteri conniuentiam ab inflammatione: quas ad binas illas priores accisi puerperij facilè quis reducet, vti angustia, & distortio ad occlusionem; hæ namque, quia meatus occludunt, reapse supprimunt, sin minus occludunt, minus itidem supprimunt, & tunc huiusmodi puerperij imminuti auctores fiunt. relinquitur deinceps conniuentia, caussa quidem vtrique affectui communis. hæc enim maxima si fuerit, in totum vtramque supprimit excretionem, sin minor imminutam parat. Dubium igitur non est, apud vtrosque Medicos duces, easdem esse vtriusque affectus caussas, sola præmissa maioris & minoris distinctione. Verum & huius rei adhuc manifestus astipulator Galenus est, lib. 3. de sympt. caus

ca

c.4. qui cum accisionis mensium referat caussas, hęc retur, *Minus excernit easdem ob caussas, sed remissiores, quam pro naturali consuetudine.* Imminutum igitur puerperium, medium quoddam habet inter suppressam, & aliud quod secundum naturam: vnde & remissiores caussæ, extremis. minor angustia, minor & distortio in diminuto: maxima conniuentia, maximáque occlusio in acciso. Insinuat hoc idem & Hippocrates, dum de distortione loquens dicat, *diuersio in aliquam partem*; quasi dicat, diuersum partim os vteri: quia si in totum distorqueretur, supprimerentur haud dubiè etiam in totum lochia.

Inflammatio conniuens aliquam vteri partē, altera caussa diminuti puerperij, ad æstum, seu vteri phlegmonem spectat; eôdem itidem adhibito discrimine maioris, & minoris affectus. nam maxima inflammatio vniuersum vteri corpus afficiens, in totum lochia circuncidit: redderentur namque per partem inflammatione immunem. minor autem inflammatio, nec vniuersalis, quod si vniuersalis, remissior tamen, diminutum faciet puerperium, cum huiusmodi inhabilis omnimodam germinare conniuētiam. Sed cùm Natura medio, ceu ipsi chariori, impensè delectetur, extrema, ceu noxia respuat, confirmante istud diuino Parente lib. 2. Aph. sen. 51. hinc & morbi fiunt non fluentibus lochiis, & iidem excitantur eisdem imminutè, aut plus iusto fluentibus. hanc veritatem lustrat Præceptor lib. 5. Aph. & lib. de genitura. sen. 57. Recessus enim eâdem ratione se habet ad minus, vti idem ad plus: cum medium exactum vtrumque æquè respectet extremum: iuxta illud etiam axioma Geometricum, omnes lineæ ductæ à centro ad circunferentiam in

circulo sunt æquales.quia punctus,qui centrum,& exactum medium, æquè distat à qualibet circuli circunferentiæ parte.

De caussis immodici puerperij.

Cap. XII.

Replicatis iam subsistentis, ac imminuti puerperij caussis, occasio nihilominus postulat, & easdem immodici assignemus modo; cum & hoc suos pariter germinet præter naturam affectus, nec dignatione reliquis aliis minores.quid quod & fatalem prorsus interitum breui temporis interstitio aliquando portendat. Dictator summus lib. 1. de morb.mul.num.67.exuperans lochion duplicem in se continere caussam scripsit, amplum videlicet, ac dilatatum vteri osculum, & quarundam venarum eiusdem vteri ruptionem. Mauricius Cordæus vir sanè doctissimus, & huius libri Hippocratis insignis paraphrastes, quem sola doctrinæ notitia vnicè diligo,hic inquam sic locum interpretatur: *biantes venas ad vterum intrà pertinentes, quæ multum, & liberaliter vacuent:* & hoc,verbum illud καταῤῥήγνυσθαι vnà cum Galeno libro aduersus Iulianum significare ciuiliter contendit. Præterea, quod anastomosis, haudquaquam ruptio huius affectus sit caussa,etiam idem Galenus citata sæpius 57.sententia li.5.Aph.innuere videtur, dum dicat, *Potest itaque & vasorum ad vterum pertinentium osculis nimium patentibus &c.* quo loco illud διαστομωθέντων, potius oscula patentia, non rupta vasa astruit quidem.Porrò & ibidem alteram adiunxit & huius affectus

fectus

fectus caussam, vltra illas priores Hippocratis, sanguinis videlicet vitium, aut in qualitate calida, aut tenuitate substantiæ excedente, aut citra eiusdem excessum, existente adhuc sub conuenienti Naturæ symmetria, verùm propter cachexiam, vniuerso corpore grauato, & mox expulsam ad vteri vasa: quæ caussa, ceu fœminis maximè frequens obseruanda venit. hanc nos caussam facilè assequemur excreti natura æstimata, substantia videlicet eiusdem, colore, inspectione habitus ægrotantis.

Sed ad Cordæum reuertamur, cum vteri vasa valeant proculdubiò rumpi, vti & quæ in pectore sita sunt, aut naribus, deneganda haud dubiè hæc caussa non est, ceu non possibilis, nec tollenda à numero earum, quæ immodicum queunt efficere puerperium, vt seriò nos consuluisse Hippocratem arbitramur. Quare illud καταῤῥήγνυσθαι apud Hippocratem vtrumque poterit significare, aut ῥῆξιν, seu Celsi ῥηγμοχασμὸν, apertionem valorum à ruptione, aut ἀναστόμωσιν, apertionem oris eorum citra rupturam. Neque his reluctatur Galeni illa interpretatio libelli aduersus Iulianum, nam quamuis lib. 5. Aph. anastomicam apertionem concedat, non tamen proinde alteram, quæ ex ruptione fit, respuit, quod facilè erit, ex eiusdem Galeni mente demonstrare; huius verbis, & sententia vtar, ex lib. 3. de causs. sympt. ca. 2. petita, in quo dum hæmorrhagiæ ideas describeret, sic infit, *At muliebre profluuium (vt iam diximus) non toto genere, sed tunc solum præter naturam est, cum quantitatis modum excesserit. Horum omnium caussa trifariam distinguitur, quippe vel facultas ora vasorum aperit, vt in sanguinis fluore è narib. videre est: vel sanguis ipse malè affectus est, aut va-*

sorum aliquod malè affectum. Sanguinem malè affectum dico, vel cum adeò vitiosus est (Græci cacochymon vocant) vt vasa quibus continetur erodat: vel adeo est auctus, vt à vasis contineri non poßit, atque hic, vt vas ipsum rumpere potest, ita vasorum ora aperire potest. At vasa malè affecta dicuntur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Ex his palàm elucescit, vteri reliqua, nihil minus obnoxia esse ruptioni, quàm anastomosi, ac erosioni. quid quod & sicuti muliebre profluuium à qualibet harum triplici caussa concitari potest, similiter & immodicum puerperium ab eisdem exoriri caussis rationi fit consonum. his proculdubiò breuiloquus adrisit Hippocrates, dum verbo illo καταῤῥήγνυσθαι omnem apertionem venarum, siue per anastomosin, ruptionem, aut erosionem fiat, insinuare visus fuerit. cum haud dubiè hæ omnes immodici puerperij sint germinatrices caussæ.

Cum igitur à prouida Natura stata lege sit sancitum, per vterum, ceu conferentem locum, & per singulos menses periodicè, & à partu omnem redundantem in corpore sarcinam deponere; háncque in hac actione, vti in reliquis, semper affectare medium: cum nimium, seu quicquid à medio, intrà suam secundum naturam latitudinem recesserit, naturę certum indicere bellum passim experiamur: proinde hanc lochiorum vacuationem modum seruet ius est, vt ne excessu, vel defectu, morborum sit ferax.

Qua ratione ab excessu, vel defectu puerperij morbi oriantur acuti.

Cap.

image
not
available